THOMAS HARDY

ÇILGIN KALABALIKTAN UZAK

Çeviri: NİHAL YEĞİNOBALI

CAN

Thomas Hardy'nin romanlarının popülerliğini günümüzde de korumasında, üslubunun akıcılığı ve romantik olay örgülerini inandırıcı karakterlerle birleştirebilmesinin payı vardır. Bu eserlerin, bazı bölgeleri son derece ayrıntılı biçimde çizerek artık yok olmuş bir kırsal dünyayı nostaljik bir bakışla yeniden yaratması, Hardy'nin romanlarının sinema ya da televizyona sıkça uyarlanmasını sağlamıştır. Daha sessiz sinema döneminde *Tess*, *Çılgın Kalabalıktan Uzak* ve *Casterbridge Belediye Başkanı* gibi eserleri sinemaya uyarlanmıştı. 1924'te Marshall Neilan'ın sinemaya uyarladığı *Tess*, döneminin en büyük gişe yapan filmlerinden biri olmuştu. 1929'da Harry Lachman'ın yönettiği "Defne Ağacının Altında", İngiltere'de baştan sona sesli çekilen ilk filmdir. 1967'de Schlesinger'ın yeniden uyarladığı *Çılgın Kalabalıktan Uzak*'ta Julie Christie, Terence Stamp, Peter Finch ve Alan Bates oynamış, film büyük ilgi görmüştü.

THOMAS HARDY

ÇILGIN KALABALIKTAN UZAK

Far From the Madding Crowd, Thomas Hardy
© 1984, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1984
5. basım: Aralık 2013, İstanbul
Bu kitabın 5. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Özal Matbaası
Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39, Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-0246-4

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

THOMAS HARDY

ÇILGIN KALABALIKTAN UZAK

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Nihal Yeğinobalı

THOMAS HARDY, 1840'ta Dorset'te doğdu. Kırsal yaşamla, mevsimlerin ritmi ve sözlü kültürle ilgili erken deneyimi, sonraki yıllarda yapıtları üstünde önemli bir etki bıraktı. 22 yaşındayken Londra'ya taşınıp ünlü mimar Arthur Blomfield yanında teknik ressam olarak iş buldu. 1860'ların ortalarında çektiği para sıkıntısı onu üniversite fikrinden uzaklaştırdı ve Anglikan Kilisesi'nde papaz oldu. İlk romanlarının ardından *Under the Greenwood Tree* (Defne Ağacının Altında) çok daha özgün bir ses bulabildi. 1874'te yayımlanan *Çılgın Kalabalıktan Uzak*, Hardy'nin düşsel "Wessex" bölgesinde geçen ilk romanıydı. Hardy, *The Return of the Native* (Yuvaya Dönüş, 1878) adlı romanıyla çok sayıda hayran kazandı. Hardy'nin yazarlığının son ürünleri, *Tess* (1891) ve *Asi Kalpler* (1895) oldu. İngiltere'nin güneybatısındaki düşsel Wessex bölgesinde geçen romanlarıyla ünlenen Hardy, birçoklarınca XIX. yüzyılın önemli bir romancısı olmanın yanı sıra XX. yüzyılın önemli bir şairi olarak da kabul edilir. Hardy, 1928'de Dorset'ta öldü.

NİHAL YEĞİNOBALI, 1927'de Manisa'da doğdu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ni bitirdikten sonra New York Eyalet Üniversitesi'nde edebiyat öğrenimi gördü. *Genç Kızlar* adlı ilk romanını, Vincent Ewing adını verdiği sözde Amerikalı bir yazarın imzasıyla yayımladı ve kitap çeviri roman kandırmacasıyla yıllarca yeni basımlar yaptı. Ardından *Sitem, Mazi Kalbimde Bir Yaradır, Belki Defne, Gazel* adlı romanları ve *Cumhuriyet Çocuğu* adlı anı kitabını yayımladı. Yeğinobalı, çok sayıda yazarın klasik ve çağdaş yapıtlarını dilimize kazandırdı.

I

Çiftçi Oak'un tanıtılması - Bir olay

Çiftçi Oak gülümseyince, ağzının iki ucu kulaklarına değmesine ramak kalacak gibi yayılır; gözleri kasılıp çizgileşir, göz uçlarında beliren kırışıklıklar, ilkel bir resimdeki doğan güneşin ışınları gibi, yüzünün üzerinde dört bir yöne doğru dağılırdı.

Çiftçi Oak'un ilk adı Gabriel'di. Kendisi çalışma günlerinde sağlam yargılı, rahat davranışlı, düzgün giyinen ve genellikle iyi ahlaklı bilinen bir genç erkekti. Pazar günlerindeyse, işlerini savsaklamayı huy edinen, bayramlık giysileriyle şemsiyesi rahat davranışını engelleyen, düşünüş ve görüşleri pusluca bir adam olur çıkardı. Bir bütün olarak diyebiliriz ki, Çiftçi Oak kendisini, ahlak yönünden, köy cemaatinin Komünyon'a giden kişileriyle içkicilerinin arasında bir yerde görürdü: Laodicea[1] tarafsızlığını yansıtan o geniş orta-bölge. Çünkü kiliseye gitmesine giderdi de, cemaat Nicene bölümüne başlayınca o gizlice esner, vaaza kulak vereceği yerde, acaba yemekte ne var, diye düşünmeye dalardı. Onun kişiliğini, kamuoyunun terazisinde tartıldığı gibi vermek gerekirse: Çiftçi Oak dostlarıyla eleştirmenlerinin ters zamanların-

1. Eski Frikya'nın Laodicea kentindeki Hıristiyanlar inançlarında ılımlı, hatta ilgisiz olarak bilinirlerdi. (Y.N.)

da az çok kötü bir insan, neşeli zamanlarındaysa oldukça iyi bir insan sayılırdı. Dostlarıyla eleştirenlerinin ters ya da neşeli olmadığı zamanlardaysa, Çiftçi Oak'un kişiliğinin rengi, bir tür karabiberle tuz karışımıydı.

Yaşadığı çalışma günlerinin sayısı pazar günlerinin altı katı olduğuna göre, Oak'un eski püskü kılığıyla görünüşü, en kendine özgü olanıydı. Komşuları onu düşününce, gözlerinin önünde hep bu kılıkla canlandırırlardı. Rüzgârın şiddetine karşı bir güvenlik önlemi olarak kafasına sımsıkı geçirdiğinden, altı yayılıp tepesi basılan bir fötr şapka ve Dr. Johnson'unkine benzer bir palto.[1] Çiftçi Oak'un ayaklarıyla bacaklarını içine alan basit deri tozluklarıyla çizmeleri göze çarpacak kadar kocaman ve genişti. Bunlar onun her bir ayağı için öylesine rahat ve ferah birer odaydı ki, Gabriel Oak bütün gün suyun içinde dursa ayaklarının nemden haberi bile olmazdı. Çünkü çizmelerin yapımcısı olan usta, kesimde inceliğe kaçarak göstermiş olabileceği herhangi bir zayıflığın acısını çıkarmak için, deriye kıyıp kalıbı geniş ve sağlam tutan, vicdanlı, dürüst bir adamdı.

Oak'un zamanı öğrenmek niyetiyle üzerinde taşıdığı nesneye, küçük gümüş bir masa saati denilebilirdi. Başka bir deyişle bu nesne, biçim ve amaç yönünden bir cep saatiyse de, büyüklük yönünden bir masa saatiydi. Bu aracın, Oak'un dedesinden bile yaşlı olduğu için, ya çok ileri gitmek ya da hiç gitmemek gibi, kendine özgü bir huyu vardı. Üzerindeki akrep de arada bir ekseni üzerinden kaydığından, dakikaları elifi elifine söylese de bu dakikaların hangi saate ait olduğunu kimse kesinlikle

1. "Yolculuk sırasında, ayaklarına çizme, sırtına da kocaman, geniş, kahverengi bir palto giyerdi; paltonun cepleri, neredeyse büyük lügatinin iki cildini içine alacak büyüklükteydi..." James Boswell (1709-1784), *Life of Samuel Johnson* (Samuel Johnson'ın Hayatı), 1791. (Y.N.)

bilemezdi. Oak saatinin durma huyunu, onu sarsmak ve yumruklamak yoluyla düzeltir, öbür iki kusurun doğurabileceği birtakım acı sonuçlardan kaçınmak amacıyla da, durmadan güneşle yıldızların devinimlerini gözleyip kıyaslar; daha olmazsa yüzünü konu komşunun pencere camlarına yapıştırarak içerdeki yeşil yüzlü saatlerin gösterdiği zamanı seçmeye çalışırdı. Şunu da söylemek gerekir ki, Oak'un cep saatine erişmek güçtü, çünkü yeri pantolon kuşağının içinde, ta tepedeydi. Zaten kuşak da yeleğinin altında, ulaşılmaz yüksekliklerdeydi. Bu nedenle Oak, çaresiz, gövdesini yana doğru büküp suratını bu çaba yüzünden kıpkırmızı bir et yığınına dönüşecek biçimde büzerek zincirin ucunu kavrar ve saatini, kuyudan kova çekercesine asılıp çıkarmak zorunda kalırdı.

Ne var ki Çiftçi Oak'u (güneşli ve son derecede yumuşak bir aralık günü tarlalarında gezerken görenler, eğer kafaları işliyorsa, ona, yukarıda yazdıklarımızdan daha değişik bir gözle bakabilirlerdi: Delikanlılığın birçok renkleriyle çizgileri onun yüzünde oyalanarak erkeklik çağına da geçmişti. Gabriel Oak'un benliğinin gizli köşelerinde çocukluğunun kimi kalıntılarına bile rastlanabilirdi. Yapısının iriliğiyle boyunun uzunluğu gereken özenle göz önüne serilmiş olsa, ona heybetli bir hava vermeye yeterdi. Ne var ki, ister kentli olsun, ister köylü, kimi kişilerde, et ve kaslarından çok kafalarının yarattığı bir davranış vardır: Boyutlarını, göstermesini bilmediklerinden küçültürler sanki. Ancak Vesta rahibelerine[1] yaraşabilecek bir alçakgönüllülük Oak'un kulağına da durmadan, dünyada yer tutmaya pek bir hakkı olmadığını fısıldarmışçasına, genç adam, iddiasız bir tutum ve zor seçilen bir kamburlukla yürürdü. Gene de bu kamburluk

1. Roma'da Vesta Tapınağı'ndaki kutsal ateşi korumakla görevli rahibeler. (Y.N.)

omuz kısmasından apayrı bir şeydi. Bir insan değer kazanabilmek için dayanıklılığından çok dış görünüşüne güveniyorsa, böyle bir yürüyüş zararlı bir kusur sayılabilir. Gelgelelim Oak için böyle bir şey söz konusu değildi.

Gabriel Oak, "genç" sözünün "erkek" sözcüğüne bir önek olmaktan çıkmaya başladığı bir çağa ulaşmış bulunuyordu. Erkekliğinin en parlak dönemindeydi, çünkü kafasıyla duyguları birbirinden kesin olarak ayrılmıştı. Gençlik etkisinin, kafasıyla duygularını (düşünmeksizin yapılan eylemler biçiminde) birbirine karıştırdığı dönemi atlatmıştı. Ne var ki, bundan sonraki döneme (kafayla duyguların kadın ve aile baskısı altında yeniden birleşerek önyargıya dönüştüğü çağa) henüz erişememişti.

Kısacası Gabriel Oak yirmi sekiz yaşında ve bekârdı.

Bu sabah içinde dolaştığı tarla, Norcombe Tepesi denilen bir yamaca doğru tırmanırdı. Bu tepenin bir tümseğinin yanından Emminster'den Chalk Newton'a giden şose geçerdi. Çitin üzerinden laf olsun diye yola bir göz atan Gabriel, önündeki yokuştan aşağı sarı boyalı, rengârenk süslerle donatılmış bir yaylı arabanın inmekte olduğunu gördü. Arabacı, elinde dimdik tuttuğu bir kırbaçla, arabanın yanı sıra yürüyordu. Arabaya ev eşyalarıyla çiçek saksıları yüklenmişti. Yükün en tepesinde de bir kadın oturuyordu: genç ve güzel. Gabriel daha bu manzarayı göreli yarım dakika bile olmamıştı ki, araba onun tam önünde zınk diye durdu.

Arabacı, "Arabanın arka tahtası düşmüş, küçükhanım," dedi.

Kız yumuşak olmakla birlikte pek alçak sayılamayacak bir sesle, "Öyleyse duyduğum oymuş," diye karşılık verdi. "Yokuşu çıkarken bir gürültü duydum da, neyin nesi olduğunu kestiremedim."

"Koşup bakayım."

"Koş ya."

Sağduyulu birer hayvan olan atlar hiç kımıldamadan duruyorlardı. Arabacının ayak sesleri, uzaklaştıkça hafifledi.

Yük yığınının tepesindeki kız da hiç kımıldamadan oturuyordu; dört bir yanında tepetaklak masalar, sandalyeler, arkasında meşe ağacından bir tuvalet masası, önünde sardunya, afrikamenekşesi, kaktüs saksılarıyla kafeste bir kanarya. Bunların hepsi boşaltılan evin pencerelerinden alınmış olmalıydı. Hasır sepet içinde bir de kedi vardı. Yarı yumulu gözleriyle sepetin kapak aralığından dışarı bakarak çevredeki küçük kuşları sıcak bir sevgiyle süzüyordu.

Güzel kız bir süre oturduğu yerde tembel tembel bekledi. Durgun havada kulağa çarpan tek ses, zindanının tüneklerinde hoplayıp duran kanaryanın tıkırtısıydı. Derken kızın gözleri büyük bir dikkatle, aşağı doğru kaydı. Kediye ya da kuşa değil de, ikisinin arasında duran, kâğıda sarılı uzun bir pakete bakıyordu. Arabacının gelip gelmediğini öğrenmek istercesine başını çevirdi. Arabacı görünürlerde yoktu. Kızın gözleri gene usulca pakete doğru kaydı. Kafası paketin içindeki şeyle dolu gibiydi. Sonunda paketi kucağına çekip kâğıdı açtı. Küçük bir sallangaçlı ayna çıktı ortaya, kız da bu aynada kendisini dikkatle süzmeye koyuldu. Dudaklarını araladı ve gülümsedi.

Güzel bir sabahtı. Güneş kızın sırtındaki al ceketi kızıl bir ışıltıyla tutuşturmuş, o pırıl pırıl yüzüyle koygun saçlarının üzerinden yumuşak bir cila geçmişti. Dört bir yanındaki afrikamenekşeleri, sardunyalar, kaktüsler, dipdiri, yemyeşildi. Yapraksız kış mevsiminde bu yeşillik atlarla arabaya, eşyalarla kıza tuhaf, çekici bir ilkbahar havası veriyordu. Kız şu ücra yerde, kırlangıçlarla kargalardan (ve kendi görmediği çiftçiden) başka bir seyirci yokken, nereden aklına esip de gülümsemişti? Acaba gülümseyişi, yalnızca gülme sanatındaki ustalığını dene-

mek için girişilen yapmacık bir eylem miydi? Bilen yok. Bilinen tek şey, girişilen bu işin gerçek bir gülümseyişle sona erişidir. Sonra kız kendi yaptığından utanmış gibi kızardı. Hele aynada yüzünün pembeliğini görünce, büsbütün kızardı.

Alışılagelmiş yer ve zamanın dışına (bir yatak odasındaki giyinme saatinden dağ başındaki bir yolculuk sırasına) aktarılışı, bu küçük, hafif, boş eyleme, özünde olmayan bir yenilik, bir değişiklik kazandırmıştı. İncelikle çizilmiş bir tabloydu bu. Kadının geleneksel zayıflığı gün ışığına çıkmış, gün ışığı da onu bir yeniliğin tazeliğine büründürmüştü. Gabriel Oak manzarayı süzerken hoşgörür olmayı ne denli dilerse dilesin, alaycı bir sonuç çıkarmaktan kendini alamıyordu. Kızın aynaya bakması için en ufak bir neden yoktu. Ne şapkasını düzeltti, ne saçlarını elledi, ne yanağındaki gamzelerden birine dokundu – ne de aynayı buna benzer bir amaçla çıkardığını gösteren başka herhangi bir şey yaptı. Yalnızca kendini, doğanın dişi türündeki yaratıklarının güzel bir örneği olarak süzdü. Düşünceleri besbelli, içinde erkeklerin rol alacağı uzak, gene de akla yatkın dramlara, kendini bekleyen zafer ufuklarına doğru kaymıştı.

Çünkü dudaklarındaki gülüşlerden, hayalinde yüreklerin kazanılıp yitirilmekte olduğu anlaşılıyordu.

Arabacının dönüp gelen ayak sesleri duyuldu. Kız aynayı kâğıda sararak paketi yerli yerine koydu.

Araba kalkınca Gabriel casusluk yaptığı köşeden çıktı; yola inerek arabayı, yokuş dibinin biraz ötesindeki kapıya[1] değin izledi. Onun ilgisini çekmiş olan taşıt şimdi yol ücretini ödemek amacıyla durmuştu. Arabayla

1. Paralı yolda, yolun bakımı için yolculardan geçiş ücreti alındığı kapı. XVII. yüzyıl Britanyasında bu kapılar aynı zamanda yolun girişini kontrol altına almak ve yolcuları saldırıdan korumak için de kullanılıyordu. (Y.N.)

arasında bir yirmi adım kalmışken, Gabriel bir tartışma sesi duydu. Arabadakilerle paralı yol girişindeki adamın arasında iki penslik bir para konusunda düşünce ayrılığı baş göstermişti.

"Şurda, eşyaların üstünde oturan bizim hanımın yeğeni; diyor ki sana verdiğim para yeter de artarmış; başka zırnık bile vermem, diyor – seni koca bezirgân."

Bunlar arabacının sözleriydi.

Bekçi kapıyı kapayarak, "Pek güzel," dedi. "Öyleyse sizin hanımın yeğeni de bundan öteye geçemez."

Gabriel Oak tartışanların birinden öbürüne baktı, sonra düşüncelere daldı gitti. "İki pens" sözünün söylenişinde bir entipüftenlik vardı ki, deme gitsin! Üç pens olsa, para dediğine değerdi; kişinin gündeliğinde hatırı sayılır bir gedik açar, böylelikle bir pazarlık ve çekişme konusu olabilirdi; gelgelelim iki pens.

"Al!" diyerek Gabriel ilerledi, bekçiye iki pens uzattı. "Bırak genç bayanı, geçsin."

O zaman başını kaldırıp kıza baktı. Kız duymuştu onun dediğini. Gözlerini yere indirdi. Gabriel'in bütün yüz çizgileri, her zaman gittiği kilisenin bir penceresindeki Aziz Yuhanna resminin güzelliğiyle Yahuda İskariyot'un[1] çirkinliği arasında kalan ortalamayı öyle tıpatıp tutardı ki, bu çizgilerin hiçbirini öbüründen seçip ayırmanın yolu yoktu ve hiçbiri iyi ya da kötü bir seçkinliğe layık görülemezdi.

Al ceketli, kara saçlı kız da bu düşüncede olacak ki, onu şöyle bir süzdü; sonra adamına, arabayı sürmesini söyledi. Teşekkürlerini Gabriel'e belli belirsiz, bakışlarıyla söylemiş olabilirdi; ama diliyle söylemedi. Gerçekte hiçbir gönül borcu duymamış olması daha akla yakındır.

1. Hz. İsa'yı ele veren havari. (Ç.N.)

Çünkü Gabriel kapıdan geçmesini sağlamakla onun savını çürüğe çıkartmıştı, kadınların bu tür iyilikleri nasıl karşıladıklarını da biliriz. Bekçi, uzaklaşan arabanın ardından baktı.

Sonra Oak'a, "Güzel kız, yahu," dedi.

Gabriel, "Yalnız kimi kusurları var," diye karşılık verdi.

"Doğru dedin, çiftçi kardeş."

"Kusurlarının en büyüğü de... işte canım, her zamanki."

"Hırçınlık değil mi? Öyle, çok doğru."

"Yoo."

"Neymiş öyleyse?"

Güzel yolcunun ilgisizliğine belki de biraz alınmış olan Gabriel, geriye, çitin arkasından, onun aynaya bakışını seyrettiği yere doğru bir göz atarak karşılık verdi:

"Kendini beğenmişlik!"

II

Gece - Sürü - Bir ev içi - Bir başka evin içi

Aziz Tomas Yortusu,[1] –yılın en kısa günü– saat neredeyse gecenin yarısıydı. Daha birkaç gün önce, günlük güneşlik bir havada, Gabriel Oak'un sarı arabayla kızı seyrettiği tepenin üzerinde, kuzey yönünden kasıp kavurucu bir rüzgâr esiyordu.

Issız Toller-Down Vadisi'nden pek uzak olmayan

1. 21 Aralık. Aynı zamanda işçilerin çiftçilerden bağış topladıkları gün. (Y.N.)

Norcombe Tepesi yolcuya, dünyada herhangi bir şeyin ölümsüz olabileceği oranda ölümsüz bir oluşumla karşı karşıya bulunduğunu duyuran yerlerden biriydi. Kireç ve topraktan yapılma, belirli çizgileri bulunmayan bir kabarıklık, yeryüzünde çok daha heybetli dorukların ve baş döndüren granit yamaçların yuvarlanıp devrileceği bir ulu kıyamet gününde hiç istiflerini bozmayacak olan o düzgün çizgili, oturaklı tümseklerin sıradan bir örneği.

Tepenin kuzey sırtı çürümekte olan yaşlı bir kayın ormanıyla kaplıydı. Ormanın üst kısmı, tepenin ufka değdiği yerde bir çizgi çeker ve gökyüzünün önünde yuvarlak sırt boyunca yele gibi püsküllesirdi.

Bu gece işte bu ağaçlar, tepenin güney yüzünü rüzgârın en sert saldırılarından koruyordu. Rüzgâr ormana daldıkça homurtuya benzer sesler çıkarıp oraya buraya çarpa çarpa ağaçların arasında dolaşıyor, sonra da ölgünleşen bir iniltiyle, yüksek dalların üzerinden çağlayıp geçiyordu. Aynı esişler hendeklerdeki kuru yaprakları fokurdatıp kaynatıyor; bazen de rüzgâr diliyle birkaç sarı yaprağı yalayıp çıkararak otların üzerinde döndüre döndüre savuruyordu. Bu "ölüler yığını"na en son karışmış olanlardan bazıları, kendilerini dünyaya getiren dalların üzerinde, bu kış ortasına dek tutunabilmişlerdi. Şimdi düşerken, sert hışırtılarla ağaç gövdelerine çarpıyorlardı.

Bu yarı ormanlık yarı çıplak tepeyle, tepenin belli belirsiz egemen olduğu silik, durgun gök arasında, dipsiz bucaksız görünen gölgelerden yapılma bir tabaka vardı ki, buradan yükselen sesler, gölgelerin gizlediği şeyin de bu dünyadaki şeylerin daha silik bir benzeri olduğunu duyurur gibiydi. Tepenin büyük bölümünü kaplamış olan ince otları yalayıp geçen rüzgârlar değişik şiddette ve sanki değişik kişiliklerdeydi: Biri ot saplarına bütün ağırlığıyla abanıyor, öbürü otların ta diplerine dek işleyip tarıyor; bir başkası yumuşak bir süpürge gibi üzerlerin-

den sıyırıyordu. İnsanoğlunun burada içgüdüsüyle yaptığı şey durup dinlemekti: Soldaki ağaçlarla sağdaki ağaçların, bir katedral korosunun karşıt sesleriyle nasıl karşılıklı inlediklerini, çitlerin ve gerideki başka biçimlerin nasıl notayı onlardan kapıp alçaltarak en yumuşak bir hıçkırığa dönüştürdüklerini, sonra aceleci rüzgârın nasıl güneye doğru atılarak duyulmaz olduğunu dinleyip öğrenmek.

Gök duruydu, olağanüstü bir duruluktaydı, bütün yıldızların ışıldayışı tek bir gövdenin, ortak bir nabızdan ayarlanan yürek vuruşlarına benziyordu. Kutupyıldızı rüzgârın ta göbeğindeydi; akşamdan beri Büyükayı onu doğuya ve dışa doğru ite ite şimdi artık meridyenle dik açı çizecek bir noktaya getirmişti. İngiltere göklerinde pek rastlanmayıp daha çok kitaplardan okunan renk ayrımları burada gerçekten gözle seçilebiliyordu. Sirius'un üstün parlaklığı bir çelik ışıltısıyla göze batıyordu. Arabacı denilen yıldız sarı renkteydi. Aldebaran ve Betelgueuse ateş kırmızısı.

Böyle dupduru bir gece yarısında, bir tepenin üzerinde tek başına duran insanlar, dünyanın doğuya doğru dönüşünü neredeyse elleriyle yoklayıp duyumsayabilirler. Bu duyuyu yaratan belki yıldızların dünyanın üzerinden kayıp geçmeleridir (göz bu kayışı durgun birkaç dakika içinde seçebilir); belki tepeden boşluğun daha iyi görünmesi; belki rüzgârdır, belki de ıssızlık: Kaynağı ne olursa olsun, bir akıntıya kapılmışçasına kayıp gitme duyusu açık, canlı ve süreklidir. "Devinimin şiiri" dillerde pek gezen bir deyimdir. Gene de bu doyum tadının doruğuna erişmek için tek yol, gecenin bir ileri saatinde, çıkıp bir tepenin üzerinde durmak ve önce, bu saatte bu gibi sorunlardan uzak düşlere dalmış uygar insan yığınlarından apayrı olmanın bilinciyle kanatlarınızı açtıktan sonra, yıldızlarla birlikte, ağır ve heybetli yol alışınızı,

uzun uzun, sessiz sessiz seyretmektir. Böyle bir gece uçuşundan sonra gene yeryüzüne dönmek ve bu görkemli hız bilincinin, minnacık bir insan kalıbından doğduğuna inanmak güçtür.

Tepenin gökyüzüyle kavuştuğu bu yerde şimdi birdenbire, hiç beklenmedik bir sesler dizisi duyulmaya başladı. Bu seslerin, hiçbir rüzgârda rastlanmayan bir açıklığı ve doğanın hiçbir yerinde bulunamayacak bir sırası vardı. Çiftçi Oak'un kavalının notalarıydı bunlar.

Sesin hiç engelsiz açık havaya yükseldiği sanılmasın! Notalar boğuk çıkıyordu; pek öyle yükselip genişleyebilecek güçleri de yoktu. Kaval sesi orman çitinin dibindeki küçük karanlık bir nesneden geliyordu: Bir çoban kulübesi ki acemi gözler, şu anda bunun ne olduğunu, neye yaradığını bulup çıkarmakta güçlük çekebilirlerdi.

Görüntü, genel olarak ufak bir Ağrı Dağı üzerine konmuş duran bir minik Nuh'un Gemisi'ni andırıyor, oyuncakçıların Nuh'un Gemisi'ni yaparken kullandıkları alışılmış çizgilere ve biçime uyuyordu. Kulübe, kendisini yerden bir yarım metre yükselten küçük tekerleklerin üzerinde duruyordu. Bu tür çoban kulübeleri, kuzulama mevsimi başlayınca, çobanı zorunlu gece nöbetleri sırasında barındırmak için tarlalara çekilir.

Gabriel'e "Çiftçi Oak" denilmeye başlaması pek yeniydi. Bundan önceki yıl boyunca Gabriel durup dinlenmeden çalışması ve değişmez güler yüzlülüğü sayesinde küçük bir koyun çiftliği kiralayıp iki yüz koyun almayı başarmıştı. (Norcombe Tepesi de işte bu çiftliğin bir parçasıydı.) Daha önce Gabriel bir süre için bir başka çiftlikte kâhyalık etmişti; ondan da önce sıradan bir çobandı. Çocukluğundan beri babasına, zengin toprak sahiplerinin davarlarını gütmekte yardım etmiş ve bu, yaşlı Gabriel Tanrı'nın rahmetine kavuşuncaya değin böyle sürmüştü.

Tek başına ve yardımsız, çiftçilik yoluna ırgat değil de efendi olarak, veresiye aldığı koyunların borcunu henüz kapatmadan yaptığı bu çıkış Gabriel Oak için tehlikeli bir dönüm noktasıydı. Genç adam da durumunu açıkça kavrıyordu. Bu yeni gelişimin ilk adımı, koyunlarının kuzulamasıydı. Çocukluğundan beri koyundan anladığı için Gabriel kafasını kullanarak onların şu mevsimdeki bakımını bir ırgata ya da acemi birine bırakmadı.

Rüzgâr durmadan kulübenin köşelerini dövüyordu, ama kaval sesi kesilmişti. Kulübenin yanına dikdörtgen biçimi bir ışık vurdu ve kapı ağzında Gabriel'in biçimi belirdi. Elinde bir fener tutuyordu. Kapıyı arkasından kapatarak ilerledi ve bu tarla köşesinde yirmi dakikaya yakın bir zaman bir şeylerle uğraşıp durdu. Fenerin ışığı bir orada bir burada görülüp yok oluyor ve Gabriel, fenerin bir önüne, bir arkasına geçtikçe, bir aydınlanıyor bir kararıyordu.

Oak'un hareketleri, telaşsız bir canlılığı yansıtmakla birlikte ağırdı ve bu ölçülü, dikkatli yavaşlık, elindeki işe çok uygun düşüyordu. Uyum güzelliğin temeli olduğuna göre, Gabriel'in koyunların arasındaki düzenli eğiliş kalkışlarıyla dönüp dolaşmalarında bir güzellik unsuru bulunduğunu kimse yadsıyamazdı. Gerçi durum gerektirince, Çiftçi Oak, hızlı davranmaya doğuştan alışık bir kentli kadar çabuk düşünüp davranabilirdi; ne var ki, hem ruh, hem beden, hem de kafaca, onun gerçek ve kendine özgü gücü durağandı ve çoğunlukla momentum[1] denen şeye pek bağlı sayılmazdı.

Yalnızca şu solgun yıldız ışığında bile tarla gözden geçirildiğinde, başka zaman yabanıl bir yamaç sayılabilecek olan bir bölümün, Gabriel Oak tarafından bu kışki

1. Devim niceliği. Hareket miktarı olarak dilimize çevrilir. Newton yasasının formülüdür. (Ç.N.)

yüce amaç için ayrıldığı görülebiliyordu. Oraya buraya değnekler çakıp üzerlerine saman örterek ayrı ayrı çardaklar kurmuştu. Bunların altlarında ve aralarında uysal koyunların beyazımsı biçimleri hışırtılar çıkararak kıpırdanıyordu. Onun yokluğunda susmuş olan koyun çıngırakları yeniden çalmaya başladı. Koyunların yünleri sıklaştığından, çıngırakların tınısı, duru olmaktan çok yumuşaktı. Çıngırak sesi çiftçi sürünün arasından ayrılıncaya değin sürdü. Gabriel, kucağında yeni doğmuş bir kuzuyla kulübesine döndü. Kuzu, yetişkin bir koyuna yakışır boydaki dört bacaktan ibaretti. Bu bacaklar bir avuççuk zar ve tüyle birbirine bağlıydılar ki, bu da hayvanın, şimdilik, bütün gövdesiydi.

Bu minik can zerresini Gabriel, üzerinde bir tas sütün hafifçe kaynadığı küçük sobanın önüne, bir tutam samanın üstüne koydu. Fenerini, içine üfleyip fitili parmaklarıyla sıkıştırarak söndürdü. Kulübe, burgulu bir telin ucunda sallanan bir şamdanla aydınlatılmıştı. Rastgele atılıvermiş birkaç mısır çuvalından oluşan, oldukça katı sayılabilecek bir yatak bu küçük evin yarısını kaplıyordu. İşte genç adam buraya uzandı; yün boyunbağını gevşeterek gözlerini kapadı. Gövdesiyle çalışmaya alışık olmayan birinin, "Acaba hangi yanıma yatsam?" diye düşünmekle geçireceği süre içinde, Çiftçi Oak uykuya dalmıştı bile.

Şimdi dikkatle bakınca, kulübenin içi rahat, kuytu, şipşirindi. Mumun yanı sıra yanan küçük kırmızı ateş neşeli, dostça rengini ulaşabildiği her şeyin üzerine serpiyor, kap kacakla tarım araçlarına bile keyifli bir hava veriyordu. Köşede çengelli çoban sopası duruyordu. Bir rafa, içlerinde koyun sağlığıyla ilgili ilkel ilaçların durduğu şişe ve teneke kutular dizilmişti: şaraplı ispirtolar, terebentin, katran, manyezi, zencefil, hintyağı bunların başlıcalarıydı. Köşede, üçgen biçimi bir rafın üzerinde ekmek, domuz pastırması, peynir ve yerdeki güğümden

bira ya da elma şarabı içmek için kullanılan bir maşrapa vardı. Bunların yanında, çobanın demin tek başınayken, uzun ve sıkıcı nöbet saatlerinden birini hoşça geçirmek için çaldığı kaval duruyordu. Kulübeyi havalandırmak için, gemi kamaralarındaki pencereleri andıran, tahta sürgülü iki yuvarlak delik açılmıştı.

Sıcakta kendine gelen kuzu melemeye başladı ve bu ses, bütün beklenilip umulan sesler gibi, Gabriel'in kulaklarına ve kafasına, anlamını da birlikte getirdi. Genç adam, demin uykuya daldığı gibi kolaylıkla, en derin uykudan en diri uyanıklığa geçiverdi; saatine baktı, akrebin gene yerinden kaymış olduğunu gördü; şapkasını giyip kuzuyu kucaklayarak karanlıklara daldı. Küçük yaratığı anasının koynuna verdikten sonra durdu, yıldızların konumlarından saatin kaç olduğunu çıkarmak için, dikkatle göğü süzdü.

Sirius ve Aldebaran huzursuz Ülker'e doğru yönelerek, güney göğünün yarısına dek tırmanmışlardı, ortalarında Oriyon asılı duruyordu. Ufkun üzerinde yüzen bu eşsiz burcun bu denli duru, parlak olduğu hiç görülmemişti. Kıpırtısız ışıltılarıyla Kastor ve Polluks kuzeybatıya doğru kaymaktaydı. Ormanın ta ötesinden Vega, çıplak ağaçların arasına sallandırılmış bir fener gibi ışıklar saçıyor, Koltuk takımyıldızı da, güzel ve hafif, en yüksekteki dalların üzerine konmuş duruyordu.

"Saat bir," dedi Gabriel.

Şu sürdüğü yaşamda güzel bir yön bulunduğunu sık sık duyan bir adam olduğu için, gökyüzünü işe yarar bir araç niyetine süzdükten sonra, bir an yerinde kalarak bu kez de zevkle, üstün güzellikte bir sanat yapıtının tadını çıkarırcasına süzdü. Bir an gecenin dile gelmiş ıssızlığının, daha doğrusu, gecenin insan biçimleriyle insan seslerinden büsbütün arınmış olmasının etkisi altında kalır gibi oldu. İnsan biçimleri, insanlığın çıkardığı pürüzlerle

dertler ve sevinçler tümüyle yok olmuştu sanki; yerkürenin karanlık yarısında kendinden başka canlı kalmamış gibiydi. Gabriel bütün ötekilerin güneşli bölüme gitmiş olduklarını gözünde canlandırabiliyordu.

Böyle, gözleri ta uzaklarda, daldığı düşüncelerin arasında Gabriel yavaş yavaş, aşağılarda, ormanın bittiği yere yakın, alçak bir yıldız niyetine baktığı şeyin gerçekte hiç de yıldız olmadığını fark etti. Bir fener ışığıydı bu, hem de pek yakın duruyordu.

Geceleyin, bir can yoldaşı isteyip umduğu yerde kendini yapayalnız bulmak kimini ürkütür. Ne var ki, insanın içgüdüleriyle, duyuları, belleği, kıyaslama, kestirme, sonuç çıkarma yetenekleriyle görüş gücü –mantıkçının listesinde bulunan her tür kanıt– birleşerek onu yapayalnız olduğuna inandırmışken, birden gizemli bir can yoldaşının varlığını keşfetmek, çok daha sinir yıpratıcı bir durumdur.

Gabriel ormana doğru yürüdü; alçak dalları ite ite, rüzgârlı yamaca yöneldi. Yamacın altındaki bir karaltı, burada bir baraka bulunduğunu düşündürdü ona. Baraka, tepenin çukur bir yerine kurulmuş olduğundan çatısının arka kısmı hemen hemen yamaçla aynı düzeydeydi. Önüyse direklere çakılmış tahtalardan yapılmıştı ve yağmurdan korunmak için üzerine zift sürülmüştü. Çatıdaki ve yandaki çatlaklarla deliklerden dışarıya, ışık çizgileriyle ışık benekleri vuruyordu. Gabriel'in gözüne çarpan işte bunlar olmuştu. Genç adam arkadan yaklaştı. Çatının üzerine eğilip gözünü bir deliğe uydurunca barakanın içini rahatça görebiliyordu.

İki kadınla iki inek vardı içeride. İneklerin yanında bir kova dolusu dumanı tüten kepek lapası duruyordu. Kadınlardan biri orta yaşı geçkindi. Öbürü genç görünüyordu ve kıvraktı. Gabriel onun nasıl birisi olduğunu tam olarak kestiremedi. Kadın onun gözünün hemen

hemen tam altına rastladığından, genç çiftçi onu kuşbakışı görüyordu; Milton'un Şeytanının Cennet'e ilk bakışı gibi.[1] Kadının başında başlık ya da şapka yoktu. Yalnız geniş bir pelerine bürünmüş ve bunun eteğini, rastgele, başına örtüvermişti.

Kadınların yaşlı olanı yumruklarını kalçalarına dayayıp şöyle bir çevresine bakınarak, "Hadi bakalım, evimize gidelim," dedi. "Bizim Papatya kendini artık toplar umarım. Ömrümde bu denli korkmamıştım ya, iyileşirse uykumdan olduğuma değer doğrusu."

Besbelli her sessizlikte gözleri yumulmaya fırsat bekleyen genç kadın dudaklarını iyice aralamaya bile zahmet etmeden esnedi. Esneme Gabriel'e de bulaştı, genç adam kadının derdini paylaşırçasına, yavaşça esnedi.

Kadınların genci, "Bu işleri yaptırmaya adam tutabilecek kadar zengin olsaydık!" dedi.

Yaşlısı, "Olmadığımıza göre çıkar yol yok, kendimiz yapacağız," diye yanıtladı. "Yanımda oturacaksan sen de bana yardım edeceksin."

Genci, "Şapkam gitti ya, sen ona bak!" diye söylendi. "Çitin arkasına uçmuş olsa gerek. Öylesine hafif bir esinti tutup başımdaki şapkayı uçursun!"

Ayakta duran inek Devon cinsindendi ve koyu kızıl, parlak, gergin bir derisi vardı. Rengi, gözlerinden kuyruğuna kadar öylesine pürüzsüzdü ki, boyaya batırılıp çıkarılmış sanırdınız. O uzun sırtı da, cetvelle çizilmişçesine dümdüzdü. Öbür inek gri-beyaz alacalıydı. Yanında aşağı yukarı bir günlük bir küçük buzağı durduğunu Gabriel şimdi görüyordu. Buzağının iki kadına aptal aptal bakışından, görme mucizesine henüz alışamadığı anlaşılıyordu. Başını sık sık fenerden yana döndürüyordu.

1. *Kayıp Cennet*'in altıncı bölümünde Şeytan, karabatak kılığına girerek Hayat Ağacı'nın tepesine çıkar ve Cennet'i gözetler. (Y.N.)

Kalıtımla geçen içgüdülerini yaşantısıyla düzeltmeye henüz zaman bulamadığından feneri ay sanıyordu, besbelli. Norcombe Tepesi'ndeki ineklerle koyunlar arasında Lucina'nın işi başından aşmıştı son günlerde.[1]

Yaşlı kadın, "Biraz yulaf getirsek bari," dedi. "Kepek kalmadı da."

"Olur, teyzeciğim. Ortalık ağarır ağarmaz ben ata atladığım gibi giderim."

"Yalnız kadının binebileceği eyerimiz yok."

"Ben öbür türlüsüne de binerim. Hiç korkma."

Bunları duyunca Gabriel genç kadının yüzünü büsbütün merak etti. Kendi tepedeki yeriyle, kukuleta gibi duran pelerin eteği kızın yüzünü gözlerinden gizlediği için, Gabriel onun yüz çizgilerini kafasından çizmeye girişti. Bir şeye yüz yüze, açıkça baktığımızda bile, gözlerimizin alıp getirdiği izlenimleri içerimizdeki istek ve gereksinimlere göre renklendirip biçimlendiririz. Gabriel kızın yüzünü daha ilk baştan açıkça görebilseydi bile, çok ya da az güzel diye değerlendirmesinin kaynağı, o sırada ruhunun bir tanrıça arayıp aramayışına dayanacaktı. Gabriel epeydir, içinde gitgide büyüyen bir boşluğu dolduracak özellikte birinin yokluğunu duymakta olduğundan; şu anda durduğu yer de hayalinin at oynatması için en geniş alanı sağladığından, genç kadının çok güzel olduğuna karar verdi.

İşten başını kaldıramayan bir ananın arada tek bir dakikacık ayırarak dönüp çocuklarını sevindirmesi gibi, doğada da kimi zaman, nereden estiği belirsiz, tatlı rastlantılar olur. İşte şimdi bunlardan biriyle kız pelerinini omzundan attı ve siyah saç dalgaları al ceket üstüne döküldü. Gabriel Oak onun hani o sarı arabadaki –afrika-

1. Annesi Juno, onu sancısız doğurduğu için, doğum yapacak kadınlar tanrıça Lucina'ya yakarırlardı. (Y.N.)

menekşeleri ve ayna serüveninin kahramanı– daha düz konuşmak gerekirse, kendisine iki pens borçlu olan kadın olduğunu anında anladı.

İki kadın buzağıyı gene anasının yanına bırakıp feneri alarak dışarı çıktılar. Işık yokuş aşağı ölgünleşerek sonunda buğuya dönüştü. Gabriel Oak sürüsünün yanına döndü.

III

At sırtındaki kız - Konuşma

Uyuşuk bir tan sökümü başlamıştı. Gabriel Oak gene ormana gitti. Bunun nedeni, doğrudan doğruya, buranın dün geceki olayın geçtiği yer olmasıydı. Düşünceli, dalgın, ağaçlar arasında oyalanırken, yokuş dibinde nal sesleri duydu. Çok geçmeden de, inek ahırının önündeki yolda, doru bir ata binmiş bir kız göründü. Dün geceki kızdı bu. Gabriel hemen onun, "Rüzgârda uçtu," dediği şapkayı düşündü. Kız bunu aramaya gelmiş olmalıydı. Genç adam gözlerini telaşla hendekte gezdirdi, on-on beş metre gidince, yaprakların arasında şapkayı buldu. Eline aldı ve gene kulübesine döndü. Köşeye yerleşti, atlının yaklaştığı yöne bakan delikten dışarısını gözetlemeye koyuldu.

Atlı geldi, çevresine bakındı. Sonra çitin arkasına da baktı. Gabriel çıkıp aranan eşyayı sahibine vermek üzereyken, onun hiç beklenmedik bir davranışı bunu şimdilik önledi. Yol ahırın önünden geçtikten sonra ormanı ikiye bölüyordu. Biniciliğe elverişli bir yol değil, yalnızca yayaların geçtiği bir patikaydı bu. Dallar yerden hemen üç metre yükseklikte, yanlara doğru yayıldığı için, altla-

rından at üstünde dik olarak geçilemezdi. Binici kılığında olmayan kız bir an için, bütün insan soyunun başka bir yerde olduğuna güven getirmek istercesine çevresine bakındı; sonra, çevik ve ustaca, sırtüstü atın üzerine uzanıverdi; başı hayvanın kuyruğunda, ayakları omzunda, gözleri de havadaydı. Kayarak bu duruşa geçişinin akıcılığı, bir balıkçıl kuşunu andırıyordu, sessizliğiyse bir atmacayı. Gabriel'in bakışları onun hareketlerini tam olarak izleyememişti bile. Yüksek bacaklı, uzun sırtlı kısrak bu tür işlere alışık olsa gerek ki, hiç oralı olmadan rahvan yürüyüşünü sürdürüyordu. Kız alçak, düz dalların altından işte böylece geçti.

Bu güzel cambaz bir beygirin başıyla kuyruğu arasındaki yerlerin hepsine iyice alışık gibiydi. Ormandan çıkıp da deminki olağandışı duruşunu doğuran zorunluluk ortadan kalkınca kız, bundan daha da büyük kolaylık sağladığı gözle görülebilen bir başka garip duruşa geçti. Yan oturmasını sağlayacak eyeri yoktu; altındaki dümdüz deriye bacaklarını yan sallandırmakla pek tutunamayacağı da belliydi. Kız bükülüp bırakılıveren taze bir dal gibi yaylanarak gene dik oturdu. Bir gören olmadığından emin olunca; kadınlara yakıştırılmamakla birlikte altındaki eyerin gerektirdiği biçimde oturup atını tırıs sürerek Tewnell Değirmeni yönünde gözden yitti.

Gabriel'in bu işe güleceği gelmişti. Biraz da şaşmış olabilirdi. Kızın şapkasını kulübesinin duvarına asarak gene kuzularının yanına gitti. Bir saat geçti. Kız, eyere yan oturmuş, önünde bir yulaf çuvalıyla geri döndü. Ahıra yaklaşınca elinde süt kovası taşıyan bir oğlan çocuğu onu karşılayarak kısrağın dizginlerini tuttu. Kız hayvanın sırtından aşağı kaydı. Çocuk atı alıp götürdü; kovayı kıza bıraktı.

Çok geçmeden ahırın içinde yumuşak şıpırtıları gürültülü şarıltılar izlemeye başladı: Birinin süt sağmakta

olduğunu belirten sesler. Gabriel rüzgârın uçurduğu şapkayı eline alarak kızın dönüşte geçeceği yolun kıyısında bekledi.

Kız, bir elinde tuttuğu kova dizlerine vura vura geldi. Sol eli denge sağlamak amacıyla yana doğru açılmıştı. Kolun çıplak kalan yeri Gabriel'in, "Keşke bu iş yazın olsaydı; kollarının bütünü çıplak olurdu," diye düşünmesine yetti. Kızın üzerinden, yürüyüşünden neşe taşıyordu şimdi. Bu haliyle kız, istenebilecek bir varlık olduğunun hiç su götürmediğini belirtir gibiydi. Bu çapkınca varsayım, seyredeni sinirlendirmiyordu, çünkü insan bu varsayımın oldukça yerinde olduğunu seziyordu. Üstün bir zekânın ses tonundaki olağanüstü vurgu gibi, orta düzeydeki bir değeri gülünç düşürebilecek olan bir davranış, üzerinde tartışılmayacak kadar kesin olan bir üstünlüğü yalnızca güçlendirmeye yarıyordu.

Çiftçi, onun güzelliğiyle ilgili belirsiz düşlerini şimdi kızın sunduğu portreye göre ayarlamak durumunda kaldı. Bu ayarlama bir düş kırıklığı değil, yalnızca bir görüş değişimiydi. Düşüncesinin seçtiği başlangıç noktası kızın boyu oldu. Kız uzun boylu görünüyordu. Ne var ki kova küçük, çit de alçaktı. Kısacası, onu bunlarla kıyaslayınca düşülebilecek yanılgı payı çıkarılırsa kızın boyu, kadınların ideal saydığı ölçüden yüksek olmasa gerekti. Yüzünün önemli olan her çizgisi düzgün ve keskindi. İngiltere'yi, kadın güzelliğine meraklı gözlerle dolaşanlar belki farkına varmışlardır: İngiliz kadınlarında klasik ölçülü bir yüzle klasik ölçülü bir bedenin bir arada bulunduğu pek azdır. Yaradanın özene bezene yarattığı yüz çizgileri, çoğunlukla yapının geri kalan kısmına göre pek iri kaçar. Ya da ölçüleri birbirini tutan, servi boylu, güzel bir gövde, bir de bakarsınız, rastgele bir araya getirilmiş yüz çizgileriyle son bulur. Bir köylü kızını su perisi yerine koymaksızın şunu söyleyelim ki, bu kez kusur bulma isteği kendi

kendini yersiz bularak safdışı bıraktı ve kızın ölçülerine bir beğeni bilinciyle, uzun uzun baktı. Kızın belden yukarısının dış çizgilerine bakılırsa, boynu ve omuzları çok güzel olmalıydı. Ne var ki, küçüklük çağından beridir, bunları hiç kimse görmemişti. Ona açık bir elbise giydirseler, koşar bir çalının ardına saklanırdı. Oysa hiç de utangaç bir kız değildi. Yalnızca, görülenle görülmeyenin arasındaki çizgiyi kentlilere kıyasla daha yüksekten çekmek onda bir içgüdüydü.

Gözleri, Gabriel'in kendi gövdesinde ve yüzünde dolaşan gözleriyle karşılaşır karşılaşmaz, düşünceleri de aynı bölgelere yöneldi. Bu hemen hemen kesin ve çok doğal bir şeydi. Güzelliğinin bilincinde olduğunu, buna güvendiğini ortaya vuran anlatımı biraz belirgin olsa kendini beğenmişlik sayılabilirdi; biraz daha hafif olsa, ağırbaşlılık. Köy yerlerinde erkek bakışlarının ışınları bakire yüzlerinde kaşıntı yapıyor olsa gerek, kız elini yüzünün üzerinden geçirdi. Sanki Gabriel bu yüzün pembe tenine parmaklarıyla dokunmuştu. Kızın üzerindeki o özgürlük havası da biraz durulmuş gibiydi. Gene de kızaran erkek oldu. Kızın yüzü pembeleşmedi bile.

Gabriel Oak, "Bir şapka buldum," dedi.

Kız, "Benim şapkam," diye yanıtladı. İçinden gelen kahkahayı bir ölçülülük duygusunun baskısıyla hafif bir gülümseyişe çevirerek, "Dün gece başımdan uçtuydu," diye ekledi.

"Sabaha karşı saat birde, değil mi?"

"Bilmem – evet." Kız şaşırmıştı. "Nereden bildiniz?" diye sordu.

"Ben de oradaydım."

"Siz Çiftçi Oak'sunuz, değil mi?"

"Aşağı yukarı. Buraların yenisiyim."

Kız, "Çiftliğiniz büyük mü?" diye sorarak gözlerini çevrede dolaştırdı ve saçlarını arkaya doğru attı. Kıvrım-

larının gölgeli yerleri kapkaraydı bu saç yığınının. Ama doğalı şimdi bir-bir buçuk saat olan güneşin ışınları, saç kıvrımlarının dış yanlarına kendinden bir renk katıyordu.

"Yok – büyük değil..."

"Bu sabah şapkamı çok aradım. Tewnell Değirmeni'ne gidiyordum da."

"Öyle."

"Nereden biliyorsunuz?"

"Gördüm sizi."

Kız, yüzünün ve bedeninin bütün çizgileri korkulu bir kuşkuyla kasılarak, "Nerede?" diye sordu.

Çiftçi Oak, son derece bilgiç bir tavırla, "Burada, ormandan geçerken, yokuştan aşağı ininceye kadar," diye karşılık verdi. Gözlerini yokuşun aşağılarında, uzak bir noktaya dikmişken döndü, karşısındakinin gözlerinin içine baktı.

Sonra bir sezinleyişle, hırsızlık yaparken yakalanmış gibi çarçabuk, gözlerini kaçırdı kızın gözlerinden. Kızda da, ağaçların arasından geçerken gösterdiği garip hünerlerin anısı, yerini sinirli bir çarpıntıya ve kıpkırmızı yanan bir yüze bıraktı. Kıpkırmızı kesilmek huyu olmayan bir kadının kıpkırmızı kesilmesini görmek yabana atılmayacak bir şeydi. Bu, köylü kızları için olağan olan bir kırmızılık değil, en tatlı bir gül rengiydi. Oak'un karşısındaki kızın yüzü böylece, çarçabuk toz pembeden şeker pembesine, sonra gül pembesinin çeşitli tonlarından narçiçeğine doğru geçti. Oak da, saygılı ve düşünceli bir adam olduğu için, başını öteye döndürdü.

Anlayışlı dostumuz hâlâ öte yana bakıyor ve başını çevirmek için kızın kendini toparlamasını bekliyordu. Birden, rüzgârda kuru yaprak hışırtısı gibi bir ses duyup baktı. Kız gitmişti.

Tragedyayla komedya arası bir havayla Gabriel Oak, işinin başına döndü.

Beş sabah, beş akşam geçti. Genç kadın ahırdaki sağlam ineği sağmak ya da hasta ineğe bakmak için hiç aksatmadan geliyordu, ama bakışlarının Gabriel yönünde kaymasına hiç izin vermiyordu. Gabriel'in patavatsızlığı onu çok kırmış ve kızdırmıştı: Elinde olmayarak bir şeyler görmesi değil de, gördüğünü ona söylemesi. Öyle ya, yasa bulunmayan yerde suç olamayacağı gibi, gören göz olmazsa yakışıksız davranış diye bir şey de olmaz. Kız da, Gabriel'in gözetlemesi yüzünden, kendi suçu olmaksızın uygunsuz bir kadın durumuna düştüğünü hissediyordu.

Gabriel de büyük pişmanlık içindeydi. Bu terslik bir yandan da onun yaşamındaki küllenmiş ateşi alevlendirir gibiydi.

Aynı hafta sonunda ortaya çıkan bir olay olmasa tanışıklıkları, birbirlerini yavaş yavaş unutmalarıyla son bulabilirdi. Bir gün öğleden sonra don başladı. Saatlerin ilerlemesi, el kol bağlayan bağların sinsice sıkıştırılması gibiydi. Akşamla don şiddetlendi. Köy evlerinde, uyuyanların soluklarının buz kesilip yorganlara yapıştığı, kalın duvarlı konakların salonlarında, ateş başında oturanların, yüzleri sıcaktan yanarken sırtlarının üşüdüğü akşamlardandı. Çıplak dallar arasında kaç küçük kuş, yatağına aç yattı o gece!

Süt sağma saati yaklaşınca Gabriel Oak her zamanki gibi ahırın arkasında nöbete durdu. Sonunda üşüdü. Yavrulu koyunların üzerine fazladan örtüler örterek kulübesine girdi, sobasına biraz daha odun attı. Kapının altından rüzgâr giriyordu. Oak bunu önlemek için aralığa bir çuval dayadı, yatağını daha güneye doğru çekti. O zaman rüzgâr, kulübenin iki yanındaki iki hava deliğinden içeri püskürmeye başladı.

Gabriel Oak eskiden beri bilirdi ki, soba yanıp kapı kapandığında bu deliklerden birinin açık bırakılması zo-

runludur. Her zaman da rüzgârın karşı yönündeki deliği açık bırakırdı. Şimdi rüzgâr yönündeki deliği kapayarak öbürünü açmaya yöneldi. Sonra, kulübenin içi iyice ısıncaya dek, birkaç dakika beklemeye karar verdi. Oturdu. Başı hiç alışık olmadığı bir ağrıyla ağrımaya başladı. Geçen gecelerde uykusunu alamadığından yorgun düştüğünü sanarak kalkıp deliği açmaya, sonra da yatıp uyumaya karar verdi. Ne var ki, deliği açmadan uyuyakaldı.

Ne kadar baygın yattığını bilmiyordu. İlk ayılmaya başladığı sıralarda garip birtakım işler dönmekteymiş gibi geldi ona. Köpeği uluyor, başı korkunç bir ağrıyla zonkluyor, birileri onu çekiyor, boynundaki mendili gevşetiyordu.

Gözlerini açınca ikindinin, beklenmedik, garip bir biçimde alacakaranlığa dönüşmüş olduğunu gördü. O son derece güzel dudaklı, beyaz dişli genç kız da onun baş ucundaydı. Dahası var: Daha da garibi, Gabriel'in başı kızın kucağındaydı; yüzüyle boynunda hoşuna gitmeyen bir ıslaklık vardı, kızın parmakları onun yakasının düğmelerini çözmekteydi.

Gabriel bön bön, "Ne oldu ki?" diye sordu.

Genç kızın güleceği gelmiş gibiydi; neşe vermeyecek kadar sönük bir gülüş.

"Şimdi bir şey yok," diye yanıtladı, "ölmediğinize göre. Şu kulübenin içinde zehirlenip gitmediğinize şaşılır doğrusu."

Gabriel, "Ha, kulübe!" diye söylendi. "On altın verdim de aldım bu kulübeyi. Olsun, satarım gene! Eski zamanlardaki gibi çardakların altında oturur, samanların içine kıvrılıp yatarım. Bu kulübe geçen gün de neredeyse bu oyunu oynuyordu bana!"

Sözlerini vurgularcasına, Gabriel yumruğunu yere indirdi.

Kız, "Suç gerçekte kulübenin sayılmaz," diye görü-

şünü belirtti. Ses tonu, onun az bulunur bir kadın, yani ağzını açıp konuşmaya başlamadan önce kafasındaki düşünceyi tamamlayan bir kadın olduğunu gösteriyordu. "Bana sorarsanız sizin kafanızı işletmeniz, kapakları kapalı bırakacak kadar aptallık etmemeniz gerekirdi."

Gabriel, dalgın dalgın, "Evet," dedi. "Öyle yapmalıydım."

Gerçekte, şu durum geçmiş şeyler yığınının arasına göçmeden önce böyle onunla bir arada, başı onun dizinde olmanın bilincine ermek, bu duyunun tadını çıkarabilmek çabasındaydı. Bu duyguları kızın da bilebilmesini istiyordu. Ne var ki, duygusunun elle tutulmazlığını, konuşulan dilin kaba örgüsünün içine sokmak, onun gözünde bir kokuyu kelebek ağıyla taşımaya yeltenmekle birdi. Bu yüzden Çiftçi Oak hiç sesini çıkarmadı.

Kız onu doğrultup oturttu. O zaman Gabriel yüzünü sildi, Samson gibi şöyle bir silkelendi. Sonunda da, "Size nasıl teşekkür etsem?" diye vicdan borcunu belirtti.

Yüzünün her zamanki o pas kırmızısına çalan rengi az çok geri gelmişti.

Kız, "Aa, teşekkür edecek bir şey yok ki," diye gülümsedi. Ve gülümseyişini, adamın bundan sonraki sözleri (ne olursa olsun) için de geçerli olsun diye yüzünde bekletti.

"Nasıl oldu da buldunuz beni?"

"Süt sağmaya gelince köpeğinizin sesini duydum; kulübenin kapısını tırmalayıp uluyordu. (Ne şans ama! Papatya'nın sağılma mevsimi bitmek üzere; bu hafta ya da önümüzdeki haftadan sonra buraya gelmeyeceğim artık.) Köpek beni görünce üzerime atılıp eteğime yapıştı. Ben de geldim; ilk işim, delikler kapalı mı diye yan duvarlara bakmak oldu. Amcamın tıpkı böyle bir kulübesi var da – çobanına söylerken duydumdu, sürgülerin birini açmadan yatıp uyumasın diye. Kapıyı açtım; sizi

buracıkta, ölü gibi yatar buldum. Su bulamayınca kovadaki sütü döktüm üstünüze! Süt sıcaktı; bir işe yarayacağını unuttum gitti."

"Ölür müydüm dersiniz?" diye sordu Gabriel, kızdan çok kendi kulağına ulaştırmak istediği yavaş bir sesle.

Kız, "Yok canım," dedi.

Daha az trajik bir olasılık onun daha işine gelir gibiydi. Bir adamı ölümden kurtarmak böyle bir işin önemine uygun konuşmaları gerektirirdi. Kız bundan kaçınıyordu.

"Bence siz benim canımı kurtardınız, Miss... Adınızı bilmiyorum. Teyzenizin adını biliyorum ama sizinkini bilmiyorum."

"Söylemesem daha iyi – daha iyi bence. Hiç gerek yok adımı söylememe. Hem sizinle pek işimiz olacağını da sanmıyorum."

"Ne olsa, bilmek isterdim."

"Teyzeme sorun. O söyler size."

"Benim adım Gabriel Oak."

"Benimki değil! Böyle açık seçik söylediğine göre adını sevsen gerek – Gabriel Oak."

"Nasıl diyeyim – görüp göreceğim tek ad bu benim. Bu yüzden elimden geldiği kadar yararlanıp tadını çıkarmam gerek."

"Benim adım da kulağa bir hoş, sevimsiz gelir, diye düşünürüm hep."

"Bana sorarsanız, yakında yeni bir ad almanız olasıdır."

"Vay canına! Başka kimselerle ilgili ne de çok düşüncelerin varmış senin, Gabriel Oak!"

"Kusura bakmayın, küçükhanım, hoşunuza gider diye söyledim. Ne var ki, ben kafamdan geçenleri dile getirmekte sizinle boy ölçüşemem; biliyorum bunu. Akıl yönünden hiçbir zaman çok parlak olmadım. Gene de size çok teşekkür ediyorum. Nazlanmayın da elinizi ve-

rin bana."

Kız duraksadı. Hafif başlanıp hafif sürdürülen bir konuşmayı adamın böyle eski zaman ağzıyla, ağırbaşlı bir içtenlikle sonuçlandırması onu biraz şaşırtmıştı:

"Öyle olsun," dedi, dudaklarını nazlı bir uysallıkla büzerek ona elini verdi.

Gabriel onun elini yalnızca bir an tuttu. Duygularını ortaya vurmak korkusundan ters yönde aşırılığa kaçarak kızın parmaklarına ruhsuz bir insan gibi, şöyle bir dokundu. Bir an sonra, "Özür dilerim," dedi.

"Ne diye?"

"Elinizi çarçabuk bıraktım diye."

"İstersen gene tut. İşte al."

Kız ona gene elini verdi.

Gabriel onun elini uzun uzun tuttu bu kez. Hem de garip kaçacak kadar uzun. "Ne de yumuşakmış – hem de şu kış kıyamette. Ne sertleşmiş, ne kabuklaşmış, ne bir şey!"

Kız, "Hadi, artık yeter," dedi. Gene de elini çekmedi. "Öpmek geliyor içinden galiba, öyle mi? Öpebilirsin, istersen."

Gabriel dosdoğru, "Hiç öyle bir düşüncem yoktu," diye yanıtladı. "Ama öperim, madem..."

"Öpemezsin işte!"

Kız elini çekiverdi.

Gabriel gene bir patavatsızlık yaptığını anladı.

Kız hınzırca, "Şimdi adımı öğren bakalım," dedi ve gitti.

IV

Gabriel'in kararı - Ziyaret - Yanlışlık

Kadınlarda, rakip cinsin kaldırabileceği tek üstünlük, ancak bilinçdışı bir üstünlük olabilirdi. Gene de kendi varlığının bilincinde olan bir üstünlük, boyun eğmiş erkeğe zafer umutları verdiği için hoşa gidebilir.

Bu güzel kız, çok geçmeden genç Çiftçi Oak'un duygusal yapısı üzerinde gözle görülür izler bırakmaya başladı.

Aşk, son derece sömürücü bir tefeci olduğu için, (en temiz tutkuların temeli bile, bir yürek alışverişi yaparak aşırı bir ruhsal kâr sağlamak umuduna dayanır; nasıl ki daha aşağı düzeydeki tutkuların temelinde de aşırı bir bedensel ya da maddesel kâr sağlamak umudu yatarsa) her sabah Gabriel'in kızı kazanabilmek şansı konusunda yaptığı hesaplar, ticaret borsasının hesapları gibi inip çıkıyordu. Köpeğinin yemek bekleyişi kendisinin kız gelsin diye bekleyişine öyle benziyordu ki, bu benzerlik onun bile gözüne çarptı; genç çiftçi gurur kırıcı bir şey olarak gördü bunu; köpeğe bakamaz oldu. Gene de çitin arasından, onun hiç aksamayan gelişlerini gözlemekten geri kalmıyordu. Böylece, kıza karşı duyguları, kızda hiçbir yankı uyandırmaksızın derinleşti. Gabriel'in henüz kıza söyleyecek, şöyle derlenip toplanmış, hazırda bir sözü yoktu. Çünkü başladığı yerde biten sevda sözleri söylemesini ve

Ses ve şiddetle dolu
Anlamı boş[1]

1. Shakespeare'in *Macbeth* oyununda, Lady Macbeth'in öldüğünü öğrendikten sonra Macbeth'in yaptığı konuşmadan. (Y.N.)

olan ateşli öyküler anlatmasını beceremezdi. Bu yüzden hiçbir şey söylemiyordu.

Soruşturmalar yaparak kızın adının Bathsheba Everdene olduğunu ve ineğin sütünün yedi gün sonra kesileceğini öğrenmişti. Sekizinci günü korkuyla bekliyordu.

Sonunda geldi sekizinci gün. İneğin süt vermesi o yıl için sona ermiş, Bathsheba Everdene de yokuştan yukarı çıkmaz olmuştu. Gabriel öyle bir heyecan doruğuna ulaşmıştı ki, az bir süre önce söyleseler inanmazdı. Kendi başınayken eğlenmek için ıslık çalacağı yerde, "Bathsheba" demeye başlamış; çocukluğundan beri ille de kumrallardan başkasını gözü görmezken, kara saçı yeğler olmuş, iyice kabuğuna çekilmişti; kamu gözünde tuttuğu yer dudak bükülecek kadar küçüktü artık. Aşk, var olan bir zayıflık içinde var olabilecek olan bir güçtür. Evlenmekle bir eğlenceden bir destek doğar. Bunun gücü, yerini aldığı aptallıkla orantılı olmalıdır. İyi ki gerçekten de çoğunlukla böyle olur. Karşısında bu yöne doğru yepyeni bir ufuk açılan Oak, "O benim karım olacak; yoksa, namussuzum, hiçbir işe yaramam!" demeye başladı kendi kendine.

Bir yandan da, Bathsheba'nın teyzesinin evine gidebilmek için bir bahane arayarak kafasını yoruyordu.

Yeni yavrulamış bir koyunun ölümü, ona aradığı fırsatı verdi. Yüzüne bakarsan yaz, huyuna bakarsan kış olan bir gündü. Bulutların arasından, iyimser olanlara daha fazlasını istetecek oranda mavi gök parçaları görünüyor, arada gümüşi bir güneş ışını yere vuruyordu. Gabriel kuzuyu düzgün, "gezmeklik" bir sepete koydu ve tarlaların içine vurarak kızın teyzesi Mrs. Hurst'ün evine doğru yürüdü. Köpeği George, yüzünde köy işlerinin böyle ciddiye binmeye başlayışından büyük tasaya kapıldığını belirtir bir bakışla, onun ardından geliyordu.

Gabriel kaç kez bu evin bacasından kıvrılarak yük-

selen mavi odun dumanlarını garip düşüncelerle seyretmişti. Akşamları gözünde bu dumanın çıkış yerini canlandırıp ocağı ve ocak başında Bathsheba'yı görür gibi olmuştu, dışarıdaki giyimiyle ocak başında. Çünkü kızın üzerindeki giysilerin de, onun sevgisinin sınırı içinde, kızın kendisi kadar yeri vardı. Çiftçinin sevdasının bu ilk çağlarında kızın giyimi, Bathsheba Everdene denilen o tatlı karışımın vazgeçilmez bir unsuruymuş gibi geliyordu.

Genç adam giyim kuşamını dikkatle ayarlamıştı: Titiz bir derli toplulukla, rastgele bir süslülük arası; güneşli çarşı pazar günüyle, yağışlı kilise günü arası bir şey. Saat zincirini maden cilasıyla iyice ovmuş, çizmelerine yeni bağ geçirmiş, pirinç kakmalı bağcık deliklerini parlatmış, yeni bir baston yapmak için ormanın göbeğine kadar gidip bulduğu dalı dönüşte var gücüyle yontmuş, sandığının içinden yeni bir mendil çıkarmış, yeleğini (gülle zambağın hiçbir kusurunu almadan bütün güzelliklerini birleştiren şık bir çiçek örneği taşıyan o açık renk yeleğini) giymiş, her zaman kuru ve kumral renkli olup kıvırcığı hiç açılmayan saçlarına şişedeki bütün briyantini boşaltıp gübreyle çimento arasında, çok değişik zengin bir renk vererek hepsini başına hindistancevizinin kabuğu gibi ya da sular çekilince ortada kalan bir kayanın üzerindeki ıslak yosunlar gibi yapıştırmıştı.

Köy evinin sessizliğini, saçakların altındaki bir yuva dolusu kırlangıcın gevezeliklerinden başka bozan yoktu. İnsan, çekiştirme ve dedikodunun aşağıdaki odalar gibi bu çatı üstü odalarda da alışkanlık halinde olduğunu sanabilirdi! Bir uğursuzluk işareti mi ne – Gabriel Oak tam bahçe kapısına vardığı zaman, içeride bir kedi gördü. Kedi de onun köpeği George'u görmüş ve türlü kabarmalarla şeytansal birtakım çırpınmalara girişmişti. Köpek oralı olmadı. Çünkü bütün boşuna havlamaları

"Soluğuma yazık!" diye geçiştirdiği bir yaşa varmıştı. Daha doğrusu koyunlara bile, ancak herhangi bir buyruk verdiği zamanlar havlıyordu artık. Bunu da dopdonuk bir yüzle, koyunları arada bir kendi iyilikleri için korkutmak gerektiğine inanarak, istemeden gözdağı vermek zorunluluğunu duymuşçasına yapıyordu.

Kedinin koşup gizlendiği taflanların arkasından bir ses yükseldi:

"Zavallıcığım! Pis, canavar köpek öldürmek mi istedi benim nonoşumu?"

Oak bu sese, "Özür dilerim," diye karşılık verdi. "George iki yanına bakmadan, uslu uslu peşimden yürüyordu!"

Daha sözleri bitmeden, bu yanıtın kimin kulaklarına çarpacağını sezinleyerek içi korku ve kuşku doldu. Gelgelelim, bir görünen olmadı, genç adam sonra konuşan kişinin taflanlar arasından uzaklaştığını duydu.

Gabriel düşünceye daldı; hem de öyle derin bir düşünce ki, salt bunun etkisiyle alnında küçük küçük çizgiler belirdi. Bir görüşmenin sonucu umulandan ister çok daha kötü, ister çok daha iyi çıkacağa benzesin – böyle bir değişiklik olacağını başlangıçta sezmek insanın içinde kırıcı yenilgi duyguları uyandırır. Gabriel Oak kapıya doğru biraz aptallaşmış gibi yürüdü: İçinden geçirdikleriyle gerçek durumun hiçbir ortaklaşa çıkar yolu yok gibiydi.

Bathsheba'nın teyzesi evdeymiş.

Gabriel Oak, "Lütfen Miss Everdene'e birisinin onunla görüşmek istediğini söyler misiniz?" diye sordu.

(Kişinin kendi kendine ad vermeden, yalnızca birisi demesi, köy dünyasının yontulmamışlığına bir örnek sayılmasın! Bu, kartvizitleri, imza ve anonslarıyla kentlilerin hiç anlayamayacakları, ince bir alçakgönüllülükten doğar.)

Bathsheba dışarıdaymış. Deminki ses demek onunmuş.

"İçeri buyurmaz mısınız, Mr. Oak?"

Gabriel, "Eksik olmayın," diyerek teyzenin ardı sıra ocak başına yürüdü. "Miss Everdene'e bir kuzu getirdim. Belki bir kuzusu olsun, büyütsün ister, diye düşündüm. Kızlar severler böyle şeyleri."

Mrs. Hurst, düşünceli, "Belki ister," diye yanıtladı. "Yalnız kendisi benim yanımda konuk kalıyor. Bir dakika beklerseniz Bathsheba şimdi gelir."

Gabriel, "Olur, beklerim," deyip oturdu. "Yalnız, Mrs. Hurst, ben gerçekte kuzu işi için gelmiş değilim buraya. Uzun sözün kısası, kendisine, acaba evlenmek ister mi, diye soracaktım."

"Bak hele?"

"Evet. Çünkü, eğer isterse ben onu seve seve alırım. Acaba biliyor musunuz, peşinden koşan başka gençler de var mı?"

Mrs. Hurst ateşi gereksiz yere eşeleyerek, "Dur bakayım," dedi. "Evet – Tanrı bilir ya, sürüyle genç var peşinde. Öyle ya, Mr. Oak, bizim kız alımlı olduğu kadar okumuştur da. Biliyor musun, bir keresinde mürebbiye olacaktı ya, çok kendi başına buyruk diye olmadı. Peşinden koşan gençler buralara hiç gelmezler gerçi. Gene de, Tanrı bilir ya, on-on ikiyi bulur sayıları. Olacak elbet – kadın değil mi?"

Çiftçi Oak yerdeki taş döşemenin bir çatlağını hüzünle süzerek, "İşte bu kötü," diye söylendi. "Benim olup olacağım sıradan bir adam. Tek çıkar yol ortaya en önce çıkmamdı... Her neyse, beklemek artık boş, çünkü yalnızca bu iş için gelmiştim. Artık kalkıp evin yolunu tutmalı, Mrs. Hurst."

Gabriel iki yüz metre kadar gitmişken arkasından, "Hey! Hey!" diye seslenildiğini duydu. Tarladan tarlaya

bağıran seslerin çoğunluğunda bulunmayan bir tatlılık, bir çınlayış vardı bu seste. Gabriel dönüp bakınca bir kızın, elinde beyaz mendil sallayarak son hızla kendine doğru koştuğunu gördü.

Yerinde durdu. Koşucu yaklaştıkça yaklaştı. Bu, Bathsheba Everdene'di. Gabriel'in yüzünü ateş bastı.

Kızın yüzüyse zaten al aldı, heyecandan değil de koşmaktan kızarmış gibiydi.

"Çiftçi Oak, ben..." dedi, sonra soluğunu almak için sustu.

Çiftçinin tam önünde, başını yan yatırıp durarak elini böğrüne bastırdı.

Gabriel onun sözünün gerisini getirmesini beklemeden, "Demin sizi görmeye gelmiştim," dedi.

Kız tarlakuşları gibi soluk soluğa, "Öyleymiş, biliyorum," dedi. Koşmaktan kızarıp terleyen yüzü, güneş çiy tanelerini kurutmadan önceki bir fulyaya benziyordu. "Beni istemeye geldiğinizi bilmiyordum. Yoksa o saat içeri girerdim. Ardınızdan şunu söylemeye koştum ki, teyzem sizi eli boş göndermekle yanlış iş yapmış."

Gabriel'in içi bir genişledi! Bundan sonra göreceği lütufları düşününce yüreği dolup taşarak, "Sizi böyle koşmak zorunda bıraktığıma pek üzüldüm, güzelim," dedi. "Bir dakika durun da dinlenin bari."

"Çok yanlış bir iş yapmış teyzem... Peşimde koşan var demekle," diye Bathsheba sözünü sürdürdü.

"Sevgilim filan yok benim, ömrümde olmadı. Bu yüzden düşündüm de, ne olsa kadın kısmıyız... benim bir sürü sevgilim var sanmanızı istemedim."

Çiftçi Oak o kendine özgü, uzun süren gülümseyişlerinden biriyle, "İşte buna pek sevindim," dedi ve sevincinden kıpkırmızı kesildi. Kızın elini tutmak için uzandı.

Bathsheba böğrüne acısı geçtikten sonra elini, pek ince bir duruşla, hızlı hızlı çarpan yüreğinin üstüne bas-

tırmıştı. Ne var ki, Gabriel tutar tutmaz kız elini çekip arkasına sakladı, parmakları Gabriel'in parmaklarının arasından yılanbalığı gibi kayıverdi.

Gabriel, onun elini kavrarken duyduğu güven yarım derece düşerek, "Kutu gibi, güzel bir çiftliğim var," dedi.

"Var, biliyorum."

"İşe başlamak için birinden ödünç para aldım; ama yakında ödeyeceğim. Gerçi sıradan bir adamsam da, çocukluğumdan beri az buçuk geliştim sanıyorum." Gabriel bu "az buçuğu", "pek çok"un güvenli bir yorumu olduğunu anlatacak gibi söylemişti. "Evlendiğimiz zaman şimdikinin iki katı daha çok çalışabilirim gibi geliyor."

İlerleyerek gene kolunu uzattı. Bathsheba'nın ona yetiştiği yerde bodur kalmış, alçak bir pırnal meşesi vardı, bu mevsimde üzeri kırmızı kırmızı pıtırcıklarla doluydu. Çiftçinin gelişinde bir kucaklama, giderek sıkma olasılığı gören kız, şimdi bu çalının arkasına doğru kaydı. Çalının üzerinden erkeğe yuvarlak yuvarlak açılmış gözlerle bakarak, "Yalnız, Çiftçi Oak," dedi, "sizinle evlenirim diye bir şey söylemedim ki ben!" Oak donup kalarak, "Hoppala, bu da hoş doğrusu!" diye söylendi. "Adamın ardından dörtnala koş, sonra da istemem de."

Kız içtenlikle, gene de kendi yarattığı durumun gülünçlüğünü yarı kavrayarak, "Size demek istediğim şuydu," dedi. "Teyzemin söylediği on-on iki genç şöyle dursun, daha hiç kimsenin sevgilisi değilim ben. Gerçi günün birinde, hiç çıkar yolu yok, olacak bu iş, ama bir adamın o biçimde malı yerine konmaktan iğrenirim ben! Siz ne diyorsunuz, sizi istemiş olsaydım böyle peşinizden koşar mıydım hiç? En yakışıksız, yüzsüz bir davranış olurdu. Ne var ki, size verilen yanlış bir bilgiyi düzeltmekte hiçbir zarar görmedim."

Gabriel, "Yoo, hiç zararı yok," dedi. Gene de birine hak verirken aşırı cömert davranmak diye bir şey vardır.

Gabriel de durumu bu kez daha sağlam tartıya vurarak, "Ama bilmem, hiç zararı yok da diyemem," diye ekledi.

"Doğrusunu isterseniz yola çıkmadan önce evlenip evlenmeyeceğime karar verecek kadar zamanım olmadı, çünkü uzaklaşıyordunuz."

Gabriel gene canlanarak, "Hadi öyleyse, düşünün birkaç dakika," dedi. "Biraz beklerim, Miss Everdene, benimle evlenir misiniz? Ne olur, evlen, Bathsheba. Seni görülmedik derecede seviyorum."

Kız, biraz daha ürkek, "Biraz kafamı toparlamaya çalışayım," dedi. "Dışarıda düşünebilirsem... aklım öyle bir dağılıyor ki!"

"Az buçuk kestirebilirsin ya!"

"Öyleyse zaman ver bana."

Bathsheba, düşünceli gözlerle Gabriel'in durduğu yerin ters yönünde, uzaklara bakıyordu.

Genç çiftçi çalının berisinden kızın başının arkasına doğru seslenerek, "Seni mutlu ederim," dedi. "Bir iki yıla kalmaz piyano alırım sana. Artık çiftçi karıları da piyano alıyorlar. Ben de kavala iyice çalışırım; akşamları birlikte çalarız."

"Güzel. Hoşuma gider bu benim."

"Çarşıya çıkmak için o küçücük, açık arabalardan alırız; güzel güzel çiçekler, kuşlar." Sonra Gabriel, "Kuşlar dedimse horoz, tavuk demek istiyorum, çünkü onlar işimize yarar," diye ekledi, böylece pratiklikle şiirsellik arasında denge kurmuş olduğuna inandı.

"Bu da çok hoşuma gider."

"Hıyar da yetiştiririz, kibar kişiler gibi."

"Evet."

"Düğünümüz olduğu zaman da gazetenin evlenme duyurularının arasına bastırırız."

"İşte buna içim gider!"

"Çocukların doğum duyurularını da veririz gazete-

ye, hiçbirini atlamayız. Sonra evimizde, ocak başında, sen ne zaman başını kaldırsan beni göreceksin karşında, ben de ne zaman başımı kaldırsam seni bulacağım."

"Dur, dur, çok da ileri gitme."

Kız gene sustu. Yüzündeki ışık sönmüştü; bir süre sessiz kaldı. Gabriel aralarındaki kırmızı pıtırcıkları durmadan gözden geçirerek inceliyordu. Öyle ki, sonradan pırnal meşesi, onun gözünde evlenme önerisi anlamına gelen bir şifre olup çıktı.

Bathsheba, "Yok," dedi. "Boşuna. İstemiyorum seninle evlenmek."

"Zorla kendini."

"Deminden beri zorlayıp duruyorum; çünkü evlenmek iyi olur bir bakıma. Herkes benden konuşur; ben de savaşı kazanmış gibi olurum; zafer kazanmış gibi... Gelgelelim bir koca..."

"Ee?.."

"E'si şu: Kocam olan adam hep karşımda olacak, senin dediğin gibi. Ne zaman başımı kaldırsam onu göreceğim."

"Elbet onu göreceksin, yani beni."

"Ama ben... düğün yapıp gelin olmaya razıyım ya... koca almadan gelin olunabilse! Kız kısmı tek başına gelin olamayacağına göre ben de evlenmeyeceğim... şimdilerde, demek istiyorum."

"Saçma sapan bir yanıt bu."

Sözlerinin böyle eleştirilmesi üzerine Bathsheba ağırbaşlılığını artırmak için bir adım geriye gitti.

Oak, "Tanrı canımı alsın, ömrümde bundan daha aptal bir konuşma duymadım," dedi. Sonra yatıştırıcı bir sesle, "Bir tanem, böyle olma!" diye ekledi. İçtenlikle, derin derin göğüs geçirdi. "Neden evet demiyorsun bana?" diye yalvararak çalının öbür yanına doğru birkaç adım attı.

Kız gerileyerek, "Elimde değil," dedi.

Oak, "Ama neden?" diye direndi.

Kıza hiçbir zaman ulaşamayacağını anlayarak sonunda durdu. Aralarında çalı, bakıştılar.

"Seni sevmiyorum da ondan."

"Öyle ama..."

Genç kız içinden gelen bir esnemeyi iyice bastırarak karşısındakini kırmayacak bir boyuta indirdi.

"Seni sevmiyorum," dedi.

"Ama ben seni seviyorum. Bana gelince, sen benden hoşlan bana yeter."

"Ah, Mr. Oak – dile kolay bu! Sonunda benden nefret edersin!" Mr. Oak öyle içtenlikle, "Hiçbir zaman!" dedi ki, sözlerinin gücüyle çalıyı aşıp kızın kucağına atıldı sanki, "Dünyada tek bir şey yapacağım... kesin olarak tek bir şey, o da seni sevmek, seni istemek... ölünceye dek istemek seni."

Genç çiftçinin sesinde şimdi gerçek bir duyarlık vardı ve o iri, esmer ellerinin titrediği gözle görülebiliyordu.

Kız üzgünlükle, "Sen beni bu kadar severken benim seni istemeyişim çok yanlış kaçıyor," diyerek bu duygusal çıkmazdan kurtulabilmek için yol ararcasına, umutsuzlukla çevresine bakındı. "Ah, keşke peşinden koşmasaydım!" Gene de bu kız Neşe'nin yanına çıkan kestirme bir yol bilir gibiydi. Yüzüne çapkınca bir anlam vererek, "Evlensek de yürümez, Mr. Oak," dedi. "Beni yola getirecek biri gerek bana! Çok başına buyruk bir kızım. Sen de beni çekip çeviremezsin – biliyorum."

Oak gözlerini, tartışmaya kalkışmanın boşuna olduğunu söylercesine yere dikti.

Bathsheba ışıl ışıl bir açıklık ve sağduyuyla, "Mr. Oak," dedi. "Senin durumun benimkinden iyi. Dünyada üç kuruşum yok, diyebilirim. Teyzemin yanında karnımı doyurabilmek için kalıyorum. Senden daha okumuşum ve sana hiç mi hiç âşık değilim. Bu benim durumum.

Şimdi gelelim senin durumuna: Sen işe yeni başlayan bir çiftçisin. Eğer ille evleneceksen (ki şu sırada bunu düşünmen bile gereksiz) ille evleneceksen, çiftliğini büyütmene yardım edebilecek paralı bir kadın almalısın."

Gabriel ona hafif bir şaşkınlık ve büyük bir beğeniyle baktı. Safça, "Ben de aynen bunu düşünüyordum zaten!" dedi.

Çiftçi Oak'un Bathsheba'yı elde etmesini engelleyen şey gerçekte, Hıristiyanlığının gerektirdiği erdemlerin biraz ağır basmasıydı: alçakgönüllülüğüyle hiç gereksiz bir açıksözlülük! Bathsheba besbelli şaşalamıştı. Elmacıkkemiklerinin üzerinde birer kırmızı benek belirip büyüyerek, tam bir öfkeyle değilse bile, öfkeye benzer bir duyguyla, "Ee, öyleyse, neden gelip kafamı şişirdin?" diye sordu.

"Yapamam ki, o senin dediğini; ne kadar... ne kadar..."

"Doğru da olsa, öyle mi?"

"Yok, ne kadar akıllıca bir iş de olsa, yapamam."

Genç kız deminkinden daha tepeden bakıp başını küçümsemeyle sallayarak, "İşte şimdi tam açıklamayı yaptınız, Mr. Oak!" dedi. "Bundan sonra sizinle evlenebilir miyim sanıyorsunuz? Bana sorarsanız, hayır!"

Genç çiftçi yüreğinin bütün ateşiyle, "Ama tutup yanlış anlama beni!" diye onun sözünü kesti. "Benim yerime hangi erkek olsa aynı şeyi düşünürdü. Ben bunu kabullenecek kadar açık konuştum diye hemen yüzün pençe pençe kızarıyor, terslemeye başlıyorsun. Senin durumunun benimkinden aşağı oluşuna gelince, bu saçmalık. Hanımefendiler gibi konuşuyorsun, bütün köy biliyor bunu. Weatherbury'deki amcanın da, duyduğuma göre, büyük bir çiftliği varmış. Akşam seni görmeye geleyim mi? Yoksa pazar günleri benimle yürür müsün? İstemezsen hemen karar verme; bekle biraz."

"Yok – yok – yapamam. Üsteleme artık – ne olur.

Seni sevmiyorum – gülünç bir şey olur bu!" diye genç kız gülerek konuştu.

Duygularının bir cilvenin döner dolabında oyuncak olduğunu görmek hiçbir erkeğin hoşuna gitmez.

Oak ömrünün geri kalanını İncil okuyup aklını geliştirmeye adamak kararında olan adamların kesinliğiyle, "Öyle olsun," dedi. "Sana bir daha hiç öneride bulunmayacağım."

V

Bathsheba'nın gidişi - Bir kırsal tragedya

Bir gün Gabriel Oak'un kulağına Bathsheba Everdene'nin yöreden ayrıldığı haberi geldi. Bu haberin onun üzerindeki etkisine şaşanlar, aşkta edilen tövbenin ne kadar vurgulu olursa, kesinlikten o kadar uzaklaşacağını hiç öğrenmemiş olanlardır.

Aşka düşmenin belirli bir yolu vardır da çıkmanın yoktur – bu, dikkatinizi çekmiş olabilir. Kimileri evliliğe kestirme bir çıkış yolu gözüyle bakarlar.

Ne var ki, bunun da insanı yaya bıraktığı görülmüştür. Bathsheba'nın ortadan yok olmasıyla kaderin Gabriel Oak'a sunduğu kurtuluş yolu, yani ayrılık, kimi yaradılışlar üzerinde kesin etki yaparsa da, kimilerinin uzaktaki sevgiliyi büsbütün gözlerinde büyütmelerine yarar. Bunlar daha çok, sevgileri dingin, fırtınasız olmakla birlikte, derin ve sürekli olan kimselerdir. Oak da işte bu yumuşak huylu kişilerdendi.

Kızın teyzesiyle arasında başlayan yakınlık, evlenme önerisinin geri çevrilmesi yüzünden yarıda kalmıştı;

böylece Oak Bathsheba'yla ilgili haberleri dolaylı yollardan duyuyordu. Öğrendiğine göre genç kız otuz-otuz beş kilometre uzaklıkta Weatherbury diye bir yere gitmişti; ama ne sıfatla, konuk olarak mı, yoksa temelli mi, Oak bunu öğrenemedi.

Çiftçi Oak'un iki köpeği vardı. Bunların daha yaşlısı olan George'un burnunun ucu abanoz gibi siyah, tüyleri de beyazlı grili alacalıydı. Ne var ki, yıllar yılı yağmur ve güneş yiye yiye kavrulup yıkanmaktan, kıvırcık tüylerin grisi kaçarak kızılımsı kahverengisi kalmıştı. Sanki gri rengi oluşturan mavi ton solmuştu: Turner'in[1] tablolarındaki aynı rengi doğuran lacivert boya gibi. Köpeğin tüyleri başlangıçta düpedüz hayvan tüyüyken, yıllarca koyunlarla içli dışlı olmanın sonucunda, yavaş yavaş, düşük kaliteli bir yüne dönüşmeye başlar gibiydi.

George'un önceki sahibi bozuk ahlaklı, kötü huylu bir çobandı. Bu yüzden George her türlü küfür ve sövgünün derecesini ve anlamını yöredeki en edepsiz ihtiyarlardan daha iyi kestirirdi. Uzun yaşantısı hayvancağıza, "Gel içeri!"yle, "Gel içeri be!"nin arasındaki farkı öyle tam olarak öğretmişti ki, elinde çengelli sopayla sallana sallana gelen birinden kaçmak gerekiyorsa tutturması gereken hızı, her seslenişe göre kıl payıyla hesaplamasını bilirdi. Yaşlı olmakla birlikte hâlâ akıllı, güvenilir bir hayvandı.

George'un oğlu olan genç köpek, hık demiş anasının burnundan düşmüş olsa gerekti, çünkü George'la arasında pek bir benzerlik yoktu. George ölünce sürüyü bekleyebilmek için çobanlık öğreniyordu. Ne var ki, henüz ilk derslerden öteye geçememişti. Bir şeyi ya üstünkörü yapıveriyor ya da vur deyince kır anlıyor, ikisinin arasındaki farkı kavramakta aşılmaz bir güçlük çekiyordu. Bu

1. J.M.W. Turner (1775-1851), manzara ressamı. (Y.N.)

genç köpek (kesin bir adı olmayıp tatlı sesle yapılan her çağırışa candan karşılık verirdi) öyle ciddi ve iyi niyetli, gene de öyle kalın kafalıydı ki, sürüyü şuradan şuraya götürsün diye gönderseniz hemen memleketin öbür ucuna doğru gütmeye kalkışır ve ancak seslenince ya da koca George'un örneğini görünce dururdu.

Köpeklerden şimdilik bu kadar söz etmek yeter. Norcombe Tepesi'nin öteki yamacında bir kireç yatağı vardı. Kuşaklar boyunca buradan kireç çıkarılmış ve yöredeki çiftliklere yayılmıştı. Yatağın üzerinde V biçiminde birbirine yaklaşan, ama kavuşmayan iki hendek vardı. Aradaki dar açıklık kaba saba bir parmaklıkla örtülmüştü.

Bir gece, Çiftçi Oak, artık koyunlarının yanında işi kalmadığına karar vererek evine dönünce, her zamanki gibi köpeklerini çağırdı. Onları geceleyin bahçedeki küçük barakaya kapatırdı. Çağırışına köpeklerin yalnızca bir tanesi, koca George karşılık verdi. Öteki ne evde, ne yolda, ne bahçede bulunamadı. Gabriel o zaman iki köpeği tepenin üzerinde, ölü bir kuzuyu yer bıraktığını hatırladı. (Genel olarak kuzu etini köpeklerinden uzak tutar, ancak başka hiçbir yiyecek kalmayınca verirdi.) Genç köpeğin yemeğini bitirmemiş olduğuna karar vererek içeri girdi, son zamanlarda yalnızca pazar günleri tattığı bir lüks olan yatağına girdi.

Durgun, nemli bir geceydi. Tam güneş doğmadan önce, tanıdık bir müziğin olağandışı yankılanması çiftçinin uyanmasına yardım etti. Başkaları için bir saat tıkırtısı neyse, bir çoban için koyun çıngıraklarının sesi de öyle, alışılmış bir sestir; ezbere bilinen o tembel çınlayış ne kadar uzak olursa olsun, alışkın kulağa, sürüde işlerin yolunda olduğunu söyler ve ancak kesilince ya da alışılmadık bir değişikliğe uğrayınca dikkati çeker. Uyanan günün ağır sessizliği içinde Gabriel çıngırakların olağanüstü bir şiddet ve aceleyle çalındığını duydu. Bu olağanüstü çalı-

nışın iki nedeni olabilirdi: Koyunların, örneğin yeni bir çayıra girdikleri zaman, hızlı hızlı otlayışları ki, bu hızlı olmakla birlikte aralıklı bir sestir, bir de koyunların hep birlikte bir koşu koparmaları ki, böyle zamanlarda çıngırak sesleri yürek atışı gibi düzenli olur. Gabriel Oak'un deneyimli kulağı şimdi duyduğu sesi, sürünün büyük bir hızla koşu koparmasının yarattığını anlayabiliyordu.

Yataktan fırlayıp giyindi, sisli tan aydınlığında deli gibi koşarak tepeyi tırmandı. Kuzulamış koyunlar henüz kuzulamamış olan koyunlardan ayrı tutulurdu. Gabriel'in sürüsünde bunlardan iki yüz tane vardı. İşte bu iki yüz koyunun iki yüzü birden tepenin üzerinden yok olmuş gibiydi. Kuzulamış olan elli tanesi karşı köşede, Gabriel'in bıraktığı gibi çitlerin içinde duruyorlardı. Gelgelelim sürünün çoğunluğunu oluşturan ötekiler ortada yoktu. Gabriel sesinin son perdesiyle ve çobanlara özgü bağırışla sürüsünü çağırdı:

"*Ovey, ovey, ovey!*"

Tek bir meleme bile yoktu. Gabriel çite gitti. Çitte bir delik açılmıştı ve burada koyunların ayak izleri vardı. Onların bu mevsimde çiti delip kaçmalarına şaşmakla birlikte bunu gene de, hemen, kışın ormanda yetişen sarmaşıkları çok sevmelerine veren Gabriel, çitten geçip izler boyunca yürüdü. Koyunlar ormanda da yoktu. Gabriel gene bağırdı. Vadiler, en uzak tepeler inim inim inledi; sanki Mysian kıyıların da denizciler, yitik Hylas'ı arayarak çağırıyorlardı. Ama ne koyun vardı, ne bir şey. Gabriel ağaçların arasından geçerek sırt boyunca koştu. En tepede, demin söylediğimiz iki hendeğin, kireç kuyusunun başında sona erdiği yerde, genç köpeğin ufka karşı durduğunu gördü – simsiyah ve kıpırtısız– St. Helena'da Napolyon gibi.

Korkunç bir inanç ok gibi saplandı Oak'un yüreğine. Dizlerinin bağı çözülerek ilerledi: Parmaklığın bir yanı

kopmuştu. İşte orada Gabriel koyuncuklarının ayak izlerini gördü. Köpek koşup onun yanına geldi; elini yalayarak olağanüstü hizmetlerine karşılık bir büyük ödül umduğunu belirten davranışlarda bulundu. Oak uçuruma doğru baktı. Koyunlar en dipte yatıyorlardı; kimi ölmüş, kimi can çekişerek paramparça olmuş iki yüz ceset ki, şu duruşlarıyla sayıları iki kat kabarık görünüyordu.

Gabriel Oak iliğine kadar insancıl bir adamdı. Bu insancıl yönü onun strateji gerektirecek bütün niyetlerini darmadağın eder ve onu yerçekimi gibi çekip sürüklerdi. Eskiden beri, sürüsündeki koyunların sonunda kesileceğini bilmek, onun içinde dinmez bir sızıydı; günü gelince her çobanın katıksız bir hain kesilerek, kendilerini savunamayan zavallı koyunlarını düşmana teslim ettiğini bilmek. Şimdi de ilk duygusu bu uysal koyuncuklarla doğmamış kuzularının başına gelen bu sırasız felakete üzülmek oldu. Olayın ikinci yönü ancak ondan sonra aklına geldi. Koyunlar sigorta edilmemişti. Ömrü boyunca, dişinden tırnağından artırarak biriktirdiği paralar bir çırpıda duman olmuştu; bağımsız bir çiftlik sahibi olabilmek umutları yıkılmıştı – belki de ölünceye kadar. Gabriel şu duruma gelebilmek için on sekiz yaşıyla yirmi sekiz yaşı arasında öyle canını dişine takarak, sabırla çalışmıştı ki, artık içi tükenmiş gibiydi. Bir direğe yaslandı ve ellerini yüzüne kapadı.

Ne var ki, böyle uyuşukluklar sonsuz değildir; Çiftçi Oak da kendini toparladı. Ağzından çıkan tek cümlenin bir şükran belirtisi oluşu dikkate değer ve onu başkalarından ayıran bir özelliği gösterir:

"Tanrı'ya şükür ki evli değilim! Şimdi başıma çökecek olan yoksullukta zavallı kız ne yapardı!"

Genç çiftçi başını kaldırdı ve ne yapabileceğini düşünerek, donuk gözlerle çevresine bakındı. Uçurumun dış kenarında yumurta biçimi bir su birikintisi vardı, bu-

nun yukarısında da, birkaç günlük ömrü kalmış pirinç sarısı bir ayın ipincecik iskeleti duruyordu. Sabah yıldızı ayın sol yanına sokulmuştu. Su birikintisi ölü gözü gibi ışıldıyordu. Yeryüzü uyandıkça çıkan bir esinti, ayın sudaki yansımasını koparmadan titrekleştirip uzattı, yıldızın ışığını suyun yüzünde fosforlu bir çizgi yapıp çıktı. Gabriel Oak bütün bunları gördü ve hiç unutmadı.

Anlaşılabildiği kadarıyla olay şuydu: Zavallı genç köpek, ekmeğini koyunların peşinden koşmakla çıkardığına göre, ne kadar çok koşarsa, o kadar iyi olacağını düşünerek, ölü kuzuyu yiyip bitirdikten sonra (bu et ona aşırı bir enerji ve heves vermiş olabilirdi), bütün koyunları bir köşeye toplamış, bu ürkek yaratıkları çiti yıkıp geçmeye ve yukarıki tarlaya çıkmaya zorlamış; öylesine üzerlerine varmıştı ki, onlara o çürük parmaklığın bir parçasını yıkacak kadar hız vermiş, böylece hepsini uçurumun kenarından aşağı yuvarlamıştı.

George'un oğlu işini öyle noksansız yapmıştı ki, çevresindekiler bu dünyada onun kadar iyi işçilere yer olmadığını düşündüler; kısacası tuttular onu ve o gün saat on ikide gözünün yaşına bakmadan vurdular. Bu da bir düşünce zincirini mantıksal sonucuna kadar götüren ve (büyük kısmı ödünlerden kurulu olan bu dünyada) birbirini tümüyle tutan davranışlarda bulunmaya kalkışan köpeklerle diğer düşünürlerin başına birçok zamanlar gelen acı sonun bir başka örneğidir.

Gabriel'in koyunlarına yatırdığı parayı, bir komisyoncu, onun dürüst görünüşüne ve dürüst tanınmasına güvenerek ödünç vermişti. Verdiği avans ödeninceye kadar Gabriel'in kazancından bir yüzde alıyordu. Genç adam şimdi kendi mülkü olan hayvanlarla araç gereci satınca borçlarını kapatabileceğini gördü ve böylece, sırtındaki giysilerden başka hiçbir şeyi kalmadan, bağımsızlığına kavuştu.

VI

Panayır - Yolculuk - Yangın

İki ay geçip gitti. Casterbridge ilçe merkezinde yıllık "işçi bulma" panayırının yapıldığı şubat gününe geldik.

Sokağın bir ucunda Talih'in yolunu gözleyen iki-üç yüz tane kaygısız, güçlü kuvvetli ırgat beklemekteydi. Hepsi de çalışmayı, yalnızca yerçekimiyle güreşmek ve eğlenceyi de çalışmaya boş vermek yerine koyan takımdandı. Aralarındaki arabacılar, şapkalarına doladıkları bir ırganla tanınıyorlardı, dam örücüler üzerlerinde taşıdıkları bir parça örülmüş hasırla, çobanlar da ellerindeki çengelli sopalarla. Böylece işverenler ırgatların aradıkları işi bir bakışta seçebiliyorlardı.

Kalabalığın arasında ötekilerden biraz daha üstün görünüşlü, atlet yapılı bir genç vardı. Daha doğrusu üstünlüğü öylesine dikkati çekiyordu ki, yakında duran kaç tane kırmızı yüzlü köylü ona, bir çiftçiyle konuşurcasına, "Efendim," diyerek burada ne aradığını sormuşlardı. Genç adam her seferinde, "Ben de iş arıyorum, çiftlik kâhyalığı. Kâhya arayan birini biliyor musunuz?" diye karşılık veriyordu.

Gabriel Oak şimdi daha solgunlaşmıştı. Gözleri daha dalgın, yüzündeki anlatım daha hüzünlüydü. Çektiği çile bu genç adama, elinden aldığından daha çok bir şeyler vermişti. Ufak çapta bir Kırlar Kralı olmaktan *Siddim*'in[1] çamurlu bataklarının ta dibine düşmüştü; ne var ki elinde, şimdiye dek bilmediği saygın bir rahatlık ve

1. Şimdi Lût Gölü olan bir vadinin dibindeki zift kuyuları. Sodom ve Gomorra kralları bir savaş dönüşünde bu kuyulara düşmüşlerdi. Bu Kırlar Kralları sürülerini, saygınlıklarını, her şeylerini yitirmişlerdi. (Y.N.)

yazgısına karşı bir umursamazlık kalmıştı. Bu umursamazlık çoğu zaman insanı kötü, hain yapar, ama kötüleştirmediği zaman da yüceliğinin temeli olur çıkar. İşte böyle, Oak'un düşüşü gerçekte bir yükseliş, yitirdikleri de bir kazanç olmuştu.

Sabahleyin bir süvari bölüğü kasabadan ayrılmıştı. Çavuşla onbaşıları kasabanın dört sokağında davul çalarak gönüllü toplamışlardı. Saatler ilerleyip hiçbir iş bulamadığını gördükçe Gabriel onlara katılarak yurt hizmetine koşmadığına neredeyse pişman oluyordu. Pazar yerinde dikilip durmaktan usanmış, iş olsun da ne olursa olsun, diye düşünerek, çiftlik kâhyalığından başka bir şey aramaya karar vermişti.

Bütün çiftçiler çoban arar gibiydiler. Gabriel de bu işin uzmanıydı. Bir yan sokağa geçip daha da küçük bir yola saparak bir demirci dükkânına gitti.

"Çoban sopasına çengel yapmak ne kadar sürer?"

"Yirmi dakika."

"Kaç para?"

"İki şilin."

Gabriel bir sıranın üstüne oturdu; çengel yapıldı ve bir de, cabasına, sopa bulundu.

Gabriel bundan sonra bir hazır elbiseciye gitti. Parasının çoğunu çengelli sopaya yatırmış olduğundan, çobanların giydiği büzgülü gömleği alabilmek için sırtındaki paltoyla değiş tokuş etmeyi önerdi ve bunu başardı.

Bu alışveriş de tamamlanınca, gene kasabanın orta yerine dönüp kaldırımda, elinde çengelli sopasıyla, bir çoban olarak bekledi.

O şimdi çoban olmuştu ya, herkes çiftlik kâhyası arar gibiydi! Gene de bir iki çiftçinin gözleri ona takıldı. Yanına geldiler. Aşağı yukarı şu biçimde konuşmalar geçti:

"Nerelisin sen?"

"Norcombe'lu."

"Uzak orası."

"Yirmi kilometre kadar."

"En son kimin çiftliğinde çalıştın?"

"Kendi çiftliğimde."

Bu yanıtın etkisi her kez bir kolera söylentisini andırıyor; soruyu soran çiftçi başını kuşkuyla sallayarak uzaklaşıyordu. Gabriel de ölen köpeği gibi, güvenilemeyecek kadar iyiydi! Böylece, o gün bu noktadan ileri geçemedi.

İyi bir tasarıyı uygulamak için fırsat gözlemektense, insanın karşısına çıkan herhangi bir fırsatı yakalayarak bu fırsata uygun bir gidiş tutturması daha tehlikesiz bir yoldur. Gabriel de şimdi kendi kendine çoban damgası vurduğuna pişmandı. Keşke panayırda aranan bütün işleri yapabilecek bir adam olarak kalsaymış! Ortalık kararmıştı. Mısır borsasının önünde birtakım neşeli kişiler ıslık çalıp şarkı söylüyorlardı. Gabriel'in bir süreden beri çoban gömleğinin cebinde kıpırtısız duran eli, burada taşıdığı kavala değdi. İşte, pahalıya edindiği deneyimi uygulamak için bir fırsat!

Genç adam kavalını çıkardı ve "Panayıra koş!" ezgisini, ömründe üzüntü nedir bilmeyen insanlar gibi çalmaya koyuldu. Oak eski Arkadya çobanları gibi güzel kaval çalardı.[1] Bu tanıdık notaların sesi, çevredeki köylüler kadar kendi ruhuna da neşe serperdi. Kavalını neşeyle, istekle çaldı, çaldı... Yarım saat içinde topladığı bozuk paralar, cebi delik bir kişi için ufak bir servet sayılabilirdi.

Oak köylülere sorunca, ertesi gün Shottsford'da bir başka panayır olduğunu öğrendi.

"Buraya kaç kilometredir Shottsford?"

"Weatherbury'den on beş kilometrelik yolda."

Weatherbury! İki ay önce Bathsheba'nın gitmiş ol-

1. Arkadya adlı neşe ülkesinde yaşayanlar, çoban müzisyenlerdi. Çobanların tanrısı Pan da burada yaşardı. (Y.N.)

duğu yerdi bu. Bunu öğrenmek geceden gündüze çıkmak gibiydi.

"Weatherbury ile buranın arası ne kadar?"

"Yedi-sekiz kilometre."

Ola ki Bathsheba çoktan başka yere gitmişti; gene de Oak, Weatherbury yöresinde olduğu için Shottsford panayırına gidip iş aramaya karar verdi. Zaten Weatherbury halkı da başlı başına ilginçti. Söylenenler doğruysa, dayanıklı, neşeli, çalışkan, her türlü eğlenceye oldukça düşkün kişilerdi. Oak o gece Weatherbury'de konaklayarak ertesi gün Shottsford'a gitmeye karar verdi ve dosdoğru Weatherbury'ye çıktığı söylenen yola düzüldü.

Yol, küçük derelerle işlenmiş düz çayırların arasından geçiyordu. Derelerin suları ortada saç örgüsü gibi örülüyor, yanlara doğru kat kat kırışıyordu. Akışın hızlı olduğu yerlerde sular, hiç istiflerini bozmadan kayıp giden beyaz köpük kabarcıklarıyla beneklenmişti. Daha yüksekçe yerlerde, ölü ve kuru yapraklar rüzgâra kapılmış oraya, buraya savrularak yerlerde sürüklendikçe hışırdayıp duruyorlardı. Çitlerin arasında küçük kuşlar tüylerini kabartıp silkinerek rahat bir gece uykusuna hazırlanıyorlardı. Oak durmadan yürürse, kuşlar yerlerinden kımıldamıyor, ama durup bakarsa başka yere uçuyorlardı. Oak, içinde av kuşlarının tünemeye başladığı Yalbury ormanının yanından geçerken, çatlak sesli erkek sülünlerin "guguk, guk"larının ve dişilerinin nezleli bir ıslığı andıran seslerini duydu.

Beş-altı kilometre yol yürüdüğü zaman çevredeki her şey, aynı tonda bir siyahlığa bürünmüş bulunuyordu. Genç adam Yalbury Tepesi'nden aşağı inince biraz ileride, yol kıyısındaki sarkık dallı, kocaman bir ağacın altına çekilmiş duran bir köy arabasını hayal meyal seçti.

Yaklaşınca arabaya at koşulmamış olduğunu, görünürde de kimseler bulunmadığını fark etti. Arabanın du-

ruşundan, o gece alınmamak üzere bırakıldığı anlaşılıyordu. Çünkü içinde yarım demet samandan başka hiçbir şey yoktu. Gabriel arabanın oklarının üzerine oturup durumunu gözden geçirdi. Epey yol gelmiş olduğunu düşündü; sabahın köründen beridir taban tepmekte olduğu için, kendini zorlayıp Weatherbury köyüne kadar yürüyerek parayla bir handa kalmak yerine, arabadaki samanların arasına kıvrılıp yatmak geldi içinden.

Elindeki son jambonla ekmek dilimlerini yedikten ve hazırlıklı davranarak yanına almış olduğu bir şişe elma şarabından içtikten sonra boş arabanın içine girdi. Samanların yarısını döşek gibi yere serip öbür yarısını da, karanlıkta becerebildiğince, yorgan gibi üstüne çekerek tepeden tırnağa örtündü. Bedensel yönden, ömründe bundan daha rahat ettiğini hatırlamıyordu. Ruhundaki hüzne gelince, Gabriel gibi, çevresindekilerden daha içine dönük bir adam için, şu sıradaki düşkün durumunu düşündükçe bu üzüntüyü tümüyle üzerinden atmanın yolu yoktu. Böylece genç adam, gönül ve meslek konularında başına gelen felaketleri düşüne düşüne uyuyakaldı. Ne var ki, denizciler gibi çobanlar da, uyku tanrısı gelsin diye bekleyecek yerde, bu tanrıyı kendi ayaklarına çağırmak ayrıcalığını ellerinde tutarlar.

Ne kadar uyuduğunu bilemiyordu. Birdenbire uyandığı zaman, arabanın yola çıktığını anladı. Yaysız bir taşıt için yabana atılamayacak bir hızla yol alıyorlardı. Kafası arabanın tabanına davul tokmağı gibi vurup duran çobanın bütün rahatı kaçmıştı. Derken Gabriel arabanın önünde konuşan insan sesleri duydu. Bu güç durum karşısında duyduğu kaygı (işleri yolunda olsa daha çok telaşlanırdı; neyse ki parasızlık insanın kendi güvenliği için korkuya kapılmasını pek güzel önler), Gabriel'i samanların altından sakına sakına dışarı bakmaya itti ve ilk gözüne çarpan şey yıldızlar oldu. Büyükayı Kutupyıldızı'yla

dik açı çizmek yolundaydı. Gabriel saatin dokuz sularında olması gerektiğini düşündü – demek ki iki saat uyumuştu. Bu küçük astronomi hesabını genç adam, kimin eline düştüğünü anlamak için gizlice dönerken, belirli bir çaba harcamaksızın yapıvermişti.

Önde, ayaklarını dışarı sarkıtıp oturmuş iki karaltı güçlükle seçiliyordu. Bunlardan biri arabayı sürmekteydi. Gabriel çok geçmeden bunlardan birinin araba sahibi olduğunu ve kendisi gibi Casterbridge Panayırı'ndan geldiğini öğrendi.

İki adamın arasındaki konuşma şöyle sürüp gidiyordu:

"Ne olursa olsun, kızın güzelliğine söylenecek söz yok, doğrusu. Ne var ki bu, kadın kısmının yalnızca dış kabuğudur. Bu alımlı karıların, kendini beğenmişliklerinden, yanlarına varılmaz."

"Ya, pek doğru söyledin, Billy Smallbury, pek doğru söyledin."

Bu sözler kendiliğinden titrek çıkmış, dış koşullar da bu titrekliği büsbütün artırmıştı. Çünkü arabanın sarsıntısı konuşanın konuşma biçimini, cümleleri etkilemez değildi. Konuşan arabacıydı.

"Burnu Kafdağı'ndaymış bu kızın; öyle diyorlar sağda solda."

"Yaa? Eğer denenlerin aslı varsa ben onun yüzüne bile bakamam, taş çatlasa bakamam, heh heh heh! Benim gibi utangaç bir adam!"

"Evet, Kafdağı'ndaymış burnu. Diyorlar ki her gece yatarken, gecelik başlığını düzgün giyebilsin diye, aynaya bakarmış!"

"Hem de evli olmadığı halde! Vay canına!"

"Piyano çalmasını da biliyormuş, dediklerine göre. Hem öyle ustalıkla çalıyormuş ki, kilise ilahileri bile en oynak, en çapkın ezgiler kadar tatlı geliyormuş adamın kulağına!"

"Deme yahu! Bizlere gün doğdu, desene! Bambaşka bir adam olup çıkmışım gibi geliyor. Peki, adamlarına verdiği ücretler nasılmış, bakalım?"

"Orasını bilemem, Mr. Poorgrass."

Bunları ve buna benzer sözleri duydukça Gabriel, adamlar Bathsheba'dan konuşuyorlarmış gibi çılgın bir düşünceye saplandı. Ama bu düşüncede direnmesi için bir neden yoktu, çünkü araba Weatherbury yönünde ilerlemesine karşın, daha öteye gidiyor olabilirdi; sözü geçen kadının da bir mülk sahibi olduğu anlaşılıyordu. Artık Weatherbury'ye iyice yaklaştıkları belliydi. Konuşmacıları gereksiz yere ürkütmemek için Gabriel onlara görünmeden aşağı atladı.

Önündeki çitte seçtiği bir gediğe doğru yöneldi. Bunun bir kapı olduğunu görünce çıkıp üstüne oturdu; köyde ucuz bir otel odası mı arasam, yoksa daha da ucuz bir yol seçip bir saman ya da mısır destesinin altında mı kalsam, diye düşünmeye koyuldu. Arabanın gıcırtı ve çıngırtısı duyulmaz oldu. Çoban gene, yola düzülmek üzereydi ki, sol yönde, aşağı yukarı bir kilometre ötede görünen olağanüstü bir aydınlık gözüne çarptı. Daha dikkatle baktı. Aydınlık gitgide parlaklaşıyordu. Bir şeyler yanmaktaydı.

Gabriel gene çit kapısına tırmanarak öte yana atladı. Sürülmüş bir tarlaydı burası. Genç adam toprağın üzerinden yangına doğru yöneldi. Hem kendi yayılmasından, hem de onun yaklaşmasından iki kat büyümüş görünen yangının aydınlığında, dikilmiş duran ekin destelerinin bütün çizgileri belirgin olarak seçiliyordu. Yangın bir harman yerinden çıkmıştı. Çobanın yorgun yüzüne şimdi parlak bir turuncu boya sürülmüş gibiydi, gömleğiyle tozluklarının önü baştan aşağı dikenli çalı dallarının oynaşan gölgeleriyle kaplıydı (ışık ona önündeki yapraksız, dikenli çitin arasından vuruyordu). Sopasının maden

çengeli alevlerin aydınlığında gümüş gibi ışıldıyordu. Gabriel çite varınca soluk alabilmek için durdu. Çevrede hiçbir canlı yok gibiydi.

Yalazlar upuzun bir ekin yığınından çıkıyordu. Yığın öylesine yanmıştı ki, kurtarılmasına olanak yoktu. Ekin yığını ev gibi yanmaz. Rüzgâr yalazları içe doğru üflediğinden, yanan bölüm eriyen şeker gibi gözden tümüyle yitip gider, dış çizgiler gözden silinir. Öte yandan sıkı sarılıp destelenmiş bir saman ya da ekin yığını, dıştan başlayan bir yangına uzun süre karşı koyabilir.

Şimdi Gabriel'in gözünün önünde duransa, gevşek destelenmiş bir ekin yığınıydı, yalazlar da içine yıldırım hızıyla işlemekteydi. Rüzgârın estiği yönde ateşin parıltısı, sigara ateşi gibi bir keskinleşip bir sönükleşiyordu. Derken üstte duran bir demet, ıslıklı bir hışırtıyla yuvarlandı. Yalazlar uzadı; kıvrılıp bükülmeye başladı. Çatırtı çıkarmadan, için için gürlüyorlardı. Arkada yatay duman yığınları, gelip geçici bulutlar gibi uzaklaşıyordu. Bunların ardında da gizli yalaz sütunları vardı ve yarı saydam duman perdesine için için, tekdüze bir sarı aydınlık veriyorlardı. Önde tek tek uçuşan saman sapları kızıl sıcağın sinsi pençesinde kıvranıp yok oluyorlardı, düğüm düğüm kırmızı solucanlar gibi. Yukarılarda düş ürünü alev yüzler parlıyordu: dilleri dudaklardan dışarı sarkmış, gözleri ateş püsküren. Cinleri, cüceleri andırır başka şekiller de vardı ve bunlardan, durup durup, yuvadan havalanan kuşlar gibi küme küme kıvılcımlar fışkırıyordu.

Gabriel Oak birden, durumun ilk bakışta sandığından daha ciddi olduğunu anladı ve yalnızca seyirci olmaktan çıkıverdi. İç içe dolanmış bir duman burgusunun açılmasıyla yanan destenin yanında, sağlamlığı insanı afallatan bir buğday destesi ve bunun ardında, çiftliğin mısır ürününün çoğunluğunu oluşturan sıra sıra desteler gördü. Demek yanan yığın, ilk sandığı gibi, tarlada tek

başına durmuyordu; geri kalan destelerle arasında bağlantı vardı.

Gabriel çitin üstünden atlayınca tarlada yalnız olmadığını gördü. İlk rastladığı adam büyük bir telaş içinde ortalıkta koşuşup duruyordu. Sanki düşünceleri gövdesinin metrelerce ilerisindeydi de gövdesi onlara yetişmekte güçlük çekiyordu.

"Başıma gelen, yangın var, yangın! Yangın dediğin iyi efendidir de kötü uşaktır – demek istediğim kötü uşaktır da iyi efendidir. Ah Mark Clark olasıca – neredesin, gel! Gel, Billy Smallbury – gel, Maryann Money – sen de Jan Coggan; hey, Matthew, sen de gelsene!"

Bu bağırıp duran adamın arkasında, dumanlar içinde başka karaltılar da görünmüştü şimdi. Gabriel, yalnız olmak şöyle dursun, bir sürü insanın içinde olduğunu anladı. Bu adamların gölgeleri kendi devinimlerinin değil de, yalazların dansının temposuyla, neşe içinde sıçrayıp duruyordu. Bu topluluk, düşüncelerini duygu kalıbına döken, duygularını da kargaşalık biçiminde ortaya vuran sınıftandı. Şimdi de olağanüstü bir kargaşalık içinde işe girişmişlerdi.

Gabriel en yakınındaki adama, "Ekin destesinin altını kapayın; esinti olmasın!" diye bağırdı.

Mısır ürünü taş destekler üzerinde duruyor ve yanan saplardan vuran sapsarı renkli diller bu taşların arasında yaramaz, şakacı, oynaşıp yalaşıyorlardı. Bu yığının alt yanı bir tutuştu mu her şey bitti demekti.

Gabriel, "Katranlı muşamba getirin, çabuk!" diye bağırdı.

Ürün destelerini örtmekte kullanılan bir muşamba getirip esintinin geldiği yere perde gibi astılar. O saat yalazlar yanan destenin altına doğu kıvrılmaktan vazgeçerek dimdik yükseldiler.

"Merdiven!" diye bağırdı Gabriel.

Dumanların içinden, hayalete benzer bir görüntü, "Merdiven desteye dayalı duruyordu, yandı, kül oldu," diye karşılık verdi.

Gabriel demetlerin kesik uçlarını tuttu, topuklarını bastırıp arada bir sopasına dayanarak, destenin çıkıntılı yüzüne tırmandı. Hemen en tepeye, bacaklarını iki yandan sarkıtarak oturdu. Sopanın çengeliyle ateşli yerleri deşelemeye başladı. Aşağıdakilere de bir ağaç dalı, bir merdiven, biraz su bulsunlar diye bağırıyordu.

Billy Smallbury (arabadaki adamlardan biri), bir merdiven bulup getirmişti. Mark Clark merdivenden çıkarak destenin üstüne, Gabriel'in yanına bindi. Bu köşedeki duman boğucuydu. Çevik bir adam olan Clark kendisine uzatılan su kovasından Gabriel'in yüzüne bol bol su serpti. Şimdi bir elinde çengelli değnek, öbür elinde de uzun bir kayın dalı tutan Gabriel, yığını deşeleyerek bütün korları koparıp atıyordu.

Yerde küme küme köylüler, yangını bastırmak için hâlâ ellerinden geleni yapıp duruyorlardı, ama ellerinden pek bir şey gelmiyordu. Yalazlar hepsini turuncuya boyayarak peşlerine, çeşitli biçimde gölgeler takmıştı. En büyük destenin ardında, yangından vuran ışık çemberinin dışında bir at duruyordu. Sırtına genç bir kadın binmişti. Yanında yaya olarak bir başka kadın daha vardı. İki kadın, beygir ürkmesin diye yangından uzak durur gibiydiler.

Ayakta duran kadın, "Bir çoban galiba," diyordu. "Evet evet, çoban. Bak, sopasını vurdukça ucundaki çengel nasıl da ışıldıyor! Üstündeki gömlek de iki yerinden yanmış. Ah, hanımcığım, aslan gibi de bir genç!"

Atlı duru bir sesle, "Kimin çobanı?" diye sordu.

"Bilmem, hanımcığım."

"Bilen yok mu?"

"Hiç yok. Hepsine sordum. Yabancının biri, diyorlar."

Kısrağa binmiş olan genç kadın gölgeden sıyrılarak kaygıyla çevreyi süzdü.

"Ahırlara bir şey olmaz mı dersin?" diye sordu.

Ayaktaki kadın soruyu ahır yönündeki en yakın adama aktararak, "Jan Coggan, ahırlara bir şey olmaz mı dersin?" diye sordu.

"Olmaz artık, yani bana sorarsan. O deste gideydi ahırın da işi bitikti. Şu yiğit çoban kurtardı, destenin en tepesinde oturmuş, kollarını yeldeğirmeni gibi sallayan."

At üstündeki kadın o kalın, yünlü peçesinin ardından Gabriel'e bakarak, "Çok çalışkan," dedi. "Keşke bizim çobanımız olaydı. Adını bir bileniniz yok mu?"

"Bu adamın ne adını duymuşluğum var, ne de kendini görmüşlüğüm."

Yangın kontrol altına alınmaya başlanmış gibiydi. Artık yüksek yerlerde bulunması gerekmediğinden, Gabriel destenin üzerinden inmeye davrandı.

Atlı kadın, "Maryann," dedi. "İnince onun yanına git de söyle; çiftlik sahibi bu büyük yardımından ötürü sana teşekkür etmek istiyor, de."

Maryann yığına doğru seğirterek merdivenin dibinde Gabriel'i karşıladı. Hanımının söylediklerini bildirdi.

Gabriel birden, iş bulmak umuduyla canlanarak, "Nerede bakalım senin efendin?" diye sordu.

"Efendi değil, a çoban, hanım o, hanım."

"Kadın çiftçi ha?"

Yanda duran biri, "Ha şunu bileydin, hem de zengin bir kadın!" diye söze karıştı. "Yeni geldi bizim buraya, uzak bir yerden. Amcası birdenbire ölünce bu hanım gelip çiftliğin başına geçti. Amcası parasını tas tas sayardı. Şimdi diyorlar ki bu hanımın Casterbridge'deki bütün bankalarla işi varmış. Sen, ben metelikle oynarsak o da çil çil altınlarla oynuyormuş. Yaa, çoban, öyleymiş işte."

Maryann, "İşte şu geride, kısrağın sırtındaki," dedi. "Hani yüzüne delikli kara bez takmış ya, o."

Gabriel yüzü sıcaktan, isten kararmış, kirlenip tanınmaz olmuş, gömleği delik deşik ve sırılsıklam, değneğinin sopası yanarak on beş-yirmi santim kısalmış bir durumda, kara yazgısının verdiği bir başı eğiklikle, at üstündeki incecik kıza doğru ilerledi. Şapkasını saygıyla, gene de güzel bir kadının karşısında bir erkek olduğunu unutmadan kaldırdı. Kızın sallanan ayağına yaklaşarak, duraksayan bir sesle, "Acaba, çoban aradığınız var mı, hanımefendi?" diye sordu.

Kız yüzüne geçirdiği yün peçeyi kaldırdı ve gözleri şaşkınlıkla doldu. Gabriel ile sevdiği taş yürekli kız, Bathsheba Everdene, yüz yüzeydiler.

Bathsheba hiçbir şey söylemedi ve Gabriel, ne dediğini düşünmeden, afallamış, utanmış bir sesle yeniden sordu:

"Bir çoban aradığınız var mı, hanımefendi?"

VII

Tanıma - Çekingen bir kız

Bathsheba gölgeye doğru çekildi. Şu görülmedik karşılaşmaya gülsün mü sıkılsın mı, bilemiyordu. Durumda biraz acımaya yer vardı; ufacık da bir zafer sevincine. Bunların birincisi Gabriel'in durumu içindi, ikincisi de kendi durumu için. Yalnız, utanmak genç kızın aklından geçmedi. Gabriel'in evlenme önerisinin anısı ona yalnızca bu olayı hemen hemen unutmuş olduğunu düşündürdü.

Ağırbaşlı bir tavır takınıp yüzüne biraz renk gelerek,

"Evet," diye Gabriel'e döndü. "Çoban arıyordum, yalnız..."

Köylülerden biri yavaşça, "İşte tam aradığınız adam, hanımefendi," dedi.

İnanç inancı besler. Bir ikinci köylü kesinlikle, "Gerçekten öyle," dedi.

Bir üçüncüsü yürekten, "Tam adamı, inan olsun," diye ekledi.

Bir dördüncüsü, "Sapına kadar!" diye coşkunluk gösterdi.

Bathsheba, "Öyleyse söyler misiniz, kâhyayla görüşsün," dedi.

Herkes yeni baştan işin pratik yönüyle ilgilenmeye başladı. Bu karşılaşmaya, hakkı olan romantikliği tümüyle verebilmek için, bir yaz gecesi ve ıssızlık gerekliydi.

Çiftlik kâhyasını Gabriel'e gösterdiler. O da dillerde gezen gizemli Aştoret'in[1] gerçekten bilinip sevilen Venüs'ün bir başka görünümü olduğunu anlayınca göğsünün içinde başlayan çarpıntıyı bastırarak işe alınmak için gerekli ön konuşmaları yapmak üzere kâhyayla birlikte çekildi.

Yangın sönmeye yüz tutmuştu.

"Komşular, bu yorgunluktan sonra bir şeyler yiyip içseniz iyi olacak," dedi Bathsheba. "Eve gelir misiniz?"

Köylülerin sözcüsü, "Küçükhanım, yiyip içecekleri Warren'in Birahanesi'ne gönderseniz ya!" dedi. "Orada daha rahat yer içeriz."

Bunun üzerine Bathsheba atını karanlıkların içine sürüp uzaklaştı; köylüler de ikişer üçer köyün yolunu tuttular. Gabriel Oak'la çiftlik kâhyası baş başa kalmışlardı.

Kâhya, sözlerine son verirken, "Şimdi, artık her şeyi

1. Kenanlıların verimlilik tanrıçası. Süleyman onun adına bir tapınak yaptırmıştı. Yunanlılar kendisine Venüs, Fenikeliler de Kibele derdi. (Y.N.)

karara bağladık sanırım," dedi. "Ben de evime gideyim artık. Sana da iyi geceler, çoban."

Gabriel, "Bana yatacak bir yer bulabilir misiniz?" diye sordu.

Kâhya, Gabriel'in yanından, kilisedeki adamın para vermeye niyetli olmadığı zaman bağış çanağının önünden geçtiği gibi sıyrılıp geçerek, "İşte bunu yapamam, bak!" dedi. "Şu yolun doğrusuna gidip Warren'in Birahanesi'ne girersen –hepsi oraya yiyip içmeye gittiler ya– elbet aralarından sana yer gösteren çıkar. İyi geceler sana, çoban."

Komşusunu kendisi gibi sevmekten huylandığı anlaşılan kâhya, yokuş yukarı vurdu. Gabriel de köy yolunu tuttu. Hâlâ Bathsheba'yla yeniden karşılaşmanın sersemliği, ona yakın olmanın sevinci, Norcombe'deki toy kızı böyle serinkanlı, çekip çevirici bir kadın olup çıkmış görmenin sersemliği içindeydi. Demek ki, kimi kadınların güç durumların üstesinden gelmelerini sağlamak için, yalnızca bir güç durumun ortaya çıkması yetiyordu.

Gabriel, yolunu bulabilmek için bir süre düşlerinden vazgeçmek zorunda kalarak sonunda köy mezarlığına vardı. Duvar dibinden, birçok yaşlı ağacın altından geçerek köşeyi döndü. Yol boyunca geniş bir çimen şeridi uzanıyor ve toprağın sertleştiği bu kış mevsiminde bile Gabriel'in ayak sesleri çimenlerin yumuşaklığında duyulmaz oluyordu. Yaşlı ağaçların en yaşlı gibi görünenine yaklaşınca çoban, gövdenin ardında bir karaltı olduğunu fark etti. Duraklamadı. Yalnız bir an sonra, yanlışlıkla ayağı bir taşa çarptı. Bu ses, kımıldamadan duran yabancıyı ürkütmeye yetti. Yabancı şöyle bir irkildi ve umursamaz bir tavır takındı.

Bu, oldukça hafif giyinmiş, ince bir kızdı.

Gabriel neşeyle, "İyi geceler!" dedi.

Kız, "İyi geceler," diye karşılık verdi.

Ses umulmadık bir tatlılıktaydı; şiir ve romanlarda

sık sık rastlanıp da gerçekte pek az bulunan yumuşak, uyumlu tınısı, insana romantik şeyler düşündürüyordu.

Gabriel öncelikle bilgi edinmek, böylece o tatlı müziği biraz daha dinlemek için, "Zahmet olmazsa söyler misiniz – Warren'in Birahanesi'ne buradan mı gidiliyor?" diye sordu.

"Tam bu yoldan. Yokuşun hemen dibinde. Siz de bana..." Kız duraksadı, sonra, "Geyik Başı Hanı'nın kaça kadar açık olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu.

Onun tatlı sesi nasıl Gabriel'i çekmişse, Gabriel'in neşesi ve içtenliği de onun gönlünü çelmiş gibiydi.

"Ben Geyik Başı Hanı'nın nerede olduğunu bile bilmiyorum, hiç bilgim yok bu konuda. Bu gece oraya gitmeyi mi düşünüyorsunuz?"

"Evet." Kız gene durakladı. Konuşmayı sürdürmenin bir gereği yoktu. Kızın sözü kesmemesi, umursamaz görünmek çabasından doğar gibiydi. Saf kişilerin, sinsi davranmak istedikleri zaman böyle yaptıkları görülür. Kız ürkek ürkek, "Siz We atherbury'nin yerlisi değil misiniz?" diye sordu.

"Değilim. Çobanım ben, daha yeni geldim."

"Yalnızca bir çoban ha? Oysa davranışınıza bakan sizi çiftçi falan sanır! "

Gabriel, konuyu kapadığını belirten donuk bir sesle, "Yalnızca bir çoban," diye onun sözlerini yineledi.

Düşünceleri geçmişe çevrilmişti, gözleri de kızın ayaklarına. Şimdi onun ayakları dibinde bohça gibi bir şey seçti. Kız onun nereye baktığını anlamış olmalıydı. Çünkü yalvaran bir sesle, "Burada beni gördüğünüzden köyde hiç söz etmezsiniz, değil mi, hiç olmazsa birkaç gün?" diye sordu.

"İstemezseniz söylemem."

Kız, "Ah, sağ olun, var olun," dedi. "Yoksul bir kızım ben, burada olduğumun bilinmesini istemiyorum."

Sonra sustu ve ürperdi.

Gabriel, "Böyle soğuk havada pelerin giymeniz gerekir," dedi. "Benden sana öğüt, dışarda durma."

"Yok, durmam. Şimdi beni bırakıp kendi yolunuza gider misiniz? Söylediklerinizi için çok teşekkürler."

Gabriel, "Gidiyorum," dedi. Sonra çekinerek, "Madem yoksulmuşsunuz, belki şu küçük şeyi alırsınız," diye ekledi. "Olup olacağı bir şilin; ama bende de ancak bu var."

Yabancı kız gönül borcuyla, "Elbet, alırım," dedi. Elini uzattı; Gabriel de öyle. Karanlıkta parayı verip almak için birbirlerinin elini ararken büyük anlam taşıyan küçücük bir şey oldu. Gabriel'in parmakları genç kızın bileğine dokundu. Kızın nabzı acıklı bir şiddetle atıyordu. Gabriel bu aynı hızlı, sert vuruşu aşırı yorulan kuzularının kalça damarlarında duymuştu. Genç kızın yapısına bakınca zaten çok az olduğu görülen gücünün aşırı derecede harcandığı bu nabız vuruşundan anlaşılıyordu.

"Neyin var?"

"Hiiç."

"Var, ama!"

"Yok yok yok! Beni gördüğünü kimseye söyleme!"

"Peki. Söylemem. İyi geceler."

"İyi geceler."

Genç kız ağaç dibinde, öylece, hiç kımıldamadan kaldı, Gabriel de Weatherbury köyüne, ya da kimilerinin dediği gibi Aşağı Longpuddle'a indi. O ince, ufak tefek kıza dokunduğu zaman derin bir üzüntünün sınırından içeri girer gibi olmuştu. Ne var ki, akıllılık bu tür izlenimleri yumuşatabilmektedir; Gabriel de bu olayın üstünde pek durmamaya çalıştı.

VIII

Birahane - Gevezelik - Haber

Warren Birahanesi, üstü sarmaşık kaplı, eski bir duvarla çevriliydi. Bu saatte yapının pek bir yeri görünmüyorsa da gökyüzüne çizilmiş olan siluetinden nasıl bir yer olduğu anlaşılıyordu. Duvarın üstüne sarkmış olan sazlı dam, yukarı doğru sivriliyor ve en tepesinde de küçük, tahta bir fener yükseliyordu. Fenerin dört yanı da aralıktı, buralardan çıkan hafif bir dumanın karanlığa karıştığı belli belirsiz görülüyordu. Yapının ön duvarında hiç pencere yoktu. Yalnız kapıdaki dört köşeli bir deliğin tek katlı camından, insana bir rahatlık, kuytuluk duygusu veren kırmızı ışınlar süzülerek öndeki sarmaşık kaplı duvara vuruyordu. İçeriden sesler geliyordu.

Gabriel Oak'un Büyücü Elimas[1] gibi uzanan parmakları kapıyı yoklayarak meşin bir sap buldu; bunu çekince arkadaki tahta mandal kalktı ve kapı açıldı.

İçeriyi yalnızca ocaktaki kırmızı ateş aydınlatıyordu. Bu ışık, batan güneş ışınlarının yataylığıyla yere yayılmış, çevresinde toplananların belirli yüz çizgilerini, gölge olarak tavana doğru vurdurmuştu. Geniş taşlarla döşeli olan yerin üzerinde, kapıyla ocak arasında basıla basıla aşınmış bir patika vardı. Zeminin geri kalan yanları da dalga dalgaydı. Bir yanda rendelenmemiş yuvarlak çizgili bir kanepe duruyordu. En uzak köşedeyse küçük bir karyolayla yatak vardı. Bu yatağın sahibi olan ve içinde sık sık görülen kişi de malt ustasıydı.

1. Aziz Paulus'a karşı çıktığı için kör olan bu yalancı peygamber, elinden tutacak birini bulmak için elleriyle hep çevreyi yoklardı. (Y.N.)

Bu ihtiyar şimdi ateşin karşısında oturmaktaydı. Karlı, ak saçlarıyla sakalı, o zayıf, kambur gövdesinin üzerinde, yapraksız bir elma ağacını bürüyen gri yosun ve mantarlar gibi duruyordu. Dizlik pantolonla bağlı ayakkabılar giymişti. Gözlerini ateşten ayırmıyordu.

Gabriel'in burnuna, yeni yapılmış tatlı malt kokusuyla yüklü bir hava çarptı. İçerideki konuşma (ki konusu yangının başlangıcıyla ilgili gibiydi) hemen kesildi. Herkes ona, aşırı parlak bir ışıkmış gibi, gözlerini kısarak baktı. Bu iş tamamlandıktan sonra birçokları, "Ha, şu yeni çoban olacak!" diye söylendiler.

Bir tanesi, "Mandalın sapını ararcasına kapıyı yoklayan bir el duyar gibi olduysak da, sürtünüp düşen bir kuru yaprak da olabilir diye düşündük," dedi. "Gel beri, çoban; adını bilmesek de başımızın üstünde yerin var."

"Adım Gabriel Oak'tur, komşular."

Ortada oturan yaşlı usta bunu duyunca döndü; paslı bir vincin dönüşü gibiydi bu.

"Olamaz! Norcombe'lu Gable Oak'un torunu olamaz bu!" dedi.

Sözleri, harfi harfine inanılmaması gereken bir şaşkınlık formülüydü.

Çoban istifini bozmadan, "Babam da dedem de aynı adı taşıyan ihtiyarlardı," diye karşılık verdi.

"O destenin üstünde görünce, bu yüzü bir yerden görmüşlüğüm var, diye düşündümdü; öyle geldiydi bana! Eee, çoban, şimdi ne yana gidiyorsun bakalım?"

Çoban, "Burada kalayım diyordum," dedi.

Usta, "Dedenle birlikte büyümüştük," diye ekledi. Sözleri, demin aldıkları hız yetişmişçesine, şimdi kendiliklerinden dökülür gibiydi.

"Ya! Öyle demek?"

"Nineni de bilirdim."

"Ninemi de, ha?"

"Baban elime doğdu. Yahu, benim şu Jacob'la senin baban kardeşten yakındılar, yeminle, öyle değil mi, Jacob?"

Yarı saçı dökülmüş, altmış beş yaşlarında bir genç olan Jacob, "Elbet ya," diye yanıtladı. Üst damağının orta yerinde kalmış olan tek diş, ırmak kıyısındaki bir kilometre taşı gibi göze çarpıyordu. "Yalnız, onunla asıl senli benli olan Joe'ydu. Gene de benim oğlum William onu bilirdi sanırım. Öyle değil mi, Billy; Norcombe'dan ayrılmadan önce?"

Jacob'un, kırk yaşlarında bir çocuk olan oğlu Billy, "Yok, Andrew'du onu bilen," diye yanıtladı. Billy'nin karamsar bir bedende neşeli bir ruh taşımak gibi bir özelliği vardı; yan sakalları da yer yer, çinçilya gibi siyah beyaz karışımı bir renk almaya başlamıştı.

Oak, "Andrew'yu biliyorum," dedi. "Benim küçüklüğümde çiftlikte çalışırdı."

Billy, "Yaa," diye anlatmasını sürdürdü. "Geçen gün benim en küçük kız Liddy ile torunumun vaftizine gittiğimizde onlardan konuşuyorduk."

İhtiyar usta gözlerini ateşten ayırarak, "Gel, çoban, gel de biraz iç," dedi. Yıllar yılı ateşe bakıp durmaktan gözleri kıpkızıl olmuş, sönükleşip sulanmıştı. "Bizim işimiz gücümüz ağız açıp bira yuvarlamak. Bir yudum bir şey; çok değil. Jacob, al şu "Tanrı Beni Bağışla"yı da bak bakalım, sıcak mı?"

Jacob, Tanrı Beni Bağışla'ya doğru eğildi. Bu, ocağın külleri arasında duran, sıcaktan çatlayıp kararmış, iki kulplu, upuzun bir kupaydı. Üzeri, hele kulplarının iç yanları, birtakım yabancı maddelerle kabuk bağlamıştı. Kupanın üstündeki küllerin içkiyle ıslanıp sıcaktan pişmesiyle oluşan bu kabuk yüzünden, kulpların dip köşeleri yıllardır gün ışığı görmemiş olsa gerekti. Ne var ki bu, kupayı aklı başında bir adamın gözünden düşürmezdi, çünkü içi ve ağzının kenarı tartışma götürmeyecek

kadar temizdi. Bu kupalara Weatherbury ve dolaylarında neden Tanrı Beni Bağışla denildiğinin pek bilinmediğini söyleyebiliriz. Belki de boyu büyük olduğu için, içkiye düşkün olanlar boşaltıp dibini görünce kendi kendilerinden utanırlar da ondan.

İçkinin sıcak olup olmadığına bakması buyurulunca Jacob hiç istifini bozmadan işaretparmağını, derece niyetine kupaya soktu. İçkinin hemen hemen tam kıvamında olduğunu söyleyerek kupayı kaldırıp büyük bir incelikle, dibindeki külleri önlüğünün ucuyla silkelemeye davrandı. Öyle ya, Gabriel ne olsa bir yabancıydı.

Usta sertçe, "Çobana temiz kupa ver!" diye buyurdu.

Gabriel, ince düşünceli kişilerin kınayıcı tutumuyla, "Yoo, dünyada olmaz!" dedi. "Ben kirin temiz olanına, hele türünü biliyorsam, hiç söz etmem." Kupayı alarak içindekinden iki-üç santim içti, sonra geleneğe uyup yanındakine verdi. Gabriel, büyük bir kupadan uzun uzun içki yudumlamanın kaçınılmaz sonucu olan soluk kesilmesinden sonra, nemlenmiş bir sesle, "Dünyada zaten yapılacak iş adamın başından aşkınken, konu komşuya fazladan bulaşık çıkarmak, aklımın köşesinden bile geçmez," diye ekledi.

Jacob, "İşte sana aklı başında bir adam," dedi.

Canlı, konuşkan bir genç adam, "Doğru doğru! Doğru söze ne denir!" diye düşüncesini belirtti.

Adı Mark Clark olan bu neşeli, girgin, sevimli genç bayı tanımak demek, dost olmak demekti; dost olmak demek, birlikte içki içmek; birlikte içki içmek de, ne yazık ki, paradan çıkmak demekti.

"Şu bir lokma ekmekle pastırmayı da al, çoban; hanım göndermiş. Yanında bir lokma yiyecek bir şey olursa, içki daha iyi gider. Yalnız pek sağlam çiğnememeye bak, çoban; getirirken pastırmayı yere düşürdüm de topraklanmıştır belki. Al al, temiz kir bu, senin dediğin gibi;

neyin nesi olduğunu hepimiz biliyoruz. Senin de aşırı titizlerden olmadığın belli, çoban."

Dost yaradılışlı çoban, "Öyle öyle; hiç yoktur titizlik huyum," dedi.

"Dişlerini birbirine değdirmezsen kumların farkına bile varmazsın! Canına yandığım, kolayını bulunca neler yapılmaz!"

"Benim düşüncem de böyle, komşucuğum!"

Usta, "Ah, tam dedesinin torunu, inan olsun!" dedi. "Dedesi de öyle hoş, kalender adamın biriydi ki!"

Jan Coggan, kupanın elden ele, ağır ağır ilerleyerek kendine doğru yaklaşmakta olduğunu görünce, cömertçe, "İç, Henry Fray, iç!" diye bağırdı.

Kendisini, içki konusunda, Saint-Simon'un eşit olarak paylaşma ilkesini güderdi.[1]

Tam bu dakikada, havaya doğru yönelttiği tasalı bir bakışın sonuna ulaşmış olan Henry Fray, içkiyi geri çevirmedi. Kaşları gözlerinden iyice yüksekte olan, orta yaşın üstünde bir adamdı. Dünyanın düzeninin kötü kurulmuş olduğunu ileri sürerdi. Çile çekmiş, sabırlı gözleri, hep çevresindekileri delip geçen bakışlarla, adı geçen dünyanın, kendi gözlerinde yansıyan görünümüne bakar gibiydi. İmzasını her zaman "Henery" diye atar; bu yazışın doğru olduğunda var gücüyle direnirdi. Oradan geçen bir öğretmen ikinci "e"nin gereksiz ve eskil olduğunu söylemek yürekliliğini gösterirse, Henry, yazım konusundaki düşünce ayrılıklarının kişilikle yakından ilgili olduğunu belirten bir ses tonuyla, "H-e-n-e-r-y" adıyla vaftiz olduğunu, "H-e-n-e-r-y" adından vazgeçmeyeceğini bildirirdi.

1. Saint-Simon (1760-1825). Fransız toplumsal kuramcı. Hıristiyan sosyalizminin kurucusu. XIX. yüzyıl İngiliz radikalleri üzerinde oldukça etkili olmuştur. (Y.N.)

Kupayı Henry'ye vermiş olan Jan Coggan, gözlerinde gizli bir pırıltı olan, geniş yüzlü, kıpkırmızı bir adamdı. Adı şu son yirmi yıl içinde, Weatherbury ve komşu köylerin nikâh defterlerinde, sağdıç ve tanık sıfatıyla sayısız kereler görülmüştü. Kendisi aynı zamanda içten içe neşeli olan birçok vaftiz töreninde, vaftiz babası görevini üzerine almıştı.

Şimdi, "Hadi, Mark Clark, iç," dedi. "Fıçıda şarap çok."

Jan Coggan'dan yirmi yaş küçük olmakla birlikte, aynı yörüngede dönen Mark Clark, "İçmem diyen mi var?" dedi. "Benim tek doktorum bu!" Kendisi, toplantılarda özellikle dağıtılmak üzere, dağarcığına her fırsatta neşe doldururdu.

Jan Coggan geride kalmış sıkılgan bir adama, "E, Joseph Poorgrass, daha bir damla bile içmedin!" diyerek kupayı uzattı.

Jacob Smallbury, "Böylesine alçakgönüllü adam görülmemiştir!" dedi. "Joseph be, duyduğuma göre sen daha yeni hanımın yüzüne bakmaya bile yürek bulamamışsın."

Herkes acıyan ve kınayan gözlerle Joseph Poorgrass'a baktı.

Joseph mızmız bir sesle, "Yok, daha pek bakamadım," dedi.

Konuşurken göze batmaktan çekinircesine, kendi kendini büsbütün ufaltmış gibiydi. "Hanımı görünce kızarıp bozarmaktan başka bir şey yapamadım ki!"

Jan Coggan, "Erkeğe göre garip yaradılış, doğrusu," dedi.

Joseph Poorgrass, "Evet," diye sözünü sürdürdü. Kusur olarak kendine onca acı çektiren utangaçlık huyu, ilginç bir inceleme konusu olup çıkınca, hafiften göğsünü kabartmış gibiydi. "Hanım benlen konuşurken, tepe-

den tırnağa kızardım babam, kızardım – kızardım babam, kızardım."

"İnanırım be, Joseph Poorgrass. Senin utangacın teki olduğunu hepimiz biliriz ya!"

Usta, "Zavallıcık!" dedi. "Erkek kısmı için pek biçimsiz bir huy! Çoktandır çektiğini de biliyoruz bundan."

"Çocukluğumdan beri. Anacığım buna üzüldüğünden, içi içini yerdi. Yerdi ya, neye yarar?"

"Hiç şöyle insan içine çıkıp da bu huyu yenmeye çabalamadın mı, Joseph Poorgrass?"

"Çabalamaz olur muyum? Her çeşit insan içine girmeyi denedim. Bir keresinde Greenhill Panayırı'na götürdüler beni; pek gösterişli, pek çeşitli cambazlar oynuyordu. Kadınlar da vardı; at sırtlarında koşturup duruyorlardı. İç gömleklerinden başka pek bir şey de giymemişlerdi ya, beni şuncacık bile iyileştiremedi. Derken, efendime söyleyim, Casterbridge'de, Terzinin Arması Hanı'nın arkasında yalnızca hanımların gittiği oyun bahçesine çırak olarak girdim. Adamı günaha sokacak bir işti bu! Namuslu insanlara göre yer değildi. Sabahtan akşama dek işim gücüm durup yosmaların suratına bakmaktı. Gel gör ki, para etmedi. Eskiden neysem gene o kaldım. Kızarıp bozarmak bizim soyumuzda var. Gene Tanrı'ya şükür ki daha kötü değilim."

Jacob Smallbury düşüncelerini yoğunlaştırıp konunun daha derinine inerek, "Pek doğru," dedi. "Bu sözün üstünde durmaya değer; hani, daha kötü olabilirdim, deyişin. Ne var ki, şu durumuyla bile pek kötü bir illet bu senin için, Joseph... Anlarsın ya, çoban, kızarıp bozarmak kadın kısmına belki yaraşır ama, adam kısmında pek yakışıksız kaçıyor, namussuzum!"

Gabriel dalmış olduğu düşüncelerden uyanarak, "Öyle öyle," diye karşılık verdi. "Elbet ya, adamcağız için pek güç bir şey, doğrusu."

Jan Coggan, "Ne demezsin!" dedi. "Kendisi ödlektir de! Bir keresinde Yalbury Vadisi'nde gece geç saatlere kadar çalıştıktan sonra bir yudum bir şey içmiş; sonra da Yalbury Ormanı'nın içinden eve dönerken de yolunu şaşırmış – öyle değil mi, Poorgrass dostum?"

Utangaç adam sıkıldığını gizlemek için zorlama bir gülüşle, "Yok yok, ne olursun, onu anlatma!" dedi.

Mr. Coggan, "Dediğim gibi, iyiden iyiye şaşırmış yolunu," diye anlatmayı sürdürdü. Soğukkanlı yüzü, gerçek bir öykünün (zaman ve su gibi) insanoğlunu dinlemeden kendi yolunda akması gerektiğini belirtiyordu sanki. "Gecenin yarısında, korkudan tir tir titreyerek yürürken, ağaçların arasında bir türlü nereye gideceğini bulamayınca, başlamış, 'Yolunu şaşıran var!' diye bağırmaya. Tam o dakka ağaçta bir puhukuşunun da, 'Huu - huu - huu!' diye bağıracağı tutar a! Bilirsin, çoban, onların huyudur bu!" Gabriel, evet, gibilerden baş salladı. "Bizim Joseph de yaprak gibi titreyerekten, 'Joseph Poorgass, efendim; Weatherbury köyünden!' diye karşılık vermez mi?"

Utangaç adam o saat aslan kesilerek, "Yoo yoo, bu kadarı da fazla!" diye başkaldırdı. "*Efendim*, demedim ben! Yemin ederim ki, Joseph Poorgrass, *efendim*, demedim. Yoo, bak doğruya doğru, eğriye eğri. Eğer o kuşa, *efendim*, dedimse kör olayım! Gecenin o saatinde, orada bas bas bağıranın, efendiden adam olamayacağını biliyordum elbet. 'Joseph Poorgrass, Weatherbury köyünden!' İşte bütün deyip diyeceğim bu oldu. Meyhaneci Day'in o mayalanmış ballarıyla sıcak suyunu içmemiş olaydım, o kadarını da söylemezdim ya... neyse... işin bununla kapandığına şükür!"

Çevredekiler, anlatılanlardan hangisinin doğru olduğu sorununu tartışmaktan sessiz bir anlaşmayla vazgeçmişlerdi. Jan Coggan dalgın dalgın, "Dünyanın en ödlek adamıdır o, öyle değil mi, Joseph?" diye konuştu.

"Bir başka zamanda da Lambing-Down Kapısı'nda yolunu şaşırmıştın, öyle değil mi Joseph?"

Joseph Poorgrass, "Öyle," diye yanıtladı. Sanki arada, çok ciddi durumlarda utangaçlığın bile unutulması gerekiyordu ve bu da işte o durumlardan biriydi.

"Evet, o kez de gecenin yarısındaymış. Bizim Joseph ne yapmış, ne etmişse kapıyı açamamış. Bu işte şeytanın parmağı bulunduğuna karar vermiş, dizüstü yere çökmüş."

Joseph ateşle elma şarabının sıcaklığından yüreklenerek ve sözü edilen olaydan heyecanlı bir öykü çıkarılabileceğini sezerek, "Evet," dedi. "Yüreğim sanki durdu sandım. Gene de diz çöküp dua ettim; sonra baştan sona dek bir ikinci dua daha döktürdüm; sonra da Hz. Musa'nın On Emir'ini yürekten okudum. Ama yok, kapı açılmam da açılmam, diyor. Bu kez, çok sevgili kardeşler, diye başlayan duaya geçtim. İçimden de, bununla dört etti, diye düşünüyordum. Bilip bildiğim dualar bundan ibaret, bu da para etmezse işim bitmiş demektir, diyordum kendi kendime. Her neyse, duanın, 'Benden sonra söyleyin,' diyen yerine gelince, dizimin üstünde doğruldum; bir de baktım ki, kapı açıldı. Evet, komşular, kapı her zamanki gibi açılıverdi."

Bundan çıkarılacak sonuç belliydi. Herkes bu konuda düşüncelere daldı ve düşünme süresinde gözler ocaktaki küllere dikildi. Küllük, öğle güneşinin altındaki tropik çölü gibi ışıldayarak bütün gözleri uzun ve kısık bir biçime sokuyordu. Bunun yarı nedeni ışıksa, yarı nedeni de tartışılan konunun derinliğiydi.

Sessizliği Gabriel bozdu.

"Burası nasıl bir yer, çalışmak için? Hanım nasıl?" diye sordu.

Gönlünün en gizli köşesindeki konuya böyle göz göre göre değinmek, içini titretmişti.

"Hanımı biz de pek bilmiyoruz. Daha doğrusu hiç bilmiyoruz. Üç-dört gün önce ortaya çıktı. Amcası yatağa düşmüştü. Doktor çağırdılar ya, o da dünya kadar bilgisiyle kurtaramadı onu. Anladığıma göre bu kız çiftliği kendisi işletecekmiş"

Jan Coggan, "Durum vaziyetleri aşağı yukarı bu," dedi. "İyi ailedirler. Başkası hesabına çalışacağıma onların hesabına çalışırım, daha iyi. Amcası haktanır bir adamdı. Sen onu bilir miydin, çoban? Bekâr bir adamdı."

"Bilmezdim."

"Benim ilk karım Charlotte orada süthanede çalışırdı. Onun peşinde koşarken girer çıkardım o eve. Çok iyi yürekli bir adamdı, Çiftçi Everdene. Ben de efendiden bir delikanlı olduğuma göre, ne zaman istersem gidip kızı görmeme, dilediğimce de bira içmeme izin vardı, yalnız birayı alıp götürmemi istemezlerdi. Yani içtiklerimin dışında, demek istiyorum."

"Anladık be, Jan Coggan, anladık, ne demek istediğini."

"Anlarsınız ya, biraları öyle güzeldi ki, ben de çiftçinin iyiliğini elimden geldiğince değerlendirmek amacıyla, yalnızca bir tek yudum içecek kadar saygısız davranmamak için, öyle ya, adamcağızın cömertliğine karşı hakaret gibi bir şey olacağına göre..."

Mark Clark, "İyi dedin; Mr. Coggan, gerçekten öyle olurdu," diye onun sözlerini doğruladı.

"İşte bu yüzden, oraya gitmezden önce bir dolu tuzlu balık salamurası tıkınırdım; öylesine ki çiftliğe varana değin içim zımpara kâğıdı gibi çatır çatır kururdu da, o soğuk bira boğazımdan aşağı öyle bir... ah, öyle tatlı kayardı ki, deme gitsin! O ne mutlu günlerdi onlar, cennetten çalınma! Öyle güzel sarhoşluklar geçirdim o evde! Aklında mıdır, Jacob? Sen de yanımda gelirdin, arada bir?"

Jacob, "Aklımda ya, elbet aklımda," diye yanıtladı.

"Sonra, hani o Hamsin Yortusu'nda Geyik Başı'nda içtiğimiz zaman da pek güzel zom olduktu, doğrusu."

"Hem de nasıl. Gelgelelim, şöyle klas biçimde, şeytana pek uymadan zom olmak niyetindeysen, Çiftçi Everdene'nin mutfağındaki âlemlere hiçbiri taş çıkartamazdı! O mutfakta en hafifinden bir küfür savurmaya bile izin yoktu; ne gezer, en ufacığına bile izin yoktu. Herkesin körkütük olduğu en şen zamanımızda bile yoktu, oysa öyle zamanlarda, şuraya buraya serpiştirilen yıllanmış dede yadigârı emektar küfürler, çakırkeyif olanın içini boşaltmasına yarar."

Usta, "Doğru," dedi. "İnsanın canı belirli zamanlarda küfür savurmak ister, yoksa kendini şaşırır. İnsan dediğin küfürsüz yaşayamaz."

Jan Coggan, "Gel gör ki Charlotte," diye sözünü sürdürdü, "Charlotte o biçim sözlerin bir tanesini bile ağıza aldırtmazdı... Ah, zavallı Charlotte! Hep merak ederim, öldüğü zaman cennete girebildi mi diye! Ne var ki, şansı hiçbir zaman yaver gitmezdi fukaranın, bir bakarsın belki aşağı kapıya yollamışlardır!"

Konuşmayı dilediği yönde tutmakta güçlük çeken çoban, "İçinizde Miss Everdene'nin anasıyla babasını bilen var mıydı?" diye sordu.

Jacob Smallbury, "Ben uzaktan tanırdım," diye yanıtladı. "Ama onlar kasabalıydı; burada oturmazlardı. Öleli yıllar oluyor. Hey, baba, hanımın anası babası nasıl kişilerdi?"

Usta, "Onunla evlendiği zaman da gururdan baya, anası alımlı kadındı," dedi. "Adam onu nikâhlısı değil, sevgilisiymişcesine severdi."

Coggan, "Yüzlerce, binlerce kez öper dururmuş, derlerdi," diye söze karıştı.

Usta, "Onunla evlendiği zaman da gururdan başı göğe ermiş derlerdi," diye ekledi.

Coggan, "Öyle," dedi. "Karısına öyle bayılırmış ki, gecede üç kez mum yakıp yüzüne bakarmış."

Joseph Poorgrass, "Hey gidi aşşk, hey! Dünyada söyleseler inanmazdım!" diye mırıldandı. Kendisi ahlaksal düşüncelerini ortaya vururken hep böyle tumturaklı konuşurdu.

Gabriel, "E, öyledir işte," dedi.

"Öyleydi ya! İkisini de iyi tanırdım. Levi Everdene – adamın adı buydu. Ağzımdan, *adam* diye kaçırdım ya, aslında daha yüksek tabakadandı o. Yükünü tutmuş, kibar takımının terzisiydi. İki-üç kez de iflas etti de, iyice ün saldıydı."

Joseph, "Ya, ben onu şöyle sıradan biri sandımdı," dedi.

"Yook, canım, ne gezer. Yığınla parası vardı onun, yüzlerce altın, gümüş lira."

Ustanın biraz soluğu kesilmişti. Mr. Coggan küllerin arasına düşen bir kor parçasını dalgın dalgın süzdükten sonra gözlerini gizli bir anlamla devirerek öyküyü bırakılan yerden ele aldı:

"Şimdi bak, pek inanmak istemeyeceksin ama bu adam, yani bizim Miss Everdene'nin babası, bir zaman sonra dünyanın en zampara kocalarından biri olup çıktı. Şunu söyleyeyim: Karısını aldatmak istediğinden değil, ama kendini tutamıyordu işte! Zavallı herif yüreğinde karısının üstüne gül koklamıyordu, ama ne yapsa etse, gönlü hovardalıktan vazgeçmiyordu. Bir keresinde üzüm üzüm üzülerek anlattı bana: 'Coggan,' dedi, 'karımdan daha güzel kadını mumla arasam bulamam; ne var ki nikâhlı karım diye etiket yapıştı mı, yapışmadı mı; şu körolası gözler hep dışarda!' Yanılmıyorsam sonunda bu derdin çaresini kadına nikâh yüzüğünü çıkarttırmakta buldu. Akşamları dükkânı kapayıp otururlarken onu kızlık adıyla çağırıyormuş ki, evli falan değillermiş de, kadın

onun yalnızca sevgilisiymiş gibi olsun diye. Bir kez yasak bir iş yapıp yedinci günahı işlediğine kendini inandırdıktan sonra, kadına gene eskisi gibi abayı yaktı; güller gibi geçinip gittiler."

Joseph Poorgrass, "Doğrusu çok garip bir yol," diye mırıldandı. "Neyse, şükredelim ki Tanrı'nın neşeli gününe gelmiş de, durumu daha kötü olmaktan korumuş. Öyle ya kötü yola sapıp da kendini büsbütün günaha verebilirdi, hem de çirkin bir günah; doğruyu demek gerekirse."

Billy Smallbury, "Anlarsınız ya," dedi. "Adamcağız doğru yolu istiyordu. Ne var ki yüreği bu isteğe uymuyordu."

Joseph Poorgrass, "Gene de öylesine düzeldi ki son yıllarında iyice dindar bir adam olup çıktı, öyle değil mi, Jan?" diye sordu. "Yeni baştan, ciddi biçimde vaftiz ettirdi kendini. Yüksek sesle, 'Amin' demeye başladı. Mezar taşlarından avutucu dizeleri bir kenara yazmaya merak sardı. Kilisede yardım parası toplanacağı zaman çanağı o tutardı. Zavallı, yoksul, nikâh dışı oluvermiş çocuklara vaftiz babalığı ederdi. Masasının üzerinde de kiliseye yardım toplamak için kumbara bulundurur; dükkânına gelen adamları köşeye kıstırırdı. Kilisede gülen yoksul çocuklara öyle bir şamar atardı ki, neredeyse yere yıkardı. Evet, daha buna benzer, ermişlere vergi, nice dindarlıklar yapardı."

Billy Smallbury, "Öyle; o dönemde ruhsal işler dışında bir şey düşünmez olmuştu," diye ekledi. "Günün birinde Papaz Thirdly yolda ona rastlamış, 'Günaydın, Mr. Everdene; bugün hava ne güzel!' demiş. Everdene de papazı görünce aklına yalnızca din konusu düştüğünden, dalgınlıkla, 'Amin' deyivermiş. Evet, dinibütün bir Hıristiyan'dı."

Henery Fray, "O zamanlar çocukları hiç de güzel bir

kız değildi," diye söze karıştı. "Büyüyünce böyle, bir içim su olacak deseler inanmazdım."

"Umarım huyu da yüzü gibi güzeldir."

"Öyle ya, nasılsa işlere bakan, bizlerle konuşan daha çok kâhyası olacak. Yaa!" Henery gözlerini dikti, kaderin cilveleriyle ilgili, kitaplar dolusu bildiği varmışçasına, buruk buruk gülümsedi.

Mark Clark, "O adamın Hıristiyanlığı da benim pek kafama sığmaz ya," deyip düşüncesini belirtti.

Henery, bir yerde bildiğini ortaya vurmak gerekirmiş gibi, "Benim de," dedi. "Laf aramızda, erkek sözü... Bana öyle geliyor ki, o kâhya olacak adam Kutsal Pazar günlerinde de, hafta arasındaki gibi rahatlıkla yalan söyleyebilir, inanıyorum buna."

Gabriel, "Vay canına, neler de söylüyorsun!" dedi.

Beriki, hayatın acılarını, sıradan adamların göremeyeceği bir kesinlikle görmekten doğan o acı, buruk gülüşüyle, "Gerçekten de öyle!" dedi. "Aaah, çoban ah, yeryüzünde şöyle adam da vardır böyle adam da vardır ama... o kâhya dedikleri! Tanrıma sığındım!"

Gabriel konuyu değiştirmeyi uygun buldu.

"Oğulların şu yaşa ermiş olduğuna göre, sen çok yaşlı olsan gerek, usta," dedi.

Jacob, "Babamız öyle yaşlıdır ki, kendi yaşını bilemez," diye araya girdi. "Öyle değil mi, ha, baba?" Sonra babasının, kendisininkinden biraz daha eğri duran sırtına bakarak, "Son günlerde de pek kötü kamburlaştı," diye ekledi. "Öyle ki babamız için üçe katlanmış bile denebilir."

Usta, sert ve asık yüzle, "Eğri hıyar sağlam olur," dedi. Pek de neşesi yerinde denemezdi.

"Bizim çoban senin hayatının şeceresini duymak ister, baba, öyle değil mi, çoban?"

Gabriel, bunu dinlemeye aylardır can atanların iç-

tenliğiyle, "Evet, isterim ya!" diye yanıtladı. "Senin yaşın kaç ola, usta?"

Usta anlatacaklarını şimdiden vurgulamak istercesine öksürerek boğazını temizledi ve bakışlarını küllüğün en uzak köşesine doğru kaydırdı. Sonra, herkesçe, her türlü cakayı haklı gösterecek kadar önem verilen bir konuya yaraşır biçimde, tane tane anlatmaya başladı:

"Doğrusunu isterseniz, doğduğum yılı bilmiyorsam da belki gezip gördüğüm yerleri anlatırsam, yılı böylelikle çıkarabilirim. On bir yaşıma kadar, şurda (kuzey yönünde baş sallayarak), Yukarı Longpuddle'da oturdum. Yedi yıl (doğu yönünde baş sallayarak) Kingsbere'de oturdum; orada maltçılığa başladım. Oradan tuttum Norcombe'a geçtim. Yirmi iki yıl maltçılık yaptım orada. Yirmi iki yıl şalgam ekip ekin biçtim. Ah, oğlum Oak, ah, Norcombe denilen o eski köyü, sen daha akılda bile yokkenden bilirim ben. (Oak buna candan inanarak gülümsedi). Sonra Durnover'da dört yıl maltçılık edip şalgam yetiştirdim. Millpond St. Jude'da da (kuzey, kuzeybatıya doğru baş sallayarak) tam on dört tane on bir ay geçirdim. Koca Twills beni her seferinde on bir aylığına tutardı ki, hasta ya da sakat olursam, bakımımdan belediye sorumlu olsun diye. Sonra üç yıl Mellstock'da çalıştım. Buraya geleli de önümüzdeki Nur Yortusu'nda otuz bir yıl oluyor. Hepsi ne etti?"

O ana dek köşede göze çarpmadan oturmuş olan, az konuşup akıldan hesap yapmaya meraklı bir başka ihtiyar, için için gülerek, "Yüz on yedi," diye yanıtladı.

Usta, sözlerinin üstüne basa basa, "Öyleyse benim yaşım işte o kadar," diye kestirip attı.

Jacob, "Yok be, baba!" diye buna karşı çıktı. "O şalgam çapalamanla maltçılık etmen aynı yıllardaydı; yazın şalgam, kışın malt. Bunları iki kez üst üste saymak olmaz."

"Lafa bak! Yazları da saymak hakkım değil mi? Kar-

şılık verin bakalım. Bu gidişle bana, üç yaşında çocuksun diyeceksiniz, neredeyse."

Gabriel onu yatıştırmak için, "Demeyiz, demeyiz," diye söze karıştı.

Jan Coggan da yatıştırıcı bir sesle, "Sen çok yaşlı bir kişisin usta," diye ihtiyardan yana çıktı. "Hepimiz biliyoruz bunu. Bunca yıl dayanabildiğine göre, pek sağlam bir yapın varmış demek, öyle değil mi, komşular?"

Topluluk bir ağızdan, "Öyle öyle, pek sağlammışsın, usta," dedi.

Böylelikle yatışan usta, uzun yıllar yaşamış olmanın üstünlüğünü kendiliğinden küçümseyecek kadar yüce gönüllülük gösterdi ve elden ele gezmekte olan kupanın kendinden üç yaş daha büyük oiduğunu söyledi.

Kupa evrilip çevrilerek gözden geçirilirken, Gabriel Oak'un önlük cebinden kavalının ucu gözüküverdi. Henery Fray, "Doğru söyle, çoban; buraya gelmezden önce Casterbridge'de öyle güzel güzel kaval çalan sen miydin?" diye bağırdı.

Gabriel hafifçe kızararak, "Bendim," dedi. "Başıma çok büyük dertler geldi, komşularım; çaresiz, kaval çalıp dilenmek zorunda kaldım. Eskiden bu denli yoksul değildim ben."

Mark Clark, "Boş ver, kardeş!" dedi. "Üstünde durmayacaksın. Gün gelir senin de şansın döner elbet. Yalnız, şimdi pek yorgun değilsen, bize birkaç ezgi çalarsan gönlümüzü hoş edersin, çoban."

Jan Coggan, "Noel'den beri ne davul duyduk ne kaval!" dedi. "Hadi, bir şeyler çal bize, Mr. Oak."

Gabriel, "Çalayım öyleyse," diyerek kavalını çıkarıp ağızlığını taktı ve "Alçakgönüllü bir çalgıdır bu, komşular. Gene de elimden geldiği kadar çalayım; siz de güle güle dinleyin," dedi.

Gabriel bunun üzerine *Panayıra Koş* ezgisini tuttur-

du ve bu pırıl pırıl, oynak ezgiyi üç kere üst üste çaldı. Üçüncüsünde de omuzlarını sarsıp ayağıyla tempo tutarak notaları pek ustalıklı, pek canlı bir biçimde belirtti.

Söylenmeye değer bir kişiliği olmadığı için, "Susan Tall'un kocası" diye anılan genç bir evli adam, "Güzel kaval çalıyor, doğruya doğru," dedi.

Joseph Poorgrass yumuşak bir sesle, "Usta kavalcı; böyle çobanımız olduğu için ne mutlu bize!" diye mırıldandı. "Oturup kalkıp Tanrı'ya şükredelim ki açık saçık şarkılar çalacağı yerde böyle neşeli ezgiler çalıyor. Öyle ya, bu çobanı, aşağılık, terbiyesiz bir adam, sözgelişi bir günahkâr yapmak Tanrı için aynı derecede kolay bir şeydi. Evet, karılarımız ve kızlarımız adına Tanrı'ya şükretmeliyiz."

Mark Clark, "Doğru, doğru, yürekten şükretmeliyiz!" diye bağırdı. Joseph'in sözlerinin yalnızca bir buçuk sözcüğünü duymuş olması onca önemli değil gibiydi.

Joseph kendini İncil'den fırlama bir kişi gibi görmeye başlayarak, "Evet," diye ekledi. "Zamanlar öyle kötü oldu ki, insan en tıraşlı, en temiz gömlekli beyde bile, en partal serseride aldandığı gibi aldanabilir, sözgelişi."

Henery Fray, ikinci ezgiye başlayan Gabriel'i o dumanlı gözleriyle süzerek, "Evet evet, yüzünü de tanıyorum, çoban," dedi. "Evet, böyle kaval çalar görünce, senin o Casterbridge'deki adam olduğunu bildim. O zaman da tıpkı böyle dudakların büzülmüş, gözlerin fırlamıştı; boğuluyormuşsun gibiydi."

Mark Clark da Gabriel'in yüzünü, eleştiren gözlerle süzerek, "Kaval çalmanın adamı korkuluğa benzetmesi ne yazık!" diye görüş belirtti.

Gabriel şimdi çalgısının gerektirdiği ürkünç yüz hareketleriyle *Dame Durden* şarkısının nakaratına başlamıştı:

Moll'la Bet ve Doll'la Kate
Bir de Dorothy, Eteği Düşük.

Joseph çobana eğilerek, "Bu adamın senin yüzüne böyle konuşmakla gösterdiği terbiyesizliğe üzülmüyorsun ya?" diye fısıldadı.

Çoban, "Hiç üzülmüyorum," dedi.

Joseph Poorgrass kendini karşısındakine sevdiren bir tatlılıkla, "Gerçekte çok yakışıklı çocuksun, çoban," diye ekledi.

Çevredekiler, "Yakışıklısın, çoban," dediler.

Gabriel görgü kurallarının gerektirdiği alçakgönüllülükle, "Eksik olmayın, komşular," dedi ya, içinden, kaval çalışını Bathsheba'ya göstermemeye karar vermekteydi. Bu sakınmasıyla, önlemleriyle çobanımızın, akıl tanrıçası Minerva'ya parmak ısırtacak bir uyanıklık gösterdiğini söyleyebiliriz.

Konunun dışında kalmaktan hiç de hoşlanmamış olan yaşlı maltçı ustası, "Ah, ah! Karımla ben, Norcombe Kilisesi'nde evlendiğimiz zaman, bize yörenin en güzel çifti diye ad taktılardı, herkes öyle dediydi," diye söylendi.

Birisi, gün gibi ortada olan bayat gerçekleri yinelerken çok kullanılan o canlı ses tonuyla, "Amma da değişmişsin ha, usta!" dedi.

Bu, dipte oturan ihtiyardı. Bu ihtiyarın ortadaki gülüşmelere arada bir kattığı hafif kıkırtılar, iğneli ve kaba sözlerinin kusurunu kapamaya pek yetmiyordu.

Gabriel, "Yok canım, hiç de değil!" dedi.

Susan Tall'un kocası, hani demin de bir kez konuşmuş olan evli genç, "Artık çalma kavalını, çoban," dedi. "Benim gitmem gerek. Ne var ki ezgiler çalınırken, yerime çakılmış gibi kımıldayamıyorum. Ben gittikten sonra da hâlâ müzik çalınacağını bilsem; aklım burada kalır, çok üzülürüm, doğrusu."

Coggan, "Öyleyse acelen ne, bre Laban?" diye sordu. "Eskiden en geç kalkan sen olurdun."

"Anlarsınız ya, komşular, geçenlerde bir kadın aldım bendeniz; artık benim işim gücüm o. Bu yüzden de, anlarsınız ya..."

Genç adam sözünün sonunu getiremeyerek sustu.

Coggan, "Buyruk yüksek yerden, desene!" diye söylendi.

"Ne demezsin, hah, hah, ha!" diye güldü Susan Tall'un kocası, her zamanki gibi şaka kaldırdığını belirtmek isteyen bir sesle. Sonra hepsine iyi geceler dileyerek çekildi.

Onu ilk izleyen Henery Fray oldu. Sonra Gabriel kalktı ve kendisine evinde yer gösteren Jan Coggan'la birlikte gitti. Birkaç dakika sonra, geri kalanlar da kalkmış, çıkmak üzereyken, Fray, alı al, moru mor, geri geldi. Elini bir felaket haberi verircesine sallayarak, için için heyecanlı haberlerle kaynayan bakışlarını rastgele bir yere dikti. Bu da, Joseph Poorgrass'ın yüzüydü.

Joseph irkilip gerileyerek, "Ay, ne var, Henery, ne oldu?" diye sordu.

Jacob'la Mark Clark, "Neler dönüyor ortada, Henery?" diye sordular.

"Kâhya Pennyways, Kâhya Pennyways, ben demedim miydi size? Demedim miydi?"

"Ne? Hırsızlık yaparken mi yakalanmış?"

"Evet, hırsızlık yaparken. Söylediklerine göre, Miss Everdene evine gittikten sonra, çoğu zaman yaptığı gibi, bakalım işler yolunda mı, diye gene dışarı çıkmış. Kâhya Pennyways'i yarım kile arpayla ambar merdiveninden inerken yakalamış. Sırtlan gibi atılmış adamın üstüne, ele avuca sığmaz bir kız zaten; görülmemiştir böylesi. Bu konuştuklarımız elbet aramızda kalacak, değil mi?"

"Elbet, Henery, elbet!"

"Atılmış herifin üzerine. Her neyse, sözü uzatmayalım; polise vermem, diye söz verince herif şimdiye dek beş çuval arpa çaldığını itiraf etmiş. Böylece yemiş kıçına tekmeyi, kapı dışarı edilmiş. Sorarım size, şimdi kim kâhya olacak?"

Bu öyle karmaşık bir soruydu ki, Henery hemen o saat, oracıkta kupayı dikerek dibi seçilene kadar içmek zorunda kaldı. O daha kupayı masanın üstüne bırakamadan, Susan Tall'un kocası olan genç, daha da alı al, moru mor içeri girdi.

"Haberi duydunuz mu? Bütün köy çalkalanıyor!"

"Kâhya Pennyways mi?"

"Ondan başka bir şey duydunuz mu?"

"Yoo, hiçbir şeycik duymadık!"

Hepsi de Laban Tall'un tam orta yerine bakıyorlardı; sözlerini daha ağzından çıkmadan, yarı yoldan karşılamak ister gibi.

Joseph Poorgrass ellerini, çırpınırcasına sallayarak, "Ne felaketli bir gece!" diye söylendi. "Sol kulağım öyle çınlıyordu ki, cinayet falan olacak sandımdı zaten."

"Fanny Robin, hani Miss Everdene'nin şu en genç hizmetçisi, kayıplara karışmış. İki saattir sokak kapısını sürgüleyeceklermiş de, o gelsin diye bekliyorlarmış, ama gelmemiş. Kızcağızı dışarıda bırakmak korkusundan yatsınlar mı, yatmasınlar mı, bilemiyorlarmış. Bu denli merak etmezlermiş ya, kızın son günlerde ağzını bıçak açmadığının farkına varmışlar da, Maryann zavallı kızcağızın başına jandarmalık bir iş geldi, diye düşünüyor."

Joseph Poorgrass'ın kurumuş dudaklarından, "Ah, yandı kızcağız!" diye bir inilti yükseldi. "Yangında yandı!"

Laban Tall, "Yok, boğulmuştur!" dedi.

Ayrıntıları gözünde canlandırmayı seven Billy Smallburry, "Ya da babasının usturasına kurban gitti!" dedi.

"Her neyse, Miss Everdene yatmazdan önce birkaçı-

mızla görüşmek istiyor. Önce o kâhya sorunu, şimdi de bu kızın derdi derken, hanımcağız neredeyse çıldıracak!"

Yaşlı maltçıdan başka hepsi, çiftlik evine giden yolu tuttular. Ama artık ne haber, ne yangın, ne sel, ne de fırtına ustayı deliğinden dışarı çıkaramazdı. Ötekilerin ayak sesleri duyulmaz olurken, o gene yerine oturdu ve o kızıl, dumanlı gözlerini her zamanki gibi ateşe dikti.

Yukarıdaki yatak odası penceresinden Bathsheba'nın beyazlara bürünmüş başıyla omuzlarının dışarı sarktığı belli belirsiz seçiliyordu.

Genç kız kaygılı bir sesle, "Aranızda benim adamlarımdan olan var mı?" diye sordu.

Susan Tall'un kocası, "Evet, efendim; bir sürü," dedi.

"Yarın sabah iki üçünüzün köyde arayıp sormanızı istiyorum, bakalım bizim Fanny Robin'e benzer birini görmüşler mi? El altından sorun. Henüz ortalığı ayağa kaldırmanın anlamı yok. Hepimiz yangındayken çıkıp gitmiş olmalı."

Jacob Smallbury, "Kusura bakmayın efendim, ama acaba köy delikanlılarının arasından bir sevdiği falan var mıydı, efendim?" diye sordu.

Bathsheba, "Bilmem!" dedi.

İki-üç kişi, "Böyle bir şey hiç kulağımıza gelmedi, efendim," dediler.

Bathsheba, "Pek aklıma da yatmıyor," dedi. "Bir sevdiği olsa, dürüst bir gençse evimize gelebilirdi. Fanny'nin kayıplara karışmasıyla ilgili en gizemli yön, daha doğrusu beni ciddi olarak telaşlandıran tek şey şu: Maryann, onun bir ara içeride çalıştığı kılıkla dışarı çıktığını görmüş. Başında bir şapka bile yokmuş!"

Jacob düşlem gözünü geçmiş deneyimlerine doğru çevirerek, "Yani, siz demek istiyorsunuz ki, efendim, özür dilerim, yani, bir genç bayan giyinip kuşanmadan sevgilisiyle buluşmaya gitmez, demek istiyorsunuz," de-

di. "Pek de doğru, gitmez ya, hanımcığım."

Bir başka pencereden bir başka kadın sesi, "Galiba elinde bir çıkın vardı, ama pek iyi göremedim," diye yükseldi. Bu Maryann'ın sesi olacaktı. "Zaten onun bu köyde sevgilisi yok. Casterbridge'de onun sevdiği genç; hem de asker, sanırım."

Bathsheba, "Adını biliyor musun?" diye sordu.

"Hayır, hanımcığım. Pek gizli tutardı."

William Smallbury, "Casterbridge Kışlası'na gitsem belki öğrenebilirim," dedi.

"Olur. Yarın dönmezse sen git, bu adamın kim olduğunu öğrenmeye çalış. Görüş onunla. Kızcağızın hayatta bir kimsesi, bir yakını, akrabası olsaydı, kendime bu kadar dert edinmezdim. Umarım öyle bir erkek yüzünden başına bir şey gelmemiştir... Bir de kâhyanın yaptığı rezalet var, ama artık onu konuşamam bu gece."

Bathsheba'nın rahatını kaçıracak nedenler o kadar çoktu ki, içinden herhangi birinin üstünde durmayı yersiz buluyor gibiydi. Sonunda, "Dediğim gibi yapın işte," diyerek pencereyi kapadı.

Köylüler, "Baş üstüne, efendim, yaparız," diye karşılık vererek oradan uzaklaştılar.

O gece Coggan'ın evinde yatan Gabriel Oak'un kafası, kapalı duran gözkapaklarının perdesi altında düşlemlerle doluydu ve üstteki buz tabakasının altından hızla akan bir ırmak gibi, kıpır kıpırdı. İlk baştan beri, Bathsheba'yı gözlerinin önünde en açık canlandırabildiği zaman geceydi; şimdi de ağır ağır geçen karanlık saatler boyunca onun hayalini sevgiyle seyretti. Düş kurmak zevkinin, uykusuzluk derdinin acısını giderdiği pek az görülmüştür. Ama o gece Gabriel için galiba böyle oldu. Çünkü genç kızı görebilmek ona, görmekle sahip olmak kavramlarının arasındaki büyük farkı, bir süre için ve bir dereceye kadar unutturmuş gibiydi.

Genç çoban aynı zamanda sayısı az olan eşyalarıyla kitaplarını Norcombe'dan alıp getirmeyi de kuruyordu. Gabriel Oak'un kitaplığındaki yapıtlar, *The Young Man's Best Companion* (Genç Erkeğin En Yakın Dostu), *The Farrier's Sure Guide* (Veterinerin Yanılmaz Kılavuzu), *The Veterinary Surgeon* (Veteriner Cerrahlığı), *Kayıp Cennet*, *Çarmıh Yolcusu*, *Robinson Crusoe*, Ash'in *Dictionary*'si ve Walkingame'in *Arithmetic*'inden oluşuyordu. Gerçi sayıları çok değildi. Gene de Çoban Oak, bunları dikkatle, sabırla okuyarak oldukça sağlam bilgiler edinmişti ki, bu kadarını, olanakları daha geniş olan birçok kimse, raflar dolusu kitaptan edinemez.

IX

Çiftlik evi - Bir ziyaretçi - Yarı açılan gizler

Gün ışığında, Gabriel Oak'un yeni hanımı Bathsheba Everdene'nin evi, çok eski bir yapı olduğunu belli ediyordu. Mimarlık stili bakımından Klasik Rönesans'ın ilk çağlarına aitti. Bir zamanlar ufak çapta bir konak olduğu ilk bakışta, büyüklüğünden anlaşılıyordu.

Cepheyi masif taştan yontulma, oluklu direkler süslüyordu. Bacaların çatıları da, ya panolu ya da olukluydu. Süslü ve sivri olan kimi çatılarda hâlâ, yapının gotik izleri görülebiliyordu. Taştan yapılma tuğlaların üzerinde, rengi atmış kadifeye benzer kahverengi yosunlar birer yastık oluşturmuş, ana yapıyı çeviren daha alçak yapıların çatılarından tutam tutam çimenler bitmişti. Sokak kapısından bahçe kapısına kadar uzanan çakıllı yolun iki yanı da yosun kaplıydı. Buradaki yosunlar gümüş-

sü yeşil türdendi, çakılların fındık kabuğu rengi de, ancak ortada, elli-altmış santimlik bir şerit halinde görülebiliyordu. Evin ön tarafının böyle yosun tutmuş olması ve genellikle uykulu bir hava taşıması, arka avludaki canlılıkla çelişiyordu. İnsana öyle geliyordu ki, küçük konak bir çiftlik evi olarak kullanılmaya başlanınca, evin yaşayan ruhu kabuğunun içinde şöyle bir dönmüş ve yüzünü arka tarafa doğru çevirmişti. Başlangıçta yalnızca zevk için kurulmuş yapıların, giderek tüm sokak ve kasabaların, sonradan ticari amaçlarla kullanılmaya başlandıklarında böyle sırt çevirdikleri, garip sakatlıklara, felce uğradıkları görülür.

Bu sabah çiftlik evinin üst katından neşeli sesler geliyordu. Bu kata çıkan ana merdiven, sağlam meşe ağacından yapılmaydı. Kalın ve enli olan tırabzan direkleri eski çağ yapıları stilinde burulup oyulmuştu; tırabzan üstü bir sur duvarı kadar sağlam ve genişti. Merdiven de, omzunun üstünden arkaya bakmaya çalışan bir adam gibi, kendi çevresinde dönüp duruyordu. Yukarı çıkınca yer döşemelerinin hiç düzgün olmayıp tümseklerle vadiler örneği yükselip alçaldığı görülebilirdi. O sırada yerler halısız durduğundan, tahtaların sayısız kurt yeniği içinde olduğu da ortadaydı. Ne zaman bir kapı açılıp kapansa, bütün pencereler şırak diye çarparak karşılık veriyordu. Her koşuşmadan sonra yerler titriyor ve insan evin içinde nereye giderse gitsin, adımlarını, görünmeyen bir hayalet gibi, bir gıcırtı izliyordu.

Konuşma seslerinin geldiği odada Bathsheba'yla oda hizmetçisi Liddy Smallbury yere oturmuşlar; çevreye karmakarışık yığılmış duran bir sürü kâğıt, kitap, şişe ve süprüntüyü ayırmaya çalışıyorlardı. Bunlar evin bundan önceki sahibinin eşyalarından kalıntılardı. Maltçı ustasının torununun kızı olan Liddy, Bathsheba'nın yaşıtıydı; yüzü, neşeli bir İngiliz köylü kızını gösteren bir reklamı

andırıyordu. Yüzünün çizgilerinde belki biraz eksik olan güzellik, o kusursuz renginde fazlasıyla vardı. Şu kış gününde Liddy'nin yüzünün rengi, bir Terborch[1] ya da Gerard Douw[2] tablosundaki yumuşak kırmızılığın ta kendisiydi. Liddy Smallburry, esnek bir yaradılışta olmasına karşın, Bathsheba kadar cüretli değildi. Kimi zaman ciddi ve dürüst davrandığı da olurdu ki, bunun yarısı gerçek, yarısı da görgü ve görevi gereğiydi.

Yarı açık bir kapıdan gelen bir yer fırçasının sesi, insanı hizmetçi Maryann Money'nin yanına götürüyordu. Bu kişinin yüzünün yerinde bir değirmi disk vardı. Üstündeki çizgiler yaşlılıktan değil, kavrayamadığı uzak şeylere uzun uzun bakmaktan olmuştu. Maryann'ı düşünmek demek neşelenmek demekti; ondan konuşmak da göz önünde buruşuk bir Normandiya elmasını canlandırmak.

Bathsheba kapı aralığından, "Şu fırçayı bırak bir dakika," dedi. "Bir ses var."

Maryann fırçayı kaldırdı.

Bahçe kapısına doğru bir atlının geldiği duyulabiliyordu. Adımlar yavaşladı, bahçeye girdi. Sonra pek az görülen bir şey oldu: Atın adımları yosunlu çakıl yolda ilerleyerek evin kapısına geldi. Kapıya bir kırbacın ya da bastonun ucuyla vuruldu.

Liddy alçak sesle, "Şu terbiyesize bak!" dedi. "Yaya yolunda at yürütüyor! Bahçe kapısında dursaydı ya! Aa, bir beyefendi! Şapkasının tepesi görülüyor."

"Sus!" dedi Bathsheba.

Liddy de merakının geri kalan yanını sesiyle değil, yüzüyle belirtmek zorunda kaldı.

1. Gerard Terborch (1617-1681). Hollandalı ressam. (Y.N.)

2. Gerard Douw (1613-1675). Hollandalı ressam, Rembrandt'ın öğrencisi. (Y.N.)

Bathsheba, "Mrs. Coggan neden gidip kapıya bakmıyor?" diye sordu.

Bathsheba'nın meşe kapısı bu kez daha kesinlikle, "Tak-tak-tak!" diye ses verdi.

Genç hanım aklına bir sürü romantik olasılığın üşüşmesiyle heyecanlanarak, "Maryann!" dedi, "Sen git!"

"Ah, hanımcığım, üstüm başım pek berbat!"

Maryann'a bir kez bakmak, özrünün su götürmeyeceğini görmeye yeterdi.

"Liddy, sen gideceksin," dedi Bathsheba.

Liddy, ayıkladıkları süprüntülerden toz içinde kalmış olan elleriyle kollarını kaldırarak yalvarırcasına hanımına baktı.

Bathsheba, "Neyse, Mrs. Coggan gidiyor!" dedi ve ferahlığını, bir-iki dakikadır göğsünde hapsolmuş olan soluğuyla birlikte, dışarı vurdu.

Kapı açıldı ve kalın bir ses duyuldu:

"Miss Everdene evde mi?"

Mrs. Coggan, "Bir bakayım, efendim," dedi ve bir dakika sonra yukarıdaki odaya girdi.

"Aman, bu oda harman yerine dönmüş!" dedi.

Mrs. Coggan, sesini her sözün belirttiği duyguya göre ayarlayabilen, tavadaki gözlemeyi ya da toz bezini bir matematikçinin kıl payı hesabıyla çevirebilen; şu anda da kolları unla kabuklanmış; ellerinden hamur parçaları sarkan bir hanım kişiydi.

"İnan olsun, hanımcığım," diye konuşmasını sürdürdü: "Ne zaman puding yapmak için dirseklerime kadar hamura batsam, ille iki şeyden biri olur – ya burnum kaşınır; kaşımazsam ölecek gibi olurum; ya da kapıya vurulur... Mr. Boldwood gelmiş; sizi görmek istermiş, Miss Everdene."

Bir kadının elbisesi yüzünün bir parçası sayılır; giysideki bir aksaklık, yüzdeki bir biçimsizlik ya da yarayla

birdir. Bu yüzden Bathsheba'nın ilk sözü, "Bu kılıkta onun karşısına çıkamam!" demek oldu. "Ne yapsam ki?"

Weatherbury köyünün çiftliklerinde kapıya gelen konuklara, "Hanım evde yok," demek olağan sayılmadığı için Liddy, "Toza bulanmış olduğunuzdan aşağı inemeyeceğinizi söyleyin," diye öneride bulundu.

Mrs. Coggan eleştirmen tutumuyla, "Evet; akla yakın geliyor," dedi.

"Kendisiyle görüşemeyeceğimi söyle, yeter."

Mrs. Coggan aşağı inerek kendine söylenen yanıtı verdi. Ne var ki kendiliğinden de, "Küçükhanım şişelerin tozunu alıyor da, efendim; kılık kıyafeti pek beter, ondan gelemiyor," diye ekledi.

Kalın ses umursamazlıkla, "Zararı yok," dedi. "Ben de yalnızca Fanny Robin'den haber var mı, diye soracaktım, hepsi bu."

"Hiç haber yok, efendim; ama belki bu gece çıkar. William Smallbury, Casterbridge'e gitti. Fanny'nin sevdiği adam orada diyesilermiş. Öbür adamlarımız da başka yerlerde arayıp soracaklar."

Nal sesleri gene duyuldu, uzaklaştı, bahçe kapısı kapandı.

Bathsheba, "Mr. Boldwood da kim?" diye sordu.

"Küçük Weatherbury'li bir çiftlik sahibi; beyefendidir."

"Evli mi?"

"Değil, efendim."

"Yaşı kaç?"

"Kırk gibi olsa gerek. Pek yakışıklıdır; biraz sert çizgili, hem de zengin."

Bathsheba, "Şu toz almak da ne can sıkıntısı!" diye sızlandı. "Başımı işten alamıyorum ki! Peki, Fanny'yi neden soruyor?"

"Neden olacak, Fanny kimsesiz bir kızdı; Mr. Bold-

wood onu alıp okuttu, sonra burada, amcanızın yanında iş buldu da ondan. O yönden pek iyi yürekli bir adamdır, ama başka yönden, vay anam, vay!"

"Nasıl?"

"Kadınlara hiç yüz vermez! Böylesi dünyada görülmemiştir! Peşinden koşan kızın, kadının sayısı belirsiz! Bu dolaylarda, kibar kızı olsun, köylü kızı olsun, kim varsa kancayı attı ona; şansını denedi. Jane Perkins iki ay, köle gibi yapmadığını komadı gözüne gireceğim diye. Taylor Kızkardeşler bir yıl pervane gibi döndüler çevresinde. Çiftçi Ives'ın kızına gelince, geceler gecesi onun uğruna gözyaşı döktü; yirmi tane altın bozdurup yeni giysiler yapındı... neye yarar? Parayı sokağa atsaydı aynı hesaba çıkardı!"

Bu sırada küçük bir oğlan çocuğu gelip kapıdan onlara baktı. Bu çocuk Coggan'lardan biriydi. Smallbury'ler gibi Coggan'lar da bu yörede saymakla bitmezdi. Bu çocuğun her zaman yakın dostlarına gösterecek bir kanayan parmağı ya da sallanan dişi bulunurdu; kendisi de bunları, basit, dertsiz insan sürülerine karşı bir üstünlük kazanmış olanların tavrıyla gösterirdi. Bu gösteriye karşı seyircilerin, acımalarına bir tutam aferin karıştırarak, "Zavallı çocuk!" demeleri beklenirdi.

Küçük Coggan şarkı söyler gibi, "Benim bir penim vaar – ya!" dedi.

Liddy, "Yaa, kim verdi, Teddy?" diye sordu.

"Mr. Boldwood verdi; bahçe kapısını açıverdim de."

"Ne dedi sana?"

"Nereye gidiyorsun, aslanım, dedi. Ben de, Miss Everdene'lere, efendim, dedim. O da, Miss Everdene çok ciddi bir kadın, değil mi, dedi; ben de, evet, dedim."

"Seni yumurcak! Neden öyle dedin, ha?"

"Bana peniyi verdi de ondan."

Çocuk gittikten sonra Bathsheba, "Öf, her şey arap-

saçına döndü!" diye yakındı. "Çekil, Maryann, yer mi sileceksin, ne yapacaksan yap! Hem sen burada benim ayağıma dolaşacağına koca bulup evlensen iyi olacak artık!"

"Ne demezsin, küçükhanım, öyle gerek ya, yoksulunu ben almıyorum, zengini de beni almıyor; biz de böyle sudan çıkmış balık gibi kalakaldık işte!"

Liddy hanımıyla yeniden baş başa kaldığı zaman cesaretini toplayarak, "Küçükhanım, hiç sizinle evlenmek isteyen oldu mu?" diye sordu. "Kim bilir kaç kişiler istemiştir!"

Bathsheba karşılık vermemek niyetindeymiş gibi duraladı. Ne var ki, doğrulukla, "Evet" yanıtı vermenin elinde olduğunu bilmek onu şeytan gibi dürtüyordu.

Görmüş geçirmiş bir ses tonuyla, "Birisi istediydi," diye yanıtladı. Gabriel Oak'un, çiftçi kılığındaki görüntüsü gözünün önünde canlandı.

Liddy, bir şeyi kafasında canlandırmaya çalışanların dalgın bakışıyla, "Kim bilir insana ne tatlı gelir!" dedi. "Siz onu istemediniz, öyle mi?"

"Bana göre biraz aşağı düzeyde kalıyordu."

"Ah! Birçoğumuz böyle bir öneriyi öpüp başımıza koyarız; sizin burun kıvırabilmeniz ne güzel! Duyar gibi oluyorum: 'Hayır, beyefendi, ben sizden üstünüm!' ya da, 'Ancak ayağımı öpebilirsiniz, beyefendi; yüzüm daha önemli dudaklara layıktır!' Küçükhanımcığım, sevmiş miydiniz onu?"

"Yoo. Ama biraz hoşlanmıştım."

"Hâlâ hoşlanıyor musunuz?"

"Daha neler! Nedir bu duyduğum ayak sesleri?"

Liddy bir arka pencereden evin ardındaki avluya baktı. Avluda şimdi renkler akşamın ilk sisleriyle solgunlaşıp loşlaşmaya başlamıştı. Tek sıra olmuş adamlardan oluşan eğri büğrü bir çizgi, arka kapıya doğru yaklaşmaktaydı. Art arda yürüyen bu bireyler dizisi, ortak bir

amacın verdiği kusursuz bir denge içinde ilerliyorlardı; Salpae Zinciri[1] diye anılan ve başka yönlerden, ayırt edilecek biçimde örgütlenmelerine karşın ailecek tek bir iradeye sahip olan o ilginç yaratıklar gibi. Adamlardan kimisi Rus dokumasından kar gibi beyaz, büzgülü gömlekler giymişlerdi. Kiminin gömleği de kahverengili beyazlı bezden, kol ağızlarıyla robaları bal peteği işlemeliydi. En arkadan da ayağı nalınlı iki-üç kadın geliyordu.

Liddy burnunu pencere camına dayayıp bembeyaz yassıltarak, "Filistinlilerin[2] istilasına uğruyoruz!" dedi.

"Ne yapalım! Maryann, git onları ben giyinene kadar mutfakta oyala. Sonra salona al."

X

Hanım ve adamları

Yarım saat sonra Bathsheba giyinip kuşanmış olarak ardında Liddy ile salona girince bütün adamlarının ta öbür uçta, uzun bir sırayla kanepeye oturmuş beklediklerini gördü. Kendisi de bir masa başına oturdu. Elinde kalem, yanında bir para kesesi, hesap defterini açtı. Keseden küçük bir para yığını boşalttı. Liddy, hanımının yanı başında yer alarak dikiş dikmeye başlamıştı. Bazen durup çevresine bakınıyor, ya da önünde duran çil paralardan birini ayrıcalıklı kişilerin havasıyla eline alarak yalnızca sanat yönünden değerlendirircesine evirip çeviriyor, bunu

1. *Salpae*: Deniz hayvanları. Gövdelerinin altında oluşan bir tüple ürerler. Bu tüp birçok kola ayrılarak "zincirler" oluşturur. (Y.N.)

2. Gerici, yobaz, kaba saba, bilgisiz kişiler anlamına. (Ç.N.)

para olarak elde etmek isteğini gösteren herhangi bir anlatımın yüzünde belirmesine kesinlikle izin vermiyordu.

Bathsheba, "Şimdi, komşular," dedi. "İşe başlamadan önce iki sorundan söz edeceğim. Birincisi; kâhyayı hırsızlık yaptığı için kovdum. Bundan böyle de kâhya falan tutmayıp işleri kendi kafamla, kendi ellerimle çekip çevirmeye karar verdim."

Adamlardan, kulakla duyulabilen bir şaşkınlık soluğu yükseldi.

"Öteki sorun da şu: Fanny'den bir haber aldınız mı?"

"Almadık, efendim."

"Bir şeyler yaptınız mı?"

Jacob Smallbury, "Ben Çiftçi Boldwood'a rastladım," dedi. "O, iki adamı, bir de ben, gidip Yeni Değirmen Çukuru'ndaki suyun dibini taradık, ama bir şey bulamadık."

Laban Tall, "Yeni çoban da Yalbury yöresindeki Geyik Başı Hanı'na gidip baktı; belki kız oraya gitmiştir diye, ama kızı gören olmamış," dedi.

"William Smallbury, Casterbridge'e gitmedi mi?"

"Gitti ya, daha dönmedi. Saat altıya kadar dönerim, diye söz verdi."

Bathsheba, "Şimdi saat altıya çeyrek var," dedi. "Neredeyse gelir. Haydi, öyleyse." Defterine baktı. "Joseph Poorgrass, burada mısın?"

Adı çağırılan kişi, "Evet, beyefendi, yani hanımefendi, demek istedim. Poorgrass özel adımdır benim," diye yanıtladı.

"Peki, nesin sen?"

"Kendi gözümde bir hiç. Başkalarının gözündeyse, kendim söylemeyeceğim, toplum, düşüncesini nasılsa er geç dışarı vuracaktır."

"Yani çiftlikte ne iş yaparsın?"

"Bütün yıl her şeyi arabayla taşıma işini yaparım.

Tohum ekme zamanı kargalarla kırlangıçları vururum; domuz öldürme işinde de yardımcı olurum, beyefendi."

"Kaç para alırsın sen?"

"Lütfen dokuz pound, dokuz pens; domuz kocaman bir şeyse yarım peni de fazladan alırım, beyef... yani, hanımefendi."

"Çok doğru. Al sana on şilin de fazladan. Henüz yeni olduğum için benden küçük bir armağan."

Bathsheba böyle, herkesin içinde cömertlik yapmanın kıvancıyla hafifçe kızardı. Onun sandalyesine yanaşmış olan Fray de kaşlarını ve parmaklarını kaldırarak ufak çapta bir şaşkınlık belirtti.

Bathsheba işine dönerek, "Sana borcum ne kadar? Şu köşedeki... adın ne senin?" diye sordu.

İçinde dikkate değer hiçbir şey bulunmayan, ilginç bir giysi kalıbı, "Matthew Moon, hanımefendi," diyerek ilerledi. Ayaklarını öne doğru değil de, bazen içe, bazen dışa doğru, nasıl rastgelirse öyle basıyordu.

Genç çiftçi tatlı bir sesle, "Matthew Mark mı dedin?" diye sordu. "Yüksek sesle konuş, sana bir kötülük edecek değilim."

Usul usul sokularak çiftlik sahibinin sandalyesinin arkasında yer almış olan Henery Fray, "Matthew Moon, hanımefendi," diye hanımının yanlışını düzeltti.

Bathsheba o parlak gözlerini defterine çevirerek, "Matthew Moon," diye mırıldandı. "Senin için on pound iki pens yarım peni yazılmış, öyle mi?"

Matthew kuru yapraklar arasındaki rüzgâr hışırtısını andıran bir sesle, "Evet, hanımcığım," diye yanıtladı.

"Al bakalım, öyleyse... şu on şilini de al. Şimdi sıra... Andrew Randle, sen işe yeni girmişsin. Bundan önce çalıştığın çiftlikten niçin ayrıldın, bakalım?"

"Ha-ha-ha ha hanıme-fe-fe-fe-fendi, ö-ö-ö-ö-zür d-d-d-dile..."

Henery Fray alçak sesle, "Kendisi kekemedir, hamfendi," dedi. "Ömründe bir kez kekelemeden konuşacağı tutmuş, o zaman da efendisine, 'Sen benim kafama söz geçiremezsin,' gibilerden ağır sözler söylemiş; işten atıvermişler. Bu adam sizin bizim kadar güzel sövüp saymasını bilir de, öleceğini bilse dosdoğru bir söz söyleyemez."

"Andrew Randle, bu da senin paran. Teşekkürlerini bir-iki günde tamamlarsın artık... *Temperance* Miller[1] ve... ah, bir tane daha varmış! *Soberness*.[2] İkisi de kadın olsa gerek, değil mi?"

İki tiz ses bir ağızdan, "Evet, hanımefendi. İşte onlar biziz, buyrun," diye yükseldi.

"Ne iş yaparsınız siz?"

"Harman makinesine bakar, ekin demetlerine delik delip ip geçirir, tohumların yanına varan tavuk, horozlara, Kışşşt! deriz, bahçeye çiçekler, fidanlar ekeriz."

"Anladım." Bathsheba, Henery Fray'e dönerek usulca, "Çalışkan kadınlar mı bunlar?" diye sordu.

Henery yavaş sesle, "Ah, hanımcığım, bana sormayın!" diye inledi. "Bayağı kadınlar bunlar! Damgalı desem yeri var!"

"Otur aşağı!"

"Kim otursun, hanımefendi?"

"Otur, dedim."

Geride duran Joseph Poorgrass hanımın sert konuştuğunu, Henery Fray'in de, kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırmış köpek gibi köşeye sindiğini görünce, yerinde kıpırdadı. Korkunç bir şey olacak diye kaygısından dudakları kurudu.

1. (İng.) Ilımlılık. (Y.N.)
2. (İng.) Ciddilik, ayıklık. (Y.N.)

"Şimdi sıra kimdeymiş? Laban Tall, benim çiftliğimde çalışmaya devam edecek misin?"

Yeni evli genç adam, "Bana iyi para verdikten sonra, kimin çiftliğinde olsa çalışırım, hanımefendi," diye yanıtladı.

O sırada nalınlarını tıkırdatarak içeri girmiş olan bir kadın, arkadan, "Öyle ya, ekmek parası bu!" dedi.

Batthsheba, "Kim bu kadın?" diye sordu.

Arkadaki ses daha yükselip sertleşerek, "Nikâhlı karısıyım!" diye karşılık verdi.

Bu hanım, yirmi beş yaşında olduğunu ileri sürer, otuzunda gösterirdi; herkes onun gerçekte otuz beş yaşında olduğunu söylerdi, ama o kırk yaşındaydı. Birçok yeni evliler, eşlerine herkesin içinde de sevgi ve yakınlık gösterirler. Bu hanımın hiç böyle bir huyu yoktu, belki gösterecek sevgisi yoktu da ondan.

Bathsheba, "Ya, demek nikâhlı karısısın!" dedi. "E, Laban, işinde kalıyor musun?"

Laban'ın nikâhlı karısı o cırlak sesiyle gene, "Elbet kalıyor, hamfendi!" diye yanıtladı.

"Kocan kendisi karşılık verebilir, sanırım."

"Neredee! Kendiliğinden hiçbir şey beceremez o! Basit bir araçtır! İşe yarar yaramasına da, korkuluk gibi bir şeydir zavallıcık," diye nikâhlı kadın karşılık verdi.

Kocası şakadan anladığını göstermek için korkunç ve acıklı bir çabayla, "Heh! heh! heh!" diye güldü.

Çünkü en tüyler ürpertici aşağılamaların karşısında bile neşesini elden bırakmazdı, oy peşinde koşan bir milletvekili adayı gibi.

Geri kalan adlar da bu düzende okunup bitirildi. Sonra Bathsheba hesap defterini kapadı ve alnına dökülen bir perçemi itmek için başını sallayarak, "Şimdi artık hepinizin hesabını kapattım, sanırım," dedi. "William Smallbury döndü mü?"

"Hayır, efendim."

Henery Fray hanımın oturduğu yere yan yan sokulup gene göze girmeye yeltenerek, "Yeni çobana bir de yardımcı gerek," diye ortaya bir görüş attı.

"Yaa, öyle mi? Kimi alabilir yanına?"

Henery, "Cain Ball çok iyi delikanlıdır," dedi. Tam o sırada içeri girmiş olan ve kollarını kavuşturup kapıya dayanmış duran çobandan yana özür diler gibi bir gülümsemeyle bakarak, "Yaşının küçüklüğü çobanımız için bir sakınca değilse?" diye ekledi.

Gabriel, "Yoo, değil," dedi.

Bathsheba, "Cain'e[1] bu adı nereden vermişler?" diye sordu.

"Ah, hanımcığım, sizin anlayacağınız, bunun anası okumuş kadın olmadığından; vaftizde bir yanlışlık yapmış. Habil'in Kabil'i öldürdüğünü sanıp Cain demiş oğluna, Habil niyetine. Papaz efendi sonradan düzeltmişse de, ne yapılır, iş işten geçmiş bir kere! Çocuk bu addan bir türlü kurtulamamış köyün içersinde. Çok yazık olmuş, çocukçağıza."

"Gerçekten de yazık."

"Evet, gene de bizler elimizden geldiği kadar yumuşatmak için Cainy diye çağırıyoruz onu. Ah, zavallı dul kadıncağız! Bu işin tasasından ağlaya ağlaya öleyazdı. Anası babası pek dinsizdi, onun da! Ne kiliseye göndermişler, ne okula. İşte görüyorsunuz ya, ana babaların günahını çocuklar çekiyor!"

Henery Fray, söz konusu şanssızlıkta adı geçen kimseler kişinin kendi ailesinden olmadığı zaman gösterilmesi gereken dozda bir üzüntüyle dudak büzüp kaş kaldırdı.

"Pekâlâ, öyleyse. Cainy Ball da çoban yamağı oluyor.

1. (İng.) Kabil. (Y.N.)

Sen de üstüne aldığın görevleri iyice anlıyorsun, değil mi? Sana diyorum, Gabriel Oak!"

Çoban Oak kapıdan, "Anlıyorum, Miss Everdene, eksik olmayın," diye yanıtladı. "Anlamadığım olursa sorarım."

Kızın davranışındaki soğukluk çobanı afallatmıştı. Önceden olup bitenleri bilmeyen birisi, bu güzel genç kadınla Gabriel'in birbirlerine iki yabancıdan başka herhangi bir şey olduklarını aklının köşesinden geçirmezdi. Kim bilir, kızın şu tutumu belki de bir köy evinden bir çiftliğe yükselmesinin kaçınılmaz bir sonucuydu. Yüksek çevrelerde bunun örnekleri bulunabilir. Sonradan gelen şairler, eski Roma tanrısı Jüpiter'le ailesini Olympos Dağı'nın tepesindeki dar ve sıkışık evlerinden alıp gökyüzüne taşımışlardır.[1] Tanrıların, eski şiirlerdeki konuşma biçimlerine kıyasla, sonraki şiirlerde aktarılan konuşma dillerinde, yükselişleriyle orantılı bir gurur, resmîlik ve küstahlık görülür.

Koridorda ayak sesleri duyuldu; özlerinde hem ağırlık hem de yavaşlık niteliklerini hızdan oldukça ödün vererek birleştiren ayak sesleri.

Herkes, "İşte Billy Smallbury, Casterbridge'den dönmüş!" diye bağırdı.

William salonun orta yerine kadar yürüdü; sonra şapkasının altından bir mendil çıkararak alnını, ortasından başlayıp daha uzak sınırlarına doğru sildi.

O zaman Bathsheba, "Ee, ne haber?" diye sordu.

"Daha çabuk gelecektim, hanımefendi; ne var ki hava yüzünden geciktim."

Sonra William ayaklarını sertçe yere vurdu; aşağıya

1. Homeros ve eski Yunan şairleri, Olympos Dağı'nın tepesinin göğe değdiğine inandıklarından, tanrıların burada oturduğunu söylemişlerdir. Daha sonra, gökyüzünün daha yüksek olduğu anlaşılınca, tanrıların gökyüzünde oturduğuna inanılmıştır. (Y.N.)

doğru yönelen bakışlar onun çizmelerinin kar içinde olduğunu gördüler.

Henery, "Sonunda yağdı, ha?" diye mırıldandı.

Bathsheba, gene "E, Fanny'den ne haber?" diye sordu.

William, "Doğrusunu isterseniz, hanımefendi, açık söyleyeyim, kendisi askerlerle birlikte kaçmış," diye yanıtladı.

"Olamaz! Fanny gibi aklı başında, ağırbaşlı bir kız!"

"Olup bitenlerin hepsini anlatayım hele! Casterbridge Kışlası'na gidince dediler ki, On Birinci Ağır Süvari Muhafız Alayı gitti, yerine yeni birlikler geldi, dediler. On Birinciler geçen hafta Melchester'e gitmiş; oradan da ötelere gideceklermiş. Komut hükümetten geceleyin hırsız gibi gelmiş; huyudur zaten, askerler de daha ne olduğunu anlayamadan yola düzülmüşler. Bizim buranın yakınından geçmişler."

Gabriel merakla dinliyordu.

"Ben gördüm onların geçtiğini," dedi.

William, "Evet," diye ekledi. "Dediklerine göre bando, *Arkamda Bıraktığım Kız* şarkısını öyle bir güzel çalıyormuş ki! Koca davula vuruldukça her dinleyen sanki can evinden sarsılıyormuş. Meyhanecilerle adsız kadınlar[1] arasında gözü yaşarmayan tek kul kalmamış."

"Savaşa falan gitmediler ya?"

"Hayır, hanımefendi. Ne var ki, belki de cepheye gidebilecek olan askerlerin yerini almaya gitmişlerdir, bu da aşağı yukarı aynı kapıya çıkar. İşte böyle, ben de kendi kendime düşündüm ki, Fanny'nin sevgilisi bu alaydandı; öyleyse Fanny de onun ardından gitti, dedim. İşte, hanımefendi, durumun uzunu kısası bu."

"Sevdiği adamın adını öğrenebildin mi?"

1. Fahişeler. (Y.N.)

"Hayır; bilen yok. Sanırım rütbesi erden daha yüksekmiş."

Gabriel kendi düşüncelerine dalmış duruyor, hiçbir şey söylemiyordu. Çünkü kuşkular içindeydi.

Bathsheba, "Her neyse, hiç değilse bu akşam daha fazla bir şey öğrenemeyiz," dedi. "Yalnız biriniz Çiftçi Boldwood'lara koşuversin de bu kadarını bari ona söylesin."

Sonra ayağa kalktı, ama çekilmeden önce adamlarına birkaç söz söyledi. Davranışındaki sevimli ağırbaşlılığa sırtındaki yas giysileri bir olgunluk katıyordu. Oysa konuşmasında hiçbir ağırlık yoktu:

"Şimdi beni dinleyin; artık başınızda bey değil hanım var. Henüz çiftçilik işindeki yeteneklerimi, gücümü bilmiyorum. Yalnız, elimden geldiği kadar çalışıp çabalayacağım. Siz bana iyi hizmet ederseniz, ben de size karşılığını veririm. İçinizden bir hak bilmez çıkıp da (umarım aranızda böylesi yoktur ya) ben kadınım diye iyi işle kötü işi ayırt edemem sanmasın, sakın."

Hepsi birden: "Yok, efendim."

Liddy: "Ağzına sağlık! Ne güzel söyledi!"

"Ben sizler uyanmadan kalkacağım. Siz kalkmadan tarlaya çıkmış, siz tarlaya çıkmadan kahvaltımı etmiş olacağım. Kısacası, hepinizin parmağınız ağzınızda kalacak!"

Hepsi birden: "Evet, efendim!"

"Haydi öyleyse, iyi geceler!"

Hepsi birden: "İyi geceler, hanımefendi."

Sonra bu ufak tefek kadın masa başından kalktı, siyah ipekli eteklerinin yerden kaldırdığı saman çöplerini cızırtılı bir sesle sürükleyerek, bir dalga gibi salondan dışarı çıktı. Gösteriş merakının etkisiyle, duygularını bu duruma göre ayarlayan Liddy, hanımının yanı sıra cakadan uzak olmayan, daha hafif bir gururla süzülüyordu. Kapı arkalarından kapandı.

XI

Kışlanın önünde - Kar - Bir karşılaşma

Bu karlı akşamın daha geç bir saatinde, Weatherbury köyünün kilometrelerce kuzeyindeki bir kentin görünüşünden daha sıkıntılı ve iç karartıcı bir şey düşünülemezdi – başlıca niteliği karanlık olan bir şeye, "görünüş" denebilirse.

Bu öyle bir geceydi ki, felaket, en parlak kişilerin kapılarını bile çalsa, büyük bir uygunsuzluk sayılmazdı. Böyle gecelerde çabuk etkilenen kimselerin yüreğinde sevda sevecenliğe dönüşür, umut sönüp kaygı olur, inanç eriyip özleme dönüşür, geçmişin anıları, kaçırılan büyük fırsatlar karşısında pişmanlık uyandırmaz, bekleyişler insanı harekete geçirmez.

Sahne geniş bir yoldu, yolun sol yanı bir ırmakla sınırlıydı; arkasında da yüksek bir duvar dikiliyordu. Sağ kolda yarı çayır, yarı kır olan bir toprak parçası, daha uzaklarda geniş, dalgalı bozkırlara karışıyordu.

Bu gibi yerlerde mevsim değişmeleri ormanlık yerlerdekinden daha az belirgindir. Gene de dikkatle bakanlar bu değişimleri seçebilirler. Aradaki fark şudur ki, böyle yerlerde bu değişimlerin ortamı ormanlardaki çatlayan koncalarla sararıp dökülen yapraklardan daha az beylik, daha az bildiktir. Yalnız bu geniş bozkırların hep uyuşuk olduğu düşünülürse, mevsim değişmelerinin pek öyle sanılacağı kadar yavaş ve sinsi olmadığı görülür. Kış bu kırlara gelirken, birtakım belirli adımlarla ilerler: Yılanların deliklerine çekilmesi, eğreltiotlarının sararması, su çukurlarının dolması; sislerin bastırması, kırağının otları kavurması, mantarların büzüşüp sönerek karlar altında kalması.

İşte bu gece, demin sözü geçen bozkırda bu belirti-

ler dizisinin doruğuna ulaşılmış, mevsim başlangıcından beri ilk kez çevredeki iniş çıkışlar silikleşerek ne olduğu belirsiz birer biçime dönüşmüştü. Tek özellikleri, başka biçimlerin sınırını çizerek bir kar göğünün en alt katını oluşturmalarıydı. İtişip kakışan, için için kaynaşan bu gök dolusu kar taneleri, bir an için, bozkırlarla bataklıklara yeni giysiler giydiriyor, gene de o an için bu yerler, eskisinden daha çıplak görünüyordu. Yukarıdaki uçsuz bucaksız bulut kubbesi garip bir biçimde alçalmıştı; geniş, karanlık bir mağaranın, yavaş yavaş tabanına doğru çöken çatısını andırıyordu. Çünkü insanın ister istemez düşündüğü şey, gökleri kaplayan karla, yerleri örten karın yakında birleşip tek kütle olarak arada hiçbir hava tabakası bırakmayacağıydı.

Şimdi dikkatimizi, sahnenin sol yanındaki özelliklere çeviriyoruz; bunlar ırmağın düzlüğü, duvarın dikliği ve ikisinin birden karanlığıydı. Herhangi bir şey gökyüzünden daha karanlık olabilirse, bu şey arkadaki duvardı ve duvardan daha iç karartıcı bir şey düşünülebilirse, bu da aşağıda akan ırmaktı. Duvarın açık olarak seçilmeyen tepesi, yer yer bacalarla çentilip çatallanmıştı, yüzünde de pencerelerin uzun dörtgenleri belli belirsiz görülüyordu, ama yalnızca üst katta. Aşağıda, su kıyısına kadar inen bölümde, dümdüzlüğü bozan ne bir gedik vardı, ne bir çıkıntı.

Düzenli temposuyla insanı şaşırtan, tanımlanması güç, donuk birtakım vuruşlar, hallaç pamuğunu andıran karların arasından seslerini güçlükle duyuruyorlardı. Bu, yakınlarda bir yerde onu vuran bir saatin sesiydi. Saat çanı açıkta olduğu, üzerinde de birkaç kat kar biriktiği için şu ara sesi kısılmıştı.

Bu sıralarda kar yağışı hafiflemeye başladı. Önceden yirmi kar tanesinin düştüğü yere on, daha sonra da bir kar tanesi düşer oldu. Aradan çok geçmeden, ırma-

gün tam kıyısında bir karaltı kımıldadı.

Renksiz fon üzerindeki dış çizgilerine iyice dikkat eden bir göz, bunun küçük bir karaltı olduğunu görebilirdi. Karaltının seçilebilen nitelikleri bundan ibaretti; gene de bir insana benziyordu.

Ağır ağır, ama çok çabalamadan ilerliyordu, çünkü kar birden bastırmış olmasına karşın henüz kalınlığı beş santimi geçmemişti. Tam bu sırada, yüksek sesle söylenen bazı sözler duyuldu:

"Bir, İki, Üç, Dört, Beş."

Her sözden sonra bu ufak benek beş-altı metre yol alıyordu. Duvarın ta tepesinden pencerelerin sayılmakta olduğu artık belliydi. "Beş" sözcüğü, köşeden beşinci pencere anlamına geliyordu.

Bu sırada benek durdu ve sanki büsbütün ufaldı. Yere doğru eğilmişti. Derken bir kartopu ırmağın üzerinden beşinci pencereye doğru uçtu. Hedeften metrelerce şaşarak duvara çarptı. Bu kartopu, bir erkek düşüncesinin bir kadın tarafından yerine getirilmesiydi. Çocukluğunda bir kerecik olsun kuş, tavşan ya da sincap taşlamış olan bir insan, dünyada böyle aptalca bir atış yapamazdı.

Bir atış, sonra bir tane daha; duvar, üzerine yapışıp kalan kar tutamlarıyla sivilce çıkarmışa dönmüştü. Sonunda topların biri beşinci pencereye rastladı.

Gündüzün bakılınca, buradaki ırmak sularının ortada ve yanlarda aynı kaygan düzenle aktığı; herhangi bir düzensizliğin hemen küçük bir çevrintiye karışıp gittiği görülebilirdi. Kartopunun vuruşuna, işte bu küçük görünmez çevrintilerden birinin gürültü ve şıpırtısından başka yanıt çıkmadı. Bir de suların ufak tefek birtakım şeylere çarptıkça çıkardıkları hafif sesler vardı ki, kederli bir insan bunları hıçkırığa benzetirdi; mutlu bir insan da gülüşmeye.

Pencereye gene vuruldu.

Sonra, belki de pencerenin açılmasından çıkan bir gürültü oldu. Bunu, gene pencereden yükselen bir insan sesi izledi:

"Kim var orada?"

Bir erkek sesiydi bu ve şaşkınlık belirtmiyordu. Yüksek duvar bir kışla duvarı olduğuna, asker ocağında da evliliğe pek iyi gözle bakılmadığına göre, bu ırmak kıyısında böyle gizli haberleşmelerle buluşmaların bundan önce de yapılmış olması gerekirdi.

Karların içindeki belirsiz benek titreyen bir sesle, "Çavuş Troy mu oradaki?" diye sordu.

Bu kişi yerdeki herhangi bir gölgeden o kadar farksızdı; penceredeki adam da öylesine duvarın bir parçası gibi duruyordu ki, insanın, "Duvar karlarla konuşuyor," diyesi geliyordu.

Penceredeki karaltı kuşkuyla, "Evet," diye yanıtladı. "Sen kimsin?"

Benek, "Ah, Frank, tanımadın mı beni?" diye inledi. "Karınım, Fanny Robin."

Duvar tam bir şaşkınlıkla, "Fanny!" dedi.

Kız hıçkırıklarını yarı bastırarak, "Evet," dedi.

Kızın sesinde evli kadınların seslerinde bulunmayan bir şey vardı; adamın tutumunda da kocalarda pek az görülen bir şey. Konuşma sürüp gitti:

"Nasıl geldin buraya?"

"Senin pencerenin hangisi olduğunu sordum. Bağışla beni."

"Bu gece seni hiç beklemiyordum da. Daha doğrusu senin buraya çıkıp geleceğini hiç sanmıyordum. Yerimi nasıl da bulabildin! Yarın nöbetçiyim."

"Bana, gel, dedindi."

"Gelebilirsin, dedimdi."

"Evet; ben de onu demek istedim; gelebileceğimi söylemiştin. Frank, sevindin mi geldiğime?"

"Elbet, canım; sevindim ya."

"Sen de... yanıma gelebilir misin?"

"Ömürsün Fan! Nasıl geleyim? Borazan çaldı; kışla kapıları kapandı; çıkış iznim de yok. Yarın sabaha kadar hapiste sayılırız."

"Öyleyse yarına kadar göremeyeceğim seni!"

Sözler, düş kırıklığı belirten bir sesle, kesik kesik çıkmıştı.

"Nasıl geldin Weatherbury'den buraya?"

"Yürüdüm, bir yere kadar; sonra arabaya bindim."

"Şaşılacak şey."

"Evet, gerçekten öyle. Şey, Frank... ne zaman olacak?"

"Ne?"

"Söz verdiğin şey."

"Doğru dürüst hatırlayamıyorum."

"Nasıl olur! Konuşma böyle! Yerin dibine geçiyorum. İlk senin söylemen gereken şeyleri kendim söylemek zorunda kalıyorum."

"Boş ver de söyle bakalım."

"Ah, ille söyletecek misin? Peki öyleyse... Frank, ne zaman evleniyoruz?"

"Ha, şu iş. Şey, önce senin giyecek bir şeyler alman gerek."

"Param var. Kilisede mi olacak, belediyede mi?"

"Kilise diyelim."

"İki ayrı köyde oturuyoruz."

"Öyle mi? Ne çıkar bundan?"

"Benim yerim St. Mary'de; burası başka köy. Onun için askıları iki köyde de asmak gerekiyor."

"Yasa böyle mi diyor?"

"Evet. Ah, Frank... beni yüzsüz bir kız sanacaksın diye korkuyorum ya, sakın öyle sanma, canım Frank... ne olur, öyle seviyorum ki seni! Sen de kaç kez, evleneceğiz dediydin, onun için... o yüzden... ben de... ben de..."

"Ağlamasana! Aptallık ediyorsun. Evleniriz dedimse evleniriz elbet."

"Öyleyse ben bizim köydeki askıları astırayım, sen de sizin köydekileri astırır mısın?"

"Astırırım."

"Yarın?"

"Yarın olmaz. Birkaç gün sonra."

"Subaylarından izin aldın mı?"

"Daha almadım."

"Ama nasıl olur? Casterbridge'den ayrılmadan önce, almak üzereyim, diyordun."

"Ne yapayım, unutuvermişim, işte. Senin böyle çıkıp gelişin de öyle damdan düşme, beklenmedik bir şey ki!"

"Evet, öyle, biliyorum. İyi olmadı seni rahatsız etmem. Şimdi giderim, yarın gelir görür müsün beni... North Sokağı'nda, Mrs. Twill'lerde? Kışlaya gelmek istemiyorum. Ortalıkta kötü kadınlar dolaşıyor. Beni de onlardan biri sanabilirler."

"Çok doğru söyledin, güzelim. Ben sana gelirim. Haydi, iyi geceler."

Sonra gene pencerenin sesi duyuldu. Ufak benek oradan ayrıldı ve uzaklaştı. O köşeyi dönünce duvarın içinden hafif bir bağırış duyuldu.

"Hah-ha - Çavuş... hah-ha!"

Bunu azarlayan bir yanıt izlediyse de sözcükler anlaşılmıyordu; yanıt kahkahalar arasına karıştı. Bu kahkahalar da dışarıdaki su çevrintilerinin sesinden pek ayırt edilemiyordu.

XII

Çiftçiler - Bir kural - Bir istisna

Bathsheba'nın kâhya kullanmayıp kendi başına çiftçilik yapmak kararının topluluk içindeki ilk belirtisi, ertesi hafta, Casterbridge'deki mısır pazarında boy göstermesi oldu.

Basık tavanı atkı ve direklerle tutulan, son zamanlarda Mısır Borsası adıyla onurlandırılmış olan salon, ikişer üçer toplanmış, konuşmakta olan terli erkeklerle doluydu. Konuşan kişi dinleyenin yüzüne yan gözle bakıyor, savunduğu görüşü, bir gözünü kısarak vurguluyordu. Çoğunun ellerinde taze dişbudak dalları vardı. Bunları bazen baston niyetine, bazen de domuzları, koyunları, arkası dönük duran komşularını ve yolda rastladıkları her tür kıpırtısız, dingin varlığı dürtmek için kullanırlardı. Konuşma sırasında her adam elindeki dalla bir sürü şey yapardı: Dalı arkasında tutup büker, iki elinin arasında yay gibi kıvırır, yere dayayıp yarım daire oluncaya kadar bastırırdı. Bazen de, dalı koltuğunun altına kıstırıp örnek torbasından avucuna darı boşaltırdı. Darılar gözden geçirildikten sonra yere atılırdı. Her zamanki gibi gizlice içeri girmiş olan ve çevredekilerin davranışlarını çok iyi bilen beş-altı tane cin fikirli, kentte yetişmiş kümes hayvanı, boyunlarını uzatıp gözlerini devirmiş olarak, umutlarının gerçekleşmesini beklerlerdi.

Bu kaba saba küçük toprak sahiplerinin arasında, bugün bir kadın dolaşıyordu; salondaki tek dişi! Güzel, biraz da süslü giyinmişti. Erkeklerin arasında süzülüp gezinişi köy arabalarının arasından bir faytonun geçişi gibiydi; erkek seslerinden sonra onun sesi, kulağa, kuru bir vaazdan sonra dinlenen bir aşk öyküsü gibi çarpıyor-

du; varlığı, kızgın ocakların başında esen bir soluk, serin yel gibi kendini duyuruyordu. Gelip bu salonda yer alabilmek için iradesini kullanmak zorunda kalmıştı, hem de başlangıçta sandığından çok. Çünkü içeri ilk girişinde, bütün o kaba saba konuşmalar yarıda kesilerek hemen hemen bütün yüzler ondan yana çevrilmiş, zaten o yöne dönük bakışlar donuklaşarak ona dikilmişti.

Bathsheba çiftçilerden ancak iki-üç tanesini tanıyordu. Hemen onların yanına doğru yönelmişti. Ne var ki niyetlendiği gibi, pratik bir iş kadını olduğunu göstermek istiyorsa, tanıdık tanımadık demeden işini yürütmesi gerekirdi. O da zamanla yalnızca adlarını duymuş olduğu çiftçilere söz söyleyip karşılık verecek kadar cesaret topladı. Onun da yanında örnek torbaları vardı. Yavaş yavaş o da, çekirdekten yetişme çiftçiler gibi eline darı boşlatıp avucunu, çevredekiler gözden geçirsin diye, tam Casterbridge geleneğince uzatmasını öğrendi.

Uzun boylu bir erkekle tartıştığı sıralarda, başını biraz meydan okurcasına kaldırdığı zaman, aralık dudaklarından görünen kusursuz dişlerinin çizgisinde, o kıpkırmızı ağzının keskin uçlarında öyle bir anlatım beliriyordu ki, insan bu ufacık, incecik, kıvrak kızda baş döndürücü cinsel serüvenlere yetecek kadar hammadde ve bu tür serüvenlere atılabilecek kadar cüret olduğunu seziyordu. Yalnız gözlerinde bir yumuşaklık vardı, hiç değişmeyen bir yumuşaklık ki, gözleri koyu renk olmasa bu, bir buğu gibi durabilirdi. Oysa onun bakışlarında bu yumuşaklık, delip geçici olabilecek bir keskinliği hafifleterek bir duruluk yaratıyordu.

Üzerinden sağlık ve canlılık fışkıran bir genç kadın için böyle bir şey söylemek tuhaf kaçacak ya, Bathsheba her seferinde karşılık vermeden önce, karşısındakinin sözleri iyice bitsin diye bekliyordu. Fiyat tartışması yaparken kendi malının fiyatında, satıcılığa yaraşır biçim-

de, kırdıkça kırıyordu. Yalnız davranışında kesinliğini inatçılık olmaktan kurtaran bir esneklik, fiyat kırışını cimrilik olmaktan kurtaran bir saflık vardı.

Onunla işi olmayan çiftçiler (ki bunlar çoğunluktaydı) durmadan birbirlerine, "Kim bu?" diye soruyorlardı.

Buna verilen yanıt şöyle oluyordu: "Çiftçi Everdene'in yeğeni. Yukarı Weatherbury Çiftliği'nin başına geçti; kâhyayı sepetlemiş; her şeyi kendim yapacağım diye yemin etmiş."

Bunun üzerine öbür adam, bu durumu olumsuz karşıladığını belirtircesine baş sallıyordu.

Birincisi, "Evet; böyle dik kafalı olmasa gerçi daha iyi ya, ne olsa onunla övünç duymamız gerekir," diyordu. "Bu küflü yerlere renk veriyor. Yalnız o kadar alımlı ki, çok geçmeden kaparlar."

Bathsheba'nın çekiciliğinde, yüzüyle davranışlarının güzelliği kadar, durumdaki alışılmamışlığın da rol oynadığını ileri sürmek centilmenliğe sığmaz. Her neyse, herkesin ilgisini üzerine toplamıştı ya! Bu cumartesi günü böylece ortaya çıkışı, çiftçi Bathsheba için ne sayılırsa sayılsın, kadın Bathsheba için su götürmez bir zaferdi. Dahası, yarattığı heyecan öyle gözle görülür, elle tutulur gibiydi ki, iki-üç seferinde Bathseba içgüdüsüne kapılarak pazarlık işini bütünüyle unutmuş, bu nadasa bırakılmış toprak tanrıları arasında bir ece gibi salınmakla yetinmişti.

Belirgin bir ayrınca, genç kızın çekiciliğinin sayısız kanıtlarını büsbütün ortaya vurmaya yanıyordu. Böyle durumlarda kadınların, kafalarının arkasında da gözleri var gibidir. Bathsheba, ondan yana gözünün ucuyla bile bakmamakla birlikte, salonda sürüden ayrılmış bir koyun bulunduğunu biliyordu.

Bu durum önce onun kafasını kurcaladı. Kendisini tutanlarla tutmayanların sayısı az çok ayarlı olsaydı pek doğal sayacaktı. Hatta kendisiyle hiç ilgilenen çıkmasa,

gene vız gelecekti, çünkü böylesi de başından geçmişti. İşin garipliği, onu tutmayan yanın tek kişiden ibaret oluşundaydı.

Genç kız çok geçmeden sürüden ayrılan koyunun dış görünüşü konusunda şunları öğrenmiş bulunuyordu: Bu, beyefendi tipli bir adamdı. Eski Roma kabartmalarını andıran dolgun, belirgin yüz çizgileri güneşte bronz gibi zengin bir renk tonuyla parlıyordu. Duruşu dik, tavırları sessiz ve ağırdı. Onu ötekilerden ayırıp üstünleştiren bir özel liği vardı: ağırbaşlılık.

Görünüşe göre bu adam, erkeklerin on-on iki yıl süreyle hiç değişmedikleri orta yaşa girmiş bulunuyordu. Bu çağın sınırları otuz beşle elli yaş arasındadır. Bu adam otuz beş ya da elli yaşında olabileceği gibi, ikisinin arasındaki herhangi bir yaşta da olabilirdi.

Kırk yaşlarındaki evli erkeklerin, rastladıkları herhangi bir eli yüzü düzgün dişiye göz atmadan geçmeyecek kadar cömert oldukları söylenebilir. Aşk karşılığında olasılıktan, yani bir bedel ödemek zorunda kalmaktan bütünüyle uzak olduklarını bilmek onlara aşırı bir atılganlık verir. Bathsheba, kendi etkisi altında kalmayan bu adamın evli olmadığı kanısına varmıştı.

Borsa kapanınca hemen Liddy'nin yanına koştu. Liddy, hanımıyla geldikleri üstü açık sarı arabanın yanında bekliyordu. Atı koşarak yola düzüldüler. Bathsheba'nın almış olduğu şeker, çay ve perdelik kumaş paketleri, arabanın arkasına yerleştirilmişti. Paketler artık bakkalla manifaturacının değil, bu genç çiftlik sahibi hanımın malı olduklarını, renkleriyle, biçimleri ve çizgileriyle, sözle anlatılamayacak bir biçimde belirtiyorlardı.

"Atlattım, Liddy; şükür, bu da bitti. Bir dahaki sefere böyle güç gelmez. Çünkü herkes beni borsada görmeye alışmış olacak artık. Ama bu sabah oraya girişim, inan evlenmek gibi bir şeydi – bütün gözler benim üstümde!"

Liddy, "Biliyordum ben bunun böyle olacağını!" dedi. "Erkek milleti insana yiyecek gibi bakmakta birincidir!"

"Yalnız içlerinden bir vardı: Boş yere bana bakmakla zamanını harcamayacak kadar aklı başındaydı." Bu bilgi, Liddy, hanımının gururunun incinmiş olduğunu aklının köşesinden bile geçirmesin diye, bu yolda verilmişti. Bathsheba, "Çok yakışıklı bir adam," diye sözünü sürdürdü. "Sırım gibi. Kırk yaşlarında gösteriyordu. Kim olabilir acaba, biliyor musun?"

Liddy bilemiyordu.

Bathsheba biraz düş kırıklığına uğramış gibi, "Hiç tahmin edemiyor musun?" diye sordu.

"Hiç fikrim yok. Zaten ne önemi var; sizinle ötekiler gibi ilgilenmediğine göre. Bak, ötekilerden daha çok ilgilenseydi, o zaman önemli olurdu işte!"

Bathsheba o sırada bunun tam tersini düşünüyordu. Sessizlik içinde, hızla yol almaktaydılar. Soluluğuna diyecek olmayan bir ata koşulmuş alçak bir araba, onlardan daha hızlı yol alarak onlara yetişti ve geçti.

Bathsheba, "Aa, işte bu!" dedi.

Liddy baktı.

"O mu? Çiftçi Boldwood o! Elbet, ta kendisi. Hani geçen gün kapıya geldiği zaman içeri alamadığımız adam."

Bathsheba, "Ha, şu Çiftçi Boldwood," dedi ve uzaklaşan çiftçiye baktı.

Çiftçi bir kez olsun başını döndürmedi. Gözleri yolun ta ucuna dikilmiş olarak, Bathsheba ve Bathsheba'nın güzelliği ortada yokmuş gibi dalgın, umursamaz, geçti gitti.

Bathsheba, "İlgi çekici bir adam, sence de öyle değil mi?" diye sordu.

Liddy, "Aa, elbet, hem de çok! Bunu herkes söylüyor," dedi.

"Neden hep böyle dalgın, kayıtsız acaba? Neden çevresindekilerden böyle çok uzaklardaymış gibi durduğunu merak ediyorum."

"Denildiğine göre... yalnız kesinlikle bilen yok... bu adam gençliğinde, kanının kaynadığı sırada çok acı bir düş kırıklığına uğramış. Kadının biri bunu sevip bırakmış, diyorlar."

"Hep böyle derler zaten. Oysa hepimiz bal gibi biliriz ki bu dünyada sevip bırakan kadın pek azdır. Erkeklerdir bizi sevip de sonra bırakanlar. Bu adamcağızın da böyle içine kapalı olması doğuştan olsa gerek."

"Elbet doğuştan... öyledir, hanımcığım... başka bir nedeni falan yoktur!"

"Gene de, bir kadın tarafından aldatıldığını düşünmek daha romantik... Zavallıcık! Kim bilir, belki gerçekten öyle olmuştur."

"Hiç kuşkunuz olmasın, küçükhanımcığım, öyle olmuştur. Elbet öyledir! Bana öyle geliyor!"

"Ne var ki bizler, insanlar için şöyle ya da böyle diye kestirip atmaya alışmışız. Oysa bu iki olasılıkta da biraz gerçek payı varsa hiç şaşmam. Yani bu adam belki biraz aşkta düş kırıklığına uğradı, biraz da doğuştan içekapanık."

"Yok, küçükhanımcığım. Hiç aklım kesmiyor böyle ikisinin birden olabileceğini!"

"Gene de en akla yakın gelen bu."

"Galiba öyle. Bence de en akla yakın gelen bu. Siz benim dediğime bakın, küçükhanım; bu adamın derdi mutlaka öyledir."

XIII

Sortes Sanctorum[1] - Sevgililer Günü kartı

On üç şubat pazar günü öğleden sonra, çiftlik evindeyiz. Öğle yemeğinden kalkıldıktan sonra, Bathsheba başka can yoldaşı bulamadığı için Liddy'yi odasına çağırmıştı. Kış mevsiminde, şamdanlar yakılıp panjurlar kapanmadan önce bu eski ev insanın içini karartıyordu. Bu yerin havası bile duvarları kadar eski ve yaşlı geliyordu insana. Eşyaların ardındaki her köşenin ayrı bir ısısı vardı. Çünkü evin bu bölümündeki şömineler ancak geç vakit yakılırdı. Bathsheba'nın, aslında elden düşme olan yeni piyanosu da, gün ışığında, o eğri büğrü yer tahtaları üzerinde daha bir kambur ve aksak duruyordu; yalnız gece, onun silikleşen köşeleriyle çizgilerinin üzerine bir gölge örterek çirkinliğini gözden gizliyordu. Liddy, bir küçük dere gibi, sığ olmakla birlikte her zaman cıvıl cıvıldı. Varlığında düşünceyi zorlayacak kadar değilse bile, kafayı çalıştıracak kadar bir ağırlık vardı.

Masanın üzerinde meşin ciltli, eski bir İncil duruyordu. Liddy buna bakarak, "Küçükhanım," dedi, "İncil ve anahtar yoluyla fal bakıp kiminle evleneceğinizi buldunuz mu hiç?"

"Bu kadar sersem olma, Liddy. Çıkmaz böyle şeyler."

"Kim ne derse desin, çok da çıktığı oluyor."

"Saçmalıyorsun kızım."

"Hem de insanı heyecandan çarpıntılara karıyor! Bu fala inanan da var, inanmayan da. Ben inanırım."

1. (Lat.) Kutsal falcılık. İncil'in rastgele bir sayfası açılır, okunan ilk sözcükler kişinin geleceğinden haber verirdi. (Y.N.)

Bathsheba, "Peki öyleyse, bir deneyelim," dedi.

İnsan, parayla çalıştırdığı kimselerin yanında birbirini tutmayan şeyler yapabilir. Bathsheba da şimdi, deminki sözlerini hiç dikkate almayıp hemen falcılık havasına girerek, "Git, ön kapının anahtarını al getir," dedi.

Liddy anahtarı aldı getirdi.

"Keşke günlerden pazar olmasaydı," dedi. "Belki doğru olmaz."

Hanımı başlı başına kanıt yerine geçebilecek bir ses tonuyla, "Başka günlerde yapılması doğru olan iş pazar günü de doğrudur," diye karşılık verdi.

Kitabı açtılar. Eskilikten sararıp rengi atmış sayfalarda en çok okunan ayetlerin altları, yazıları zorlukla söken bilisiz okuyucuların gözlerine yardımcı olarak satırlarda gezinen işaretparmaklarıyla aşınmıştı. Bathsheba, Ruth'un Kitabı'ndaki özel ayeti arayıp buldu ve o yüce sözleri okudu. Hafif bir heyecan ürpertisi duydu bu sözlerin karşısında; biraz da utanç, aptallık yapmışçasına. Bu, soyut Akıl'ın somut Akılsızlık'la yüzleşmesiydi. Somut Akılsızlık kıpkırmızı kesilmekle birlikte niyetinden dönmedi ve anahtarı kitabın üzerine koydu. Ayetin tam üzerinde, önceden buraya bastırılmış olan demirden bir şeyin bıraktığı paslı iz, eski kitabın bu amaç için ilk kez kullanılmadığını gösteriyordu.

"Şimdi doğru dur ve sus," dedi Bathsheba.

Ayeti yeniden okuyup kitabı döndürdüler; Bathsheba gene suçlu gibi kızardı.

Liddy merakla, "Kimi tuttunuz?" diye sordu.

"Söylemeyeceğim işte!"

Liddy, "Küçükhanımcığım, bu sabah Mr. Boldwood'un kilisede yaptığının farkına vardınız mı?" diye sordu ve böylelikle düşüncelerinin saptığı yönü belli etmiş oldu.

Bathsheba serinkanlı bir kayıtsızlıkla, "Yoo, hiç fark etmedim," dedi.

"Oturduğu bölme sizinkinin tam karşısına düşüyor, küçükhanım."

"Biliyorum."

"Gene de yaptığını görmediniz, öyle mi?"

"Elbet görmedim, dedim ya sana."

Liddy yüzünü iyice büzüp ufalttı, dudaklarını kesin bir kararla kıstı.

Bu, hiç beklenmedik bir davranıştı ve aynı oranda kışkırtıcıydı. Bathsheba, çaresiz, "Ee, ne yaptı?" diye sordu.

"Ayin sırasında bir kerecik olsun dönüp size bakmadı."

Hanımı yarı kızgın, yarı şaşkın bir yüzle, "Neden bakacakmış?" diye söylendi. "Bak diyen olmadı ki!"

"Yoo. Ondan başka herkesin gözü sizdeydi de onun bakmayışı garip kaçıyordu. Ama işte böyledir o! Zengin kibar, beyefendi... kim onun umurunda?"

Bathsheba, bu konuda, Liddy'nin anlayamayacağı kadar karmaşık düşünceleri olduğunu belirtmek amacı güden bir sessizliğe gömüldü. En sonunda, "Tüh! Dün aldığım Sevgililer Günü kartını az kaldı unutuyordum!" diye hafifçe bağırdı.

Liddy, "Sevgililer Günü mü? Kim için, küçükhanım?" diye sordu. "Çiftçi Boldwood için mi yoksa?"

Akla gelebilecek bütün yanlış adlar arasında bu bir tek ad, Bathsheba'ya o anda, kartı göndereceği kişinin adından daha uygun düşmüş gibi geldi.

"Yok canım, küçük Teddy Coggan için. Bir şey alırım diye söz verdimdi. Cici bir sürpriz olur. Liddy, şu mektup kutumu getir bari de, kartı hemen yazıvereyim."

Bathsheba yazı kutusundan eşsiz, yaldızlı, kabartmalı, cicili bicili bir resimli kart çıkardı. Bunu geçen hafta Casterbridge pazarına gittiğinde, kasabanın en büyük kırtasiyecisinden almıştı. Kartın orta yerinde küçük, yu-

murta biçimi bir delik vardı. Burası, kartlara basılan basmakalıp sözlerden daha uygun sevgi sözleri yazılabilsin diye boş bırakılmıştı.

Bathsheba, "Bak, yazı yazacak yer var," dedi. "Ne diyeyim?"

Liddy hemen, "Şöyle bir şey, bence," diye karşılık verdi:

Gül kırmızıdır
Menekşe mavi
Tatlıdır karanfil
Tıpkı senin gibi.

"Tamam, böyle yazayım. Tam da Teddy gibi pembe, tombul yanaklı bir çocuğa uyuyor."

Bathsheba satırları ufak, gene de okunaklı harflerle yazdı; kartı zarfa koydu ve adresi yazmak için kalemi mürekkebe batırdı.

Yaramaz Liddy, "Bunu o ahmak Boldwood'a göndersek ne eğlenceli olur! Kim bilir, nasıl merakından çatlar, sersem!" diyerek kaşlarını kaldırıp güldü. Ne var ki, adını andığı adamın kişiliğinin ve mevkiinin ağırlığını düşündükçe korkunun sınırına dayanan bir kahkahaydı bu.

Bathsheba bu öneriyi enine boyuna tartmak için duraladı. Boldwood'u düşünmek tedirgin etmeye başlamıştı onu. Gerçi genç kız bu adamın ötekilere benzemeyişi ve uymayışı karşısında ciddi kaygı duymaktan uzaktı. Gene de yörenin en değerli ve yüksek kişisinin bakışlarını ondan sakınmasında ve Liddy gibi bir kızın bundan söz etmesinde biraz iç karartıcı bir şey vardı. Bu yüzden Liddy'nin önerisi ona başlangıçta kışkırtıcı olmaktan çok bunaltıcı gibi geldi.

"Yok, yapamam ben böyle bir şey. O adam bunda gülünecek bir yön göremez ki!"

Yolundan kolay kolay dönmeyen Liddy, "Merakından çatlar ya!" dedi.

Hanım, "Gerçekte bu kartı Teddy'ye göndermek de gelmiyor ya içimden," diye konuştu. "Bazen çok yaramazlık yapıyor."

"Evet, hem de ne yaramazlık!"

Bathsheba umursamazlıkla, "Hadi, erkekler gibi yazı tura atalım," dedi. "Yazı gelirse Boldwood, tura gelirse Teddy. Yok yok, pazar günü parayla oynamayalım; şeytanı resmen kışkırtmak olur bu."

"Biz de şu dua kitabını para yerine atalım öyleyse; bu da günah sayılmaz ya, küçükhanımcığım."

"Güzel. Kitap açık düşerse, Boldwood. Kapalı düşerse, Teddy. Yok yok, açık düşmesi daha olası. Açık düşerse, Teddy, kapalı düşerse, Boldwood."

Kitap, yaprakları açılarak havaya atıldı ve kapalı olarak düştü.

Bathsheba, dudaklarında bir küçük esnemeyle kalemi aldı ve kayıtsız bir rahatlıkla zarfın üstünü Boldwood'a yazdı.

"Bir şamdan yaksana, Liddy. Hangi mührü basalım? Şurda tek boynuzlu bir geyik başı var, bu, bir şey sayılmaz. Bu ne? İki kumru, olmaz. Şöyle görülmedik, değişik bir şey olmalı; öyle değil mi, Liddy? Burada da üstü yazılı bir mühür var. Aklımda kaldığına göre komik bir şeydi ya, şimdi sökemiyorum. Bunu basalım; olmazsa bir başkasını buluruz."

Böylece zarfa kocaman bir kırmızı mühür vuruldu. Bathsheba mührün üstündeki yazıyı okuyabilmek için sıcak balmumuna dikkatle bakarak, "Çok güzel!" dedi ve mektubu oyun oynuyormuşçasına bir neşeyle masanın üstüne attı. "Bir papazın ciddiliğini bile kökünden sarsar bu!"

Liddy mührün üzerindeki sözcüklere baktı, sonra yüksek sesle okudu:

BENİMLE EVLENSENE.

Hemen o akşam mektup gönderildi, gece Casterbridge postanesinde elden geçerek ertesi sabah gene Weatherbury'ye yollandı.

Bu iş, üstünde durulup düşünülmeden, öylesine yapıldı işte! Bathsheba aşkı dış görünüşünden az çok tanıyordu da, duygu olarak aşk konusunda hiçbir bildiği yoktu.

XIV

Mektubun etkisi - Gün doğuşu

Aziz Valentine yortusunun akşamı, ortalık kararırken, Çiftçi Boldwood, her zamanki gibi, yaşlı kütüklerle beslenmiş neşeli bir ateşin başında yemeğe oturdu. Karşısındaki şöminenin rafında, üzeri kanat açmış bir kartal oymasıyla süslü bir saat ve bu kartalın kanatlarının üzerinde de Bathsheba'nın gönderdiği mektup duruyordu. Bekâr çiftçinin gözleri durmadan mektuba saplanıyordu; öyle ki, o geniş kırmızı mühür gözünün saydam tabakası üzerinde bir kan lekesi olup çıkmıştı. Yiyip içerken kafasından hâlâ, mühürdeki yazıyı (gözüyle göremeyecek kadar uzak olmasına karşın) okur gibiydi:

BENİMLE EVLENSENE.

Bu çapkınca buyruk, kendileri renksiz olup da çevrelerindeki şeylerin renklerini kapan billurlara benziyordu. Boldwood'un, ciddi olmayan her şeyin saf dışı kaldı-

ğı şu salonunda, mektup ve mektuptaki buyruğun havası, başlangıçlarındaki hafiflikle erinden sıyrılarak bu sırada kendilerini saran şeylerden kaçtıkları koyu bir ciddiliğe bürünmüşlerdi.

Sabahleyin şu mektubu aldığından beri Boldwood yaşamındaki simetrinin yavaş yavaş, ideal bir aşk yönünde çarpıklaşmaya başladığını duyuyordu. Bu aksaklık Kristof Kolomb'un su yüzünde gördüğü ilk dal gibiydi: sonsuz büyüklükleri düşündüren küçücük şey!

Bu mektubun bir başlangıç yeri, bir amacı olsa gerekti. Boldwood bu amacın, mektubun varoluşuyla bağdaştırılabilecek amaçların en entipüfteni olduğunu bilemezdi ki! Böyle bir yorum onun aklından bile geçmiyordu. Afallamış birisinin afallatanı anlaması zordur. Oysa koşulların hazırladığı bir yolu tutmakla, içten gelerek yepyeni bir yola yönelmek, sonuç bakımından ayırt edilemez. Bir olaylar zincirini yoktan başlatmakla, zaten başlamış olan bir zinciri belirli bir raya oturtmanın arasındaki büyük fark, sonuç karşısında afallayanın gözüne pek seyrek çarpar.

Boldwood yatarken kartı aynanın köşesine sıkıştırdı. Arkası dönük olduğu zaman bile kartın varlığını algılıyordu. Ömründe böyle bir şey ilk kez başına geliyordu. Bunu gözüne bile bile, kasıtlı yapılmış bir eylem gibi gösteren büyü, bu davranışa bir terbiyesizlik ve küstahlık gözüyle bakmasını da önlüyordu. Gene aynadan yana baktı. Gecenin gizemli etkisi yazıya, bilinmeyen yazarının kişiliğini katıyordu. Bir el bir kadın eli, yumuşacık, şu kendi adını taşıyan kâğıdın üzerinde gezinmiş, o bilinmeyen gözler elinin çizdiği her çizgiyi dikkatle süzmüş, bir yandan da gözünün önünde onu canlandırmıştı. Onu gözünde canlandırmasının nedeni neydi? Kalem yazadururken kadının ağzı (dudakları kırmızı mı, yoksa solgun muydu, dolgun mu, yoksa buruşuk muydu?) kendi-

ne özgü bir anlatımla bükülmüş, titremişti; bu, nasıl bir bükülüştü?

Yazılmış sözcüklerin bir tamamlayıcısı olan bu kadın görüntüsünde hiçbir kişilik yoktu. Sisli bir biçimden başka bir şey değildi. Nasıl olabilirdi? Öyle ya, bu görüntünün aslı o sırada mışıl mışıl uyuyordu; ne aşk umurundaydı ne de mektup! Boldwood ne zaman uykuya dalar gibi olsa kadın bir biçim kazanıyor ve görüntü olmaktan az çok kurtuluyordu. Boldwood uyandığında, mektubu görüyordu: Düşünü haklı çıkarırcasına.

Bu gece ay parlıyordu, ışığı da her zamanki gibi değildi. Boldwood'un penceresinden içeri ay ışığının ancak yansıması girebiliyordu. Bu solgun ışıltı da karın verdiği ışık gibi ters yönlüydü: Aşağıdan yukarı vurarak odanın tavanına doğadışı bir aydınlık serpiyor, olmayacak yerlere gölgeler düşürüp gölgelerin bulunması gereken yerlerde ışıklar yakıyordu.

Mektubun içindekiler Boldwood'u, mektubun gelmiş olmasına oranla daha az düşündürmüştü. Şimdi birden, zarfın içinde, o karttan başka bir şey daha olup olmadığını merak etti. O garip ay aydınlığında yataktan yere atladı; mektubu aldı; ince kartı çıkardı, zarfı sarstı, içine baktı, aradı. Başka bir şey yoktu zarfın içinde. Boldwood, o gün belki yüz kez yaptığı gibi gene o gözünden hiç gitmeyen kırmızı mühüre bakarak yüksek sesle, "Benimle evlensene!" dedi.

Ağırbaşlı, içine kapanık çiftlik sahibi mektubu gene kapadı ve aynayla çerçevesinin arasına soktu. Bu arada aynada kendi yüzünün çizgileri çarptı yüzüne: hüzünlü, belirsiz. Ağzının nasıl sımsıkı kapalı durduğunun, gözlerinin de iri iri, bomboş açılmış olduğunun farkına vardı. Sinirlerinin böyle çarçabuk gerilip ayaklanmasından ötürü kendi kendine karşı hoşnutsuz ve tedirgin, dönüp yattı.

Sonra yavaş yavaş tan sökümü başladı. Duru göğün parlaklığı henüz, bulutlu bir öğle saatinin aydınlığı kadar bile yokken Çiftçi Boldwood yataktan kalktı, giyindi. Merdiveni indi, doğu yönündeki bir tarlanın çit kapısına yürüdü. Buraya yaslanıp durarak çevresine bakındı.

Yılın bu mevsiminde olağan olduğu gibi, ağır ağır söküyordu tan. Tepede duru menekşe renginde olan gök, kuzeye doğru grileşiyor, doğuya doğru da puslanıyordu. Doğuda, Yukarı Weatherbury çiftliğinin karlı otlak vadisinin gerisinde, tepenin üstünde dinlenir gibi duran yarım güneş çevresine ışın saçmadan, için için yanıyordu: beyaz ocak içinde alevsiz yanan bir ateş. Bütünüyle bu görünüm, çocukluğun yaşlılığa benzediği kadar, günün batışına benziyordu.

Başka yönlerde tarlalarla gök, kar yüzünden öylesine benzer renkteydi ki, bir bakışta ufkun çizgisini seçmek güçtü. Sonra burada da o demin anlattığımız, doğadışı ışık gölge değiş tokuşu vardı. Çoğunlukla gökyüzünde görülen çiğ ışık yeryüzüne, yeryüzünün gölgeleri de göğe vurduğu zaman bu görüntüye rastlanır. Gün batısında tükenmek üzere olan ay asılıydı; küflü pirinçten yapılmışçasına donuk ve yeşilimtırak sarı.

Boldwood keyifsiz gözlerle çevresini süzüyordu. Kırağının sertleştirip cilaladığı karların üstü gün doğusundan vuran kızıl ışıkta mermer gibi pırıldıyordu. Yamaçta yer yer kavrulmuş ve buz tutmuş ot sapları o solgun, düz yorganı delip çıkarak eski Venedik işi camları eğri büğrü biçimleriyle kıvrılmışlardı; karlar daha yumuşakken yerde gezinmiş olan birkaç kuşun ayak izleri şimdi donarak kısa bir ölmezliği kavuşmuştu. Hafif tekerleklerin yarı boğuklaşmış sesi adamı dalgınlığından uyandırdı. Boldwood döndü, yola çıktı. Posta arabasıydı bu; en hafif bir esintiyle devrileceğe benzeyen, iki tekerlekli, yüksek, saçma sapan bir taşıt. Arabacı bir mektup uzattı. Bold-

wood bunu alıp açtı; ikinci bir imzasız mektupla karşılaşacağını sanıyordu. İnsanların olasılık kurallarını anlayışları işte böylesine, bir önceki olayın yineleneceğini sanmaktan ibarettir.

Adam Boldwood'un yaptığını görünce, "Size değil, sanıyorum, efendim," dedi. "Gerçi ad konmamış ama çobanınıza yazılmış galiba."

O zaman Boldwood adrese baktı:

Yeni Çobana,
Weatherbury Çiftliği,
Casterbridge Yöresinde

"Ay, çok yanlışlık oldu! Bana olmadığı gibi çobanıma da değil! Miss Everdene'nin çobanına bu. Al, ona götür, Gabriel Oak'tur adı, mektubu benim yanlışlıkla açtığımı söyle."

Tam bu sırada, sırtın üstünde, tutuşan göğe doğru, mum ışığının orta yerindeki siyah fitil gibi bir karaltı belirmişti. Derken karaltı kımıldadı ve hızlı, canlı adımlarla oradan oraya gidip gelmeye başladı. Güneş ışınlarının delip geçtiği dörtgen biçiminde, iskeletimsi bir şeyler taşıyordu. Arkasından da dört ayak üstünde, küçük bir karaltı gelmekteydi. Uzun karaltı Gabriel Oak'un karaltısıydı; küçük karaltı da George'du. Taşınan şeyler, çalı çırpıdan yapma ağıl kafesleriydi.

"Dur," dedi Boldwood. "İşte şu, tepenin üstündeki o adam. Ben götüreyim mektubu ona."

Boldwood'a göre elindeki şey, başka bir adama yazılmış bir mektup değildi artık. Bir fırsattı. Belirli bir niyete gebe olan bir yüzle Çiftçi Boldwood kar kaplı tarlaya saptı.

Gabriel Oak o sırada, sağ yönden bayır aşağı inmekteydi. Güneşin parıltısı şimdi bu yana doğru uzanarak

Warren'in Birahanesi'nin uzak çatısına vurmuştu. Çoban da oraya gidiyordu besbelli. Çiftlik sahibi biraz geriden onun ardına takıldı.

XV

Bir sabah karşılaşması - Gene mektup

Birahanenin dışındaki kızıllı turunculu ışık yapının içerisine işleyemiyordu. İçerisi, gene her zaman olduğu üzere, ocaktan taşan aynı renkte, rakip bir parıltıyla aydınlanmıştı.

Üzerinde giysileriyle birkaç saat uzanıp kalkmış olan yaşlı maltçı ustası şimdi üç ayaklı bir masa başında oturmuş, domuz pastırmasıyla ekmek yiyerek kahvaltı etmekteydi. Tabaksız edilmekteydi bu kahvaltı. Bu yöntem şöyledir: Bir dilim ekmek masanın üstüne konur; et parçası ekmeğin üstüne yatırılıp etin üstüne hardal, hepsinin üstüne de bir çimdik tuz gezdirildikten sonra, bu yiyecek büyük bir çakıyla dikey olarak, çakı masanın tahtasına değene kadar kesilir ve böylelikle ayrılan lokma çakının ucuna saplanıp kaldırılarak yiyeceğin gitmesi gereken yere gönderilir.

Ustanın dişsizliği, ağzının değirmenlik gücünü belirli derecede azaltmıyor gibiydi. Kendisi öylesine uzun yıllardır dişsizdi ki, bu bir eksiklik olmaktan çıkmış, artık damaklarının sertliği bir kazanç sayılmaya başlanmıştı. Doğruyu söylemek gerekirse, ustanın mezara yaklaşması hiperbolik bir çizginin doğruya yaklaşmasını andırıyordu – yaklaştıkça uzaklaşır gibi olduğundan, insan zamanla, onun o çizgiye asla ulaşmayacağını sanmaya başlıyordu.

Külde pişen bir yığın patatesle toprak bir tas içinde kaynayan kahve, gelebilecek konukları beklemekteydi. Çünkü birahane köy hanına karşılık kullanılan bir çeşit köy odası yerine de geçiyordu.

Şimdi birden, bir an önce açılmış olan kapıdan birahanenin içine doğru, "Tanrı'nın işi! Bir gün bize güneşin yüzünü gösteriyor, sonra da çatır çatır don tutturuyor!" sözlerinin yayıldığı duyuldu.

Henery Fray'in karaltısı ocağa doğru ilerledi, yarı yolda ayaklarını yere vurarak çizmelerindeki karları silkeledi. Henery'nin içeriye ve söze böyle pattadak girişi yaşlı ustayı şaşalatmışa benzemiyordu, çünkü bu dolaylarda gereksiz önsözlerle giriş ve karşılanış törenleri çoğunlukla yapılmadan geçiştirilirdi. Aynı haklar kendisine de tanındığından, usta karşılık vermekte acele etmedi. Çakısını, bir kasabın şiş saplayışı gibi kullanarak, bir parça peynir aldı.

Henery'nin sırtında kalın yünlü kumaştan, rengi atmış, eski bir palto vardı. Bunun altından beyaz büzgülü iş gömleğinin eteği, otuz-kırk santim kadar sarkıyordu. Göz, bir kez alışınca, bu giyimi doğal, giderek süslü buluyordu. Rahat olduğu su götürmezdi.

Matthew Moon, Joseph Poorgrass ve başka birkaç arabacı da Henery'nin hemen ardından içeri girdiler. Ellerinde sallanan kocaman fenerler, sabahın dördünden beri çalışmakta oldukları tavlalardan geldiklerini gösteriyordu.

"Ee, sizinki kâhyasız ne yapıyor bakalım?" diye sordu yaşlı usta.

Henery başını iki yana sallayarak alnındaki bütün etleri en ortada, yamru yumru bir yığın yapıp toplayan o apacı gülüşlerinden biriyle karşılık verdi:

"Başını taştan taşa çarpacak, bak, dediydi dersiniz! Benjy Pennyways de doğru adam değildi; dürüst kâhya

değildi; Joey Iscariot kadar alçak hainin biriydi ya, gene de, kendi başına çiftlik yönetebileceğini sanmak!" Henery'nin başı, sessizlik içinde, üç-dört kez iki yana sallandı. "Şunca yıllık ömrümde ne gördüm, ne de duydum!"

Bu son cümlenin, o baş sallanışı sırasında, sessizce başlanan karamsar bir düşüncenin sonuçlanması olduğunu bütün oradakiler anlamışlardı. Bu arada Henery yüzündeki çeşitli üzüntü belirtilerini silmemekle, bunları, sözüne yeniden başlar başlamaz gene kullanacağını gösteriyordu.

Mark Clark, "Her şey mahvolacak; bu arada biz de güme gitmezsek kurtlu peynir olayım!" dedi.

Henery, "Dik kafalı kızın teki bu, başka bir şey değil!" diye konuştu. "Kimsenin öğüdüne de kulak asmıyor. Oysa gurur, kendini beğenmişlik, onun gibi nicelerini tepetaklak etmiştir! Ah benim dertli kafam, bunu düşününce sancısı tutmuş adamlar gibi tasalara boğuluyorum!"

Joseph Poorgrass katıksız bir onaylama ve tel gibi gergin acılı sırıtışla, "Doğru, Henery, gerçekten de öyle; duydum ben bunu," dedi.

O arada içeri girmiş olan ve tek dişini önü sıra taşıyan Billy Smallbury, "Şöyle, böyle, ama, o küçükhanımın şapkasının altında taşıdığı şeyden bizde de bulunsa zarar etmez," diye söze karıştı. "Adam gibi konuştuğuna göre aklı fikri yerinde olmalı; anlıyorsun ya?"

"Anlıyorum, anlamasına da, ille de kâhya tutmaması!" Sonra Henery, "O yere ben layıktım!" diye yaygarayı bastı. Billy Smallbury'nin büzgülü gömleğine, yüce bir alınyazısını okurcasına, dikkatle dikilmiş olan bakışlarında boşa gitmiş bir dehanın acısı var gibiydi. "Neylersin, yazımız böyle yazılmış olacak. İnsanın yazısı neyse o oluyor, eski kitaplar halt etmiş. Öyle ya, insan iyilik yapınca iyilik bulacağı yerde kazık yiyor; hak ettiği ödülden oluyor."

Mark Clark, "Yoo, bak işte burada seninle aynı düşüncede değilim, bu konuda Tanrı babamız tam bir centilmendir," dedi.

Joseph Poorgrass da, "Çalışan kazanır, sözün gelişi," diye onayladı.

Kısa bir sessizlik oldu, Henery bir tür "beş dakika ara" niyetine, kalkıp fenerleri üfleyerek söndürdü. Gün ışıdıkça, bu tek pencereli odada bile fenerlerin ışığına gerek kalmamıştı.

Yaşlı usta, "Benim merak ettiğim şu: Çiftlik sahibi bir kadının piyano miyano ne işine yarar?" diye söylendi. "Liddy'nin dediğine göre yeni piyano almış."

"Piyano mu almış?"

"Almış ya! Yaşlı amcasının eşyalarını beğenmemiş, küçükhanım! Hemen her şeyin yenisini almış. Şişmanlar için ağır, okkalı koltuklar, zayıflar için ince, gevrek sandalyeler varmış. Şöminelerin üstüne koymaya da, neredeyse duvar saati boyunda saatler alınmış."

"Tablolar da alınmış; çoğunun çerçevesi pek ağır, pek gösterişliymiş."

Mr. Clark, "Sarhoş olup sızanlar için de şiltesi at kılıyla doldurulmuş uzun kanepeler varmış; başuçlarında at kılı yastıklarla," diye ekledi. "Ayrıca güzeller baksın diye asılmış aynalarla günahkârlara yarayan, içi yalan dolu kitaplar."

Tam o sırada avluda sert, güçlü adımlar duyuldu; kapı on-on iki santim kadar aralandı ve dışarıdan birisi seslendi:

"Komşular, yeni doğmuş birkaç kuzu için yeriniz var mı?"

Topluluk, "Var ya, Çoban!" diye yanıtladı.

Kapı ardına kadar itilince duvara çarparak tepeden tırnağa zangırdadı. Eşikte, yüzünden buharlar tüterek Gabriel Oak belirdi. Ayak bileklerini, kardan korunmak

için samanlarla sarmış, büzgülü iş gömleğinin üzerine kayış kemer bağlamıştı, tepeden tırnağa bir sağlık ve canlılık simgesiydi. Omuzlarının üzerinden, çeşitli biçimsiz duruşlarla dört kuzu sallanıyor, Norcombe'dan getirdiği köpeği George, ciddi ciddi onun adımlarını izliyordu.

Joseph Poorgrass, "E, Çoban Oak, sorabilir miyim, kuzulama mevsimi nasıl geçiyor bu yıl?" diye sordu.

Gabriel, "Pek yorucu," diye karşılık verdi. "Şu son iki hafta içinde gün yok ki ya kardan, ya yağmurdan, günde iki-üç kez iliklerime kadar ıslanmayayım! Cainy ile ben bu gece gözlerimizi bile kırpmadık."

"Epeyce de ikiz doğmuş diye duydum, öyle mi?"

"Hem de pek çok! Evet, tuhaf bir kuzu mevsimi bu. Müjde Yortusu'na[1] kadar işimiz biteceğe benzemez."

"Oysa geçen yıl Sexajessamine Pazarı'na[2] kadar her iş bittiydi," diye Joseph araya karıştı.

Gabriel, "Ötekileri de getir, Cain!" dedi. "Sonra sürünün yanına koş. Ben de şimdi geliyorum."

Hokka ağızlı, şen yüzlü bir çocuk olan Cainy Ball, geldi; yere iki kuzu daha bıraktı ve ustasının dediği gibi çekildi, gitti. Oak omzundaki kuzuları bu aşırı yükseklikten indirdi, samanla sarıp sarmalayarak ocağın önüne koydu.

Gabriel, "Benim Norcombe'dayken kuzu kulübem vardı, bu çiftlikte yok böyle bir şey," dedi. "Zayıf doğanlara da bir çatı altı bulup taşımak öyle baş belası ki! Usta, senin bu yer de olmasa, şu acı ayazda ne yapardım bilmem. Ee, nasılsın bakalım, koca usta?"

"Tanrı'ya şükür, ne bir derdim var, ne hastalığım. Ne var ki, artık gençleşmiyoruz, çoban."

1. 25 Mart. (Y.N.)

2. (Lat.) *Sexagessima*: Altmış. Sexagessima Pazarı; Noel'den sonraki altmışıncı gün. (Y.N.)

"Anlamaz mıyım? Dünyanın gidişi böyle."

Yaşlı malt ustası, "Otur be çoban," dedi. "Nasıl buldun Norcombe'u, köpeği almaya gittiğinde? O bildik yerleri yeniden görmeyi pek isterdim ya, ne yaparsın, şimdi orada benim tanıdığım tek Tanrı'nın kulu kalmamıştır ki!"

"Kalmamıştır ya. Çok değişti oraları."

"Dicky Hill'in o ahşap meyhanesinin yıktırıldığı doğru mu?"

"Elbet, yıllar oluyor. Onun üstündeki ev de yıkıldı, Dicky'nin evi."

"Vay canına be!"

"Evet. Hani Tompkins'in o yaşlı elma ağacı vardı ya, bir başına iki tulum elma şarabı çıkarırdı, o da söküldü."

"Söküldü ha? Deme yahu? Vay canına, çok hızlı zamanlarda yaşıyoruz, doğrusu, çok hızlı."

"Sonracığıma, hani orta yerde bir kuyu vardı, hatırlar mısın? Onu da geniş, taş yalaklı, demirden bir tulumbaya çevirdiler, baştan aşağı."

"Vay vay vay! Memleketin yüzü nasıl da değişiyor! İnsan, ömrü oldukça neler görüp geçiriyor! Buradaki gidiş de öyle! Herkesin dilinde şimdi çiftlikteki hanımın yaptığı tuhaf işler dolaşıyor!"

Oak sertçe ötekilere doğru döndü, yüzünü ateş basarak, "Neler anlatıyordunuz onunla ilgili olarak?" diye sordu.

Mark Clark, "Bu orta yaşlılar onu kendini beğenmiş diye yeriyorlardı," diye yanıtladı. "Ama bana sorarsan, ilişmeyin kıza, derim. Helal olsun o güzel yüze! Bıraksalar ben bilirim o kiraz dudaklara yapacağımı!"

Çapkın geçinen Mark Clark kendi dudaklarıyla, anlamı herkesçe bilinen birtakım sesler çıkardı.

Gabriel Oak ciddi ve sert, "Mark, iyi dinle beni," dedi. "Miss Everdene'den söz ederken bütün şakalar, şapır-

tı, şupurtular yasak! İzin vermiyorum, anladın mı?"

Mark Clark, dostça, "Başüstüne," diye karşılık verdi. "Boynumuz kıldan ince."

Gabriel bu kez çatık kaşlâ Joseph Poorgrass'a döndü: "Onu yerip duran sen olmalısın öyle değil mi?"

"Yo, ne ilgisi var, gıkım çıkmadı inan. Bence hanımefendinin daha kötü bir kadın olmadığına oturup kalkıp şükretmeliyiz." Joseph Poorgrass korkusundan kıpkırmızı kesilmiş, tir tir titriyordu. "Ben hep bunu diyorum. Daha demin Matthew..."

Gabriel, "Matthew Moon, sen neler dedin bakalım?" diye sordu.

Matthew Moon son derece tedirgin, "Ben mi? Yahu benim kimseye zararım yoktur, karınca bile ezmem, en ufacık bir karıncayı bile!" diye yanıtladı.

"Bakın, içinizden bir konuşan olmuş elbet! Şimdi, beni iyi dinleyin, komşular!" Yeryüzündeki en sessiz, en yumuşak başlı adamlardan biri olmasına karşın, Gabriel şimdi askerce bir sertlik ve amansızlıkla duruma el koydu: "Şu gördüğünüz benim yumruğumdur." Bir ekmek somunundan biraz daha küçük olan yumruğunu, küçük masanın tam ortasına koydu ve bunun gerçek bir yumruk olduğunu herkesin iyice kavramasını istercesine, masayı birkaç kez sarstıktan sonra sözünü sürdürdü: "Şimdi, kimin bu köyde, hanımla ilgili kötü söz söylediğini duyarsam, Tanrı tanığım olsun..." Çoban yumruğunu, Kuzey tanrısı Thor'un[1] çekiciyle örse vurması gibi kaldırıp indirerek, "bunun tadını tattıracağım ona, yoksa namussuzum!" diye ekledi.

Herkesin yüzünde, onun namusundan zerrece kuşkulanmadıklarını anlatan bir bakış belirmişti.

1. Gök gürültüsü tanrısı. Gök gürültüsü onun çekiç vuruşlarının sesiydi. (Y.N.)

Mark Clark, "Hay ağzınla bin yaşa, çoban!" dedi. "Tam benim ağzımdan aldın sözü!"

Köpek George da tam çobanın gözdağı verdiği sırada başını kaldırmış ve İngilizceyi doğru dürüst anlamamakla birlikte, hırıldamaya başlamıştı.

Henery, bütün Hıristiyan dünyasının övünç duyabileceği yatıştırıcı bir barışseverlikle, "Kuzum çoban, öfkelenme böyle," dedi. "Otur otur."

Joseph Poorgrass, güvenliğini sağlamak için ustanın yatağının arkasına sığınmış olduğu yerden, hatırı sayılır bir kaygıyla, "Senin eşsiz derecede iyi ve akıllı bir insan olduğunu söylüyorlar," dedi. Bedensel değil de, ruhsal durumları belirten birtakım el kol sallamalarıyla, "Akıllı olmak kim bilir ne güzel şeydir!" diye ekledi. "Keşke biz de akıllı olabilseydik, değil mi, komşular?"

Matthew Moon, "Elbet ya, hem de nasıl!" diyerek kendisinin de ne derece dostluk duyguları beslediğini belirtmek amacıyla çobandan yana bir küçük, kaygı dolu gülücük gönderdi.

Oak, "Benim akıllı olduğumu söyleyen kim size?" diye sordu.

Matthew, "Kulaktan kulağa, söylenti olarak dolaşıyor," diye yanıtladı. "Duyduğumuza göre, saati yıldızlardan okumasını bizim ayla güneşten okuyabildiğimiz gibi biliyormuşsun, çoban."

Gabriel bu konuda söylenenleri alçakgönüllülükle kabullenircesine, "Öyle; biraz beceririm o işi," dedi.

"Sonra güneş saati yapmak geliyormuş elinden; insanların adlarını arabalarının üzerine matbaada dökülmüşçesine düzgün yazabiliyormuşsun, hem de süslü, uzun kuyruklu. Böyle akıllı, hünerli olduğun için ne mutlu sana, Çoban. Sen gelmezden önce Çiftçi James Everdene'nin arabasının üstüne yazıları bizim Joseph Poorgrass yazardı da, J'leri ve E'leri ne tarafa baktıraca-

ğını bir türlü kestiremezdi – kestirebilir miydi, Joseph?" Joseph bu beceriksizliğinin ne denli tartışılmaz olduğunu belirtmek için hayır gibilerden başını salladı.

Matthew yerdeki tozların üstüne kırbacının sapıyla

yazarak, "Demek harfleri böyle ters yazardın, öyle değil mi Joseph?" dedi ve heyecanla ekledi:

"Çiftçi James de nasıl küfrü basar, sana avanak derdi, adını böyle içi dışına çıkmış kılıkta görünce. Yalan mı, be Joseph?"

Joseph, süngüsü düşük, "Hem de nasıl doğru!" diye yanıtladı. "Gene de, kim ne derse desin, benim pek bir suçum yoktu bu işte. O kör olası harflerin suratlarını öne mi yoksa arkaya mı döndürdüklerini kafada tutmak öyle baş belası bir iştir ki! Bizim kafa da oldum olası elek gibidir, zaten."

"İşte bu çok kötü bir durum senin için; başka yönlerden de şanssızsındır ya!"

"Öyle gerçi; ne var ki, durumlarımın daha kötü olmasını buyurmadı diye, ulu Tanrı'ya bin şükür gerek! Yeni çobanımıza gelince, bana sorarsanız bizim hanım onu kendine kâhya yapmalıydı. Tam bu işe göre adamsın, Çoban."

Gabriel Oak açık yüreklilikle, "Ne yalan söyleyeyim, ben de beklemiştim bunu," dedi. "Daha doğrusu eni konu umduydum. Gene de Miss Everdene canı isterse kendi kendinin kâhyası olup beni sıradan bir çoban olarak alıkoyabilir, buna da hiç kimse karışamaz."

Gabriel soluğunu ağır ağır içine çekti ve gözlerini, pek de umut dolu olmayan birtakım düşüncelere dalmışçasına, kıvılcımlı küllüğe dikti.

Ocağın tatlı sıcaklığı, yarı ölü gelen kuzucukları

şimdi diriltmeye ve meletmeye başlamıştı. Hayvanlar, dünyaya geldiklerini ilk olarak anlamış gibi bacaklarını samanların arasında oynatıp duruyorlardı. Sesleri yükselerek bir meleme korosu olup çıktı. Bunun üzerine Gabriel Oak ateşin önünden süt tenekesini çekti; çoban gömleğinin cebinden küçük bir çay demliği çıkararak içine süt doldurdu; analarının yanına verilmeyecek olan yavrucuklara çaydanlığın emziğinden süt emmesini öğretti. Kuzular bu ilk dersi şaşırtıcı bir kolaylıkla kapıveriyorlardı.

Joseph Poorgrass, bakışlarını çobanın yaptığı işlerde, gereken üzüntüyle dolaştırarak, "Duyduğuma göre hanım sana ölen kuzuların postlarını bile vermiyormuş, öyle mi?" diye sordu.

Gabriel, "Ben almıyorum," dedi.

Joseph ne yapıp yapıp Gabriel'i durumlarından yakınanlar safına çekebilmek umuduyla, "Hiç değerin bilinmiyor senin, Çoban!" diye tehlikeli konuya değindi. "Bana öyle geliyor ki bu kadın sana garez bağladı; öyle geliyor bana."

Gabriel aceleyle, "Yoo, hiç de değil!" dedi ya, göğüs geçirmekten de kendini alamadı. Bu tasasının nedeni, kuzu postlarından yoksun kalmasına bağlanamazdı.

Başkaca bir şey söylenmesine fırsat kalmadan bir gölge kapı aralığını kararttı, Çiftçi Boldwood birahaneye girerek herkesi, dostlukla tepeden bakma arası bir baş eğişiyle selamladı.

"Ah, Çoban Oak, burada olduğunu tahmin etmiştim," dedi. "On dakika kadar önce yolda posta arabasına rastladım. Elime bir mektup verdiler; ben de adrese falan bakmadan açıverdim. Sanaymış galiba. Kazara oldu, kusura bakma."

Gabriel hemen, "Aa, elbet; hiç önemli değil, Mr. Boldwood, hiç önemli değil," dedi.

Dünyada ona mektup yazan tek kişi olmadığı gibi, bütün köyün açıp okuyamayacağı herhangi bir mektup alması da olası değildi. Bir köşeye çekilerek tanımadığı bir yazıyla yazılmış olan şu satırları okudu:

Değerli Dost,

Adını bilmemekle birlikte, şu birkaç satırın senin eline geçeceğini sanıyorum. Bunları, bir çılgın gibi Weatherbury' den ayrıldığım gece bana gösterdiğin iyiliğe teşekkür etmek amacıyla yazıyorum. Aynı zamanda sana, borçlu olduğum parayı da gönderiyorum. Bunu bir armağan olarak alıkoymayışımı lütfen bağışla. İşlerin sonu hayırlı oldu. Çoktandır sözlü olduğum gençle yakında evleneceğimi bildirmek benim için büyük bir mutluluktur. Kendisi şu sırada bu kentte üslenmiş olan 11'inci Ağır Süvari Muhafız Alayı'ndan Çavuş Troy'dur. Kendisi çok namuslu ve onurlu bir adam, daha doğrusu soylu kanı taşıyan bir insan olduğu için, benim böyle bir armağanı almamı hoş görmeyeceğini biliyorum.

Değerli dost, şu mektubumda yazdıklarımı şimdilik aramızda sır olarak saklamanı çok rica ederim. Yakında karıkoca olarak gelip Weatherbury köyüne sürpriz yapmak niyetindeyiz. Gene de yabancı sayılabilecek birine böyle bir şeyi yazarken yüzüm kızarıyor. Çavuş Troy Weatherbury köyünde büyümüş.

Dostluğuna yeniden, candan teşekkür eder, iyilikler dilerim.

Fanny Robin.

Gabriel, "Mektubu okudunuz mu, Mr. Boldwood?" diye sordu. "Okumadınızsa, okusanız iyi olur. Fanny Robin'le ilgilendiğinizi biliyorum da."

Boldwood mektubu okudu ve yüzünde bir üzüntü belirdi. "Fanny, zavallı Fanny'cik! Öylesine bel bağladığı şey daha olmamış, belki de hiç olmayacağını düşünse ya! Görüyorum ki, adres de vermemiş."

Gabriel, "Bu Çavuş Troy nasıl bir adam?" diye sordu.

Çiftçi Boldwood, "Mm... yazık ki böyle bir durumda umut bağlanıp güvenilecek birisi değil," diye mırıldandı. "Gene de uyanık çocuktur, tuttuğunu koparır. Doğumuyla ilgili romantik, ilginç bir de öykü vardır. Bunun annesi bir Fransız mürebbiyeydi. Dediklerine göre bu kadınla Lord Severn arasında gizli bir ilişki varmış. Kadın yoksul bir doktorla evlendi, çok kısa bir zaman sonra da, bir çocuk dünyaya getirdi. Ellerine para geçtiği sürece her şey yolunda gitti. Yalnız, çocuk delikanlılık çağına gelince, yazık ki en iyi dostu olan kişiler öldü. O da Casterbridge'deki bir avukatın yanına yazman olarak girdi. Bir süre çalıştı orada. Zamanla iyi bir mevkiye yükselebilirdi. Ne var ki, çılgınca bir iş yapıp orduya yazıldı. Zavallı, küçük Fanny! Bize o dediği sürprizi yapabileceğini hiç sanmıyorum. Ah, aptal kız! Aptal, çılgın kız!"

Kapı gene apansız açıldı; içeriye soluk soluğa Cainy Ball girdi. O kırmızı dudakları oyuncak bir borazanın ağzı gibi açılıp yüzü çarpılmıştı, soluğu öksürük gibi, sesli sesli çıkıyordu.

Gabriel sert sert, "Bana bak, Cainy Ball," dedi. "Neden böyle deli gibi koşup soluksuz kalıyorsun? Kaç kez yapma demiyor muyum sana?"

"Hık - ben - soluğumun - bir tanesi - ters - yöne gitti de Mr. Oak - ondan - öksürttü beni - öhö! öhö!"

"Ee, ne demeye geldin gene?"

Çoban yamağı genç gövdesini kapı rezesine yaslayarak, "Böyle koşa koşa gelişim şu yüzden," dedi. "Hemen geleceksin, usta. İki koyun daha ikiz yavruladı. İşte durum bu, Usta Oak."

Oak, "Demek böyle," diyerek hemen yerinden fırladı ve zavallı Fanny'yi şimdilik kafasından sildi.

"Aferin Cain, iyi ettin de koşup bana haber getirdin. Buna karşılık günün birinde sana kocaman bir dilim

erikli puding var. Yalnız, Cainy, gitmezden önce şu katran tenekesini uzat bana da, şu kuzuları damgalayalım, olsun bitsin."

Oak o sayısı belirsiz ceplerinin birinden bir demir çubuk çıkarıp katrana batırarak yeni doğmuş kuzuların kıçlarına, gönlünde ve düşüncelerinde yaşayan kızın adının baş harflerini yazdı: "B.E." Bu harfler, artık bu kuzuların yalnızca Çiftçi Bathsheba Everdene'nin malı olduğunu belirtiyordu.

"Hadi, Cainy, sen iki tanesini yüklen de yaylan bakalım. İyi günler, Mr. Boldwood."

Çoban kendi getirmiş olduğu dört minik gövdeyle on altı upuzun bacağı gene sırtladı ve onlarla birlikte, sürünün bulunduğu tarla yönünde gözden yitti. Kuzular şimdi, yarım saat önceki yarı ölü durumlarıyla hiç ilgisi olmayan canlı, pırıl pırıl bir durumdaydılar.

Boldwood tarlaların içinde bir süre çobanı izledi; duraksadı, döndü. Sonra, geriye dönüş yollarını kapayan kesin bir kararla gene çobanın peşine düştü. Koyunların doğum işlerinin görüldüğü kuytu köşeye yaklaştıklarında, çiftçi cebinden cüzdanını çıkarıp açtı ve açık olarak avucunda tuttu. Bir mektup ortaya çıkmıştı, Bathsheba'nın yazdığı.

Çiftlik sahibi gerçek olmayan bir umursamazlıkla, "Sana şunu soracaktım, Oak," dedi. "Bu yazı kimin yazısı, biliyor musun?"

Gabriel cüzdana bir göz attı ve o an kıpkırmızı kesilerek, "Miss Everdene'nin," diye yanıtladı.

Kızarışı yalnızca onun adını anmaktandı. Sonra yepyeni bir şey aklına gelerek onu garip bir kaygıyla dürttü: Mektup imzasız gönderilmiş olacaktı; yoksa çiftçi niye sorsundu?

Çobanın duraksayıp bozulmasını çiftlik sahibi yanlış anlama çekti. Duygulu kişiler her durumda nesnel

olmaktansa, "Acaba kusur bende mi?" diye kuşkuya düşmekte birebirdirler.

Boldwood da şimdi, "Bu soruyu sormakta yerden göğe haklıydım," dedi. Valentine kartı gibi önemsiz bir şey üzerine böyle derin bir ciddilik ve içtenlikle tartışmaya girişinde bir tutarsızlık vardı. "Böyle durumlarda el altından soruşturmalar yapılmasını karşı taraf zaten bekler; bunu sen de bilirsin, Çoban. İşin eğlencesi de buradadır ya!"

Boldwood eğlence yerine işkence deseydi, yüzü şu andakinden daha gergin, daha tedirgin olamazdı.

Bu içine dönük ve yalnız adam, çok geçmeden çobanın yanından ayrılıp kahvaltı yapmaya, evine döndü. Durup durup utanç ve pişmanlık duygularına kapılıyordu; çünkü ateş sayıklamasına benzeyen o sorularla içini bir yabancıya açmıştı.

Mektubu gene şöminenin üzerine koydu ve oturup bu sorunu Gabriel'den aldığı bilginin ışığında düşünmeye koyuldu.

XVI

Bütün Azizler ve Bütün Ruhlar

Önceden sözünü ettiğimiz o uzak, kışla kentinde, hafta arasında bir sabah, Bütün Azizler diye anılan bir kilisenin küf kokan salonunda dua eden küçük bir topluluk dizlerinin üstünden kalktı. Dağılmak üzerelerken dışarıdaki sundurmaya ve sonra kilisenin ana koridoruna giren sert ayak sesleri dikkatlerini çekti. Adımlar kilise içlerinde pek duyulmayan bir tınıyla çınlıyordu: mahmuz şıkırtıları.

Herkes dönüp baktı. Kilisenin ortasındaki yoldan, al üniformalı, kolundaki üç çizgiden çavuş olduğu anlaşılan genç bir süvari gelmekteydi. Adımlarının gücüyle canlılığı ve rahat görünmek için kararlı oluşu, genç askerin utangaçlığının, büsbütün göze batmasına yarıyordu. İki sıra kadının arasından geçerken, yanaklarına hafif bir kırmızılık yayılmıştı. Gene de yılmadan kemerin altından geçti ve ancak sunağa yaklaştığı zaman durdu. Burada bir an tek başına kaldı.

Ayini yönetmiş olan ve cüppesini henüz çıkarmamış bulunan papaz, bu yeni geleni gördü ve onun ardı sıra komünyon köşesine yürüdü. Ona fısıltıyla bir şey söyledi, sonra yazmanı eliyle çağırdı. Yazman, besbelli karısı olan yaşlı bir kadına bir şeyler fısıldadı; onlar da basamaklardan yukarı çıktılar.

Cemaat içindeki kadınlardan birkaçı, yüzleri parlayarak, "Düğün var!" diye mırıldandılar. "Hadi, bekleyelim!"

Kilisedekilerin çoğunluğu gene yerlerine oturdular.

Arkada bir makine gıcırtısı duyuldu ve gençlerden bazıları başlarını oraya doğru çevirdiler. Çan kulesinin batı duvarının iç tarafında küçük bir tente, bunun altında da küçük bir çan ve çeyrek saatte bir çıkıp, bu çana vuran bir kukla vardı. Bu kukla kuledeki büyük çanın çalınmasını sağlayan mekanizmayla işlerdi. Kuleyle kilise arasında, kapısı ayin sıralarında kapalı tutulan sık bir tel örgü gerili durur ve bu acayip, ürkünç görünüşlü saat mekanizmasını gözden gizlerdi. Ama şimdi kapı açık durduğundan, kuklanın çıkışı, çana vuruşu ve sonra gene deliğine çekilişi, bütün kilisenin içinde duyuldu, birçoklarınca da görüldü.

Saat on bir buçuğu çalmıştı.

Seyircilerden bazıları, "Gelin nerede?" diye fısıldaşmaya başladılar.

Genç çavuş çevresindeki eski sütunlar gibi taş kesilmişçesine dimdik, hiç kımıldamadan duruyordu. Yüzü güneydoğuya dönük; kıpırtısız olduğu oranda da sessizdi.

Dakikalar sürüklendikçe sessizlik elle tutulur bir şey olup çıktı. Başka kimse gelmiyordu; kimse yerinden kıpırdamıyordu. Saat mankeni gene tıngır mıngır köşesinden çıktı, üç çeyreği vurdu; telaşlı telaşlı geri çekildi. Bu seslerle kıpırtılar, kilisedekileri, canları acımışçasına irkiltti; birçokları yerlerinden sıçradılar.

Bir ses gene, "Gelin nerede kaldı ki?" diye fısıldadı.

Şimdi kilisenin içinde, sinirli ve kuşkulu bir bekleyişi belirten kıpırtılarla hafif öksürükler başlamıştı. Derken biri kıkır kıkır güldü. Askerse put gibi duruyordu. Yüzü güneydoğuya dönük, kasketi elinde, bir sütun kadar dimdik.

Saat tıkırdıyordu. Kadınların üzerindeki o sinirli gerginlik geçti. Kıkırtılı gülüşler sıklaştı. Sonra bir ölüm sessizliği. Herkes sonu bekliyordu şimdi. Belki farkına varan olmuştur: Çeyrek saatlerin çalınması, zamanın geçişini olduğundan daha hızlı gösterir. Şimdi de saatin tıkırtısı yeniden duyularak kukla ortaya çıkıp saat başı çalınınca, kilisedekiler neredeyse makinenin bozulmuş olduğuna inanacaklardı. O çirkin kuklanın suratında hain bir sırıtış; kıpırtılarındaysa şeytanca bir kıvanç olduğuna insan yemin edebilirdi. Derken üst kuleden on iki tane vuruşun uzak ve donuk çınlaması duyuldu. Kadınlar bir tuhaf oldular, bu kez gülüşen çıkmadı.

Papaz arkadaki odaya doğru kaydı, yazman da ortadan yok oluverdi. Çavuş daha başını hiç çevirmemişti. Kilisede kaç kadın varsa onun yüzünü görmek için bekliyordu, o da bunu bilir gibiydi. Sonunda döndü, sımsıkı kapanmış ağzıyla hepsine meydan okurcasına, aralarından yürüyüp geçti. O zaman iki kambur, dişsiz dilenci birbirlerinin yüzüne bakıp gülüştüler; kasıtları yoktu

böyle gülmekte, gene de gülüşleri o an kilisenin içinde bir tuhaf kaçtı.

Kilisenin karşısında parke döşeli bir alancık vardı. Bunun çevresindeki eski, cumbalı, çatıları çıkıntılı yapılar resim gibi bir hava yaratıyordu. Genç asker kiliseden çıkınca alana yürüdü ve orta yerde ufacık tefecik bir kadınla karşılaştı. Kadının yüzündeki derin kaygı anlatımı erkeğin bakışını görünce dehşete döndü.

Erkek gözlerini kadına dikerek, baskı altında tutulan bir öfkeyle, "E?" diye sordu.

"Ah, Frank, yanlışlık yaptım! Yüksek kuleli kiliseyi Bütün Azizler Kilisesi sandım. Senin dediğin gibi tam saat on bir buçukta kapıdaydım. On ikiye çeyrek kalıncaya kadar bekledim. Meğer Bütün Ruhlar Kilisesi'nde değil miymişim? Neyse ki pek öyle korkmadım. Nasılsa yarın da olsa olur, diye düşündüm."

"Çok aptalsın... beni aptal yerine koyduğun için. Neyse, başka bir şey söyleme."

Kız sersemlemiş gibi, "Yarın da olsa olur, değil mi, Frank?" diye sordu.

Genç adam, "Yarın ha!" diyerek boğuk bir kahkaha attı. "O işkenceyi hemen şimdilerde bir daha göze alamam, bunu bilesin!"

Kız titrek sesle, "Ama ne çıkar böyle küçük bir yanlışlıktan?" diye kendini savundu. "Hadi, canım Frank'ım, söyle, ne zaman evleniyoruz?"

Erkek omuz silker gibi bir alaycılıkla, "Ne zaman mı? Tanrı bilir!" dedi ve kıza arkasını dönerek hızlı hızlı yürüyüp gitti.

XVII

Pazar yerinde

Cumartesi günü Boldwood gene her zamanki gibi Casterbridge borsasındayken, uykularını kaçıran kadın içeri girerek gözlerinin önünde belirdi. Sanki Âdem bir dalgın uykudan uyandı, bir de ne görsün, karşısında Havva duruyordu! Çiftlik sahibi cesareti ele alıp ilk olarak kıza gerçekten baktı.

Somut etkenlerle bunların duygusal sonuçları düzenli bir denklem olarak sıraya konamaz. Duygusal anlamda bir kazanç elde etmek üzere yatırılan sermayenin verimi bazen, sermayenin küçücüklüğü oranında koskocaman olur. Kadınlar esintili, delice anlarında, her zamanki içgüdüleri (ya savrukluklarından ya da Tanrı vergisi bir aksaklık yüzünden), onlara söz geçirip tehlikeyi haber veremez. İşte bu yüzden Bathsheba'nın yazgısında da bugün şaşkınlığa uğramak vardı.

Boldwood ona bakıyordu, sinsice, kusur bularak ya da anlayarak değil, dikkatle ve doğrudan doğruya, tarlada ekin biçen bir köylünün geçen bir trene baktığı gibi bakıyordu: Kendi dünyasından olmamakla birlikte, hayal meyal tanıdığı bir şeye bakarcasına. Boldwood'un gözünde kadınlar kendini tamamlayan, gerekli birer araç değil de, kendinden uzaklarda olup biten olağanüstü birtakım olaylardı; görünüşleri, davranışları ve görünüp yok olmaları o derece anlaşılmaz ve güvenilmez geliyordu ki, yörüngelerinin gerçekten dıştan göründüğü gibi değişken mi, yoksa kendi yörüngesi gibi kurallara bağlı, geometrik, değişmez mi olduğunu anlayıp incelemeyi, Boldwood görev edinmemişti.

Önce Bathsheba'nın kara saçlarını, yüzünün kusur-

suz çizgileriyle profilini, boynuyla çenesinin yuvarlaklığını gördü. Sonra kızın gözkapaklarının, gözleriyle kirpiklerinin yan tarafını ve kulağının biçimini gördü. Daha sonra da yapısını, eteklerini ve ta topuklarına kadar giyimini inceledi.

Güzel buldu onu; gene de bu düşüncesinde haklı olup olmadığını bilemedi. Öyle ya, kız onun gözüne göründüğü kadar güzelse, böyle canlanmış bir aşk şiiri olduğuna göre, bunca zamandır erkeklerin arasında bir fırtına kopartmadan nasıl yaşayabilmişti? Gerçi uyandırdığı ilgi ve heyecan yabana atılmazdı, ama daha çoğunu uyandırması gerekmez miydi? Çiftlik sahibinin görebildiği kadarıyla, kusurlu bir cinsin içinden nasılsa çıkmış olan bu kusursuz teki, ne doğanın ne de sanatın daha kusursuzlaştırabilmesine olanak vardı. Çiftçinin yüreğinde bir kıpırtıdır başladı. Şunu unutmamak gerek ki, Çiftçi Boldwood kırk yaşında olmakla birlikte, şimdiye kadar hiçbir kadını böyle alıcı gözle incelemiş değildi; şimdiye kadar rastladığı bütün kadınlar onun duyularına çapraz açılardan çarpmışlardı.

Gerçekten güzel miydi bu kadın? Boldwood görüşünün doğru olduğuna şimdi bile inandıramıyordu kendisini. Yanındaki bir adama yavaş sesle, sakınarak sordu:

"Miss Everdene beğeniliyor mu?"

"Hem de çok. Buraya ilk gelişinde çok ilgi toplamıştı; hatırlayacaksınız. Gerçekten çok alımlı bir kız."

Bir erkeğin en kolay kanabileceği zaman, yarı yarıya ya da bütün bütün âşık olduğu kadınla ilgili övgü sözleri duyduğu zamandır. Gerçekten de Boldwood'un içi rahat etmişti. Ve bu eşsiz kadın tutmuş ona, "Benimle evlensene!" demişti. Bu tuhaf işi neden yapmıştı acaba? Önceden de dediğimiz gibi, Boldwood, bir durumun düşündürdüğünü tamamlamakla yepyeni bir durum yaratmak arasındaki farktan bütünüyle habersizdi. Onun bu kör-

lüğü Bathsheba'nın, küçük başlangıçlardan büyük sonuçlar doğabileceği konusundaki bilgisizliğine denkti.

Genç kız şu anda oldukça yakışıklı bir genç çiftçiyle, serinkanlı bir iş konuşması yapıyor; genç erkeğin yüzü hesap defterinden bir sayfaymışçasına ilgisizcesine hesaplara girişiyordu. Bu tipte bir erkeğin Bathsheba'nın beğenisini okşamadığı açıkça görülüyordu. Gene de Boldwood sinsi bir kıskançlıkla avuçlarının terlediğini duydu ve ömründe ilk olarak aşk kıskançlığı cehenneminin eşiğine bastı. İçinden ilk gelen, gidip onların arasına girmekti. Bu olmayacak iş değildi, yalnız bir tek yolu vardı: Gidip Bathsheba'nın mısırından örnek istemek. Boldwood bu düşünceyi hemen kafasından kovdu. Böyle bir istekte bulunamazdı; Güzellikle alım satım işi konuşmak, Güzelliği alçaltmak olurdu; bu da onun Bathsheba'yla ilgili duygularına aykırı düşüyordu.

Bathsheba'ysa, karşısında gururla yükselen kaleyi sonunda fethetmiş olduğunun ne zamandır farkındaydı. Çiftçi Boldwood'un bakışlarının kendisini adım adım izlediğini biliyordu. Bir zaferdi bu. Eğer kendiliğinden kazanılmış olsaydı, bunca gurur kırıcı bekleyişten sonra en sonunda zafere ulaşmak iki kat daha tatlı gelebilirdi. Ne var ki bu zafer, kendisinin yönünü şaşırmış bir hilesiyle elde edilmişti. Bu yüzden de genç kızın gözündeki değeri ancak yapma bir çiçek ya da mumdan bir meyve oranındaydı.

Bathsheba gönül işleri dışındaki konularda oldukça sağlam yargılara varabilen bir kadındı. Bu yüzden şimdi, kendisi kadar Liddy'nin de işi olan bir esintinin, duygularıyla bile bile oyun oynamayacak derecede saydığı bir adamın rahatını kaçırmasına yürekten üzülüyor, pişmanlık duyuyordu.

O gün, hemen bir dahaki karşılaşmalarında adamdan özür dilemeye neredeyse karar veriyordu. Yalnız bu

tasarının en kötü yönü şuydu ki, adam onun kendisiyle alay ettiği kanısındaysa, özrüne inanmayarak büsbütün alınırdı. Yok, onun kendisiyle evlenmek istediğini sanıyorsa, kızın bu davranışını yüzsüzlüğüyle ataklığının yeni bir kanıtı sayardı.

XVIII

Boldwood düşünceler içinde - Pişmanlık

Çiftçi Boldwood Küçük Weatherbury Çiftliği adını taşıyan toprakları işletiyordu. Bu ücra köyün, aristokrasi çizgisine en yaklaşan insanıydı. Tanrı diye kendi kentlerine tapan kibar yabancılar bu köy köşesine düşüp de hafif tekerleklerin sesini duydukları ve taşralı bir Lord ya da hiç olmazsa büyük bir toprak sahibi niteliğinde bir yüksek sosyete üyesiyle karşılaşacaklarını umdukları zaman, önlerine çıka çıka, Mr. Boldwood çıkardı. Bir süre sonra gene tekerlek sesi duyup, gene umut ve bekleyişle canlanırlardı: Ama bu, gene bu kez evine dönmekte olan Mr. Boldwood'dan başkası olmazdı.

Boldwood'un evi anayoldan içerideydi. Bir oda için şömine neyse, bir çiftlik evi için o anlamı taşıyan ahır ve samanlıklar arkadaydı ve alt katları taflan setleriyle kapanmış dururdu. Şurada yarı yarıya açık olan mavi kapıdan, bölmelerinde duran beş-altı tane rahat, ısınmış, hayatlarından hoşnut atın arkalarıyla kuyrukları görünüyordu. Bu açıdan bakılınca, biçimleri, Şark saraylarının kemerlerini andıran bir al, boz ve beyaz renkler karışımı oluşturuyordu. Her bir kuyruk yuvarlak kemerin ortasından aşağı sarkan bir çizgiydi. Bunların berisinde, dışa-

rıdan bakanların görüp duyamadıkları ses ve kımıltılarla bu hayvanlar, demin sözü edilen rahatlık ve tombulluğu sürdürebilmek amacıyla, tutam tutam yulaf ve saman öğütüyorlardı. Dipteki genişçe bir bölmede bir tayın huzursuz, gölgeden biçimi dönüp dolanıyor, yem öğüten dişlerin çıkardığı değişmez ve sonu gelmez gıcırtıya arada bir ip hışırtısı ya da yere vuran bir ayağın patırtısı bir çeşni katıyordu.

Bu sırada Çiftçi Boldwood'un kendisi hayvanların arkasında, bir aşağı, bir yukarı dolaşmaktaydı. Burası, bu keşiş huylu erkeğin hem bağış yeri, hem de manastır hücresiydi. Burada, kendi eline bakan dört ayaklıların beslenmesini sağladıktan sonra, çoğu akşam bir aşağı bir yukarı dolaşarak, örümceklerin ağ bağladığı yüksek pencerelerden içeri ay ışığı doluncaya ya da her yer zifirî karanlığa bürününceye kadar, derin derin düşünürdü.

Geniş omuzları, uzun boyu ve iri yapısı burada, kalabalık, telaşlı borsada olduğundan daha iyi görülebiliyordu. Böyle dalgın dalgın gezinirken, ayağının burnuyla topuğu yere aynı zamanda basıyordu. Kırmızımsı renkli, düzgün çizgili yüzü öne doğru hafifçe eğilmiş durduğundan, ağzıyla biraz çıkıkça ve genişçe olan yuvarlak çenesini gözden gizliyordu. O geniş, yüksek alnının dümdüzlüğünü, yalnızca birkaç iplik gibi ince, enine çizgi bozuyordu.

Boldwood'un hayatı sıradan, bir hayattı. Ne var ki, kendisi sıradan bir adam değildi. Onun yaradılış ve davranışını, pek üstünde durmadan inceleyenlerin en çok gözüne çarpan yönü olan durgunluğu, belki de büyük, birbirine düşman güçlerin kusursuz bir dengesiydi, olumlularla olumsuzların kıl payı bir hesapla ayarlanışıydı. Bu adam dengesi yerinden oynar oynamaz, aşırı uca kayardı. Herhangi bir duyguya kapıldı mı, o duygunun tutsağı olurdu. Onu tutsak edemeyen duygular derin de-

rin uyurlardı. Ya durgun ya hızlı, yavaşı yoktu. Ona atılan kurşun ya can evinden vurur ya da ıska geçerdi.

Ruh yapısında hiçbir hafif, üstünkörü eğilim yoktu; ne iyiye ne de kötüye karşı. Eylemlerinin bütünü konusunda sert ve dik, ayrıntılarda yumuşak; her zaman ciddiydi. Hayatın çılgınlıklarında hiçbir gülünecek yön göremediğinden, dünyayı tümüyle şaka niyetine alan, gülersöyler, alaycı kişilerce gözde bir arkadaş sayılmamakla birlikte, ciddi ve içten, acı çekmiş kişilerin gözünde pekâlâ çekilebilecek bir insandı. Hayatın bütün düşlerini ciddiye yoran bir adam olduğundan, bu düşler gülünçlü çıktığında yaya kalsa bile, acıklı çıktıkları zaman onu pişmanlığa sürükleyebilecek herhangi bir uçarılığı bulunamazdı.

Bathsheba, öylesine umursamazlıkla içine bir tohum atmış olduğu bu karanlık, sessiz biçimin tropik ısısıyla kaynaşan bir şiddet yatağı olduğuna, düşünde görse inanmazdı! Boldwood'un ruhsal durumunu bilseydi, kendini korkunç derecede suçlardı ve yüreğine, hiç silinemeyecek bir gölge düşerdi. Sonra, şu anda bu erkeği yapmak ya da yıkmak gücünü ne derece elinde tuttuğunu bilse, bu sorumluluk onu titretirdi. Neyse ki kafası ona henüz Boldwood'un ne olduğunu söylememişti de, şimdilik iç rahatı tehlikede değildi. Boldwood'un ne olduğunu kimse tam olarak bilmiyordu. Gerçi eski su baskınlarının bıraktığı silik izlerden, ondaki çılgınlık yetenekleriyle ilgili birtakım izlenimler edinilebilirdi; ne var ki onu, bu izleri bırakan taşkınlıklar sırasında gören olmamıştı.

Çiftçi Boldwood ahır kapısına geldi, dümdüz uzanan tarlalardan öteye doğru baktı. İlk çitin ardında bir hendek vardı, bunun arkasında da Bathsheba'nın çiftliğinin bir tarlası uzanıyordu.

Mevsimlerden bahar başlangıcıydı şimdi, davarların otlaklara salındığı, tarlalardaki ilk çimenlerin, tohum ekmek için ayıklanmadan önce koyunlara yedirildiği mev-

sim. Haftalardır gündoğusundan esip duran rüzgâr birden güneye çevirmiş, bahar da böylece apansız, sanki selamsız sabahsız gelip yerleşivermişti. Öyle bir mevsim ki, su perilerinin kış uykusundan uyandıkları göz önünde canlandırılabilir. Bitki dünyası kıpırdanıp gelişmeye, özsular kabarmaya başlar ve sonunda, kırağı tutsaklığından sonra her şeyin bitkin ve cansız göründüğü tenha bahçelerin, yolsuz izsiz ormanların mutlak sessizliği içinde kıpırtı ve zorlamalar, atılış ve asılışlar alır yürür ki, şamatalı bir kentteki vinç ve çarkların güçlü asılışları bunlara oranla cüce birtakım çabalar gibi kalır.

Uzak çayırlara doğru bakan Boldwood, üç karaltı gördü. Bunlar Miss Everdene'le Çoban Oak'un ve Cainy Ball'un karaltılarıydı.

Bathsheba'nın varlığı çiftçinin gözlerine vurunca, ay ışığının bir yüksek kaleyi aydınlatışı gibi nura boğdu onu. Bir adamın gövdesi, içine kapanık ya da dışadönük; coşkun ya da baskı altında oluşuna göre, ruhunun kabuğu ya da aynasıdır. Boldwood'un dış görünüşünde de bir değişiklik olmuş, o eski sarsılmazlığını yitirmişti. Ömründe ilk olarak savunma çizgisinin dışına çıktığını ve her kurşuna hedef olabileceğini korkunç bir açıklıkla duyarak yaşadığı, yüzünden okunuyordu. Bu, güçlü yaradılışların âşık oldukları zaman düştükleri olağan durumdur.

En sonunda Boldwood bir karara vardı. Gidip genç kızla açıkça konuşacaktı.

Bunca yıldır yüreğinin çevresini, duygularının boşalması için herhangi bir açıklık bırakmadan, kabukla örmesi, kaçınılmaz sonucu yaratmıştı. Aşkı doğuran koşullarla nedenleri âşığın kendinin yarattığına kaç kez değinilmiştir; Boldwood da bu savın yaşayan bir kanıtıydı. Bağlanabileceği bir annesi, sevgisini verebileceği bir kız kardeşi, duygularını doyurabilecek geçici ilişkileri yoktu. Hilesiz ve katıksız bir aşk olan duygunun birikimiyle doluydu.

Çayıra açılan çit kapısına yaklaştı. Çitin ardında, yer su şırıltıları, gök de tarlakuşlarıyla cıvıl cıvıldı; araya kuzu melemeleri de karışıyordu. Hanım ve çoban, bir koyuna kuzu benimsetmek işine kendilerini vermişlerdi. Bir koyunun kendi doğurduğu yavru ölünce, başka bir ana koyunun ikizlerinden biri, ölen yavrunun yerine verilir. Gabriel ölen kuzunun postunu yüzmüş, canlı kuzunun üzerine geçirirken Bathsheba çalı çırpıdan örülme küçük bir kafesin kapısını tutuyordu. Anayla düzmece yavru, koyun kuzuyu benimseyip sevmeye başlayıncaya kadar burada kalacaklardı.

Bu iş bitince Bathsheba başını kaldırdı ve çit kapısında, pıtır pıtır yeşermiş bir söğüt ağacının sarkık dalları altında çiftçiyi gördü. Genç kızın yüzünü nisan güneşi gibi güvenilmez bulduğu için, en ufak bir değişikliğini gözünden kaçırmayan Gabriel onun şimdi utangaçlıkla kıpkırmızı kesildiğini görür görmez, bir dış etkenin varlığını sezdi. O da döndü ve Çiftçi Boldwood'u gördü.

Kızın yüzündeki belirtileri hemen Çiftçi Boldwood'un kendisine gösterdiği mektuba bağlayarak Bathsheba'nın bu mektup yoluyla bir çapkınlığa kalkıştığından ve bunu, kim bilir hangi yollarla, sürdürüp gittiğinden kuşkulandı.

Çiftçi Boldwood, onların kendisini görmüş olduklarını ortaya koyan bu sözsüz oyunu anlamıştı. Bu, onun yeni uyanan duyarlığının üzerine tutulan aşırı parlaklıkta bir ışık gibiydi. Boldwood hâlâ yolda duruyordu. Yürüyüp giderse, tarlaya girmeye niyetlenmiş olduğunu belki anlamazlardı. Katıksız ve ezici bir bilgisizlik, utangaçlık ve kararsızlık duygusuyla dolup taşarak yürüdü, geçti. Bathsheba'nın duruşunda onunla konuşmak istediğini belirten bir şey belki vardı, belki yoktu. Boldwood kadın denen şeyi okumasını bilmiyordu ki! Bu erotik felsefenin gizli ve tılsımlı dili, yanıltıcı belirtilerle ortaya

vurulan incelikli, oyuncaklı anlamlardan örülmüş gibiydi. Her dönüş, bakış, her söz, her ses tonu, görünürdeki anlamından apayrı, gizli bir anlam taşıyordu; Boldwood da şimdiye dek bunlardan bir teki için bile kafasını yormuş değildi.

Bathsheba'ya gelince, Çiftçi Boldwood'un oradan gezinti ya da iş amacıyla geçtiğine inanmamıştı. Bütün olasılıkları hesapladı ve erkeğin orada bulunmasından kendisinin sorumlu olduğu sonucuna vardı. Rastgele bir alevden böyle büyük bir yangın çıkabildiğini görmek onu çok üzdü, tedirgin etti. Bathsheba evlenmek için oyun çeviren kızlardan değildi; bile bile erkek gönülleriyle oynamayı da sevmezdi.

Bu adamın yaşamının düzenli akışını, bir daha ne bir bakış ne de bir işaretle, hiçbir zaman bulandırmamaya karar verdi. Ne var ki, çoğu zaman, kötülük yapmama kararı alınıncaya kadar iş işten öylesine geçer ki, kötülük yapmak artık kaçınılmaz olur.

XIX

Koyunların yıkanması - Öneri

Sonunda Boldwood, Bathsheba'yı görmeye gitti. Kız evde değildi. Boldwood, "Olmaz elbet," diye mırıldandı. Onu kadın olarak düşünürken toprak yaşantısının koşullarını unutmuştu. Oysa Bathsheba kendisi gibi bir çiftlik, hem de geniş bir çiftlik sahibi olduğuna göre, yılın bu mevsiminde onun evde değil, tarlada bulunması daha akla yakındı. Boldwood'un yaptığı bu ve buna benzer yanlışlar şu sıradaki duygularına, hele içinde bulun-

duğu duruma büsbütün uygundu. Aşkta sevileni idealleştirmeye yardımcı olan koşulların hepsi hazırdı: Sevileni ara sıra, uzaktan görmek, onunla arkadaşça bir ilişkisi olmamak; gözler tanıdık, diller yabancı... Böyle olunca, insan davranışının ayrıntıları gözden gizli kalıyordu. Yeryüzündeki bütün yaşam ve eylemlerde payı olan bayağılık, seven ve sevilen kişilerin birbirleriyle konuşmamaları yüzünden, başka bir görüntüye bürünebiliyordu. Ev yaşantısıyla ilgili birtakım çirkin gerçeklerin Bathsheba'ya da uygulanabileceği, herkes gibi onun da bayağılaştığı zamanlar olduğu, Boldwood'un aklının köşesinden geçmiyordu. Böylece genç kadın, onun kendi ufuk sınırının içinde yaşayan, kendi gibi bir yaratık olmakla birlikte, Boldwood'un gözünde bir ölçüde putlaşmıştı.

Boldwood bundan sonra sudan nedenlerle geri çekilmemeye, böyle kuşku ve kararsızlık içinde bocalamamaya karar verinceye dek mayısın sonu gelmişti. Çiftçi sevda çekmeye alışmıştı artık; ateşli duyguları onu daha büyük bir işkenceyle kıvrandırsa da daha az şaşırtıyordu; Boldwood bu işin üstesinden gelebileceğine inanıyordu. Evine gidip sorduğu zaman, kızın koyunların yıkandığı yerde olduğunu söylemişlerdi. O da onu aramaya o yöne gitti.

Koyun yıkama havuzu, kırların içinde, tuğladan örülmüş, testekerlek bir çanaktı, içi de dünyanın en duru suyuyla doluydu. Bu havuzun, parlak göğü yansıtan billur yüzünü, uçan kuşlar kilometrelerce öteden, yeşil bir yüz üzerinde ışıldayan bir Kiklops[1] gözü gibi görebiliyorlar olsa gerekti. Kıyıdaki çimenlerin şu mevsimdeki görünüşü, uzun zaman unutulamayacak gibiydi. Çimenlerin o zengin, ıslak toprağın nemini emişleri, neredeyse gözle görülebiliyordu. Bu sulak çayırın eteklerinde daha

1. Eski Yunan söylencelerindeki tek gözlü dev. (Ç.N.)

çukur, değirmi otlaklar vardı, şu sırada bu kırlarda görülen her bir çiçek, düğünçiçeği değilse papatyaydı. Irmak, bir gölge sessizliğiyle akıp geçiyor ve kıyısındaki yüksek kamışlarla çalılar esnek bir su yatağı oluşturuyordu. Çayırın kuzeyinde ağaçlar vardı, yaprakları yepyeni, yumuşacık, ıslak ıslak. Henüz yaz güneşi ve yaz sıcağıyla sertleşip koyulmamış olduklarından, renkleri yeşil olduğu kadar sarıydı; sarı olduğu kadar yeşil. Bu yaprak yığınının kuytuluklarından üç guguk kuşunun şakrak ötüşü durgun hava içinde çınlıyordu.

Boldwood dalgın dalgın düşünerek yamaçlardan aşağı indi. Gözleri, sarı düğünçiçeği polenlerinin, bir ressam fırçası gibi dalga dalga bronzlaştırdığı çizmelerine takılmıştı. Irmağın kolu olan derelerden biri havuzun içinden akıtılmıştı. Çoban Oak, Jan Coggan, Matthew Moon, Joseph Poorgrass, Cain Ball ve daha birçokları havuz başında toplanmışlardı; hepsi de saçlarının köküne kadar sırsıklam, üzerlerinden sular süzülerek. Bathsheba da, atının dizginlerini koluna dolamış, onların başında duruyordu. Sırtında yeni bir binici giysisi vardı, şimdiye dek giydiklerinin hepsinden şık. Çimenlerin üzerine elma şarabı fıçıları yuvarlanmıştı. Bellerine kadar suya girmiş olan Jan Coggan'la Matthew Moon uysal koyunları suya itiyorlardı. Sonra, yanda duran Gabriel koltuk değneğine, benzer çatallı bir sopayla koyunları suya batırıyor; tüyleri ıslanıp batmaya başladıkları zaman da, gene bu sopayla onları çekip suyun yüzüne çıkarıyordu. Koyunlar havuzun yukarı kıyısından dışarı alınıyor, bütün kirleri aşağıki delikten akıp gidiyordu. Koyunların havuzdan çıkarılmasıyla uğraşan Cainy Ball ve Joseph Poorgrass belki de öbürlerinden daha ıslaktılar. Fıskıye altında kalmış yunus balıklarını andırıyorlardı ve giysilerinin her kıvrımından, her çıkıntısından aşağı bir ufak çağlayan süzülüyordu.

Boldwood yaklaşarak Bathsheba'ya günaydın dedi. Öyle gergin bir anlatımı vardı ki, kız onun koyunların yıkanmasını görmeye geldiğini, kendini orada bulacağını hiç beklemediğini sandı. Yalnız bu kadar değil; onun kaşlarında bir çatıklık, gözlerinde küçümseyen bir bakış görür gibi oldu. Hemen bir kolayını bulup oradan uzaklaştı, ırmak boyunca süzülerek biraz öteye gidip durdu. O zaman çimenleri hışırdatan adımlar duydu ve sevdanın dört bir yanını güzel bir koku gibi sardığını sezdi. Geri döneceği ya da bekleyeceği yerde, yüksek kamışların arasına büsbütün sokuldu. Ne var ki, Boldwood'un kararı kesine benzerdi; kızın peşini bırakmadı, böylelikle ırmağın dönemecini iyice döndüler. Burada, yukarıki havuz başından yükselen şıpırtı ve bağrışları duyabilmekle birlikte, gözden gizliydiler.

"Miss Everdene!" dedi çiftçi.

Kız tir tir titreyerek döndü, "Günaydın efendim," dedi.

Erkeğin sesi, bir aşk ilanı başlangıcında umulan tınıdan nasıl da bambaşkaydı! Bu ses büsbütün alçalmış ve durgunlaşmış gibiydi. Derin birtakım anlamların üstünde duruluyor, gene de bunlar hemen hiç biçimlendirilmiyordu. Sessizlik kimi zaman olanğanüstü bir güçle kendini, duygunun kalıptan dışarı taşmış ruhu olarak benimsettirir; böyle zamanlarda sessizlik sözden daha etkilidir. Gene böyle kimi zaman az konuşmak, çok konuşmaktan daha çok şey söylemektir. Boldwood bir tek sözle her şeyi söylemişti.

Tekerlek gürültüsü sandığı sesin gerçekte gök gürültüsü olduğunu kavrayan bilinç nasıl genişlerse, Bathsheba'nın içgüdüsüyle edindiği kanı da bilincini öyle genişletti.

Boldwood ciddi bir yalınlıkla, "Duygularım öyle şiddetli ki, düşünmekte güçlük çekiyorum," dedi. "Sizinle,

gereksiz önsözlere girişmeden konuşmaya geldim. Sizi gördüm göreli kendi hayatımı yaşayamaz oldum, Miss Everdene. Size evlenme önermeye geldim."

Bathsheba duygularının yüzüne vurmasını önlemeye çabaladı. Tek hareketi, şimdiye dek biraz aralık duran dudaklarını kapamak oldu. Boldwood konuşmasını sürdürdü:

"Kırk bir yaşındayım. Beni yıllanmış bir bekâr sayanlar olmuştur belki; öyleydim de. Delikanlılığımda kendimi çoluk çocuk sahibi olarak göremezdim; yetişkinliğimde de böyle bir şeyi hiç aklımdan geçirmedim. Ne var ki, hepimiz değişiyoruz. Bendeki değişme de sizi görmemle başladı. Son günlerde, şimdiki yaşayışımın her yönden tatsız, bomboş olduğunu gitgide daha çok anlıyorum. Dünyada her şeyden çok, karım olmanızı istiyorum."

Kız kekeleyerek, "Mr. Boldwood, size karşı çok saygım olmakla birlikte... Bu önerinizi... kabul etmemi haklı gösterecek bir... yakınlık duyduğumu sanmıyorum size karşı," diye konuştu.

Ağırbaşlılığa, ağırbaşlılıkla verilen karşılık, Boldwood'un şu dakikaya kadar kapalı tuttuğu duygu setlerini açmış gibiydi. Adam alçak sesle, "Sizsiz yaşamak bana yük geliyor!" diye inledi. "Sizi istiyorum; size durmadan, seviyorum, diyebilmeme izin vermenizi istiyorum."

Bathsheba hiç karşılık vermedi. Dizginlerini koluna doladığı kısraksa, çok duygulanmışçasına, çimen yemekten vazgeçerek başını kaldırdı.

"Bana karşı, hiç değilse söylemek istediklerimi dinleyecek kadar bir yakınlık duyduğunuzu sanıyorum... umuyorum..."

Bathsheba bunu duyunca, içinden erkeğe neden böyle sandığını sormak geldi. Sonra hatırladı ki, Boldwood'un bu sözleri kendini beğenmişlik olmak şöyle dursun, Bath-

sheba'nın kendi eliyle hazırladığı bir temel üzerinde derin derin düşünerek vardığı çok doğal bir sonuçtu.

Çiftçi daha rahat bir sesle, "Keşke size ince komplimanlar yapabilsem," dedi. "Keşke şu yontulmamış duygularımı daha ince bir kalıba dökebilsem! Gelgelelim, böyle şeyleri öğrenmeye ne sabrım var, ne de yeteneğim. Sizin karım olmanızı istiyorum. Öyle delicesine istiyorum ki, içimde başka hiçbir duygu barınamıyor artık. Gene de bana umut verilmemiş olsa sesimi çıkaramazdım."

Kız içinden, "Ah, o kart, hep o kart!" diye inledi, ama bir şey demedi.

"Miss Everdene, beni sevebileceğinizi sanıyorsanız, evet deyin. Sevemeyecekseniz de, ne olur, hayır demeyin!"

"Mr. Boldwood... bu durumda, şaştığımı söyleyemiyorum; başka ne diyeceğimi, size nasıl yanıt vereceğimi de bilemiyorum. Size karşı terbiyesizlik, saygısızlık etmek istemem, ama duygularımı, yani ne demek istediğimi ancak belirtebiliyorum. Demek istediğim, size karşı saygım büyükse de evlenemem sizinle. Siz öyle yüksek bir kişisiniz ki, ben size uygun bir eş olamam, beyefendi."

"Ama, Miss Everdene!"

"Ben... ben... düşünmemiştim ki... hiç doğru olmadı o kartı göndermem... beni bağışlayın, efendim. Onur sahibi hiçbir kadına yaraşmayacak bir hafiflik oldu. Bu düşüncesizliğimi bağışlarsanız, söz veriyorum, bir daha hiç..."

"Yok yok yok, düşüncesizlik demeyin! Daha başka bir şey olduğuna inandırın beni... belki de bir önseziydi bu... bana karşı duyabileceğiniz bir yakınlığın başlangıcı. Düşünmeden yapılan bir şey olduğunu söylemekle işkence ediyorsunuz bana... hiç bu açıdan düşünmemiştim, dayanamam. Ah, sizi kazanmanın yolunu bulabilseydim! Ama yapamam bunu. Elimden yalnızca, sizi kazanmış olup olmadığımı sormak gelir. Eğer kazanma-

mışsam, benim size yaklaştığım gibi siz de kendiliğinizden bana yaklaşmış değilseniz, söyleyecek başka hiçbir şey yok."

"Size hiç âşık olmadım, Mr. Boldwood; bunu söylemek zorundayım."

Bathsheba bunu söylerken, deminden beri ilk olarak ufacık bir gülüşün yüzündeki ciddiliği bozmasına izin verdi. Keskin kıvrımlı dudaklarıyla aradan görünen bembeyaz üst dişleri erkekte bir taş yüreklilik etkisi bıraktı; ama gözlerin tatlı bakışı bu etkiyi hemen yalanladı.

"Ne olur biraz düşünün... bana acıdığınız, iyi yürekli olduğunuz için düşünün: Beni kocalığa kabul edemez misiniz? Size göre yaşlıcayım belki, ama inanın bana, el üstünde tutarım, sizi korurum, buna inanın! Hiçbir sıkıntınız olmaz, ev işleriyle bile uğraşmadan, rahatlık içinde yaşarsınız, Miss Everdene. Süthaneyi çekip çevirmek için adam tutarız; durumum buna fazlasıyla uygun. Harman zamanı pencereden bakıp hasat mevsiminde hava bozacak diye üzülmenize bile gerek yok. Şimdi kullandığım faytonu çok seviyorum, çünkü zavallı babacığımla anacığımdan bir andaçtır. Gene de siz istemezseniz satarız; size, kendiniz için kısrakla fayton alırım. Benim gözümde dünyadaki her şeyin, her düşüncenin nasıl üstündesiniz, anlatamam! Benim gözümdeki yerinizi kimse bilemez, bilse bilse Tanrı bilir, yalnızca!"

Bathsheba ne olsa gençti; bu derin ruhlu erkeğin böyle yalınlıkla konuştuğunu duyunca yüreği sızladı:

"Demeyin bunları... susun! Ben hiçbir şey duymazken sizin bunca şey duymanıza dayanamıyorum. Sonra adamlar durumu sezinleyecekler diye de korkuyorum. Mr. Boldwood, şimdilik burada keselim mi bu konuyu? Kafamı toparlayamıyorum. Bana bunları söyleyeceğinizi hiç düşünmemiştim. Ah, size bu kadar acı çektirmekle nasıl kötülük ettim!"

Erkeğin taşkınlığı Bathsheba'yı şaşırttığı kadar ürkütmüştü de.

"Öyleyse beni kesinlikle geri çevirmediğinizi söyleyin, ne olur. Kesin olarak hayır demiyorsunuz, değil mi?"

"Hiçbir şey diyemem; yanıt veremem."

"Sizinle bu konuda yeniden görüşebilir miyim?"

"Evet, düşünebilirsiniz, sanırım."

"Sizi elde etmeyi de umabilirim, değil mi?"

"Yok yok, hiçbir şey ummayın. Hadi, dönelim."

"Yarın gene ziyaretinize geleceğim."

"Yok... ne olur gelmeyin. Zaman bırakın bana."

Erkek ciddi ve içten bir gönül borcuyla, "Peki, zaman bırakacağım," dedi. "Şimdi daha mutluyum."

"Yok, yalvarırım! Mutluluğunuz benim evet deme bağlıysa, kuzum, mutlu olmayın. Tarafsız olun, Mr. Boldwood. Benim düşünmem gerek."

Adam, "Beklerim," dedi.

O zaman Bathsheba dönüp yürüdü. Boldwood bakışlarını yere dikti ve uzun süre, nerede olduğunu bilmez gibi orada durdu. Sonra, ilk heyecan arasında fark edilmeyen bir yaranın zamanla ağrımaya başlaması gibi, duyduğu acılar yeniden depreşti. O da döndü, yürüdü, gitti.

XX

Şaşkınlık - Makasların bilenmesi - Bir kavga

Bathsheba, "Nasıl da hiç çıkar gözetmeyen, iyi yürekli bir adam, bana gönlümün dileyebileceği her şeyi sunuyor," diye düşünüyordu.

Ne var ki, Mr. Boldwood yaradılıştan iyi yürekli ol-

sun ya da olmasın, bu olaydaki tutumu iyi yüreklilik değildi. En saf aşkların en eşsiz özverileri bile, âşığın kendi kendini şımartmasıdır; bu yüzden de cömertlik sayılmaz.

Boldwood'a hiç mi hiç âşık olmadığı için, Bathsheba zamanla onun önerisini serinkanlılıkla gözden geçirmeyi başardı. Bu, kendi durumunda olan, hatta kendinden daha yüksek durumda olan birçok kadının güle oynaya kabul edecekleri ve herkese duyurmaktan gurur duyacakları bir öneriydi. Kendisi gibi yapayalnız bir kızın evlenmesi; hem de bu ağırbaşlı, varlıklı, saygın erkekle evlenmesi, toplumsaldan cinsele kadar bütün açılardan, istenilecek bir şeydi. Boldwood onun komşusuydu; köyün ileri gelenlerindendi; koca olarak her bakımdan üstün sayılırdı. Bathsheba evliliğe karşı, soyut da olsa, herhangi bir istek duysaydı (ki duymuyordu), bu adamı geri çevirmesi düşünülemezdi. Çünkü kendini kendi esintilerinden kurtarabilmek için çoğu zaman mantığına başvuran bir kızdı. Bir yuva kurma aracı olarak Boldwood kusursuzdu. Bathsheba onu sayıyor, ondan hoşlanıyordu. Ne var ki onu istemiyordu. Görünüşe bakılırsa, çoğu erkekler, kadına başka yoldan sahip olamayacakları için evlenirler; çoğu kadınlar da bir erkeğe sahip olmadan evlilik durumuna geçemeyecekleri için kocaya varırlar. Amaçlar apayrı olmakla birlikte, iki tarafça kullanılan yöntemler birbirine eştir. Yalnız, bu kez söz konusu olan kadın, alışılagelmiş olan istek ve amaçtan yoksundu. Sonra, bir çiftliğin ve bir evin mutlak efendisi olmak da, Bathsheba için yepyeni bir durumdu ve yeniliğin heyecanı henüz geçmeye başlamamıştı.

Gene de içine bir tedirginlik dolmuştu. Bu onun için olumlu sayılırdı, çünkü bu durumu umursamayacak kadın pek azdır. Bathsheba isteksizliğe karşı silah olarak kullandığı, yukarıda saydığımız nedenler dışında, bu oyuna başlayan kendisi olduğuna göre, eğer dürüstse, oyu-

nun sonuçlarını kabullenmesi gerektiğini düşünüyordu. Gene de isteksizlikten kurtulamıyordu. Aynı solukta hem Boldwood'la evlenmemenin taş yüreklilik olduğunu söylüyordu, hem de iki dünya bir araya gelse onunla evlenmeyeceğini...

Bathsheba'nın hesaplı bir görünüş altında esintili, içinden geleni yapan bir yaradılışı vardı. Kafaca bir I. Elizabeth, ruhça bir Mary Stuart olduğu için, çoğu kez son derece sakıngan bir görünüş altında, büyük yüreklilik gerektiren işlere kalkışırdı. Düşüncelerinden çoğu kusursuz birer mantık örneğiydi. Yazık ki bunlar hep düşünce olarak kalırlardı. Yalnız ara sıra mantıksız bazı varsayımlara saplanırlardı ve yazık ki eyleme dönüşen düşünceleri de çoğu zaman işte bunlar olurdu.

Aşk ilanının ertesi günü, Bathsheba çobanı Gabriel'i bahçenin dibinde, koyun kırkmaya hazırlık olarak makasları bilerken buldu. Yöredeki bütün köy evleri, aşağı yukarı aynı işe sahne olmuştu. Bileği tekerleklerinin hanltısı köyün dört bir yanından göklere yükseliyordu; savaştan önce bir silah fabrikasının hanltısı gibi. Savaşla barış, hazırlık saatlerinde sarmaş dolaştırlar: Oraklar, makaslar, budak çengelleriyle bağ bıçakları da kılıçla süngü gibi, hançerle kama gibi keskin ve sivri uçlu olmak zorundadır.

Gabriel'in bileğitaşının sapını Cainy Ball döndürüyor, başı da tekerleğin her dönüşüne uygun olarak tasalı bir tahterevalli gibi inip kalkıyordu. Gabriel'in duruşu, Eros'un oklarının ucunu sivriltişini gösteren resim ve heykelleri andırıyordu biraz; hafifçe öne doğru eğilip gövdesinin ağırlığını makasın üzerine vermiş, başı denge sağlamak amacıyla yan yatmış. Dudaklarının titizlikle büzülüp göz kapakların dikkatle kısılışı da duruşunu bütünlüyordu.

Çiftliğin hanımı yanlarına yaklaştı, bir an ses çıkarmadan onları süzdü. Sonra, "Cainy, aşağı çayıra git de

doru kısrağı tut," dedi. "Tekerleği ben döndürürüm. Gabriel, seninle görüşmek istiyorum."

Cainy oradan ayrıldı, Bathsheba da bileğinin sapını tuttu. Gabriel büyük bir şaşkınlıkla şöyle bir bakmıştı; sonra şaşkınlığını gizleyerek gözlerini gene yere indirdi. Bathsheba tekerleği döndürdü, Gabriel de makası tuttu.

Tekerlek çevirmek için gerekli olan hareket, insanın beynini uyuşturmakta son derece etkilidir. Beyin bulanır, kafa ağırlaşır, gövdenin çekim odağı derece derece kayarak bir kurşun külçesi gibi, kaşlarla kafatasının tepesi arasında bir yere gelir yerleşir...

Bathsheba da iki ya da üç düzine döndürüşten sonra bu tatsız belirtileri duymaya başladı.

"Gabriel, bunu sen çevirsen de makası ben tutsam olmaz mı?" diye sordu. "Kafam fırıl fırıl dönüyor; konuşamıyorum."

Gabriel tekerleği çevirmeye koyuldu. Bathsheba o zaman, biraz utangaç, beceriksiz bir anlatımla ve arada bir susup dikkatini makasa vererek, konuşmaya başladı:

"Sana sormak istiyorum; adamlarım dün benim Mr. Boldwood'la ırmak kıyısında konuşmamla ilgili bir şeyler söylediler mi?"

Gabriel, "Evet, söylediler," dedi. "Makası doğru tutmuyorsunuz, küçükhanım, biliyordum beceremeyeceğinizi. Şöyle tutacaksınız."

Gabriel tekerleğin sapını bıraktı; kızın ellerini tümüyle (yazı yazmasını öğrettiğimiz bir çocuğun elini tuttuğumuz biçimde) kendi ellerinin içine alarak ona makası tutturdu.

"Uçları şöyle eğin," dedi.

Öğretmen ellerle makası dediği gibi çevirdi ve uzun zaman bırakmadı.

Bathsheba, "Oldu artık!" diye çıkıştı. "Bırak ellerimi. Tuttuğun yeter. Çevir tekerleği."

Gabriel ses çıkarmadan onun ellerini bırakıp tekerleğin sapını kavradı ve yeniden bileme işine koyuldular.

Bathsheba gene, "Adamların tuhafına gitti mi?" diye sordu.

"Ortada tuhafa gidecek bir şey yoktu efendim."

"Ne dediler, peki?"

"Yıl çıkmazdan önce Mr. Boldwood'la sizin kilisede papaz önüne çıkacağınızı konuşuyorlardı."

"Bakışlarından anladımdı zaten. Oysa hiç de öyle değil işte. Bundan saçma bir söz olamaz. Senin bunu yalanlamanı istiyorum. Bu yüzden geldim buraya."

Gabriel'in yüzünde inanmazlık ve üzüntü belirdi. Sonra da bir ferahlama.

Kız, "Konuştuklarımızı da duymuş olsalar gerek," dedi.

Oak tekerleği durdurup şaşkınlıkla kızın yüzüne bakarak, "Amma yaptın, Bathsheba!" dedi.

Kız gururla, "Miss Everdene diyeceksin, lütfen," dedi.

"Şunu demek istiyorum; Mr. Boldwood sana gerçekten evlenmekten söz etmişse, sırf senin gönlün hoş olsun diye ben herkese bunu yalanlayacak değilim. Zaten senin gönlün hoş olsun diye kendimi üç paralık ettiğim yetti!"

Bathsheba ona yusyuvarlak açılmış şaşkın gözlerle baktı. Kendisine karşı duyduğu aşkta düş kırıklığına uğradı diye ona acısın mı, yoksa bu aşktan kurtuldu diye kızsın mı, bilemedi; çobanın ses tonu birkaç anlama çekilebilecek gibiydi.

Genç kız, kendi kendine olan güveni biraz sarsılarak, "Ben yalnızca onunla evleneceğimin doğru olmadığını herkese söyleyiver, dedim," diye mırıldandı.

"İstersen bunu söyleyebilirim, Miss Everdene. İstersen senin yaptığın işle ilgili düşüncelerimi de açıklayabilirim."

"Buna inanırım. Ama senin ne düşündüğünü öğrenmek istediğim yok."

Gabriel acı acı, "İstemezsin ya!" diyerek tekerleği döndürmeyi sürdürdü. Eğilip kalktıkça gözleri de düzenli bir ritimle inip çıkıyor, duruşuna göre ya dimdik toprağa ya da yatay olarak bahçeye yöneliyordu. Gözleriyse yerde duran bir yaprağa dikiliydi.

Bathsheba için aceleye getirilen bir eylem düşüncesizlik sayılırdı. Kazanılan zamansa sakınganlığın perçinlenmesi demekti. Yalnız şunu eklemeliyiz ki, zamanın kazanıldığı pek az görülmüştü. Şu sırada Bathsheba'nın kendisi ve davranışıyla ilgili olarak kendi görüşünden daha sağlam bulup değer verdiği tek görüş Gabriel Oak' unkiydi. Gabriel'in kişiliği de öyle açık sözlü ve dürüsttü ki, herhangi bir konuda, hatta Bathsheba'nın başka bir erkekle sevişip evlenmesi konusunda bile, kendini düşünmeksizin, artniyetsiz konuşması istenip beklenebilirdi. Kendinin bu kadını dünyada elde edemeyeceğine kesinlikle inandığından, başka bir erkeğin şansını baltalamamaya kesin kararı vardı. Bu, bağıra taş basmak, bir âşığın en büyük erdemidir; bunun yokluğu da en kolay bağışlanabilen günahı. Bathsheba Gabriel'in doğruyu söyleyeceğine inandığından, bu konunun ona acı vereceğini bile bile soruyu sordu. Kızın böyle, kendi çıkarı için dürüst bir yüreğe işkence etmesine özür olarak, belki danışabileceği başka hiçbir sağlam yargı bulunmadığını ileri sürebiliriz. Bathsheba, "Ee, nasıl buluyorsun benim davranışımı?" diye sordu.

"Düşünceli, uysal ve güzel bir kadına hiç yakıştırmıyorum."

Bathsheba'nın yüzü o an bir Danby[1] tablosundaki

1. Francis Danby (1793-1861) ve oğlu James Danby (1816-75), gündoğumu ve günbatımı resimleri yapan manzara ressamlarıydılar. (Y.N.)

günbatımının öfkeli al rengine büründü. Gene de kız öfkesini dile getirmekten kaçındı, dilinin bu tutukluğu da gevezeliğini büsbütün belirtmeye yaradı.

Gabriel'in bundan sonraki işi bir yanlış yapmak oldu.

"Seni böyle azarlamak kabalığını göstermem hoşuna gitmez belki; kabalık olduğunu bilmez değilim. Yalnız, sana yararı dokunur diye düşündüm de!"

Kız hemen apacı bir alayla yanıtı yapıştırdı:

"Tam tersi; seni öyle hor görüyorum ki, senin yergin benim gözümde yüksek kişilerin övgüsü yerine geçiyor!"

"Kızmadığına sevindim. İçimden gelerek, dürüstlükle, ciddi olarak söyledim de."

"Demek öyle. Yazık ki sen ciddi konuştuğun zaman gülünç oluyorsun. Nasıl ki şaka yapmak istediğin zaman da, ara sıra mantıklı bir söz ettiğin oluyorsa."

Güçlü bir vuruştu bu. Ne var ki Bathsheba soğukkanlılığını yitirmişti. Bu yüzden Gabriel de son derece soğukkanlı olabiliyordu. Hiçbir şey demedi.

Kız da biraz sonra, "Sormadan edemeyeceğim, suçum neymiş?" diye parladı. "Seninle evlenmemek olsa gerek!"

"Hiç de değil," diye Gabriel serinkanlılıkla karşılık verdi. "Ben o işi kafamdan atalı yıl oluyor!"

Bathsheba, "Gönlünden de atmış olsan gerek," dedi.

Belli ki buna hemen hayır, diye karşılık verilmesini bekliyordu.

Duyguları ne olursa olsun, Gabriel hiç istifini bozmadan yankı gibi onun sözlerini yineledi:

"Gönlümden de attım."

Kimi acı sözler vardır, kadına tatlı gelir. Kendine karşı yapılan birtakım kabalıklar kadını incitmeyebilir. Bathsheba da Gabriel'in bir yandan kendisini sevdiğini söylemesi koşuluyla, öbür yandan hafifliğinden ötürü şiddetle kınamasına dayanabilirdi. Karşılık bulmamış bir aşkın

öfkesi, ısırıp zehirlese de çekilebilir; böyle aşağılanmakta bir zafer, bu yollu çekişmede bir sıcaklık vardır.

Bathsheba işte böyle bir tepki ummuştu; ne var ki, umduğunu bulamadı. Arada aşkın panjurları olmaksızın, aklın çiğ sabah ışığında kendisine bakan bir eleştirmen tarafından yerilmek çileden çıkarıcı bir şeydi! Hem de. Gabriel'in diyecekleri henüz bitmemişti. Çoban daha heyecanlı bir sesle, "Madem soruyorsun, benim düşüncem şu," diye ekledi. "Mr. Boldwood gibi bir adamı eğlence edinip onun gönlüyle oynamakla büyük suç işledin. Sevmediğin bir adama umut vermek övülecek bir iş değildir. Zaten Miss Everdene, ona karşı niyetiniz ciddi bile olsa, bunu ona daha doğru dürüst, daha incelikli bir biçimde gösterebilirdiniz, tutup da Valentine gününde bir kart göndereceğiniz yerde."

Bathsheba makası elinden bıraktı.

"Hiç kimsenin benim kişisel yaşantımı böyle... böyle eleştirmesine izin veremem!" diye bağırdı. "Vermeyeceğim de. Lütfen bu haftanın sonunda çiftliğimden ayrılın."

Bathsheba ne zaman kötü bir duyguya kapılsa, altdudağı titrerdi; yüce ve soylu bir heyecana kapıldığı zaman da, üstdudağı. Şimdi altdudağı titriyordu.

Gabriel, kılı kıpırdamadan, "Peki, giderim," dedi.

Bathsheba'ya koparmadığı bir zincirle değil, koparmaya kıyamadığı güzel bir ibrişimle bağlıydı. "Hemen gitsem bence daha bile iyi olur," diye ekledi.

Kız, gözleri onun gözlerine bakmamakla birlikte ondan yana şimşekler çakarak, "Hemen git öyleyse, Tanrı aşkına!" dedi. "Bir daha yüzünü görmeyeyim!"

"Pekâlâ, Miss Everdene... öyle olsun, bakalım."

Ve Gabriel makasını eline alarak, Hz. Musa'nın firavunun yanından ayrılışını andıran yalın bir gururla kızın yanından uzaklaştı.

XXI

Sürünün başı derde giriyor - Bir haber

Gabriel Yukarı Weatherbury Çiftliği'nin çobanlığından çıkalı yirmi dört saat oluyordu. Pazar günü öğleden sonra Joseph Poorgrass, Matthew Moon, Henery Fray adındaki yaşlı baylarla daha beş-altı kişi koşa koşa çiftlik evinin kapısına geldiler.

Hanım tam kiliseye gitmek üzere kapıdan çıkarken, onlarla burun buruna geldi. Biraz sıkıca olan eldivenini parmaklarına geçirmek çabasıyla kıstığı o kiraz dudaklarını hemen aralayarak, "Ne oluyoruz, komşular?" diye sordu.

"Altmış!" diye Joseph Poorgrass karşılık verdi.

Matthew Moon, "Yetmiş!" dedi.

Susan Tall'un kocası, "Elli dokuz!" dedi.

Henery Fray, "Koyunlar parmaklığı yıkıp geçmişler," diye konuyu açtı.

"Ve yeni bitmiş bir yonca tarlasına girmişler!" diye Tall ekledi.

"Tazecik yonca!" dedi Moon.

Poorgrass, "Yonca!" dedi.

Henery Fray, "Öyle tıkınıyorlar ki, neredeyse çatlayacaklar," dedi.

Joseph de, "Hem de nasıl!" dedi.

Susan Tall'un kocası, "Hemen çayırdan çıkarılıp bir şeyler yapılmazsa hepsi de ölecekler," dedi.

Joseph'in yüzü, üzüntü ve kaygıdan çizgi çizgi, yumru yumru büzüşmüştü. Henery Fray'in alnı, kafesli kale kapısı gibi hem enine, hem boyuna kırışıklar içinde, çifte bir umutsuzluk belirtiyordu. Laban Tall'un dudakları kısılmış, yüzü donup kasılmıştı. Matthew Moon'un

avurtları çökmüştü, gözleriyse, en güçlü olan kas hangi yana çekerse o yana kayıyordu.

Joseph, "Evet," diye konuştu. "Evde oturmuş, kitapta Efesliler bölümünü arıyordum. Kendi kendime, bu Allah'ın belası kitapta Korintlilerle Selaniklilerden başka kimse yok, diye düşünürken içeri kim girse beğenirsiniz? Şu bizim Henery. 'Joseph,' dedi Henery, 'koyunlar çatlamak üzereler,' dedi."

Bathsheba için bu öyle bir dakikaydı ki, düşünmek konuşmak demekti; konuşmak da bağırmak! Zaten Gabriel Oak'un sözleriyle sarsılan dengesini daha pek kuramamıştı.

Şimdi güneş şemsiyesiyle dua kitabını koridora doğru fırlatıp dışarıya koşarak, "Yeter, yeter, sersemler!" diye haykırdı. "Dosdoğru onlara gideceğiniz yerde neden bana geldiniz! Et kafalı avanaklar!"

Gözlerinin bütün karalığı, bütün parlaklığı üstündeydi şimdi. Bathsheba'nın güzelliği melekten çok şeytan sınıfına girdiğinden, öfkelendiği zaman büsbütün ortaya çıkardı, hele sırtında, ayna önünde özene bezene giydiği şık ve gösterişli bir kadife elbise varsa!

Bütün köy ihtiyarları onun ardı sıra, karman çorman bir topluluk halinde yonca tarlasına doğru koşmaya başladılar. Yarı yolda Joseph, topluluğun orta yerinde çöktü kaldı; gitgide dayanılmaz olup çıkan hayatın yüküyle eğilmiş gibi.

Kızın varlığı adamlarını her zamanki gibi dürtüp kamçılamıştı ya, şimdi hepsi de var güçleriyle koyunların arasına daldılar. Hastalanan hayvanların çoğunluğu yere yatmış, yerlerinden kımıldamıyorlardı. Bunları bacaklarından tutup kaldırdılar; ayakta olanları da yandaki tarlaya kovaladılar. Burada, birkaç dakika sonra beş-altı koyun daha yere yıkıldı ve öncekiler gibi yüzleri morarmış, çaresiz, yattı kaldı.

Bathsheba birinci sınıf en seçkin koyunlarının, şu, "içlerine dolan nemli sis ve yellerle şişmiş"[1] durumuna, yüreği üzüntüden çatlayarak baktı. Hayvanlardan çoğunun ağzı köpürmüş, solukları kesik kesik çıkıyordu; gövdeleri de ürkünç bir biçimde gerilmişti.

Bathsheba çaresizlik içinde, "Ah, ne yapsam, ne yapsam?" diye kıvrandı. "Şu koyunlar da ne talihsiz hayvanlar! Başlarına her dakika bir şey geliyor! Hiçbir sürü bilmedim ki bir yılı, şöyle kazasız belasız atlatsın!"

Laban Tall, "Bunları kurtarmanın tek bir yolu var," dedi.

"Neymiş? Çabuk söyle."

"Özel bir aygıtla böğürlerini delmek gerek."

"Sen yapabilir misin bunu? Ben yapabilir miyim?"

"Hayır, hanımefendi. Biz yapamayız, siz de yapamazsınız. Tam yerini delmek gerek. Bir santim sağa ya da sola kayarsan koyuncağız ölür. Bu işi öyle her çobanım diyen de beceremez."

Kız yazgısına boyun eğen bir sesle, "Öyleyse, çıkar yol yok, ölecekler!" dedi.

O dakikada arkalarından yetişmiş olan Joseph, "Bizim burada bunun kolayını bilen bir tek kişi var," dedi. "Burada olsa bu hayvanların hepsini kurtarırdı."

Matthew, "Çoban Oak," diye yanıtladı. "Ah, on parmağında on hüner vardır onun."

Joseph Poorgrass, "Gerçekten de öyle!" dedi.

Laban Tall, "Doğru, bu işin adamı o," diye düşüncesini belirtti.

Bathsheba, "Benim önümde hangi yüzle o adamın adını ağzınıza alabiliyorsunuz?" diye köpürdü. "Onun adını anmak yok dedim size, benim yanımda kaldığınız

1. John Milton'un "Lycidas" şiirinden alıntı. (Y.N.)

sürece anmayacaksınız da!" Sonra yüzü ışıyarak, "Ha!" dedi. "Çiftçi Boldwood biliyordur."

Matthew Moon, "Hiç de bilmez, hanımcığım," dedi. "Onun en gözde koyunlarından ikisi daha geçen gün bir otlağa dalmışlar da, tıpkı böyle olmuşlar. Hemen bizim Gable'a (Gabriel) at üstünde adam koşturdu; Gable da koştu, kurtardı hayvanları. Çiftçi Boldwood'da bu işin aygıtı var. İçi boş bir boru, sipsivri bir iğnesi var, öyle değil mi, Joseph?"

Joseph, "Öyle, içi boş bir boru," diye arkadaşının sözlerini yankıladı. "Boş bir boru işte."

Henery Fray, "Öyle, bu işin aracı bu," diye, dalgın dalgın, zamanın akışını doğrular gibi hiçe sayarak söze karıştı.

Bathsheba, "Ayy!" diye patladı. "Öyle böyle diye çenelerinizi işletip durmasanıza boşuna! Hemen gidin de şu koyunları iyi edecek birini bulun!"

Bunun üzerine adamlar, tasalı tasalı yollara döküldüler. Verilen buyruk üzere birini bulmaları gerekiyorsa da, bu birisinin kim olacağını hiç bilemiyorlardı.

Bir dakikada çit kapısından çıkıp gözden yitmişlerdi bile, Bathsheba da can çekişen sürüyle baş başa kalmıştı.

"Dünyada çağırtmam onu! Dünyada!" diye kesinlikle konuştu.

Tam o sırada koyunlardan biri ürkünç bir kasılmayla gerilerek ta havaya sıçradı. Şaşırtıcı bir sıçrayıştı bu. Sonra koyun bütün ağırlığıyla yere düştü ve hareketsiz kaldı.

Bathsheba gidip baktı. Koyun ölmüştü.

Bathsheba gene, "Ah, ne yapsam; ne yapsam!" diye inleyerek ellerini ovuşturdu. "Ama onu dünyada çağırmayacağım! Hayır, yapamam bunu!"

Bir kararın en güçlü biçimde dile getirilmesi, her zaman kararın en güçlü anına rastlamaz. Böyle sözler, güçlüyken gücünü göstermesi bu tür yeminlere bağlı olma-

yan, çürümeye yüz tutmuş kararları ayakta tutabilmek çabasıyla, bir çeşit destek olarak ortaya atılır.

Bathsheba'nın, "Hayır, yapamam"ı, hemen hemen "Sanırım yapmam gerekiyor!" demeye geliyordu.

Genç kız adamlarının ardından çit kapısına koştu, içlerinden birini durdurmak amacıyla elini kaldırdı. Bu işarete Laban karşılık verdi.

"Oak nerede kalıyor?"

"Yuva denilen köy evinde."

"Doru kısrağa atladığın gibi oraya koş, söyle ona, hemen gelsin. Benim çağırdığımı söyle."

Tall apar topar tarlaya koştu. İki dakika içinde Poll adındaki doru kısrağın eyersiz sırtına atlamış ve atın ağ-ndaki tek kayışı dizgin yerine tutmuştu. Yokuş aşağı ufaldı gitti.

Bathsheba gözlerini yola dikmişti. Ötekiler de öyle. Tall binek yolu boyunca Onaltı Dönüm'ün, Otlaklar'ın, Orta Tarla'nın, Düzlüklerin, Cappel'in Yeri'nin içinden geçti; hemen hemen bir nokta kadar ufaldı, köprüyü aştı, vadinin öbür yanında, Baharca'yla Beyaz Ocak'tan yukarı doğru vurdu. Yöreden tasını tarağını toplayıp gitmek niyetinde olan Gabriel'in şimdilik sığındığı köy evi karşı yamaçta, mavi çamlarla çevrili bir beyaz benek olarak göze çarpıyordu.

Bathsheba yolu arşınlamaya koyuldu. Adamlar tarlaya döndüler, yerdeki dilsiz yaratıkları ovuşturarak acılarını hafifletmeye çalıştılar. Ne var ki, hiçbir şey para etmiyordu.

Bathsheba dolanıp duruyordu. Atın yokuş aşağı indiği görüldü ve iç sıkıcı geçiş bu kez ters yönden yinelendi: Beyaz Ocak, Baharca, Cappel'in Yeri, Düzlükler, Orta Tarla, Otlaklar, Onaltı Dönüm... Bathsheba, "Tanrım, Tall kısrağı Gabriel'e verip kendisi yaya dönmeyi akıl etmiş olsa," diye dua ediyordu.

Atlı onlara yaklaştı. Bu, Laban Tall'du. Bathsheba, "Öf, ne sersemlik!" dedi.

Gabriel görünürlerde yoktu.

Kız, "Belki çekip gitmiştir!" dedi.

Laban Tall tarlaya girdi ve Morton'un Shrewsbury Savaşı'ndan sonraki yüzü[1] kadar trajik bir yüzle atın sırtından aşağı atladı.

Gönderdiği sözlü mektubun yerine ulaşmamış olabileceğine inanmak istemeyen Bathsheba, "Ee?" diye sordu.

Laban, "Diyor ki, altın kapı gümüş kapıya muhtaç olurmuş," diye yanıtladı.

Çiftçi küçükhanım gözlerini fal taşı gibi açarak, "Ne?" diye bağırdı ve bir patlamaya hazırlık olarak soluğunu içine çekti. Joseph Poorgrass çitin birkaç adım arkasına doğru sindi, geriledi.

"Diyor ki, siz ona yollu yolunca rica minnet etmeden gelmezmiş."

"Yaa, yanıtı buymuş, demek! Kendini bir şey sanıyor ha? Beni kim sanıyor ki böyle yanıt gönderebiliyor? Bir zamanlar bana yalvaran adama ben yalvarır mıyım?"

Sürüden bir başka koyun havaya sıçradı ve düşüp öldü.

Adamların üzerine, düşündüklerini içlerinde gizliyorlarmış gibi bir ağırlık çökmüştü.

Bathsheba, gözleri yaşlarla dolarak başını çevirdi. Kendini beğenmişliği ve şirretliği yüzünden girdiği çıkmaz artık ortadaydı. Genç kız acı acı hıçkırarak ağlamaya başladı. Adamların hepsi gördüler bunu; o da ağladığını gizlemeye yeltenmedi.

William Smallbury anlayış ve acımayla, "Ağlayacak

1. Shakespeare'in *IV. Henry* adlı oyunundan. (Y.N.)

bir şey yok, küçükhanım," dedi. "Onu birazcık daha yumuşak bir dille çağırsanız ne çıkar sanki? O zaman gelir, inanın. Gable o bakımdan mert çocuktur."

Bathsheba acısını içine gömerek gözlerini sildi.

"Ah, bana bile bile işkence etmek bu, günahtır günah!" diye söylendi. "Beni ömrümde yapmayacağım bir işi yapmaya zorluyor. Öyle ya, zorluyor işte! Tall, içeri gel biraz."

Bir çiftliğin efendisine pek yaraşmayan bu çöküntü ve çözülmeden sonra, Bathsheba ardında Laban Tall'la içeri girdi. Masa başına geçti, deminki ağlama nöbetinden artakalan kesik kesik hıçkırıkların arasında aceleyle kısa bir mektup karaladı. Aceleyle kaleme alınmış olması, mektubun dilindeki saygıyı azaltmıyordu. Bathsheba kâğıdı biraz uzakta tutup baktı, tam katlamak üzereyken dibine bir de şu sözleri ekledi:

"Beni yalnız bırakma, Gabriel!"

Mektubu katlarken yüzü biraz daha kızarmıştı. Dudaklarını kısışından öyle anlaşılıyordu ki, bu stratejinin doğru bir iş olup olmayışıyla ilgili vicdan hesaplaşmasını, iş işten geçtikten sonraya bırakıyordu. Mektup deminki haberci yoluyla iletildi, Bathsheba da sonucu içeride bekledi.

Habercinin gidişiyle nal seslerinin yeniden duyulması arasında, kaygıyla dolu bir yarım saat geçti. Bathsheba bu kez gözleri yolda bekleyemiyordu. Üzerinde mektup yazdığı masaya kapandı, umudu da, korkuyu da uzakta tutmak istercesine gözlerini yumdu.

Neyse ki durum umut vericiydi, Gabriel öfkelenmiş değildi. Kızın ilk gönderdiği haber pek kibirli bir anlatım taşıdığı halde, çoban tarafsız davranmıştı. Bu derece yüksekten atan kadın daha az güzel olsaydı, gülünç düşerdi; öte yandan, bu derece güzel olan bir kadın da daha az buyurucu davranmakla hiçbir şey yitirmezdi.

Nal sesleri duyulunca Bathsheba dışarı çıktı, başını kaldırıp baktı. Gözleriyle gökyüzünün arasından at üstünde bir karaltı geçti, koyunların bulunduğu tarlaya doğru ilerledi. Gabriel dönüp kıza baktı. Böyle dakikalarda bir kadının gözleriyle dudakları apayrı şeyler söyler. Bathsheba da çobana minnet dolu gözlerle baktı:

"Ah, Gabriel, nasıl böylesine taş yürekli olabildin bana karşı?" dedi.

Çobana, bu kez çıkıp gelişine teşekkür edilmeyişini bağışlattırabilecek bir söz varsa, o da bundan önce gelmeyişine böyle tatlı dille sitem edilmesi olabilirdi, ancak.

Gabriel sıkılganlığa kapılarak bir şeyler mırıldandı ve çarçabuk yoluna devam etti... Bathsheba mektubundaki hangi cümlenin onu buraya getirmiş olduğunu yüzündeki bakıştan anlamıştı. Onun arkasından kendisi de tarlaya gitti.

Gabriel o şişkin, kıpırtısız gövdelerin arasına dalmıştı bile. Ceketini sırtından atmış, gömlek kollarını sıvayarak cebinden kurtarma aygıtını çıkarmıştı. Bu, içine neşter geçirilmiş bir küçük tüptü. Gabriel şimdi bunu bir hastane operatörünün eline yaraşacak bir ustalıkla kullanmaya koyuldu. Elini koyunun sol böğründen geçirip istenen yeri seçiyor, neşterle deriyi ve zarı deliyor, sonra tüpü yerinden oynatmadan neşteri birdenbire çekiveriyordu. Tüpün dibinden yukarı, bir mum alevini söndürebilecek güçte bir hava akımı yükseliyordu.

Çekilen acıdan kurtulmak, bir süre için büyük bir mutluluğun yerini tutar, derler. Yerdeki zavallı yaratıkların yüzlerinde şimdi gerçekten büyük bir mutluluk okunuyordu. Kırk dokuz ameliyat başarıyla sonuçlandı. Koyunlardan kimilerinin ilerlemiş durumunun gerektirdiği acele yüzünden Gabriel bir kez (ama yalnızca bir kez) hedefini şaşırıp neşteri ötelere vurdu ve hasta koyunun oracıkta ölümüne neden oldu. Dört koyun o gelinceye

kadar ölmüştü; üç tanesi kendiliklerinden iyileşti. Hastalanan koyunların sayısı zaten elli yediydi.

Aşkın yönlendirdiği çoban işini bitirince Bathsheba gelip onun yüzüne baktı. Gönül çekici bir gülüşle, "Gabriel, yanımda kalır mısın?" diye sordu ve dudaklarını kapatmak çabasına kalkışmadı, çünkü birincisinin ardından bir ikinci gülücük daha geliyordu.

"Kalırım," dedi Gabriel.

Bathsheba ona bakarak gene gülümsedi.

XXII

Koca samanlık ve koyun kırkanlar

Neşenin zorunlu olduğu sıralarda neşeden yoksun kalmak kadar, neşenin var olduğu zamanlarda bundan sonuna kadar yararlanamamak da insanın ruhunu çökertir ve söndürür. Gabriel başına gelen felaketten beri ilk olarak son zamanlarda sıkıntılı düşüncelerden kurtulmuş ve gözle görülür ölçüde canlanmıştı. Uygun fırsat düşmeden ortadaki koşullar işe yaramaz; koşullar uygun olmadıkça çıkan fırsat da beş para etmez. Şimdi çoban öyle durumdaydı ki, koşullara uygun bir fırsat çıkar çıkmaz yükselip kalkınabilirdi. Yazık ki Bathsheba'nın yanında oyalanmadan olamıyor, bu da onun değerli zamanlarını har vurup harman savuruyordu. Onu alıp sürükleyebilecek olan kabarmış bahar selleri boşuna akıp geçiyordu, oysa bu sular yakında çekilmeye başlayabilirdi.

Haziranın ilk günü koyun kırkma mevsimi doruğundaydı. En yoz çayıra kadar bütün kırlardan sağlık ve renk fışkırıyordu. Her yeşil taptaze, bütün gözenekler

açık, her sap gürül gürül akan özsularla dipdiriydi. Tanrı kırlarda elle tutulup gözle görülürcesine vardı. Şeytansa kalabalığın arasına karışarak kente gitmişti. Bu hayat fışkıran mevsimde, Weatherbury kırları çeşit çeşit bitki ve çiçeklerle doluydu.

İnsanlara gelince: Baş koyun kırkıcısı Mr. Jan Coggan, mesleklerini gezgin olarak uygulayan ve adlarıyla tanımlanmalarına gerek olmayan ikinci ve üçüncü kırkıcılar, dördüncü kırkıcı Henery Fray, beşinci olarak Susan Tall'un kocası, altıncı Joseph Poorgrass, yamak Cainy Ball ve genel gözlemci görevinde Gabriel Oak vardı. Bu kişilerden hiçbirinin sırtında söylenmeye değer giysi yoktu. Her biri, yukarı ve aşağı tabakadan Hinduların giyim biçiminin ortalaması olan bir kılık seçmiş gibiydi. Duruşlardaki gerginlikle bakışlardaki genel donukluk, eldeki işin pek ciddi olduğunu ortaya vuruyordu.

Yer planı bakımından bir kiliseye benzeyen ve şimdilik Koyun Kırkma Damı diye anılan koca samanlıkta çalışıyorlardı. Bu yapı yakındaki köy kilisesinin biçimine benzemekle kalmıyor, eskilik yönünden de kiliseyle boy ölçüşüyordu. Eskiden bu samanlığın çevresinde başka çiftlik yapıları bulunup bulunmadığını bilen yoktu; çevrede herhangi bir yapının izleri de görülmüyordu. Yanlardaki, tepeleme ekin yüklü birer araba alacak kadar yüksek tavanlı sundurmaların önlerinde, cüretli bir elin yontmuş olduğu, kalın çıkıntılı taş kemerler vardı. Bu kemerlerin yalınlığı, daha süslü olmaya yeltenen yapıların erişemediği bir görkem yaratıyordu. Koca koca eğimli çapraz atkılarda tutturulan kestane renkli, puslu çatı, çağdaş kiliselerin onda dokuzundan daha soyluydu. Yan duvarlarda sıralanmış duran ve aralarındaki boşluklara koyu gölgeler düşüren payandalar, güzellik amaçlarıyla havalandırma amaçlarına aynı ölçüde yarayan, bıçak ucuyla açılmışçasına ince uzun deliklerle çentik çentikti.

Yaş ve stil yönünden benzeri olan kilise ve şatolar için söylenenemeyecek olan bir şey vardır ki, bu samanlık için söylenebilirdi: Kuruluşundaki amaçla şu anda kullanıldığı amaç birbirinin eşiydi. Ortaçağların o iki tipik kalıntısından ayrı ve üstün olarak bu eski samanlık, zamanın kıyımına uğramamış bir yaşayış ve çalışma yöntemini benliğinde canlandırıyordu. Hiç değilse burada, eskiden yaşayıp bu yapıyı yapan ustaların ruhu, yapıyı şimdi gören çağdaş insanın ruhuyla birlikti. İnsan bu aşınmış yapının karşısında durunca, gözü yapının şu sırada hangi iş için kullanıldığını görüyor, kafası geçmişteki tarihçesinin üzerinde oyalanıyor ve çağlar boyunca kopmadan süregelmiş olan bu amaç, bütünlüğünü içine sindirdikçe doyuyordu. Bu yapıyı dikmiş olan düşüncenin sürekliliği, değişmezliği karşısında için için koltukları kabarıyor, gönül borcuna yaklaşan bir duyguya kapılıyordu. Aradan geçen dört yüz yıl ne bu yapının yanlış bir temel üzerine kurulduğunu kanıtlayabilmiş, ne amacına karşı bir kin ve hınç uyandırmış, ne de bu yapıyı yakıp yıkacak bir tepki yaratmıştı. Bunu bilmek, eskiden yaşamış kafaların emeği olan bu yalın, gri yapıta rahat, hatta görkemli bir ağırlık veriyordu ki, kendine denk olan dinsel ve askerî yapılarda bu hava, insan kafasının biraz fazla meraklı bir kurcalamasıyla dağılabilirdi. Burada, insan ömründe bir kez olsun, Ortaçağ düşüncesiyle çağdaş düşünce aynı görüşte birleşiyordu. O dar, derin pencereler, zamanın aşındırdığı kemer taşlarıyla oluklar, eksenin dengesi, tavan atkılarının puslu kestane işlemesi, ne çağını doldurmuş bir sanat stilini, ne de köhnemiş bir dinsel inancı dile getiriyordu. İnsan gövdesinin savunmasını ve kurtarılmasını sağlayan ekmeğin taştan çıkartılması, dört yüzyıl önce olduğu gibi, bugün de bir bilim, bir din, bir tutkudur.

Bugün geniş, yan kapılar, içeride çalışan yün kırkıcılara bol ışık sağlayabilmek amacıyla güneşe doğru açıl-

mıştı. Kırkıcılar ortadaki tahta harman yerinde çalışıyorlardı. Kalın meşe tahtalarından yapılmış bu alan eskilikten kararmış, kim bilir kaç kuşak çiftçinin vuruşlarıyla cilalanarak, eski bir konağın kabul salonunun döşemesi gibi zengin renkli ve kaygan olup çıkmıştı. Kırkıcılar burada diz çökmüşlerdi. Güneş sırtlarındaki rengi atmış gömleklere, esmerleşmiş kollarına ve ellerinde salladıkları bilenmiş makaslara yanlamasına vuruyor, makaslardan zayıf gözleri kör etmeye yetecek parlaklıkta yüzlerce ışın çaktırıyordu. Her makasın altında bir tutsak koyun soluk soluğa yatmaktaydı; duyduğu kaygı dehşete dönüştükçe solukları büsbütün hızlanıyor ve sonunda hayvan dışarıdaki öğle sıcağı gibi titreşimli oluyordu.

Dört yüzyıl önceki çerçevenin içinde duran bu çağdaş tablo, tarihler arasındaki farktan umulabilecek kadar belirgin bir çelişki göstermiyordu. Kentlere kıyasla Weatherbury, hiç değişmeyen bir yerdi. Kentlinin "o zaman"ı köylünün "şimdi"sidir. Londra'da yirmi-otuz yıl öncesi "eski zaman" sayılır; Paris'te de beş-on yıl öncesi. Weatherbury'deyse "şimdi," otuz-kırk yılı içine alırdı. Yüz yılın aşağısında bir elli yıl, pantolonların kesimi, büzgülü gömleklerin işlemesinde herhangi bir iz bırakamazdı. Aradan geçen bir elli yıl, pantolonların kesimi, büzgülü gömleklerin işlemesinde üzerinde minicik bir değişikliği ancak yaratabilirdi. On yeni kuşak, halk ağzındaki bir tek deyimi bile değiştirmeyi başaramazdı. Essex ilinin bu kuytu köşe bucaklarında, hızlı yaşayan kentlilerin geçmiş günleri burada hâlâ yeni; bugünüyse henüz gelecekteydi.

İşte böyle, bu samanlık tam koyun kırkıcılara göre bir yerdi, koyun kırkıcılar da tam samanlığa göre kişiler.

Yapının geniş yan kanatları parmaklıklarla bölünmüş ve koyunların hepsi bu iki bölümün içinde toplanmıştı. Köşedeki bir kafesteyse, kırkıcıların zaman yitirmeksizin tutup alıvermeleri için üç-dört koyun hazır

bulunduruluyordu. Geri planda, sarı gölgelerin yumuşaklığında erimişçesine üç kadın duruyordu: Maryann Money'yle Temperance ve Soberness Miller, kırkılan yünleri topluyor, bunları bağlamak için yünden iplik eğiriyorlardı. Ekimden nisana kadar süren malt mevsimi sona erince komşu çiftçilere yardıma giden yaşlı malt ustası onlara iyi kötü yardımcı oluyordu.

En arkada duran Bathsheba, dikkatsizlik yüzünden hayvanlar kesilip yaralanmasın, yünler iyice dipten kırkılsın diye, gözlerini adamlarından ayırmıyordu. Bu parlak gözlerin karşısında bir pervane gibi dönüp dolanan, kalkıp konan Gabriel kendini yün kırkma işine sürekli vermiyordu, çünkü yarı zamanı ötekilere göz kulak olmakla ve kırksınlar diye koyun seçmekle geçiyordu. Şu arada köşedeki bir fıçıdan tasla hafif alkollü bir içki dağıtıp peynir ekmek kesmekteydi.

Bathsheba şuraya bir göz, öteye bir söz attıktan ve genç işçilerden birine, en son kırktığı koyunu hanımının baş harfleriyle damgalamadan sürünün içine salıverdi diye bir azar çarptıktan sonra gene Gabriel'in durduğu yere geldi. Gabriel yemeğini elinden bırakmış, korku içindeki bir koyunu kendi kırkma yerine sürüklemekteydi. Hayvanı, kolunun usta bir büküşüyle sırtüstü yere atıverdi. Koyunun başındaki kıvırcık yünleri keserek boyun ve sırt kısmını açıkta bırakmasına hanımı ses çıkarmadan bakıyordu.

Koyunun, şakırdayan makasın çıplak bıraktığı boynuyla sırtına yayılan kızarıklığı görünce Bathsheba, "Ağırına gittiğinden kızarıyor," diye mırıldandı. Bu kızarıştaki incelik, nice sosyete kraliçesini kıskandırabilir ve utancın böyle yerinde, hiç gecikmeden ortaya vuruluşu, dünyadaki herhangi bir kadın için övünülecek bir erdem sayılabilirdi.

Bathsheba'nın böyle başında durması zavallı Gab-

riel'in ruhunu, onun için lüks sayılacak derinlikte bir hoşnutlukla besliyor, doyuruyordu. Kızın gözleri dikkatli bir eleştiriyle onun, her kapanışta bir parça et doğrayacakmış gibi görünmesine karşın, bunu hiç yapmayan usta makasını süzüyordu. Guildenstern[1] gibi Gabriel de mutluluğunun aşırıya kaçmadığına seviniyordu. Bathsheba'yla konuşmak isteği duymuyordu. Göz kamaştıran hanımıyla kendisinin böyle baş başa, yeryüzünde ikisinden başka kimseyi içine almayan ayrı bir grup oluşturmaları yeterliydi.

Bu nedenle, çene çalan yalnızca Bathsheba'ydı. Bir tür konuşkanlık vardır ki, hiçbir şey söylemez; işte Bathsheba'nınki böyleydi. Ve bir tür susuş vardır ki, çok şey söyler; bu da Gabriel'inkiydi. Genç adam bu loş ve ılık mutlulukla dopdolu, koyunu öbür yanına çevirip dizini başına dayadı ve makasını boyun altından halka halka döndürüp hayvanın sağrısıyla sırtına geçerek kuyruğunda işini bitirdi.

En son şakırtı çınlarken saatine bakan Bathsheba, "Hem güzel oldu hem de çok çabuk!" dedi.

Gabriel alnındaki terleri silerek, "Ne kadar zamanda oldu, hanımefendi?" diye sordu.

"Koyunun alnındaki ilk büklümü kesişinden bu yana yirmi üç buçuk dakika oldu. Bu işin yarım saatten önce bittiğini ben ilk kez görüyorum."

Sırım gibi, tertemiz kalmış olan hayvan yün kırpıntılarının arasından ayağa kalktı. Afrodit'in köpüklü sular içinden yükselişine ne denli benzediğini kavramak için onu görmek gerekirdi. Giysisini yitirmiş olmanın şaşkınlığı ve ürkekliği içindeydi. Giysisi yerde kesiksiz, tek bir yumuşak bulut gibi serili duruyordu. Yapağının ortada

1. Shakespeare'in *Hamlet* oyunundaki karakterlerden biri. Hamlet'in arkadaşı. (Y.N.)

kalan bölümü şimdiye kadar güneş yüzü görmeyen yanı olduğundan, en ufak bir leke ve kusurdan uzak, kar gibi bembeyazdı.

"Cainy Ball!"

"Buyur, Mr. Oak! Geldim!"

Cainy Ball şimdi elinde katran kabıyla ileri atılır. Kırkılmış deri üzerine yeniden B.E. diye yazılır ve zavallı koyun, soluk soluğa, oradan kaçıp parmaklıktan atlayarak dışarki soyunmuş sürüye katılır.

Derken Maryann gelir beriye. Dağılmış yünleri bir araya toplayıp yumaklayarak arkaya taşır: Uzaktaki bilinmeyen birtakım kişilerin kış gelince sefasını sürecekleri bir buçuk kiloluk saf bir sıcaklık kaynağı. Gene de bu uzaktaki kişiler yünün şu şimdiki yepyeni, katıksız durumunun verdiği üstün tat ve avuntuyu hiçbir zaman tadamayacaklar. Onların eline geçinceye kadar yünün canlıykenki yumuşaklığı kuruyup sertleşecek, yıkanıp yok olacak. Oysa kaymak, su karıştırılmış sütten ne denli üstünse, şu duruşuyla yün yapağı da herhangi bir "yünlü"den o denli üstündür...

Ne var ki, taş yürekli felek, Gabriel'in şu sabahki mutluluğunun bütünlüğünü ille zedeleyecekti! Koçlar, yaşlı ve genç koyunlar sırasıyla kırkılıp sıra daha küçük kuzulara gelmişti ki, Gabriel'in, hanımı böyle tatlı tatlı başında durup onun yeni bir koyun kırkışına saat tutacak diye beslediği umut, samanlığın en uç köşesinde Çiftçi Boldwood'un görünmesiyle acı bir biçimde kırıldı. Çiftçinin girişini kimse fark etmemiş gibiydi, ama şimdi oracıkta durduğunu herkes görebiliyordu. Boldwood ne zaman bir topluluk içine girse, çevresine her yaklaşanın sezdiği, kendine özgü bir hava yayardı. Şimdi de Bathsheba'nın varlığıyla biraz baskı altına alınmış olan konuşmalar büsbütün kesildi.

Boldwood, Bathsheba'ya doğru yürüdü, kız da son

derece rahat bir tavırla dönüp onu selamladı. Boldwood ona yavaş sesle bir şeyler söyledi. O da sesini elinde olmadan ayarlayarak aynı perdeye indirdi, hatta biraz sonra erkeğin sesinin temposunu bile kaptı. Onunla arasında gizli bir bağ varmış gibi görünmeyi hiç istemiyordu. Ne var ki, kadın kolay etkilendiği çağda, eğer karşısındaki etki güçlüyse, yalnızca seçtiği sözcüklerle değil (bu olağandır) aynı zamanda ses tonu ve anlatımlarıyla da erkeğe doğru yönelir.

Gabriel, ilgisiz kalamayacak kadar kaygılı olmakla birlikte daha fazla yaklaşmayı onuruna yediremediğinden onların neler konuştuğunu işitemiyordu. Yalnız bu görüşmenin sonucu olarak kibar çiftçi Bathsheba'yı elinden tutup parmaklığın üstünden atlattı ve dışarıdaki parlak haziran güneşine çıkardı. Kırkılmış olan koyunların yanında durarak gene konuşmaya daldılar. Sürüyle mi ilgiliydi bu konuşma? Buna pek benzemiyordu. Gabriel'in bildiği kadarıyla, konuşan kişi eğer göz önündeki bir şeyden söz ediyorsa, gözleri çoğunlukla bu şeye dikili dururdu. Bu düşüncede bir gerçek payı yok değildi. Oysa Bathsheba hanım hanımcık bir tavırla yerdeki ufak bir saman çöpüne bakıyor, bakışlarında davar sorunlarının incelenmesinden çok bir genç kız utangaçlığı okunuyordu. Yanakları az çok kızarmış sayılırdı. Yüzünün rengi dalga dalga gidip geliyordu. Gabriel'se elindeki işi sürdürüyordu, üzgün ve kaygılı.

Bathsheba, Boldwood'un yanından ayrıldı. Çiftçi hemen hemen bir çeyrek saat kadar kendi başına, bir aşağı bir yukarı dolaştı. Sonra Bathsheba, meyve kabuğunun meyveyi sardığı gibi beline oturmuş olan yeni, yaprak yeşili binici giysisiyle göründü. Küçük Bob Coggan onun kısrağını alıp getirdi; Boldwood da kendi atını bağlamış olduğu ağaçtan çözdü.

Gabriel gözlerini ayıramıyordu onlardan. Bir yandan

Boldwood'un davranışına bakarken, öte yandan kırkmasını sürdürmeye yeltenince, elinin altındaki koyunu kasığından yaraladı. Hayvan debelendi. Bathsheba'nın gözleri o an hayvana doğru döndü ve çıkan kanı gördü.

Genç kız sert bir sesle, "Ah, Gabriel!" diye onu paylad. "Başkalarına karşı o kadar sertsindir, kendi yaptığın işi gördün mü!"

Dışarıdan birine bu sözler pek acı gelmeyebilirdi. Ama Gabriel'i içinden vurdu, çünkü genç adam çok iyi biliyordu ki Bathsheba, koyunun yaralanmasına kendisinin neden olduğunun, çünkü koyun kırkıcısını daha can alıcı bir yerinden kendisinin vurduğunun bilincindeydi. Kendisini her zaman Bathsheba'dan ve Çiftçi Boldwood'dan aşağı görmesi de genç çobanın yarasını onduracak bir şey değildi. Neyse ki, artık bu kızla bir âşık sıfatıyla ilgilenmeye hiçbir hakkı olmadığını kabullenmek konusunda vardığı erkekçe karar, onun arada bir duygularını gizleyebilmesine yarıyordu. Şimdi de sıradan bir iş yaparmışçasına telaşsız bir sesle, "Şişe!" diye bağırdı.

Cainy Ball koştu geldi, yaraya ilaç sürüldü ve kırkma işi gene ele alındı.

Boldwood usulca Bathsheba'nın ata binmesine yardım etti. Genç kız atını sürmeden önce Gabriel'e gene o tepeden bakan, iğneleyici incelikle, "Ben şimdi Mr. Boldwood'un Leicester'lerini[1] görmeye gidiyorum, Gabriel," dedi. "Sen benim yerime geç, adamlara göz kulak ol, sıkı çalışsınlar."

Gemler kısıldı, atlar tırısa kalkarak yola düzüldü.

Çiftçi Boldwood'un derin aşkı, çevresindeki herkesi çok ilgilendiren bir konuydu. Gelgelelim, adamın yıllar yılı bekârlığın sultanlık demek olduğuna en güzel, en

1. Uzun tüylü bir tür koyun. (Y.N.)

canlı bir örnek olarak gösterildikten sonra böyle yenilgiye uğraması, düş kırıklığına benzer bir duygu uyandırmıştı; St. John Long'un,[1] veremin öldürücü bir hastalık olmadığını kanıtlamak için çırpınırken tutup veremden ölüşü gibi bir şey.

Temperance Miller çiftçiyle Bathsheba'yı gözden yitinceye dek bakışlarıyla izleyerek, "Bunun sonu nikâh demektir," dedi.

Jan Coggan başını işinden kaldırmaksızın, "Öyleye benzer," dedi.

Laban Tall kırktığı koyunu öte yana çevirerek, "Eh, yabancıya gideceğine, tanıdık birine varması yeğdir," dedi.

Henery Fray mutsuzluk dolu gözlerini kaldırarak konuştu: "Eğer bir kız bir başına hayatın üstesinden gelebilecek kadar yürekliyse, evsiz barksız da değilse, neden evlenir bilmem. Çünkü böyleleri başka kadınların kısmetine engel olur. Ne yapalım, varsınlar evlensinler, bakalım. Zaten bir başlarına, ayrı ayrı iki ev döndürmeleri günah oluyor."

Çoğu kararlı kişiler gibi Bathsheba da, Henery Fray' in benzeri kişiler tarafından yerilirdi. En bağışlanamayan kusuru, hoşnutsuzluklarının çok belirgin olduğu yerde, hoşnutluklarının yeteri kadar belirgin olmayışıydı. Öğrendiğimize göre, eşyaya renk veren ışınlar, eşyanın emdikleri değil de almayıp yansıttıkları ışınlarmış. Bunun gibi insanlar da olumsuzlukları ve düşmanlıklarıyla seçilirler; iyi niyetlerinin üzerindeyse pek durulmaz.

Henery Fray daha kendini beğenmiş bir anlatımla sözlerini sürdürdü: "Bir keresinde ona birkaç konuda bir iki öğüt verecek oldum. Öylesine bilmiş bir küçükhanı-

1. John St. John Long (1798-1834). Romatizma ve verem tedavisiyle ünlü İrlandalı doktor. İki kez adam öldürme suçundan yargılanmış, vereme yakalanınca kendi tedavi yöntemlerini uygulamamıştı. (Y.N.)

ma akıl öğretmek bizim gibi dökümtülerin ne haddine düşmüş ya, komşular, siz benim nasıl bir adam olduğumu bilirsiniz hepiniz! Gururum bir kez depreşmeye görsün, sözümü sakınmadığımı bilirsiniz, değil mi?"

"Biliriz biliriz, Henery!"

"Ben de dedim ki, küçükhanım, boş yerler var, bunları doldurmaya gücü yeter, gönlü razı adamlar da var ya, eksik eteklerin (yani kadın kısmının, demeye getirdim) garezi... yok, yok, garezi değil, garezi demedim de, eksik eteklerin hainliği bu adamlara fırsat vermiyor ki, dedim. Pek de ileri gitmiş sayılmam, ha, ne dersiniz?"

"Yok canım, iyi oturtmuşsun!"

"Öyle. Hem de öleceğimi bilsem gene susmaz, söylerdim. Bir kez bir şeyi kafama koymaya göreyim, yılmak bilmem."

"Erkek adamsın be, hem de gururlu mu gururlu!"

"Kurnazlığı görüyorsunuz ya? Kâhya olmak sorununu demek istiyordum. Yalnız açık açık söylemiyordum ki, ne demek istediğimi anlamasın da, ben de iyice dalına basabileyim diye. Tilkiliğim buradaydı işte!.. Her neyse, canının istediğiyle evlensin bakalım. Belki de sırasıdır. Geçen gün koyunlar yıkanırken Çiftçi Boldwood onu sazların ardında öptü gibi geliyor bana, öyle sanıyorum."

Gabriel, "Amma da yalan attın!" dedi.

Henery sinirlenmeden, "Vay, bizim komşu, sen nereden biliyorsun ki?" diye sordu.

Gabriel bu konuda öteki kırkıcılarla bir tutulmaması gerektiğine inanarak, biraz kendini beğenmişlikle, "Bütün olup bitenleri bana anlattı da ondan," diye karşılık verdi.

Henery Fray bozularak, "İnanmak senin hakkın," dedi. "En gerçek bir hak. Ne var ki ben bir parça uzağı görebilen bir adamım. Kâhyalığı hak edecek kadar ileri görüşlü olmak, atla deve değilse de hiç yoktan iyidir ya!

Gene de hayata serinkanlılıkla bakmasını bilirim. Komşular, kulak veriyor musunuz bana? Gerçi dilimin döndüğünce yalın konuşmaya savaşıyorsam da sözlerimin anlamı kimi kafalara girmeyecek kadar derin olabilir."

"Evet, Henery, evet, seni can kulağıyla dinliyoruz."

"Acayip ihtiyarın biriyimdir ben. Bir hiç yerine koyup oradan oraya attılar beni. Biraz da kamburum çıktı belki. Gene de derin yönlerim vardır, hem de deryalar kadar derin. Hele adını söylememiz gerekmeyen bir çobanla istediği konuda akıl yarışına çıkabilirim. Ama olmaz ki! Ne gezer!"

Maltçı ustası hırçın bir sesle araya girdi:

"Acayip ihtiyarın biri mi dedin! Oğlum, sen ihtiyar yerine konmazsın ki daha, hiç ihtiyar denemez sana! Daha dişlerinin yarısı dökülmemiş! Dişleri dökülmemiş adamın ihtiyarlığı kaç para eder ki? Sen daha memeden kesilmeden ben güvey girmiş değil miydim? Sekseni çoktan aşmış adamlar dururken altmışında olmak marifet mi yani? Pek sudan bir böbürlenme seninkisi!"

Maltçı ustasını yatıştırmak gerekince, ufak tefek düşünce ayrılıklarını hasıraltı etmek Weatherbury'nin değişmez bir geleneğiydi.

Şimdi de Jan Coggan, "Sudan ya, gerçekten öyle!" dedi.

"Usta be, bizim gözümüzde sen dünyanın bir numaralı ihtiyarısın. Buna kimse karşı çıkamaz!"

Joseph Poorgrass, "Hiç kimse!" dedi. "Sen eşi az bulunur bir göstermeliksin usta; bu üstünlüğünden ötürü hepimiz sana hayranız."

Maltçı ustası, "Öyle, gençliğimde, gücümün kuvvetimin en yerinde olduğu zamanlarda da görüp tanıyanlar beni severlerdi," diye karşılık verdi.

"Ona ne şüphe, usta! Elbet öyleymiştir!"

Ak saçlı, iki büklüm ihtiyarın gönlü olmuştu. He-

nery Fray de halinden hoşnuta benziyordu. Uyum bozulmasın diye Maryann söze karıştı. Esmer teni, pas renkli iş giysisiyle Maryann şu sırada eski yağlıboya resimlerin (özellikle Nicholas Paussin'in[1] resimlerinden birinin) olgun renklerini üzerinde toplamış gibiydi.

"İçinizde, şöyle, ben zavallıya uygun bir ihtiyar bileniniz var mı? İster kambur olsun, ister topal, şöyle elden düşme bir koca, nasıl olursa olsun?" diye sordu Maryann Money. "Bu yaşımda kusursuz koca beklemiyorum elbet. Böyle bir bildiğiniz varsa söyleyiverin, ekmekle bira vermekten daha hora geçer, inan olsun."

Jan Coggan buna uygun yanıtı yapıştırdı. Gabriel Oak tek bir söz daha söylemeden koyun kırkmasına bakıyordu. Veba gibi bir tasa ruhunu sarmış, dirliğini kaçırmıştı. Bathsheba son zamanlarda onu çiftliğe mutlaka gerekli olan kâhyalık görevine getirerek arkadaşlarından ayırıp yükseltmeyi tasarladığını belirtir gibi davranmaktaydı. Gabriel'in bu görevde, mevki olarak gözü yoktu. Ancak Bathsheba dolayısıyla istemişti. Kendisi Bathsheba'yı sevecek, o da başka biriyle evlenmemiş olacak. Ne var ki, Bathsheba'yla ilgili tasarı ve düşleri şimdi puslanmış, silikleşmiş gibiydi. O gün kızı öyle terslemiş olmasını dünyanın en gülünç yanlışlarından biri olarak görüyordu şimdi. Boldwood'un duygularını oyuncak etmek şöyle dursun, Bathsheba başka bir erkeği oyalar numarası yaparak asıl Gabriel'in duygularıyla eğlenmişti. Genç çoban şu anda kendinden daha az okumuş olan arkadaşlarının görüşlerine tümüyle katılarak Miss Bathsheba Everdene'nin o gün Çiftçi Boldwood'u koca olarak seçeceğine inanıyordu.

Gabriel artık, her Hıristiyan çocuğunun İncil okumaya karşı içgüdüsüyle duyduğu isteksizliği geride bıra-

1. (1594-1665) Barok dönemde klasikçiliğin en önemli temsilcisi olan Fransız ressam. (Y.N.)

kacak kadar büyümüş olduğundan, Kutsal Kitabı sık sık gözden geçirirdi. Şimdi de içinden, "Yüreğini tuzak ve kapan yerine kullanan kadın bence ölümden daha korkunçtur," dedi.

Bir acıklı haykırıştan başka bir şey değildi bu; kopan fırtınanın savurduğu bir köpük. Yoksa Gabriel, Bathsheba'ya hâlâ eskisi gibi tapıyordu.

Cainy Ball düşüncelerini yeni bir yöne çevirerek, "Biz köylüler bu gece beylerin ağzına layık bir şölene konacağız," dedi. "Bu sabah gördüm, süt kovalarının dolusu pudingler yapıyorlardı, nah, senin yumruğun büyüklüğünde yağ topakları koyuyorlardı, Mr. Oak! Ömrümde böyle iri, böyle şişman yağ topağı görmedimdi ben. Sonra ocağın üzerinde de bacakları açılmış kocaman, kapkara bir lenger duruyordu ya, içinde ne olduğunu bilmiyorum."

Maryann, "Elmalı tart yapmak için de iki kile elma var," dedi.

Joseph Poorgrass tatlı bir bekleyişle geviş getirmeye başlayarak, "İnanın ben hepsinin hakkını vermeye niyetliyim," dedi. "Değil mi ya, yemek içmek güzel şeydir doğrusu, cana can katar bile diyebilirim, ayıp olmazsa. Ruh için iman neyse, gövde için de yiyip içmek odur, yoksa yıkılıp gideriz, sözün gelişi."

XXIII

Akşamüzeri - İkinci evlenme önerisi

Koyunların kırkılmasını kutlayan şölen, evin yanındaki çimenliğe kurulan uzun bir masanın üstüne hazır-

lanmıştı, masanın bir ucu geniş salon penceresinin pervazına dayanmış, elli-altmış santim kadar da içeri girmişti; Miss Everdene pencerenin iç yanında, masanın baş köşesine geçmişti. Böylelikle adamlarının arasına karışmadan başlarında bulunuyordu.

Bu akşam Bathsheba olağanüstü heyecanlıydı. Kırmızı yanaklarıyla dudakları, gölgeli saçlarının dalgalarıyla göz alan bir karşıtlık yaratıyordu. Bir yardımcı bekler gibiydi. Masanın öbür ucundaki sandalye, onun isteği üzerine boş bırakılmıştı. Yemeğe başlandığı zaman genç kız Gabriel'den bu yere oturarak o uçtaki görevleri üzerine almasını istedi. Çoban bunu seve seve kabul etti.

Tam o sırada Çiftçi Boldwood bahçe kapısından içeri girdi, çimenliği geçerek Bathsheba'nın bulunduğu pencereye gitti. Geç kaldığı için özür diledi. Gelişinin önceden kararlaştırıldığı belliydi.

Bathsheba, "Gabriel," dedi. "Lütfen gene kalkar mısın, Mr. Boldwood oraya otursun?"

Gabriel ses çıkarmadan kalktı ve gene yerine geçti.

Zengin çiftçinin sırtında, her zaman giydiği koyu grilerin tam tersine, alımlı yeni bir ceketle beyaz bir yelek vardı. İçi de dışı gibi neşeli olduğundan, görülmedik derecede konuşkandı. O geldikten sonra Bathsheba'nın da dili çözüldü. Gene de hırsızlık yüzünden kovduğu kâhya Pennyways'in çağrısız olarak çıkıp gelişi bir süre için keyfini kaçırmadı denemez.

Yemek bitince Jan Coggan, dinleyen var mı, yok mu diye beklemeden, kendiliğinden şarkıya girişti:

Sevdiğimi kaptırdım, vız gelir bana,
Sevdiğimi kaptırdım, vız gelir bana;
Bulurum yenisini,
Hem daha iyisini;
Sevdiğimi kaptırdım, vız gelir bana.

Bu şarkı sona erdiği zaman, masadakilerce sessiz bir beğeniyle karşılandı; bu sessizlik şarkının alkış gerektirmeyecek kadar iyi bilinen bir zevk kaynağı olduğunu gösteriyordu, gazete ilanlarına boş verecek kadar tutunmuş yazarların yapıtları gibi.

"Ee, komşu Poorgrass, şimdi şarkı söylemek sırası sende!" dedi Jan Coggan.

Joseph Poorgrass, kendi kendini küçümseyerek, "İyice çakırkeyif oldum; şarkı söyleyecek halim kalmadı," dedi.

Jan Coggan duygularının incinmişliğini ses tonuyla belirterek, "Hadi canım!" dedi. "Bu kadar nankörlük edemezsin sen, olmaz bu! Bak, hanım da nasıl gözlerini sana dikmiş sanki, 'Hemen şarkıya başla, Joseph Poorgrass!' diyor."

"Vay canına, gerçekten de öyle be! Ne yapalım, başa gelen çekilir!.. Yalnız siz benim suratıma bir göz atın da söyleyiverin, komşular, şu başımın cezası kan gene yanaklarımı basmış mı?"

Jan Coggan, "Yok, yüzünün kızarıklığı orta karar," diye karşılık verdi.

Joseph utangaçlıkla, "Güzel bir kadının gözü üzerimdeyken yüzüm pek kızarmasın diye iyice dikkat ederim," dedi. "Ne var ki, yüzümün kızarması kısmette varsa, kızarır."

Bathsheba pencereden, "E, Joseph, şarkını bekliyoruz," diye seslendi.

Joseph yumuşadığını belirten bir sesle, "Aa, gözüm kör olsun, ne diyeceğimi bilemiyorum, hanımcığım," dedi. "Olup olacağı kendi bestelediğim basit bir balad."

Şölendekiler, "İsteriz! İsteriz!" diye bağırdılar.

Böylece güven sağlayan Joseph Poorgrass titrek olmakla birlikte yüzünü ağartabilecek, duygu dolu bir parça söylemeye başladı. Bu baladın ezgisi ana notayla ikinci

bir notadan ibaretti ve daha çok bu ikinci notanın üzerinde duruluyordu. Parça öyle tutuldu ki, Joseph bir solukta, birkaç falsolu başlangıçtan sonra, ikinci şarkıya girişti:

E - ek - tim...
E - ek - tim...
Ektim a - aşkın tohumlarını...
Ba - a - har za - a - ma - nı.
Nisan, mayıs, bol güneşli haziran,
Küçük kuşlar cıvıldaşırken.

Şarkının sonunda Jan Coggan, "Çok güzel yazmışsın," dedi. "Hele o cıvıldaşırken ne güzel söz öyle!"

"Öyle. 'Aşkın tohumlarını' denilen yerde de güzel bir ezgi vardı, iyi kıvırdın. Yalnız adamın sesi çatlak zurnaya döndüğü yaşlarda 'aşk' diye bağırabilmek her babayiğidin harcı değildir. Arkasını getir, Mr. Poorgrass."

Ne var ki şarkının arkası getirildiği sırada Bob Coggan'ın tersliği tuttu: Büyüklerin özellikle ciddi oldukları sırada küçük çocukların tutulduğu türden bir terslik. Kahkahasını bastırabilmek çabasıyla masa örtüsünü tıkıştırabildiğince ağzına tıkıştırmıştı. Kısa bir süre böyle, hava sızdırmaz bir biçimde mühürlenmiş olarak oturduktan sonra kahkahası burnundan fışkırıverdi!

Joseph bunu gördü, öfkeden al al yanan yanaklarla, anında şarkıyı kesti.

Jan Coggan hemen Bob'un kulağını çekti.

"Sen söylemene bak, Joseph, bırakma," dedi. "Bu piç kurusunun da kusuruna bakma. Çok oynak bir balad, doğrusu. Hadi, sonraki dizeye geçelim. Tiz notalarda sesin kısılırsa ben sana yardım ederim."

Söğüt ağacının yaprağı ince,
Söğüt ağacının dalları kıvrak,

Ama bir türlü şarkıcıyı yeniden şarkıya başlatamadılar. Bob Coggan yaramazlığından ötürü evine gönderildi, Jacob Smallbury'nin bir başka balad söylemeyi önermesiyle masaya gene sessizlik çöktü. Jacob'un baladı öylesine her konuyu kapsayan, bitmez tükenmez bir şeydi ki, bir zamanlar ünlü ayyaş Silenus'un bu tür topluluklarda Chromis, Mnasylus ve benzeri hovardaları eğlendirmek amacıyla söylediği baladları akla getirebilirdi.[1]

Gece, toprağın üzerinden sinsi sinsi kendini göstermeye başlamıştı, ama akşamın henüz gülümseyen saatindeydiler. Günbatısındaki ışınlar tırmık tırmık yeryüzüne dökülmekle birlikte toprağa sanki değmiyor ve ışıksız yerleri hiç aydınlatmıyordu. Güneş ölmeden önce son bir can havliyle bir ağacın arkasına sokulmuştu. Derken batmaya başladı. Köylülerin belden aşağıları koygunlaşan alacakaranlığı gömülürken baş ve omuzları hâlâ gün ışığında, dışarıdan değil de kendi içlerinden vurur gibi görünen sapsarı bir aydınlık içindeydi.

Güneş limon sarısı bir sis içinde battı. Masa başındakiler yerlerinden kalkmayıp konuşmalarını sürdürdüler. Homeros'un cennetinde birer tanrıymışçasına neşe buldular. Bathsheba hâlâ pencerenin içinde kurulmuş oturuyor, örgü örüyor, arada bir de başını kaldırıp dışarıda gitgide kararan manzarayı seyrediyordu. Uzun süren alacakaranlık iyice yayılıp hepsini sarmadan kimse yerinden kımıldamadı.

Gabriel birden Çiftçi Boldwood'un masanın dibindeki yerinden yok olmuş olduğunu gördü. Çiftçinin ne zaman gittiğini bilmiyordu; Boldwood besbelli çevreleri-

1. Eski Roma'nın en büyük şairi olan Publius Vergilius Maro'nun altıncı *Eglog*'unda bu iki genç çoban, ayyaş Silenus'u uyandırıp bitmez tükenmez bir balad söyletirler. (Y.N.)

ni kuşatan alacakaranlığın içine çekilmişti. Gabriel bunları düşünürken, Liddy sofraya açılan salonun arka yanında şamdanlar yaktı. Bu yeni, canlı alevler masayla masadaki köylüleri aydınlatarak gerideki koyu yeşil gölgelerin arasına doğru serpildi. Hâlâ eskisi gibi oturan Bathsheba'nın sureti köylülerin gözleriyle ışıklar arasında yeniden açıkça belirdi, Boldwood'un odaya girip onun yanına oturmuş olduğu da ortaya çıktı.

Sıra akşamın en önemli sorusuna gelmişti. Acaba Miss Everdene onlara, her zaman tatlı tatlı söylediği o şarkıyı, *Allan Çayı'nın Kıyılarında*'yı söyler miydi, onlar dağılıp evlerine dönmeden önce?

Bir an düşündükten sonra Bathsheba peki dedi ve Gabriel'e işaret etti. Çoban hemencecik özlemini duyduğu köşeye doğru seğirtti.

Hanımı, "Kavalını getirdin mi?" diye fısıldadı.

"Evet, hanımefendi."

"Öyleyse şarkıma eşlik et."

Bathsheba salon penceresinde, adamlarının karşısında ayağa kalktı; ardında şamdanlar, sağında, pencerenin hemen önünde Gabriel. Çiftçi Boldwood odanın içinde, sandalyesini kızın soluna çekmiş oturuyordu. Bathsheba'nın sesi önce yumuşak, biraz da titrek çıktı, ama çok geçmeden güçlenip durulaştı. Sonraki olaylar dörtlüklerden birinin topluluktaki bazı kişilerin kafasına aylarca, belki yıllarca yerleşmesine neden olacaktı:

Yavuklusu bir subaydı
Kızın gönlü ona kaydı,
Allan Çayı kıyısında
Güler söyler, oynardı.

Gabriel'in kavalının oynak ezgilerine eşlik etmek için Boldwood da derin sesiyle araya katıldı ve şarkının

ikinci sesini sağladı. Gene de şarkıyı sıradan bir düettoya çevirmekten kaçınmak çabasıyla notaları öyle yavaş söylüyordu ki, sesi kızın sesini büsbütün ortaya vuran, keşfedilmemiş zenginliklerle dolu koyu bir gölge yaratıyordu. Köylüler eskiçağ şölenlerinde olduğu gibi birbirlerine yaslanmış, öylesine sessiz ve dikkatli, öylesine dalgındılar ki, kızın dizeler arasında soluk alışı neredeyse duyulabiliyordu. Ve sonunda, en son nota sözle anlatılamayacak bir bitişe doğru kayarak eridiği zaman, masadan alkışın özü olan bir mırıltı yükseldi.

Bu gece Çiftçi Boldwood'un ev sahibine karşı olan tutumu Gabriel'in gözünden kaçmamıştı, demeyi gereksiz buluyoruz. Gene de çiftçinin davranışlarında, bu davranışların zamanı dışında olağanüstü bir yön yoktu: Şöyle ki, Boldwood kıza öbürlerinin bakmadığı zaman bakıyor; onlar kıza bakarlarken kendisi gözlerini başka yana çeviriyordu. Onlar kıza övgü ve teşekkür sözleri söylerken kendisi susuyor, onların dikkati başka yerdeyken fısıldayarak teşekkürlerini bildiriyordu. İşin püf noktası, hiçbiri kendi başına bir anlam taşımayan eylemlerin arasındaki farktaydı. Gabriel de âşıkların başına bela olan kıskançlıkla kıvranmasına karşın bu belirtileri küçümsemiyordu.

Şarkısını bitirince Bathsheba adamlarına iyi geceler dileyip pencereden çekilerek salonun arka tarafına gitti. Bunun üzerine Boldwood da camı ve panjurları kapadı, içeride, onun yanında kaldı. Gabriel Oak sessiz ve kokulu ağaçların altında gezinmeye başladı. Köylüler Bathsheba'nın sesiyle uyanan yumuşak duygulardan sıyrılarak evlerine gitmek üzere ayaklandılar.

Jan Coggan sırayı geri itip dışarı çıkarken, eski kâhya Pennyways'den yana bir göz attı. Sayın hırsıza dünyaca ünlü bir başyapıta bakarcasına bakarak, "Neme gerek, doğruya doğru, eğriye eğri," diye konuştu. "Adam bu gece övgüye değerdi, doğrusu."

Hıçkırığı tutmuş olan Joseph Poorgrass hık hıklarının arasında, "Ne yalan söyleyim, gözümle görmesem inanmazdım, söz gelişi," dedi. "Her bir bardak, şu konukluk çatal bıçaklarla boş şişelerin her biri hâlâ yerli yerinde dursun da, bir tanesi bile yürütülmemiş olsun! İnanılır gibi değil!"

Erdemli hırsız dudaklarını öfkeyle kısarak, "Beni pohpohluyorsunuz," diye karşılık verdi.

Jan Coggan, "Pennyways'in şu yönden hakkını vermek gerek," diye ekledi. "Kendisi ne zaman iyi, soylu bir iş yapmak üzere kararını verse (ki bu akşam sofraya oturmadan önce böyle bir karar verdiğini yüzünden okudumdu), ne zaman böyle bir karar verse çoğunlukla bu kararında durmayı becerir. Evet, komşular, göğsüm kabararak söylüyorum ki kendisi bu gece hiçbir şey çalmadı."

Joseph, "Ne denir, namusluca davrandın, Pennyways, sağ ol, var ol," dedi.

Topluluğun öteki kişileri de hep bir ağızdan bu düşünceye katıldılar.

Bu ayrılış saatinde, iç salonun dışarıdan görülebilen tek şeyi, panjurun arasından sızan ince ve kıpırtısız bir ışık çizgisiyken, içeride ateşli bir sahne oynanmaktaydı.

Miss Everdene'le Çiftçi Boldwood yalnızdılar. Durumunun ciddiliği, genç kızın yanaklarındaki o sağlık fışkıran ateşi oldukça söndürmüştü, ama gözleri bir zaferin heyecanıyla parıl parıldı.

Bu, gönlünün istediği değil de, kafasının tasarladığı bir zafer de olsa, zaferdi.

Genç kız demin oturmakta olduğu alçak bir koltuğun arkasında duruyordu. Erkek de koltuğun içine bir dizini dayayıp ona doğru eğilmiş, onun elini iki elinin içine almıştı. Yerinde duramayarak kıpırdanıyordu. Bunun nedeni de, Keats'in ince deyimiyle, aşırı mutlu bir

mutluluktu.[1] Bu adamın oldum olası kopmaz bir parçası gibi duran durgunluğunun böyle alışılmadık bir biçimde, aşk yüzünden dağılmasındaki üzücü ayarsızlık kıza acı veriyor, tapınıldığını görmekten aldığı tadı büyük ölçüde öldürüyordu.

Her zamanki güvencine uymayan titrek bir sesle, "Sizi sevmeye çalışacağım," dedi. "Size iyi bir eş olabileceğime inanabilirsem sizinle seve seve evlenirim. Yalnız, Mr. Boldwood, bu derece önemli bir konu üzerinde onurlu her kadın duraksar; ben de bu gece yemin yerine geçebilecek bir söz vermek istemiyorum. Sizden birkaç hafta beklemenizi rica etmek bence daha iyi... O zaman durumumu belki daha açık seçik görebilirim de..."

"Yalnız o zaman, birkaç hafta sonrası için eğer umutlu..."

Genç kız kesinlikle, "Sizin burada olmayacağınızı söylediğiniz şu beş-altı haftanın sonunda, hasat zamanında, size karınız olmaya söz verebileceğimi umuyorum. Bunun için birçok neden var," dedi. "Yalnız şunu hiç unutmayın: Henüz söz vermiş değilim."

"Bu yeter... Ötesini istemiyorum. Bu sevgili sözlerinizi kafamda yineleyerek bekleyebilirim. Şimdi artık, Miss Everdene, iyi geceler."

Genç kız tatlı, ince, yakınlığa benzer bir anlatımla, "İyi geceler," dedi.

Çiftçi Boldwood içinin rahatlığını belirten bir gülümsemeyle dışarı çıktı.

Bathsheba onu şimdi daha yakından tanıyordu; erkek ona yüreğini bütün çıplaklığıyla açmıştı. Öyle ki, bir ara kızın gözüne, görkemli olması gereken, ama kendine görkem veren tüyleri yolunmuş bir kuş gibi görünmüş-

1. "Ama mutluluğunla aşırı mutlu." (John Keats'in "Bülbüle Ağıt" şiirinden) (Y.N.)

tü. Kız şimdi önceki cüretinden dehşete kapılmış, bunun bedelini ödemeye çalışıyordu. Yalnız, işlediği günahın ödemeye hazırlandığı bedele değip değmeyeceğini hiç düşünmüyordu. Başına kendi eliyle böyle bir çorap örmüş olması çok kötüydü ya, gene de durumda bir çeşit korkulu tat yok sayılmazdı. En ürkek kadınların bile en kötü ve korkunç durumlardan, salt bir damla zaferle karıştığı için bazen tat almaya başlamaları doğrusu pek şaşılacak bir şeydir.

XXIV

Aynı gece - Çamlıkta

Bathsheba'nın kâhya tutmamakla isteyerek yüklendiği çeşitli görevlerden biri de, yatmadan önce çiftlik yapılarını dolaşarak her şeyin yerli yerinde ve güvenlikte olduğuna inanç getirmekti. Gabriel Oak hemen hemen her gece bu tura hanımından önce çıkar, onun işlerine, özellikle atanmış bir kâhya dikkatiyle göz kulak olurdu. Ne var ki, Bathsheba bu sevda özverisinin pek farkında değildi. Farkında olduğu kadarını da biraz nankörce karşılardı. Kadınlar erkeğin aşktaki dönekliğine diz dövüp ağlamaktan hiç geri kalmazlar, ama vefasını da çoğu zaman görmezlikten gelirler.

Gece bekçiliğinin iyisi, kimseye görünmeksizin yapılanı olduğundan, Bathsheba elinde karartılmış bir fener taşır, yalnız ara sıra ışığı açarak bir kentli polisin serinkanlılığıyla köşe bucağı gözden geçirirdi. Bu serinkanlılığın nedeni, onun, karşısına çıkabilecek tehlikelerden korkmaması değil de, karşısına herhangi bir tehlike çıka-

bileceğini sanmaması olabilirdi. Çünkü beklediği en kötü olasılık, bir atın rahatını bulmadığını, tavuklardan bazılarının dışarıda bırakıldığını ya da bir kapının kapatılmamış olduğunu görmekti.

Bu gece Bathsheba yapıları her zamanki gibi dolaştıktan sonra, çiftliğin ahırına gitti. Buradaki sessizliği yalnızca, çok sayıda çenenin sürekli geviş getirmesi, bir de belli belirsiz görünen burunlardan çıkan ağır horultu ve poflamalarla son bulan solumalar dağıtıyordu. Bu horultu ve puflamalardan sonra geviş getirmeler gene başlıyor ve düşlem gücünün yardımıyla gözler hoşlukta bir sürü pembe-beyaz burun seçiyordu: mağara biçimli, iyice nemli ve kaygan. Dokunması bu kayganlığa alışık olmayanların önceleri hoşuna gitmeyen burunlar ve bunların altında, dillerinin yanına sokulan herhangi bir giysi parçasını hemen kapmaya pek meraklı olan ağızlar. İyice keskin gözler, bu ağız ve burunların yukarısında esmer alınlar, donuk, ama dost bakışlı gözler ve her gözün üzerinde bir günlük ayları andıran, beyazımsı incecik boynuzlar seçebilirdi. Arada bir duyulan ağırbaşlı bir "Muu!" sesi de bu görüntülerin Papatya, Akgül, Hanımkız, Nonoş, Al-Benek, Yıldız vb. daha doğrusu yukarıda sözü geçen Bathsheba'ya ait cins Devon ineklerinin yüz ve gövdeleri olduğunu su götürmez bir kesinlikle ortaya koyuyordu.

Bathsheba'nın dönüş yolu, üç-beş yıl önce çiftliği kuzey rüzgârlarından korumak amacıyla dikilmiş olan, sivri uçlu çamlardan oluşan bir korunun içinden geçiyordu. Birbirine girmiş dalların sıklığı yüzünden burası bulutsuz öğle saatlerinde bile loş olur, ikindi zamanı alacakaranlık çöker, akşamüzeri gece yarısını andırır, gece yarısında da Eski Mısır'daki dokuzuncu afet[1] gibi kapkara

1. Üç gün boyunca zifiri karanlık. (Y.N.)

kesiliverirdi. Bu çamlığı tanımlamak demek, alçak tavanlı, geniş, doğal bir salona benzetmek demekti. Bu salonun püsküllü çatısı, incecik, yaşayan keresteden direkler üzerinde duruyordu. Tabanıysa ölü çam iğneleriyle küflü kozalaklardan ve yer yer sivrilen ot tutamlarından dokunmuş yumuşak, boz renkli bir halıyla örtülüydü.

Yolun bu bölümü gece gezintisinin en önemli bölümüydü. Gene de Bathsheba buraya saparken yanına yardımcı almayı düşünecek derecede bir tehlike korkusuna kapılmadı. Ne var ki, kendisi zaman kadar sessizce yolda süzülürken, öbür baştan koruya giren ayak sesleri duydu. Evet, bunların bir ayak hışırtısı olduğu su götürmezdi. Kızın adımları o an kar tanelerinin sessizliğini aldı. Bathsheba bu yolun herkesçe kullanıldığını, karşıdan gelenin de evine dönen bir yolcu olabileceğini düşünerek kendi kendini avuttu. Bir yandan da, onunla yolun, çiftlik evine çok yakın olmakla birlikte en karanlık yerinde karşılaşacaklarına hayıflanıyordu.

Ses yaklaştı, yaklaştı. Bir karaltı tam onun yanından süzülüp geçmek üzereyken, bir şey Bathsheba'nın eteğini çekiştirdi ve sımsıkı yere çaktı. Böyle birdenbire durunca Bathsheba neredeyse dengesini kaybediyordu. Kendini toparlayıp doğrulunca sıcak bir kumaş ve birtakım düğmelerle çarpıştı.

Başının kırk-elli santim yukarısından gelen bir erkek sesi, "Ne başlangıç ya!" dedi. "Bir yerine bastım mı, arkadaş?"

Bathsheba büzülüp ondan geri durmaya çalışarak, "Yoo," diye yanıtladı.

"Nasıl olduysa oldu, birbirimize takıldık galiba."

"Evet."

"Kadın mısınız?"

"Evet."

"Hanım, demeliydim."

"Fark etmez."

"Ben de erkeğim."

"Yaa!"

Bathsheba eteğini gene yavaşça çekiştirdi, ama boş yere.

Adam, "Elinizdeki karartılmış fener mi?" diye sordu. "Ona benzettim."

"Evet."

"Feneri açmama izin verirseniz sizi kurtarırım."

Bir el feneri aldı; kapak açıldı, ışınlar zindanlarından dışarı fırladılar ve Bathsheba içinde bulunduğu durumu şaşkınlıkla gördü.

Takılmış olduğu adam sarı maden parçaları ve allar içinde göz alıyordu. Bir asker. Sessizlik içinde bir borazan sesi neyse, karanlıkta bu askerin birdenbire görünüvermesi de oydu. Şu dakikaya kadar günün her saatinde bu yerin ruhu olan karanlık, şimdi tahtından alaşağı edilmişti. Bunu yapan da fenerin ışığı değil, ışığın aydınlattığı görüntüydü. Kızın kafasında canlandırdığı koyu renk giyimli, kötü niyetli kişiyle karşısına çıkan şu görüntü arasındaki karşıtlık öyle büyüktü ki, Bathsheba bir büyüyle karşılaşmışa döndü.

Askerin mahmuzunun kızın eteğindeki süs kordonuna takılmış olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu. Genç adam bu arada kızın yüzünü görmüştü. Yepyeni bir nezaketle, "Ben sizi şimdi kurtarırım, hanımefendi," dedi.

Kız çabucak, "Yok yok, ben yaparım," diye karşılık vererek eğildi.

Ne var ki, eteğin kurtarılması öyle sudan bir iş değildi. Mahmuzun tırtıklı tekerleği o kısacık an içinde eteğin şeritlerine öyle bir takılmıştı ki ayrılması zaman isteyeceğe benzerdi.

Şimdi erkek de eğilmişti. Aralarında duran fenerin açık kapağından çam çöplerine ve uzun, ıslak ot sapları-

na vuran ışık, yerde sürünen, kocaman bir ateşböceğini andırıyordu. Yukarıya, erkekle kadının yüzlerine doğru yayılıyor ve koruluğu onların dev gibi gölgeleriyle dolduruyordu. Her siyah biçim, ağaç gövdelerinde eğrilip büğrülerek sonunda yok oluyordu.

Erkek, Bathsheba'nın bir an kaldırdığı gözlerinin ta içine baktı. Bathsheba gözlerini indirdi. Çünkü askerin bakışı rastgele karşılanamayacak derecede keskindi. Gene de bu arada kız gözucuyla onun genç ve ince yapılı olduğunu, kolunda da üç demir taşıdığını fark etmişti.

Eteğine gene asıldı. Asker buruk bir sesle, "Tutsaksınız, hanımefendi, bunu görmezlikten gelmenin yararı yok," dedi. "Aceleniz varsa eteğinizi kesmek zorundayım."

Kız ne yapacağını bilemeyerek, "Kesin öyleyse, lütfen," diye inler gibi konuştu.

"Bir dakikacık bekleyebilseniz, kesmemize gerek kalmazdı."

Adam mahmuzun minik tekerleğine dolanan bir şeridi açmaya başladı. Bathsheba elini çekti, ama asker ya rastgele ya da bilerek, onun eline dokundu. Bathsheba sinirlendi. Neden? Bilemiyordu.

Asker şeritleri açıp duruyordu. Gene de işin sonu gelmez gibiydi. Kız yeniden ona baktı.

Genç çavuş resmîliğe kalkışmadan, "Bu güzel yüzü bana gösterdiğiniz için teşekkür ederim," dedi.

Kız utancından kıpkırmızı kesildi. Ciddi ve donuk, "İsteyerek göstermedim ki!" diye karşılık verdi.

Bu tutsak durumunun izin verdiği oranda gururlu ve soğuk olmaya çalışıyordu ya, bu durumda böyle olabilmek güçtü.

Asker, "Bu kabalığınız sizi bana daha çok sevdirdi, hanımefendi," dedi.

"Bana gelince... keşke... hiç buraya gelip de karşıma çıkmasaydınız, görünmeseydiniz gözüme!"

Bathsheba gene eteğini çekiştirdi ve büzgüler Lilliput'ların mitralyöz ateşini andırır seslerle sökülmeye başladı.

"Sözlerinizin verdiği cezaya layığım. Yalnız, böyle güzel ve terbiyeli bir kız babasının cinsinden olanlara karşı nasıl olur da böyle kin tutabilir?"

"Kuzum, yolunuza gidin siz."

"Neler diyorsunuz, ey peri? Sizi de ardımdan sürükleyerek mi? Bir baksanıza. Ben ömrümde görmedim böyle arapsaçı."

"Bu yaptığınız ayıp! Beni burada tutmak için kasıtla, büsbütün karıştırıyorsunuz, biliyorum."

Çavuş, gözlerinde hınzırca bir ışıltıyla, "Yanlışınız var," dedi. "Hiç de öyle değil."

Bathsheba, "Öyle işte, söylüyorum size!" diye ateş püskürdü. "Bırakın, ben yapacağım. Rica ederim, bana bırakın!"

"Nasıl isterseniz, küçükhanım! Ben de taştan yapılma değilim ya!"

Genç adam bir göğüs geçirdi ve buna, göğüs geçirme özelliğini yitirmeyecek oranda çapkınlık katmasını bildi.

"Güzelliği bana, köpeğe kemik verir gibi atsalar bile, kendimi borçlu sayarım. Yazık ki şu dakikalar çok çabuk sona erecek!"

Genç kız kesin bir sessizlik kararıyla dudaklarını kıstı.

Düşünüyordu: Acaba eteğini olduğu gibi arkada bırakmak tehlikesini göze alıp yıldırım gibi ileri atılarak kendini kurtarabilir miydi? Çok korkunç bir düşünceydi bu! Şölende göz kamaştırmak amacıyla giydiği bu elbise, gardırobunun temel direğiydi. Dolabındaki elbiselerden hiçbiri ona böylesine yaraşmıyordu. Bathsheba'nın yerinde hangi kadın olsa (hele Bathsheba gibi doğuştan yürekli ve adamlarına çağırsa sesini duyurabilecek kadar yakınsa), yakışıklı bir askerden kurtulmayı bu derece pahalıya satın alırdı?

Serinkanlı yabancı, "Telaş edecek bir şey yok ki!" dedi. "Çoğu gitti azı kaldı."

"Bu alaycılığınız artık sinirime..."

"Taş yürekli olmayın!"

"Sinirime dokunuyor; kabalık ediyorsunuz bana!"

Çavuş yerlere kadar eğilerek, "Böyle nefis bir kadından özür dilemek kıvancına ulaşabilmek istiyorum da!" dedi. "Hanımefendi, bütün kalbimle özür diliyorum sizden."

Bathsheba artık ne diyeceğini bilemiyordu.

Genç adam onun eğik duran başını dikkatle süzerek, deminkinden daha ciddi, daha dalgın bir sesle, "Ben çok kadın gördüm ya, sizin kadar güzelini hiç görmedim," diye mırıldandı. "Bu sözlerimi neye çekerseniz çekin. İster kızın, ister hoşnut kalın, bana vız gelir."

"Herkesin düşüncelerini böyle hiç umursamadığınıza göre, siz kimsiniz bakalım?"

"Yabancı değil. Çavuş Troy. Burada kalıyorum. İşte, açıldı bile, gördünüz ya! Sizin şu ince parmaklarınız benimkilerden daha istekliymiş. Keşke bu düğüm hiç çözülmeyen bir kördüğüm olaydı!"

Durum gitgide kötüleşiyordu. Bathsheba doğruldu. Genç adam da doğruldu. Kabalık etmeksizin ondan uzaklaşabilmek; işin güç yönü işte buydu. Bathsheba, elinde fener, adım adım, askerin ceketinin alını seçebilecek kadar geri çekildi.

"Ey güzeller güzeli, güle güle!" dedi genç adam.

Kız karşılık vermedi; yirmi-otuz metre gittikten sonra döndü, evine doğru bir koşu kopardı.

Liddy yeni yatmıştı. Bathsheba kendi odasına çıkarken onun kapısını üç-beş santim aralayarak, "Liddy, köyde kalan bir asker var mı?" diye sordu.

"Çavuş bilmem kim – çavuş ama kibar bir adam; hem de yakışıklı, mavi şeritli al bir ceketi var, hani?"

"Yok, küçükhanım... Yok öyle biri. Yalnız Çavuş Troy olabilir bu. Ben kendisini görmedimse de izinli gelmiştir belki. Bir keresinde Casterbridge'deki alayından izinli olarak buraya geldiydi de."

"Evet, adı o. Sakalı yok, ama bıyıklı bir adam, değil mi?"

"Evet, bıyıklıydı."

"Nasıl bir adamdır bu?"

"Ah, küçükhanımcığım, söylerken utanıyorum ya, çok çapkındır! Gene de tığ gibi, kıvrak adamdır. Çiftlik ağası olaydı çok zengin olurdu. Öyle uyanık gençtir ki! Nüfusunda bir doktorun oğlu diye görünür. Bu da az şey değil ya, gerçekte bir lord oğludur."

"Bu da çok şeydir! Bak hele! Gerçekten mi?"

"Evet. Öyle iyi yetiştirilmiştir ki! Yıllar yılı Casterbridge Okulu'na gitti. Kaç dil varsa hepsini öğrendi. Denildiğine göre öyle ilerletmiş ki, Çince steno bile yazabiliyormuş ya, bunun gerçekliğine kalıbımı basamam, çünkü başkasından duydum. Ne var ki, kendisini çok harcadı, tuttu askere yazıldı. O zaman bile hiç uğraşmadan hemen çavuşluğa yükseliverdi. Ah, soylu kan taşımak ne mutlu şey! Soylu kan rütbe ve dosyalarda bile kendini belli eder! Demek Çavuş Troy gerçekten izinli gelmiş ha, küçükhanım?"

"Öyle sanıyorum. İyi geceler, Liddy."

Kim ne derse desin, kıvrak ruhlu bir kadın, bir erkeğe karşı süresiz olarak öfkeli kalamaz ki! Bathsheba gibi kızlar kimi durumlarda alışılmadık birtakım davranışları hoş karşılayabilirler: Övülmek istedikleri zaman, ki sık sıktır; boyunduruk altına girmek istedikleri zaman, ki ara sıradır; bir de saçmalık istemedikleri zaman, ki pek seyrektir. Şu sırada Bathsheba'ya, ilk saydığımız duygular egemendi; araya bir tutam da ikincisinden karışmıştı. Üstelik, şu feleğin ya da şeytanın işine bakın ki bu, duy-

gulara karşılık veren kişi gün gördükten sonra feleğin sillesini yemiş olan yakışıklı bir yabancıydı.

Bu yüzden genç kız onun davranışını hakaret sayıp saymayacağını bilemiyordu.

Kendi odasında, kendi kendine, "Böylesine garip bir iş hiç başıma gelmediydi!" diye söylendi. "Benim yaptığım kabalık da dünyada görülmemiştir, doğrusu: Bana karşı ince ve kibar davranmaktan başka suçu olmayan bir adama surat asıp kaçmak!"

Genç adamın onu öyle yüzsüzce övmesini artık bir kabalık saymadığı ortadaydı.

Boldwood ona güzel olduğunu bir kez bile söylememekle onarılmaz bir yanılgıya düşmüştü.

XXV

Yeni tanış anlatılıyor

Kişisel özellikleriyle başından geçenler bir araya gelerek Çavuş Troy'a olağanüstü bir insan damgası vurmuştu.

O, geçmişteki anıları bir yük, gelecek üzerine kurulan düşlemleri de boş ve fazlalık sayan bir adamdı. Yalnızca gözüyle gördüğünü duyup düşündüğü ve umursadığı için, ancak şu sırada olup biten şeyler onu incitebilirdi. Zaman görüşü, arada bir atıp geçtiği bir bakıştan ibaretti. İnsanın bilincini geçmiş ve gelecek günlere doğru yönelterek geçmişi hüzünle, geleceği de sakınganlıkla aynı anlamda görmesi, Troy'un bilmediği bir şeydi. Onun gözünde geçmiş dün demekti; gelecekse yarın, hiçbir zaman "daha ertesi gün" değil!

Bu yönden kendisi bazı bakımlardan şanslı sayılabilirdi. Öyle ya, istersek geçmişi hatırlamanın bir üstünlük değil, hastalık sayılacağını; gelecek üzerine de insanın içine sinerek, yani tam bir inançla düş kurmasına olanak bulunmadığını, düşü oluşturan sabır, sabırsızlık, karar ve merak gibi ikinci derecede unsurlarınsa zevk ve acı arasında durmadan gidip geldiğini ileri sürebiliriz, hem de pek inandırıcı bir biçimde.

Çavuş Troy, düş kurmak gibi bir kusuru olmadığından düş kırıklığına da hiçbir zaman uğramazdı. Bu "eksi kazanca" karşı bazı "artı kayıp"ları olabilirdi, çünkü düş kurmamak, ister istemez insanın yüce zevkleriyle duygularını biraz köreltir. Ne var ki, sözkonusu kişi bu yeteneğin sınırlanmasına hiçbir zaman bir kayıp gözüyle bakmaz. Bu bakımdan ruh ve zevk yoksulluğu maddesel yoksullukla belirli bir karşıtlık yaratır, çünkü ruh yoksulluğu çekenler umursamazlar; umursayanlar da bu yoksulluğu çekmekten kısa sürede kurtulurlar. Herhangi bir şeyden oldum olası yoksun yaşamak, aslında yoksunluk sayılmaz. Troy da zevkine varmadığı şeylerin yokluğunu duymazdı. Yalnız ağırbaşlı kimselerin tadamadığı zevkleri kendinin tattığını çok iyi bildiğinden (zevk alma yeteneği onlarınkinden daha az olduğu halde), ona daha çokmuş gibi gelirdi.

Erkeklere karşı oldukça dürüst davranırdı da, kadınlara gözünü kırpmadan yalan söylerdi. Bu, neşeli topluluklara katılınca, hemen ilk ağızda göze girmeye en elverişli olan bir ahlak kuralıdır. Bu gözdeliğin geçici olması olasılığı da ancak gelecekle ilgili bir şeydir.

Troy kötü huyların kıvrak ve şık olanlarını çirkin olanlarından ayıran çizgiyi hiçbir zaman geçmezdi. Bu yüzden çevresindekiler ona ahlak yönünden hiçbir zaman alkış tutmasalar da, yergilerini çoğu zaman hafif bir gülümsemeyle yumuşatırlardı.

Yargısıyla eğilimlerinin birbirini tamamladığı çok az görülürdü, çünkü bunlar ta eskiden, kendi istekleriyle ayrılmış bulunuyorlardı. Bu yüzden bazen niyetleri çok temiz olsa da yaptığı işler bu temizlikle çelişen karanlık bir fon oluştururdu. Çavuşun kötü dönemleri de içtepileriyle duygularının, erdemli dönemleri de serinkanlılıkla düşünmesinin ürünü olduğuna göre, erdemli dönemlerin pek sık ortaya çıkmamak gibi alçakgönüllü bir huyları vardı.

Troy hep hareket halinde bir adamdı. Ne var ki, bu hareketliliği makinemsi olmaktan çok bitkiseldi ve temeliyle yönü hiçbir zaman önceden belirli olmadığından, yoluna ne çıkarsa o uğurda harcanırdı. Bu yüzden Troy çoğu zaman konuşurken parlak sayılabilecek bir düzeye ulaşırdı, çünkü konuşmak içten gelen bir şeydir; öte yandan eylemlerinde, çaba filizlerine yön vermeyi beceremediğinden, ortanın çok aşağısına düşerdi. Her şeyi hemen kapan bir kafası ve oldukça güçlü bir kişiliği vardı. Yalnız bunları birleştirmek yeteneğinden yoksun olduğu için iradesinin kendine yol göstermesini beklerken zekâsı gereksiz ayrıntılara dalar, kişilik gücü de mantığının sesine kulak asmadığından, gereksiz sarmallar çevirerek boşa giderdi.

Eğitimi orta sınıftan gelme biri için oldukça iyi, sıradan bir asker içinse olağanüstü sayılırdı. Akıcı bir dille ve durmaksızın konuşurdu. Böylelikle içi bir türlüyken dışını bir başka türlü gösterebilirdi: Örneğin aşktan söz ederken yemek düşünebilir; bir kadını görebilmek amacıyla kadının kocasını ziyaret edebilir; ödemeye hevesli görünmekle birlikte borç takmaya niyetli olabilirdi.

Kadınlara karşı girişilen *passado*'larda[1] övgünün

1. (Por.) Eskrimde bir ayağı ileri basarak yapılan bir hamle. (Y.N.)

mucizesel gücü bütün dünyaca öylesine kabul edilmiştir ki, birçok kimse bunu bir atasözünü belirtircesine, hiç düşünmeden söyleyip geçer de, bu gerçekten doğan büyük ve önemli sonuçların pek üstünde durmazlar. Hele bu gerçeğin, övülenin iyiliği için kullanıldığı daha da az görülmüştür. Çoğunluk bu düşünceyi, kafaya dank edebilmesi için ille bir felaket bekleyen bütün öteki basmakalıp, beylik sözlerle aynı rafa kaldırır. Biraz üstünde durularak yinelendiğinde bu söz, yapılan övgünün etkili olabilmesi için akla yakın gelmesi gerekirmiş gibi bir inanç belirtir. Bu noktayı deneme yoluyla çözümlemeye kalkışanların pek az oluşu erkeklerin işine yarar. Şimdiye dek herhangi bir rastlantının bu noktayı çözümlememiş olması da, erkekler için bir mutluluk sayılabilir.

Gene de bir kadını akla sığmaz övgülere boğarak büyüleyen yalancı bir erkeğin cehennemsel bir güce ulaşabileceğini birçokları, istemeden yarattıkları üzücü olaylar yoluyla öğrenirler. Bazılarıysa aynı bilgiyi, yukarıda söylediğimiz gibi, deneme yoluyla edindiklerini ileri sürerler ve bu tür denemeleri güle oynaya sürdürerek çevrelerine felaket saçarlar. İşte Çavuş Troy bunlardan biriydi.

Kadınlarla olan ilişkilerde pohpohlamanın yerini doldurabilecek tek davranışın küfür ve hakaret olduğunu kılı kıpırdamadan söylediği çok duyulmuştu. Üçüncü bir yol tanımıyordu.

"Onlara dürüst davranırsan mahvolmuş sayılırsın," derdi.

Düşünürümüz Weatherbury'ye varır varmaz topluluk içine çıkıp kendini göstermekte gecikmedi. Koyunların kırkılmasından bir-iki hafta sonraydı. Boldwood'un yokluğundan ötürü adsız bir ruh ferahlığı duymakta olan Bathsheba ekinlerin biçildiği tarlalara doğru yürüdü ve çitin üzerinden tarlada çalışan işçilere baktı. Bu işçilerin yarısı çarpık çurpuk, öbür yarısı da dalgalı biçimler

oluşturuyordu. Çarpık çurpukları erkeklerdi; dalgalananlarıysa sivri şapkalarının peçeleri omuzlarının üzerine perde gibi inen kadınlar, Jan Coggan'la Mark Clark daha gerilerde bir çayırın otlarını biçiyorlardı. Clark orak sallayışına tempo tutan bir ezgi mırıldanıyor; Jan ise kendi orak sallayışının temposunu onunkine uydurmak için hiçbir çaba göstermiyordu. Ön çayırda samanları kaldırmaya başlamışlardı bile; kadınlar samanları tırmıklayıp yığıyor, erkekler de bu yığınları alıp arabaların içine atıyorlardı.

Arabanın arkasından parlak bir al benek çıktı ve ötekilerle birlikte, rahatça arabaya saman yüklemeye koyuldu. Eğlence olsun diye harman yapmaya gelen çapkın çavuştu bu. İşlerin şu civcivli sırasında böyle gönüllü olarak çalışmakla kendini çiftlik sahibinin hizmetine adamış sayılabileceğini kimse yadsıyamazdı.

Bathsheba tarlaya girer girmez Troy onu gördü ve elindeki çatalı yere saplayıp kamçısını alarak ilerledi. Bathsheba yarısı öfke olan bir sıkılganlıkla kıpkırmızı kesilerek ayaklarıyla birlikte gözlerini de önündeki yolun düz çizgisine yöneltti.

XXVI

Çayır kıyısında bir sahne

Çavuş, "Ah, Miss Everdene!" dedi, elini başındaki o küçük kaskete götürerek. "Geçen gece konuştuğum kişinin siz olabileceğini hiç düşünmemiştim doğrusu. Oysa biraz düşünseydim, konuştuğum kadının "mısır borsasının kraliçesi"nden başkası olamayacağını anlar-

dım. (Evet, gerçek her zaman gerçektir. Ben de dün Casterbridge'de sizden bu adla söz edildiğini duydum.) O gece duygularıma kapılarak bir yabancıya yaraşmayacak bir içtenlikle konuştuğum için şimdi sizden özür dilemek istiyorum. Gerçi buraların yabancısı değilim. Size söylediğim gibi adım Troy; çocukluğumda kaç kez şu tarlalarda amcanıza yardım etmişimdir. Bugün de aynı şeyi sizin için yapıyorum."

Mısır borsasının kraliçesi, ilgisiz bir nezaketle, "Bunun için size teşekkür borçlu olmalıyım," dedi.

Çavuş gücenik bir bakışla, "Hiç de değil, Miss Everdene," diye karşılık verdi. "Böyle bir şeyi nasıl düşünebildiniz?"

"Borçlu olmayışıma sevindim işte."

"Bir sakınca yoksa sorabilir miyim, neden seviniyorsunuz?"

"Size herhangi bir şey için teşekkür etmeyi pek canım istemiyor da ondan."

"Ah, bülbülün çektiği dili belasıdır. Ama ne kötü zamanlarda yaşıyoruz! Bir erkek bir kadının güzelliğini yüzüne karşı söylemekle başına dert açıyor! Size bundan ilerisini söylemedim, bunu itiraf etmelisiniz; daha azını da söyleyemezdim, bunu da ben itiraf ediyorum."

"Öyle şeyler vardır ki, bunları duymamakla insan hiçbir şey yitirmiş olmaz."

"Öyle mi? Yalnız siz konudan ayrılıyorsunuz."

"Yoo. Sizi hiç görmemeyi yeğlerim, demeye getiriyorum."

"Ben de sizin acı sözlerinizi başka herhangi bir kadının öpüşlerine yeğlerim. Onun için burada kalıyorum."

Bathsheba'nın dili iyice tutulmuştu. Gene de kendisine gönüllü yardım eden bir adamı sertçe paylayamayacağını düşünmekten kendini alamıyordu.

Troy, "Her neyse," diye konuşmasını sürdürdü. "Kimi

övgüler vardır, kabalık sayılabilir, benimkisi belki de bunlardandı. Öte yandan da birtakım davranışlar vardır, haksızlık sayılır, sizinki de belki bunlardandır. İkiyüzlülüğü hiçbir zaman öğrenmemiş olan, özü sözü doğru, dobra dobra bir adam, içindekileri istemeden dışarı vurdu diye günah işlemiş gibi cezaya çarptırılıyor."

Bathsheba ona arkasını dönerek, "Eminim bizim aramızda böyle bir durum yok!" dedi. "Yabancıların bana karşı küstahlık etmelerine izin vermem, beni övmek bahanesiyle bile olsa."

Genç adam umursamazlıkla, "Ha, sizi kızdıran iş değil yöntem demek," diye söylendi. "Gene de buruk bir avuntum var: Sözlerimin, hoşa gitseler de, kızdırsalar da, tümüyle gerçek olduklarını biliyorum. Yani sizi göreceğim ve sonra da arkadaşlarıma sizin sıradan bir kadın olduğunuzu söyleyeceğim ki, sizi görünce yiyecek gibi bakmalarını önleyebileyim de sizi utanmaktan kurtarayım, öyle mi? Bana göre değil bu iş. Ben bir kadının aşırı utangaçlığını desteklemek için bile böyle gülünç bir yalan söyleyemem, güzellik konusunda."

Bathsheba çavuşun kurnazlığı karşısında gülmekten kendini alamayarak, "Hepsi numara, sizin söylediklerinizin!" dedi. "Eşsiz bir düşlem gücünüz var, Çavuş Troy. O gece benim yanımdan geçip gitseniz de hiçbir şey söylemeseniz ne çıkardı? Benim sizi suçlamak istediğim tek nokta buydu."

"Söylemeden edemezdim ki! Bir duygunun yarı zevki hemen o anda, içten geldiği gibi ortaya vurulabilmesidir; ben de duyduklarımı içime hapsetmeyip dışarı vurdum işte. Eğer siz bunun tam tersi... yaşlı ve çirkin bir insan olsaydınız gene aynı şeyi yapardım... aynı biçimde ortaya vuruverirdim duyduklarımı."

"Ya! Peki, ne zamandır bu derece güçlü duyguların elinde oyuncaksınız?"

"Güzelliği biçimsizlikten ayırt edebilecek yaşa geldiğimden beri."

"Umarım bu sözünü ettiğiniz seçiş yalnızca yüzlerde kalmayıp ahlak konusunu da içine alıyordur."

"Ahlaktan ve dinden konuşmam ben, ne kendiminkilerden, ne de başkalarınınkinden. Gene de, eğer siz güzel kadınlar bana puta tapmayı öğretmiş olmasaydınız, iyi bir Hıristiyan olabilirdim, sanıyorum."

Bathsheba elinde olmadan gülümseyince yanaklarında beliren gamzeleri gizlemek amacıyla ilerledi. Troy kırbacını elinden çevirerek onun peşinden yürüdü.

"Yalnız... Miss Everdene... bağışlıyor musunuz suçumu?"

"Pek sanmıyorum."

"Neden?"

"Öyle şeyler söylüyorsunuz ki!"

"Size güzelsiniz dedim, gene de diyeceğim, çünkü, anasını... çünkü, güzelsiniz işte! Gördüklerimin en güzeli değilseniz Tanrı şu an canımı alsın! İnanın bana, eğer..."

"Yeter yeter!" dedi Bathsheba. "Dinlemeyeceğim sizi. Öyle olmayacak şeyler söylüyorsunuz ki!"

Onu dinledikçe daha çok dinlemek isteğiyle huzursuzluk arasında bunalıyordu.

"Gene söylüyorum: İnsanı büyüleyen bir kadınsınız. Bunu söylemem olağanüstü bir şey sayılmaz, değil mi? Çünkü gerçek gün gibi ortada. Miss Everdene, belki düşüncelerimi çok açıkça belirtmem hoşunuza gitmiyor; zaten sizi ilgilendirmeyecek kadar da önemsiz olabilir bu düşünceler. Gene de içten ve gerçek olduklarına göre niçin bağışlamıyorsunuz?"

Bathsheba, hanım hanımcık bir tavırla, "Çünkü... çünkü düşünceleriniz doğru değil de ondan," diye mırıldandı.

"Aa, ne ayıp! Siz Hz. Musa'nın On Emir'inden dokuzuncu emre karşı gelince, benim üçüncü[1] emre karşı gelmem kadar günah işlemiş olmuyor musunuz?"

Genç kız kaçamaklı, "Doğrusu, bana büyüleyici demek pek tam olarak doğru değilmiş gibi geliyor," diye karşılık verdi.

"Size öyle geliyorsa ben de, bütün saygıma karşın derim ki, bu sizin alçakgönüllülüğünüzdendir, Miss Everdene. Gene de herkesin gözüne çarpan bu gerçeği herkesten duymuş olmanız gerekmez mi? Onlara inanmanız gerek."

"Aslında, pek böyle söylemiyorlar."

"Öyleyse söylemeleri gerek!"

Bathsheba, "Şey, yani benim yüzüme karşı söylemiyorlar, sizin gibi," diye ekleyerek gerçekte sürdürmeye hiç niyetli olmadığı bu konuşmaya, farkına varmadan, biraz daha dalmış oldu.

"Gene de öyle düşündüklerini biliyorsunuz ya?"

"Hayır; demek istediğim, Liddy söyler durur herkesin böyle dediğini ama..."

Bathsheba durakladı.

Teslim olmak... bu basit yanıtın, ne denli üstü kapalı olursa olsun amacı buydu işte... kendisinin de farkına varmadığı bir teslim oluş. Böyle yarıda kalmış, kırık dökük bir cümlenin, içindeki anlamı böylesine tam olarak ortaya vurduğu görülmemiştir!

Çavuş içinden gülümsedi. Cehennemin bir deliğinden bakmakta olan Şeytan'ın da gülümsediği olasıdır. Öyle ya, şu an bir meslek hayatının dönüm noktasıydı. Temeli yıkacak olan tohumun, girdiği çatlakta kök salmış olduğu kızın sesinden ve duruşundan açıkça anlaşı-

1. Dokuzuncu emir: Hemcinsine karşı iftira etmeyeceksin. Üçüncü emir: Yalan söylemeyeceksin. (Y.N.)

lıyordu: Gerisi yalnızca zamana ve doğal birtakım gelişmelere kalmış olan bir işti.

Çavuş kızın deminki sözlerine karşılık, "İşte gerçek ortaya çıktı!" dedi. "Bir genç hanımın çevresinde kaynaşan hayranlığı ruhu duymasın olur mu? Her neyse, Miss Everdene, şu var ki siz, böyle açık açık konuşmamı gene bağışlayın, siz insanlık için daha çok bir baş belası sayılırsınız."

Genç kız gözlerini iri iri açarak, "Nasıl yani?" diye sordu.

"Gerçeği söylüyorum. Battı balık yan gider, derler ya... eski bir deyimdir, pek de üzerinde durulacak bir şey değildir ya, benim gibi kaba saba bir askere yeter de artar bile! Demek istediğim, içimden geldiği gibi konuşacağım, sizi hoşnut etmek amacı gütmeden ve sizin beni bağışlamanıza bel bağlamadan... Miss Everdene, güzelliğiniz yeryüzüne şu durumda iyilikten çok kötülük saçabilir."

Çavuş gözlerini, konuyu incelediğini belirten bir dalgınlıkla çayıra dikmişti.

"Sıradan her bir kadına ortalama olarak bir erkeğin gönül verdiği düşünülebilir. Kadın bu erkekle evlenebilir; erkek durumdan hoşnuttur, yararlı bir ömür sürdürür gider... Gelgelelim sizin gibi kadınları isteyen yüz erkek vardır. Gözleriniz sayısız erkeği büyüleyerek içlerinde boşuna istekler uyandıracaktır.

Öyle ya, bu sürüyle erkekten ancak bir tanesine varabilirsiniz. Geri kalanlardan, sözgelişi yirmi tanesi, karşılık görmeyen aşkın acısını içkiyle dindirmeye çalışacaktır; bir başka yirmi tanesi, sizin aşkınız dışında tutkuları olmadığı için, ömürlerinin geri kalanını bir baltaya sap olmaya çabalamadan, dünyaya küserek geçireceklerdir. Bir üçüncü yirmi kişilik küme de, ki içlerinde zayıf iradeli şu kulunuz da olabilir, her zaman sizin peşinizden

sürüklenerek sizi görmekle yetinmeye çalışacak, birtakım çılgınlıklar yapacaklardır. Erkekler her zaman öyle sersemdirler ki! Geri kalanlar umutsuz aşklarından kurtulmak çabasında az çok başarıya ulaşabilirler. Ne var ki, hepsinin de boynu bükük kalacaktır. Hem yalnızca bu doksan dokuz erkek değil, bunların evlenmiş olabilecekleri doksan dokuz kadın da onların yanı sıra mutsuz olacaktır. İşte benim sözüm bu kadar. Sizin gibi çekici bir kadın insanlık için bir nimet sayılmaz, deyişimin nedeni işte bu, Miss Everdene."

Bu demeç sırasında yakışıklı çavuşun yüz çizgileri, karşısındaki genç kraliçeye seslenen John Knox'un[1] yüzü gibi ciddi ve sertti.

Kızın karşılık vermediğini görünce, "Fransızca okumanız var mıdır?" diye sordu.

"Yok. Başladımdı, ama fiillere geldiğim sırada babam öldü de," diye Bathsheba yalınlıkla karşılık verdi.

"Ben okurum, fırsat buldukça. Son zamanlarda pek fırsat bulamıyorum ya! Annem Parisliydi. Bir atasözleri vardır onların: *Qui aime bien châtie bien* – Çok seven çok azarlar! Anlıyor musunuz, ne demek istediğimi?"

Bathsheba, "Ah," diye yanıtladı. Çoğunlukla serinkanlı olan kızın sesinde bir titreklik var gibiydi. "Eğer dövüşmeniz de konuşmanızın yarısı kadar tatlıysa, süngü yarasını mutluluğa dönüştürebiliyorsunuz demektir!"

Sonra zavallı Bathsheba bunu söylemekle düştüğü yanılgıyı hemen fark etti. Bunu çarçabuk düzeltmek telaşına düşünce de, büsbütün çıkmaza girdi: "Bu söylediklerinizden benim hoşlandığımı sakın sanmayın!"

Troy, "Biliyorum, hem de çok iyi biliyorum hoşlanmadığınızı," diye yanıtladı. Yüzünde ve bakışlarında

1. İskoç Reform Hareketi'nin en önemli önderi olan papaz John Knox'un (1514-72) genç Katolik İskoçya Kraliçesi Mary Stuart ile konuşması. (Y.N.)

candan bir inanmışlık okunuyordu. Sonra yüzündeki anlatımı üzgün bir asıklığa dönüştürerek ekledi: "Bir düzine erkek size aşk sözleri söylemeye hazır beklerken; hakkınız olan hayranlığı belirtmekle birlikte size gerekli olan uyarılarda bulunmaktan kaçınırken benim böyle, sözlerimi pek tartmadan övgüyle yergiyi bir arada söylememin pek hoşunuza gitmeyeceği ortada. Aptal olabilirim, ama buna inanacak kadar kendini beğenmiş değilim."

Bathsheba bir eliyle durup durup çekelediği bir ot sapına kuşkuyla bakarak, "Bence... siz gene de kendinizi beğenmişsiniz," dedi.

Askerin işleri yürütme yöntemi onu terletmeye başlamıştı; bu tür kandırma yöntemlerini hiç görmediğinden değil, yalnız askerin davranışındaki direnç ve atılganlık insanın soluğunu kesiyordu da.

"Bunu başka hiç kimseye itiraf etmem... size de itiraf ediyor sayılmam da... gene de geçen gece öyle sersemce bir umuda kapılmamda biraz kendimi beğenmişlik payı olabilirdi. Benim söylediğim hayranlık sözlerini sizin zorla dinleye dinleye usanmış olabileceğinizi biliyordum. Ne var ki, iyi yürekli olduğunuz için benim dilimi tutamayışımı hoş görürsünüz sanmıştım... oysa hoş görmediniz. Bu sabah da ben sizin samanlarınızı kurtarmaya çalışırken, siz bana kötülük kondurup beni yaraladınız."

Her zaman pek uyanık olan genç kız acınacak kadar saf bir içtenlikle, "Artık düşünmeyin bunları," dedi. "Belki de içinizden geçenleri kabalık olsun diye söylemediniz. Daha doğrusu niyetinizin kabalık etmek olmadığına inanıyorum. Bugün bana yardıma geldiğiniz için de teşekkürler. Yalnız sakın... sakın bir daha benimle öyle... hiçbir türlü konuşmayın, ben sizinle konuşmadan."

"Ah, Miss Bathsheba, taş yüreklilik bu."

"Hiç de değil bu. Neden olsun?"

"Siz benimle hiç konuşmayacaksınız da ondan. Çok kalmıyorum ki burada. Yakında gene o hiç değişmeyen talimlerin sefilliğine dönüyorum. Alayımız da belki yakında dışarıya gönderilebilir. Oysa siz benim şu sıkıcı, renksiz yaşantıma doğan tek mutluluk kuzusunu elimden alıyorsunuz. Ne yapalım... kadınların en belirgin özelliği cömertlik olmasa gerek."

Kız az çok ilgiyle, "Ne zaman gidiyorsunuz buradan?" diye sordu.

"Bir ay sonra."

"Peki, benimle konuşmak nasıl olur da mutluluk verir size?"

"Sorabiliyor musunuz, Miss Everdene, size karşı işlediğim kusurun gerçek nedenini bilmenize karşın?"

Bathsheba duraksayan, kuşkulu bir sesle, "Böyle entipüften bir şeye önem veriyorsunuz madem, istediğinizi yapmakta bir sakınca görmem," diye yanıtladı. "Ne var ki, benimle konuşmak sizin için nasıl böylesine önemli olabilir? Bana öyle geliyor ki sözde kalıyor."

"Haksızlık ediyorsunuz. Gene de sözümü yinelemeyeceğim. Sizden her ne pahasına olursa olsun dostluk görmek beni öyle mutlu kılıyor ki, hiçbir şeyin üzerinde durmayacağım. Sizinle konuşmak benim için önemli, Miss Everdene, hem de nasıl. Sizden bir çift söz, belki de yalnızca bir selam istedi diye bir erkeği aptal sayabilirsiniz. Ne var ki, siz bir erkeğin bir kadına... size bakmasının ne demek olduğunu bilemezsiniz."

"Olabilir."

"Bu yüzden de bu konuda hiç bilginiz yok. Tanrı sizi bu tür bilgileri edinmekten saklasın!"

"Yalancı! Beni pohpohlayacaksınız diye saçmalıyorsunuz. Nasıl oluyormuş? Öğrenmek istiyorum."

"Kısacası insan size bakınca hiçbir şey düşünemez, işitemez, göremez oluyor. Bir tek yönden başka ne yöne baksa, mutsuz oluyor, o yöne bakmak da işkence oluyor insana."

Genç kız başını iki yana sallayarak, "Yok, çavuş, olmuyor; numara yapıyorsunuz," dedi. "Sözleriniz doğru olamayacak kadar parlak."

"Askerlik onurum üzerine yemin ederim ki, numara yapmıyorum."

"Peki, nasıl olabilir böyle bir şey, öylesine soruyorum."

"Çünkü siz adamın aklını başından alıyorsunuz, benim de aklım başımdan gitti."

"Görünüşünüzden anlaşılıyor."

"Gerçekten öyle."

"Olamaz ki! Beni daha geçen akşam gördünüz!"

"Bir şey çıkmaz ki bundan. Yıldırım düştüğü an çarpar. Sizi o akşam, o anda sevdim, şimdi sevdiğim gibi."

Bathsheba onu merakla süzdü: Ayaklarından başlayarak gözlerini elinden geldiğince yukarı doğru kaldırdıysa da, pek onun gözlerinin düzeyine çıkamadı.

Hanım hanımcık, "Sevemezsiniz, sevmediniz de!" dedi. "İnsanlar böyle yıldırımla vurulmuşçasına duygulara kapılmazlar. Sizi dinlemeyeceğim artık. Tanrım saat kaç oldu acaba? Gidiyorum ben, boşuna zaman harcadığım yetti."

Çavuş saatine bakarak zaman söyledi. Sonra, "Nasıl olur, efendim, saatiniz yok mu?" diye sordu.

"Şu sırada yok. Yenisini alacağım da."

"Yok. Kendiniz almayacaksınız, Miss Everdene, size verecekler. Evet, saat armağan edecekler size; bir armağan."

Ve genç kız daha onun sözü nereye getirdiğini anlayamadan, elinde ağır bir altın saat buldu.

Genç adam, ağırbaşlı ve yalın, "Benim gibi bir ada-

ma yaraşmayacak kadar iyi bir saattir bu," dedi. "Tarihçesi vardır. Düğmesine basın da arkasını açın, lütfen."

Bathsheba çavuşun dediğini yaptı.

"Ne görüyorsunuz?"

"Bir arma, bir de yazı."

"Beş uçlu bir taç; altında da bir yazı: '*Cedit amor rebus* – Aşk yazgıya boyun eğer.' Bu Severn Kontlarının özdeyişidir. Bu saat, Severn soyunun son lordununmuş. Annemin doktor olan kocasına verilmiş; ben büyüyünceye dek saklasın diye. İşte babamdan kalmış kalacak tek miras bu. Zamanında ne yüce yaşantıları ayarlamış bu saat, yüksek törenler, saray buluşmaları, şahane yolculuklar, soylu uykular. Şimdi artık sizin oldu."

"Yok Çavuş, kabul edemem ben bunu, edemem!" diye genç kız gözlerini yuvarlacık açtırtan bir şaşkınlıkla bağırdı. "Altın saat bu! Ne yapıyorsunuz siz? Bu kadar da numaracı olmayın."

Çavuş kızın ısrarla uzattığı saati geri almaktan kaçınmak amacıyla geri geri gitti. O geriledikçe Bathsheba ilerliyordu.

Troy hep o, içinden gelene uyup bir ânı öbürüne uymayan esintili adam havasıyla konuştu:

"Sizde kalsın, Miss Everdene. Kuzum, ne olur, sizde kalsın. Sizin malınız olduğunu bilmek onu benim gözümde on kat değerlendiriyor. Daha ucuz bir saat de benim işimi pekâlâ görür. Eski saatimin kimin yüreğinin üzerinde çarptığını bilmenin tadıysa... ama yok, açmayacağım bu sözü. Saatim şimdiye dek hiç bu kadar değerli ellerde bulunmamıştı."

Genç kız üzüntü içinde, "Olamaz, alamam bunu!" diye çırpındı. "Ah, nasıl yapabilirsiniz böyle bir şeyi? Demek istediğim, rol yapmıyorsanız. Bana ölmüş babanızın saatini vermek... hem de öylesine değerli bir saat! Bu kadar çılgın olmayın, kuzum, Çavuş Troy!"

"Babamı severdim. Bu iyi. Daha da iyisi, sizi seviyorum. Onun için yapabiliyorum bunu."

Çavuşun sesi her bakımdan öyle doğaldı ki, şu sırada artık rol yapmadığı anlaşılabiliyordu. Genç kızın uysalken alay olsun diye övdüğü güzelliği fırtınalı bir havaya bürününce onu gerçekten etkilemişti, içtenliği Bathsheba'nın sandığından daha azsa da kendi sandığından galiba daha çoktu.

Bathsheba heyecanlı şaşkınlıklar içinde kıvranıyordu. Yarı kuşkulu, duygu dolu bir sesle, "Olabilir mi bu?" diye söylendi. "Nasıl olabilir, siz beni sevesiniz, hem de böyle birdenbire! Öyle az gördünüz ki beni! Belki de böyle... sizin sandığınız kadar... hoş birisi değilim. Kuzum, ne olur alın şu saati; ne olur! Kabul edemem bunu, etmeyeceğim. İnanın bana, bu cömertliğiniz pek aşırı! Benim size tek bir iyiliğim dokunmadı ki! Siz bana karşı neden böyle iyi davranıyorsunuz?"

Genç adam dudaklarının ucuna kadar gelmiş olan yapmacık yanıtı gene yutarak kıza gözlerini ayıramadan baktı. Gerçek şuydu ki Bathsheba şu duruşuyla, heyecanlı, yabansı ve içten, onun biraz önce söylediği övgü sözlerine öylesine tümüyle uyan büyüleyici bir güzellikteydi ki, genç adam bu sözleri numara olsun diye söylemekle kendi yaptığı küstahlığa şaştı. Düşünmeden, makine gibi, "Neden acaba?" dedi; gözlerini hâlâ alamıyordu ondan.

Genç kız onda yarattığı duygu dönüşümünü sezerek, "İşçilerim de benim böyle tarlanın ortasında sizi kovaladığımı görüp şaşıyorlar," dedi. "Çok kötü bu!"

Troy kendini tutamayarak patavatsızca, "İlk verdiğimde kabul etmenizi pek istemiyordum," dedi. "Bu benim soyluluğumun tek kanıtı çünkü. Ne var ki şimdi bütün yüreğimle istiyorum almanızı; yemin ederim. Hiç sıkılmayın, kuzum! Benim hatırım için onu taktığınızı

bilmek mutluluğundan beni yoksun bırakmayın, ne olur! Ama siz öylesine güzelsiniz ki, başkaları gibi iyi yürekli olmayı düşünmezsiniz bile!"

"Yok yok, demeyin böyle! Kendimi çekerek tutmamı gerektiren nedenler var, size anlatamayacağım."

Genç adam sonunda saati alarak, "Öyle olsun, bakalım, öyle olsun," dedi. "Artık sizden ayrılmam gerekiyor. Burada kaldığım şu birkaç hafta içinde konuşacak mısınız benimle?"

"Elbette, gene de bilmiyorum, konuşmam belki! Ah, neden geldiniz de rahatımı kaçırdınız böyle?"

"Kendi kurduğum kapana kendim kısıldım gibi geliyor bana. Olur böyle şeyler."

Sonra Troy, "Çiftliğinizde çalışmama izin veriyorsunuz, değil mi?" diye sordu.

"Sanırım; eğer hoşunuza gidiyorsa."

"Miss Everdene, size çok teşekkür ederim."

"Yok yok!"

"Hoşça kalın!"

Çavuş elini başında yan yatan kasketine götürüp selam verdi, sonra uzakta ot biçen köylülerin yanına döndü.

Bathsheba şu anda köylülerin yüzüne bakacak durumda değildi. Şaşkınlık ve heyecandan yüreği bir duracak, bir yerinden çıkacak gibi oluyordu; ter içinde kalmıştı, ağlamaklı durumdaydı.

"Ah, ne yaptım ben?" diyle mırıldanarak eve doğru yürüdü. "Ne demek bu? Ne kadarının gerçek olduğunu bilebilseydim!"

XXVII

Arıların kovana alınması

Bu yıl Weatherbury arıları oğul vermede gecikmişlerdi. Haziran sonuna doğru, tarlada Troy'la konuştuğu günün ertesi günü, Bathsheba bahçede durmuş, havadaki bir arı sürüsünü seyrederek nereye konacaklarını kestirmeye çalışıyordu. Bu yıl yalnız gecikmekle kalmamışlardı; yaramazlık da ediyorlardı. Bazen bütün bir mevsim boyunca bütün oğullar bahçedeki en alçak dala konarlardı, bir kuşüzümü çalısı ya da çardağa sarılmış bir elma ağacı gibi. Ertesi yıl da gene sözleşmişçesine, hep birlikte, ulu, çıplak bir ağacın en üst dalına konarlar ve orada, duvar merdivenleri ve kancaları olmadan onları almaya gelen bütün saldırganlara meydan okurlardı.

Şu sırada da durum böyleydi. Bathsheba'nın bir eliyle gölgelediği gözleri, gökyüzünün sonsuz mavilikle-rine doğru yükselen sürüyü izledi ve sonunda arıların demin sözü geçen hantal ağaçlardan birinin başında durakladıklarını gördü. Çağlarca önce, evren oluşurken oluştuğu söylenen kaynaşmalara benzer bir kaynaşma göze çarpıyordu. Uçuşan sürü, kalınlığı her yerde eşit olan, dağınık bir sis gibi gökyüzüne yayılmışken şimdi bir nebulanın göbeği gibi yoğunlaşmaktaydı. Bu nebula göbeği kayarak bir dala konup daha da yoğunlaştı ve sonunda ışığa karşı som kara bir leke oldu çıktı.

Kadın erkek bütün işçiler samanları kurtarma çabasında olduklarından (Liddy bile bu işin ucundan tutmak amacıyla tarlaya gitmişti), Bathsheba arıları kendi başına kovana almaya karar verdi. Kovanı kokulu otlar ve balla bezeyip merdiven, çengel ve süpürge almış, deri eldiven, hasır şapka ve eskiden yeşilken solarak enfiye rengine

dönmüş uzun bir tül peçeyle zırhlanarak merdivenin on-on iki basamağını çıkmıştı ki, birden, hemen beş-on adım öteden, ona tuhaf bir heyecan vermeye başlamış olan bir ses duydu:

"Miss Everdene, izin verin de size yardım edeyim. Böyle bir işe tek başınıza kalkışmanız doğru değil!"

Troy bahçe kapısını açmaktaydı.

Bathsheba süpürgeyi, çengeli ve boş kovanı attı, eteklerini büyük bir telaşla ayak bileklerine sımsıkı sardı ve elinden geldiği kadar ustalıkla merdivenden aşağı kaydı.

Yere ulaştığında Troy da merdivenin dibine varmış, kovanı almak için eğilmişti.

"Tam şu sırada size uğrayışım ne büyük bir şans!" dedi.

Bathsheba bir an sonra konuşabilecek kadar kendini toparlayabilmişti. Çekingen bir kızda atılgan sayılabilecekken başına buyruk bir kızda yumuşak ve utangaç kaçan bir sesle, "Ah! Onları benim yerime kovana koyabilir misiniz acaba?" diye sordu.

Troy, "Koyar mıyım? Elbete koyarım!" diye yanıtladı. "Bugün de öyle güzelliğiniz üzerinizde ki!"

Troy bastonunu elinden attı, ağaca tırmanmak amacıyla ayağını merdivene koydu.

"Yalnız peçeyle eldivenleri takmanız gerek, yoksa amansızca sokarlar sizi."

"Öyle ya! Peçeyle eldivenleri takmam gerek. Lütfen nasıl takılacağını gösterir misiniz bana?"

"Geniş kenarlı şapkayı da giymeniz gerek; kasketinizin peçeyi uzakta tutacak kenarı olmadığından arılar yüzünüze kolayca erişebilir."

"Tamam! Geniş kenarlı şapka da giyilsin."

Böylece alaycı feleğin buyruğuyla kızın şapkası, peçesi ve bütün süsleriyle, çıkarılıp erkeğin başına geçirildi. Troy kendi kasketini bir çalılığın içine fırlattı. Sonra sıra,

peçenin aşağı ucunun gömlek yakasının üzerine bağlanması ve eldivenlerin takılmasına geldi.

Bu kılıkta genç adam öyle acayip bir görüntü olup çıktı ki, Bathsheba, heyecandan eli ayağına dolaşmış olmasına karşın kahkahalarla gülmekten kendini alamadı. Bu, erkeği geri tutmuş olan soğuk resmîlik çitinden bir direğin daha sökülüp çıkarılması demekti.

Troy bir eliyle ağaçtaki arıları silkeleyip süpürür, öbür eliyle de kovanı, içine girsinler diye hazır tutarken, Bathsheba onu yerden seyrediyordu. Erkeğin dikkatini elindeki işe vermiş olduğu bir anın dalgınlığından yararlanarak kendi üstüne başına biraz çekidüzen verdi. Troy kovanı iyice uzağında tutarak aşağı indi. Kovanın ardından bir arı bulutu geliyordu.

Troy peçenin ardından, "İnanın bana, bu kovanı böyle havada tutmak adamın kolunu bir haftalık kılıç taliminden beter ağrıtıyor," dedi. Arıları kovana soktuktan sonra kızın yanına gitti. "Bağlarımı çözüp beni kurtarmak iyiliğinde bulunur musunuz? Bu ipekten kafesin içinde boğulmak üzereyim."

Bathsheba onun boynundaki bağı çözerken hiç alışık olmadığı bu işin verdiği sıkıntıyı saklamak amacıyla konuştu:

"Söylediğiniz şeyi hiç görmedim."

"Neyi?"

"Kılıç talimini."

"Ya; görmek ister misiniz?"

Bathsheba duraksadı. Bir rastlantıyla Casterbridge'de, kışlaların yakınında bulunmuş olan Weatherbury'lilerden, kılıç talimi denen bu görülmedik, eşsiz gösteri konusunda olağanüstü övgüler duymuştu. Kışla duvarının deliklerinden ya da üzerinden gizlice avluyu seyreden erkekler ve çocuklar bunun son derece göz kamaştırıcı olduğunu söylerlerdi: Dört bir yanda şimşek gibi

çakan kılıç parıltıları... gene de her şey düzenli, hesaplı ve kuralların sınırı içinde...

Böylece Bathsheba şiddetle duyduğu isteği ılımlılıkla açığa vurdu:

"Evet; çok isterim görmeyi."

"Göreceksiniz öyleyse. Ben size göstereceğim bu talimi."

"Yok canım! Nasıl?"

"Bir düşüneyim."

"Bastonla olmaz, böylesini istemem. Gerçek kılıç olmalı."

"Tamam, buldum, kılıcım burada değil, yalnız akşama kadar bir yerden bir kılıç bulabilirim sanıyorum. Şimdi size bir şey söylesem yapar mısınız?"

Troy, kıza eğilerek alçak sesle bir öneride bulundu.

Kız kıpkırmızı kesilerek, "Olmaz!" dedi. "Çok teşekkür ederim ama hiç olacak iş değil."

"Neden olmasın? Kimsenin ruhu bile duymaz."

Genç kız başını hayır gibilerden salladıysa da, yanıtın olumsuzluğu biraz zayıflamıştı.

"Olsa bile Liddy'yi de getirmek zorundayım," dedi. "Getiremez miyim?"

Troy gözlerini ta uzaklara dikti. Soğuk soğuk, "Onu neden getirmek istediğinizi anlamıyorum," dedi.

Bathsheba'nın bakışlarında, kendi de farkında olmadan bir boyun eğiş anlatımı belirmişti ve bu bakıştan anlaşılıyordu ki, Troy'un soğuk duruşunun dışında bir şey ona Liddy'nin varlığının fazla geleceğini sezinletmişti. Genç kız daha Liddy'yi getirmek önerisini yaparken bunu seziyordu.

"Peki öyleyse, Liddy'yi getirmem, kendim gelirim," dedi. Sonra, "Yalnız çok az kalabilirim," diye ekledi. "Birkaç dakika."

Troy, "Beş dakika bile sürmez," dedi.

XXVIII

Eğreltiotları arasındaki çukur

Bathsheba'nın evinin karşısındaki sırtlar bir buçuk kilometre kadar ötede, el değmemiş kırlara karışıyordu. Bu kırlar şu mevsimde, birden fışkırmış olan ve duru, lekesiz yeşilleriyle göz kamaştıran tombul, saydam eğreltiotlarının insan boyu kümeleriyle beneklenmişti.

Bu yaz ortası akşamının saat sekizinde, günbatısındaki pırtırlı altın topun uzun, yoğun ışınları henüz yaprakların uçlarına sürünürken eğreltiotlarının arasında hafif bir etek hışırtısı duyulabilirdi, işte şimdi de Bathsheba eğreltiotlarının ortasında belirdi, otların o tüylü, yumuşak kolları onu omuz başlarına kadar sarıp okşuyordu. Genç kız duraladı, döndü, evine doğru yürüdü ve yarı yolda durarak demin gitmiş olduğu yerden yana bir veda bakışı fırlattı: Sonunda burada kalmamaya karar vermişti.

Tepenin yamacında donuk, kırmızı bir beneğin kımıldadığını gördü. Benek tepenin arkasında gözden kayboldu.

Bathsheba bir dakika, iki dakika bekledi, verdiği sözde durmayınca Troy'un uğrayacağı düş kırıklığını düşündü, düşündü, sonunda gene dönüp koşarak sırtı tırmandı, dereden atladı ve demin geldiği yere yöneldi. Böyle yanlış bir işe atılmakla gösterdiği cüret karşısında şimdi kendi soluğu kesiliyor, eli ayağı titriyordu. Göğsü hızlı hızlı inip kalkıyor ve gözlerinden durup durup şimşekler çakıyordu. Gene de gitmemek elinde değildi. Sonunda eğreltiotlarının ortasındaki bir çukurun kıyısına ulaştı. Troy çukurun içinde durup başını kaldırmış, ona doğru bakıyordu.

"Sizi görmeden önce otların arasında çıkardığınız hışırtıyı duydum," diyerek yukarı çıktı ve onu elinden tutarak aşağı inmesine yardım etti.

Çukur, dış çevresi on beş metre kadar olan doğal bir çanaktı, pek derin olmadığından güneş ışığı kadınla erkeğin başlarına vuruyordu. Orta yerde durdunuz mu, yukarıdaki gökyüzünün, eğreltiotlarının çizdiği çember biçimi bir ufka değdiğini görebiliyordunuz. Eğreltiotları çukurun duvarlarının hemen hemen dibine kadar iniyor, sonra birden sona eriyordu. Bu bitki kuşağının ortası otla karışık yosunlardan örülme, ipek gibi, sık bir halıyla kaplıydı. Bu halı öyle yumuşacıktı ki, insanın ayağı yarı yarıya içine gömülüyordu.

"Şimdi!" diyerek Troy kılıcını çıkardı. Güneşe doğru kaldırınca kılıç canlı bir varlıkmış gibi, selam verircesine bir parladı. "Önce dört sağ, dört sol savuruş; dört sağ, dört sol da atılış vardır. Ben piyadelerin kılıç savurmalarıyla atılışlarını bizimkilerden daha ilginç bulurum ya, böylesine fiyakalı değildir onlar. Yedi savuruşlarıyla üç atılışları vardır... Başlangıç olarak bu yeter... Şimdi bundan sonraki... Bizim savuruşumuz sizin darı ekişiniz gibidir: böyle."

Bathsheba havada tepetaklak çizilmiş gökkuşağına benzer bir şey gördü; sonra Troy'un kolu gene hareketsiz kaldı.

"İkinci savuruş, çit çekmeye benzer: böyle. Üçüncüsü ekin biçer gibidir: şöyle. Dördüncüsü harman dövmeyi andırır: işte şu. Sonra aynı şeyler sola doğru. Atılışlar da şunlar: bir, iki, üç, dört, sağ, bir, iki, üç, dört, sol."

Genç adam hareketlerini yineledi.

"Gene yapayım mı?" diye sordu. "Bir, iki..."

Kız telaşla onun sözünü kesti.

"Bence yeter. İkilerinizle dörtlerinizden pek korkmuyorsam da birlerinizle üçleriniz ödümü koparıyor!"

"Öyleyse ben de sizi birlerle üçlerden kurtarayım. Şimdi atılış, vuruş ve savuruşlar bir arada."

Troy bunları birer birer yaptı.

"Sonra kovalama talimi var: şöyle."

Bu hareketleri de yineledi.

"İşte, beylik hareketler bunlardır. Piyadelerin yukarı doğru, iyice kıyıcı iki vuruşu vardır ki, bizler daha iyi yürekli ve uygar olduğumuzdan bunları kullanmayız. İşte şöyle, üç, dört!"

"Aman ne yırtıcı! Nasıl kana susamış!"

"Öyle, enikonu öldürücüdür bunlar. Şimdi biraz daha ilginç bir şeyler yapıp size biraz da serbest oyunlar göstereyim: piyadelerle süvarilerin tüm savuruşlarıyla vuruşları, şimşekten hızlı, hepsi bir arada. Burada kurallar içgüdüsüne gem vurmayıp ancak ayarlamaya yarar. Siz benim düşmanım olacaksınız. Gerçek dövüşten şu ayrılığımız olacak ki, her kez kılıcım sizi bir ya da iki kıl payıyla sıyırıp geçecek. Ne yaparsanız yapın, ama sakın kıpırdamayın."

Bathsheba, gözüpek, "Hiç kıpırdamam!" dedi.

Genç adam bir metre kadar ötesini gösterdi.

Bathsheba'nın serüven sever ruhu bu görülmedik işlerde biraz lezzet bulmaya başlamıştı. Gösterilen yere geçip yüzünü Troy'a doğru döndü.

"Şimdi, bakalım, dilediğimi yapmama izin verecek kadar yürekli olup olmadığınızı öğrenmek için sizi önce ufak bir sınavdan geçireceğim."

Genç adam kılıcı, iki numaralı oyuna giriş olarak havada salladı. Kızın bundan sonra gördüğü şey, kılıcın bir ışıltıyla kendi sol kalçasının tam üzerine doğru savruluşu oldu; sonra kılıç, sanki onun gövdesini delip geçmiş de kaburgalarının arasından çıkıyormuşçasına gene belirdi ve bu kez sağ yanını sıyırdı. Kızın gördüğü üçüncü şey, aynı kılıcın, kansız lekesiz dimdik, (askerlikte, kılıçlar

geri denilen duruşla) Troy'un elinde yükselişi oldu. Her şey şimşek hızıyla olmuştu.

Kız elini göğsüne bastırarak korku içinde, "Ah!" diye bağırdı. "Sapladınız kılıcı bana! Yok, hayır! Ne yaptınız, Tanrı aşkına?"

Troy serinkanlılıkla, "Size dokunmadım bile," dedi. "El çabukluğundan başka bir şey değildi. Kılıç arkanızdan geçti. Şimdi korkmuyorsunuz artık, değil mi? Korkarsanız hiçbir şey yapamam da! Size söz veriyorum: Bir yerinizi incitmek şöyle dursun, size dokunmayacağım bile!"

"Korktuğumu sanmıyorum. Beni yaralamayacağınızı kesinlikle biliyor musunuz?"

"Kesinlikle."

"Kılıcınız çok keskin mi?"

"Yok canım. Siz yalnızca heykel gibi hareketsiz durun. Oldu."

Bir an içinde Bathsheba'nın gözü önündeki hava değişiverdi. Alçalan güneşin ışınlarından çakan alevler başının üzerinde, çevresinde, yanlarında yanıp sönerek onun yeri göğü görmesini engelliyordu. Bu alevler, Troy'un aynı zamanda her yerde birden varmış gibi görünmekle birlikte, hiçbir yerde bulunamayan kılıcının eşsiz dönüşlerinden çıkıyordu. Bu döner ışıkların yanı sıra, gene dört bir yandan fışkırır gibi gelen ve ıslığı andıran keskin bir vınlama da çıkıyordu. Kısacası genç kız yakınında göktaşları savruluyormuşçasına, ışıklar ve keskin ıslıklarla dolu bir gökle sarılıydı.

Kılıç milli silah olalı beri,[1] Çavuş Troy'un gösterdiğinden daha büyük bir ustalıkla kullanılmamış olsa gerekti. Çavuş Troy da hiçbir zaman, şu akşam güneşinde, eğreltiotlarının arasında Bathsheba'yla baş başayken gös-

1. XVIII. yüzyıldan itibaren kullanılan enli kılıç. (Y.N.)

terdiğinden daha büyük bir ustalık göstermemişti. Vuruşlarının isabetiyle ilgili olarak şu söylenebilir: Eğer kılıcı vurduğu yerde elle tutulur bir madde bırakabilseydi, vurmadığı yerler Bathsheba'nın bir kalıbı biçiminde kalırdı.

Bu *aurora militaris*'in[1] ışık selinin ardında genç kız Troy'un kılıç sallayan kolunun rengini görebiliyordu: Bu, kol hareketlerinin kapsadığı alana kızıl bir sis olarak yayılmıştı; bir çalgının hızla çekilmiş, titreşen teli gibi. Bütün bunların gerisinde de, çoğunlukla Bathsheba'yla yüz yüze duran Troy'un kendisi vardı; bazen arka vuruşları göstermek amacıyla yarı dönüyorsa da, gözleri her zaman kızın uzaklığıyla genişliğini inceden inceye ölçüyor ve dudakları sürekli çaba göstermenin gerginliğiyle kısılmış duruyordu. Derken hareketleri yavaşladı ve kız bunları teker teker seçer oldu. Kılıcın vınlayışı dinmişti artık; sonunda genç adam kıpırtısız kaldı.

Daha kız konuşup kımıldamaya vakit bulamadan Troy, "Şu yana düşmüş perçeminizi düzeltmek gerek," dedi. "Durun, ben yaparım."

Bathsheba'nın sağ yanında bir gümüşten yay parladı; kılıç inmişti. Perçem yere düştü.

Troy, "Aferin, yiğitsiniz!" dedi. "Kılınız kıpırdamadı. Bir kadın için olağanüstü bir şey!"

"Hiç beklemiyordum da ondan! Saçımı da bozdunuz!"

"Bir kerecik daha!"

"Yok yok!" diye bağırdı kız. "Korktum ben sizden, gerçekten korktum!"

"Hiç dokunmayacağım ki, saçınıza bile! Yalnızca üstünüze düşen şu tırtılı geberteceğim. Tamam, kımıldamayın!"

1. (Lat.) Askerî şafak. (Y.N.)

Meğer eğreltiotlarından gelen bir tırtıl kızın elbisesinin göğüs kısmını kendine dinlenme yeri olarak seçmiş! Bathsheba kılıcın parlak ucunun göğsüne doğru geldiğini ve bağrını deldiğini görür gibi oldu. Sonunda öldürüldüğüne inanarak gözlerini kapadıysa da, kendinde bir değişiklik sezmediğinden gözlerini gene açtı.

Çavuş kılıcı onun gözlerinin önünde sallayarak, "İşte, bakın, burada!" dedi.

Tırtıl şişe geçercesine kılıcın ucuna geçmişti.

Bathsheba şaşırıp kalarak, "Aa, büyücülük bu!" dedi.

"Yoo; ustalık, el çabukluğu! Ben yalnızca kılıcın ucunu, sizin göğsünüze, tırtılın durduğu yere yönelttim ve kılıcı size saplayacağım yerde bir santimin yüzde biri kadar pay bırakıp durdum."

"İyi ama keskin olmayan bir kılıçla saçımı nasıl kesebildiniz?"

"Keskin olmayan mı? Bu kılıç ustura gibi adamı tıraş bile eder. Bakın."

Genç adam avucuna kılıcın ağzıyla dokundu, sonra kılıcı kaldırarak kenarındaki ince deri sıyrıntısını kıza gösterdi.

"Ama başlamadan önce kılıcın kör olduğunu, beni kesmeyeceğini söylemediniz mi?"

"Bir yerinize bir şey olmasın diye kıpırdamadan durmanızı sağlamak içindi o. Kımıldayıp da yaralanmak tehlikeniz öyle büyüktü ki, bu ufacık yalanı atmak zorunda kaldım."

Bathsheba ürperdi.

"Meğer ölmeme ramak kalmış da bilmemişim!"

"Daha doğrusu iki yüz doksan beş kez ramak kaldı doğranmanıza."

"Hainsiniz! Öyle taş yüreklisiniz ki!"

"Gene de canınız kesinlikle güvenlik altındaydı. Kılıcım hiç şaşmaz."

Ve Troy kılıcı kınına soktu.

Başından geçenlerin verdiği sayısız fırtınalı duyguya dayanamayan Bathsheba, dalgın bir tavırla otların üzerine oturdu.

Troy yumuşak bir sesle, "Artık sizden ayrılmam gerekiyor," dedi. "Bunu da sizden bir andaç olarak alıp saklamak cüretini göstereceğim."

Kız onun yere eğilerek kendi gür saçlarından kesip ayırdığı o dalgalı perçemi aldığını, parmağına doladığını, göğsündeki bir düğmeyi çözüp saçı dikkatle koynuna soktuğunu gördü. Ona karşı koyabilecek, onu reddedecek gücü bulamıyordu kendinde. Onunla başa çıkamayacaktı. Cana can katan bir rüzgâra yüzünü verip de esintinin şiddetinden soluğu kesilen bir kimse gibiydi.

Troy daha yaklaşarak, "Sizden ayrılmam gerek," dedi.

Daha da yaklaştı. Biraz sonraysa genç kız onun al renkli gölgesinin eğreltiotlarının arasında, göz açıp kapayıncaya kadar, kaybolduğunu gördü; hızla sallanmış bir meşale gibi.

Aradaki o bir an içinde bütün kanı dalga dalga yüzüne uğramış, onu topuklarına dek ateşler içinde kalmışçasına tutuşturmuş ve heyecanı, düşüncelerini kaplayıp örtecek derecede büyümüştü. O bir dakika genç kızın üzerinde, Hz. Musa'nın Sina Dağı'nda yerden su fışkırtan vuruşuna benzer bir etki yaratmış, gözlerinden bir yaş seli boşanmıştı. İçinde, büyük bir günah işlemiş gibi bir duygu vardı.

Olay Troy'un ağzının yavaşça onunkine doğru eğilmiş olmasıydı.

Çavuş, Bathsheba'yı öpmüştü.

XXIX

Alacakaranlıktaki bir gezintinin ayrıntıları

Bathsheba Everdene'nin kişiliğini oluşturan çok sayıda değişik özelliğin arasına, çılgınlığın da karıştığını görüyoruz. Bu, onun gerçek yaradılışına aykırı diyebileceğimiz bir şeydi. Eros'un okuyla, yapısına bir lenf olarak girmiş, zamanla bütün iç varlığına yayılıp renk vermişti. Bathsheba bütünüyle kadınlığıyla yöneltilmeyecek kadar akıllı olmakla birlikte kadınlığı, aklını en iyi biçimde kullanmasını engelleyecek kadar güçlüydü. Kadında hayat arkadaşını şaşırtan ufak noktalardan belki de birincisi, onun, tatlı sözlere, yalan olduklarını bile bile inanmaktaki garip eğilimidir; bir de doğru olduğunu bildiği yergilere dünyada inanmayışı.

Bathsheba, Troy'u yalnızca, kendilerine güveni olan kadınların bu güveni elden bırakınca sevebilecekleri gibi seviyordu. Güçlü bir kadın, gözü dünyayı görmeyerek gücünü bir yana attığı zaman, hiç gücü olmayan zayıf bir kadından daha kötü bir duruma düşer. Yetersizliğini doğuran kaynaklardan biri, bu durumun yeniliğidir. Güçlü kadının böyle bir durumu elinden geldiğince çekip çevirmekte hiç deneyimi yoktur. Zayıflık, bir de yeni olunca iki kat zayıflaşır.

Bathsheba bu işte bir aldatmaca sezmiyordu. Bir anlamda dünya kadını sayılırdı gerçi; ne var ki, bu dünya, kalabalığını sığır sürülerinin, şamatasını da rüzgârların doğurduğu, yaşantısı gündüz saatleriyle sınırlanan bir yeşillikler dünyasıydı. Bu dünyada sizin toplantı yaptığınız salonun duvarının arkasında sessiz bir tavşan ailesi yaşar, komşunuz her şeyinizdir ve hesap ancak pazar kurulduğu günlerde yapılır. Kibar sosyetenin yapmacık

zevkleri konusunda Bathsheba'nın bilgisi çok az, ezberlenip kalıplaşmış şımarıklıkları ve aşırılıkları konusundaysa hiç yoktu. Troy konusundaki gerçek düşünceleri açık seçik olarak dile gelmiş olsaydı (ki bu işi kendi kendine hiç yapmamıştı), şöyle bir sonuç elde edilirdi: Genç kız duygularının kılavuzluğunu aklının yol göstermesinden daha tatlı buluyordu. Sevgisi bir çocuğunki gibi bütündü ve yaz güneşi gibi sıcacık olmakla birlikte, gene de bahar kadar taptaze. Suçu, sonuçları dikkat ve incelikle hesaplamaması, duygularını denetim altına almak için hiçbir çaba göstermemesiydi. Başkalarına önlerinde uzanan yolun sarp ve dikenli olduğunu göstermekte birinciydi de, kendi öğütlerine kendisi hiç kulak asmıyordu.

Troy'a gelince kusurları kadın gözünün erişemeyeceği derinliklerde gizliyken, gösterişli yönleri tam yüzeydeydi. Bu yönden, kusurları en kör gözlerin bile görebileceği gibi ortadayken, üstünlükleri bir maden cevherini andıran basit ve temiz yürekli Gabriel Oak'un tam tersiydi.

Saygıyla aşkın arasındaki ayrım, Bathsheba'nın davranışında açıkça belirliydi: Genç kız Boldwood'a karşı duyduğu ilgiyi Liddy'ye hiç çekinmeksizin söyleyebilmişken, Troy konusunda yalnızca kendi gönlüne açılmıştı.

Gabriel ondaki bu tutkunluğu olduğu gibi görüyor ve bu yüzden her Tanrı'nın günü tarlaya gidişinden dönüşüne dek, kimi, zaman da gecenin geç saatlerine kadar içi içini yiyip duruyordu. Şimdiye dek başlıca üzüntüsü, sevgisinin karşılık görmeyişiydi. Şimdiyse Bathsheba'nın acı çekmesi bu üzüntüyü neredeyse bastıran, daha büyük bir dert olup çıkmıştı. Bu durum, Hippokrates'in bedensel acılarla ilgili, sık sık yinelenen bir görüşünü doğrular nitelikteydi.[1]

1. "İkinci acı aynı anda, ama ayrı yerlerde ortaya çıktığında, daha güçlü olanı, ötekini bastırır." (Hippokrates, *Aforizmalar.*) (Y.N.)

Sevilenin yanlışlarını düzeltebilmek uğruna onun öfkesini göze almaktan bile korkmayan aşk, geleceği pek umutlu olmasa da, yüce sayılabilecek bir aşktır.

Gabriel Oak hanımıyla konuşmaya karar vermişti. Onu yola getirmek için, şu sırada uzakta olan Çiftçi Boldwood'a haksızlık ettiğini öne sürecekti.

Beklediği fırsatı, Bathsheba'nın ekin tarlaları arasında bir gezintiye çıktığı sırada buldu. Alacakaranlık basarken o gün çiftlikten pek uzaklaşmamış olan Gabriel aynı yola saptı ve Bathsheba'ya gezintisinden döndüğü sırada rastladı. Genç kız, onun zaten tahmin ettiği gibi, dalgın ve düşünceliydi.

Buğdaylar şimdi iyice boy atmış, dar yol iki yanda kabaran başak duvarları arasında gömülü bir patika olup çıkmıştı. İki kişi ekini zedelemeden yan yana yürüyemezdi; Oak da kız geçsin diye yana çekildi.

"Aa, Gabriel, sen misin? Sen de mi gezintiye çıktın? İyi akşamlar."

Genç kız çabucak yanından sıyrılıp geçince Gabriel onun ardına düşerek, "Geç oldu da," dedi. "Gelip sizi karşılayayım dedim."

"Eksik olma; ama ben pek korkak değilimdir."

"Değilsinizdir ya, ortalıkta kötü kişiler dolaşıyor da."

"Ben hiç rastlamıyorum."

Gerçekte, Gabriel Oak, büyük bir zekâ oyunuyla, "kötü kişi" diyerek sözü çapkın çavuşa getirmeyi kurmuştu. Ne var ki, bunun pek inceliksiz, pek patavatsız bir giriş olduğunu birden sezince tasarısı suya düştü.

Çoban bir başka giriş yolu denedi.

"Burada olsa sizi karşılamaya çıkacak olan adam da –çiftçi Boldwood'u demek istiyorum– uzakta olduğuna göre, ben de kendi kendime dedim ki, bari ben gideyim, dedim."

"Ha, evet."

Genç kız başını çevirmeden yürüdü gitti ve bir süre, dolgun başaklara sürünen eteklerinin hışırtısından başka bir şey duyulmadı.

Sonra Bathsheba oldukça ters bir sesle, "Burada olsa Mr. Boldwood beni karşılamaya çıkardı, demekle ne demek istediğini pek anlayamadım," dedi.

"Sizin ona varacağınız söyleniyor da, onu demeye getirdim, hanımefendi. Açık konuşmamı bağışlayın."

Kız hemen, "Söylenenlerin aslı yok," diye karşılık verdi. "Onunla evleneceğimi hiç sanmıyorum."

Gabriel bu kez düşündüğünü açıkça ortaya vurdu: Tam sırası gelmişti.

"Doğrusunu isterseniz hanımefendi, başkalarının dediği bir yana, eğer Mr. Boldwood sizin peşinizde evlenmek niyetiyle koşmuyorsa, benim de dünyadan haberim yok, demektir."

Bathsheba konuyu hemen kapatarak konuşmaya oracıkta son verirdi ya, durumunun zayıf olduğunu bildiğinden, sağlamlaştırmak çabasına kapılarak sözü uzatıp tartışmaya girişti.

Kararlı bir tavırla, "Bu konu ortaya atıldığına göre," diye söze başladı. "Pek yaygın olan ve tepemi attıran bir yanlışlığı düzeltmek fırsatı bulduğuma seviniyorum. Ben Mr. Boldwood'a açıkça herhangi bir söz vermiş değilim. Onu hiçbir zaman sevmedim. Kendisine karşı saygım var; o bana birkaç kez evlenme önerdi. Ne var ki, ben kendisine şöyle ya da böyle yanıt vermiş değilim. Döner dönmez yanıtımı verip ona evlenmeyi aklımdan bile geçirmediğimi söyleyeceğim."

"Anlaşılan herkes iyice yanılmış."

"Öyle."

"Geçenlerde herkes sizin onu oyuncak yerine koyduğunuzu söylüyordu; oysa siz ciddi gibiydiniz. Şimdilerde herkes sizin ona karşı ciddi olduğunuzu söyleme-

ye başlamışken siz hemen tutup..."

"Onu oyuncak yerine koyuyorum; öyle mi?"

"Bilmem; herkesin doğruyu söylediğini umarım."

"Söyledikleri doğru olmasına doğru ya da, yerinde değil. Ben onu oyuncak yerine koymuyorum; yalnız, başkaca bir ilişkim de yok onunla."

Gabriel şimdi ne yazık ki kendini tutamadı ve en çekindiği şeyi yaparak Boldwood'un rakibi konusunda en yanlış tutumla söze başladı:

"Ah, hanımefendi, keşke o Çavuş Troy olacak genci hiç görmeyeydiniz!" diye içini çekti.

Bathsheba, adımları belli belirsiz aksayarak, "Neden?" diye sordu.

"Size layık değil de ondan."

"Benimle bu biçimde konuş diye sana bir öğreten mi oldu?"

"Yoo."

Genç kız sertçe, "Öyleyse şu sırada Çavuş Troy bizi hiç ilgilendirmezmiş gibi geliyor bana," dedi. "Gene de şunu söylemeden edemeyeceğim; Çavuş Troy okumuş bir adamdır ve herhangi bir kadına pekâlâ layıktır. Soyludur da."

"Öteki askerlerden daha soylu, daha iyi okumuş olması onun değerini ortaya koymaz ki... tam tersine, onun gitgide düştüğünü gösterir."

"Bunun bizim konuşmamızla ne ilişkisi var, anlamıyorum. Mr. Troy'un düştüğü falan yok; üstünlüğü de bal gibi değerini ortaya koyar."

"Bence vicdansız bir adam o. Ah, hanımefendi, onunla ilişkinizi kesin, diye yalvarmaktan kendimi alamıyorum. Bir kerecik dinleyin beni. Yalnız bir kerecik! Onun sandığım kadar kötü bir adam olduğunu kesinlikle söyleyemem; hatta, öyle olmaması için Tanrı'ya dua ederim. Ne var ki, madem onun nasıl bir adam olduğunu kesin-

likle bilmiyoruz, neden kötü bir adammışçasına davranmıyorsunuz, kendi güvenliğiniz için? Ona güvenme, hanımcığım. Yalvarırım sana, bu kadar güvenme ona."

"Neden, kuzum?"

Gabriel hiç çekinmeden, "Ben askerleri severim; yalnız bunu hiç gözüm tutmadı," diye karşılık verdi. "Kurnazlığı yüzünden şeytana uyup doğru yoldan sapmış gibi geliyor; dışı seni, içi beni yakan bir adam. Bir daha seninle konuşmaya kalkışırsa bir merhabayla geçip gitsen ne çıkar? Karşıdan geldiğini görünce başka yola sapıver. Gülünecek bir şey söylediği zaman anlamazlıktan gel, hiç gülme. Kulağına gidecek yerlerde kendisinden, 'O saçma herif', 'Hani şu Çavuş, canım, adını unuttum', gibilerden söz et; 'Hani şu aile onurunu beş paralık etmiş olan adam', falan de. Ona kaba davran, demiyorum. Yalnız zararsız biçimde soğuk dur da, sav onu başından."

Karda pencereye sığınmış kuş yavrusu bile şu anda Bathsheba'nın titrediği gibi tiril tiril titreyemezdi! Üzgün üzgün, "Bana bak; ondan böyle konuşmak sana yaraşmıyor. Onun konumuzla ne ilişiği var, anlayamıyorum!" diye bağırdı. "Be... ben onun sapına kadar vicdanlı olduğunu biliyorum: Kimi zaman kabalığa kaçacak derecede açık sözlüdür, ama her şeyi insanın dobra dobra yüzüne söyler!"

"Yaa."

"İyilikte bu köydekilerin hiçbirinden geri kalmaz. Sonra... kiliseye gitmesini de hiç aksatmaz... gerçekten."

"Korkarım onu kilisede hiç gören olmamış. Ben kendim hiç görmediğimi çok iyi biliyorum."

Kız heyecanla, "Bunun nedeni şu," diye anlattı: "Tam ayin başladığı sırada, gizlice, o eski kulenin dibindeki kapıdan girip balkonun arkasına oturuyormuş. Bana kendisi söyledi."

Troy'un sağlam ahlakının bu üstün kanıtı, Gabriel'in

kulağına zıvanadan çıkmış bir saatin on üçüncü vuruşu gibi geldi. Yalnızca bu konuda tam bir inanmazlık uyandırmakla kalmadı; bundan önce ileri sürülen şeylerin üzerine de bir kuşku gölgesi düşürdü.

Kızın Troy'a nasıl bütün varlığıyla inanmış olduğunu görmek çobanın içini sızlatmıştı. İçi derin duygularla dolup taşarak titremeyen bir sesle karşılık verdi. Ne var ki, sesi titremesin diye gösterdiği büyük çaba gene de belli oluyordu:

"Hanımefendi, biliyorsunuz ki ben sizi seviyorum; hep de seveceğim. Bunu yalnızca amacımın size kötülük etmek olmadığını anlatmak için söyledim; bundan böyle sözünü etmeyeceğim. Para pul sahibi olup iyi bir hayat kurabilme yarışını kaybettim. Şu yoksul durumumda, sen de benden kat kat yükselmişken sana hâlâ göz koyacak kadar budala değilim. Yalnız Bathsheba, sevgili hanımım, sana yalvarıyorum, şu sözümü can kulağıyla dinle: Hem çalıştırdığın adamlara karşı onurunu zedelememek, hem de seni benim gibi seven namuslu bir adama karşı insanlığın gerektirdiği dürüstlükle davranmak amacıyla, bu askere karşı olan tutumunuz daha ölçülü olmalı."

Kız boğuk bir sesle, "Sus! Sus! Yeter!" diye bağırdı.

Çoban, "Sen benim gözümde kendi işimden gücümden, kendi canımdan daha üstün değil misin?" diye konuşmasını sürdürdü. "Dur, dinle beni! Senden altı yaş büyüğüm, Boldwood'sa benden on yaş büyük. Bir düşün, yalvarırım sana, iş işten geçmeden düşün, onun kanadının altında nasıl huzura kavuşur, güven bulursun!"

Gabriel'in onu sevmekten dem vurması, bu işe burnunu soktuğu için Bathsheba'nın duyduğu öfkeyi biraz hafifletmişse de, genç kız onun kendisine iyilikte bulunmak isteğinin evlenmek isteğinden baskın çıkmasını gerçekten bağışlayamazdı; nasıl ki Troy'u hor görmesini de bağışlayamıyordu.

"Başka yere gitmenizi istiyorum artık," dedi. Benzinin solduğu gözle pek seçilmiyorsa da sesinin titremesinden anlaşılıyordu. "Daha fazla kalmayın bu çiftlikte. İstemiyorum sizi, gitmenizi rica ediyorum."

Oak istifini bozmadan, "Saçmalıyorsun," dedi. "Bu ikinci kezdir ki bana sözüm ona yol veriyorsun. Neye yarar bu?"

"Sözüm onaymış! Gideceksiniz, beyefendi! Bana ders vermenizi daha fazla çekemem. Buranın hanımı benim."

"Gideyim ha? Bakalım bundan sonra neler zırvalayacaksın! Bana sıradan bir işçi gibi davranıyorsun. Oysa az bir zaman önce durumum seninki kadar iyiydi, biliyorsun. İnan olsun, Bathsheba, bu kadarına artık yüzsüzlük denir. Bir de ben gidersem işlerinin arapsaçına döneceğini, içinden aylarca çıkamayacağını da bal gibi biliyorsun. Meğer ki şöyle anlayışlı bir adamı kâhya ya da yönetmen yerine tutasın. Bunu yapacağına söz verirsen o saat giderim."

Genç kız kesinlikle, "Kâhya falan tutmam ben. Kendi çiftliğimi şimdiki gibi gene ben yöneteceğim," dedi.

"Öyle olsun. Çiftlikte kalıyorum diye bana teşekkür etmen gerekir. Bir kadından başka çekip çevireni olmazsa çiftlik nasıl döner? Yalnız bana bak, bana karşı herhangi bir şey borçluymuşsun gibi bir duyguya kapılmanı istemem ha! Hiç istemem. Yaptığımı kendiliğimden yapıyorum ben. Bazen bu yerden bir ayrılabilsem sevincimden kuş gibi uçardım, sanıyorum. Öyle ya, benim adı sanı anılmaz bir hiç yerine geçmekten hoşnut kaldığımı sanma. Daha yüksek işlere layık bir adamım ben. Ne var ki senin mahvolup batmanı istemiyorum... gelgelelim bu kafada gidersen mahvolacağın kesin!.. Kendimi böyle açıkça övmekten iğrenirim ben. Yalnız sen adamın cinlerini öyle bir başına sıçratıyorsun ki, başka zaman söylemeyi hiç düşünmediği şeyleri pattadak söyleyiveriyor.

İşlerine bir dereceye kadar burnumu soktuğumu yadsıyamam. Ne var ki, sen durumu bilmez değilsin. Aşırı derecede sevdiğim kızın kim olduğunu, onun iyiliği için terbiyesizlik bile edebileceğimi biliyorsun!"

Genç kızın Çoban'a, sözlerinden daha çok sesiyle belirttiği bu acı vefası yüzünden gizlice, kendi de bilmeden saygı duymuş olması akla yatkındır. Çünkü onun isterse kalabileceği konusunda bir şeyler mırıldandı.

Sonra daha belirgin olarak, "Şimdi beni yalnız bırakmaz mısın biraz?" diye sordu. "Bunu hanımın olarak buyurmuyorum, bir kadın olarak istiyorum. Senin de bu isteğimi geri çevirecek kadar kabalık edeceğini hiç sanmıyorum."

Gabriel yumuşak bir sesle, "Elbet giderim, Miss Everdene," dedi.

Kızın ricasının şu sıraya rastlamasına şaşıyordu. Çünkü aralarındaki çekişme sona ermişti; yakın çevrede tek bir ev bile bulunmayan, ıpıssız bir tepedeydiler ve saat iyiden iyiye geç olmuştu. Çoban durdu ve kızın ilerleyip uzaklaşmasına izin verdi. Şimdi onun yalnızca gökyüzünün üzerinde siluetini görebiliyordu.

Kızın Gabriel'i tam o sırada başından savmak isteyişinin son derece üzücü bir açıklaması da o anda ortaya çıktı. Kızın yanında, yerden bitercesine bir karaltı belirdi. Bunun Çavuş Troy olduğu hiç su götürmezdi. Oak onların konuştuklarını elinde olmadan dinlemek durumuna düşmek istemediğinden döndü ve iki sevgiliyle kendi arasında en azından iki yüz metre uzaklık bıraktı.

Evine mezarlık yolundan döndü. Kilise kulesinin önünden geçerken, kızın, Çavuş'a ve Çavuş'un kiliseye ayin başladıktan sonra, kimseye görünmeden girmek gibi alçakgönüllü bir huyu oluşu üstüne söyledikleri aklına geldi. Adı geçen küçük balkon kapısının hiç kullanılmadığına inandığından yapının dışındaki merdiveni tır-

mandı, kapıyı yokladı. Kuzeybatı ufkunda hâlâ oyalanan solgun aydınlık, ona duvardaki bir sarmaşık dalının kapının üzerine sarmış ve kanadı taş pervaza hafifçe bağlanmış olduğunu göstermeye yetti. Bu, kapının hiç değilse Troy Weatherbury'ye döneli beri bir kez olsun açılmamış olduğunun kesin bir kanıtıydı.

XXX

Ateşli yanaklarla yaşlı gözler

Yarım saat sonra Bathsheba kendi evine girdi. Şamdanların ışığına çıkınca yüzüne heyecandan ateş basmış olduğu görüldü ki, bu onda artık az çok gündelik bir durum olup çıkmıştı. Kendisini kapıya kadar geçiren Troy'un ayrılırken söylediği sözler hâlâ kulaklarında çınlıyordu. Troy ona iki günlüğüne veda etmişti. Bath'da bazı dostlarını görmeye gideceğini söylemiş ve bir de kızı ikinci olarak, gene öpmüştü.

Bathsheba'ya hakça davranmak istersek, çok sonralara kadar ışığa çıkmayan ufak bir gerçeği açıklamamız gerekir. Troy'un o akşam öyle tam sırasında ortaya çıkışı önceden belirli olarak kararlaştırılmış bir şey değildi. Troy geleceğini üstü kapalı söylemiş; Bathsheba bunu yasaklamıştı. Ancak tam o sırada iki erkeğin karşılaşmalarından korktuğu için, belki Troy çıkıp gelir kaygısıyla Gabriel'i yanından uzaklaştırmıştı.

Şimdi, bu birbirini kovalayan, baş döndürücü yepyeni olayların heyecanıyla kendinden geçmiş, içi kalkmış olarak bir koltuğa çöktü. Sonra kararlı bir tavırla yerinden fırladı ve bir sehpa üzerinde duran yazı kutusunu aldı.

Üç dakika içinde Boldwood'un Casterbridge'deki adresine bir mektup yazmış bulunuyordu; hiç durmadan ve düzeltmeden. Mektupta tatlı ama kesin bir dille onun kendine açtığı ve düşünsün diye zaman bırakmak iyiliğinde bulunduğu konuyu enine boyuna, iyice düşündüğünü ve son karar olarak onunla evlenmeyeceğini bildirdi. Gabriel Oak'a, bu konudaki kesin kararını Boldwood döndükten sonra bildireceğini söylemiş olmakla birlikte, daha fazla bekleyemeyeceğini anlamıştı.

Bu mektubu ertesi günden önce gönderemezdi. Gene de elinden çıkarırsa tedirginliğini biraz olsun yatıştırabilecekmiş gibi yerinden kalktı ve hizmetçi kadınlarından birine vermek amacıyla mutfağa gitti.

Koridorda duraladı. Mutfakta iki kişi arasında bir konuşma geçmekteydi; bu konuşmanın konusu da Bathsheba'yla Troy'du.

"Adam onu alırsa hanım çiftçiliği bırakır."

"Sefalı bir hayat sürerler, ama cefaları da eksik olmaz gibi geliyor bana."

"Doğrusu, keşke benim de onun yarısı kadar bir kocam olaydı!"

Bathsheba yanında çalışan adamların kendisine ilişkin sözlerine kulak asmayacak kadar aklı başında bir kadındı. Gene de kadın olduğundan, söylenen sözleri boş verilen şeylerin doğal ölümüne bırakamayacak kadar konuşkandı. Kapıyı pattadak açıp içeri daldı.

"Kimi konuşuyorsunuz?" diye sordu.

Önce bir sessizlik oldu, kimse karşılık vermedi. Sonunda Liddy açık açık, "Az buçuk sizden konuşuyorduk, küçükhanım," dedi.

"Anladımdı zaten! Maryann, Liddy, Temperance, şimdi beni dinleyin: Böyle şeyler düşünmenizi yasaklıyorum. Benim Mr. Troy'a zerrece önem vermediğimi biliyorsunuz bal gibi! Ondan nasıl iğrendiğimi herkes bili-

yor." Sonra bu cüretli küçükhanım, "Evet," diye ekledi. "İğreniyorum ya!"

Liddy, "Bunu biliyoruz, küçükhanım," dedi. "Hepimiz biliyoruz."

Maryann, "Ben de iğreniyorum ondan," dedi.

Bathsheba öfkeyle, "Maryann, seni yalancı karı!" diye bağırdı. "Amma da martaval ha! Daha bu sabah ona bütün yüreğinle hayrandın, işte! Yalan söyleme Maryann, hayrandın işte!"

"Öyle ama küçükhanımcığım, siz de hayrandınız da ondan. Şimdiyse Mr. Troy bıçkın serserinin biri oldu çıktı; ondan iğrenmekte yerden göğe kadar haklısınız."

"Ağzını topla, o ne bıçkındır ne de serseri! Bunu hangi cesaretle söyleyebiliyorsun benim yüzüme karşı! Ondan iğrenmeye ne benim hakkım var, ne senin, ne de başka bir kimsenin! Ben de amma saçmalıyorum! Onun kişiliğinden sanki bana ne? Umurumda değil, biliyorsunuz. Hiç önemsemiyorum onu. Çıkıp da onun ahlakını savunacak değilim. Yalnız şunu da iyi bilin: İçinizden biri onu yeren tek söz söylerse o saat işinden olur!"

Mektubu masanın üstüne fırlattı ve hışımla salona döndü; içi burkulmuş, gözleri yaş içinde kalmıştı.

Liddy onun ardından geldi. Yüzüne üzüntüyle bakarak, "Ah, küçükhanım, sizi öyle yanlış anladığımıza pek yanıyorum!" dedi. "Onunla ilgileniyormuşsunuz gibi geldiydi bana; oysa şimdi hiç ilgilenmediğinizi açıkça görüyorum."

"Liddy, ört şu kapıyı."

Liddy kapıyı kapadı, konuşmasını sürdürdü:

"İnsanlar da amma zırvalıyor, küçükhanım! Ben bundan böyle vereceğim karşılığı bilirim onlara: Miss Everdene gibi bir hanımefendi elbette onu sevemez, diyeceğim; hem de dobra dobra, açık açık."

Bathsheba kendini tutamayarak, "Ah, Liddy, bu kadar

mankafa mısın sen?" diye boşandı. "Bilmece çözmesini bilmez misin? Gözün kör mü? Sen de kadın değil misin?"

Liddy'nin o duru bakışlı gözleri şaşkınlıktan yusyuvarlak açılmıştı.

Bathsheba kendini çekinmesizce kapıp koyuvererek, acıyla, "Evet evet, gözün kör olsa gerek, Liddy!" dedi. "Ah, çıldırasıya seviyorum onu; bitiyorum, mahvoluyorum! Belki şu durumum senin gibi temiz bir kızı korkutur, ama kaçma benden. Yaklaş, daha yakına gel."

Liddy'nin boynuna sarıldı.

"Birilerine içimi dökmeliyim; beni kurt gibi kemiriyor, Liddy! Sen o ahmakça sözlerimin yalan olduğunu anlayacak kadar da tanımadın mı beni? Hem de ne kuyruklu yalan! Tanrım ve aşkım beni bağışlasın! Sonra sen bilmez misin ki, bir kadın şu kadarcık bile seviyorsa, sevgisinin sözkonusu olduğu yerde gözünü kırpmadan yalan söyleyebilir? Her neyse, git artık; yapayalnız kalmak istiyorum."

Liddy kapıya yürüdü.

"Liddy, gel buraya. Onun zampara bir adam olmadığına, herkesin onun günahını aldığına namusun üzerine yemin et."

"Küçükhanımcığım, nasıl yemin edeyim eğer herif gerçekten öyle..."

"Ah, taş yürekli kız! Herkesin dediğini yineleyecek kadar nasıl acımasız olabilirsin? Hiç mi duygu yok sende?.. Ama siz görürsünüz! Hele sen, ya da köyden, hatta kasabadan biri böyle bir şey söylemeye kalkışsın bakalım!"

Bathsheba şömineyle kapı arasını arşınlamaya koyuldu.

Bathsheba'nın bu hiç alışılmadık köpürmesinden ürken Liddy, "Yok, küçükhanımcığım, söylemem ben, gerçek olmadığını bilmez miyim?" dedi.

"Sen yalnızca benim hoşuma gitsin diye her dediği-

me hak veriyorsun, sanırım. Gene de, o dedikleri gibi alçak bir adam olamaz. İşitiyor musun, Liddy?"

"Evet, küçükhanım, işitiyorum."

"Onun öyle bir adam olduğuna inanmıyorsun, değil mi?"

Liddy hıçkırmaya başlayarak, "Ne diyeceğimi bilemiyorum, küçükhanım," diye karşılık verdi. "Hayır, desem inanmıyorsun, evet, desem köpürüyorsun."

"İnanmıyorum de, çabuk, inanmıyorum de!"

"İnanmıyorum, herkeslerin dediği gibi alçak olduğuna."

"Hiç de alçak değil... Vah benim zavallı kafam! Nasıl da zayıf iradeliyim!" diye Bathsheba bitkin, kopuk bir sesle inledi. Liddy'nin varlığını unutmuş gibiydi. "Ah, keşke hiç görmez olaydım onu! Sevmek zaten kadın için acı çekmek demektir. Tanrı'yı hiç bağışlamayacağım, çünkü beni kadın yarattı. Güzel yüzlü olmak ayrıcalığının bedelini de amma ağır ödüyorum ha!"

Sonra birden toparlanarak Liddy'ye döndü:

"Şunu iyi belle, Lydia Smallbury, şu odada sana söylediğim sözlerin birini bile başka bir yerde söylersen seni ölünceye dek ne bağışlarım, ne severim ne de yanımda tutarım... Bir an bile!"

Liddy ufak çapta bir kadınlık gururuyla, "Hiçbir sözü yinelemeye hevesli değilim," diye karşılık verdi. "Sizin yanınızda kalmak da istemiyorum. İsterseniz harman sonu ya da bu hafta, hatta bugün çıkar giderim... Hiç yoktan aşağılanıp paylanmayı hak etmedim, sanıyorum!"

Bathsheba dakikası dakikasına uymayan, tutarsız bir davranışla, burnu büyüklükten yalvarışa geçerek, "Yok yok, Liddy, gidemezsin!" dedi. "Şu sırada aklım başımda değil, kusura bakma! Sen benim hizmetçim değilsin ki, can yoldaşımsın. Ah, şu kahrolası sevda beni öyle bir yıpratıp çökertti ki, ne yaptığımı bilmez oldum! Ne olaca-

ğım ben! Anlaşılan gitgide dertlere gömüleceğim. Bazen alnımın yazısı yoksullar evinde ölmekmiş gibi geliyor. Öyle ya, o kadar kimsesizim ki!"

Liddy, "Hiçbir şeye aldırmayacağım; seni de bırakmayacağım!" diye hıçkırdı. Sonra birden içinden gelerek hanımının boynuna sarılıp öptü.

O zaman Bathsheba da Liddy'yi öptü ve ortalık yeniden sütliman oldu.

Bathsheba gözyaşlarının arasında gülümseyerek, "Ben öyle zırt pırt ağlayan sulugözlülerden değilim Liddy; ama sen beni ağlattın işte," dedi. "Onu iyi bir adam olarak görmeye çalış, e mi, canım Liddy?"

"Bütün varlığımla çalışırım, küçükhanım."

"Biliyor musun, Liddy, bence o işi delişmenliğe vuran, gerçekte ciddi bir insan. Bana göre böylesi öbür türlüsünden daha iyi; hani ciddilik taslayıp da gerçekte delişmen olanlardan. Korkarım ki ben işte böyleyim... Hadi, benim gizimi saklayacağına söz ver, lütfen, Liddy! Onun yüzünden gözyaşı döktüğümü de bilmesinler. Öyle ya, ben rezil olduğumla kalırım, onun da hiçbir işine yaramaz, zavallıcık!"

"Hanımcığım, ben bir gizi saklamaya niyet ettim mi, artık Azrail gelse ağzımdan alamaz! Ölünceye kadar, da sizden ayrılmayacağıma inanabilirsiniz!" diye Liddy yemini bastı. Aynı zamanda da gözlerinden birkaç damla daha yaş akıttı, ille ağlamak istediği yoktu ya, kadınların bu gibi zamanlarda kapıldıkları bir duyguyla, kendini ortadaki tabloya uydurmak gereğini duyuyordu.

"Zaten bana öyle geliyor ki, Tanrı da bizim iyi geçinmemizi ister; sizce de böyle değil mi, küçükhanım?"

"Elbette böyle."

"Ne olur, canım hanımcığım, beni bir daha böyle azarlayıp haşlama, olmaz mı? Böyle zamanlarda koskoca bir aslan olup çıkıyorsun sanki, ödüm kopuyor! Biliyor

musun, gözün karardığı zamanlar karşına hangi adam çıksa baş edebilirmişsin gibi geliyor."

Bathsheba, "Yok canım, Tanrı saklasın!" diye, yavaşça güldü. Gene de kendisinden böyle dev anası diye söz edilmesi onu ciddi olarak telaşlandırmıştı. Biraz kaygılı, "Umarım öyle şirret bir kız değilim, değil mi?" dedi. "Hani erkek gibi?"

"Yok canım, hiç de erkek gibi değilsiniz ya, öyle domuzuna dişisiniz ki, zaman zaman erkek gibi güçlü oluyorsunuz!" Liddy soluğunu derin bir üzüntüyle içine çekip gene derin bir üzüntüyle salıverdikten sonra, "Ah, küçükhanımcığım, keşke hepimizin kusuru bu olsa!" dedi. "Şu kötü dünyada bizim gibi genç kızlar için yaman bir silah olurdu!"

XXXI

Suçlayış - Öfke

Ertesi akşam Bathsheba, yazdığı mektuba Mr. Boldwood kendisi karşılık vermek için çıkıp gelirse evde bulunmamak düşüncesiyle, Liddy'ye birkaç saat önce vermiş olduğu bir sözü tuttu. Bathsheba can yoldaşına, barışmalarının bir simgesi olarak bir haftalık izin vermişti. Liddy tatilini Yalbury'nin az ötesinde, çok güzel bir fındık korusunun içinde oturan ablasının yanında geçirecekti. Ablası, tahtadan çit ve hayvan kafesleri yapan ve bu işten iyi geçim sağlayan bir adamla evliydi. Aldıkları karara göre, Miss Everdene de birkaç gün orada kalıp onları onurlandıracak, bu ormancının tahta ve odun üzerinde denediği yeni buluşları görecekti.

Gabriel'le Maryann'a, gece her yeri sıkıca kilitleyip kapamalarını söyleyerek, çok sıralı gelip geçen gümbürtülü bir sağanağın kesilmesiyle yola çıktı. Sağanak havayı tazelemiş, toprağı gerçekte kupkuru bırakmakla birlikte, yüzeyini tertemiz yıkamıştı. Yeryüzü yeni yaradılmış da ilk kez soluyormuşçasına, vadi ve yamaçlardan esans gibi bir tazelik yükseliyor, sevinçli kuşlar bu olayı ilahilerle kutluyorlardı. Karşıdaki bulutlar arasında gizli duran güneşin kızgın ateşi yer yer değişik biçimli yangın yerleri gibi görünüyor, bu yaz ortası mevsiminin izin verdiği oranda göklerin en uç kuzeybatı köşelerine kadar yayılıyordu.

Bathsheba yolunun hemen hemen üç kilometresini yürüyerek gitti: Günün yavaş yavaş çekilmesini seyrederek, çalışma zamanının nasıl sessiz sedasız eriyip düşünce ve düş zamanına dönüştüğünü, bunun da az sonra yerini dua ve uyku zamanına bırakacağını düşünürken, Yalbury Tepesi'nden beri, karşılaşmaktan korktuğu adamın geldiğini gördü birden. Boldwood her zaman iki karşıt düşünceyi dengelermiş izlenimi bırakan ve baskı altında tutulan, sessiz bir güçle yürürdü. Ne var ki, şimdi böyle yürümüyordu. Adımlarında sersemlemiş gibi bir durgunluk vardı.

Çiftçi Boldwood kadınların, başka bir insanı çökertmek pahasına da olsa döneklik yapmakta kendilerini haklı gördüklerini ilk olarak anlamaya başlıyordu. Umudunu Bathsheba'nın, öteki kadınlardan daha dengeli, kesin ve kararlı bir kişilikte oluşuna bağlamıştı. Çünkü genç kızın onu gözü kapalı severek yanardöner renklerle süsleyip püslemese bile, doğru yolu seçecek kadar sağduyulu bir kız olduğu için onunla evleneceğine inanmıştı. Ne var ki, bu inanç şimdi parçalanmış bir aynadan yansıyan ışınlar gibi kırık dökük duruyordu. Bunu öğrenmek erkeği afallattığı kadar içinden de yıkmıştı.

Gözleri yerde yürüdüğünden, aralarında beş-on adım bir uzaklık kalıncaya dek Bathsheba'yı görmedi. Onun topuk tıkırtısına başını kaldırdı; yüzündeki değişiklik genç kıza mektubuyla felce uğrattığı duyguların gücünü ve derinliğini anlatmaya yetti.

Yüzüne suçlu bir kan dalgasının vurmasıyla, "Aa, siz miydiniz, Mr. Boldwood?" diye titrek bir sesle konuştu.

Sessizce sitem etmek gücüne sahip olanlar bunun sözlerden daha etkili bir yol olduğunu bilirler. Gözlerin sesinde öyle tonlar vardır ki, dilde bulunmaz; rengi uçmuş dudaklar, kulakların duyamayacağı birçok şey söyler. Derin duyguların hem görkemi hem de ıstırabı, ses yoluna sapmayışlarındadır. Boldwood'un bakışı yanıtlanamazdı.

Boldwood kızın biraz başını çevirdiğini görerek, "Ne o?" dedi. "Benden korkuyor musunuz yoksa?"

"Neden korkacakmışım?"

"Bana öyle geldi de! Çok garip doğrusu. Bu, benim size karşı duyduklarıma öylesine karşıt ki!"

Kız kendini toparlayıp gözlerine serinkanlı bir bakış verdi ve bekledi.

Boldwood kesin bir sesle, "Bu duygunun ne olduğunu biliyorsunuz," dedi. "Ölümden de güçlü bir şey. Aceleyle çırpıştırılıvermiş bir mektubun kesip atmasıyla sarsılacak gibilerden değil."

Genç kız, "Keşke bana karşı duyduklarınız bu kadar güçlü olmasaydı!" diye mırıldandı. "Çok cömertsiniz; ben de buna layık değilim. Ne var ki, artık bu sözleri dinlemem doğru olmaz."

"Dinlemek mi? Size ne söyleyebilirim ki artık? Sizinle evlenemiyorum, yetmez mi? Mektubunuz çok güzel, çok açık yazılmıştı. Size söyleyecek hiçbir şeyim yok artık, hiçbir şey!"

Bathsheba kendini bu korkunç, gergin durumdan

kurtarabilmek amacıyla iradesine kesin bir yön vermeyi bir türlü başaramıyordu.

Dili dolaşarak, "İyi akşamlar," deyip yürümeye davrandı.

O zaman Boldwood cansız, sürüklenen adımlarla onun yanına geldi.

"Bathsheba,.. sevgilim... bu son sözünüz mü gerçekten?"

"Gerçekten son."

Boldwood, "Ah, Bathsheba, acı bana!" diye inledi. "Tanrı aşkına! Evet, bu denli düştüm, bir kadından acıma dilenecek kerteye geldim işte. Gene de bu kadın sensin, sen."

Bathsheba kendini tutmayı çok iyi bildi. Gene de, dudaklarına ister istemez gelen sözleri açıkça söyleyecek kadar sesini çıkaramadı:

"Kadın için büyük bir onur sayılmaz bu!"

Bu sözler bir fısıltı olarak kaldı. Çünkü bir erkeğin böyle, aşkın elinde tam bir oyuncak olup çıktığını görmek o denli acı ve üzücü bir manzaraydı ki, kadınlığın her işi yerli yerinde yapmak içgüdüsünü bile susturuyordu.

Boldwood, "Bu durum karşısında aklım başımdan gitti; deli oldum," dedi. "Biraz irademi kullansam şimdi size böyle yalvarmazdım, ama yalvarıyorum işte! İçimde size karşı olan sevginin derecesini bilmenizi isterdim, ama bunu dünyada bilemezsiniz. Kimsesiz bir adama bir insan olarak acıyın da hemen silkip atmayın beni."

"Sizi silkip attığım yok ki! Nasıl olsun, hiçbir zaman size sahip çıkmadığıma göre..."

Bathsheba şu anda yalnızca, güneş gibi bir açıklıkla, onu hiç sevmemiş olduğunu biliyordu. Başka hiçbir şey düşünemediğinden, o şubat günü düşüncesizlikle attığı oltayı bir an için unutmuş gibiydi.

"Gene de bir zamanlar, ben sizi aklımdan bile geçir-

mezken siz benimle ilgilendiniz! Kınamıyorum sizi. Çünkü siz bana o Sevgililer Günü kartını göndererek dikkatimi çekmeseydiniz, kör ve soğuk karanlıklar içinde yaşayıp duracaktım... Bu da sizi tanımamdan çok daha kötü bir şey olacaktı! Sizi tanımam bana şu acıyı verdiği halde, şu an bile bunu biliyorum.

"Evet, dediğim gibi, o zamanlar ben sizi hiç tanımazken, siz beni kışkırttınız. Şimdi tutar bana hiç umut vermediğinizi söylerseniz size ancak karşı çıkabilirim."

"Sizin kışkırtma dediğiniz şey bir can sıkıntısı anında yapılmış çocukça bir şakadan başka bir şey değildi. Yaptığıma bin kez pişman oldum, acı acı gözyaşı döktüm bu yüzden. Hâlâ başıma mı kakacaksınız?"

"Suç bulmuyorum size. Yalnız üzüntüyle karşılıyorum. Sizin şaka demekte direndiğiniz şeyi ciddiye almıştım. Şimdiyse şaka sanmak istediğim şeyin korkunç, acı bir gerçek olduğunu söylüyorsunuz. Duygularımız ters uçlarda birleşiyor. Keşke sizin duygularınız biraz daha benimkilere benzeyebilseydi, ya da benim duygularım sizinkilere!.. Ah, o çocukça şaka yüzünden ne işkenceler çekeceğimi bilseydim, o gün lanet okurdum size. Ne var ki, gerçeği sonradan öğrendiğim için size lanet edemiyorum, çünkü aşırı derecede seviyorum sizi!.. Ama böyle abuk sabuk sayıklayıp durmak erkekliğe yaraşmaz, işe yaramaz bir şey... Bathsheba, siz benim ömrümde sevdiğim ilk kadınsınız; size sahip olmaya da öyle yakındım ki, elimden kaçırmak yüz kat güç geliyor. Bana söz vermenize ramak kalmıştı! Gene de şimdi kendimi acındırmak, çektiğim acıdan ötürü sizi üzmek amacıyla konuşuyor değilim. Yararı yok! Çaresiz, dayanacağım. Size acı çektirmekle benim acım hafiflemez ki!"

Genç kız içtenlikle, "Gene de acıyorum size," dedi. "Hem de yürekten!.."

"Yapmayın bunu, sakın yapmayın. Acımanız aşkını-

zın yanında öyle küçük kalır ki Bathsheba, bana acımanız kederimi hafifletmediği gibi, acımanızdan yoksun kalmak da kederimi artırmaz. Ah, tatlım... ne candan konuşmuştunuz benimle, hani o havuz başındaki sazların ardında, o koyun kırkılan samanlıkta, sonra o en son, unutamadığım gece, evinizde! Nereye gitti o tatlı sözler, beni sevebilmek isteğiniz, umudunuz? Beni çok sevebileceğinize olan inancınız nerede şimdi? Unutulup gitti mi hepsi, gerçekten?"

Bathsheba duygularını bastırdı; serinkanlı ve apaçık, erkeğin gözlerinin içine bakarak o yavaş, kesin sesiyle, "Ben size hiçbir söz vermedim, Mr. Boldwood," dedi. "Bana bir erkeğin bir kadına verebileceği en büyük, en yüksek onuru vererek beni sevdiğinizi söylediniz, bunun karşısında taş gibi durabilir miydim? Nankör, cadaloz bir kadın değilsem elbette duygulanacaktım. Ne var ki bu duygular o gün içindi, o gün de bu duygular için. Bütün erkeklerin gönül eğlencesi saydığı şeylerin sizin gözünüzde ölüm dirim işi olacağını nasıl bilebilirdim? Kuzum, ne olur, daha ölçülü düşünün de bana hak verin."

"Her neyse, tartışmayı bırakalım artık. Kesin olan bir şey var: Benim olmak üzereydiniz; şimdiyse benim olmaktan uzaksınız. Her şey değişti, bunun nedeni de sizsiniz, unutmayın. Bir zamanlar benim hiçbir şeyim değildiniz ve ben hayatımdan hoşnuttum. Şimdi benim için gene hiçsiniz; gelgelelim bu ikinci hiçlik birincisinden nasıl da bambaşka! Keşke bana hiç göz koymasaydınız, mademki sonunda yüz çevirecektiniz!"

Bathsheba bütün dayanıklılığına karşın, gerçekte erkekten daha zayıf bir ruh taşıdığını gösteren kesin belirtiler duymaya başlamıştı. İçinde hiç istemediği duygular uyandıran ve bunları gitgide şiddetlendirmekte direnen bu kadınca eğilimi bastırmaya boş yere çabalıyordu. Kafasını gökyüzüne, ağaçlara, gözünün önündeki herhangi

önemsiz bir şeye vererek heyecandan kaçınmaya çalışmıştı; ne var ki bu hilelerin hiçbiri artık para etmiyordu.

Elinden geldiği kadar cesaretle, "Size göz koymadım ki ben, kesinlikle koymadım!" dedi. "Ne olur, böyle davranmayın bana. Yanlışımın yüzüme vurulmasına dayanabilirim, yalnız tatlılıkla söyleyin! Ah, beyefendi, ne olur, beni lütfen bağışlayıp bu işi tatlıya bağlayamaz mısınız?"

"Tatlıya mı? Aldatıldığı için ciğeri parçalanan bir adam tatlıya bağlayabilir mi işi? Kaybetmişsem nasıl kazanmış gibi yapabilirim? Ulu Tanrım! Sizin hiç yüreğiniz yok galiba! Bunun nasıl zevkli bir ıstırap olacağını bilseydim sizden bucak bucak kaçardım da size ne bakar, ne de sesinizi dinlerdim. Ben bütün bunları anlatıyorum, ama sizin umurunuzda mı? Vız geliyor size!"

Genç kız onun suçlamalarına sessiz, cılız yanıtlarla karşı çıkıyor, başını umarsızlık içinde sallayıp duruyordu; hayatının dönüm noktasında bulunan bu bronz renkli, eski Romalıları andıran yüzlü, güzel yapılı erkeğin titreyen dudaklarından kulaklarına yağan sözleri itip kovalamak istercesine.

"Bir tanem, tek varlığım... şu anda bile iki uç arasında, sizden hemen vazgeçmekle gururumu kırıp gene sizin peşinizde koşmak arasında bocalıyorum. Hayır, dediğinizi unutun da gene eskiye dönelim. O son mektubu bana bir oyun olsun diye yazdığınızı söyleyin, Bathsheba, hadi, söyleyin bunu bana!"

"Yalan söylemiş olurum; ikimiz için de acı olur bu. Siz benim sevebilme gücümü gözünüzde büyütüyorsunuz. Sizin sandığınızın yarısı kadar bile ateşli değilim ben. Acımasız bir dünyada, bana kanat gerecek kimse bulamadan büyümek beni de soğuklaştırdı."

Erkek hemen, daha hırçın, "Bu belki doğrudur. bir dereceye kadar," dedi. "Gene de özür yerine geçmez. Miss Everdene! Söylediğiniz gibi soğuk bir kadın oldu-

ğunuza inanmam. Yok yok, beni sevemeyişiniz duygudan yoksun olduğunuzdan değil. Elbet benim böyle sanmamı istersiniz. Yüreğinizin benimki gibi alev alev tutuştuğunu elbet gizlersiniz benden. Yoksa siz pek güzel sevebilen bir kadınsınız; ne var ki duygularınız yeni bir yön bulmuş. Nereye yöneldiğini de ben biliyorum."

Kızın yürek çarpışının hızlı müziği şimdi curcunalaşmış, kanı damarlarında delice çarpıyordu. Boldwood sözü Troy'a getirecekti! Olup bitenden haberi vardı demek! Bir an sonra bu ad Boldwood'un dudaklarından dökülmüştü bile!

Adam öfkeyle, "Troy benim hazineme el uzatmadan edemez miydi sanki?" diye söylendi. "Ben ona kötülük etmeyi aklımın ucundan geçirmezken o neden zorla üstünüze düştü? O sizin peşinize düşmeden önce siz benimle evlenmeye gönüllüydünüz. Bir daha evlenme sözü ettiğimde yanıtınız evet olacaktı. Yadsıyabilir misiniz bunu; soruyorum size; yadsıyabilir misiniz?"

Bathsheba bir süre karşılık vermediyse de çok dürüst olduğundan onu hiç yanıtsız bırakamadı.

"Yadsıyamam," diye fısıldadı.

"Biliyorum yadsıyamayacağınızı. O benim yokluğumda gizlice benim mülküme girdi ve beni soydu. Gönlünüzü neden daha önce çalmadı sanki? O zaman kimsenin canı yanmazdı; kimse kimsenin diline düşmezdi. Şimdi herkesin maskarası olup çıktım, şu dağlar, tepeler, bulutlar bile bana gülüyor da, aptallığımdan utanıp kıpkırmızı kesiliyorum. Saygınlığım, adım, onurum beş paralık oldu, bir daha ölünceye dek geri gelmez artık. Gidin, seçtiğiniz erkekle evlenin, bakalım. Hadi, ne duruyorsunuz?"

"Ah, beyefendi, Mr. Boldwood!"

"Evlenin de kurtulalım! Sizin üzerinizde hiçbir hak aramıyorum artık! Ben de başımı alıp bir yerlere gider,

gizlenirim... dua ederim. Bir zamanlar bir kadını sevmiştim. Şimdi utanıyorum. Öldüğümde, zavallı, aşk hastasıydı, diyecekler arkamdan. Tanrım! Tanrım! Hiç değilse kimsenin haberi olmadan bırakılsaydım, rezilliğimi kimse bilmeseydi, onurum beş paralık olmasaydı. Ne yapalım, oldu olacağı kadar; sevdiğimi de elde edemedim. Yazıklar olsun bana, yazıklar olsun!"

Bu mantıksız öfke kızı dehşete düşürmüştü. Uzaklaştığını pek belli etmeden adım adım gerileyerek, "Ben en sonunda genç bir kızım, benimle böyle konuşmayın," dedi.

"Başından beri biliyordunuz, hem de çok iyi biliyordunuz, bu yeni hevesinizin beni acıya boğduğunu... Sırmalı al ceket gözünü kamaştırdı ha! Ah, Bathsheba, bu seninkisi gerçekten kadın çılgınlığı!"

Genç kız birden ateş püskürdü:

"Çok ileri gidiyorsunuz!" diye parladı. "Herkes bana saldırıyor, herkes! Bir kadına böyle saldırmak erkekliğe yaraşmaz! Beni savunacak, benim adıma çarpışacak kimsem yok, gene de kimse gözümün yaşına bakmıyor. Olsun varsın, yüz taneniz beni yerip alaya alsanız, gene sindiremezsiniz!"

"Elbette onunla benden söz edeceksiniz. O zaman de ki, Boldwood benim uğruma ölebilirdi. Evet, onun sana layık bir erkek olmadığını bildiğin halde boyun eğdin ona. Seni öptü, el koydu sana. İşitiyor musun, öptü seni. Yalan, desene!"

Kederden çıldırmış bir erkeğin karşısında en dertli bir kadın bile siner. Gerçi Boldwood'un şu ateşiyle şiddeti Bathsheba'nın kendi kişiliğinin erkekleşmiş biçimi sayılabilirdi; gene de kız dudakları titreyerek kısık bir sesle, "Gidin, beyefendi," diye soludu. "Lütfen gidin. Aramızda hiçbir şey yok. Bırakın, yoluma devam edeyim."

"Seni öpmediğini söylesene."

"Söylemeyeceğim işte."

Çiftlik sahibi boğuk sesle, "Ha, demek öptü!" dedi.

Kız korkusuna karşın, meydan okurcasına, "Evet, öptü," diye tane tane konuştu. "Doğruyu söylemekten utanacak değilim ya!"

"Kahrolsun öyleyse, kahrolsun!" diye Boldwood boğuk bir fısıltıyla köpürdü. "Ben sizin elinize dokunabilmek için dünyaları verebilecekken siz bir bıçkının hak hukuk tanımadan, selamsız sabahsız gelip sizi... öpmesine izin verdiniz! Tanrım sen beni koru, sizi öptü ha!.. Elbet bir zaman gelip o da pişman olacak; başka bir insana çektirdiği acıları kara kara düşünecek. Dilerim Tanrı'dan o zaman o da şimdi benim çektiğim acılarla böyle istekler, lanetler, özlemler içinde kıvranır."

Genç kız perişan bir iniltiyle, "Yapmayın, yalvarırım kuzum ona beddua etmeyin!" diye yalvardı. "Başka ne isterseniz, neyi isterseniz yapın da bunu yapmayın. Ah, efendim, insaflı olun ona karşı, çünkü onu bütün varlığımla seviyorum!"

Boldwood'un düşünceleri, düzen ve tutarlılığın tümüyle yitirildiği o kaynaşma noktasına ulaşmıştı.

Yaklaşan gece gözlerinin içinde yoğunlaşmıştı sanki. Artık kızın sözlerini duymuyordu bile.

"Cezasını veririm ben onun, namussuzum vermezsem! Asker masker demeden karşısına çıkar, kırbaçtan geçiririm ben onu. Ömrümün tek mutluluğunu gözünü kırpmadan çalan o piç zibidiyi. Bir değil, yüz kişi olsa kırbaçtan geçirirdim..."

Adam sesini birden, garip bir biçimde alçalttı.

"Bathsheba, tatlım, ah, yolunu şaşırmış kadın beni bağışla! Sana suç buluyordum, gözdağı veriyor, hayvanca davranıyordum sana, oysa dünyanın en büyük günahkârı başkasıdır. Sonsuz yalanlarıyla gönlünü çaldı senin... Gene şansı varmış ki alayına döndü, buradan çok uzak-

lara gitti! Umarım şu sıralarda dönüp gelmez. Tanrı'ya dua ediyorum ki benim karşıma çıkmaz. Yoksa şeytana uyup kendimi kaybedebilirim. Ah, Bathsheba, uzak tut onu, evet, benden uzak tut!"

Boldwood bir an öyle kıpırtısız kaldı ki, ruhu bu ateşli sözlerle birlikte taşıp tükenmiş sanılabilirdi. Başını öte yana çevirerek yürüdü ve çok geçmeden, ayak sesleri yaprak yüklü ağaçların hışırtısına karışırken, kendi de alacakaranlığın gölgeleri arasında görünmez oldu.

Konuşmanın son bölümünde heykel gibi donuk durmuş olan Bathsheba ellerini yüzüne örttü ve biraz önceki gösteri üzerinde düşünmeye çabaladı. Beyni fırıl fırıl dönüyordu. Boldwood gibi durgun bir adamdan böyle afallatıcı, ateşli duygu selleri boşanması akıl almaz, korkunç bir şeydi. Demek Boldwood duygularını baskı altında tutmaya alışık bir adam olacağı yerde, aslında biraz önce göründüğü gibiydi.

Çiftçinin gözdağlarındaki tehlike şimdilik yalnızca Bathsheba'nın bildiği bir duruma dayanıyordu: Sevdiği adam birkaç gün içinde Weatherbury'ye dönecekti. Troy, Boldwood'la ötekilerin sandığı gibi uzaktaki kışlasına dönmüş değildi. Bath'daki dostlarını görmeye gitmişti ve izninin bitmesine daha bir hafta, on gün vardı.

Tam şu sırada çıkar gelir de Boldwood'la karşılaşırsa, kanlı bir kavga çıkacağına Bathsheba, içi çürüyerek inanıyordu. Troy'un başına bir şey gelebileceğini düşündükçe yüreği ağzına geliyor, soluğu kesiliyordu. En ufak bir kıvılcım çiftçinin kin ve kıskançlık duygularını bir anda ateşleyebilirdi. O zaman adam gene bu akşamki gibi soğukkanlılığını yitirebilirdi. Troy'un neşeli, umursamaz tutumu alaycılığa dönüşerek saldırgan bir niteliğe bürünebilir, o zaman Boldwood'un öfkesi de öç alma yönüne sapabilirdi.

Sulu gözlü, içli bir kız yerine geçmekten aşırı dere-

cede korkan ve hiç yol göstereni bulunmayan bu genç kadın gerçekte çok güçlü olan duygularının sıcak derinliklerini, umursamaz bir davranış altında dünyanın gözlerinden saklardı. Ne var ki, şimdi artık kendini tutacak gücü kalmamıştı. Yoluna gideceği yerde, korku ve üzüntü içinde bir aşağı bir yukarı yürüyüp elleriyle alnını ovuşturarak kesik kesik hıçkırmaya koyuldu.

Derken yol kıyısındaki bir taş yığınının üstüne oturarak düşünceye daldı. Uzun zaman kaldı orada. Yeryüzünün karanlık şeridinin ötesinde bakır renkli bulutlar dünyasının girintili çıkıntılı kıyıları, günbatısındaki duru, saydam, yeşil gökleri sınırlıyordu. Sonra bulutların üzerine eflatun ışıltılar serpildi ve durup dinlenmeyen dünya genç kızı karşı yöne döndürerek doğudaki yürek gibi vuran, solgun, kararsız yıldızlarla göz göze getirdi. Bathsheba onların boşlukların gölgeleri arasındaki sessiz çırpınışlarına baktı, baktı. Gene de hiçbir şeyin farkında değildi. Dertli ruhu ta uzaklarda, Troy'la birlikteydi.

XXXII

Gece - Nal sesleri

Weatherbury köyü, orta yerindeki mezarlık kadar sessizdi; diriler de hemen hemen ölüler kadar hareketsiz yatıyorlardı. Kilise kulesindeki saat on biri çaldı. Hava başka tüm seslerden öylesine boşalmıştı ki, saatin vuruşundan hemen önceki makine homurtusu ve hemen sonraki tıkırtı açıkça duyulabiliyordu. Sesler, cansız varlıkların her zamanki budalalığıyla çevreye yayılarak duvarlar arasında çarpıyor, gökteki dağınık bulutlara doğru

dalgalanıyor ve bulutların aralarından sızarak keşfedilmemiş uzay sonsuzluklarına dağılıyordu.

Bathsheba'nın evinin küflü duvarları arasında bu gece Maryann yalnızdı. Liddy, önceden söylediğimiz gibi, ablasının yanındaydı; Bathsheba da onun yanına gitmek üzere yola çıkmıştı.

Saat on biri çaldıktan birkaç dakika sonra Maryann, bir rahatsız edilmişlik duygusuyla yatağında döndü. Uykusunu bozan şeyin ne olduğunu hiç bilemiyordu. Bu şey ona bir düş gördürtmüş, düş de onun, bir şeyler olmuşçasına sıkıntılı bir duyguyla uyanmasına yol açmıştı. Maryann yatağından kalkıp pencereden dışarı baktı. Atların otladığı çayır evin bu köşesinden görünüyordu. Maryann şimdi karanlıkta bir gölgenin otlayan ata yaklaştığını seçti. Gölge beygiri alnındaki perçemden tutarak otlağın köşesine doğru çekti. Bu köşede bir karaltı seçilebiliyordu ki, olaylar bunun bir taşıt olduğunu ortaya koydu. Çünkü, atın arabaya koşulmasıyla geçtiği anlaşılan birkaç dakikadan sonra, Maryann, yolda tırıs giden atın nal sesleriyle hafif tekerleklerin sesini duydu.

Otlağa o gizemli gölgenin hayaletimsi süzülüşüyle girebilecek iki tür insan olabilirdi. Bir kadın ya da bir Çingene. Bir kadının, gecenin şu saatinde böyle bir işe kalkışması olacak şey değildi. Demek ki bu gelen ancak bir hırsız olabilirdi. Belki de evin ıssız olacağını biliyordu da, onun için bu geceyi seçmişti. Üstelik şu sırada Weatherbury Vadisi'nde Çingenelerin konaklamış bulunması bu kuşkuyu kesin bir inanca dönüştürüyordu.

Hırsız oradayken bağırmaktan korkan Maryann, onun gittiğini görünce korkusunu unuttu. Aceleyle giyindi, her adımda gıcırdayan eski, sallantılı merdivenden aşağı indi ve en yakın ev olan Cogganlara koşarak ortalığı ayağa kaldırdı. Coggan da şimdi gene ilk baştaki gibi evinde kalmakta olan Gabriel'i uyandırdı, ikisi birlikte

otlağa gittiler. Atın yerinde yeller estiği su götürmez bir gerçekti.

"Şişş!" dedi Gabriel. "Dinle."

Kulak kesildiler. Uzunsu Sokağı'ndan, Çingenelerin Weatherbury Vadisi'nde konaklamış oldukları yerin hemen gerisinden geçen bir atın tırıs giden nal sesleri, durgun havada açıkça duyulabiliyordu.

"Bizim Nazlı bu," dedi Jan. "Kalıbımı basarım onun ayak sesidir."

Maryann, "Eyvah!" diye dövündü. "Şimdi hanım dönüp gelince kıyametleri koparmaz mı? Bizi aptal yerine koymaz mı? Keşke o buradayken olaydı da hiçbirimiz sorumlu olmayaydık!"

Gabriel kararlı, "Peşine düşmeliyiz," dedi. "Yapacaklarımızın sorumluluğunu ben üzerime alırım, Miss Everdene'e karşı. Evet evet, peşine düşelim."

Jan Coggan, "İyi ama, nasıl?" diye sordu. "Benim kafam almıyor, namussuzum. Bu işi becerecek kadar hafif atımız yok ki, Bebek'ten başka! Ona da ikimiz birden nasıl bineriz? Ah, şimdi şu karşı çayırdaki atlar elimizde olaydı, belki bir iş başarabilirdik."

"Hangi atlar?"

"Mr. Boldwood'un Fıstık'ıyla Yosma'sı."

Gabriel, "Öyleyse sen burada beni bekle," dedi.

Yokuş aşağı, Boldwood'un çiftliğine doğru bir koşu kopardı.

Maryann, "Çiftçi Boldwood burada yok ki!" dedi.

Jan Coggan, "Daha iyi ya!" diye karşılık verdi, "Ben Gable'ın neye gittiğini biliyorum."

Aradan beş dakika geçmeden Gabriel'in gene hızla koşarak geri döndüğü görüldü. Elinden iki yular sallanıyordu.

Jan Coggan, "Nerede buldun bunları?" diye sordu.

Sonra yanıt beklemeden dönüp çitin üstüne atladı.

Gabriel de onun gibi yaparak, "Damın altında," diye karşılık verdi. "Nerede durduklarını biliyordum zaten. Coggan, eyersiz binebilecek misin? Eyer bakmaya vakit kalmadı da!"

Jan, "Cambaz gibi binerim ben de!" dedi.

Gabriel çitin üzerinden, "Maryann!" diye seslendi. "Sen git yat."

Çitten Boldwood'un çayırına atlarken, ikisi de yularları atlardan saklamak amacıyla ceplerine sokuşturdular. Onları eli boş gören hayvanlar yelelerinden tutulmasına uysalca boyun eğdiler ve o zaman yularlar ustaca takıldı. Gem ya da dizgin bulunmadığından Jan Coggan'la Gabriel ipi hayvanın ağzından geçirip öbür yanda ilmik yapmak yoluyla işi idare ettiler. Gabriel sıçrayarak, Jan da bir hendek duvarının yardımıyla atlarının sırtına atladılar ve Bathsheba'nın atını çalan hırsızın gittiği yöne dörtnala atıldılar. Çalınan atın kimin arabasına koşulduğunu pek kestiremiyorlardı.

Weatherbury Vadisi'ne üç-dört dakikada vardılar. Yol kıyısındaki gölgeli yeşilliği gözden geçirdiler. Çingeneler kalkmıştı.

"Vay namussuzlar!" diye Gabriel bağırdı. "Ne yöne gittiler dersin?"

Jan Coggan, "Dosdoğru gitmişlerdir, kalıbımı basarım!" dedi.

Gabriel Oak, "Öyle olsun, bizim atlarımız daha üstün olduğuna göre yetişiriz," dedi. "Hadi, doludizgin!"

İlerideki atlının sesi kesilmiş gibiydi şimdi. Weatherbury gerilerde kaldıkça yolun toprağı daha bir yumuşayıp balçıklaştı. Son yağan yağmurla ıslanınca lastiğe dönmüşse de vıcıklaşmamıştı. Dört yol ağzına vardılar. Jan Coggan birden Yosma'yı durdurdu ve yere kaydı.

Gabriel, "Ne oldu?" diye sordu.

Jan, "Seslerini alamadığımıza göre izlerini bulma-

mız gerekiyor," diyerek ceplerini karıştırdı.

Bir kibrit çaktı ve ışığı toprağa tuttu. Yağış burada daha çok olmuş ve sağanaktan önceki bütün ayak ve araba izleri aşınıp silinerek şimdi kibritin alevini birer göz gibi yansıtan küçük su birikintileri oluşturmuştu. Yalnız ayak izlerinin bir bölümü yeniydi ve içlerinde su birikmemişti. Tekerlek izlerinden ikisi de ötekiler gibi iki dar kanal haline gelmemiş, boş uzanıyordu. Bu taze nal izleri atın hızı konusunda epey bilgi veriyordu. Birbirine eşit uzaklıkta, bir buçuk ikişer metre aralıktaydılar ve her çift izin sağ ve sol ayakları birbirinin tam karşısına düşüyordu.

Jan, "Dosdoğru ileri!" diye bağırdı. "Bu biçim iz dörtnala koşu anlamına gelir. Tevekkeli değil duymuyoruz! Araba da var! Şu tekerlek izlerine bak! Evet evet, bu bizim kısrak, kalıbımı basarım."

"Nereden biliyorsun?"

"Koca Jimmy Harris kısrağı daha geçen hafta nalladı; ben de onun çaktığı nalı, on bin nalın arasından yeminle ayırt ederim sana."

Gabriel, "Öteki Çingeneler ya daha önce kalkmış ya da başka yoldan gitmiş olsalar gerek," dedi. "Gördün değil mi, başka iz yoktu."

"Öyle."

Uzun süre, ses çıkarmadan yol gittiler. Sıkıcı ve yorucu oldu bu. Jan Coggan'ın yanında, soyundaki bir arabaya göre, pek sarsak, pek tingiltili bir gidiş. Bu saat şimdi biri çaldı. Coggan bir kibrit daha çakarak yeniden yeri süzdü. Kibriti atarak, "Şimdi eşkin gidiyorlar," dedi. "İki kişilik hafif bir arabaya göre, pek sarsak, pek tingiltili bir gidiş. Elbette! İşin başında pek zorladılar hayvanı! Umudunu kesme, yetişiriz onlara!"

Gene hızla yol alarak Blackmore Vadisi'ne girdiler. Coggan'ın saati ikiyi vurdu. Yere gene baktıklarında ayak izleri, bir sokağın iki yanındaki lambalar gibi zikzaklaşmıştı.

Gabriel, "Bu gidiş tırıs gidiş," dedi. "Biliyorum."

Jan Coggan keyifli, "Tırısa düştüler artık," dedi. "Yakında yetişiriz."

Üç-dört kilometre daha hızla at sürdüler.

Jan, "Hah, bir dakika!" dedi. "Şu yokuşu nasıl tırmandıklarını bir görelim. İşimize yarar."

Hemencecik, gene deminki gibi tozluğuna sürterek bir kibrit çaktı ve incelemede bulundu.

"Yaşasın!" dedi. "Kısrak yokuşu yürür adım çıkmış, böyle olacağı belliydi zaten. Üç kilometre sonra yetiştik demektir, bir altına bahse girerim."

Dört-dört buçuk kilometre yol gittiler, sonra durup kulak verdiler. Çevrede duyulan tek ses, bir setten aşağı dökülen ve insanın aklına, atlayıp boğulmak yollu karanlık düşünceler getiren bir değirmen suyunun sesiydi. Bir dönemece geldiklerinde Gabriel atından indi. Şimdi yönlerini bulabilmekteki tek kılavuzları yoldaki izlerdi; bunları da yeni yeni ortaya çıkan başka izlerle karıştırmamak için çok dikkatli olmak gerekti.

Gabriel kibriti dönemeçte toprağın üstünde gezdirdikten sonra başını kaldırıp Jan Coggan'a bakarak, "Bu da ne demeye geliyor?" diye sordu. "Anlıyorum galiba."

Soluk soluğa kalan atlarla birlikte son zamanlarda yorgunluk belirtileri göstermeye başlamış olan Jan gene eğilerek yerdeki gizemli yazıları inceledi. Bu kez izlerden ancak üç tanesi normal nal biçimindeydi. Her dördüncü iz yuvarlağımsı bir benekti.

Jan Coggan yüzünü ekşiterek uzun bir ıslık çaldı.

"Topallamış," dedi Gabriel.

Jan gözlerini izlerden ayırmaksızın, "Evet. Nazlı topal olmuş, ön sol ayağı," diye ağır ağır konuştu.

Gabriel ter içindeki atına yeniden binerek, "Gidelim," dedi.

Gerçi yol çoğunlukla herhangi bir şoseden geri kal-

mıyorsa da, gerçekte bir köy yolundan başka bir şey sayılmazdı. Son dönemeçte Bath'a giden anayola kavuşmuşlardı.

Jan, "Şimdi yetiştik demektir," dedi.

"Nerede?"

"Sherton paralı yolunda. O yolun bekçisi öylesine uykucu herifin biridir ki, burayla Londra arasında bir eşi daha bulunmaz. Dan Randall derler adına, on yıldır bilirim kendisini, o zamanlar Casterbridge paralı yolunda dururdu. Bir yandan atın topallaması, beri yandan bekçi derken, hırsızı çantada keklik bil!"

Son derece sakınarak ilerliyorlardı şimdi. Biraz ileride, yaprak gölgelerinden örülü bir fon üzerinde, yollarına çekilmiş beş beyaz çubuk görünceye dek konuşmadılar. Bu ıssız saatin sessizliğini kapı yönünden yükselen bir bağırış dağıttı:

"Hey! Bekçi?"

Bundan önce onların duymadığı bir bağırış daha olmuş olsa gerekti. Çünkü onlar yaklaşırken bekçi kulübesinin kapısı açıldı ve bekçi, elinde bir şamdanla, yarı giyinik olarak dışarı çıktı. Mumun ışığı kapıda duranları olduğu gibi aydınlattı.

Gabriel, "Kapıyı sakın açma!" diye bağırdı. "At hırsızı o!"

Bekçi, "Kim?" diye sordu.

Gabriel kapıda duran arabanın sürücüsüne baktı ve bir kadın gördü: hanımı, Bathsheba Everdene.

Gabriel'in sesini duyunca Bathsheba yüzünü karanlığa doğru dönmüştü. Gene de Jan Coggan bu arada onu tanıdı.

Şaşırıp kalarak, "Aa, bu bizim hanımmış be!" diye bağırdı. "İki gözüm kör olsun!"

Bu Bathsheba'ydı gerçekten ve genç kız şu birkaç dakikada, aşkla ilgili olmayan krizler sırasında pek güzel

başardığı oyunu çevirmiş, yani şaşkınlığını bir serinkanlılık maskesinin ardına gizleyivermişti.

Hiç istifini bozmadan, "Hayrola, Gabriel, ne yana böyle?" diye sordu.

Gabriel, "Şey, biz..." diye söze başladı.

Kız Gabriel'in elden kaçırdığı soğukkanlılığı kendi yararına kullanarak, "Ben Bath'a gidiyorum," dedi. "Önemli bir iş çıktı da Liddy'nin yanına gitmekten cayıp hemen yola çıkmam gerekti. Ne o, siz benim peşimden mi geliyordunuz yoksa?"

"At çalındı sandıktı da."

"Yok canım, bak hele! Arabayla atı benim aldığımı anlayacak kadar aklınız yok mu sizin? Maryann'ın penceresini belki on dakika yumrukladımsa da uyandıramadım; eve de giremedim. Neyse arabalığın anahtarının yerini biliyordum; başka kimseyi rahatsız etmedim. Benim olacağımı hiç düşünmediniz mi?"

"Nereden aklımıza gelebilirdi, hanımefendi?"

"Belki de haklısınız! Aa! Olamaz! Bunlar Çiftçi Boldwood'un atları değil ya, sakın! Aman Tanrım! Ne yaptınız siz, ne işler açtınız başıma böyle? Hey, Ulu Tanrım! Çiftlik sahibi bir hanımın evinden dışarı adım atmaya hakkı yok mu ki hırsızmış gibi peşine düşüyorsunuz?"

Jan Coggan, "Ne yaptığınızı kimselere söylemezseniz, biz işin gerçeğini nereden bilelim?" diye savunmaya geçti. "Çiftlik sahibi hanımların bu saatte araba sefasına çıkması toplumun olağan saydığı bir kural değildir ki, küçükhanımcığım!"

"Ben haber bırakmıştım, sabaha görecektiniz. Arabalığın kapılarına tebeşirle yazdım, atla arabayı gelip aldığımı, yola çıktığımı. Kimseyi uyandıramadım, yakında döneceğim, diye yazdım."

"Şu noktayı unutmayın ki gün ışımadan biz o yazıları göremezdik, hanımefendi."

"Doğru," dedi Bathsheba.

Gerçi önce canı sıkılmıştı ya, onları bu değerli olduğu oranda az bulunur bağlılıklarından ötürü uzun zaman, ciddi olarak suçlayamayacak kadar aklı başındaydı. Çok sevimli bir yüce gönüllülükle, "Her neyse, bunca zahmete katlandığınızdan ötürü size yürekten teşekkür ederim," dedi. "Gene de keşke atları Mr. Boldwood'dan almasaydınız da kimden isterseniz alsaydınız!"

Jan Coggan, "Nazlı topallıyor, hanımefendi," dedi. "Yolunuza gidebilecek misiniz?"

"Nalının arasına taş girmiş de, ondandı. Yüz metre kadar önce inip çıkardım. Eksik olmayın, pek güzel gidebilirim. Sabaha Bath'da olacağımı sanıyorum. Şimdi siz lütfen evlerinize dönün artık."

Bathsheba başını çevirip kapıdan geçti. Bekçinin elindeki mum bir an o keskin, duru gözlerine vurup yansıdı. Çok geçmeden genç kız gizemli yaz dallarının yola kadar inen gölgeleri arasına karıştı. Jan Coggan'la Gabriel Oak atlarının başlarını döndürdüler ve bu temmuz gecesinin kadifemsi soluğuyla yüzleri yelpazelenerek, geldikleri yoldan geri döndüler.

Jan Coggan meraklı ve şaşkın, "Tuhaf bir esinti, şu bizim hanımın yaptığı," dedi. "Öyle değil mi?"

Gabriel biraz soğuk, "Öyle," dedi.

"Gün doğana kadar zor varır Bath'a o!"

"Coggan, bu gece olup bitenler aramızda kalsın, ne dersin?"

"Haklısın derim."

"Güzel öyleyse. Saat üçte falan köye dönmüş oluruz. Hiç kimseye görünmeden evlerimize girip yatalım!"

Bathsheba'nın yol kıyısında kafasına doluşan karmakarışık düşünceler sonunda şu karara bağlanmıştı ki, pek ivedi olan durumu kurtarmanın yalnızca iki çıkar

yolu vardı. Birincisi, Boldwood'un öfkesi geçinceye kadar Troy'u Weatherbury'den uzak tutmaktı; ikincisi de Gabriel Oak'un yalvarışlarıyla Boldwood'un lanetlerine kulak asarak Troy'dan büsbütün vazgeçmek.

Heyhat! Bathsheba bu yeni aşktan vazgeçebilir miydi? Onu sevmediğini, bir daha onunla konuşamayacağını söyleyerek kendini bırakmaya zorlayabilir, kendi hatırı uğruna izninin geri kalanını Bath'da geçirip kendini ve Weatherbury'yi bir daha görmemesini ondan dileyebilir miydi?

Acıklı bir tabloydu bu, gene de Bathsheba bunu kesinlikle kabullendi. Ne var ki, çoğu kızlar gibi, eğer Troy'un yerinde Boldwood olsaydı da aşk yoluyla mantık yolu aynı kapıya çıksaydı ne denli mutlu yaşayacağını düşünmekten geri kalmıyordu. Öte yandan Troy'un kendini unuttuktan sonra başka bir kadınla seviştiğini gözünde canlandırarak kendi kendine yok yere işkenceler ediyordu. Genç kız Troy'un yaradılışını ve eğilimlerini, oldukça doğru olarak kestirebilecek oranda anlamış bulunuyordu. Ne yazık ki, onun kendini kısa zamanda unutabileceğini düşündükçe, sevgisi azalmak şöyle dursun, daha çok alevleniyordu.

Yerinden fırladı. Hemencecik gidip görecekti onu. Evet evet, bu çıkmazdan kurtulmakta kendine yardımcı olsun diye yüz yüze görüşecekti. Buradan uzak durmasını dileyen bir mektup zamanında eline geçmezdi, Troy'un bu mektuba kulak asacağı düşünülse bile.

Bir sevgiliden vazgeçme kararında insana en iyi yardımcı, bu sevgilinin kucağı değildir. Bathsheba gün gibi açık gerçeği göremeyecek kadar kör müydü? Yoksa Troy'dan kurtulmanın bu yolunu seçmekle onu hiç değilse bir kez daha görebilmeyi sağlama bağladığını, bir zevk ürpertisiyle seziyor muydu?

Hava kararmıştı şimdi; saat onu bulmuş olmalıydı.

Bathsheba'nın amacına ulaşabilmesinin tek yolu Yalbury'ye Liddy'yi görmeye gitmekten vazgeçerek Weatherbury çiftliğine dönüp arabayı koşmak ve hemencecik Bath yolunu tutmaktı.

Bu tasarı önce gerçekleştirilemezmiş gibi geldi ona. Yolun, güçlü bir atın bile pek dayanamayacağı kadar uzun ve çetin olduğunu biliyordu. Oysa Bath onun sandığından çok daha uzaktı. Bir kadının bu yolu alması, hem de geceleyin ve tek başına, büyük cesaret işiydi.

Öte yandan, Yalbury'ye giderken işleri oluruna bırakabilir miydi? Yok yok, en olmayacak şey buydu. Bathsheba'nın içinde kaynaşan ateşli duygular onu kışkırttıkça, boş yere sesini duyurmaya yelteniyordu. Genç kız dönüp köy yolunu tuttu.

Ağır yürüyordu, çünkü Weatherbury'ye bütün köylüler, hele Boldwood, evlerine çekildikten sonra dönmek istiyordu. Tasarısı şimdi geceleyin Bath'a gidip Troy'u sabah sabah, Weatherbury'ye dönmek üzere yola çıkmadan görmek, ona güle güle diyerek her şeyi kestirip atmak, sonra (kendisi ağlayarak içini boşaltırken) atı dinlendirmek ve ertesi sabah erkenden dönüş yolculuğuna çıkmaktı. Böyle yaparsa Nazlı'yı bütün gün tırıs sürerek akşam üzeri Yalbury'ye, Liddy'nin yanına ulaşabilirdi. Sonra o ne zaman isterse o zaman Weatherbury'ye dönebilirdi; hanımın Bath'a gittiğini de kimsenin ruhu duymamış olurdu.

İşte Bathsheba içinden böyle kurmuştu. Ne var ki, bu yörelerin yenisi olup çevreyi iyi tanımamak yüzünden, yapacağı yolun uzunluğunu yarı yarıya kısa hesaplamıştı. Gene de planını uygulamaya başladı ve biraz önce gördüğümüz üzere ilk aşamada başarılı oldu.

XXXIII

Güneşte - Bir haberci

Bir hafta geçti; Bathsheba'dan hâlâ bir haber yoktu. Sonra Maryann'a bir mektup geldi. Hanımı, kendisini Bath'a getiren iş yüzünden ayrılamadığını, bununla birlikte bir hafta kadar sonra dönebileceğini umduğunu yazıyordu.

Bir hafta geçti. Yulaf harmanı başladı. Bütün erkekler, ağustos göğünün katıksız mavisi altında, öğle sıcağının titreyen havası ve cüce gölgeleri arasında, tarladaydılar. Ev içlerinde sinek vızıltılarından başka bir şey duyulmuyordu... dışarılarda da orakların ıslığı ve biçildikçe bütün ağırlıklarıyla düşen kehribar sarısı yulaf saplarının ve püsküllü başakların birbirine sürtünürken çıkardıkları hışırtı. Elma şarabı olup da köylülerin testileriyle şişelerinde bulunmayan her damla nem, alınlarıyla boyunlarından aşağı ter olarak süzülüyordu. Başka her yer susuzluktan çatlamaktaydı.

Köylüler bir süre için çit boyundaki bir ağacın hayırsever gölgesine sığınmak üzerelerken, Jan Coggan tarlanın karşı yanından sarı maden düğmeli mavi ceket giymiş birinin koşarak geldiğini gördü.

"Kim bu acaba?" dedi.

Birkaç kadınla birlikte demetleri (bu çiftlikte yulaflar hep demet yapılırdı) bağlamakta olan Maryann, "Umarım hanımın başına bir şey gelmemiştir," diye söylendi. "Bu sabah evde bir şey oldu, hiç de iyiye yormadım. Kapının kilidini açacakken anahtarı elimden düşürdüm; taş döşemeye çarpınca kırılıp iki parça oldu. Anahtar kırmak pek uğursuzluktur. Hanımcığım bir evine dönse, pek sevineceğim."

Çengelini bilemekte olan Gabriel duraklayarak, "Cain Ball bu," dedi.

Gabriel'in anlaşmasında harman yapmak zorunluğu yoktu. Ne var ki, harman zamanı çiftçiler için önemli, kaygılı bir dönemdir; hasat da Bathsheba'ya ait olduğundan, Gabriel gönüllü olarak yardım ediyordu.

Matthew Moon, "Bayramlıklarını giymiş," dedi. "Parmağında dolama çıktıktan sonra, iş göremeyeceğime göre ben de tatil yaparım dediydi de, kaç gündür evde yoktu."

Joseph Poorgrass sırtını doğrultarak, "Tam tatil yapacak zaman doğrusu, tam sırası," dedi.

Kendisinin, başka bazı arkadaşlarıyla birlikte, böyle sıcak günlerde en olmayacak nedenlerle durup durup dinlenmek gibi bir huyu vardı, şimdi Cain Ball'un bir iş gününde bayramlık giysileriyle çıkıp gelmesi öbür nedenlere göre olağanüstü önemli sayılırdı. Poorgrass şimdi, "Ben *Çarmıh Yolcusu*'nu bacağımın incinmesi sayesinde okumuştum. Mark Clark da *All Fours*[1] oynamayı parmağında dolama çıkınca öğrendi," diye ekledi.

Jan Coggan hepsini bastıran bir sesle, "Çok doğru, babam da gençliğinde, evlenmek istediği kızın peşinde koşacak zaman bulabilsin diye kendi kolunu çıkarmış," diye araya karışarak yüzünü kolunun yeniyle sildi ve şapkasını ense köküne doğru itti.

Bu arada Cainy Ball harmancılara yaklaşmaktaydı. Bir elinin sargıyla sarılı olduğu, öbüründe bir dilim jambonlu ekmek tuttuğu ve bir yandan koşarken, bir yandan da bu ekmeği yemekten geri kalmadığı görülebiliyordu. İyice yaklaşınca ağzı çan biçimini aldı ve çocuk şiddetle öksürmeye koyuldu.

Gabriel, "Bana bak, Cainy," diye onu payladı. "Ye-

1. (İng.) XIX. yüzyılın sonlarında meyhanelerde iki veya daha fazla kişi ile oynanan iskambil oyunu. (Y.N.)

mek yerken öyle hızlı koşma, diye daha kaç kez söyleyeceğim sana? Günün birinde boğulacaksın, Cainy Ball, bunu böyle bilesin."

"A-hak, a-hak, a-hak!" diye yanıtladı Cainy Ball. "Yediğimden bir kırıntı ters yöne gitti de hık-hık! Olup olacağı bu, Mr. Oak. Parmağımda dolama çıktığı için Bath'a gittiydim de, sonracığıma söyleyim, orada kimi görsem beğe... a-hak-hak!"

Cainy Ball'un ağzından "Bath" adı çıkar çıkmaz bütün köylüler ellerindeki çatallarla çengelleri yere atarak çocuğun çevresini sardılar.

Yolunu şaşıran kırıntı, yazık ki oğlanın öykü anlatma gücüne bir şey katmıyordu. Bu yetmezmiş gibi, bir de aksıracağı tuttu! Aksırığın şiddetinden, oldukça iri sayılabilecek saati cebinden fırladı ve önünde sarkaç gibi iki yana sallanmaya başladı.

Çocuk düşüncelerini Bath yoluna yöneltip gözlerini de o yana çevirerek, "Yaa," diye konuştu. "Sonunda dünyayı görmüş oldum; bir de, efendime söyleyim, bizim hanımı gördüm, ahak-hak-hak!"

Gabriel Oak, "Tanrı iyiliğini versin bu çocuğun!" dedi. "Oğlum be, senin genzine de her zaman bir kırıntı kaçıyor, öyle ki söyleyeceğini söyleyemiyorsun."

"A-hak işte! Kuzum, Mr. Oak, şimdi de karnıma bir tatarcık kaçtı, öksürüğümü yeniden depreştirdi."

"Kaçar ya! Ağzının hiç kapalı durduğu yok ki, küçük maskara!"

Matthew Moon, "Zavallı yavru, tatarcık yutmak ne kötü şeydir!" dedi.

Gabriel, "E, Bath'da kimi gördüm diyordun?" diye sözü asıl konuya döndürdü.

Çoban yamağı, "Bizim hanımı gördüm," dedi. "Yanında bir askerle gidiyordu. Giderken, giderken yaklaştıkça yaklaştılar, sonunda da kol kola girdiler, çifte kum-

ru... a-hak-hak! Çifte kumrular gi... hak! Çifte kumrular gibi, ahak-hak!"

Bu noktada soluğuyla birlikte öykünün ucunu da kaçıran haberci, gözlerini bir ipucu ararcasına tarlada dolaştırdı.

"Her neyse, bizim hanımla bir asker işte a-ha-ha-hak!"

"Hay Tanrı senin cezanı versin, e mi, çocuk?" dedi Gabriel.

Çocuk kendi yarattıkları çiy taneleriyle ıslanmış gözlerini sitemle çobana dikerek, "Kusura bakma, Mr. Oak, elimde değil ki!" dedi.

Jan Coggan, "Al iç şu elma şarabını, boğazına iyi gelir," diyerek tenekeden şişeyi alıp mantarını çekti, Cainy' nin ağzına dayadı.

Bu arada Joseph Poorgrass kara kara düşünmeye koyulmuştu; Cainy Ball öksürükten tıkanıp ölür de, Bath' daki serüvenlerinin tarihçesini de birlikte götürürse, kim bilir ne ciddi sonuçlar doğardı!

Joseph övünmesini sevmeyen kişilerin tavrıyla, "Ben herhangi bir işe kalkışmazdan önce, Tanrı isterse, demeyi huy edinmişimdir, sen de öyle yapsan iyi olur, Cainy Ball," dedi. "Çok iyi güvenlik önlemidir. Günün birinde seni soluksuz kalıp boğulmaktan kurtarabilir."

Mr. Coggan içkiyi büyük bir cömertlikle zavallı Cainy'nin yusyuvarlak açılmış ağzından aşağı boşaltıyordu. Şarabın yarısı şişeden aşağı akarken oğlanın ağzına rastlayan yarısının da yarısı gene ters yöne kaçarak öksürük ve aksırık yoluyla köylülerin üzerine bir elma sisi biçiminde püskürtülüyordu. Bu sis, güneşli havada bir an hafif bir buğu gibi asıldı, kaldı.

Jan Coggan şişeyi geri çekerek, "Amma danalar gibi aksırdın ha!" diye söylendi. "Birazcık daha terbiyeli olsana be, köpoğlu!"

Cainy konuşabilecek duruma gelir gelmez, "Şarap

burnumdan yukarı kaçtı da!" dedi. "Şimdi de boynumdan aşağı aktı, parlak düğmelerimi, en iyi kıyafetlerimi ıslattı; hem de zavallı dolamamı acıttı."

Matthew Moon, "Zavallı çocuğun öksürüğü ne de sırasız tuttu!" dedi. "Tam da bize önemli bir olay anlatmak üzereyken! Sırtına vur şunun, be çoban."

Cainy, "Huyum bu benim!" diye tasayla konuştu. "Annem söylüyor, oldum olası çok heyecanlanırmışım."

"Doğrudur, çok doğru," dedi Joseph Poorgrass. "Ball' lar eskiden beri, ailecek çok heyecanlıdırlar. Bu oğlanın dedesini tanırdım ben; gerçekten heyecanlı, alçakgönüllü bir adamdı, çıtkırıldım denecek kadar! Durmadan kızarıp bozarırdı o da benim gibi. Ben de pek çekerim ya bu kusurum yüzünden!"

Jan Coggan, "Aman, ne demek komşu, kusur değil bu; senin iyi aile çocuğu olduğunu gösterir," dedi.

Joseph Poorgrass, "Keh keh, övünmek gibi olmasın ya, doğru dedin, bizim aile gün görmüş ailedir," diye utangaçlıkla konuştu. "Gene de bu küçük nokta gizli kalsın isterim. Gerçi, kim bilir, görgü denen şey belki de gizlenemez. Öyle ya, dünyaya geldiğin sırada her şey Yaradan'ın elinde olduğuna göre hiçbir bağışını benden esirgememiş olabilir... Gene de, ne olsa bunlar aramızda kalsın, Joseph, kimselere pek anlatma, sen!.. Ah, bu benimkisi ne tuhaf şey, komşular! Kendini övmekten, övülmekten böyle bucak bucak kaçmak..."

Matthew Moon, "Cainy'nin dedesi de pek akıllı bir adamdı," dedi. "Kendi kafasından bir elma ağacı ürettiydi. Bu cins elma bugüne dek onun adını taşır: Early Ball, derler. Bilirsin değil mi bu elmaları, Jan? Tom Putt cinsinin üstüne bir Quarrenden aşılamış, onun da üstüne bir Rathe-ripe. Gerçi herif nikâhlı karısı olmayan bir kadınla meyhane köşelerinde gezerdiyse de, her şeyin hakçasını demek gerek, akıllı olmasına akıllıydı, doğrusu."

Gabriel, "Boş ver, şimdi onu," dedi. "Sen neler gördün bakalım, Cainy?"

Cainy kesin bir tavırla, "Bizim hanımı bir askerle kol kola, park gibi bir yere girerken gördüm," dedi. "Hani sıralar, taflanlar, çiçekler falan vardı."

Çocuk sözlerinin Gabriel Oak'un duygularını çok etkilediğini belli belirsiz seziyordu.

"Asker de Çavuş Troy'du sanırım," dedi. "Yarım saatten uzun oturdular orada, dokunaklı şeyler konuştular. Bir ara bizim hanım öyle bir ağladı ki, öleyazdı. Dışarı çıktıklarında gözleri parlıyordu; yüzü de zambaklar gibi bembeyazdı. Birbirlerinin suratına bir bakışları vardı, çifte kumrular gibi."

Gabriel'in yüz çizgileri süzüldükçe süzülür gibiydi.

"Ee, başka neler gördün, bakalım?"

"Ah, neler görmedim ki!"

"Zambaklar gibi bembeyazdı ha?"

"Evet."

"O muydu, iyi biliyor musun?"

"Evet."

"Ee, daha başka neler gördün, bakalım?"

"Dükkânların koca koca cam pencereleri var; gökyüzünde kocaman bulutlar, yağmur dolu; çevredeki kırlarda, tarlalarda da kocamış, keresteden ağaçlar."

Jan Coggan, "Küçük sersem, saçmalayıp durmasana!" dedi.

Joseph Poorgrass, "İlişme oğlana," diye araya girdi. "Demek istiyor ki, Bath krallığında gökyüzü bizim buradakilerden pek farklı değil, demeye getiriyor. Yabancı ve garip kentlerle ilgili bilgi edinmek bizim yararımızadır; çocuğun sözlerine de bu yönden kulak vermek gerek, söz gelişi."

Cainy Ball, "Bath kentinin kişileri de," diye sürdürdü, "ocaklarındaki ateşi yalnızca lüks olsun diye yakıyor-

lar, çünkü topraktan kaynamış su fışkırıyor, kullanmaya hazır durumda."

Matthew Moon, "Gerçekten de böyledir," diye çocuğun sözünü doğruladı. "Ben başka gezginlerin de aynı şeyi söylediklerini duymuşumdur."

Cainy, "Orada başka bir şey içmiyorlar," dedi. "Lıkır lıkır yuvarladıklarına bakılırsa, bu suyu pek de lezzetli buluyorlar."

Matthew, "Doğrusu, bize göre epey yaban, yontulmamış bir gelenek ya, oranın yerlileri alışık olsalar gerek," dedi.

Jan Coggan gözlerini devirerek, "Peki, yerden suyla birlikte yemek de fışkırmıyor mu?" diye sordu.

"Yok. Ne yalan söyleyeyim. Bath'ın şanına pek yaraştırmadım bunu. Tanrı baba içeceklerini bağışlamış ya, yiyeceklerini hiç düşünmemiş; bu büyük kusuru hiç aklım almadı, doğrusu."

Matthew Moon, "Evet, en hafif deyimiyle tuhaf yerdir orası," diye düşüncesini belirtti. "İçinde oturanlar kim bilir ne tuhaf kişilerdir!"

Gabriel, "Miss Everdene'le asker gezinti yapıyorlardı mı demiştin?" diye söze karıştı.

"Öyle. Sırtında da şahane bir altın sarısı ipek elbise vardı, siyah dantel süslü. Eteği öyle dikti ki, içinde bacakları olmasa bile kendi başına ayakta durabilirdi. Ona baktıkça insanın içi açılıyordu; saçları da fırçalanmış, pırıl pırıl dökülmüştü. Güneş de onun o parlak elbisesiyle öbürkünün al ceketine vurmuyor muydu ya, sormayın! Öyle güzel duruyorlardı ki! Sokağın ta öbür ucundan göze çarpıyorlardı."

Gabriel, "Ya sonra ne oldu?" diye sordu.

"Ondan sonra ben çizmelerimin altına demir çaktırmaya, Griffin'lerin dükkânına girdim. Oradan da Riggs'lerin kurabiye fırınına girip en ucuz, en iyilerinden bir

penilik bayat kurabiye istedim. Verdiklerin kurabiyeler bayatlıktan neredeyse küf tutmuş ya, neyse, tam da küflü sayılmazdı. Ben onları yiye yiye yoluma gittim. Bir saat gördüm, suratı yeminle sini kadar vardı. Sonra..."

"İyi ama bunların bizim hanımla bir ilgisi var mı?"

Cainy Ball, "Lafımı kesmezseniz sözü oraya getiriyorum, Mr. Oak," diye sitemde bulundu. "Beni telaşa verirseniz bir de bakarsınız öksürüğüm depreşir, o zaman hiçbir şey anlatamam artık."

Jan Coggan, "Doğru, bırak, çocuk kendi bildiği gibi anlatsın," dedi.

Gabriel umutsuzlukla dolu bir sabır anlatımı takındı; Cainy Ball da öyküsünü yeniden ele aldı:

"Koca koca, konak gibi evler vardı; sokaklar da her Tanrı'nın günü adam almıyordu, bunca insanı bizim Weatherbury'de bayram günleri bile bulamazsın bir arada. Öyle şahane kiliselere gittim ki, irili ufaklı! Papazların bir dua okuması vardı! Şöyle diz çöküp ellerini kavuşturdukça parmaklarındaki o kutsal altın yüzükler ışıltıdan insanın gözünü alıyordu. Öyle şahane dua okumakla para kazanıp almış olsalar gerek o yüzükleri! Ah, ne yalan söyleyim, orada oturmak isterdim ben de! İçimde kaldı."

Matthew Moon, düşünceli, "Bizim zavallı, Papaz Thirdly öyle yüzükler satın alacak parayı nereden kazansın!" diye söylendi. "Oysa dünyanın en iyi insanıdır. Zavallı Thirdly, sanmam ki bir tek yüzüğü olsun, altını bırak, tenekesi, bakırı bile yoktur! Oysa bulutlu günlerde, kürsünün üstünde mumlar yanarken, papazın elinde birkaç yüzük olsa ne şenlik olur! Gel gör ki, olanaksız, zavallıcık! Ah, şu dünyada kimi zaman ne eşitsizlikler oluyor!"

Gabriel dudaklarını büzerek, "Belki de bizim papaz yüzük takmayacak soydandır," diye söylendi. "Her neyse, biz bunları bırakalım şimdi. Hadi, anlat, Cainy, çabuk."

Şanlı gezgin, "Ha, yeni moda papazlar uzun sakalla bıyık bırakıyorlar," dedi. "Tepeden tırnağa dek Hz. Musa ile Harun Reşid'e benziyorlar, cemaatin içindeki insanlar da kendilerini eski İsrailoğulları yerine görüyorlar."

"Pek erdemli, pek güzel bir görüş!" dedi Joseph Poorgrass.

"Sonra memlekette şimdi iki çeşit din kullanılıyor; Büyük Kilise'yle Küçük Kilise. Ben de dedim ki, hiçbirinin hakkını yemeyeyim, diye düşündüm; tuttum sabahtan Büyük Kilise'ye, ikindi üzeri de Küçük Kilise'ye gittim."

Joseph Poorgrass, "Dinibütün, örnek çocuk bu," dedi.

"Büyük Kilise'de şarkı söyleyerek dua ediyorlar; gökkuşağının tüm renklerine tapınıyorlar. Küçük Kilise'de de vaaz vererek dua ediyorlar ve yalnızca sıvayla badanaya tapınıyorlar. Ondan sonracığıma söyleyeyim... sonra artık Miss Everdene'i hiç görmedim, bir daha."

Gabriel Oak büyük düş kırıklığına uğrayarak, "Neden daha önce söylemezsin şunu, yahu!" diye bağırdı.

Matthew Moon, "Eee, hanımefendi o adamla öylesine sıkı fıkıysa gelinliğini ısmarlar artık," dedi.

Gabriel tepesi atarak, "Sıkı fıkı falan olduğu yok," diye ona çıkıştı.

Jan Coggan, "O denli aptal mı o?" diye sordu. "Bizim hanımın o yığın yığın kara saçlarının altında akıl kumkuması var; böyle bir çılgınlığa dünyada kalkışmaz!"

Matthew Moon buna pek inanmayarak, "Şu var ki, adam kaba saba, cahil bir adam değil, görgülü çocuk," dedi. "Uçarı olmasının yüzünden girdi askere. Kadın milleti de öyle günahkârlara karşı zayıftır."

Gabriel tedirgin bir tavırla, "Bana bak Cainy, gördüğün kadının Miss Everdene olduğuna, en ağır biçimde yemin edebilir misin?" diye sordu.

Joseph Poorgrass durumun gerektirdiği kof, ürpertici bir sesle, "Artık üç yaşında bebek değilsin, Cain Ball,

yemin etmenin ne demek olduğunu bilirsin," dedi. "Korkunç bir şeydir yemin etmek; yemin ettin mi üstüne canınla mühür basmış sayılırsın. Peygamber Matta'nın dediğine göre yemin denen şey o denli ağırmış ki, kimin üstüne düşerse ezip suyunu çıkarırmış. Şimdi, şurda toplanmış olan bütün şu işçilerin yüzüne karşı, çobanın dediği gibi yemin edebilir misin, söylediklerinin doğruluğuna?"

Durumun dinsel ağırlığı karşısında iyice ürkmüş olan Cainy bir birine, bir öbürüne bakarak, "Yok yok, Mr. Oak, edemem," diye karşılık verdi. "Söylediklerimin doğru olduğunu seve seve söylerim ya, anam avradım olsun, falan diyemem, sözü oraya getiriyorsanız."

Joseph, "Cainy, Cainy, o ne biçim söz öyle!" diye oğlanı payladı. "Senden kutsal yemin isteniyor, sen küfrediyorsun. Yazıklar olsun, delikanlı!"

Cainy, "Hiç de küfretmiyorum işte!" diyerek ağlamaya başladı. "Asıl sen, zavallı bir çocuğu günaha sokmaya çalışıyorsun, Joseph Poorgrass, başka bir şey değil!.. Benim deyip diyeceğim şu ki, eğer sizin istediğiniz, işin düpedüz gerçeğiyse, gördüklerim Miss Everdene'le Çavuş Troy'du, yok, öyle, Tanrı canımı alsın, yok, cehennemde cayır cayır yanayım gibilerden korkunç yeminler isterseniz, kim bilir, belki de başkalarıydı!"

Gabriel elindeki işe dönerek, "Gerçeği öğrenmenin yolu yok ki!" dedi.

Joseph Poorgrass, "Ah, Cainy Ball, senin sonun ne olacak, bilmem!" diye sızlandı.

Derken gene tırpanlar sallandı ve biraz önceki sesler duyulmaya başlandı. Gabriel neşeli görünmeye yeltenmiyorsa da, olağanüstü tasalı olduğunu belirtecek bir şey de yapmıyordu. Gene de Jan Coggan durumu oldukça iyi kavradığından bir ara ikisi birden kuytu bir köşeye çekildiklerinde, "Kendine pek dert edinme şu kız işini,

Gabriel," dedi. "Kimin sevgilisi olduğundan ne çıkar, senin sevgilin olamayacağına göre!"

Gabriel, "Ben de kendi kendime işte bunu söylüyorum ya!" diye karşılık verdi.

XXXIV

Yuvaya dönüş - Bir dolandırıcı

Akşam gün kararırken Gabriel Jan Coggan'ın bahçe kapısına dayanmış, yatmadan önce çevreyi gözden geçiriyordu.

Yolun otlu kıyısı boyunca sessiz sedasız ilerleyen bir araba vardı. Bu taşıttan dışarı, konuşan iki kadının sesleri taşmaktaydı. Kadınlar kendi odalarındaymışçasına, seslerini hiç kısmadan konuşuyorlardı. Bunların Bathsheba'yla Liddy'nin sesleri olduğunu Gabriel hemen anladı.

Araba onun olduğu yere geldi, geçti. Miss Everdene'in küçük, üstü açık arabasıydı bu; içinde Bathsheba'yla Liddy'den başka kimse yoktu. Liddy, Bath kenti üzerine sorular soruyor, yol arkadaşı da bunları yanıtlıyordu, isteksiz, ilgisiz. Bathsheba da, at da yorgun gibiydiler.

Onun en sonunda, sağ salim, gene dönüp gelmiş olmasının verdiği iç rahatlığı öyle güçlüydü ki, çoban hiçbir şey düşünemedi ve yalnızca bu rahatlamanın doya doya tadını çıkardı. Kulağına gelmiş olan tüm kaygı verici haberler unutulmuştu.

Bahçe kapısında oyalandıkça oyalandı çoban, gündoğusuyla günbatısı birbirinden ayırt edilmez oluncaya ve ürkek tavşanlar cesaret bularak gölgeli tümsekler arasında sıçraşmaya başlayıncaya dek. Aradan belki bir ya-

rım saat daha geçmiş olabilirdi ki, yolda ağır ağır yürüyen bir karaltı belirdi.

"İyi geceler," dedi karaltı.

Bu, Çiftçi Boldwood'du.

Gabriel, "İyi geceler, efendim," diye karşılık verdi.

Boldwood yolun öbür ucunda gölgelere karıştı, az sonra Gabriel içeri girip yattı.

Çiftçi Boldwood, Miss Everdene'nin evi yönünde yürüyordu. Evin önüne varıp kapıya yaklaşınca salonda ışık gördü. Perdeler çekilmediğinden içeride Bathsheba'nın birtakım mektup ve kâğıtları gözden geçirdiği görülebiliyordu. Arkası Boldwood'a dönüktü. Adam gidip kapıya vurdu ve bütün kasları gerilmiş, başı ağrıyarak bekledi.

Boldwood, Yalbury yolunda Bathsheba'yla karşılaşmasından beri kendi bahçesinden dışarı adımını atmamıştı. Sessiz ve yalnız, kadın cinsinin davranış ve huyları üzerine kara kara düşünüp durmuş; bir rastlantıyla yaklaştığı tek kadının özelliklerini tüm kadınlık cinsine mal etmişti. Sonra yavaş yavaş daha bir yumuşamaya başlamıştı, bu gece gezintisinin nedeni de işte bu yumuşamaydı. Bathsheba'nın geri döndüğünü (Bath kaçamağını hiç bilmediğinden onun yalnızca Liddy'yi ziyaretten döndüğünü sanıyordu) biraz önce öğrenince, gidip özür dilemeye ve bağışlanması için yalvarmaya karar vermişti, çünkü o akşamki taşkınlığını düşündükçe utanca benzer bir duyguya kapılıyordu.

Kapıda Miss Everdene'i görmek istediğini söyledi. Liddy'nin tutumu bir tuhaftı, ama Boldwood farkına varmadı. Liddy onu kapıda bırakarak içeri girdi ve o zaman Bathsheba'nın bulunduğu odanın perdesi kapandı. Bunu kötüye yordu Boldwood. Liddy geri geldi.

"Hanımefendi sizinle görüşemeyecek, efendim," dedi.

Çiftçi gerisingeriye dönerek bahçe kapısından dışarı çıktı. Demek bağışlanmamıştı, önü sonu buydu işin.

Gönlünün hem sevinç hem de işkence kaynağı olan kadını, yaz başlangıcında ayrıcalıklı bir konuk olarak girdiği odada görmüştü ve kadın bu kez ona içeriye girme hakkı tanımamıştı.

Boldwood hemen evine dönmedi. Saat en azından on sularında, ağır, dalgın adımlarla Weatherbury'nin aşağı bölümünden geçerken postacının yaylı arabasının köye girdiğini gördü. Araba kuzeydeki bir kasabayla bu köy arasında işlerdi ve sahibi Weatherbury'li bir adamdı. Araba şimdi bu adamın kapısında durdu. Tentenin tepesindeki lamba, arabadan ilk inen allı ve sırmalı bir kişinin üzerine vurdu.

"Ah!" dedi Boldwood içinden. "Gene onu görmeye geldi."

Troy, doğduğu köye son gelişinde de kaldığı yer olan arabacının evine girdi. Boldwood birden bir karar vererek yürüdü. Aceleyle evine gitti. On dakika sonra gene köye dönmüştü. Troy'la görüşmek üzere arabacının kapısını çalacak gibiydi. Ne var ki, o yaklaşırken biri kapıyı açıp dışarı çıktı.

Boldwood bu kişinin içeridekilere iyi geceler dilediğini duydu ve Troy'un sesini tanıdı. Tuhaftı doğrusu, gelişinden birkaç dakika sonra gene dışarı çıkması. Boldwood hemen ona doğru ilerledi. Troy'un elinde kilimden yapılma bir çanta vardı, demin gelirken getirmiş olduğu çanta. Bu gece dönüp gideceğe benzerdi.

"Çavuş Troy?"

"Evet, benim."

"Dışardan geldiniz sanırım, biraz önce, değil mi?"

"Bath'dan şimdi geldim."

"Bendeniz William Boldwood."

"Öyle mi?"

Troy'un bunu söylerkenki ses tonu, Boldwood'un hemen konuyu açmasına yetti.

"Sizinle bir şey görüşmek istiyorum," dedi çiftçi.

"Neyle ilgili?"

"Şu biraz ilerde oturan kadınla bir de aldattığınız bir başka kadınla ilgili."

Troy yürümesini sürdürerek, "Bu ne küstahlık!" dedi.

Boldwood onun yolunu kesti.

"Bana bak, küstahlık da saysan, seninle konuşacağımız bir iş var."

Troy karşısındaki adamın sesindeki donuk kesinliği duydu; onun güçlü elinde tuttuğu kalın sopaya baktı. Saatin gece onu geçtiğini hatırladı. Boldwood'a karşı terbiyeli olmak gerekiyordu galiba.

Genç adam çantasını yere koyarak, "Güzel, konuşalım öyleyse," dedi. "Yalnız biraz yavaş konuşun, yoksa şu çiftlikten birileri sesimizi duyabilir."

"Olur. Şunu diyeceğim. Ben sizin bütün marife... yani sizin Fanny Robin'le olan ilişkinizi yakından biliyorum. Bunu bu köyde benden ve Gabriel Oak'tan başka bilen olmadığını da söyleyeyim. Fanny'yle evlenmeniz gerekir."

"Bana da öyle geliyor. Daha doğrusu onunla evlenmeyi istiyorum da evlenemiyorum."

"Neden?"

Troy rastgele bir şey söylemek üzereyken kendini tuttu ve, "Param yok da ondan," diye yanıtladı.

Sesi değişmişti. Önceden umursamaz ve küstah bir tonu varken, şimdi bir dolandırıcının sesi olup çıkmıştı.

Boldwood şu sırada ses tonlarını ayırt edecek durumda değildi.

"En iyisi açık konuşmak," dedi. "Şunu bilin ki, sizinle yanlış doğru, onur onursuzluk sorunlarını tartışacak, ya da davranışınızla ilgili düşünceler belirtecek değilim. Niyetim sizinle bir pazarlığa girişmek."

"Anlıyorum," dedi Troy. "Şuraya otursak mı?"

Tam karşılarındaki çitin dibinde yaşlı bir ağaç kütüğü yatıyordu; oraya oturdular.

Boldwood, "Ben Miss Everdene'le sözlü durumdaydım," dedi. "Sonra siz çıkageldiniz ve..."

Troy, "Söz yoktu," dedi.

"Sözlü sayılırdık."

"Ben çıkagelmeyeydim o belki sizinle evlenebilirdi."

"Belki, ne demek!"

"Evlenirdi, diyelim."

"Siz ortaya çıkmasaydınız Miss Everdene benimle evlenecekti, buna kesinlikle inanıyorum; evet kesinlikle. Siz de onu görmeseydiniz, şimdi Fanny'yle evlenmiş olabilirdiniz. Her neyse, Miss Everdene'le sizin sosyal durumlarınız arasındaki fark öyle büyük ki, bu flörtünüzün size hiçbir yararı dokunamaz, evlenmeyle sonuçlansa bile! Benim de sizden tek istediğim, onu artık rahatsız etmeyin. Fanny'yle evlenin. Pişman, olmamanızı ben sağlayacağım."

"Nasıl yapacaksınız bunu?"

"Şimdi size hatırı sayılır bir para vereceğim, Fanny'nin adına da topluca bir para yatıracağım. Gelecekte hiç yoksulluk çekmemenizi de kendi üzerime alacağım. Daha açık konuşayım. Bathsheba sizinle yalnızca gönül eğlendiriyor. Dedim ya, siz ona göre çok parasızsınız. Bu yüzden büyük bir vurgun vurmak amacıyla boşuna zaman harcayacağınıza, bir an önce daha gösterişsiz, daha mantıklı bir evlilik yapmaya bakın. Alın elinize çantanızı, hemen şimdi, bu gece dönüp Weatherbury'den ayrılırsanız size elli altın veririm. Fanny'nin nerede oturduğunu söylerseniz, ona da elli altın veririm, düğün hazırlığı için. Evlendiğiniz gün de onun adına beş yüz altın yatırırım."

Bunları söylerken Boldwood'un, kendi durumunun, amaçlarının ve kullandığı yöntemin zayıflığını bildiği se-

sinden açıkça anlaşılıyordu. Boldwood'un davranışlarındaki o eski kesinlik, o eski gücün yerinde yeller esiyordu şimdi. Birkaç ay önce olsa, şu ortaya attığına benzer bir tasarıyı çocukça bir budalalık sayardı. Seven bir erkekte, gönlü boşken bulunmayan bir yüce güç buluruz; ne var ki gönlü boş adamlardaki görüş genişliğini de hiçbir sevdalıda bulamayız. Önyargı ve yan tutmanın olduğu yerde biraz görüş darlığı da elbet olacaktır. Aşk, duyguyu kabartırsa da dinç kafayla düşünme yeteneğini eksiltir. Boldwood bunun aşırı derecede belirgin bir örneğiydi. Fanny'nin yeri ve durumu, Troy'un yetenekleri konusunda hiç bilgisi yoktu; gene de böyle konuşuyordu.

Troy, "Ben gerçekte Fanny'yi daha çok seviyorum," dedi. "Sizin dediğiniz gibi, Miss Everdene benim ulaşamayacağım bir insansa, sizin paranızı alıp Fanny'yle evlendim mi kazançlıyım demektir. Yalnız Fanny'nin de olup olacağı bir hizmetçi."

"Aldırmayın, önerimi kabul ediyor musunuz?"

"Evet."

Boldwood daha rahatlamış bir sesle, "Ah!" dedi.

"Ah, Troy, onu daha çok seviyordunuz madem, ne yapmaya buraya gelip benim mutluluğumu yıktınız?"

"Fanny'yi şimdi daha çok seviyorum. Ne var ki Bathshe... yani Miss Everdene öyle bir başımı döndürdü ki, bir süre Fanny'nin yerini aldı. Neyse şimdi geçti artık."

"Böyle çarçabuk geçebilir mi? Öyleyse neden döndün buraya?"

"Geçmesinin hatırı sayılır nedenleri var. İlk ağızda elli altın, dediniz ya!"

"Dedim, işte hepsi burada, elli çil altın."

Boldwood çavuşa küçük bir paket uzattı.

Çavuş paketi alarak, "Her şeyi hazırlamışsınız," dedi. "Benim bunu alıp başıma koyacağıma güvenmiş olmalısınız."

"Alabileceğinizi hesaba kattım."

"Bu tasarının uygulanacağı konusunda ben size kuru bir söz verdim; sizse bana elli altın verdiniz!"

"Bu da aklıma gelmedi değil. Düşündüm ki onurunuza güvenmesem de... aklınıza güvenebilirim. Beş yüz altını elden kaçırmak istemezsiniz sanırım, ne de size son derece yararlı bir dost olmayı isteyen bir adamı kendinize can düşmanı yapmak."

Troy, "Şişş! Dinleyin!" dedi.

Tam yukarılarındaki yoldan hafif bir ayak pıtırtısı duyuluyordu.

Troy, "Vay canına, o bu," dedi. "Gidip karşılamalıyım."

"O mu, kim?"

"Bathsheba."

Boldwood şaşkınlık içinde yerinden uğrayarak, "Bathsheba ha?" dedi. "Gecenin bu saatinde, tek başına! Neden karşılaman gerekiyor onu?"

"Beni bekliyordu bu gece. Gidip de sizin istediğiniz biçimde konuşayım, vedalaşayım onunla."

"Konuşmanızda hiçbir yarar görmüyorum."

"Zararı da yok ya! Gitmezsem ortalarda dolaşıp beni aramaya çıkar. Ona neler diyeceğimi siz de dinleyeceksiniz. İşinize yarar, ben aradan çekilince onun gönlünü kazanmakta."

"Sesiniz çok alaycı."

"Hiç de değil. Sonra şunu da unutmayın: Kızcağız benim nerelere gittiğimi falan bilmezse aklı bende kalır; açıkça bırakır gidersem beni daha çabuk kafasından siler."

"Sözlerini tek bir konunun dışına taşımayacaksın, değil mi? Bütün konuştuklarını duyabilecek miyim gerçekten?"

"Her sözcüğünü. Siz şimdi uslu uslu oturun, şu çantamı da alın, kulağınızı dört açıp dinleyin."

Hafif ayak sesleri, arada bir çevreyi dinlemek ister-

cesine duraklayarak yaklaşıyordu. Troy iki notalı, flüt gibi yumuşak bir ıslık çaldı.

Boldwood, "İş bu kerteye vardı ha!" diye tedirginlikle mırıldandı.

Troy, "Ses çıkarmayacaktınız hani?" dedi.

"Peki, söz veriyorum."

Troy ilerledi.

"Frank, bir tanem, sen misin?"

Boldwood, "Tanrım!" diye inledi.

Ses, Bathsheba'nın sesiydi.

Troy kıza, "Evet," dedi.

Bathsheba sevgi dolu bir sesle, "Nasıl da geciktin!" dedi. "Postayla mı geldin? Bekledim; tekerlek seslerinin köye girişini duydum ya, epey oluyor. Neredeyse senden umudu kesiyordum, Frank."

"Gelmezlik edemezdim. Biliyordun geleceğimi, değil mi?"

Kız şakacı bir sesle, "Doğrusu, belki gelir, diye umuyordum!" dedi. "Ah, Frank, öyle şansımız var ki! Bu gece evde benden başka kimsecikler yok. Hepsini savdım; bu yüzden senin bana geldiğini kimsenin ruhu duymayacak. Liddy gidip dedesine tatilde neler yaptığını anlatmak istiyordu. Ben de yarına kadar orada kal, dedim, nasılsa sen yarın gidiyorsun."

Troy, "Pek güzel!" dedi. "Yalnız, tuh, geri dönüp çantamı almam gerek. Terliklerimle fırçalarım, tarağım falan orada. Hadi, sen koş evine git, ben on dakikada senin odanda olacağıma söz veriyorum."

Bathsheba, "Olur," dedi.

Döndü ve gene hafifçecik adımlarla yokuş yukarı koştu.

Bu konuşma geçerken Boldwood'un sımsıkı kısılmış dudaklarında bir sinir oynuyordu, yüzü yapış yapış ter içinde kalmıştı. Şimdi Troy'a doğru ilerledi.

Troy geldi ve çantasını aldı.

"Ondan vazgeçtiğimi, onunla evlenemeyeceğimi söylemeye geldiğimi anlatayım mı ona?" diye sordu alay dolu bir sesle.

"Yok yok, dur bir dakika," diye Boldwood boğuk bir mırıltıyla karşılık verdi, "sana başka diyeceklerim var, daha başka!"

"İçinde bulunduğum çıkmazı şimdi görüyorsunuz ya. Belki kötü bir adamım ben, duygularımın tutsağıyım, kendimi unutup yapmamam gereken işler yapıyorum. Gelgelelim, ikisini birden alamam ya! Fanny'yi seçmem için çifte neden var ortada. Birincisi, gerçekte onu daha çok seviyorum. İkincisi, siz bunu kazançlı bir işe dönüştürüyorsunuz."

Boldwood onun üstüne sıçramış, boğazını kavramıştı bile! Sıktıkça sıkıyordu. Bu, hiç beklenmedik bir hareket olmuştu.

Troy, "Bir dakika," diye kısık sesle soludu. "Sevdiğinize kötülük ediyorsunuz."

"Ne demek o?"

"Bırakın, soluk alayım."

Boldwood ellerini biraz gevşeterek, "Seni gebertebilirim!" dedi.

"Onu da yıkmış olursunuz."

"Kurtarmış."

"Anlasanıza, şimdiden sonra nasıl kurtulabilir o, ben onunla evlenmedikçe?"

Boldwood'un dudaklarından bir inilti koptu. Askeri istemeyerek bıraktı, çite doğru gitti.

Troy yıkıldığı yerden top gibi fırladı. Çiftçinin üstüne atılmak üzereyken kendini tuttu.

"Gücümü sizinkiyle boy ölçüştürmeye değmez!" dedi. "Zaten bir kavgayı böyle çözümlemek barbarca bir yol. Bu inancım yüzünden yakında askerliği bırakıyorum

zaten... Şimdi, Bathsheba'nın durumuyla ilgili gerçek böylece ortaya çıktıktan sonra beni öldürmek yanlış bir adım olmaz mı?"

Boldwood, başı önünde, makine gibi, "Yanlış bir adım olur," diye yineledi.

"Kendinizi öldürün daha iyi."

"Çok daha iyi."

"Bunu görebilmenize sevindim."

"Troy, ona nikâh kıy, deminki önerimi de aklından çıkar. Korkunç bir seçenek bu, gene de Bathsheba'yı almalısın. Vazgeçiyorum ondan! Seni gerçekten çok seviyor olsa gerek; ruhunu da bedenini de böyle tümüyle sana verdiğine göre. Ah, Bathsheba, meğer ne zavallı, ne kör bir kadınmışsın sen!"

"Peki, ya Fanny?"

Boldwood kaygılı, titrek bir sesle, "Bathsheba varlıklı kadındır," diye konuştu. "Sonra evlendiği adama mutluluk da getirir, inan bana Troy, onunla bir an önce evlenmek için aceleye değer!"

"Yalnız, o başına buyruk bir kadın; biraz da çaçaron. Onun tutsağı olup çıkmak var. Oysa zavallı Fanny benim hiçbir dediğimden çıkmaz."

Boldwood yalvarırcasına, "Troy, ne istersen veririm sana, tek sen onu bırakma," dedi. "Onu bırakma, Troy, yalvarırım."

"Hangisini? Fanny'yi mi?"

"Hayır! Bathsheba'yı! Onu daha çok sev. Bütün varlığınla sev onu. Ah, onu bir an önce elde etmenin ne çıkarlı bir iş olduğunu nasıl anlatayım ben sana?"

"Onu elde etmeye hiç de istekli değilim."

Boldwood'un kolu kasılıp kalkarak gene Troy'a doğru uzandı. Sonra adam kendini tuttu ve gövdesi büyük bir acı çekiyormuşçasına çöktü.

Troy konuşmasını sürdürdü:

"Yakında bedelimi ödeyip ordudan ayrılıyorum. Sonra da..."

"Ben senin bir an önce bu nikâhı kıymanı istiyorum, dedim ya! İkiniz için de daha hayırlı olur. Birbirinizi seviyorsunuz. İzin ver de bu işte size yardımcı olayım."

"Nasıl?"

"Nasıl olacak? Bir an önce evlenebilmenizi sağlamak amacıyla o beş yüzü Fanny'ye değil de Bathsheba'ya vererek. Yok, o benden para almaz. Nikâh günü sana veririm parayı."

Troy susuyordu. Boldwood'un bu çılgın tutkunluğu karşısında dilini yutmuş gibiydi. Sonra umursamazlıkla, "Şimdi de bir şey veriyor musunuz?" diye sordu.

"Evet, istersen. Yalnız yanımda fazla para yok. Bunu beklemiyordum. Gene de neyim varsa senindir."

Boldwood uyanıktan çok bir uyurgezer gibi, cüzdan yerine taşıdığı büyük bir çuha keseyi cebinden çıkardı ve içini yokladı.

"Üzerimde yirmi bir sterlin daha var," dedi. "İki kâğıt, bir de maden para. Yalnız yanınızdan ayrılmadan önce bir imza isteyeceğim..."

"Siz bana parayı verin, sonra ikimiz birden dosdoğru Bathsheba'nın odasına gider, sizin isteklerinizi gerçekleştirmek amacıyla ne dilerseniz yaparız. Yalnız o bu para işini hiç öğrenmemeli."

Boldwood hemen, "Öğrenmez, öğrenmez," dedi. "İşte para. Benim oraya kadar gelirseniz gerisi için bir anlaşma imzalarız; koşulları da yazarız."

"Önce ona gidelim."

"Neden? Bu gece benimle gelin; yarın da birlikte notere gideriz."

"Ne olsa, Bathsheba'ya danışmalı, hiç değilse haber vermeliyiz."

"İyi öyleyse. Yürüyün."

Yokuş yukarı, Bathsheba'nın evine çıktılar. Ön kapıya vardıklarında Troy, "Bir dakika burada bekleyin," dedi.

Kapıyı açtı; açık bırakarak içeri süzüldü.

Boldwood bekliyordu. Bir-iki dakika geçince koridorda bir ışık belirdi. Boldwood o zaman kapı zincirinin takılmış olduğunu gördü. Troy içeride göründü, elinde bir yatak odası şamdanıyla.

Boldwood, "Bu ne böyle, yoksa zorla içeri gireceğimi mi sandın?" diye dudak büktü.

"Yoo, her şeyi sağlama bağlamak huyumdur da. Şuna bir göz gezdirir misiniz? Ben ışığı tutayım."

Troy kapıyla pervazın aralığından katlanmış bir kâğıt uzattı, şamdanı da yaklaştırdı. Parmağını bir satıra basarak, "Şu paragraf," dedi.

Boldwood baktı ve okudu:

EVLENMELER

Bu ayın on yedisinde, Bath'daki St. Ambrose Kilisesi'nde, Rahip G. Mincing B.A. tarafından, Weatherbury'li merhum Dr. Edward Troy'un tek oğlu, On Birinci Dragoon Muhafız Alayı Çavuşlarından Francis Troy ile Casterbridge'li merhum Mr. John Everdene'nin tek kızı Bathsheba Everdene'nin nikâhı kıyıldı.

Troy, "Taşı gediğine koymak diye buna derler, değil mi, Boldwood?" dedi ve için için, alayla güldü.

Kâğıt Boldwood'un elinden düştü. Troy konuşmasını sürdürerek, "Fanny'yle evleneyim diye elli altın," dedi. "Güzel. Fanny'yle evlenmeyip Bathsheba'yla evleneyim diye de yirmi bir altın. Bu da güzel. Sonuç: Meğer ben Bathsheba'nın kocası olmuşum bile! Gördünüz ya, Boldwood, karıyla kocanın arasına girmek isteyen hep böyle maskara olur. Bir sözüm daha var. Ne kadar kötü olur-

sam olayım, bir kadının mutluluk ya da mutsuzluğunu bir pazarlık ya da alışveriş konusu yapacak derecede aşağılık değilim. Fanny çok önceden beni bırakıp kaçtı. Nerede olduğunu bilmiyorum. Her yerde aradım, bulamadım. Bir sözüm daha var. Bathsheba'yı sevdiğinizi söylüyorsunuz. Gene de, ha deyince onun namusundan kuşku duyuyorsunuz. İçine tüküreyim ben böyle aşkın! Şimdi sana ders verdim ya, paranı geri alabilirsin."

Boldwood yılan ıslığı gibi bir sesle, "Almayacağım işte, almayacağım!" dedi.

Troy, "Ben de almıyorum," diye dudak büktü.

Altın para paketini kâğıt paralara sarıp hepsini birlikte dışarı fırlattı.

Boldwood yumruğunu sıkarak ona doğru salladı.

"Seni İblis! Seni İfrit! Ben sana cezanı veririm elbet, iyi kulak ver sözlerime, gösteririm ben sana."

Bir kahkaha daha. Sonra Troy kapıyı kapayıp içeriden kilitledi.

O gece sabaha dek, Boldwood'un kara gölgesinin Weatherbury'nin dere ve tepelerinde dolaştığı görülebilirdi. Akheron'un[1] kenarındaki Yaslı Hüzün Tarlaları'nda dönüp dolanan bir mutsuz ruh gibi.

1. Yunanistan'ın Epir bölgesindeki Thesprotía'da ırmak. Yunan mitolojisine göre Hades'te akan bir ırmaktır ve bazen bütün yeraltı dünyası anlamında kullanılır. (Y.N.)

XXXV

Bir yukarı kat penceresinde

Ertesi sabahın çok erken bir saatiydi, bir çiy ve güneş zamanı. Sabahın sağlıklı havasında yeni yeni uyanan kuşların şakımaları birbirine karışıyordu, gökyüzünün uçuk mavisi üzerine yer yer gün ışığını hiç gölgelemeyen nice saydam bulut ağları serpiştirilmişti. Tablodaki bütün ışıkların renkleri sarı, biçimleri ince inceydi. Eski çiftlik evinin çevresindeki bütün sarmaşıklar ağır çiy taneleriyle eğilmiş duruyorlardı. Bu taneler, gerideki şeyleri alabildiğine iri gösteren minyatür birer büyüteç görevi yapıyorlardı.

Saat beşi vurmadan hemen önce Gabriel Oak'la Jan Coggan köy alanından geçip birlikte tarlalara doğru gittiler. Hanımın evi daha uzaktan yeni görünmüştü ki, Gabriel yukarı kat pencerelerinden birinin panjurunun açıldığını gördü. İki adam bu sırada üzeri kapkara meyve salkımlarıyla bezenmeye başlamış bir mürver ağacının arkasında kalmışlardı. Gölgeden ayrılmadan önce durakladılar.

Yakışıklı bir adam rahatça pencereye yaslanmıştı. Sabah sabah şöyle bir çevresine bakınan kişilerin tavrıyla gözlerini önce gündoğusunda, sonra günbatısında gezdirdi. Bu Çavuş Troy'du. Al ceketini omzuna rastgele almış, düğmelememişti; her duruşuyla, rahatlığın tadını çıkaran bir askerdi.

Sessizce pencereye baktıktan sonra ilk konuşan Jan Coggan oldu.

"Evlenmişler!" dedi.

Gabriel şimdi pencereye sırtını dönmüş duruyor, hiç sesini çıkarmıyordu.

Jan Coggan, "Bugün bir şeyler öğrenecekmişiz gibime geliyordu, zaten," dedi. "Karanlık bastıktan hemen sonra yoldan bir araba geçti. Sen dışarda bir yerdeydin."

Jan dönüp Gabriel'e baktı.

"Ulu Tanrım, sen bizi koru, Gabriel, yüzün nasıl da solmuş! Ölüye dönmüşsün."

Gabriel hafifçe gülümseyerek, "Öyle mi?" dedi.

"Kapıya dayan. Ben beklerim."

"Peki peki."

Çit kapısında bir süre oyalandılar, Gabriel donuk gözlerle yere bakıyordu. Kafası yıldırım hızıyla geleceğe uçmuş; bu acele işi izleyecek olan pişmanlık dolu yılları görür gibi oluyordu. Onların evlenmiş olduğunu hemen anlamıştı ya, bu iş neden böyle bir gizem perdesi ardında yapılmıştı acaba? Bathsheba'nın Bath yolculuğunun, aradaki uzaklığı yanlış hesapladığından, çok korkunç geçtiği, atın yürüyemez duruma düştüğü, kızcağızın Bath'a varmasının iki günden uzun sürdüğü biliniyordu. Yapacağını gizli kapaklı yapmak Bathsheba'nın yolu değildi. Kusurları ne olursa olsun, Bathsheba açık yürekliliğin ta kendisiydi. Gerçekten tuzağa düşmüş olabilir miydi? Bu birleşme Çoban Oak'u anlatılmaz bir acıya boğmakla kalmıyor, şaşkınlıklar içinde bırakıyordu. Geçen haftayı, onun Troy'la böyle uzaklarda buluşmasının böyle sonuçlanabileceğinden kuşkulanarak geçirmişti. Gene de sessiz sedasız, Liddy'yle döndüğünü görünce bu korkusu az çok dağılmıştı. Gözle ayırt edilemeyecek kadar durağanlığa benzeyen bir kımıltı gerçekte nasıl bütün özellikleriyle hareketsizlikten dünyalar kadar ayrıysa, Gabriel'in umutsuzluktan seçilemeyen umudu da gerçekte umutsuzluktan bambaşka bir şeydi...

Birkaç dakika sonra gene eve doğru ilerlediler. Çavuş hâlâ pencereden bakıyordu. Onlar yaklaşınca neşeyle seslendi:

"Günaydın, arkadaşlar!"

Jan Coggan da, günaydın, dedi. Sonra Gabriel'e, "Karşılık versene adama," diye çıkıştı. "Ben senin yerinde olsam günaydın derdim. İçinden gelerek söylemesen de herife zıt gitmemiş olursun."

Gabriel de çok geçmeden şu karara vardı ki, olan olduğuna göre, durumu hoşgörüyle karşılamak sevdiği kadına yapabileceği en büyük iyilikti.

Kof bir sesle o da, "Günaydın, Çavuş Troy," diye askerin selamını yanıtladı.

Troy gülümseyerek, "Düzensiz, iç karartıcı bir ev bu," dedi.

Jan Coggan, "Ne biliyorsun, Gable, evlenmemiş de olabilirler!" diye görüş belirtti. "Belki hanım içerde değildir."

Gabriel, hayır, gibilerden baş salladı. Asker biraz gündoğusundan yana dönmüş ve güneş al ceketini turuncu bir alevle tutuşturmuştu.

Çoban, "Gene de güzel, eski bir evdir," dedi.

"Evet, güzel olmasına belki güzeldir ya, eski şişeye aktarılmış yeni şaraba benziyorum ben burada. Bana sorarsanız bütün pencereler yenilenmeli, şu eski tahta kaplamalı duvarlara da biraz renk gelmeli, ya da meşeler olduğu gibi sökülüp duvar kâğıdı kaplanmalı."

"Çok yazık olur, bence."

"Hiç de değil. Bir keresinde bir düşünür benim yanımda söylemişti: Sanatın en canlı olduğu çağlarda mimarlar kendilerinden önceki mimarların yapıtlarına hiç saygı göstermez, kendi bildiklerince yıkar, değiştirirlermiş. Öyleyse biz neden yapmayalım aynı şeyi? 'Yaratıcılıkla tutuculuk bağdaşamaz; yüz bin antika meraklısı bir araya gelse, tek bir yeni çığır açamazlar,' demişti. Ben de böyle düşünüyorum. Evi daha çağdaşlaştırmaktan yanayım, iki-üç günlük ömrümüzde biraz içimiz açılsın."

Asker, yenilik düşüncelerini geliştirmek amacıyla dönüp, odanın içini süzerken Gabriel'le Jan Coggan da yeniden yürümeye başladılar.

Troy, aklına birden gelmişçesine, "Ha, Coggan," dedi. "Hiç biliyor musun, Mr. Boldwood'un soyunda delilik görülmüş mü?"

Jan Coggan bir an düşündü. Sonra, "Bir zamanlar amcalarından birinin kafadan çatlak olduğunu duydumdu ya, gerçek mi bilemem," diye karşılık verdi.

Troy umursamazlıkla, "Önemli bir şey değil," dedi. "Her neyse, hafta içinde bir gün ben de sizlerle tarlaya geleceğim. Şimdi elimde acele birkaç işim var. Şimdilik güle güle. Eski dostluğumuz bozulmayacak sanıyorum. Benim burnum büyük değildir. Çavuş Troy'a ne derlerse desinler, burnu büyük diyemezler. Her neyse, her iş olacağına varır. Alın size yarım altın, benim sağlığıma kadeh kaldırın."

Troy parayı ustalıkla parmaklığın üzerinden Gabriel'e doğru fırlattı. Gabriel, yüzü öfkeden kıpkırmızı kesilerek yana kaçtı; Jan Coggan gözlerini devirerek ilerledi ve parayı yolda sekerken tuttu.

Gabriel öfkeye yaklaşan bir hırsla, "Güzel, al, senin olsun, Coggan," diye dudak büktü. "Bana gelince, onun armağanına ihtiyacım yok!"

Jan Coggan düşünceli düşünceli, "Pek ortaya vurma," diye öğüt verdi. "Öyle ya, evlendilerse, bak, dediydi dersin, bedelini ödeyip ordudan ayrılır, gelir burada başımızda efendimiz olur. Bu yüzden, içinden *canın çıksın*, desen de dışından *canım* demekte yarar var."

"Aslında, hiç ses çıkarmamak belki en iyisidir, ama ondan öteye geçemem. Yalan yere yüze gülemem ben. Eğer buradaki işimi elimde tutabilmem yağ çekmeye bağlıysa, ne yapalım, işimizden olacağız, demektir."

Epeydir uzaklardan seçmiş oldukları bir atlı şimdi yanlarına yaklaşmıştı.

Çoban Oak, "Mr. Boldwood bu," dedi. "Troy demin o soruyu neden sordu dersin?"

Jan Coggan'la çoban, çiftçiyi saygıyla selamladılar; onun bir şey isteyip istemediğini anlamak üzere yavaşladılar ve o geçsin diye yana çekildiler.

Boldwood'un bütün geceyi çarpışmakla geçirdiği, hâlâ da çarpıştığı büyük acının tek izleri o duru çizgili yüzündeki renksizlik, alnıyla şakaklarındaki damarların kabarıklığı ve ağzının uçlarındaki çizgilerin daha bir keskinleşmiş olmasıydı. Atının üstünde geçip gitti. Hayvanın her adımı inatçı bir umutsuzluğu yansıtır gibiydi. Boldwood'un acısını sezmek Gabriel'e bir an kendi derdini unutturdu. Atının üzerinde dimdik oturan bu yapılı adama baktı; Boldwood başını hiçbir yana çevirmiyor, dirseklerini yerinden kımıldatmıyordu; adamın belirgin dış çizgileri tepeden aşağı doğru derece derece inip gözden yitinceye dek ardından baktı Gabriel. Bu adamı ve başına gelenleri bilenler için, onun bu taş kesilmişliği, bir çöküntüden daha acıydı. Ruhla beden arasındaki uyumsuzluğun çatışması insana daha bir koyarak yüreğini burkuyordu. Nasıl kahkahada, gözyaşlarındakinden daha tüyler ürpertici aşamalar bulursa, azap içinde kıvranan bu adamın durgunluğunda da çığlıklardan daha derin bir anlam vardı.

XXXVI

Servet tehlikede - İçki âlemi

Ağustos sonunda, Bathsheba'nın evlilik yaşantısı henüz yeni, havalar henüz kuru ve boğucu sıcakken, bir

gece, Yukarı Weatherbury Çiftliği'nin avlusunda bir adam heykel gibi durmuş, aya ve gökyüzüne bakıyordu.

Gecenin ürkünç bir görüntüsü vardı. Güneyden esen, ısınmış bir rüzgâr yüksek ağaçlarla evlerin damlarını ağır ağır yelpazeliyordu. Gökyüzündeyse, tutam tutam bulutlar yüzmekteydi; bir başka bulut katı bunlarla dik bir açı oluşturuyordu. Yalnız bulut kümelerinden hiçbiri, aşağılarda esen rüzgârın yönünde gitmiyordu. Bu yüzen buğuların ardından görünen ay madensel bir kızıllıktaydı. Bu kirli ışıkta tarlaların benzi uçmuş gibi görünüyor, hepsi de, renkli cam ardından bakılırcasına, aynı rengi taşıyorlardı. Daha akşamdan koyunlar otlaktan suspus kös kös dönmüş, kargalar anlamsız uçuşlara girişmiş, beygirlerin çekingen, dikkatli basarak yürüdükleri görülmüştü.

Gök gürültüsüyle sağanak boşanmasının eli kulağındaydı. Bazı yan görüntüler de hesaba katılırsa bunun ardından, kuraklık mevsiminin sonu demek olan uzun yağışlar geleceğe benzerdi. Daha on iki saat geçmeden harman havasının yerinde yeller esecekti.

Çoban Oak örtüsüz ve apaçık duran sekiz büyük ve yüklü ekin yığınını kaygıyla süzmekteydi. Çiftliğin o yıl verdiği bereketli ürünün yarısı bu yığınlardaydı. Çoban yürüyüp samanlığa gitti.

Karısının yerine çiftliğin efendiliğini üzerine almış olan Çavuş Troy, harman şöleniyle eğlencesi için bu geceyi seçmişti. Gabriel Oak yaklaştıkça samanlıktan yükselen kemanla tef sesleri ve düzenli, kalabalık ayak patırtıları daha belirginleşti. Çoban yapının bir kanadı açık duran koca kapısına yaklaşıp içeri baktı.

Bir uçtaki girintiyle orta yer tümüyle boşaltılmış ve samanlığın üçte ikisi demek olan bu alan toplantıya adanmıştı. Tepeleme yulaf dolu olan öbür ucun önüneyse, branda bezinden perde çekilmişti. Duvarlar, tavan

atkıları ve bu gecelik sallandırılmış olan avizeler, tutam tutam yeşilliklerle, dallardan örülme çelenklerle süslenmişti. Çobanın tam karşısında üzerinde bir masayla sandalyeler bulunan bir kürsü vardı. Buraya üç kemancı oturmuştu. Arkalarında da, saçları dimdik havaya kalkmış, yüzünden aşağı terler akan ve elindeki tef tir tir titreyen, telaşlı bir adam dikilmiş duruyordu.

Dans sona erdi ve ortadaki kararmış meşe zemin üzerinde bir dizi çift bir dahaki dansa hazırlanarak sıralandı. Birinci keman sordu:

"Şimdi hamfendiciğim, özür dileyerek sorarım size, bu kez hangi dansı istiyorsunuz?"

Bathsheba'nın duru sesi, "Hiç fark etmez," diye karşılık verdi.

Genç kadın yapının iç köşesinde, üstü bardak ve sürahilerle dolu bir masanın başından olup bitenlere bakmaktaydı. Troy da onun yanında, arkasına yatarcasına yaslanmış oturuyordu.

"Öyleyse," dedi keman, "affınıza sığınarak ben söyleyeyim; *Asker Sevinci*'ni çalmak en uygun düşer, çiftliğimize yakışıklı bir asker damat geldiğine göre! Ne dersiniz, kardeşlerim, dostlarım, öyle değil mi?"

Birçok kişi bir ağızdan, "*Asker Sevinci* olsun!" diye bağırdılar.

Çavuş neşeyle, "Gösterdiğiniz yakınlığa teşekkürler!" diyerek Bathsheba'yı elinden tuttu ve sırada bekleyen çiftlerin başına geçti. "Gerçi burada beni bekleyen yeni görevlerimi yapabilmek amacıyla Çok Lütufkâr Majestelerinin On Birinci Ağır Süvari Muhafız Alayı'nın bedelini ödeyip ordudan ayrıldımsa da, ruhum ve duygularım, ömür boyu bir asker olarak kalacaktır."

Böylece dans başladı. *Asker Sevinci* ezgisinin üstünlüğüne gelince, bu konuda hiçbir zaman bir düşünce ayrılığı olamaz; olmamıştır da! Weatherbury ve yakınları-

nın müziksever çevrelerinin inancına göre, bu bir saatten beri tepinmekte olan ayaklara verdiği hoplayıp zıplama isteği, başka ezgilerin en başlangıçta verdiği istekten kat kat üstündür. Sonra *Asker Sevinci*'nin, demin sözü geçen tefe de pek uymak gibi ek bir üstünlüğü daha vardır, tef, tınıları en kusursuz hafifliğiyle çıkarmakta gerekli olan kıvrılıp bükülmeleri, sarsılmaları, çırpınmaları iyi bilen bir üstadın elinde yabana atılmaz bir çalgı sayılır.

Viyolonselden bir top ateşinin gümbürtüsüyle yuvarlanan notalarla, bu ölümsüz ezgi sona erdi ve Gabriel artık beklemeyerek içeri girdi. Bathsheba'yı görmezlikten gelerek platforma doğru yaklaşabildiği kadar yaklaştı. Çavuş Troy şimdi burada oturmuş konyakla su içiyordu. Oysa ötekilerin hepsi elma şarabıyla bira içmekteydiler. Gabriel çavuşla konuşabileceği bir yere sokulamayınca bir dakika aşağı insin diye ona haber gönderdi. Çavuş gelemeyeceğini bildirdi.

Çoban, "Öyleyse kendisine söyler misiniz?" dedi. "Yakında kötü bir sağanak boşanacağa benzer. Bir yolunu bulup ekin yığınlarını korumalı."

Haberci, "Mr. Troy yağmur yağmayacak diyor," yanıtıyla döndü. "Şimdi bu vıdı vıdılarla uğraşmanın sırası değilmiş."

Troy'la karşılaşınca Gabriel, fenerin yanında kalmış bir mum gibi sönükleşiverirdi. Şimdi de, huzursuz, tedirgin, evine dönmek amacıyla gene dışarı çıktı. Çünkü şu durumda içi, samanlıkta olup bitenleri kaldıramıyordu. Kapıda duraladı bir an. Troy konuşuyordu.

"Arkadaşlar, bu gece kutladığımız, yalnız bir harman sonu değil, aynı zamanda bir düğün şölenidir de. Sizin hanımınız olan bu bayanı bir süre önce nikâhla almak onuruna erdimse de, şimdiye dek Weatherbury'de, hepinizin arasında kutlayamamıştık. Bu mutlu olayı hakkınca kutlayabilelim ve herkes evine mutlu olarak

dönsün diye buraya şişelerle konyak ve sıcak su getirilmesini buyruk verdim. Her konuğa kocaman birer bardak verilecek."

Bathsheba elini onun koluna koydu ve solgun yüzünü onunkine doğru kaldırarak yalvarırcasına, "Yok, verme bunu," dedi. "Ne olur Frank, verme. Onları hasta etmekten başka bir işe yaramaz ki! Yeterince yiyip içtiler."

Bir-iki kişi, "Doğrudur, başka bir şey istemeyiz sağ olun," dedi.

Troy, "Laf!" diye dudak büktü ve aklına birden, parlak bir şey gelmişcesine, "Arkadaşlar!" diye sesini yükseltti. "Kadın kısmını evlerine gönderelim! Tavukların yatma zamanıdır. Sonra biz horozlar kendi aramızda vur patlasın, çal oynasın, eğleniriz! İçinizden ödleklik eden çıkarsa, bu kış kendine başka kapıda iş arar, artık!"

Bathsheba kızararak samanlıktan dışarı yürüdü; bütün kadınlarla çocuklar da peşinden! Kendilerini konuk yerine koymayan çalgıcılar sessizce kalkıp yaylı arabalarının durduğu yere gittiler ve at koştular. Böylece samanlık Troy'la ırgatlara kaldı. Gereksiz yere kaba görünmek istemeyen Gabriel bir süre oyalandı. Sonra o da kalkıp oradan ayrıldı. Sıcak suyla konyağın ikinci kez sunulmasını beklemedi diye çavuş onun ardından dostça bir küfür salladı.

Gabriel evinin yolunu tuttu. Kapıya varırken ayağının ucu, boks eldiveni gibi yumuşak, şişkin, meşinimsi olan ve buna uygun ses çıkaran bir nesneye değdi. Yolun karşısına geçmeye yeltenen iri, alçakgönüllü bir kurbağaydı bu. Çoban, hayvanı acı çekmekten kurtarmak amacıyla öldürmenin daha doğru olabileceğini düşünerek eline aldı; bir yerine bir şey olmadığını görünce gene otların arasına bıraktı. Doğrudan doğruya Büyük Doğa Ana'dan gelen bu haberin anlamını Gabriel biliyordu. Çok geçmeden bir haber daha geldi.

İçeri girip kibrit çakınca masanın üzerinde ince bir yaldız çizgisi parladı, hafif bir cila fırçası çekilmişçesine. Çobanın gözleri bu kıvrım kıvrım ışıltıyı karşı yana doğru izleyerek kocaman, kahverengi bir sümüklüböcek gördü. Bahçede yaşayan yaratık bu gece, kendi bildiği nedenlerden ötürü içeri girmişti. Bu, Doğa'nın kötü havaya hazırlansın diye ona gönderdiği ikinci uyarıydı.

Gabriel Oak oturduğu yerde bir saate yakın, derin derin düşündü. Bu sürede, saz damlı evlerde çok bulunan türden iki kara örümcek, arada bir yere düşe kalka tavanı arşınlayıp durdular. Onları gören Gabriel bu konuda tümüyle anladığı bir belirti olduğunu hatırladı; bu da koyunların içgüdüleriydi. Dışarı çıktı; birkaç tarlayı koşarak geçip koyunların yanına vardı ve çitin üstüne çıkarak hayvanlara baktı.

Hayvanlar ağılın öbür ucundaki çalıların çevresinde, birbirlerine sokulmuş duruyorlardı. Göze çarpan ilk garipilik, Gabriel'in birdenbire görünüvermesiyle ürkmeyişleri, yerlerinden kımıldamayışları oldu. Demek insanoğluna karşı duydukları korkudan daha büyük bir korku içindeydiler şimdi. Gene de en dikkate değer nokta bu değildi. Bir araya öylesine toplanmışlardı ki, hiç ayrıncasız hepsinin kuyruğu, fırtınanın yaklaştığı ufka doğru dönüktü. İç içe iki halka yapmışlardı. İçtekiler iyice sıkışık, dış halkadakiler daha seyrek duruyorlardı ve sürünün şu duruşuyla çizdiği biçim dantelli bir yakayı andırmıyor değildi; ortadaki fundalar da yaka sahibinin boynu yerine geçiyordu.

Bu, çobanın ilk düşüncesini doğrulamaya yetti. Genç adam şimdi kendinin haklı, Troy'un haksız olduğunu biliyordu. Doğa'nın bütün sesleri hep bir ağızdan, bir değişiklik olacağını bildiriyorlardı. Bu dilsiz anlatımların açıkça ortaya vurduğu iki ayrı yorum vardı: Önce gök gürültülü bir sağanak boşanacak, sonra uzun süren,

soğuk yağışlar olacak gibiydi. Sürüngenler arkadan gelecek yağmuru sezmekle birlikte, aradaki fırtınadan pek haberleri olmamış gibiydiler. Koyunlarsa fırtınayı sezmişlerdi de, sonradan gelecek yağmuru bilmiyorlardı.

Hava durumunun bu karmaşıklığı, az rastlandığı için daha korkuluydu. Çoban ekinlerin durduğu yere döndü. Burada her şey sessizlik içindeydi, yığın konilerinin uçları, kapkaranlık, göğe doğru sivriliyordu. Beş buğday, dört arpa yığını vardı. Buğdaylar dövülünce her yığından ortalama dört yüz kilo çıkardı; arpalarsa en azından beş yüz kilo ederlerdi. Bunların Bathsheba'ya, daha doğrusu herhangi bir kimseye kaç para getireceğini Gabriel Oak kafasından şöyle basit bir çarpma ve toplamayla hesapladı:

$5 \times 400 = 2000$ kilo = 500 altın
$3 \times 500 = 1500$ kilo = 250 altın

Toplam: 750 altın

Yedi yüz elli altın! Hem de paranın bürünebileceği en güzel biçimde: İnsanlarla hayvanlar için gerekli yiyecek biçiminde yedi yüz elli altın! Bir kadının esintileri yüzünden bunca ürünün yarı yarıya değerden düşmesi tehlikesine göz yumulabilir miydi? "Hiçbir zaman, ben engel olabilirsem!" dedi Gabriel.

Gabriel'in kendi kendine gösterdiği neden buydu. Ne var ki insanoğlu, kendi kendisiyle baş başayken bile, üzerine iki kez yazı yazılmış bir sayfaya benzer: Bir gözle okunan yazısı vardır, bir de bunun altında gizli kalanı. Bu sayfadaki gözle görülen pratik, sıradan yazının ardında belki de şöyle bir altın yazı bulunuyordu: "O kadar sevmiş olduğum kadına gücümün son damlasına kadar yardım edeceğim."

Çoban ekin yığınlarının üstünü hemen o gece örtebilmek amacıyla, yardımcı bulmaya samanlığa gitti. İçerisi çok sessizdi, Gabriel toplantı dağıldı sanarak geçip gitmek üzereyken, kapı kanatlarının aralığından dışarı sızan ve dışarıdaki yeşilimsi beyazlığın yanında safran sarısı gibi duran ölgün bir ışık gördü.

İçeri baktı. Alışılmadık bir görüntüyle karşılaştı.

Çam ve defne dallarının arasına asılan mumlar dibine kadar yanmış, hatta bazılarının çevresindeki yapraklar kavrulmuştu. Işıklardan çoğu bütün bütüne sönmüştü. Kimileri tütüyor ve kokuyor, diplerinden yerlere yağ damlıyordu. Masanın altında, sandalyelere ve duvarlara yaslanmış olarak da, dikeyin dışında düşünülebilecek her durumda olmak üzere, ırgatların zavallı gövdeleri yatıyordu. Başlarındaki saçlar yüzlerine öylesine yapışmıştı ki, püsküllü yer süpürgelerini andırıyorlardı. Bunların orta yerinde, sandalyesinde arkasına yaslanmış oturan Çavuş Troy'un görünüşü göz kamaştırıyordu: al renkli ve seçkin. Jan Coggan sırtüstü yatmış, ağzı açık, havaya horultular salıvermekteydi. Daha birçokları onun durumundaydı. Bu yatay topluluğun bir arada soluyuşları Londra kentinin uzaktan duyuluşunu andırır bir hafif uğultu yaratıyordu. Joseph Poorgrass, gövdesinin yüzeyini havadan mümkün olduğu kadar korumak amacıyla olacak, kirpi gibi belli belirsiz seçiliyordu. Bardaklarla kupalar hâlâ masanın üstünde duruyordu. Devrilen bir su sürahisinden akan ve yolunu şaşılacak bir düzlükle uzun masanın tam ortasından çizen incecik bir dere, sızmış yatan Mark Clark'ın boynuna damlıyordu... mağaralardaki sarkıtların damlamasına benzeyen, tekdüze, ölçülü bir tıp tıp.

Çoban umutsuzlukla çevresine bakındı. Bir-iki kişi dışında, çiftliğin bütün eli ayağı tutan erkekleri bunlardı işte. Gabriel bir bakışta anladı ki, ürün o gece, hatta ertesi sabah kurtarılacaksa, bu iş onun başına düşüyordu.

Jan Coggan'ın yeleğinin altından hafif bir "tik tak" yükseldi: Saati sabahın ikisini vuruyordu.

Gabriel uzanmış yatan Matthew Moon'un yanına gitti. Çiftlik yapılarındaki saz damların aktarılmasını ve çardakların örülmesini çoğunlukla Matthew üzerine alırdı. Gabriel onu sarsaladıysa da bir sonuç alamadı.

Eğilip kulağına, "Çardak yapma araçların nerede?" diye bağırdı.

Matthew bir medyumun bilinçsiz hazırcevaplığıyla, makine gibi, "Merdiven altında," diye karşılık verdi.

Gabriel elinden bırakınca Matthew'nun kafası çömlek gibi yere düştü.

Sonra Gabriel, Susan Tall'un kocasına gitti.

"Tahıl ambarının anahtarı nerede?"

Yanıt yok. Soru yinelendi, aynı sonuç alındı. Susan Tall'un kocası gece vakti kendisine bağırılmasına, anlaşılan, Matthew Moon'dan daha alışıktı! Gabriel onun kafasını elinden bırakıp oradan ayrıldı.

Hak yememek gerekirse, akşamki eğlencenin böyle acı ve umut kırıcı bir biçimde sonuçlanmasında köylülerin büyük bir suçu yoktu. Çavuş Troy, kadeh elinde, dostluklarını içkiyle perçinlemelerinde öylesine ayak diremişti ki, karşı gelmek isteyenler bile bu durumda terbiyesizlik etmemiş olmak için içmişlerdi. Yalnız, çocukluklarından beri elma şarabıyla birden daha sert içkiye alışık olmadıklarından, bir saat kadar sonra hepsi birden, şaşılacak bir benzerlikle, sızıp kalmışlardı.

Gabriel'in içi kötü kararmıştı. Bu içki âlemi, vefalı çobanın şimdi bile bütün güzel, parlak, umutsuz düşlerinin simgesi olarak gördüğü o dikkafalı, büyüleyici kadına felaket getireceğe benzerdi.

Çoban samanlığa bir şey olmasın diye, sönmek üzere olan ışıkları üfledi. Dünyadan habersiz, derin uykularda uyuyan adamların üzerine kapıyı örttü ve gene dışa-

rıdaki ıssız gecenin içine çıktı. Dünyayı yutmak üzere olan bir ejderin aralık dudaklarından yükselmişe benzeyen sıcak bir esinti güneyden gelerek yüzünü yaladı. Tam karşıki kuzey ufkunda, rüzgârın tam yolu üzerinde ürkünç ve sakat bir bulut yığını yükselmekteydi. Öyle garip bir biçimde yükseliyordu ki, insan onun aşağılardan, makineyle kaldırıldığını gözünde canlandırabiliyordu. Bu arada deminki ufak, soluk bulutlar, kuzeydeki koca buluttan ödleri kopmuşçasına, bir canavarın gözetlediği bir sürü yavru gibi, göğün güneydoğu köşesinin en dibine kaçışmışlardı.

Çiftlikten ayrılıp köye giden çoban, Laban Tall'un penceresine küçük bir taş fırlattı. Susan'ın pencereyi açacağını ummuştu, ama kımıldayan olmadı. Çoban, evin erkeği girebilsin diye açık bırakılan arka kapıya gidip içeri girdi ve merdivenin dibinde durdu. Gürül gürül bir sesle, "Mrs. Tall, tahıl ambarının anahtarını almaya geldim," dedi. "Tente bezlerini çıkarmak istiyorum."

Susan Tall, yarı uyanarak, "Sen misin?" diye sordu.

Gabriel, "Evet," dedi.

"Yatağa gelsene, şapşal serseri, insanı uykusuz bırakmanın âlemi var mı?"

"Laban değilim ben, Gabriel Oak'um. Tahıl ambarının anahtarını istiyorum."

"Gabriel! Ne halt etmeye Laban'mış gibi numara yaptın sanki?"

"Yapmadım. Ben senin beni..."

"Yaptın işte! Ne istiyorsun benden?"

"Tahıl ambarının anahtarını."

"Al, öyleyse. Çivide asılı. Gecenin bu saatinde gelip kadın kısmının rahatını..."

Gabriel konuşmanın gerisini beklemeden anahtarı aldı. On dakika sonra onun karaltısının tek başına, avluda dört büyük tente bezini sürükleyerek çektiği görüle-

bilirdi. Çok geçmeden tahıl hazinelerinden ikisi sımsıkı örtülüp kapanmıştı, her yığına iki örtü. İki yüz altın kurtulmuş demekti. Daha üç buğday yığını kalmıştı ve bunları örtmeye bez yoktu. Gabriel dam altına baktı ve çatal buldu. Üçüncü servet yığınının üstüne çıktı ve üzerine çardak örmeye koyuldu. En üstteki desteleri birbiri üzerine yan yatırıyor, aralıkları da bağlanmamış destelerden aldığı saplarla dolduruyordu.

Şimdilik işler yolunda sayılırdı. Bu acele önlem Bathsheba'nın ekinini bir-iki hafta korurdu, fırtına pek güçlü esmezse.

Sıra arpaya gelmişti. Bunu korumanın tek yolu yığınların üzerine bir saçak örmekti. Zaman geçiyordu. Ay buluta girdi ve bir daha çıkmadı. Büyükelçinin savaş öncesinde çekilip gitmesiydi bu. Gecenin solgun, bitkin bir görünüşü vardı, hasta gibi. Sonunda, bütün gökler son soluğunu veriyormuşçasına ölgün bir yel esti. Bu, ölüme benzetilebilirdi.

Şimdi artık çiftlik avlusunda direkleri çakan tokmağın kof patırtısından ve aradaki ot hışırtısından başka hiçbir şey duyulmuyordu.

XXXVII

Fırtına - İkisi baş başa

Bir ufuktan öbürüne uçan yakamozlu kanatlardan saçılırcasına çakan bir ışık yeryüzüne serpildi ve bir gümbürtü havayı doldurdu. Bu, yaklaşan fırtınanın ilk oyunuydu.

İkinci şimşek daha gürültülü çaktı; deminkine oran-

la daha az parlaktı. Gabriel Bathsheba'nın yatak odasında bir ışık gördü ve çok geçmeden perdenin üzerinde bir gölge, bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Sonra bir üçüncü şimşek çaktı. Yukarıdaki uçsuz bucaksız gök derinliklerinde, olağanüstü manevralar yapılmaktaydı. Şimşekler şimdi gümüş rengini almış, gökyüzünde zırhlı ordular gibi yanıp sönüyordu. Gümbürtüler top atışına dönmüştü. Yüksekteki yerinden Gabriel bütün çevreyi görebiliyordu. Her bir çalı, funda ve ağaç, taş baskısı resimlerdeki gibi apaçık seçilebiliyordu. Öndeki bir ağılda bir inek sürüsü vardı ve şu sırada ineklerin son derece çılgın bir kargaşalık içinde koşuştukları görülebiliyordu, başları yerde, art ayaklarıyla kuyrukları ta havada. Daha öndeki bir kavak ağacı, cilalı teneke üzerine fırçayla çizilmiş bir mürekkep çizgisiydi. Derken, tablonun gözden silinmesiyle karanlık öyle yoğunlaştı ki, Gabriel işini ancak el yordamıyla yapabildi.

Elindeki, ekin yığınlarını destelemekte kullanılan, ellenmekten cilalı gibi olmuş sivri uçlu, uzun demir çubuğu yığının ortasına daldırmıştı. Gökyüzünün en tepesinde mavi bir ışık belirdi ve sözle anlatılamayacak bir biçimde çubuğun tepesine doğru kaydı. Bir an sonra bir çakış duyuldu, sert, açık, kısa. Gabriel durumunun hiç de güvenli olmadığını anlayarak yere inmeye karar verdi.

Bir damla yağmur bile düşmüş değildi henüz. Çoban yorgun eliyle alnındaki terleri sildi ve gene üstü örtülmemiş duran yığınların karanlık biçimlerine baktı. Gerçeği ararsan, bu denli tatlı mıydı canı? Gelecekten ne umduğu vardı ki canını tehlikeye atmaktan sakınıyordu, elde böyle bir tehlikeyi göze almaksızın başarılamayacak, acele ve önemli bir iş varken? Gabriel yığından inmemeyi aklına koydu. Gene de bir güvenlik önlemi aldı. Dam altında, baskısız atların kaçmasını önlemekte

kullanılan uzun bir zincir duruyordu. Gabriel bunu merdivenden yukarı taşıdı ve elindeki demir çubuğu halkalardan birinin içinden geçirerek zincirin öbür ucunu yere doğru salıverdi. Bu derme çatma paratonerin gölgesinde kendini daha bir güvende buluyordu.

Daha Gabriel elini araçlarına atmaya fırsat bulamadan beşinci şimşek çaktı, yılan gibi kıvrılıp canavar gibi haykırarak. Rengi zümrüt yeşiliydi ve yanı sıra getirdiği gök gürültüsü insanı sersem ediyordu. Ama ışığın aydınlattığı bu şey neydi? Çobanın karşısındaki açıklık yerde kadına benzeyen siyah bir karaltı durmaktaydı. Köyün tek yiğit, serüven sever kadını, Bathsheba olabilir miydi bu? Karaltı bir adım ilerledi ve çoban onu göremez oldu. Karanlığa doğru, "Siz misiniz, hanımefendi?" diye seslendi.

Bathsheba'nın sesi, "Kim var orada?" diye sordu.

"Gabriel. Yığının üstüne saçak örüyorum."

"Ah, Gabriel, gerçek mi? Ben de onlara bakmaya geldimdi. Havanın durumu beni uyandırdı, ürün geldi aklıma. Öyle sıkıldım ki! Hiç kurtarabilecek miyiz, dersin? Kocamı bulamıyorum. Senin yanında mı?"

"Burada değil."

"Nerede olduğunu biliyor musun?"

"Samanlıkta uyuyor."

"Ürünün kolayına bakarım, diye söz verdiydi. Oysa hiçbir şey yapmadı. Ben sana yardım edebilir miyim? Liddy bu havada dışarı çıkmaktan korktu. Şu işe bak, gecenin bu saatinde sen buradasın! Yapabileceğim bir iş vardır elbet, değil mi?"

"Bana ot demeti getirebilirsiniz, teker teker, karanlıkta merdiven tırmanmaktan korkmazsanız. Artık her dakikamız değerli; bunu yaparsanız çok zaman kazanırız. İnsanın gözü karanlığa alışıyor."

Genç kadın kesinlikle, "Ne gerekirse yaparım," diye karşılık verdi.

Hemen bir ot destesi alıp omzuna vurdu. Gabriel'in yanına tırmandı, desteyi demir çubuğun arkasına koydu ve başka bir deste almak amacıyla gene aşağıya indi. Üçüncü çıkışında bir şimşek tahıl yığınını rengârenk cilalı bir seramik gibi aydınlattı, her bir saman çöpü ayırt edilebiliyordu. Gabriel karşısındaki yamaçta iki insan karaltısı gördü, simsiyah yığın parlaklığını yitirdi, karaltılar gözden silindi. Gabriel başını çevirdi. Altıncı şimşek arkadan, doğu yönünden çakmıştı ve karşıdaki karaltılar kendisiyle Bathsheba'nın gölgeleriydi.

Derken gök gürültüsü duyuldu. Öylesine cennetten çıkmışa benzer bir ışığın bu denli bir cehennem gürültüsü çıkarabileceğine inanmak güçtü.

Bathsheba, "Ne korkunç!" diye bağırarak çobanın koluna yapıştı.

Gabriel döndü ve dik merdivende sallanmasını önlemek amacıyla onu kolundan tuttu. Tam o dakikada şimşek yeniden çaktı ve çoban samanlık duvarında uzun kavak ağacının siyahla çizilmiş resmini gördü. Bu, kavağın, batı yönünde çakan bir şimşeğin ışığıyla samanlık duvarına düşen gölgesiydi.

Bir şimşek daha çaktı. Bathsheba yerdeydi bu sırada. Ne şimşeğin parıltısı ne de gök gürültüsü karşısında göz bile kırpmadan bir deste daha omuzladığı gibi gene merdiveni çıktı. Sonra çevre dört-beş dakika kadar sessizliğe gömüldü ve Gabriel'in acele acele direk çakışının patırtısı gene açıkça duyuldu. Çoban fırtınanın şiddetini atlattıklarını düşünürken bir şimşek daha çaktı. Gabriel, "Sıkı dur!" diyerek onu gene kolundan kavradı ve desteyi omzundan aldı.

Tam o sırada gökler gerçekten yarıldı. Çakan ışık o denli olağanüstüydü ki, bunun anlamındaki söze sığmaz tehlikeyi o anda kavrayamadılar ve yalnızca güzelliğinin görkemini hissettiler. Şimşek doğudan, batıdan, kuzey-

den ve güneyden aynı anda çakmıştı ve tam bir ölüm dansıydı. Havada iskelet biçimleri belirmişti, kemikleri mavi ateşten. Zıplıyor, sıçrıyor, atlayıp koşuşuyor ve görülmedik bir kargaşalık içinde birbirlerine giriyorlardı. Aralarına kıvrım kıvrım yeşil yılanlar dolanmış ve geriye daha hafif bir ışıktan geniş bir perde çekilmişti. Kaynaşan gökyüzünün her köşesinden aynı zamanda, haykırış denebilecek bir ses yükseldi. Gerçi hiçbir haykırış buna yaklaşamazsa da, dünyadaki bütün seslerin içinde bu sese en benzeyeni gene haykırıştı. Bu arada gökteki o tüyler ürpertici kıvıltılardan biri Gabriel'in çubuğunun tepesine konmuş, içine girip gözden yiterek zincire, oradan da yere geçmişti. Gabriel'in gözleri körleşmiş gibiydi ve Bathsheba'nın sıcacık elinin kendi elinin içinde titrediğini duyabiliyordu, öylesine yepyeni, heyecan verici bir duyu! Ne var ki, öfkeden kudurmuş bir evrenin yanı sıra bakılınca, sevmek, yaşamak, bütün insanca şeyler küçük ve çerden çöpten kalıyordu.

Gabriel daha bütün bu izlenimleri bir düşünce içinde derlemeye ve Bathsheba'nın kırmızı şapka tüyünün bu ışıkta ne garip parladığını görmeye doğru dürüst vakit bulamamışken, demin sözü geçen o uzun kavak ateş alarak bembeyaz alev kesilmişe döndü ve en son çatırtılara karışan ürkünç seslerin arasına bir yenisi katıldı. Sersemletici bir gümbürtüydü bu, haşin, acımasız. Daha uzaktan gelen gök gürültülerine bir davul tınısı veren o titreşim ve yansımalar bunda olmadığından, kulaklarına donuk ve kuru bir tokat gibi vurdu. Yeryüzünün her yerinden ve yukarıdaki geniş kubbeden vuran aydınlıkta Gabriel o uzun, dimdik ağacın boylu boyunca ikiye ayrılmış, bir yanının koca bir kurdele gibi sıyrılıp yere düşmüş olduğunu gördü. Öbür yanı dimdik ayakta duruyor ve yarılan yeri uzun beyaz bir çizgi gibi görünüyordu. Yıldırım ağaca çarpmıştı. Bir kükürt kokusu ortalığı dol-

durdu. Sonra her yer sessizliğe ve Hinnom Vadisi'ndeki[1] mağaralar gibi bir karanlığa gömüldü.

Gabriel telaşla, "Az kaldı gidiyorduk," dedi. "Aşağı insen iyi olacak."

Bathsheba ses çıkarmadı. Çoban onun kesik kesik soluduğunu ve korkudan göğsü inip kalktıkça yanındaki ot demetinin hışırdadığını duyabiliyordu. Bathsheba merdivenden aşağı indi. Gabriel de aşağı inmeye karar verdi. Karanlık şimdi en keskin gözlerle bile delinip geçilemeyecek kadar yoğundu. Aşağıda, yan yana durdular. Şu sırada Bathsheba yalnızca havayı düşünür gibiydi, Gabriel de yalnızca Bathsheba'yı.

Sonunda Gabriel, "Fırtına hiç değilse şimdilik geçmişe benzer," dedi.

"Bana da öyle geliyor ya, sayısı belirsiz parıltılar var bak!"

Gökyüzü şimdi sonu gelmez bir parıltıyla doluydu, üst üste çakan, birbirine eklenip eriyerek bir bütün yaratan ışıklar.

Çoban, "Bunlar önemli değil," dedi. "Yağmurun düşmeyişini aklım almıyor. Ama Tanrı'ya bin şükür, böylesi hepimiz için çok daha iyi. Hadi, ben gene yukarı çıkıyorum."

"Gabriel, öyle iyisin ki! Buna layık değilim ben! Kalıp sana yardım edeceğim. Ah ötekiler neden burada değiller sanki?"

Gabriel duraksayarak, "Olabilselerdi olurlardı," dedi.

Kadın, "Of, hepsini biliyorum," diye yanıtladı. Sonra ağır ağır, "Hepsi de samanlıkta uyuyorlar," dedi. "Sızıp kalmışlar, kocam da aralarında. İşin gerçeği bu, değil mi? Beni böyle şeylere dayanamayacak sünepe kadınlardan sanma."

1. Gehenna: Yeni Ahit'te kötülerin ölümden sonra yanarak yok olacağı yer, Cehennem. (Y.N.)

Gabriel, "Emin değilim," dedi. "Gidip bakayım."

Bathsheba'yı orada yalnız bırakarak karşıdaki samanlığa gitti. Kapının aralıklarından baktı. İçerisi, kendi bıraktığı gibi zifirî karanlıktı ve gene deminki gibi, çeşitli horultuların sürekli sesleri geliyordu.

Gabriel ensesinde tatlı bir meltem duyarak döndü. Bu Bathsheba'nın soluğuydu. Genç kadın onun ardından gelmiş, aynı aralıktan içeri bakmaktaydı.

Gabriel ikisinin de şu anda aklını dolduran acıklı düşünceyi dağıtmak, geçiştirmek amacıyla, "Avluya gelseniz de biraz daha ot verseniz bana, doğrusu zamandan çok kazanırız," dedi.

Sonra gene yığına gidip merdiveni çıktı, daha rahat çalışabilmek amacıyla tepeye tırmandı ve saçağı örmeye koyuldu. Bathsheba onun ardından geldi. Elinde ot yoktu.

İnsanı etkileyen, tuhaf bir sesle, "Gabriel!" dedi.

Gabriel başını kaldırıp ona baktı. Genç kadın deminden beri hiç konuşmamıştı. Uzaklaşan şimşeklerin yumuşak ve sürekli ışıması siyah göğün önünde mermerden bir yüzü aydınlatıyordu. Bathsheba yığının hemen hemen tepesine oturup ayaklarını toplamış ve merdivenin en üst basamağına dayanmıştı.

Çoban, "Buyur, hanımefendi," dedi.

"O gece ben öyle dörtnala Bath'a giderken sen benim evlenme niyetiyle gittiğimi sanmış olacaksın – öyle değil mi?"

Bu yeni konunun böyle damdan düşercesine açılmasına biraz şaşıran Gabriel, "Sonradan öyle sandım, önceden değil," dedi.

"Herkes de öyle mi düşündü?"

"Evet."

"Sen de beni kınadın, değil mi?"

"Şey, biraz."

"Biliyordum. Bana bak, senin bana kötü gözle bakıp

bakmaman bence biraz önemlidir. Bu yüzden sana bir açıklamada bulunmak istiyorum, Bath'tan dönüp de senin bana öyle kınayarak baktığını gördüğümden beri istiyorum. Öyle ya, ölüverirsem, ki yakında ölebilirim, sen de benim hakkımda hep yanlış şeyler düşünürsen çok kötü olur. Şimdi, beni dinle."

Gabriel'in hışırtısı kesildi.

"O gece Bath'a Troy'a verdiğim sözü geri almak niyetiyle gittim, doğrudan doğruya. Evlenmemiz oraya vardıktan sonra ortaya çıkan... durumlar yüzünden oldu. Şimdi, olayı başka bir açıdan görebiliyorsun ya?"

"Evet, biraz."

"Bir kez başladıktan sonra dahasını da anlatmam gerekiyor, sanırım. Belki bundan bir şey çıkmaz, çünkü sen hiçbir zaman kendini aldatmış, benim seni sevdiğime kendini inandırmış değilsin; bunları sana söylemekte demin söylediğim amaç dışında bir amacım olabileceğini sanmazsın... Neyse, yabancı bir kentte yalnızdım ve atım topal olmuştu. Ne yapacağımı bilemiyordum. Onunla böyle yalnız görüşmek yüzünden dile düşebileceğim, iş işten geçtikten sonra kafama dank etmişti. Ne var ki, tam ondan ayrılacağım sırada, o, birden, o gün benden daha güzel bir kadın gördüğünü söyledi; hemen onun olmazsam bağlılığına güvenemeyeceğimi söyledi... Üzüldüm, kafam allak bullak oldu..." Genç kadın sesinin kısıklığı geçsin diye yutkundu ve soluğu kesilmişçesine bir an bekledi. "İşte böyle, yarı kıskançlıktan, yarı kafamın karışıklığından, onunla evlendim!" diye ateşli, umarsız bir fısıltıyla ekledi.

Gabriel karşılık vermedi.

Bathsheba çabucak, "Onda suç yoktu, çünkü başka... başka birisini görmüş olduğu tümüyle doğruydu," dedi. "Şimdi artık bu konuda senden tek söz istemiyorum, istemiyorum da ne demek, yasaklıyorum bunu. Bu

yanlış anlaşılan noktayı bilmeni istedim yalnızca; iş işten geçmeden, anlatabilecekken anlatmak istedim... Daha ot getireyim mi?"

Genç kadın merdivenden aşağı indi ve gene çalışmalarına koyuldular. Gabriel çok geçmeden hanımının merdiven iniş çıkışlarında bir gevşeklik sezdi ve bir ana şefkatiyle, "Artık içeri girsen iyi olur gibi geliyor bana; yoruldun," dedi. "Gerisini ben kendim bitiririm. Rüzgâr değişmezse yağmur kolay kolay yağmaz."

Bathsheba ölgün bir sesle, "İşine yaramıyorsam giderim," dedi. "Ama, ah, ya sana bir şey olursa!"

"İşe yarıyorsun da, seni yorduğum yetti artık. İyi çalıştın."

Genç kadın gönül borcuyla, "Sen çok daha iyi çalıştın!" dedi. "Bu bağlılığından ötürü binlerce teşekkür ederim, Gabriel! İyi geceler. Benim için elinden geleni yaptığını biliyorum."

Karanlıkta küçülüp görünmez oldu ve Gabriel onun bahçe kapısını açıp kapadığını duydu. Şimdi bir düşte gibi çalışıyordu. Onun anlattıklarını düşünüyordu ve kadın yüreğinin tersliğini... Öyle ya, Bathsheba evli değilken ve dilediği gibi konuşmakta özgürken, Gabriel'le hiç böyle yakın ve candan konuşmamıştı.

Araba damından gelen bir gıcırtı çobanın düşüncelerini dağıttı. Bu, damdaki rüzgâr horozunun dönüşünün sesiydi ve rüzgârın böyle dönüşü felaketli bir yağmura işaretti.

XXXVIII

Yağmur - Yalnız bir adam bir başka yalnız adamla karşılaşıyor

Saat beşi bulmuştu; boz ve kül renkler arasında bir tan sökeceğe benziyordu.

Havanın ısısı değişmiş, kımıltıları daha bir canlanmıştı. Serin esintiler Gabriel'in yüzünün çevresinde saydam buruntular çeviriyordu. Derken rüzgârın yönü biraz değişti ve hızı biraz daha arttı. On dakika geçmeden gökyüzünün bütün rüzgârları başıboş dönüp dolanmaya başlamış sanırdınız. Buğday yığınlarının çatılarından bazıları ta tepelere savrulduğundan, yeniden yerlerine geçirmek ve üzerlerine demir ağırlıkları koymak gerekti. Bundan sonra Gabriel gene arpa yığınlarının üstünde harıl harıl çalışmaya koyuldu. Yüzüne koskocaman bir yağmur damlası çarptı. Rüzgâr her köşeden uluyor, ağaçlar kökünden sarsılıyor, dallar çarpışırcasına birbirine giriyordu. Gabriel, direkleri önüne gelen yere, rastgele biçimde çakarak, yedi yüz altının simgesi olan yığınları mahvolmaktan korumak amacıyla santim santim örüyordu. Yağmur gerçekten boşandı ve Gabriel çok geçmeden suların, sırtından aşağı soğuk ve yapışkan oluklar halinde aktığını duydu. Zamanla kendi de tepeden tırnağa sırılsıklam bir yığın olup çıktı; giysilerinin boyaları aktı ve merdivenin dibinde renkli bir su birikintisi oluşturdu. Yağmur donuk hava içinde, çaprazlama, tel tel uzanıyordu; bulutlardaki başlangıçlarından Gabriel'deki uçlarına dek, kesintisiz.

Gabriel'in birden aklına geldi: Sekiz ay önce de aynı bu yerde, şimdi suyla cebelleştiği gibi dişini tırnağına takarak ateşle savaşmıştı, hem de aynı kadının aşkı uğruna.

Kadına gelince... Ne var ki, Çoban Oak vefalı ve cömertti; aklına gelen düşünceleri kovdu.

Gabriel Oak son yığının üstünden inerek, "Hele şükür, bitti!" dediğinde saat o karanlık, kurşun renkli sabahın yedisiydi. İliklerine kadar sırılsıklam, bitkin ve üzgündü, ama, ıslaklığı ve bitkinliği üzüntüsünden baskındı, çünkü değerli bir amaca ulaşmış olmak ona neşe veriyordu.

Samanlıktan hafif sesler gelmekteydi. Gabriel o yöne baktı. Kapıdan dışarı teker teker ve çifter çifter karaltılar çıkmaya başlamıştı. Hepsi de sarsak adımlarla, başları önlerinde yürüyorlardı, en öndekinden başka. O sırtında al ceketiyle elleri ceplerinde, ıslık çalarak ilerliyordu. Ötekilerse pişmanlık duyar gibi ayaklarını sürüye sürüye onun ardından gidiyorlardı. Alayın önderi olan Troy çiftlik evine girdi; ardındaki eğri büğrü biçimler köye indiler. Bir tanesi bile ekin yığınlarına dönüp bakmadı. Onların durumunu bir tek düşünen yok gibiydi.

Çok geçmeden Gabriel başka bir yoldan evine döndü. Önü sıra, ıslak ve cilalı köy yolunun üzerinde, elinde şemsiyeyle, kendisinden bile yavaş yürüyen bir kimse gördü. Adam döndü ve irkildiği açıkça belli oldu. Bu, Boldwood'du.

Gabriel Oak, "Nasılsınız bu sabah, beyefendi?" diye sordu.

"Evet, çok yağışlı bir sabah. Ben mi? İyiyim, çok iyiyim, eksik olma; çok iyiyim."

"İşte buna sevindim, efendim."

Çiftçi Boldwood dalgınlığından derece derece uyanır gibiydi. Yanındaki adamı bezgin gözlerle süzerek, "Yorgun, hasta görünüyorsun, Oak," dedi.

"Pek yorgunum. Siz de bir tuhaf görünüyorsunuz, efendim; değişmişsiniz."

"Ben mi? Hiç değil! Çok iyiyim. Bunu da nereden çıkardın?"

"Pek eskisi gibi sapasağlam durmuyorsunuz gibi geldi de, bunu demek istemiştim."

Boldwood tersçe, "İnan bana, yanılıyorsun," dedi. "Hiçbir şey sarsamaz beni. Demir gibi bir yapım var."

"Ben de hasat yığınlarının üstünü örtmek için deli gibi çalıştım. Tam zamanında bitirdim işi. Ömrümde böylesine didinmemiştim. Sizin ekinlerin üstü örtülüdür sanırım, beyefendi."

Boldwood, "Aa, elbet," dedi. Bir sessizlikten sonra, "Sen bana ne sordun, çoban?" diye ekledi.

"Ekin yığınlarınızın hepsinin üstünü örtmüşsünüzdür, değil mi?"

"Yoo!"

"Hiç değilse o taş damdaki büyükler?"

"Örtülmedi onlar."

"Çitin dibindekiler?"

"Yoo. Üstlerine çardak örsün diye adama söylemeyi unuttum."

"Ağılın yanındaki ufak yığın da mı açıkta?"

"Ağılın yanındaki ufağı da açıkta ya! Bu yıl ürün yığınlarını unuttum, gitti."

"Öyleyse kaldırdığınız ürünün onda biri bile elinizde kalmayacak demektir, efendim."

"Öyle olacağa benzer."

Gabriel içinden, ağır ağır, "Unutmuş gitmiş," diye geçirdi.

Böyle bir açıklamanın o sırada çobanın üzerinde nasıl sarsıcı bir etki bıraktığı kolay kolay anlatılamaz. Gece sabaha kadar, kendinin onarmaya çabaladığı ihmalcilik olayının olağandışı ve tek olduğunu, yörede bir örneğine daha rastlanamayacağını düşünüp durmuştu. Meğer aynı zamanda, aynı köy içerisinde çok daha büyük bir servet akıp gitmekteymiş; hem de kimse yanıp yakılmadan, kimsenin umurunda olmadan! Birkaç ay önce

Boldwood'un böyle bir toprak işini unutması, bir denizcinin gemide olduğunu unutması kadar gülünç ve akla sığmaz bir şey olurdu. Gabriel, Bathsheba'nın evlenmesiyle kendi çektiği acılar ne olursa olsun, bu adamın daha çok acı çektiğini düşünüyordu ki, Boldwood değişik bir sesle, karşısındakine açılıp içini boşaltmak özlemiyle kıvranan kişilerin sesiyle konuştu:

"Çoban, şu son sıralarda işlerimin ters gittiğini sen de benim kadar biliyorsun. Açığa vurup kurtulayım bari. Niyetim bir yuva kurmaktı. Yalnız ne olduysa oldu, düşündüklerimin hiçbiri çıkmadı."

Gabriel, "Ben de hanımın sizinle evleneceğini sanıyordum," dedi. Çiftçinin aşkının derinliğini, bu yüzden susacak kadar bilmiyordu. Kendi aşkının derinliği yüzünden susacak kadar da iradesiz olmamaya kararlıydı.

"Ne yapalım," diye, kötü talihin sindirtemeyip sertleştirdiği bir insanın dinginliğiyle ekledi. "Böyle olur bazen, hiçbir şey umduğumuz gibi çıkmaz."

Boldwood, "Köyde alay konusu olsam gerek," dedi.

İradesi dışında konuşur gibiydi ve sözüm ona umursamaz görünmek istediğinden, içler acısı bir durum taslıyordu.

"Yok canım, hiç sanmam."

"Oysa işin içyüzü şu ki... O beni kimilerinin sandığı gibi... yüzüstü... bırakıp aldatmış değil. Miss Everdene'le ben hiçbir zaman söz kesmemiştik. Herkes böyle diyor ya, gerçekle ilişkisi yok: Bana hiçbir zaman söz vermemişti!"

Şimdi Boldwood zınk diye durmuş ve çılgın bakışlarını çobana çevirmişti.

"Ah, Gabriel!" dedi. "Ben zayıf, sersem, budalanın biriyim. İçimdeki sızıyı söküp atamıyorum bir türlü!.. Bu kadını elimden kaçırmadan önce Tanrı'nın acımasına biraz inancım vardı. Evet, bana gölge olsun diye bir su-

kabağı yaratmıştı; kitaptaki aziz gibi ben de O'na şükrediyordum ve mutluydum. Gel gör ki, ertesi gün Tanrı sukabağının içine kurt düşürüp kuruttu; bence artık ölmek yaşamaktan iyi!"

Bir sessizlik oldu. Boldwood üzerine gelmiş olan bu geçici iç dökme havasından silkelendi; her zamanki ciddi ve uzak havasına bürünerek yürümeye başladı.

İskelet sırıtışını andıran bir hafiflikle, "Yok, Gabriel," diye ekledi. "Çevredekiler bu işi bizden çok önemsedi. Arada bir, keşke olsaydı diye yanmıyor değilim biraz. Ne var ki, hiçbir kadın beni uzun süre etkisi altında tutamamıştır. İşte böyle, iyi günler; bu konuştuklarımız başkalarının kulağına gitmesin, sana güveniyorum."

XXXIX

Eve dönüş - Bir çığlık

Casterbridge ile Weatherbury arasında, Casterbridge'den dört buçuk-beş kilometre kadar uzaklıkta Yalbury Tepesi vardır; Güney Essex Eyaleti'nin bu inişli çıkışlı bölümünün yollarında sık sık görülen o dik, yüksek bayırlardan biri. Pazardan dönerken çiftçilerin ve hafif araba süren "kibar"ların yokuş dibinde inerek tepeyi yürüye yürüye çıkmaları olağandır.

Ekim ayının bir cumartesi akşamı Bathsheba'nın arabası da sürüne sürüne bu bayırı tırmanmaktaydı. Genç kadın sıkıntılı bir duruşla arabada, sürücü yerinin yanındaki yere oturmuştu. Yerde, onun yanı sıraysa, olağanüstü şık çiftçi giysileri içinde, dimdik, tığ gibi bir genç erkek yürüyordu. Yaya olmakla birlikte dizginler ve

kamçıyı elinde tutuyor ve arada bir, eğlençe olsun diye, kamçıyı atın kulağının üstünde hafifçe şaklatıyordu. Bu adam şimdi Bathsheba'nın kocası olan bir zamanların Çavuş Troy'uydu. Karısının parasıyla bedelini ödeyip ordudan ayrılmış, yavaş yavaş çok yenilikçi, çok atılgan bir çiftçi olup çıkmaya başlamıştı. Gene de kafalarını değiştiremeyen kişiler onu görünce hâlâ, "Çavuş" demekte diretiyorlardı. Bunun nedeni biraz askerlik günlerinden kalma o fiyakalı bıyığını kestirmemiş olması ve askerlik ocağında yetişmenin verdiği duruş ve yürüyüşüydü.

Şu sırada, "Evet, o pis yağmur yağmayaydı, iki yüz altını elimle koymuşçasına kazanabilecektim, güzelim," diyordu. "Görmüyor musun, yağmur bütün durumları değiştirdi. Bir zamanlar okuduğum bir kitabın dediği gibi, yurdumuzun tarihinde yağmurlu hava ana öyküyü oluştururmuş, güneşli günler de bölüm sonrasındaki araları. Ne dersin, pek doğru, değil mi?"

"İyi ya, artık havaların değiştiği mevsime girdik."

"Orası da öyle. Gerçekte şu sonbahar yarışları milleti kırıp geçiriyor. Hiç böyle bir yarış görmedimdi. Budmouth'un hemen dışında, yaban, açıklık bir yerdi. Kurşun renkli bir deniz, sıvılaşmış bir felaket gibi, üstümüze üstümüze geliyordu. Fırtınayla yağmur, Ulu Tanrım! Karanlık mı dersin? Daha son yarış başlamadan ortalık kapkara kesildi. Saat beşti; oysa renkleri seçmek şöyle dursun, finişe gelinceye kadar atların kendilerini bile göremiyorduk. Yerler diz boyu çamurdu; ne kadar deneyimli olursan ol, hiçbir şey kestiremiyordun. Atlar, biniciler, seyirciler, hepsi denizde kayık gibi savruluyordu. Localardan üçü yıkıldı. İçindeki zavallılar emekleyerek dışarı çıktılar; yandaki çayıra uçan şapkaların sayısı belirsizdi. Yaa, her seferinde finişe elli-altmış metre kadar kala Çiçek çamura saplanıp kalıyordu da, Politika'nın koştuğunu gördükçe benim de yüreğim ağzıma geliyordu, inan bana, güzelim!"

Bathsheba önceki yazki o hayat ve güven dolu sesine hiç benzemeyen, üzücü bir biçimde durgunlaşmış, tasalı bir sesle, "Ah, Frank, şu pis at yarışları yüzünden bir ayda yüz altından çok para kaybettin, öyle mi?" dedi. "Ah, Frank, vicdansızlık bu, aptallık benim paramı böyle har vurup harman savurmak! Bu gidişle çiftliği satmak zorunda kalacağız. İşin olacağı bu!"

"Vicdansızlık demen saçma. Hoppala, gene tutturdu, hadi bakalım, aç muslukları; artık huy edindin."

Genç kadın, "İkinci yarışta Budmouth'a gitmeyeceğine söz veriyorsun, değil mi?" diye yalvardı.

Yüreği dolup taşıyordu, ama gözleri kuruydu.

"Neden söz verecekmişim? Hatta hava güzel olursa seni de götürmeyi tasarlıyordum."

"Tanrı saklasın! Başka her yere giderim de yarışlara gitmem. Sözünden bile tiksiniyorum!"

"Yarışları görmeye gidip gitmemenin bir önemi yok ki! Bahisler yarış başlamadan önce yazdırılıyor. Önümüzdeki pazartesi bizim oraya gidip gitmememiz, benim yarışlarda kazanıp kazanmamamı hiç etkilemeyecek."

Bathsheba üzüntü içinde, "Bu yarışa da bütün paranı yatırdın ha!" diye bağırdı.

"Başlama gene, budalalığın gereği yok! Sırasız da konuşma. İnan, Bathsheba, o eski canlılığını, gözüpekliğini olduğu gibi yitirdin! Tanrı biliyor ya, senin o gözünü budaktan sakınmaz görünüşünün altında böyle ödleğin biri olduğunu bileydim ömrümde sana... elimi sürmezdim."

Bathsheba'nın inatla karşıya dikilmiş duran gözlerinde bu sözler üzerine bir öfke ışığının parladığı görülebilirdi. Bundan sonra konuşmadan yollarına devam ettiler. Yolun bu bölümünü gölgeleyen ağaçlardaki erken kurumuş yapraklar arada bir döne döne yolun üzerine iniyordu.

Yamacın üstünde bir kadın belirdi. Yol bir tümseğin ardında kaldığından, kadın ortaya çıktığı zaman karıko-

caya pek yakın bir yerdeydi. Troy yeniden binmek amacıyla arabaya doğru dönmüştü. Tam o ayağını basamağa koyarken, kadın onun arkaşından geçti.

Yolun üstünü kapatan ağaçlarla yaklaşan akşamın gölgeleri çevreyi alacakaranlığa boğmuştu. Gene de Bathsheba yabancı kadının giyinişindeki yoksulluğu ve yüzündeki hüznü seçebiliyordu.

"Affedersiniz, efendim, Casterbridge Yoksullar Evi akşam saat kaçta kapanır, biliyor musunuz?"

Kadın bu soruyu, arkası dönük duran Troy'a sormuştu.

Onun sesini duyunca genç adam gözle görülebilecek derecede irkildi. Gene de birden dönüp ona bakmak isteğine gem vurabilecek kadar kendini tuttu. Ağır ağır, "Hiç bilmiyorum," dedi.

Onun sesini duyan kadın çabucak başını çevirip baktı, onun profilini süzdü ve çiftlik efendisi giysilerinin içindeki askeri tanıdı. Yüzünde sevinçle acının karışımı olan bir bakış belirdi. Kadın deli gibi bir çığlık kopardı ve yere yıkıldı.

Bathsheba, "Ah, zavallıcık!" diye bağırarak hemen yere inmeye davrandı.

Troy buyururcasma, "Otur yerinde de ata bak!" deyip dizginlerle kamçıyı ona doğru attı. "Sen arabayı tepeye doğru süredur; ben bu kadınla ilgilenirim."

"Ama ben..."

"Duymadın mı? Deh, yürü, Bebek!"

At, araba ve Bathsheba uzaklaştılar. Troy yerdeki kadını kaldırırken telaşla, "Nasıl geldin sen buralara?" diye sordu. Gene de sesi tuhaf bir sevecenlik, sıcaklıkla doluydu. "Ben seni çok uzaklardasın ya da öldün falan sanıyordum! Neden hiç yazmadın bana?"

"Korktum."

"Paran var mı?"

"Yok."

"Ulu Tanrım! Daha çok param olsaydı da sana verebilseydim keşke. Al, biliyorum çok az, üç kuruş bir şey ya, elimde avucumda olanı bu. Karımın verdiğinden başka param yok, biliyorsun. Şu anda ondan para isteyemem."

Kadın karşılık vermedi.

Troy, "Hiç vaktimiz yok," diye ekledi. "Şimdi iyi dinle. Nereye gidiyorsun bu gece? Casterbridge'deki Yoksullar Evi'ne mi?"

"Evet, aklıma orası geldi."

"Gitmeyeceksin oraya. Ama dur. Evet, belki bu gecelik. Şu anda daha iyi bir yer düşünemem, Allah kahretsin! Bu gece orada yat, yarın da orada kal. İlk boş kalabileceğim gün pazartesi. Pazartesi sabah tam onda, kasabanın hemen dışındaki Grey Köprüsü'nde beni bekle. Toplayabildiğim kadar para alır getiririm. Kimseye muhtaç olmayacaksın, Fanny, söz veriyorum. Kalacak bir yer de bulurum sana. Şimdilik güle güle. Ben hayvanın biriyim ya, gene de güle güle, Fanny!"

Bathsheba yokuşun tepesine vardığında başını arkaya çevirdi. Yabancı kadın ayağa kalkmıştı. Bathsheba onun Troy'dan ayrılarak sürüklenen adımlarla yokuş aşağı yürüdüğünü ve Casterbridge'e beş kilometre kaldığını gösteren taşın önünden geçtiğini gördü.

O zaman Troy karısının yanına geldi, arabaya bindi, dizginleri kendi eline aldı ve hiçbir şey söylemeden kamçısını şaklatarak atı tırısa kaldırdı. Üzgün, heyecanlıydı.

Bathsheba onun yüzünü dikkatle süzerek, "O kadının kim olduğunu biliyor musun?" diye sordu.

Troy çekinmeden onun gözlerinin içine bakarak, "Biliyorum," diye karşılık verdi.

Bathsheba gözlerini ondan ayırmaksızın öfkeli bir gururla, "Anladımdı," dedi. "Kim o?"

Troy birden, açık konuşmanın bu iki kadından hiçbirinin işine yaramayacağını düşünmüş gibiydi.

"Önemli değil," diye yanıtladı. "Uzaktan tanıyorum."

"Adı ne?"

"Ben nereden bileyim adını?"

"Biliyorsun gibi geliyor bana."

"Gelebilir. Bana da vız gelir!"

Troy'un sözleri Bebek'in sağrısı üzerinde patlayan sert bir kamçı şaklamasıyla noktalandı ve hayvan deli gibi ileriye atıldı. Daha fazla konuşmadılar.

XL

Casterbridge araba yolunda

Kadın uzun süre yürüdü. Adımları gitgide güçten düşüyor, akşamın gölgeleri arasında silikleşmeye başlamış olan çıplak yolun sonlarını görebilmek amacıyla, gözleri kısılıyordu. Sonunda yürüyüşü bir sendeleyiş olup çıktı. İçinde saman yığınları duran bir tarlanın çit kapısını açtı. Bir yığının dibine oturdu ve az sonra uyuyakaldı.

Uyanınca kendini aysız ve yıldızsız bir gecenin orta yerinde buldu. Ağır, deliksiz bir bulut kabuğu gökyüzünü boydan boya kaplayıp gözden gizlemişti. Siyah kubbeye, Casterbridge kasabasının üzerindeki uzak ayla vuruyor ve bütün çevreyi saran karanlığın yanı sıra büsbütün ışıklı görünüyordu. Genç kadın bakışlarını bu hafif, yumuşak ışığa doğru çevirdi.

"Oraya bir ulaşabilsem!" dedi. "Yarından sonra onunla buluşmak var ya, Tanrı bana acısın! Belki o güne sağ çıkmam bile!"

Gölgelerin derinliğinde bir çiftlik evinin saati, cılız, incelmiş bir sesle biri vurdu. Gece yarısından sonra saat seslerinin uzunluklarıyla birlikte derinlikleri de azalmış gibi olur ve titreşimli kalınlıkları cırlak bir tizliğe dönüşür.

Derken uzak gölgelerin arasında bir yerde bir, sonra iki ışık belirdi ve gitgide büyüdü. Yolda bir araba göründü ve çit kapısının önünden geçti. Lambalardan birinin ışınları bir an genç kadının üstüne vurdu ve yüzünü, bütün çizgileriyle, açıkça aydınlattı. Bu temeli genç, dış tabakasıysa yaşlı olan bir yüzdü. Biçimi ve yuvarlaklığıyla esnek ve çocuksu duruyordu, ama çizgileri daha şimdiden sertleşip keskinleşmeye yüz tutmuştu.

Genç kadın, yeni bir karar vermiş gibi ayağa kalktı ve çevresine bakındı. Yolu iyi bilir gibiydi. Ağır ağır yürürken yandaki çiti dikkatle süzüyordu. Derken solgun beyaz bir şey gözüktü: yeni bir kilometre taşı. Kadın çizgileri yoklamak amacıyla elini taşın üstünden geçirdi.

"İki tane kaldı!" dedi.

Taşa yaslanarak dinlendi bir süre; sonra gene doğruldu ve yoluna gitti. Önceleri dişini tırnağına takarak iyi dayandı, sonra adımları gene eskisi gibi sürüklenmeye başladı. Issız, ağaçlık bir çayırın kıyısına gelmişti. Yerde, yaprakların arasına saçılmış duran beyaz kabuklar, oduncuların o gün orada odun kesip çit ve parmaklık yapmış olduklarını gösteriyordu. Gelgelelim şimdi kadına can yoldaşlığı edecek ne bir soluk rüzgâr vardı ne de bir yaprak ve dal hışırtısı. Kadın çit kapısının üstünden baktı. Kapıyı açtı ve içeri girdi. Hemen oracıkta, çevreye yayılmış odun parçalarıyla her boyda bir sürü kazık duruyordu.

Yolcumuz bir süre, gene hemen yürüyüp gitmeye niyetli olduğunu gösteren gergin bir kımıltısızlık içinde duraladı. Kulak kesilmiş bir kimsenin duruşuydu bu: Ya dıştaki sesler dünyasını ya da kendi içindeki düşünceler diyaloğunu dinliyordu. Çok dikkatle bakılırsa, kadının bu so-

nuncu işe daldığını gösteren birtakım belirtiler görülebilirdi. Sonradan olup bitenlerden de anlaşılacağı üzere, genç kadın yalnızca düşünmekle kalmıyor, insan kol ve bacaklarının yerine geçecek otomatik araçların yaratıcısı olan pek akıllı Bay Jacquet Droz'un[1] uzmanlık alanına el atarak kendince birtakım yaratıcı uğraşlarda bulunuyordu.

Casterbridge'in gökyüzüne yaydığı ışık aylasının yardımıyla yığınların içinden iki değnek seçti. Bunlar bir metreye kadar düz gelip ondan sonra "Y" harfi biçiminde çatallaşan değneklerdi. Kız yere oturup değneklerin üzerindeki küçük dalları kırdı, sonra gene yola çıktı. Değnekleri koltuk değneği gibi kollarının altına yerleştirip bir denedi; ağırlığını (öyle de hafifçecikti ki!) sakınarak değneklerin üstüne verdi ve yürümeye başladı. Kızcağız kendine yardımcı bir araç yaratmıştı.

Koltuk değnekleri çok iyiydi. Şimdi yolda yalnızca yolcumuzun ayaklarının pıtırtısıyla koltuk değneklerinin tıkırtısı duyuluyordu. Son kilometre taşını geçeli epey olmuş, kız yakında yeni bir taş görünmesini beklercesine yol kıyısını süzmeye başlamıştı. Koltuk değnekleri pek yararlı olmakla birlikte, ne de olsa güçleri sınırlıydı. Araçlar insan çabasının yerini tutamaz; yalnızca çabayı bir yerden alıp başka bir yere aktarır. Kızın da önceden harcadığı çaba şimdi temelli ortadan kalkmış değil, gövdesiyle kollarına aktarılmıştı. Kız biraz sonra gene yorulmaya başladı. Adımları ölgünleşti ve sonunda küçük yolcu yana doğru devrilip yere yıkıldı.

Düştüğü yerde on dakika, belki de daha da uzun zaman yattı, kaldı: biçimi belirsiz bir yığın. Sokak rüzgârı düz çayırlar üzerinde donuk hırıltılarla esmeye başladı ve dünden beri kımıltısız yatmakta olan ölü yaprakları

1. Pierre Jacquet-Droz (1775-1826). Kurulunca hareket edebilen kuklaların İsviçreli yaratıcısı. (Y.N.)

yeniden hışırdattı. Genç kadın son bir çabayla dizleri üstünde döndü, sonra ayağa kalktı. Değneklerden birine tutunarak bir adım attı, sonra bir, bir daha. Değnekleri birer baston niyetine kullanıyordu şimdi. Böylece yürüye yürüye Mellstock Tepesi'nden aşağı indi ve bir kilometre taşı daha gördü. Çok geçmeden bir demir parmaklık ortaya çıktı. Kız sendeleyerek ilk demire gitti, tutundu ve çevresine bakındı.

Casterbridge'in ışıkları şimdi teker teker seçiliyordu. Sabah olmak üzereydi; yakında arabaların geçmeye başlaması kesin olmasa da, umulabilirdi. Kadın kulak kabarttı. Çevrede hiç ses yoktu; bütün iç karartıcı seslerin doruğu ve simgesi olan o sesten, bir tilkinin bağırışından başka! Bu bağırışın üç kof notası, bir cenaze çanının düzeniyle, birer dakika arayla birbirini izliyordu.

Genç kadın, "Bir kilometre kadar bir şey kaldı," diye mırıldandı. Biraz durduktan sonra, "Yok, daha çok var," diye ekledi. "Bu taş Hükümet Binası'na kadar olan uzaklığı gösteriyor; benim gideceğim yerse kasabanın öbür ucunda. Bir kilometreden biraz fazla var, ben de henüz buradayım."

Biraz aradan sonra gene konuştu:

"Bir metrede beş-altı adım var – altı diyelim, bin yedi yüz metre gitmem gerek. Yüz kere altı, eder altı yüz. On yedi kere altı yüz, ah, Tanrım, sen bana acı!"

Parmaklığa tutunarak ilerledi. Önce bir elini parmaklığın üzerinde öne doğru kaydırıyor, sonra öbür elini kaydırarak parmaklığa abanıp ayaklarını yerde sürüklüyordu.

Bu kızcağız kendi kendine konuşan tiplerden değildi. Ne var ki, duygunun en sivri ucuna ulaşmak güçlünün kişiliğini nasıl yoğunlaştırırsa, zayıfın kişiliğini öylesine eritir. Kız gene, aynı sesle, "Bana öyle geliyor ki yolum beş direk sonra bitiyor, daha çok değil!" diye mırıldandı. "Öyleyse bu yolu yürüyecek gücü bulmalı."

Yarı uydurma, yarı kandırma bir inancın hiç inanç-

sızlıktan iyi olduğu ilkesinin pratik bir uygulamasıydı bu.

Kız beş direk geçti; beşincisine sımsıkı sarıldı.

"Gideceğim yerin beşinci direk olduğuna inanmakla beş tanesini daha geçebilirim. Yapabilirim bunu."

Beş direk daha gitti.

"Beş tanecik daha kaldı."

Beş direk daha gitti.

"Topu topu beş direk var."

Bunlar da geçti. Froom Çayı'nın üzerindeki köprü gözükünce, "İşte şu taş köprü, yolumun sonu," dedi.

Sürüklenerek köprüye vardı. Her adımda soluğu, en sonuncuymuşçasına çıkıyordu.

Köprüde oturarak, "Şimdi gerçeği sorarsan," diye mırıldandı, "gerçeği sorarsan yarım kilometre bir şey kaldı önümde."

Yalan olduğunu baştan beri bildiği bir şeyle kendini aldata aldata yarım kilometre yol gelmişti ki, bu yolu bütünüyle hiçbir zaman göze alamazdı. Bu hile kızcağızın gizemli bir seziş gücüyle, çelişkili bir gerçeği kavramış olduğunu ortaya vuruyordu. Körlük bazen keskin bir görüşten daha güçlü, dar görüş ileri görüşten daha etkili olabilir ve bir çiviyi çakabilmekte gerekli olan şey sınırsızlık değil, sınırlılıktır.

Yarım kilometrelik yol, şimdi bu hasta ve yorgun kadının gözüne, kurban isteyen, inatçı bir tanrı gibi görünüyordu; dünyasının zalim bir kralı! Yolun bundan sonrası Durnover Bozkırı'ndan geçiyordu ve iki yakası da düzlük, açıklıktı. Kadın bir bu geniş bozkıra ve kasabanın ışıklarına, bir de kendine baktı; bir göğüs geçirdi ve köprü duvarının dibine uzandı.

İnsan kafasının buluş yeteneği, hiçbir zaman, yolcumuzun şu sırada zorladığı derecede zorlanmamıştır! Yolun şu en çetin sekiz yüz metresini tüketebilmek konusunda akla gelebilecek her türlü yol, yöntem, strateji ve

düzen, o fırıl fırıl işleyen beyinde tartıldı ve işe yarar bulunmayarak atıldı. Kızcağız baston, tekerlek gibi şeyler düşündü; emeklemeyi, hatta yuvarlana yuvarlana yol almayı düşündü. Ne var ki, bu son iki yöntem için gerekli olan çaba, dik yürümek için gerekenin üstündeydi. Çıkar yol bulmak yeteneği sıfırı tüketmiş, umutsuzluk gelip çatmıştı sonunda.

Kadın, "Buradan ötesi yok," diye fısıldadı ve gözlerini kapadı.

Köprünün karşı yanındaki gölge çizgilerinin arasından bir gölge pörçüğü ayrılır ve yolun solgun beyazının üzerine çıkar gibi olmuştu. Bu gölge yerde yatan kadına doğru hiç ses çıkarmadan süzüldü.

Kadın eline bir şeyin değdiğini duydu; yumuşaklıktı bu, sıcaklıktı. Gözlerini açtı ve bu şey bu kez yüzüne değdi. Bir köpek onun yanağını yalamaktaydı.

Koskocaman, ağır, sessiz bir yaratıktı bu; alçak ufkun önünde, kızın göz hizasından hemen hemen bir metre yukarıda, kapkaranlık duruyordu. Newfoundland cinsi miydi, bir çoban ya da polis köpeği miydi, belirsizdi. Bu çok görülen cinslerden hiçbirine uymayacak kadar garip ve gizemli bir kişiliği var gibiydi. Gece, sinsi ve zalim yönlerinin dışında, bütün hüzünlü, ciddi ve cömert yönleriyle bu köpekte toplanıp kişileşmiş gibiydi. Karanlık, insanlar arasındaki küçük ve sıradan kişilere şiir gücü bağışında bulunur.

Şimdi bu hasta kadın da yattığı yerden köpeğe baktı, bir zamanlar bir erkeğe baktığı gibi. Kadın gibi evsiz barksız olan hayvan onun kımıldandığını görünce saygıyla bir-iki adım geriledi. Sonra onun kendini kovmadığını görerek geldi, gene elini yaladı. Kadının kafasından şimşek gibi bir düşünce geçti:

"Belki bu hayvan işime yarar. O zaman gideceğim yere varabilirim."

Parmağını Casterbridge yönünde uzattı. Köpek bu işareti yanlış yorumlamış olacak ki, yürüyüp gitti. Sonra kadının gelmediğini görünce geri döndü ve hafifçe uludu.

Kadın çaba gücünün ve buluş yeteneğinin doruğuna o zaman erişti. Soluk soluğa doğruldu, o incecik iki kolunu köpeğin boynuna dolayarak ona iyice yaslandı ve cesaret verici sözler mırıldanmaya başladı. İçi kan ağlarken sesi cana can katıyordu. Güçlünün böyle, zayıftan destek görmek ihtiyacı çok garipti. Bundan daha garip olan şeyse, bu denli katıksız bir karamsarlığın böyle neşe taslayabilmesiydi. Kadının yeni arkadaşı ağır ağır yola düzüldü. Kadın onun yanı sıra ufak ufak adımlarla yürüyordu. Ağırlığının yarısını onun üzerine aktarmıştı. Arada bir, demin değneklere ve parmaklığa tutunarak yürüdüğü zamanki gibi yığılıp kalıveriyordu. Onun isteğini ve güçsüzlüğünü şimdi tümüyle kavramış olan köpek, böyle zamanlarda üzüntüsünden ne yapacağını şaşırıyordu. Kadının elbisesine asılıp öne doğru koşuyordu. Kadın onu geri çağırıyordu. Kadının, insan varlığını işaret eden seslere, yalnızca bunlardan kaçınabilmek için kulak verdiği artık anlaşılıyordu. Varlığını ve şu zavallı durumunu gizli tutmakta, belli ki bir amacı vardı.

İster istemez çok yavaş yol alıyorlardı. Kasabanın aşağı yakasına vardılar. Casterbridge'in lambaları yere düşmüş bir yıldız kümesi gibi gözlerinin önüne serilirken, sola, iki yanı kestane ağaçlı, tenha bir caddenin koyu gölgeliğine dalarak kasabanın kıyısından geçtiler. Böylelikle kasabanın öbür ucuna ulaşarak hedeflerine ulaşmış oldular.

Bu kadar özlemi çekilmiş olan bu noktada resim gibi bir yapı yükseliyordu. İlk kurulduğunda bu yapı içine insan doldurulacak bir sandıktan başka bir şey değildi. Kabuğu öyle ince, öyle çıplak, öylesine dardı ki, içinde duran şeyin karanlık ve sıkıcı anlamını gizleyemiyordu; nasıl

ki bir kefen, içindeki cesedin biçimini gizleyemezse.

Derken Doğa, bu duruma canı sıkılmışçasına, işe el atmıştı. Yığın yığın sarmaşıklar büyüyerek duvarları baştan aşağı kaplamış ve yapıya bir eski manastır havası vermişti. Bundan başka, Casterbridge'in çatı ve bacalarına tepeden bakan ön pencerelerin manzarasının da, yörenin en olağanüstü manzarası olduğu ortaya çıktı. O yörede oturan bir soylu, bir keresinde, bu yapıdan görülen manzaraya sahip olabilmek için topraklarından aldığı bir yıllık kirayı seve seve gözden çıkarabileceğini söylemişti. Yapının içinde oturanlar da bu bir yıllık kiraya karşılık manzaralarından seve seve vazgeçerlerdi, sanırız.

Bu taş yapı merkezdeki ana yapıyla iki yan bölmeden kuruluydu. Bu bölmelerin üzerindeki, nöbetçilere benzeyen ince ince bacalar, şimdi yavaş esen tan yeline üzgün dumanlar püskürtmekteydiler. Duvarda bir bahçe kapısı vardı, kapıda da içerideki çıngırağı çalmaya yarayan bir tel. Kadıncağız dizlerinin üstünde doğrulunca bu telin ucuna güçlükle tutunabildi. Teli çekti ve başı göğsüne düşerek yığıldı kaldı.

Saat altıya yaklaşıyor ve bu yorgun kadının gözünde bir huzur barınağı olan yapıda kıpırtılar duyulabiliyordu. Büyük kapının yanındaki küçük kapı açıldı ve içeride bir adam göründü. Dışarıda soluk soluğa yatan paçavra yığınını seçti ve içeri girip bir lamba alarak geri geldi. Sonra gene içeri gitti ve bu kez yanında iki kadınla döndü.

Bunlar hareketsiz yığını kaldırdılar ve kapıdan içeri girmesine yardım ettiler. O zaman adam kapıyı örttü.

Kadınlardan biri, "Nasıl gelmiş buraya?" dedi.

"Tanrı bilir!" dedi öteki.

Bitkin yolcu, "Dışarıda bir köpek olacak," dedi.

"Nereye gitti? Bana yardım etmişti."

Adam, "Taşladım, kaçtı," diye yanıtladı.

Küçük kafile ilerledi: En önde elinde lambayla adam, onun ardında iri kemikli iki kadın ve tutup kaldırdıkları ufak, hafif kadın. Böylece evin içine girdiler ve görünmez oldular.

XLI

Kuşku - Fanny çağrılıyor

Pazardan döndükleri günün akşamı Bathsheba kocasıyla pek az konuştu; kocası da onunla pek az konuşuyordu. İçinin huzursuzluğuyla dilinin suskunluğu pek hoş olmayan bir karışım yaratıyordu. Ertesi gün, yani pazar günü de suskunluk yönünden aşağı yukarı böyle geçti. Bathsheba hem sabah hem de öğleden sonra kiliseye gitti. Bu, Budmouth yarışlarından önceki gündü.

Akşam Troy birden, "Bathsheba, bana yirmi altın verebilir misin?" diye sordu.

Bathsheba'nın yüzü anında soldu.

"Yirmi altın mı dedin?"

"Ne yalan söyleyeyim, çok gerekli bu para bana." Troy'un yüzünde çok belirgin ve olağanüstü bir kaygı okunuyordu. Bu, sabahtan beri içinde bulunduğu ruhsal durumdan doğan bir sonuçtu.

"Ha! Yarınki yarışlar için!" Troy bir an karşılık vermedi. Karısının yanlış yorumu şu anda işine yarayabilirdi, çünkü içinden geçenlerin okunmasını istemiyordu. Sonunda genç adam, "Ee, yarışlar için istemişsem ne çıkar?" dedi.

"Ah, Frank!" dedi Bathsheba. Sözlerinde öyle yürekler dolusu bir yalvarış vardı ki! "Daha birkaç hafta önce

benim dünyadaki tüm zevklerden daha tatlı olduğumu söylüyordun, senin için hepsi feda olsun, diyordun. Öyleyse şimdi bu bir tek şeyden vazgeçmez misin benim hatırıma? Zevkten çok dert zaten bu. Ne olur, vazgeç, Frank. Gel, gene aklını çeleyim, başını döndüreyim senin; güzelliğimle, tatlı dilimle, aklıma gelen her şeyi yapayım seni evde alıkoymak uğruna. Sen de peki de, karına bu akşam, peki de!"

Bathsheba'nın yaradılışının en yumuşak, en tatlı ve ince yönleri ortaya çıkmıştı şimdi. Serinkanlıyken hep tetikte olduğu için sık sık takındığı maske ve zırhlardan uzak, çırılçıplak, kocasına sunuyordu kendisini. Bu güzel yüzün hem çapkın hem de gururlu olan yalvarışına pek az erkek karşı koyabilirdi. Bathsheba başını, çok iyi bilinen ve sözcüklerden daha çok şey anlatan, böyle özel, önemli durumlar için yaratılmış sayabileceğimiz bir hareketle yana ve biraz da geriye doğru atmıştı. Bu kadın nikâhlı karısı olmasaydı, Troy o an yenilgiye uğrardı. Bu durumdaysa, yalnızca onu daha fazla aldatamayacağını düşündü.

"Parayı yarış borçlarım için istemiyorum," dedi.

"Ne yapacaksın? Bu gizli kapaklı sorumlulukların beni oldukça kaygılandırıyor, Frank."

Troy duraksadı. Onu, çekiciliğine gereğinden çok kapılacak ölçüde sevmiyordu. Gene de şu sırada terbiyeli olmak zorundaydı.

"Bu kuşkularınla günahımı alıyorsun benim," dedi. "Evlenir evlenmez beni bu denli sıkıya sokmak sana hiç yaraşmıyor."

Genç kadın, yüz çizgileri gülümsemekle somurtkanlık arasında bocalayarak, "Para benden çıktığına göre biraz dırıldanmak da hakkımdır sanıyorum," dedi.

"Tam üstüne bastın. Dırıldanacağın kadar dırıldandığına göre, biraz da şu para işine baksak iyi olur. Bath-

sheba, eğlenmek iyi hoş ya, fazla ileri gitme, yoksa düş kırıklığına uğrarsın."

Bathsheba kızardı. Hemen, "Uğradım bile," dedi.

"Nasıl bir düş kırıklığı?"

"Aşkımız sona erdi de."

"Bütün aşklar nikâh kıyılınca sona erer."

"Hiç sevmiyorum böyle konuşmanı! Beni yaralamak pahasına espri yaptığın zaman çok üzülüyorum."

"Sen de beni yaralamak pahasına iyice can sıkıcı oluyorsun. Bazen öyle geliyor ki, nefret ediyorsun benden."

"Senden değil, kötü huylarından. Gerçekten nefret ediyorum onlardan."

"Onları düzeltmeyi kendine amaç edinsen daha yakışık alır. Hadi gel, yirmi altına anlaşalım da barışalım."

Bathsheba, yazgısına boyun eğenlerin tavrıyla göğüs geçirdi.

"Ev giderleri için o kadar bir para ayırdımdı. Ne yapalım, madem gerekli, sana vereyim."

"Çok güzel. Eksik olma. Yarın sabah sen kahvaltıya gelmeden ben gitmiş olacağımı sanıyorum."

"Gitmek zorunda mısın? Ah, Frank, bir zamanlar senin benden kopman için on kişiye verilmiş sözün olması gerekirdi. Sevgilim, canım derdin bana o zaman. Ama şimdi benim günlerimi nasıl geçirdiğim senin umurunda bile değil!"

"Duygulara bakmadan gitmek zorundayım."

Troy bunu söylerken saatine bakmıştı. Bu arada laf olsun diye saatin arka kapağını açtı ve burada kıvrılmış duran küçük bir saç büklümü göründü.

Bathsheba tam o sırada gözlerini kaldırmış olduğundan kocasının hareketini ve saatin arka gözündeki saçı görmüştü. Şaşkınlık ve üzüntüsünden kıpkırmızı kesildi ve düşünüp tartacak zamanı olmadan dudaklarından bazı sözler döküldü:

"Bir kadın perçemi! Ah, Frank, kimin saçı bu?"

Troy saatin kapağını hemencecik kapamıştı. Gene de o saç büklümünün duygularını ayağa kaldırmış olduğu anlaşılıyordu. Bunu örtbas etmek çabasıyla, hiç üstünde durmazmış gibi, "Senin elbet," diye yanıtladı. "Başka kimin olabilir? Saatimde taşıdığımı unutmuştum."

"Ne çirkin bir yalan, Frank!"

Erkek sesini yükseltti: "Unutmuştum, diyorum sana!"

"Onu demek istemedim... o saç sarıydı, Frank."

"Atma!"

"Bana hakaret ediyorsun. Gördüm sarı olduğunu. Söyle bakalım, kimin saçı bu? Öğrenmek istiyorum."

"Peki, söyleyeyim de çenen kapansın. Bu, seninle tanışmadan önce evlenmek niyetinde olduğum bir genç kızın saçıydı."

"O zaman onun adını da söylemelisin bana."

"İşte bunu yapamam."

"Evlendi mi?"

"Hayır."

"Hayatta mı?"

"Evet."

"Güzel mi?"

"Evet."

"Zavallıcık! Bu denli büyük bir şanssızlığa karşın nasıl güzel olabiliyor, şaşılacak şey!"

Troy hemen, "Şanssızlık mı?" diye sordu. "Ne şanssızlığı?"

"Böyle çirkin saç rengi olması."

Troy kendini toparlayarak, "Hah hah, çok hoş!" diye güldü. "Yahu, bu kız saçlarını saldı salalı kim görse hayran kalıyor. Saçlarını salalı da çok olmadı ya! Çok güzeldir saçları. Herkes dönüp dönüp bakardı, zavallıcık!"

Bathsheba, "Hah! O da bir şey mi sanki!" diye burun

kıvırdı. "Senin sevgine eskisi kadar önem verseydim, herkes benim saçıma da dönüp dönüp bakıyor, derdim."

"Bathsheba, böyle esintili, kıskanç olma. Evliliğin nasıl bir şey olduğunu bilmez değildin. Bu tür olasılıklardan korkun varsa evlenmeye kalkışmamalıydın."

Troy'un davranışı kadını çileden çıkarmıştı. Yüreği bir yumru gibi boğazına tıkılmış, gözpınarları yaşlarla öylesine dolmuştu ki, acıyordu. Duygularını ortaya vurmaktan utanan bir kadın olduğu halde, sonunda kendini tutamayarak, "Seni böylesine sevmemin karşılığı demek bu!" diye boşandı. "Ah, evlendiğimiz zaman senin hayatını kendiminkinden üstün tutardım. Ölebilirdim senin uğruna, bir yalansız, ölebilirdim! Şimdiyse tutmuş seninle evlendim diye beni aptal yerine koyup alaya alıyorsun. Benim zekâmı hiçe saysan bile, yüzüme karşı böyle gaddarca söylemen ayıp, mademki artık senin eline düştüm!"

Troy, "İşlerin şöyle ya da böyle sonuçlanması benim elimde olan bir şey değil," diye karşılık verdi.

"Vay canına, benim ölümüm sonunda şu kadın milleti yüzünden olacak galiba!"

"Ne yapayım, sen de herkesin saçını saklama. Yakacaksın bunu, değil mi, Frank?"

Troy onu hiç duymamışçasına, "Senden bile önce gelen birtakım görevlerim var," dedi. "Onarılması gereken durumlar, senin hiç bilmediğin birtakım bağlar var. Evlendiğine pişman olduğunu söylüyorsun, al benden de o kadar!"

Bathsheba şimdi titriyordu. Elini kocasının koluna koydu ve hem yalvarış hem üzüntü dolu bir sesle konuştu:

"Ben evlendiğime yalnızca bir durumda pişman olurum: Dünyada en sevdiğin kadın ben değilsem! Yoksa hiç pişman değilim, Frank! Sen neden pişmansın? Daha

şimdiden başka bir kadını benden daha çok sevmiyorsun, değil mi?"

"Bilmem. Nereden çıkardın bunu?"

"O perçemi yakmaya niyetin yok. O güzel saçın sahibi olan kadından hoşlanıyorsun. Evet, güzeldi o saç, benim şu kapkara yelelerimden çok daha güzel! Her neyse, bir yararı yok, çirkinsem çirkinim işte, onu benden daha çok seviyorsan elimden ne gelir?"

"Bugün çekmecede gözüme ilişti de aldım. Yoksa aylardır bakmamıştım bu saç parçasına, istersen buna yemin edebilirim."

"Daha demin, bağlar var, dedin ya! Sonra da... O yolda gördüğümüz kız?"

"Bu perçemi bana o hatırlattı, evet."

"Onun saçı, öyle mi?"

"Evet. Hadi bakalım, ağzımdan zorla aldın ya, için rahat eder, umarım!"

"Ya o sözünü ettiğin bağlar nedir?"

"Hiç, canım, laf olsun diye söyledimdi."

Bathsheba tasalı bir inanmazlıkla, "Laf olsun diye mi?" dedi. "Ben böyle içim paralanarak yürekten konuşurken, sen nasıl laf olsun diye konuşabilirsin? Bana gerçeği söyle, Frank. Gerçi ben de kadınım, benim de kadınca budalalıklarım oluyor, gene de aptal değilim, biliyorsun." Kocasının yüzüne açık ve korkusuz gözlerle bakarak, "Hadi, hakça davran bana karşı," diye ekledi. "Fazla bir şey istemiyorum; yalnızca hakkım olan bir şeyi istiyorum, o kadar. Ah, bir zamanlar, evlendiğim adamdan saygı ve sevginin en yükseğini görmezsem yetinemeyeceğimi sanırdım. Şimdiyse taşyüreklilik dışında her şeye razıyım. Evet, o başına buyruk, atılgan Bathsheba işte bu durumlara düştü!"

Troy, "Tanrı aşkına, böyle uzatma bu işi!" diye karısına çıkıştı ve ayağa kalkıp dışarı çıktı.

O gider gitmez Bathsheba yüreği sökülürcesine hıçkırmaya başladı, gözleri kupkuru. Gözyaşlarıyla yumuşamayan haşin hıçkırıklar göğsünü bıçak gibi paralayarak çıkıyordu sanki. Gene de duygularını ele vermemeye kararlıydı. Yenilmiş, fethedilmişti; ne var ki, bunu ölünceye dek ortaya vurmayacaktı. Kendisininki gibi temiz olmayan bir yaradılışla birleşmenin onu ne denli alçalttığını anladıkça umutsuzlaşıyor ve bu yüzden gururu iyice kırılıyordu. Kafese kapatılmış bir dişi kaplan gibi, tutsaklığa başkaldırarak çırpınıyordu. Ruhu tepeden tırnağa ayağa kalkıp silahlanmış, kanı alev alev yüzüne vurmuştu. Troy'la tanışmadan önce, Bathsheba kadınlığıyla gurur duyardı. Dudaklarına hiçbir erkek dudağının değmemiş, beline hiçbir erkek kolunun dolanmamış olduğunu bilmek, ona pek göğüs kabartıcı, pek şanlı bir şey gibi gelirdi. Oysa şimdi kendi kendinden tiksiniyordu. Eskiden, yüzlerine gülen ilk yakışıklı erkeğin kölesi olup çıkan kızları gizliden gizliye horgörürdü. Çevresinde gördüğü çoğu kadının tersine, evlilik soyut bir kavram olarak ona hiçbir zaman sevimli gelmemişti. Sevdiği adamı elinden kaptırmak kaygısının verdiği duygu kaynaşması arasında, onunla evlenmeyi kabul etmişti. Gene de en mutlu saatlerinde bile, bu hareketine bir özveri gözüyle bakmıştı, kendini yükseltip onurlandıran bir şey değil. Gerçi adını sanını pek bilmezdi ya, gene de Bathsheba'nın tanrıçası Diana'ydı.[1] Hiçbir zaman, hiçbir bakış, söz ya da davranışla hiçbir erkeğe, yanına yaklaşmak için cesaret vermemiş, her zaman kendi kendine yetmişti. Göğsünde çarpan o bağımsız genç kız yüreği, genç kızlığın yalın yaşamına sırt çevirerek sudan bir evliliğin yarısı (hem de hor tutulan yarısı) olmak düşüncesinde her zaman gurur kı-

1. Eski Roma dininde, vahşi hayvan ve av tanrıçası. Bir bereket tanrıçası olarak doğumda yardıma çağrılırdı. (Y.N.)

rıcı, alçaltıcı bir şey bulmuştu. Şimdi bunlar aklına geldikçe kendi kendine kızıyor ve içi kan ağlıyordu. Ah, keşke hiç burnunu kırıp böyle budalalıklara kalkışmaşaymış! Keşke gene eskisi gibi Norcombe Tepesi'nde alnı açık, dimdik durarak, Troy'a ya da herhangi bir erkeğe, "O kirli ellerinizle saçımın bir teline dokunabilirseniz dokunun bakalım!" diye meydan okuyabilseydi!

Ertesi sabah her zamankinden daha erken kalktı ve her zamanki gibi çiftliği dolaşıp kolaçan etmek amacıyla atını hazırlattı. Saat sekiz buçukta, (çoğunlukla kahvaltı ettikleri saat) eve döndüğünde kocasının kalkıp kahvaltı ederek küçük arabaya Bebek'i koştuğunu ve Casterbridge'e gittiğini öğrendi.

Kahvaltıdan sonra kendini toplayıp serinkanlılığını yeniden kazanmış, daha doğrusu gene eski Bathsheba olup çıkmıştı. Bahçe kapısına doğru uzandı. Niyeti çiftliğin bir başka yanını gidip gezmekti. Bathsheba, evdeki işleri izin verdiği oranda hâlâ çiftlik işlerini kendisi çekip çeviriyordu. Ne var ki, Gabriel Oak, gitgide her işi ondan daha önce düşünmeye başlar olmuştu. Genç kadın çobana karşı son günlerde gerçek bir kardeş sevgisi beslemeye başlamıştı. Doğruyu söylemek gerekirse, çobana bazen eski bir sevgili gözüyle bakıyor ve kocalığa onu seçse hayatının nasıl geçeceğini gözünde canlandırdığı oluyordu. Bunları Boldwood konusunda da yapıyordu. Ne var ki, Bathsheba duyarlığı olmakla birlikte boşuna düşler kuran kadınlardan değildi. Bu konudaki düşünceleri kısa sürer, hem de yalnızca Troy'un vurdumduymazlığının iyice su yüzüne çıktığı zamanlara özgü kalırdı.

Bathsheba yokuş yukarı, Boldwood'a benzeyen bir adamın geldiğini gördü. Bu, gerçekten Boldwood'du. Bathsheba sıkıntısından kıpkırmızı kesildi. Çiftçi epey uzaktayken durdu ve tarlanın karşı tarafındaki bir patikada olan Gabriel'e eliyle işaret etti. İki adam birbirleri-

ne doğru yürüdüler ve uzaktan anlaşıldığına göre, çok önemli olan bir görüşmeye daldılar.

Uzun zaman böylece konuştular. Derken Joseph Poorgrass onların yanından geçti. Bir el arabasıyla Bathsheba'nın evine elma götürmekteydi. Boldwood'la Gabriel ona seslendiler ve birkaç dakika onunla konuştular. Sonra üç adam birbirinden ayrıldı ve Joseph hiç oyalanmadan, el arabasıyla yokuş yukarı vurdu.

Bu sözsüz oyunu epey şaşkınlıkla izlemiş olan Bathsheba, Çiftçi Boldwood'un gerisingeriye döndüğünü görünce derin bir soluk aldı.

"E, ne haber bakalım, Joseph?" diye sordu.

Joseph Poorgrass bahçe kapısının arkasında, el arabasının üstüne oturdu ve bir hanımefendiyle konuşmanın gerektirdiği çıtkırıldım tavrı takınarak, "Bundan böyle Fanny Robin'i hiç görmeyeceksiniz, hanımefendi," dedi.

"Neden?"

"Yoksullar Evi'nde ölmüş de ondan."

"Fanny mi ölmüş? Olamaz!"

"Ölmüş, hanımefendi."

"Ölüm nedeni neymiş?"

"Kesinlikle bilmiyorsam da, bana kalırsa zafiyetten gitmiş olsa gerek. Eskiden beri yorulmaya hiç gelmeyen dayanıksız bir kızcağızdı; mum alevi gibi sönüvermiş, diyorlar. Sabahleyin kötüleşmiş; zaten bitkin, yorgun olduğundan akşamüzeri ölüvermiş. Yasa gözünde bizim köylü sayılıyor. Onun için Mr. Boldwood bugün öğleden sonra saat üçte araba gönderip onu getirtecek de buraya gömdürecek."

"Sakın ha! Mr. Boldwood'un böyle bir şey yapmasına izin veremem; bana düşer bu. Fanny benim amcamın hizmetçisiydi. Gerçi benim yanımda topu topu birkaç gün kaldı, ama gene benim adamım sayılır. Ah, ne kadar

acıklı bir şey bu; Fanny'nin Yoksullar Evi'ne düştüğünü duymak!"

Bathsheba artık acı çekmenin ne demek olduğunu anlamaya başladığından içinden gelerek konuşuyordu.

"Sen hemen Mr. Boldwood'a haber sal. De ki Mrs. Troy kendi ailesinin eski bir adamını getirtip gömme işini kendi üzerine alıyor... Hem köy arabasına koymak da yaraşmaz. Cenaze arabası tutalım."

"İyi ya, pek zamanımız olmayacak buna, öyle değil mi, hanımefendi?"

Bathsheba, düşünceli, "Belki de," dedi. "Saat kaçta hazır olmalıyız dedin, üç mü?"

"Saat bugün öğleden sonra üçte, hanımefendi."

"İyi, sen gidersin arabayla. Zaten güzel bir köy arabası, çirkin bir cenaze arabasından daha iyidir. Joseph, yeni yaylı arabayı çıkart, hani mavi boyalı, kırmızı tekerlekli. Gıcır gıcır yıka. Sonra Joseph..."

"Buyrun, hanımefendi."

"Kızcağızın tabutunun üzerine koymak için biraz çiçek, yeşillik falan da götür. Daha doğrusu bir dolu götür; tabutu örtecek kadar. Sonra bırak, arabayı koca Uysal çeksin, çünkü onu çok iyi bilirdi."

"Başüstüne, hanımefendi. Şunu da söyleyeyim ki Yoksullar Evi'ni temsil eden dört görevli beni mezarlık kapısında karşılayacak; bunlar cenazeyi benden alacaklar; Mütevelli Heyeti yönetmeliğine ve yasalara göre gömecekler."

"Aman Tanrım Casterbridge Yoksullar Evi ha! Fanny oralara mı düşecekti? Keşke daha önce haberim olsaydı. Ben onu uzaklarda bir yerde sanıyordum. Ne zamandır orada kalıyormuş?"

"Bir-iki güncük bir şey."

"Ha demek temelli orada yaşamıyordu?"

"Yok. Önce Wessex'in batısında bir garnizon kasa-

basına gitmişti. Kaç aydır da Melchester'de terzi çıraklığı yaparak ekmek parasını çıkarıyordu, dışardan dikiş alan pek namuslu bir dul hanımın yanında. Benim bildiğim kadarıyla Yoksullar Evi'ne ancak pazar sabahı ulaşmış. Sanıldığına göre ta Melchester'den beri yaya gelmiş. Çalıştığı yeri neden bırakmış, söyleyemem çünkü bilmiyorum; bilmediğim bir şeyi de kafadan atamam. İşte durumun uzunu, kısası bu, hanımcığım."

"Yaaa!"

Bu söz dudaklarından derin bir soluk halinde dökülürken, genç kadının yüzü de, birden renk değiştiren bir elmas gibi, gül pembesinden beyaza dönüvermişti.

Bathsheba kaygılı, heyecanlı bir sesle, "Bizim köyün araba yolundan mı gelmiş?" diye sordu.

"Öyle sanıyorum... Aman, hanımcığım, Liddy'yi çağırsam mı? Hastasınız galiba, hanımefendi? Kâğıt gibi oldu benziniz, öylesine bembeyaz, sanki bayılıvereceksiniz."

"Yok yok, çağırma, bir şeyim yok. Weatherbury'den ne zaman geçmiş?"

"Daha cumartesi gecesi."

"Peki, Joseph; gidebilirsin artık."

"Başüstüne, hanımefendi."

"Joseph, beri gel, bir dakika. Fanny Robin'in saçı ne renkti?"

"Gözüm çıksın, böyle mahkemede sorguya çekercesine soruverince aklım karıştı, bulup çıkaramıyorum bir türlü."

"Aldırma, sen git, benim dediklerimi yap. Dur bir dakika... yok yok, git."

Genç kadın gözle görülür heyecanını Joseph'den saklamak amacıyla döndü ve içeri girdi. Bayılacak gibiydi, şakakları güm güm zonkluyordu. Bir saat kadar sonra araba sesi duyup dışarı çıktı. Hâlâ üzgün ve şaşkın gö-

ründüğünü bilmek ona çok sıkıntı veriyordu. En iyi giysilerini giymiş olan Joseph atı arabaya koşmaktaydı. Arabanın içine onun söylediği gibi çiçeklerle yeşillikler yüklenmişti. Yalnız şu anda Bathsheba'nın gözleri bunu görmüyordu.

"Kimi seviyormuş dedindi, Joseph?"

"Bilmem ki, hanımefendi."

"Emin misin bundan?"

"Evet, hanımefendi, yüzde yüz."

"Nedir yüzde yüz inandığın?"

"Benim bildiğim Fanny Robin sabahleyin gelmiş, akşamleyin de ölmüş. Mr. Boldwood'la Çoban Oak bana bu kadarcığını söylediler. Gabriel her zamanki gibi gözlerimin içine bakarak, 'Fanny Robin'cik ölmüş, Joseph,' dedi. Pek üzüldüm. 'Yaa, nasıl olmuş da ölmüş?' dedim. O da, 'Casterbridge Yoksullar Evi'nde ölmüş,' dedi. 'Nasıl olup da öldüğü pek önemli olmasa gerek. Oraya pazar sabahı erken saatte varmış; akşamüzeri de ölmüş,' dedi. 'Bildiğimiz bu kadar,' dedi. Ben de Fanny'ciğin son zamanlarda nerelerde olduğunu sordum. Bu kez Mr. Boldwood bastonunun ucuyla dikenleri şişlemekten vazgeçerek bana döndü. Benim de size deyiverdiğim üzere, kızın Melchester'de dikiş dikerek geçimini sağladığını söyledi. Geçen haftanın sonunda oradan ayrılmış; cumartesi akşamı, karanlık basarken bizim buralardan geçmiş. Sonra kızcağızın ölümünü size çıtlatmamı söylediler ve basıp gittiler... Biliyor musunuz, hanımefendi; ölümü belki gece ayazını yemekten olmuştur. Herkesler onun çok yaşamayacağını söylerlerdi zaten. Kışın pek öksürürdü. Gelgelelim bütün bunların şimdi önemi yok artık, her şey sona erdi."

"Bana bak, başka bir şeyler de çalındı mı kulağına?"

Bathsheba öyle ısrarlı bakıyordu ki, Joseph gözlerini onun gözlerinden kaçırdı.

"Hiçbir şey duymadım, hanımcığım, iki gözüm önü-

me aksın," dedi. "Zaten köyde daha bu haberi bilen bile yok!"

"Gabriel neden gelip bana kendisi söylemedi acaba? Oysa her zaman benimle görüşebilmek için en sudan bahaneleri yaratır."

Bunları genç kadın, gözleri yerde, kendi kendine mırıldanmıştı.

Joseph, "Belki de işi çoktu, hanımefendi," dedi. "Bazen, durumunun şimdikinden daha iyi olduğu zamanların anısı sarıyor kafasını; dalgınlık yapıyor. Pek tuhaf kişidir, Gabriel; gene de çok anlayışlı bir çobandır; çok da okumuş adamdır."

"Sana bu haberi verirken üzerinde öyle bir dalgınlık var gibi miydi?"

"Ne yalan söyleyeyim, var gibiydi, hanımcığım. Suratından düşen bin parçaydı. Mr. Boldwood'un da öyle."

"Eksik olma, Joseph. Şimdi git artık, geç kalacaksın yoksa."

Hâlâ üzgün olan Bathsheba gene içeri girdi.

O gün öğleden sonra Bathsheba, olayı öğrenmiş olan Liddy'ye sordu:

"Fanny Robin'ciğin saçı ne renkti, biliyor musun? Hiç aklıma gelmiyor. Benim yanımda topu topu bir-iki gün çalıştıydı."

"Açık renk saçı vardı, hanımcığım. Yalnız biraz kısa kesip başlığının altına sokardı, pek göze çarpmazdı. Ama ben onu yatarken, saçını salıverdiği zaman görürdüm; saçları pek güzeldi. Gerçekten, altın gibi saç."

"Sevgilisi askerdi, değil mi?"

"Evet. Hem de Mr. Troy'un alayında, Mr. Troy onu çok iyi bildiğini söylüyor."

"Ne, Mr. Troy mu böyle diyor? Nereden açıldı bu laf?"

"Bir gün ben açtım da, Fanny'nin sevdiği adamı tanıyor musunuz, diye sordum. O da dedi ki, evet, kendini

tanıdığı kadar yakından tanıyormuş; alayda en sevdiği adam oymuş."

"Yaa! Böyle dedi, demek?"

"Evet. Hem de o adamla kendisi arasında öyle bir benzerlik varmış ki, bazen onları birbirine karıştıran bile..."

Bathsheba içine kurt gibi düşen kuşkuların verdiği sinirli bir terslikle, "Öf, Liddy, Tanrı aşkına kes şu konuşmayı!" diye söylendi.

XLII

Joseph'le yükü - Geyik başı

Casterbridge Yoksullar Evi'nin avlusu boydan boya duvarla çevriliydi, dipteki bir bölüm dışında. Burada yüksek, sivri bir çatı göze çarpıyordu ve cephedeki duvar gibi bu da sarmaşık kaplıydı. Bu çatının ne bir penceresi, ne bir bacası, ne bir süsü ne de herhangi bir çıkıntısı vardı. Üzerindeki koyu yeşil yaprak halısını bozan tek şey bir küçük kapıydı.

Kapının yeri garipti. Eşiği yerden bir-bir buçuk metre yükseklikteydi. İlk bakışta insan bu alışılmadık yüksekliğe bir anlam veremiyorsa da, ışığın hemen önündeki izler bu kapının bir arabaya yük ya da yolcu bindirip indirilmekte kullanıldığını gösteriyordu. Kısacası bu kapı bir başka dünyaya açıldığını duyurur gibiydi. Buradan giriş ve çıkışların çok aralıklı olduğu da, basamağın yarıklarında bitip boy atan otlardan anlaşılıyordu.

Güney Sokağı'nda, Aş Ocağı'nın üzerindeki saat üçe beş kaldığını gösterirken, yeşillik dallar ve çiçeklerle

dolu, kırmızı süslü mavi bir araba sokağın köşesinden dönüp yapının bu ucuna yanaştı. Çanların saat başını çalan kesik vuruşları daha dinmeden, Joseph Poorgrass çıngırağa asılmış ve arabasını çatı altındaki yüksek eşikli kapıya yanaştırması konusunda yönerge almıştı. Derken kapı açıldı ve karaağaç tahtasından yapılma, basit bir tabut yavaş yavaş dışarı doğru sürüldü. Pamuklu giysiler giyinmiş iki adam tabutu arabanın ortasına yerleştirdiler.

Sonra adamlardan biri tabutun yanına çıktı, cebinden bir tebeşir parçası çıkardı ve kapağın üzerine ölünün adıyla daha birkaç sözcük karaladı. (Şimdi bu işleri daha insanca yaparak tabutlara levha çaktıklarını sanıyoruz.) Tabutun üzerine eski, ama temiz bir siyah örtü örtüldü ve arabanın arka kapağı kaldırıldı. Adamlardan biri Joseph Poorgrass'a bir belge verdi ve sonra iki adam gene içeri girerek yüksek eşikli kapıyı kapadılar. Ölen kadınla zaten kısa sürmüş olan ilişkileri artık sonsuza dek sona ermişti.

Şimdi Joseph çiçekleri kendisine söylendiği biçimde yerleştirip yeşillikleri de çiçeklerin çevresine koydu. Öyle ki, artık arabada ne bulunduğunu anlayabilmek çok güçtü. Joseph kırbacını şaklattı ve enikonu sevimli bir görünüşü olan cenaze arabası yavaş yavaş yokuş aşağı, Weatherbury yoluna düzüldü.

Saatler ilerliyordu. Atının yanı sıra yürürken denize doğru bakan Joseph Poorgrass, manzaranın o yönünü kuşatan sırtların üzerinde garip biçimli bulutların ve büklüm büklüm sislerin süzüldüğünü gördü. Bunlar gitgide çoğalıyor ve aradaki vadilerle bozkırların üzerinde, çay kıyılarındaki kâğıda benzer sazların arasında tembel tembel dalgalanıyorlardı. Derken koyu renkli, süngerimsi sis yığınları gökyüzünü sardı. Bu, kökü denizde olan atmosferik mantarların birden büyüyüp azmasıydı. At arabasıyla sürücüsü Büyük Yalbury Ormanı'na girinceye kadar, görünmez bir elin yarattığı bu yığınlar oraya da

ulaşmış ve onları yutuvermişti. Bu, sonbaharın ilk sisiydi, sürekli bir dizinin başlangıcı.

Hava birdenbire kör oluveren bir gözdü. Araba, at, sürücü ve cenaze, duru havayı donuk havadan ayıran ufuk çizgisi üzerinde yürümüyorlardı artık; çepeçevre, tekdüze bir boşluğun esnek gövdesi içerisine gömülmüşlerdi. Havada hiçbir kıpırtı seçilmiyor, ormanı oluşturan çam, kayın ve huş ağaçlarının tek bir yaprağına gözle görülebilen tek bir damla nem düşmüyordu. Ağaçların tetikte bir duruşu vardı: Sanki bir rüzgâr çıksın da onları sallasın diye özlem içinde bekliyorlardı. Çevredeki her şey, insanı irkilten bir sessizlikle sarılıydı; öyle katıksız bir sessizlik ki araba tekerleklerinin gıcırtısı kocaman bir gürültü gibi geliyor ve geceden başka zamanlarda kulağa bile çarpmayan küçücük hışırtılar ayrı ayrı seçilebiliyordu.

Joseph Poorgrass başını çevirip çiçekli dallar arasından hafifçe görünen hüzünlü yüküne ve iki yanda, tekdüze gri renkleriyle dev gibi yükselen belirsiz, gölgesiz, sivri ağaçların arasındaki ölçülmez karanlığa baktı. Zavallı Joseph şu anda keyifli olmaktan pek uzaktı ve yanında bir can yoldaşı istiyordu; bir çocuk, hatta köpek olsun, razıydı. Atı durdurup çevresine kulak verdi. Ne bir ayak ne de bir tekerlek sesi duyuluyordu. Ölüm sessizliğini yalnızca ağaçların birinden kopup Fanny'ciğin tabutu üzerine düşen ağır bir damlanın pıtırtısı bozdu. Sis bu arada ağaçlara iyice işlemişti ve bu, dolup taşan yapraklardan süzülen ilk nem damlasıydı. Pıtırtının kof yankısı Joseph'in aklına ölümü getirdi ve yüreği ağzına geldi. Hemen ardından bir damla, sonra iki, üç damla daha düştü. Çok geçmeden damlalar kuru yaprakların, yolun ve yolcuların üzerine hiç kesintisiz bir pıtırtıyla yağmaya başladı. Alçak dallar ise damlalarıyla yaşlı adamlar gibi kırlaşmıştı. Kayınların pas kızılı yapraklarındaysa, damlalar kızıl saçlara takılmış elmasları andırıyordu.

Bu ormanın hemen ötesinde, yol üzerindeki Roy Town köyünde Geyik Başı denilen eski bir han vardı. Weatherbury'den iki-iki buçuk kilometre kadar ötedeydi ve eski, büyük posta arabalarının parlak döneminde, birçok postanın aktarma yapıp yedek atlarını bulundurdukları bir yerdi; şimdi artık eski ahır ve samanlıkların hepsi yıkılmış ve hanın ana yapısı dışında pek az şey kalmıştı. Yolun biraz gerisinde duran bu han, varlığını yolun ta başındaki ve sonundaki yolculara, karşıdaki düz bir kayın dalından sallanan bir levhayla duyururdu.

Yolcular (çünkü o sırada *turist* türü henüz belirli bir sınıf olup çıkmamıştı) buradan geçerlerken gözleri bu ağaca ilişince, ressamların han levhalarını hep böyle çizmekten hoşlandıklarını, oysa kendilerinin resimlerdekilere böyle tıpatıp benzeyen bir han levhasını ilk olarak gördüklerini söylerlerdi. Gabriel Oak'un Weatherbury'ye ilk gidişinde içine girip uyuduğu araba işte burada duruyordu. Ne var ki, Gabriel karanlık yüzünden hanı ve levhayı görememişti.

Hanın gelenekleri iyice eski, kökleşmiş geleneklerdi. Daha doğrusu, müşterilerin kafasına değişmez kalıplar olarak yerleşmişlerdi:

Daha içki isteyince kupanın dibiyle masaya vur.
Tütün isteyince bağır.
Garson kızı çağırırken, "Kızım!" diye seslen.
Han sahibini çağırırken, "İhtiyar!" diye seslen vb. vb.

Bu dost levha karşıdan görününce Joseph Poorgrass'ın içi bir ferahladı! Atını levhanın tam altında durdurup çoktandır niyetlendiği bir şeyi gerçekleştirmeye girişti. İçi tükenmiş, yüreği daraldıkça daralmıştı. Atın başını yol kıyısındaki yeşilliğe döndürdü ve bir kupa bira içmek amacıyla meyhaneye girdi.

Yoldan bir basamak aşağıda olan koridora, oradan da bir basamak aşağıda olan mutfağa inince bir de ne görsün? İki tane bakır renkli tepsi. Yani sayın Mr. Jan Coggan'la sayın Mr. Mark Clark'ın yüzleri! Joseph Poorgrass bir sevindi, bir sevindi! Bu iki efendi ayyaşlık çizgisinin dışında kalmakla birlikte, içkiden çok iyi anlarlardı. Şimdi üç ayaklı bir yuvarlak masada karşı karşıya oturmuşlardı ve karşılıklı iki ufukta aynı anda görünen, batan güneşle doğan aya benzedikleri söylenebilirdi.

Mark Clark, "Aa, bizim komşu Poorgrass!" dedi. "Benzin pek soluk, Joseph; hanımın seni iyi beslemiyor olacak."

Joseph, "Pek sıkıcı bir yol arkadaşıyla geldim de," diye karşılık verdi ve hafifçe ürpermekten kendini alamadı. "Ne yalan söyleyeyim, içime fenalıklar geldi. Sonra sabahtan beri ne yiyecek yüzü gördüm ne içecek; sabahki yediğim de tarlada bir lokmacık bir şeydi."

Jan Coggan ona dörtte üçü dolu olan saplı bir kupa uzatarak, "Öyleyse iç, Joseph, tutma kendini!" dedi.

Joseph önce uzunca, sonra da çok uzun bir yudum aldıktan sonra kupayı indirerek, "Nefis bir içki bu," dedi. "Pek enfes, doğrusu. Hem de üzerime aldığım görevin üzüntüsünü hafifletiyor, söz gelişi."

Jan Coggan, çok iyi bildiği bir atasözünü, söylediğinin farkına bile varmadan yineleyenlerin ses tonuyla, "Çok doğru, içki adamın canını tazeler," dedi. Sonra kupasını kaldırarak başını yavaş yavaş geriye doğru itti. Kafası çevredeki gereksiz şeylere takılıp da içkinin verdiği mutluluğu azaltmasın diye gözlerini de sımsıkı yummuştu.

Joseph Poorgrass, "Ee, yolcu yolunda gerek," dedi. "Sizinle kalıp bir yudum daha çekmek istemediğimden değil ya, burada görülürsem köyün güveninden olabilirim de!"

"Peki, bugün yolculuk nereye böyle, be Joseph?"

"Weatherbury'ye dönüyorum. Zavallı Fanny Robin' cik de dışarda arabamda yatıyor. Saat beşe çeyrek kala mezarlık kapısında olmam gerek."

"Yaa, duydum o işi. Demek sonunda kızcağız Yoksullar Evi'nin tabutuna kondu! Çan parasıyla mezarcının emeğini verecek de kimsesi yok, zavallıcık. Her neyse, nasılsa bizim hanım hepsini öder ya!"

"Ne de güzel bir kızdı! Ama acelen ne, Joseph? Kızcağız ölmüş bir kez, diriltemezsin ya! Bari şöyle rahat otur da bizimle bir tek daha parlat."

"Eh, madem bu kadar üstünde duruyorsunuz, hatırınız için uffacık bir yudum daha alırım, çocuklar. Yalnız topu topu birkaç dakika daha kalırım – çünkü durum ortada."

"Elbet içeceksin bir yudum daha. Adamın canına can katar bu meret. Kanın öyle bir kızışır, başın öylesine göğe erer ki, işini hiç çabasız, oyun oynar gibi çıkarırsın aradan, her şey tıkırında gider. İçkinin aşırısı kötüdür, bizi o katran kazanlarının başındaki boynuzlu eniştenin yanına yöneltir. Ne var ki, içkinin tadını çıkarmasını bilenlerin sayısı azdır. Bize de böyle az bulunur bir güç ve yetenek bağışlanmış olduğuna göre, bundan elimizden geldiğince yararlanmaya bakmalıyız."

"Doğru," dedi Mark Clark. "Bu, Tanrı Baba'nın bize cömertçe bağışladığı bir armağandır; ihmale gelmez. Ne var ki, papaz efendilerle öğretmenler ve çay toplantıları yapan hanımlar eski şen şakrak yaşayışların canına okudular namussuzum, o eski neşe tarihe karıştı artık."

Joseph, "Ee, yolcu yolunda gerek, artık," dedi.

"Hadi canım, sen de, Joseph, saçmalama. Kızcağız ölüp gitmiş ya, acelen neye?"

Joseph, "Umarım Tanrı bu yaptıklarımdan ötürü bana kızmaz!" diyerek gene yerine oturdu. "Son zamanlarda

böyle irade zayıflığı çeker oldum, ne yalan söylemeli. Bu ay zaten bir kez içkiyi çok kaçırdım. Pazar günü kiliseye gitmediğim gibi, dün de ağzımdan bir-iki küfür kaçtı. Bu yüzden, neme gerek, pek ileri gitmesem daha iyi olacak. Topu topu bir tek öbür dünyamız var şurda, onu da hiç yüzünden harcamaya gelmez, bozuk para gibi."

"Ben seni Küçük Kilise'nin üyesi diye bilirim, Joseph, öyle bilirim, inan."

"Yok, yok be, o kadar da uzun boylu değil!"

Jan Coggan, "Bana gelince, ben sımsıkı Anglikan mezhebindenim," dedi.

Mark Clark, "Öyle, al benden de o kadar, canına yandığım," diye ekledi.

Jan Coggan içkinin verdiği ciddi ve derin konularda konuşmak eğilimiyle, "Ben kendimden pek söz etmeyeceğim, etmek istemiyorum," dedi. "Yalnız ömrümde tek bir inanç değiştirmişliğim yoktur. Anamın babamın mezhebine kene gibi yapışıp kalmışımdır. Bizim mezhebin şu iyiliği vardır: Hem mezhepten olup hem de meyhaneye giderek neşeni bulabilirsin; inanç konusunda tasa çekmenin hiç yeri yoktur. Gelgelelim Küçük Kilise'ye yazıldın mı, yağmur, çamur demeden toplantılara gideceksin; ille de yobazın teki olup çıkacaksın! Gerçi onlar da kendilerince kafalı kişiler değildir, demek istemiyorum. Kendi kafalarından son derece güzel dualar yaratabiliyorlar, evdeki çoluk çocuklarının ya da gazetede okudukları deniz kazaları gibi acıklı haberlerin üzerine."

Mark Clark, "Hem de nasıl," diye bu sözleri onayladı. "Oysa bizim dualarımız önceden yazılıp basılmıştır; yoksa ne yapardık? Tanrı Baba'nın çenebazlığı karşısında ağzı süt kokan bebeler gibi hiçbir şey diyemeden kalakalırdık!"

Joseph Poorgrass, "Küçük Kilise'den olanlar 'Yukarıdakiler'le bizlerden daha içli dışlı," diye görüş belirtti.

Jan Coggan, "Öyle," dedi. "Cennete gidecek biri varsa, onlardır, hepimiz biliyoruz bunu. Öyle alın teri dökü-yorlar ki bu konuda, hak da ediyorlar, doğrusu; kabul olsun! Bizim mezhepten olanların cennete gitme şansı onlarınkiyle birdir diye kendimi aldatacak kadar da aptal değilim. Öyle ya, hepimiz biliyoruz bunun böyle olmadığını. Ne var ki, ille cennete gidebileyim diye eski inancından sapan kişilerin hiç yeri yoktur benim gözümde. Birkaç kuruş uğruna jurnalcilik yaparım daha iyi. İnan olsun, komşular, benim patateslerin hepsini don tuttuğunda bana bir torba tohumluk veren Papaz Thirdly olduydu, oysa kendi elinde de pek az vardı; alacak parasıysa hiç yoktu. Papaz efendi olmayaydı bahçeme tek patates ekemeyecektim. Böyle bir şeyden sonra ben mezhep değiştirir miyim sanıyorsunuz? Yoo, olduğum yerde kalırım ben. Yanılıyorsak yanılalım; ne çıkar? Herkes nereye, ben de oraya!"

Joseph Poorgrass, "Pek güzel söyledin, pek güzel!" dedi. "Ne var ki, dostlar, yolcu yolunda gerek, inan olsun, kalkıp gitmek düşüyor bana. Papaz Thirdly kilise kapısında bekleyecek beni. Dışardaki arabanın içinde yatan bir de kızcağız var."

"Joseph Poorgrass! Böyle oyunbozanlık etmesene be! Papaz Thirdly kızmaz; gönlü geniştir onun. Otur yerine."

Joseph Poorgrass oturdukça, üzerine almış olduğu görevlerin tasası hafifliyor gibiydi. Dakikalar artık sayılmadan geçip gidiyordu. Sonunda akşamın gölgeleri koyulaşmaya başladı ve üç kafadarın gözleri karanlık üzerinde ışıldayan birer benek olup çıktı. Jan Coggan'ın saati, cebinde durduğu yerden, her zamanki ince, hafif sesiyle altıyı çaldı.

O anda girişte telaşlı ayak sesleri duyuldu ve kapı açılarak içeri Gabriel Oak girdi; ardından da, elinde şam-

danla hizmetçi kız geliyordu. Çoban masa başındaki biri uzun, ikisi değirmi yüze sert sert baktı. Bir kemanla iki tavayı andırıyordu bu yüzler. Joseph Poorgrass gözlerini kırpıştırdı ve arkaya doğru büzülerek birkaç santim ufalır gibi oldu.

Gabriel öfkeyle, "Aşk olsun, Joseph, ayıp bu senin yaptığın, çok ayıp!" dedi. "Bir de kendini adam yerine koyarsın, tutup böyle mi yapacaktın?"

Jan Coggan hedefi pek ayarlayamayarak Gabriel'e baktı. Gözlerinin bir biri, bir öbürü, bir takımın üyesi değilmiş de kendi başına buyruk bir kişilik sahibiymişçesine kayarak açılıp kapanıyordu.

Mark Clark, hizmetçi kızın elindeki muma, özellikle ilginç buluyormuş gibi, biraz da sitemle bakarak, "Uzun etme, be çoban!" dedi.

Jan Coggan, neden sonra, bir makine düzgünlüğüyle, "Ölmüş bir kıza hiçbir şeyin zararı dokunamaz," diye konuştu. "Yapılabilecek ne varsa yapılmış, elimizden gelen bir şey yok artık. Ne görür ne işitir, ne de ne yapıldığını duyar. Cansız bir külçe uğruna adamın tatlı canını telaşa sokmasına değer mi? Hayatta olaydı herkesten önce ben koşardım ona yardıma. Açsa, susuzsa, kendi cebimden para verir, doyurur, içirirdim. Gel gör ki, ölmüş artık; ne kadar acele etsek diriltemeyiz ki onu! Bizden kopup gitmiş. Onun uğruna harcanan zaman boşa atılmış sayılır. Gerekli olmayan bir işi yapacağız diye neden iki ayağımızı bir pabuca sokalım? İç, çoban, çene çal biraz, yarın bizler de o kızın yerinde olabiliriz."

Mark Clark, böyle bir şey oluverir de içki içmek şansı elden gider korkusuyla, o saat kupayı başına dikerek yürekten bir, "Hem de nasıl!" çekti.

Bu arada Jan Coggan, demin söz ettiği "yarın"la ilgili düşüncelerinin geri kalanını bir şarkıda toplamıştı.

Ya-rın, Ya-rın!
Başım dinç, sağlığım tam ol-duk-ça,
Yuvam dirlik ve bollukla dol-duk-ça,
Dostlarımla paylaşırım bu-gü-nü;
Hiç düşünmem ya-rı-nı.
Ya-rın, Yaa...

Çoban, "Kes şu böğürtüyü, Jan!" dedi.

Sonra Joseph Poorgrass'a dönerek, "Sana gelince, Joseph; Tanrı'nın adını ağzından düşürmeden, Tanrı'nın gözünün içine baka baka günah işleyen adam!" diye söylendi. "Yahu sen fitil gibi sarhoşsun be!"

"Yok, çoban, yok! Biraz aklını kullan, be çoban! Hiçbir şeyim yok benim. Yalnızca biraz göz çoğalmasından çekiyorum. Bu yüzden de sen beni çift görüyor, yani ben seni çift görüyorum."

"Göz çoğalması kötü şeydir," dedi Mark Clark. Joseph Poorgrass, "Ne zaman meyhanede beş dakika kalsam başıma gelir," diye boynunu büktü. "Her türlü şeyi çift görmeye başlarım. Sanırsın ki Nuh Peygamber zamanında yaşayan bir ermişim de, onun gemisine biniyorum..." Sonra, değeri bilinmeyen bir adam olduğu kanısına varıp gözyaşları dökerek, "Evet evet, İngiltere'de yaşayacak adam değilim ben, yazık oluyor bana!" diye ekledi. "Benim de Tevrat'ta yaşamam gerekirdi, öteki ermişler gibi. O zaman böyle bir ayyaş olmazdım elbet."

"Kuzum, biraz onurunu takın da burnunu çekip durma öyle!"

"Onurumu takınmak mı?.. Ah, ilişmeyin, bana, alçakgönüllü olup ayyaş diyeyim kendime, diz çöküp pişmanlık getireyim. Öyle olsun! Tanrı'nın izniyle, demeden hiçbir iş yapmam ben, sabah kalkmaktan tut da akşam yatana dek! Bu dindar davranış yüzünden aşağılanacaksam, koy aşağılanayım. Öyle olsun. Ama kim demiş

onurum yok diye? Ne zaman art yanıma tekme yemişimdir de, ne hakla bunu yapıyorsunuz, diye erkekçe başkaldırmamışımdır? Sorarım size!"

Jan Coggan, "Hiçbir zaman, ey kahramanlar kahramanı!" dedi. "O tür davranışları sorgusuz sualsiz sineye çekmemişimdir, hiçbir zaman! Gene de çoban bunca tanığın gözünün içine baka baka benim onursuz bir adam olduğumu söylüyor. Neyse, boş ver, söylesin. Değerimiz belki öldükten sonra anlaşılır!"

Üçünün de arabayı sürecek durumda olmadıklarını gören Gabriel Oak karşılık vermeden kapıyı onların üzerlerine kapadı ve yolun karşısına geçerek, şu küflü saatin sis ve karanlığı içinde belirsizleşmeye başlayan arabanın yanına gitti. Atın başını, yiye yiye büyük bir kısmını bitirmiş olduğu çimenlikten çekti; tabutun üzerindeki dallara çekidüzen verdi ve arabayı karanlık, nemli gecenin içine sürdü.

O gün getirilip gömülecek olan cenazenin, Casterbridge'den, On Birinci Alay'ın peşine düşerek giden zavallı Fanny Robin'ciğin ölümlü kalıntısı olduğu köyde kulaktan kulağa yayılmaya başlamıştı. Neyse ki Çiftçi Boldwood'un sıkı ağızlılığı ve Çoban Oak'un iyi yürekliliği sayesinde, kızın peşine takıldığı adamın Troy olduğu ortaya çıkmamıştı. Gabriel işin tam gerçeğinin hiç değilse birkaç gün daha ortaya çıkmamasını diliyordu. O zaman araya giren zaman ve toprak perdesi olayı biraz küllendirirdi de, gerçeği öğrenip iğneli sözlere hedef olmak Bathsheba'yı belki pek o kadar üzmezdi.

Gabriel sevdiği kadının evine ulaşıncaya kadar ortalık adamakıllı kararmıştı. Kapıya bir adam geldi ve aralarında havaya üflenmiş un gibi duran sisin içinden, "Joseph, cenazeyi mi getirdin?" diye sordu. Gabriel papazın sesini tanıdı.

"Cenaze geldi, efendim," dedi.

"Ben de Mrs. Troy'a bu gecikmenin nedenini biliyor mu, diye soruyordum. Korkarım ki bu saatten sonra cenazeyi gömmek uygun düşmez. Belge yanında mı?"

Gabriel, "Yoo," dedi. "Joseph'de olsa gerek; o da Geyik Başı'nda. Sorup almayı unuttum."

"Öyleyse tamam. Cenaze işini yarın sabaha bırakıyoruz. Cesedi isterseniz kiliseye getirin; isterseniz burada, çiftlikte kalsın da yarın getirilsin. Tabutu taşıyacak olan adamlar bir saatten çok beklediler; sonra gittiler."

Gabriel bazı nedenlerden ötürü ikinci seçeneği pek sakıncalı buluyordu. Gerçi Bathsheba'nın amcasının zamanında Fanny yıllarca bu çiftlikte yaşamıştı; gene de ne olsa! Bu gecikmenin doğurabileceği üzücü sonuç çobanın kafasından geçti. Gene de burada onun sözü geçmediğine göre, hanımının bu konudaki dileklerini öğrenmek amacıyla içeri girdi. Bathsheba'yı alışık olmadığı bir ruhsal durum içinde buldu; kadının çobana doğru kaldırdığı gözleri kuşku doluydu ve çoktandır kafasını kurcalayan bir düşünce varmışçasına bulanık... Troy henüz dönmemişti. Bathsheba önce umursamazlıkla, arabanın yükünün kiliseye taşınmasına razı oldu. Hemen sonraysa, Gabriel'in ardından bahçe kapısına giderek, umursamazlıktan aşırı bir yakınlığa döndü ve Fanny'nin içeri getirilmesini istedi. Gabriel Fanny'yi böylece, üzeri dal ve çiçeklerle örtülü olarak bırakmanın ve yalnızca arabayı dam altına sokmanın daha kolay olacağını ileri sürdüyse de, bir sonuç alamadı.

Bathsheba, "Zavallıcığı sabaha dek araba damında bırakıvermek ne insanlığa sığar, ne de Hıristiyanlığa," diyordu.

Papaz, "İyi öyleyse," dedi. "Ben de töreni yarın sabah erken bir saate alırım. Belki de Mrs. Troy'un hakkı var: Ölmüş bir kardeşimize karşı ne kadar düşünceli davransak azdır. Unutmayalım ki evden kaçmakla ne kadar bü-

yük bir yanılgıya düşmüş olursa olsun, o bizim kardeşimizdir. Tanrı'nın her kula hiç koşulsuz bağışladığı acımanın ona da nasip olduğuna ve onun Hz. İsa'nın sürüsüne katıldığına inanabiliriz."

Papazın sözleri o ağır, puslu havaya hüzünlü, gene de dingin bir sesle yayılmıştı. Gabriel'in gözlerinden bir damla yaş aktı. Bathsheba'ysa duygulanmamışa benziyordu. Sonra Papaz Thirdly yanlarından ayrıldı ve Gabriel bir fener yaktı, yanına üç yardımcı buldu; artık ölmüş bulunan kaçak kızı içeri taşıdılar. Tabutu Bathsheba'nın dediği gibi, sofanın yanındaki küçük oturma odasının ortasına, iki sıra üzerine koydular.

Sonra Gabriel Oak'tan başka herkes dışarı çıktı. O hâlâ ne yapacağını kestiremeyerek tabutun başında oyalanıyordu. Troy'un karısına yazgısının oynadığı şu alaylı oyun ve bu oyuna karşı hiçbir şey yapamamak, çok canını sıkıyor, onu tasalandırıyordu. Sabahtan beri özenle kurduğu planlar, işleri yönetmekte gösterdiği dikkat boşa gitmiş ve cenaze konusunda akla gelebilecek en kötü şey başlarına gelmişti. Gabriel'e öyle geliyordu ki, bu durumun ortaya çıkarabileceği gerçek Bathsheba'nın hayatına koyu bir gölge düşürecekti ve bu gölge uzun yılların geçmesiyle biraz hafiflese bile, hiçbir zaman temelli silinemeyecekti.

Birden, Bathsheba'nın hiç değilse şu andaki üzüntüsünü elinden geldiğince hafifletebilmek için, son bir yol düşünür gibi, gene tabutun üzerine tebeşirle karalanmış olan yazıya baktı.

Yazıda yalnızca, "Fanny Robin ve Çocuğu" deniyordu. Gabriel mendilini çıkardı ve son iki sözcüğü dikkatle silerek ortada tek "Fanny Robin" adını bıraktı. Sonra odadan ayrıldı ve sokak kapısını usulca açarak dışarı çıktı.

XLIII

Fanny'nin öcü

O akşam daha geç bir saatte, elinde bir şamdanla kapıda duran Liddy, Bathsheba'ya, "Benden başka bir isteğiniz var mı, hanımcığım?" diye sordu. Büyük salonda, mevsimin ilk ateşinin başında yalnız ve neşesiz oturmakta olan Bathsheba, "Bu gecelik başka bir isteğim yok, Liddy," diye karşılık verdi.

"İsterseniz ben yatmam, beyefendiyi beklerim, hanımcığım. Kendi odamda oturup bir de mum yakmama izin verirseniz, Fanny'den hiç korkmam ben. Öyle çocuksu, öyle uysal bir kızdı ki, ruhu istese de kimseye gözükemez gibi geliyor bana."

"Aa, yok canım, yok. Sen git, yat. Ben saat on ikiye kadar beyefendiyi beklerim. Gelmezse artık beklemez, yatarım."

"Şimdi saat on buçuk."

"Ya! Öyle mi?"

"Neden yukarıda oturmuyorsunuz, hanımcığım?"

Bathsheba, "Neden mi?" diye mırıldandı. "Değmez, Liddy. Yukarda ateş yok." Sonra birden içinden gelen bir duyguya kapılarak, heyecanla, fısıldadı: "Liddy, hiç Fanny'yle ilgili tuhaf söylentiler duydun mu?" Genç kadın bunları söyler söylemez yüzünde anlatılmaz bir pişmanlık belirerek hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Liddy ağlayan kadına şaşkın şaşkın bakarak, "Yok, hiçbir şey çalınmadı kulağıma," dedi. "Neden ağlıyorsunuz böyle, hanımcığım? Bir şey mi oldu?"

Anlayış ve sevgi dolu bir yüzle hanımının yanına koştu.

"Yok, Liddy, gidebilirsin artık. Son zamanlarda ne-

den böyle dokunsan ağlar oldum, bilmiyorum. Eskiden hiç ağlamazdım. İyi geceler."

Bunun üzerine Liddy salondan çıkıp kapıyı kapadı.

Bathsheba yalnız ve mutsuzdu şimdi. Gerçi evlenmeden öncesine kıyasla daha yalnız sayılmazdı. Ne var ki, şu yalnızlığıyla o zamankinin arasındaki fark bir dağın yalnızlığıyla bir mağaranın yalnızlığı arasındaki farktı. Hele şu son birkaç gündür, kocasının geçmişiyle ilgili birtakım kuşkular kafasını sürekli kurcalıyordu. Biraz önce Fanny'nin geceleyeceği yer konusunda verdiği esintili karar, Bathsheba'nın bağrında birbirine karışan birtakım garip duyguların doğurduğu bir sonuçtu.

Onun kendi önyargılarına karşı koyabilmek amacıyla, kendi bayağı, kinci içgüdülerinden tiksindiği için bu kararı verdiğini söylemek belki de daha yerinde olur. Bu içgüdüleri onun, ölmüş kadının ardından acıma ve üzüntü duymasını önleyecekti, çünkü bu kadın hayattayken, Bathsheba'nın sevmiş olduğu adamın gönlünü Bathsheba'dan daha önce kazanmıştı ve Bathsheba kocasını sevmekten hâlâ vazgeçmiş değildi, aşkı şu sırada yeni bir korku ve kaygıyla ölüm derecesinde hastalanmış olsa bile.

Beş-on dakika sonra kapı gene tıkladı. Gene Liddy göründü. Eşikten biraz içeri girerek duraksadı ve en sonunda, "Maryann çok garip bir şeyler duymuş, ama ben gerçek olmadığını sanıyorum," dedi. "Hem nasılsa bir-iki gün sonra işin aslını öğreniriz elbet."

"Neymiş?"

"Hiç; sizle, bizle bir ilişkisi yok. Fanny'yle ilgili bir şey. Sizin kulağınıza gelen."

"Benim kulağıma bir şey gelmedi ki!"

"Demek istediğim, şu son saatlerde Weatherbury'de bir söylenti çıkmış. Diyorlarmış ki..." Liddy hanımına yaklaştı ve cümlenin geri kalan yanını, ağır ağır onun ku-

lağına fısıldadı. Konuşurken başını Fanny'nin yattığı odaya doğru eğiyordu.

Bathsheba tepeden tırnağa titremeye başlamıştı.

Heyecanlanarak, "İnanmıyorum!" dedi. "Zaten tabutun kapağında bir tek ad var."

"Ben de inanmıyorum, hanımcığım. Benim gibi daha birçok inanmayanlar var. Öyle ya, doğru olsaydı elbet daha fazla bir şeyler öğrenirdik; sizce de öyle değil mi, hanımefendi?"

"Olabilir de olmayabilir de."

Liddy yüzünü görmesin diye Bathsheba döndü ve gene ateşe bakmaya başladı. Hanımının başka bir şey söylemeyeceğini anlayan Liddy usulca dışarı süzülüp kapıyı örttü ve gidip yattı.

Hâlâ ateşe bakıp duran Bathsheba'nın yüzü o gece onu en az sevenleri bile tasaya ve üzüntüye boğabilirdi. Fanny Robin'in yazgısının karalığı Bathsheba'nın yazgısının çok parlak olduğu anlamına gelmiyordu. Liddy odaya ikinci gelişinde kendine çevrilen o güzel gözlerde yorgun, bezgin bir bakış okumuştu. Yeniden dışarı çıktığında bu gözler iyice depreşmiş bir mutsuzlukla dopdoluydu. Duyduğu haber onun eski gelenek ve inançlarla beslenmiş olan basit, taşralı kız ruhunu tedirgin etmişti. Oysa bir kentli kadının umurunda olmazdı. Hele artık Fanny de, yavrusu da ölmüş olduktan sonra?

Bathsheba kendi başına gelenlerle Fanny Robin'in ölümünün, belli belirsiz sezdiği trajedisi arasında bir bağlantı kurabiliyordu ve bunda haklıydı. Gabriel Oak'la Çiftçi Boldwood onun Fanny konusunda herhangi bir şey bildiğini bir an bile akıllarından geçirmiyorlardı. Geçen cumartesi Bathsheba'yla Troy'un yoldaki yalnız kadına rastlayışlarını kimse görmemiş, duymamıştı. Gabriel Fanny'nin başına gelenleri hanımından saklayabildiği kadar saklamakla iyi niyet göstermiş olabilirdi. Ne

var ki, Bathsheba'nın bu konuda bir şeyler sezinlemiş olduğunu bilseydi, onun şu sırada çektiği acılı merakı daha çok uzatmaya kalkışmazdı. Bu merakı sona erdirecek olan kesin bilgi, genç kadının içini kemiren kuşkuların en kötüsünden başka bir şey değildi ki!

Bathsheba birdenbire, kendinden daha güçlü biriyle konuşmak için, şiddetli bir isteğe kapıldı. Kendi durumunun ne olduğunu seziyor ve buna onuruyla boyun eğebilmek, içini kemiren kuşkulara dayanabilmek için güç kazanmak istiyordu. Böyle bir dostu nerede bulabilirdi? Evin içinde değil. Çatısının altında yaşayan kadınların en serinkanlısı kendisiydi. Bathsheba sabretmesini ve hiç değilse birkaç saat süresince herhangi bir yargıya varmaktan kaçınmasını öğrenmek istiyordu ve ona bunları öğretecek kimse yoktu. Ah, Gabriel Oak'a gidebilse! Ama olacak iş değildi ki bu! Gabriel yazgısına nasıl da göğüs gerebiliyor, diye Bathsheba aklından geçirdi. Duygu yönünden Gabriel'e kıyasla o kadar daha derin, yüksek ve güçlü görünen Çiftçi Boldwood'sa, insanlığın o en basit dersini, yani çevredeki sayısız sorunlar arasında en çok ilgilenip önemsediklerinin kendi kişisel sorunları olmadığını, henüz öğrenememişti, Bathsheba'nın da öğrenememiş olduğu gibi. Oysa çoban her sözü, her davranışıyla, bu dersi ezbere bildiğini belirtiyordu. Çoban kendini çevreleyen sorunlar ufkunu dikkatle, düşünerek süzerken, en ortadaki kendi yerine ve durumuna özel bir ilgi göstermezdi. Bathsheba da böyle olmak istiyordu işte. Ne var ki, Gabriel'in hayatının en önemli sorunu, Bathsheba'nınki gibi kuruntu ve kararsızlıklarla dolu değildi. Gabriel şu anda Bathsheba'nın Fanny konusunda bütün bilmek istediklerini de biliyordu. Genç kadın buna inanıyordu. Şimdi hemen ona gitse de yalnızca, "İşin gerçeği nedir?" diye sorsa yeterdi. Gabriel ona işin gerçeğini anlatmayı onur borcu sayardı. Bu da Bathsheba için

anlatılmaz bir ferahlık ve rahatlama olurdu. Başka tek bir söz konuşmalarına gerek kalmazdı. Çoban hanımını öyle iyi tanıyordu ki, davranışındaki hiçbir garipliği yadırgamazdı.

Genç kadın sırtına bir pelerin atarak gidip kapıyı açtı. Ağaçların her dalı, her sap ot kımıltısız duruyordu. Hava akşamüzerine kıyasla daha az yoğun olmakla birlikte, hâlâ nemli ve ağırdı, yerdeki ölü yapraklara arkası kesilmeksizin düşen damlaların pıtırtısındaki avutucu düzende müzik gibi bir şey vardı. Evin dışında olmak içinde olmaktan yeğ gibiydi. Bathsheba kapıyı kapadı, yol boyunca yavaş yavaş yürüyerek Gabriel'in oturduğu köy evinin karşısına kadar geldi. Çoban, Jan Coggan'ın evini dar geldiği için bırakmıştı, şimdi burada kendi başına yaşıyordu. Tek bir pencerede ışık vardı, bu da alt kattaydı. Pencerenin panjurları kapalı olmadığı gibi, perde ve güneşlikleri de örtülü değildi. Çünkü ev sahibinin soyulmaktan ya da gözetlenmekten yana bir korkusu yoktu. Evet, içerideki adam Gabriel Oak'un ta kendisiydi. Henüz yatmamıştı; oturmuş kitap okuyordu. Bathsheba yolun karşısında durduğu yerden onu apaçık görebiliyordu. Çoban o kıvırcık başını eline dayamış, hareketsiz oturuyor, yalnızca ara sıra doğrulup yanındaki mumun fitilini düzeltiyordu. Sonunda başını kaldırıp saate baktı; saatin ne kadar geç olduğuna şaştığı anlaşılıyordu. Kitabını kapadı, ayağa kalktı. Bathsheba onun yatmaya gittiğini biliyordu. Kapıyı tıklatacaksa elini çabuk tutmalıydı.

Ne yazık ki, bütün kararlılığı boşa gitti. Bu işi yapamayacağını biliyordu. Artık dünyaları verseler duyduğu mutsuzluğu ona gösteremez, ondan Fanny'nin ölüm nedenini açık açık soramazdı. Dişini sıkmak ve bu konudaki kuşku ve sezgilerinin burgusuna, acısına tek başına dayanmak zorundaydı.

Kimsesiz, evsiz ve barksızlar gibi yol kıyısında oyalandı durdu. Bu küçük evden, kendi evinde yazık ki hiç bulunmayan bir huzur havası taşar gibiydi, bu hava genç kadını büyülüyor, içini yatıştırıyordu. Gabriel üst kat pencerelerinin birinde göründü. Şamdanı pervazın içine bıraktı ve sonra... dua etmek amacıyla diz çöktü! Bathsheba o anda kendi allak bullak olmuş, alabildiğine başkaldırmış duygularıyla bu tablonun arasındaki karşıtlığa daha fazla bakmaya dayanamadı. Derdiyle bu tür bir antlaşma yapmak ona göre değildi. Kendi yolunda, bu kez tutturmuş olduğu baş döndürücü, akıl dağıtıcı tempoyu sonuna dek sürdürmeliydi. Yüreği tasayla dolup taşarak gerisingeriye döndü ve kendi kapısından içeri girdi.

Çobanın verdiği örnek karşısında ilk kapıldığı duygular şimdi geri tepmişti, genç kadın ateşli bir nöbet içinde gibiydi. Sofada duraladı ve Fanny'nin yatmakta olduğu odanın kapısına baktı. Parmaklarını birbirine kenetleyip başını arkaya doğru attı, terli ellerini alnına bastırarak çılgın bir hıçkırıkla, "Ah, Fanny, şu anda kalksan da bana gizini açsan ne olurdu!" diye inledi. "Ulu Tanrım! Umarım gerçek değildir söylenenler; umarım iki kişi değilsinizdir tabutun içinde. Bir kerecik bakabilsem, her şeyi öğrenirdim!"

Birkaç dakika geçince genç kadın ağır ağır, "Hem, bakacağım da!" diye ekledi.

Ömrünün bu unutulmaz gecesinde, bu karar mırıltısını izleyen dakikalar boyunca nasıl bir ruhsal durum içinde sürüklendiğini, Bathsheba sonraları hiçbir zaman ölçemeyecekti. Alet dolabına gidip bir tornavida aldı ve kısa olmakla birlikte ne kadar sürdüğünü kestiremediği bir zaman süresinin sonunda, kendini o küçük odada, ölüm nedenini kafasına iyice sardırmış olduğu kızın açılmış duran tabutunun başında buldu. Heyecandan tir tir titriyordu; gözlerinin önünde bir bulut ve sanki beyninin

içinde, delicesine vuran bir çekiç vardı. Gözleri tabutun içine dikilmiş, kendi kendine, boğuk bir sesle, "Ne denli kötü olursa olsun gerçeği öğrenmek en iyisiydi; işte şimdi öğrendim!" diyordu.

Bu durumu, çılgın bir düşte yapılanlara benzer davranışlarla yaratmış olduğunun bilincindeydi. Sofada dururken, yadsınamaz bir açıklıkla aklına gelmiş olan yöntemi uygulamış, sessizce üst kata çıkıp hizmetçi odalarından gelen derin soluklara kulak vererek onların uykuda olduğuna güven getirmiş, gene sessizce aşağı süzülerek ölünün yattığı odanın kapı tokmağını çevirmiş ve sonra tasarladığı işi yapmaya koyulmuştu. Böyle bir işi geceleyin, yalnız başına yapmayı önceden düşünse dehşete kapılırdı. Gene de yapınca, düşündüğü kadar korkunç bulmadı. Fanny'nin öyküsünün son bölümünü tümüyle öğrenmenin, kocasının davranışları konusunda ortaya çıkardığı kesin kanıt hepsinden korkunçtu.

Bathsheba'nın başı göğsüne düştü ve heyecan, merak ve bekleyişle kesilmiş olan soluğu şimdi bir fısıltı, bir inilti olarak dudaklarından koptu. Bathsheba, "Aah!" dedi ve odanın sessizliği içinde bu inilti uzar gider gibi oldu.

Gözyaşları tabutun içindeki cansız çiftin üstüne dökülüyordu; karmaşık bir kaynaktan fışkıran gözyaşlarıydı bunlar, içyüzleri anlatılmaz, hatta anlaşılmaz. Yalnızca basit bir üzüntüden doğmadıklarını söyleyebiliriz. Olaylar Fanny'yi böyle pek doğal, pek kendi halinde ve pek etkili bir biçimde bu eve getirip bıraktığına göre, bu gözyaşlarının mayası onun toprağında olmalıydı. Zavallılığı yüceliğe dönüştürmenin tek yolu ölümdür. İşte Fanny bu işi başarmıştı. Ve bu başarıya felek de bu geceki yüzleşmeyi eklemişti. Bathsheba'nın çılgınlaşan düşüncelerinde bu yüzleşme Fanny'nin yenilgisini zafere, düşüşünü yükselmeye, kara yazgısını gönence çevirmiş ve ken-

dinin üzerineyse gülünçlüğün çiğ ışığını serperek, çevresindeki her şeyin yüzüne alaylı bir sırıtışın damgasını vurmuştu.

Fanny'nin yüzü o sapsarı saçlarıyla çerçevelenmişti. Troy'un elindeki o perçemin nereden geldiği konusunda kuşkuya yer yoktu artık. Bathsheba'nın hummalı düşüncelerinde o masum, beyaz yüz kendi çekmiş olduğu bütün acıların bedeli olarak şimdi karşısında, Hz. Musa yasaların acımasız sertliğiyle uyandırdığı ıstırabı bilirmiş de belli belirsiz bir zafer anlamı taşırmış gibiydi:

> ...yanığa karşılık yanık, yaraya karşılık yara, bereye karşılık bere ödenecektir.[1]

Bathsheba içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmek amacıyla o an, oracıkta ölmek yolunu düşündü. Gerçi bu zor ve korkunç bir yoldu; gene de zorluğuyla korkunçluğunun bir sınırı vardı; oysa yaşamanın getirdiği utançların sonu yoktu. Ne var ki, bu ölerek ortadan kalkmak tasarısı bile pısırıkça, rakibesinin yolundan gitmek demekti; hem de rakibesinin eylemini yücelten koşullar olmadan. Genç kadın heyecanlıyken çoğunlukla yaptığı gibi odanın içinde hızla bir aşağı bir yukarı gezinmeye koyuldu. Birbirine kilitlediği elleri önüne sarkmış, aklından geçenleri durup durup kırık dökük cümlelerle seslendiriyordu: "Öf, diş biliyorum ona! Ama yok, diş biliyorum demek istemiyorum, çok ayıp olur, günah sayılır. Ne var ki, gerçekten diş biliyorum ona, biraz! Evet, ruhum razı gelse de gelmese de, tenim ona diş bilemekte direniyor!.. Ölmeyip yaşayaydı ona kızmaya, zalimlik yapmaya birazcık hakkım olurdu; gelgelelim zavallı, öl-

1. Eski Ahit, Mısır'dan çıkış, 21:23-25. (Y.N.)

müş bir kadına karşı hınç beslemek bana ters geliyor. Tanrım sen bana acı! Bütün bu işler beni perişan etti!"

Bathsheba şimdi kendi duygularından öylesine ürkmüştü ki, kendi kendinden kaçıp sığınabileceği bir yer ararcasına çevresine bakındı. Gabriel Oak'un biraz önceki diz çökmüş duruşu gene aklına geldi ve kadınlarda çok görülen taklitçi bir içgüdüyle, yapabilirse, elinden gelirse diz çöküp dua etmeye karar verdi. Gabriel dua etmişti ya, o da dua edecekti.

Tabutun yanına diz çöküp ellerini yüzüne örttü ve oda bir süre bir mezar sessizliğine gömüldü. Bathsheba ayağa kalktığı zaman, ya tümüyle bedensel ya da bambaşka bir nedenden ötürü, içi yatışmış ve biraz önceki hınçlı, kinci duygularına karşı pişmanlıkla dolmuştu.

Kininin bedelini ödeyebilmek isteğiyle pencere başında duran bir vazodan bir demet çiçek aldı ve bunları ölmüş kadının başının çevresine koymaya başladı. Bathsheba öbür dünyaya göçmüş olan insanlara saygı ve sevgi göstermenin çiçek vermekten başka yolunu bilmiyordu. Bu işin başında ne kadar zaman geçirdiğinin farkına varmadı. Zamanı, hayatı, nerede olduğunu, ne yaptığını unutmuştu. Avludaki arabalığın kapısının pat diye kapatılması onu kendine getirdi. Bir an sonra evin kapısı açılıp kapandı, sofadan ayak sesleri geçti ve odanın eşiğinde kocası belirerek ona baktı.

Troy karşısındaki görüntüyü yavaş yavaş kavradı ve şeytansal bir ayinle yaratılmış bir gölge oyunu seyredercesine, aptallaşarak bakakaldı. Bathsheba ayakta duran bir ölü kadar sapsarı, çılgın bakışlarını ona dikmişti.

İçgüdüyle varılan sonuçların gerçek bir mantıkla ilişkisi o denli azdır ki, Troy şu anda, eli kapıda durmuş bakarken gördüğü şeyleri hiç mi hiç Fanny'ye yormadı. Kafasının karmakarışıklığı arasında beliren ilk düşünce, evden birinin ölmüş olduğuydu.

Boş bir ifadeyle, "Ee, bu da nesi?" diye sordu.

Bathsheba ondan çok kendi kendisiyle konuşurcasına, "Gitmeliyim ben buradan! Gitmeliyim!" dedi. Kısılmış gözlerle kapıya doğru atıldı; kocasını itip geçmeye yeltendi.

Troy, "Ne oldu, Tanrı aşkına? Kim öldü?" diye sordu.

Bathsheba, "Söyleyemem! Bırak beni! Temiz hava istiyorum!" diye bağırdı.

"Hayır, dur diyorum sana!" Troy karısının elini kavradı. O zaman genç kadın bütün iradesini yitirmişçesine gevşeyiverdi. Troy onun elini bırakmaksızın ilerledi ve böylece, el ele, tabutun yanına doğru yürüdüler.

Şamdan yakınlarındaki bir yazı masasının üstünde duruyor, aşağı doğru çaprazlamasına süzülen ışığı anayla yavrunun durgun yüzlerini açıkça aydınlatıyordu. Troy tabutun içine baktı, karısının elini bırakıverdi; her şeyi bir anda korkunç bir açıklıkla anladı ve durduğu yerde çakıldı kaldı.

Öylesine kıpırtısız duruyordu ki, herhangi bir şey yapabilecek gücü kalmamış sanırdınız. Her yönde şahlanan duygularının çarpışması birbirini götürmüş ve hiçbirinde bir güç bırakmamıştı.

Bathsheba bir zindan hücresinin içinde çıkan bir yankıyı andırır, yavaş, kapanık bir sesle, "Biliyor musun onu?" diye sordu.

"Biliyorum," dedi Troy.

"O mu?"

"O."

Troy önceleri dimdik duruyordu. Oysa şimdi, gövdesinin kalıplaşmış kıpırtısızlığında belirsiz bir hareketin başlangıçları görülebilirdi, en karanlık bir gecede bile bir süre sonra biraz aydınlık seçilebileceği gibi. Genç adam yavaş yavaş öne doğru çöküyordu. Yüz çizgileri yumuşuyor, ilk şaşkınlık, çarpılma, yerini yavaş yavaş uçsuz bu-

caksız bir kedere bırakıyordu. Bathsheba ona tabutun öbür yanından bakıyordu, hâlâ dudakları yarı aralık, gözleri çılgın. Yoğun olarak duygulanabilme yeteneği bir insanın yaradılışındaki genel yoğunlukla orantılıdır. Fanny de, ömrü boyunca çektiği acılar gücünün pek üstünde olmakla birlikte, hiçbir zaman şu anda Bathsheba'nın çektiği mutlak ve yalın ıstırabı duymamıştı.

Troy'un yaptığıysa yüzünde sözle anlatılmaz bir pişmanlık ve tapınmaya benzer bir saygı karışımıyla dizüstü çöküp, Fanny Robin'e doğru eğilerek, uyuyan bir çocuğu uyandırmaktan sakınarak öpercesine, usulca öpmek oldu.

Kendisi için dayanılmaz bir anlam taşıyan bu hareketi görünce Bathsheba kocasına doğru atıldı. Duygunun ne demek olduğunu öğreneli beri, yer yer, zaman zaman duymuş olduğu tüm derin duygular, şu anda tek bir yürek atışında toplanmış gibiydi. Biraz önce, onuruna sürülen lekeyi, yani kocasının kendinden önce Fanny'yi sevmiş, Fanny'nin de çocuk doğurarak kendisini gölgede bırakmış olmasını düşünerek öfkelenmişti. Sonra da bu öfkeye karşı duyduğu tiksinti şiddetli ve mutlak olmuştu. Gelgelelim, şimdi karıkoca arasındaki basit (ve hâlâ güçlü) bağlılık ona her şeyi unutturdu. Biraz önce kendi kendini yeniden kazanmak isteğiyle inlemişti, şimdiyse biraz önce tiksinmiş olduğu bu bağın kopması karşısında haykırıyordu.

Kollarını Troy'un boynuna doladı ve yüreğinin en gizli derinliklerinden kopan bir çılgınlıkla, "Yok, yok, öpme onları!" diye bağırdı. "Ah, Frank, dayanamam ben buna, dayanamam. O seni hiçbir zaman benim sevdiğim kadar sevmedi. Beni de öp, Frank... beni de! *Öpeceksin, Frank, beni de öpeceksin*!"

Bathsheba düzeyinde, bağımsız ruhlu bir kadının böyle çocuk gibi saf, içi yanarak yalvarışı öyle olağandışı

ve afallatıcı bir şeydi ki, Troy onun boynuna sımsıkı sarılmış olan kollarını çözerek şaşkın şaşkın yüzüne baktı. Bu, bütün kadınların, hatta dıştan bakılınca Fanny'yle bu kadın kadar karşıt görünenlerin bile, ruhça birbirine eş olduklarının öyle beklenmedik bir kanıtıydı ki, Troy yanındakinin o gururlu karısı Bathsheba olduğuna inanamaz gibiydi. Sanki Bathsheba'nın kalıbına Fanny'nin ruhu girmişti. Ne var ki bu ancak birkaç dakika sürdü. İlk şaşkınlığı geçince genç adamın yüzünde insanı susturan, buyuran bir bakış belirdi.

Troy karısını iterek, "Seni öpmeyeceğim," dedi.

Kadın o anda daha ileri gitmemesini bilebilseydi! Ne var ki, bu kahredici durumda yapabileceği yanlış işlerin, (en bağışlanılabiliri olmasa da) en anlaşılabilir olanı, gene ağzını açıp konuşmasıydı. Oysa rakibi artık ölüden başka bir şey olmadığına göre, kendisinin de susması, yerinde ve politik bir hareket olurdu. Boş bulunup ortaya vurmuş olduğu bütün duygularını çetin bir irade zoruyla baskı altına alarak, "Hangi nedenle?" diye sordu. Apacı kesilmiş olan sesinde garip bir yavaşlık vardı şimdi; bambaşka bir kadının sesi gibiydi.

Troy, "Nedeni şu ki, ben hain, alçak, aşağılık herifin biriyim," diye karşılık verdi.

"Şu kadın senin kurbanın; ben de en az onun kadar senin kurbanın oldum."

"Ah, beni iğnelemeyiniz hanımefendi. Şu kadın, ölüp gitmiş olmakla birlikte benim için sizden çok daha önemlidir. Eskiden de öyleydi, bundan sonra da hep öyle olacak. Şeytan sizin şu güzel yüzünüz yoluyla, sizin o lanet olası cilvelerinizle aklımı çelmeseydi onunla evlenecektim. Siz karşıma çıkıncaya kadar niyetim öyleydi. Ah, evlenmiş olaydım onunla! Ama iş işten geçti artık! Bu yüzden ben de ne denli azap çeksem yeridir."

Sonra genç adam Fanny'ye döndü.

"Ama ne çıkar, sevgilim?" diye fısıldadı. "Tanrı'nın gözünde sen benim özbeöz karımsın!"

Bu sözler üzerine Bathsheba'nın dudaklarından ölçüsüz bir acı ve öfkeyle dolu, uzun, alçak bir çığlık koptu; bu evin görmüş geçirmiş duvarları şimdiye dek böyle bir haykırış duymamışlardı. Bu çığlık, Troy'la birlikteliğinin τετέλεσαι[1] olduğunu gösteriyordu.

Genç kadın aynı bağırışın devamı olarak, yürek paralayıcı hıçkırıklarla, "O... senin... dediğinse... ben... neyim?" diye sordu. Onun kendini bu denli kapıp koyuvermesinin pek seyrek görülen bir şey olması, durumuna büsbütün bir dehşet katıyordu.

Troy, taş yüreklilikle, "Siz bir hiçsiniz benim için, bir hiç," dedi. "Papaz huzurunda yapılan bir tören gerçek evliliği yaratamaz! Ruhça ben sizin değilim."

Bathsheba'nın içini şimdi ondan, bu yerden kaçmak, onun sözlerini duymaktan ölmek pahasına da olsa kurtulmak için şiddetli bir istek bürüdü. Genç kadın bir an bile beklemeyerek kapıyı açtı ve koşarak dışarı çıktı.

XLIV

Bir ağaç altında - Tepki

Bathsheba nereye gittiğini, ne yönde gittiğini bilmeden, umursamadan koşuyordu karanlık yol boyunca. Ne yaptığının ilk olarak kesinlikle bilincine vardığı zaman bir çit kapısının önündeydi. Burası büyük meşe ve kayın

1. (Yun.) Tamamlandı, sonlandı, bitirildi. (Y.N.)

ağaçlarıyla gölgelenen bir fundalığa açılıyordu. Genç kadın dikkatli bakınca burasını bir keresinde gündüz gözüyle gördüğünü ve yol vermez bir çalılık gibi görünen şeyin, aslında şimdi hızla sararmaya yüz tutan bir eğreltiotu tarlası olduğunu hatırladı. Şu perişan durumunda buraya girip saklanmaktan daha iyi bir şey düşünemiyordu. İçeri girince, yarı yıkılmış bir ağaç kütüğünün altında, sisin neminin işleyememiş olduğu bir köşe buldu ve birbirine karışmış dallarla yapraklardan yapılma bir döşeğin üzerine çöktü. Esintilerden korunmak amacıyla üstüne kucak kucak dal ve yaprak çekerek gözlerini kapadı.

Bathsheba o gece uyuyup uyuyamadığını tam olarak bilemiyordu. Yalnız, uzun bir süre sonra çevresindeki ağaç dallarında geçen ilginç olayları fark etmeye başladığından, ruhu tazelenmiş ve kafası daha bir durulaşmıştı.

İlk seçtiği ses boğukça bir cıvıltı oldu.

Bu, henüz uyanmaya başlayan bir kırlangıçtı.

Derken bir başka köşeden, "Ci-ciik-ciik-ciik!" diye bir ses geldi.

Bu bir serçeydi.

Üçüncü olarak bir çalılıktan, "Çin-çin-çin-çin-çin!" sesleri yükseldi.

Bu bir tarlakuşuydu.

Yukarıda, bir "Gırç-gırç-gırç!" oldu.

Bu bir sincaptı.

Bu kez yoldan, "Nay-na-ra-nay!" diye bir ses duyuldu.

Bu da bir köy çocuğuydu.

Biraz sonra çocuk karşı tarafa geldi ve Bathsheba onun sesini kendi çiftliğindeki çocuklardan birinin sesine benzetti. Arkadan da ağır ayakların sürüklenen patırtısı geliyordu. Eğreltiotlarının arasından bakan Bathsheba, şafağın soluk ışığında kendi atlarından bir çiftini seçti. Atlar yolun öbür yanındaki bir pınardan su içmek üzere durdular. Genç kadın onların şapur şupur suya

dalıp içişlerini, başlarını kaldırıp silkinişlerini, sonra yeniden eğilip içişlerini seyretti; dudaklarından gümüş gibi, iplik iplik su sızdırarak...

Bathsheba çevresine bakmayı sürdürdü. Tanyeri yeni ağarıyordu, şafağın serin havasıyla serin renklerinin yanında kendisinin bir gece önce yapıp söyledikleri öylesine aykırı kaçıyordu ki, büsbütün korkunçlaşıyordu sanki. Genç kadın kucağında ve saçlarında, kendisi uykudayken ağaçtan düşerek sessizce üzerine konan kırmızılı sarılı yapraklar olduğunu fark etti. Bunlardan kurtulmak için eteklerini silkeleyince çıkan esintiyle, çevresinden sürü sürü kuru yaprak havalanarak, "bir büyücüden kaçan hayaletler gibi"[1] uçuştu.

Gündoğusu yönünde bir açıklık vardı. Henüz doğmamış olan güneşin yaydığı parlaklık, genç kadının gözlerini o yana doğru çekti. Sararmaya başlamış olan güzel eğreltiotlarının arasından bir çukura doğru iniliyordu. Bu çukurun içinde mantarlarla beneklenmiş bataklığımsı bir su birikintisi vardı. Üzerinde hâlâ sabah sisi tütmekteydi; tanyerinin ışığıyla dolu, gene de yarı donuk, eşsiz bir gümüş tül. Çukurun kıyıları bildiğimiz sazlarla kaplıydı. Arada bir de, doğan günün ışığında orak gibi parlayan kamışlar. Gene de bataklığın genel görünüşü ürperticiydi. Üzerindeki cıvık, zehirli yosunlardan yeryüzündeki ve yeraltındaki tüm kötü şeylerin ruhu tüter gibiydi. Çürüyen yapraklarla ağaç kütüklerinin üzerindeki mantarlar biçim biçimdi. Bathsheba'nın donuk bakışlarına kimi yapışkan kafalarını, kimi de cılklaşmış solungaçlarını gösteriyorlardı. Kiminin üzerinde kocaman, kan kızılı lekeler vardı. Kimi safran sarısı, kimi de upuzun ve sivri sivriydi; sapları makarna biçimi. Kimi koyu,

1. İngiliz şairi Percy Bysshe Shelley'nin "Ode To The West Wind" (Batı Rüzgârına Ağıt) adlı şiirinden. (Y.N.)

parlak kahverengi, meşin gibiydi. Rahatlık ve sağlık dolu bir semtin bitişiğinde bu çukur, irili ufaklı belaların yetiştirildiği bir limonluğu andırıyordu. Bathsheba geceyi böyle çirkin ve ruh karartıcı bir yerin kıyısında geçirmiş olduğunu düşününce, ürpererek ayağa kalktı.

Yolda başka ayak sesleri duyuluyordu şimdi. Bathsheba'nın sinirleri hâlâ boşanmış durumda olduğundan, kimseye görünmemek amacıyla büzüldü ve biraz sonra yolcu ortaya çıktı. Bu, yemek çantasını omzuna atmış, elinde kitabıyla bir okul çocuğuydu. Çit kapısında duraladı ve başını kaldırmadan, Bathsheba'nın duyabileceği yükseklikte bir sesle konuşmasını sürdürdü:

"'Ey Tanrım, Ey Tanrım, Ey Tanrım, Ey Tanrım, Ey Tanrım!' Bunu biliyorum. 'Bize bağışla, bize bağışla, bize bağışla, bize bağışla...' Bunu da biliyorum. 'Lütfunu esirgeme, lütfunu esirgeme, lütfunu esirgeme, lütfunu esirgeme...' Bu da tamam."

Çocuğun mırıltısı böylece sürüp gitti. Çocukçağızın mankafa bir şey olduğu anlaşılıyordu; elindeki şey bir dua kitabıydı ve çocuk dua ezberlemeye çalışıyordu. Derdimizin en başımızdan aşkın olduğu sırada bile, kafamızın yüzeyde bir köşesi boş kalır ve ufak tefek, önemsiz şeyleri seçer. Bathsheba da şimdi oğlanın öğrenim yöntemine hafifçe gülmekten kendini alamadı. Sonra çocuk geçip gitti.

Bu arada kadının sersemliği yerini kaygıya bırakmıştı; kaygının yerine de açlık ve susuzluk yerleşmeye başlar gibiydi. Tam o sırada bataklık çukurunun öbür kıyısında, sisin yarı örttüğü bir karaltı belirdi ve Bathsheba'ya doğru geldi. Kadın, çünkü bu bir kadındı, dikkatle çevresini süzermiş gibi yürüyordu. Biraz daha sola doğru yönelip yaklaşınca, Bathsheba güneşli göğe karşı onun profilini gördü ve alından çeneye kadar hiçbir yerinde hiçbir kesin ve belirgin çizgi ya da çıkıntısı olmayan bu dalgalı çizgiden, gelenin Liddy Smallbury olduğunu anladı.

Herkesçe terk edilmemiş olduğunu anlayınca genç kadın, yüreği sevinçten hoplayarak yerinden fırladı.

"Ah, Liddy!" dedi, ya da demeye çalıştı.

Ne var ki, yalnızca dudakları kıpırdadı; hiç sesi çıkmadı. Geceleyin saatler saati bu nemli ve sisli havada yatmaktan sesi kısılmıştı.

Kızcağız onu görür görmez, "Ah, hanımefendiciğim, ne sevindim sizi bulduğuma!" diye bağırdı.

Bathsheba o kısık sesini Liddy'ye duyurabilmek çabasıyla zorlayarak, "Geçemezsin bu kıyıya," dedi.

Liddy bunu duymadı, "Sığdır, sanıyorum," diyerek bataklığa girdi.

Liddy'nin sabah aydınlığında, Bathsheba'ya ulaşmak amacıyla bataklıktan geçişinin görüntüsü, Bathsheba'nın gözlerinden hiç gitmeyecekti. Hizmetçi kızın ayak bastığı yerlerdeki sızıntılı yosunlardan, yeraltının nemli soluğunun yarattığı yanardöner kabarcıklar çıkıyor ve yukarıdaki buğulu göğe doğru yükselip patladıkça ıslığı andırır sesler çıkarıyordu. Bathsheba'nın korktuğunun tersine Liddy batmadı.

Kazasız belasız öte yana geçti ve başını kaldırarak hanımının, bütün solgunluğuna ve yorgunluğuna karşın gene de çok güzel olan yüzüne baktı.

Gözleri yaşlarla dolarak, "Zavallıcık!" dedi. "Kuzum, biraz toparlayın kendinizi, hanımcığım. Buraları nasıl..."

Bathsheba telaşla, "Sesim kısılmış, fısıltıdan öteye çıkmıyor," dedi. "Şu batağın neminden olsa gerek, Liddy hiç soru sorma, sakın ha! Kim gönderdi seni? Biri mi dedi?"

"Hiç kimse. Evde olmadığınızı görünce başınıza kötü bir şey geldi sandım. Dün gece onun sesini duyar gibi olmuştum da! İşin içinde bir iş olduğunu anladığımdan..."

"O evde mi?"

"Yok. Ben gelmeden az önce çıktı."

"Fanny'yi kaldırdılar mı?"

"Daha kaldırmadılar. Birazdan, saat dokuzda."

"Öyleyse hemen eve gitmeyelim. Biraz şu korulukta dolaşalım mı?"

Liddy bu olayın bütün yönlerini, hatta hiçbir yönünü iyice anlamadığı halde, peki dedi ve birlikte ağaçların arasına daldılar.

"Eve girseniz daha iyi olacak, hanımefendi. Soğuk alıp öleceksiniz."

"Eve şimdilik dönmeyeceğim. Belki de hiçbir zaman dönmeyeceğim."

"Ben gidip size yiyecek bir şeyler getireyim mi? Bir de omzunuzdaki o küçük şaldan daha kalın bir şey?"

"Zahmet olmazsa, Liddy."

Liddy gitti ve yirmi dakika sonra elinde bir şapkayla pelerin, birkaç dilim tereyağlı ekmek, bir çaydanlık dolusu sıcak çay ve bir bardakla döndü.

"Fanny'nin cenazesi kalkmış mı?" diye sordu Bathsheba.

Liddy bardağa çay boşaltarak, "Hayır," diye yanıtladı.

Bathsheba pelerine sarındı; birkaç yudum çay içip bir dilim ekmek yedi. Sesi biraz açıldı, yüzüne hafifçe renk geldi.

"Hadi, gene dolaşalım," dedi.

Korulukta iki saate yakın dolaştılar. Liddy'nin gevezeliğine Bathsheba tek heceli karşılıklar veriyordu, çünkü kafası yalnızca ve yalnızca bir tek konuyla doluydu. Bir ara gene, Liddy'nin sözünü keserek, "Acaba Fanny'nin cenazesini kaldırmışlar mıdır, şu saate kadar?" diye sordu.

"Gidip bakayım."

Liddy dönüşünde adamların cenazeyi kaldırmakta olduklarını, hanımın nerede olduğunu sorduklarını, kendisinin de hanımın hastalandığını söylediğini bildirdi.

"Yani yatak odamda mı sanıyorlar beni?"

Liddy, "Öyle," dedi. Sonra cesaretini toplayarak sor-

du: "Sizi ilk bulduğumda, eve belki de hiç dönmem, dedinizdi; bu niyetiniz gerçek değil ya, hanımefendi?"

"Yok, kararımı değiştirdim. Yalnızca kendi kendilerine saygı duymayan kadınlar kocalarından kaçarlar. İnsanın kendi evinde, koca dayağından ölmüş olarak bulunmasından daha kötü olan tek bir durum vardır: O da başkasının evine sığındığı için hayatta kalmasıdır. Bu sabah bunların hepsini enine boyuna düşündüm ve yolumu çizdim. Kocadan kaçmış sığıntı kadınlar herkese ayakbağı, kendi kendine de yük olur, dile düşer. Kısacası evde çektiğinden daha ağır sıkıntılar içinde bunalır; evde aşağılanıp dayak yese, aç kalsa bile... Liddy Tanrı saklasın ya, bir gün gelir evlenirsen, ne korkunç bir duruma düştüğünü anlayacaksın. Yalnız benim şu sözlerim kulağına küpe olsun: Yılma. Dediğinden, bildiğinden şaşma, bırak seni parça parça doğrasınlar. İşte ben de böyle yapacağım."

Liddy, "Ah, hanımcığım, böyle konuşmayın!" diyerek onun elini tuttu. "Her neyse, ben biliyorum sizin kaçıp gitmeyecek kadar akıllı olduğunuzu. Aranızda geçen korkunç şeyin ne olduğunu sorabilir miyim?"

"Sen sorabilirsin ama ben söyleyemem."

On dakika sonra dolambaçlı bir yoldan evlerine dönerek arka kapıdan içeri girdiler. Bathsheba arka merdivenden sessizce yukarı, hiç kullanılmayan bir tavan arasına çıktı; hizmetçisi de onun ardından geldi.

Gençlik ve umut, Bathsheba'nın üzerindeki etkilerini yeni baştan göstermeye başlamıştı. Genç kadın yüreği biraz hafiflemiş olarak, "Liddy, sen benim sır ortağım olacaksın," dedi. "Birine güvenmek zorundayım; bunun için de seni seçiyorum. İşte, şimdilik bir süre burada oturacağım. Sen de ocakta ateş yakıp yere bir halı sererek burasını biraz oturulacak duruma getirir misin? Sonra da Maryann'la birlikte o küçük odadaki cibinlik direkleri kesilmiş karyolayla o karyolanın şiltesini, bir de masa,

sandalye gibi bir şeyler getirmenizi istiyorum... Geçmek bilmeyen zamanı geçirmek için ne yapacağım?"

Liddy, "Mendil kenarı çevirmek pek iyi iştir," dedi.

"Yok, olmaz. Dikişi hiç sevmem, oldum olası!"

"Örgü?"

"Onu da sevmem."

"İşlediğiniz örtüyü tamamlayabilirsiniz. Yalnızca karanfillerle tavuskuşları kaldı. Sonra çerçeveletip yaldızlayarak duvara, diğerlerinin yanına asarız."

"Böyle işleme levhaların modası çoktan geçti; köylü işi sayılıyor. Yok, Liddy, kitap okuyacağım. Birkaç kitap getir bana, ama yeni olmasın. Yüreğimde yeni bir şey okuyacak güç kalmadı."

"Amcanızın eski kitaplarından mı olsun?"

"Evet. Hani kasalara koyup kaldırdıklarımızdan."

Sonra genç kadın, yüzünden hafif bir gülümseyiş uçup geçerek ekledi:

"Beaumont'la Fletcher'ın *Maid's Tragedy* (Genç Kızın Trajedisi) ile *Mourning Bride* (Yaslı Gelin) kitaplarını getir. Sonra, dur bakayım. *Night Thoughts* (Gece Kuruntuları) bir de, *Vanity of Human Wishes* (Gönlün Dilekleri Hep Boşunadır) adlı kitabı getir."

"Bir de o siyah adamın öyküsünü getireyim mi, hani karısı Desdemona'yı boğan? Pek güzel, acıklı bir şey, sizin şu durumunuza tam uyar, hanımcığım."

"Bana bak, Liddy, sen benden izinsiz kitaplarımı karıştırmışsın! Oysa yasak ettimdi. Nereden biliyorsun bana uygun düşeceğini? Hiç de uymaz işte."

"Madem öbürleri uyuyor..."

"Onlar da uymuyor. Acıklı kitap okumayacağım işte! Neden okuyacakmışım acıklı şeyler? Sen koş, bana *Love in a Village*'i (Köy Aşkı) getir. *Maid of the Mill* (Değirmencinin Kızı) ile *Doctor Syntax*'ı (Doktor Syntaks), birkaç tane de *Spectator* dergisi getir."

Bathsheba'yla Liddy bütün o günü tavan arasında, bir siper içindeymişçesine geçirdiler. Bu Troy'a karşı alınmış bir güvenlik önlemiydi, ama boşa çıktı, çünkü genç adam görünmedi ki onları tedirgin etsin. Bathsheba gün batıncaya dek pencere başında oturdu; bazen okumaya yeltenerek, bazen dışarıdaki her hareketi laf olsun diye seyredip her sese laf olsun diye kulak vererek zaman geçirdi.

Güneş o akşam kan kırmızı bir renkte battı ve ışınları doğu ufkundaki bulutları kızıllaştırdı. Bu koyu fon üzerinde kilisenin batı cephesi (çiftlik pencerelerinden görülebilen tek yanı) dupduru ve pırıl pırıl görünüyor, tepesindeki direk ışınlar saçıyordu. Saat altı sularında köy delikanlıları burada toplanıp körebe oynarlardı. Kilisenin önü kimsenin hatırlayamadığı kadar eski zamanlardan beri bu eğlenceye ayrılmış ve toprak, oyuncuların ayaklarıyla çiğnene çiğnene, kaldırım gibi sert ve dümdüz olup çıkmıştı.

Bathsheba sağa sola koşuşan köy delikanlılarının sarı ve kara kafalarıyla güneşte bembeyaz ışıldayan gömlekli kollarını görebiliyordu. Arada bir de bir bağırış ya da içten bir kahkaha akşam saatinin durgunluğuna bir değişiklik katıyordu. Gençler bir çeyrek saat kadar oyuna devam ettiler. Derken oyun birden sona erdi; oyuncular duvarın üstünden atlayarak porsukağacının ardında gözden kayboldular. Porsukağacının önünde de altın renkli koca bir yaprak yığını gibi kümelenen, bu kümenin arasında dalları siyah çizgiler çizen bir kayın ağacı yükseliyor, porsukağacını yarı yarıya gözden gizliyordu.

Biraz sonra Liddy içeri girdiğinde Bathsheba, "Delikanlılar oyunlarını neden yarıda kestiler öyle?" diye sordu.

"Casterbridge'den iki adam geldi; şahane oymalı bir mezar taşı dikmeye başladılar da ondan olacak, çocuklar kimin mezar taşı diye bakmaya gittiler."

Bathsheba, "Sen biliyor musun?" diye sordu.

Liddy, "Bilmiyorum," dedi.

XLV

Troy'un romantizmi

Bir önceki gecenin yarısında, karısı evden çıkıp gittiği zaman Troy'un ilk yaptığı iş, ölülerin üstünü örtmek olmuştu. Bunu yaptıktan sonra üst kata çıkmış, giysilerini çıkarmadan kendini yatağın üstüne atarak, ıstırap içinde sabah olsun diye beklemişti.

Şu son yirmi dört saat içinde yazgısı ona ne acı oyunlar oynamıştı. O günü tasarladığından çok başka bir biçimde geçmişti. Ne zaman yeni bir atılım yapmaya kalkışsak bir uyuşukluğu yenmek zorunda kalırız. Bu uyuşukluk yalnızca bizim içimizde değil, bizi kuşatan ve iyilik yönünde yeni bir adım atmamızı önlemek üzere elbirliği yapmışa benzeyen durumlarda da var gibidir.

Bathsheba'dan yirmi altını koparan genç adam buna kendi cebindeki bütün parayı da eklemişti ki, bu yalnızca yedi altındı. Troy cebinde bu yirmi yedi altın ve biraz bozuklukla Fanny Robin'e verdiği buluşma sözünü yerine getirmek üzere, o sabah arabaya binip son hızla yola düzülmüştü.

Casterbridge'e varınca atla arabayı bir hana bıraktı ve saat ona beş kala kasabanın aşağı ucundaki köprüye giderek parmaklığın üstüne oturdu. Saat onu vurdu, ama Fanny görünürlerde yoktu. Aslında tam o dakikada Yoksullar Evi'nde iki kadın, kızcağıza kefenini giydirmekteydiler. Sessiz ve uysal Fanny, ilk ve son kez olarak bir başkasından hizmet görmek onuruna eriyordu. Çeyrek saat, yarım saat geçti. Bekledikçe Troy'un kafasına sürü sürü anılar üşüşüyordu. Bu, Fanny'nin ona verip de tutmadığı ikinci önemli buluşma sözüydü. Troy öfke içinde, "Sonuncusu olacak!" diye yemin etti ve saat on birde, köprü-

nün taşlarını, üzerlerindeki her yosunu ezberleyecek kadar seyrettikten ve ırmağın şırıltısını içi daralıncaya dek dinledikten sonra, yerinden fırlayarak hana gidip arabasını aldı. Geçmişe boş verip geleceğe karşı da gözünü kararartarak, arabayı Budmouth yarışına doğru sürdü.

Yarış yerine saat ikide vardı ve saat dokuza kadar orada ve kasabada oyalandı. Gene de Fanny'nin, cumartesi gecesinin hüzünlü gölgeleri arasından gördüğü hayali gözünden gitmiyor; Bathsheba'nın sitemleri de buna destek oluyordu. Yarışlara para koymayacağına yemin etmişti. Yemininde de durdu. Böylece akşamın saat dokuzunda, cebindeki paradan yalnızca birkaç şilin eksilmiş bulunuyordu.

Atı tırıs sürerek ağır ağır evin yolunu tuttu ve o zaman ilk olarak Fanny'nin hastalık yüzünden sözünde duramamış olabileceği aklına geldi. Fanny bu kez de yanılmış olamazdı ya! Genç adam Casterbridge'de kalıp soruşturma yapmadığına pişman oldu. Eve varınca atı sessizce çözdü ve biraz önce gördüğümüz gibi içeriye, kendini bekleyen korkunç yıkıma doğru gitti.

Ortalık, çevredeki nesneleri seçebilecek kadar ağarır ağarmaz, Troy yatağın üstünden kalktı; Bathsheba'nın varlığını unutmuşçasına, nerede olduğunu aklından bile geçirmeden, aşağı kata indi ve arka kapıdan dışarı çıktı. Mezarlık yoluna saptı. Mezarlığa varınca çevresine bakınıp arandı ve henüz boş duran yeni kazılmış bir mezar gördü, bir gün önce Fanny için kazılan mezar. Troy mezarın yerini belledikten sonra, son hızla Casterbridge'e yollandı. Yalnızca Fanny'yi hayattayken son kez görmüş olduğu yerde biraz duraladı ve düşüncelere daldı.

Kasabaya varınca, bir yan sokağa saptı ve üzerinde, "Lester - Taş ve Mermer Ustası" yazılmış ahşap levha ası-

lı, çift kanatlı bir bahçe kapısı önünde durdu. İçerideki avlunun dört bir yanında, henüz ölmemiş olan adı belirsiz kişiler için hazırlanmış, her boyda, her örnekte mezar taşları duruyordu.

Troy'un şu sıradaki bakışları, konuşmaları ve yaptıkları her zamanki haline o kadar benzemiyordu ki, bu başkalığı kendisi bile fark edebiliyordu. Mezar taşı satın almak işine inanılmaz bir toylukla girişti. Parasını düşünüp hesaplayacak, pazarlık edecek sabrı yoktu. Aklına koyduğu şeyi ille istiyor, bunu elde etmek için de küçük bir çocuk gibi davranıyordu.

Avlunun içindeki küçük büroda oturan adama, "İyi bir mezar taşı istiyorum," dedi. "Yirmi yedi altına ne alabilirsem."

Elindeki avucundaki bütün para buydu.

"Her şey içinde mi olacak?"

"Her şey. Üstünün yazısı, Weatherbury'ye taşınıp dikilmesi. Hem de şimdi istiyorum, şu anda."

"Bu hafta ısmarlama sipariş alamayız."

"Bana şimdi gerekiyor."

"Şu elimizdekilerden birini isterseniz hemen hazırlayabiliriz."

Troy sabırsızlanarak, "İyi iyi," dedi. "Bakalım neleriniz var."

Taşçı ustası bir kulübeye giderek, "En iyi malımız bu," dedi. "Çevresi çok güzel oymalı bir mezar taşı; aşağıda da tipik konuları işleyen madalyonlar var. Aynı örnekten, ayakucuna konulacak taş, bir de mezarın üstüne örtmek için kapak. Bu takımın yalnızca cilası bana on bir altına çıktı. Mermerler en iyi cinstendir; yağmur ve kırağıya karşı yüz yıl dayanacağına da garanti verebilirim."

"Peki, ya fiyatı kaça?"

"Sizin hatırınız için, dediğiniz fiyata adını da yazıp Weatherbury'ye dikebilirim."

"Bugün yapılsın. Parayı şimdi veriyorum."

Adam buna razı oldu. Gene de siyah bir yas kurdelesi bile takmamış olan müşterinin şu tutumuna akıl erdirememişti. Troy taşın üstüne istediği sözleri yazdırdı, parayı verdi ve oradan ayrıldı. Öğleden sonra geri geldi ve yazıların tamamlanmak üzere olduğunu gördü. Taşlar sarılıp sarmalanıncaya kadar avluda bekledi. Paketin arabaya yüklenip arabanın Weatherbury yolunu tutuşunu gördü; arabadaki iki adama, mezar bekçisine taşın üstünde adı yazılı kadının mezarını sormalarını söyledi.

Casterbridge'den çıktığı zaman hava iyiden iyiye kararmıştı. Troy koluna oldukça ağır bir sepet asmış; kaşları çatık yürüyor ve ara sıra köprülerde, bahçe kapılarında durup kolundaki yükü biraz bırakarak dinleniyordu. Yarı yolda, karanlıkta mezar taşlarını götürmekten dönen arabayla adamlara rastladı. Yalnızca işin bitip bitmediğini sordu. Bittiğini öğrenince, gene yürüdü gitti.

Weatherbury Kilisesi'nin arkasındaki mezarlığa saat on sularında girdi ve hemen o sabah gördüğü boş mezarın yerine gitti. Bu, kulenin arka tarafında kalan, yoldan geçenlerin iyice göremedikleri, kuytu bir köşeydi. Son zamanlara kadar kullanılmaz, taşlık ve çalılık bir arsa olarak dururdu. Ne var ki, son zamanlarda başka yerlerin hızla dolmaya başlamasıyla temizlenmiş ve mezar olarak kullanılmaya başlanmıştı.

Fanny'nin mezarı, adamların söylemiş olduğu gibi, işte bu köşede yükseliyordu: karanlıkta bembeyaz ve biçimli. Baş ve ayakuçlarındaki taşları mermer bir kapak birleştiriyordu. Bunun ortasındaki deliğe de çiçek dikmeye elverişli, yosunlu toprak konmuştu.

Troy elindeki sepeti mezarın yanına bıraktı ve birkaç dakika gözden yitti. Geri geldiği zaman elinde bir kürekle fener vardı. Feneri bir an mezar taşına doğru tuttu ve üzerindeki yazıyı okudu; sonra feneri porsukağacı-

nın en alçak dalına asarak sepetinden çeşit çeşit çiçek soğanları çıkardı. Kardelenler, sümbüller, çiğdemler, menekşeler, katmerli papatyalar vardı, ilkbaharda açacak. Daha sonraki mevsimler için de karanfiller, mügeler, mineler, şebboy ve kahkahaçiçekleri vardı.

Troy bu soğanları çimenlerin üzerine koydu ve düz, anlatımsız bir yüzle, mezarın üstüne dikmeye başladı. Kardelenler taşların dış çevresine dizilmiş, ötekiler de mezarın ortasına konmuştu. Çiğdem ve sümbüller sıra sıra boy atacak, yaz çiçekleri başucuyla ayakucunda, zambaklarla mineler de yüreğinin üzerinde büyüyecekti. Geri kalanlarsa araya serpiştirilmişti.

Şu acılı durumunda Troy, eski umursamazlığının tepkisi olan vicdan azabının etkisiyle giriştiği bu romantik işlerin boşluğunda gülünç bir yön bulunduğunun farkında bile değildi. Manş Denizi'nin iki yakasından da garip huylar kapmıştı. Yaşantısının bu tür dönüm noktalarında İngiliz katılığının yanı sıra Fransız duyarlığı depreşir ve duygulu olmayı içliliğin gülünçlüğünden ayıran sınırı göremeyip aşardı.

Bulutlu, yapışkan, zifirî karanlık bir geceydi. Troy'un fenerinin ışınları yaşlı porsukağacının dalları arasına garip bir keskinlikle yayılıyor ve sanki yukarıdaki siyah bulut tavanına değiyordu. Elinin üstüne kocaman bir yağmur damlası düştü. Derken tanelerden biri fenerin deliğinden içeri kaçtı ve mum tıslayarak söndü. Troy yorulmuştu. Vakit gece yarısına yaklaşıyor ve yağmur hızını artıracağa benziyordu; Troy da işini gün doğduktan sonraya bırakmaya karar verdi. Karanlıkta, mezarların arasından, duvar boyunca el yordamıyla kilisenin kuzey yanına doğru ilerledi. Buradaki sundurmaya girdi ve içeriki sıranın üstüne uzanarak uyuyakaldı.

XLVI

Gurgoyle[1]: yaptığı işler

Weatherbury Kilisesi'nin kulesi[2] XIV. yüzyıldan kalma dört köşe bir yapıydı. Parmaklığının her dört duvarında ikişer tane canavar oymalı taştan çörten vardı. Bu sekiz çıkıntıdan yalnızca iki tanesi şu sırada yapılışlarındaki amaca, yani kurşun kaplı damın sularını akıtmaya yarıyordu. Her çiftin birer tanesi eski kilise yöneticileri tarafından fazlalık bulunarak kapatılmış, iki ağız da kırılıp tıkanmıştı. Bu, kulenin sağlığına zarar veren bir durum değildi, çünkü açık duran ağızlar bütün işi kendi başlarına görebilecek kadar genişti.

Herhangi bir sanat çağının canlılığını ölçmekte en gerçek ölçünün, o çağ sanatçılarının grotesk yapıt yaratmakta gösterdikleri hüner olduğu çok zaman ileri sürülmüştür. Hele gotik sanat dalında doğrusu bu savın karşısına çıkılamaz. Weatherbury'deki kilise kulesi, bu tür süslerin katedrallerden kilise kulelerine sıçramasının en erken örneklerinden biriydi; kule parmaklıklarının kaçınılmaz bir parçası olan çörtenler ise iyice göze çarpıyordu: insan beyninin yaratabileceği en değişik örnekler ve insan elinin verebileceği en atak çizgiler. Suratların biçimsizliğinde, çağın İngiliz ustalarından çok, Avrupa ustalarının grotesk yapıtlarında görülen bir garip orantı vardı. Çörtenlerin sekizi de birbirinden farklıydı. Kuzey yönündekileri gören biri, dünyada bunlardan daha korkunç ve çirkin bir şey olamayacağını düşünürdü, güney yönünde-

1. (İng.) Çörten: Mimarlıkta yağmur suyunun çatının dışına atılması için yapıya dik olarak düzenlenen kısa gotik oluk ağzı. (Y.N.)

2. Hardy'nin betimlediği çörten, Stinsford Kilisesi kulesinde bulunmaktadır. (Y.N.)

kileri görünceye kadar... Bu yöndeki çörtenlerin de yalnızca güneydoğu köşesinde olanı öykümüzü ilgilendirir.

Bu çörten, canavar denemeyecek kadar insana, insan denemeyecek kadar şeytana, ejderha denemeyecek kadar hayvana benziyordu ve yeterince kuşa benzemediğinden yarı aslan-yarı kartal olduğu da söylenemezdi. Bu iğrenç taş varlık, üzerinde bumburuşuk bir deri varmış gibi yapılmıştı. Kısa, dimdik kulakları, yuvalarından uğramış gözleri vardı ve parmaklarıyla, sanki içindeki suyu kusabilsin diye, ağzının iki ucunu yırtarcasına açmıştı. Altdişleri iyice aşınmakla birlikte, üstdişleri duruyordu. İşte böylece, bu köşede seksen-doksan santim boyundaki bu yaratık dört yüzyıldan beri ayaklarını duvara dayamış olarak dikiliyor ve çevresindeki manzaraya bakarak gülüyordu, kuru havalarda ses çıkarmadan; yağışlı havalardaysa gürültülü kahkahalar atarak.

Troy sundurmada uyuyadursun, dışarıda yağmur gitgide şiddetlenmekteydi. Derken canavar oymalı çörten su püskürtmeye başladı. Biraz sonra canavarın ağzıyla yer arasındaki yirmi-yirmi beş metrelik boşluktan aşağı ince bir su sızıntısı dökülür oldu. Damlalar giderek hız kazandıklarından, yere saçma şiddetiyle vuruyorlardı. Sızıntı kalınlaştı, güçlendi ve çok geçmeden kule duvarının daha daha ötelerine doğru sıçramaya başladı. Yağmur sürekli sağanak halini alınca oluktan da şarıl şarıl sular boşandı.

Şu sırada biz bu dikey derenin yere akışıyla ilgileniyoruz. Bu sudan oluşan yayın aşağı ucu önce duvar dibine değerken, sonraları direklerin dibine, bir taş yığınına, bir mermer kenarlığın üzerinden Fanny Robin'in mezarının tam ortasına rastlamıştı.

Şu son yaza kadar arsada serpilmiş duran taşlar, oluktan akan suların hızını keser, alttaki toprağı bir kalkan gibi su saldırısına karşı korurdu. Yazın bu taşlar top-

lanıp kaldırıldığından, şimdi yukarıdan boşanan sulara karşı koyacak kuru topraktan başka bir şey kalmamıştı. Zaten yıllardır böyle şiddetli yağış görülmediğinden, oluğun bu denli açıklara fışkırdığı olmamış ve bu olasılık hiç hesaba alınmamıştı. Mezarlığın bu kuytu köşesine iki-üç yıl kimsenin gömülmediği olurdu; zaten gömülenlerin de olup olacağı ya bir yoksul, ya bir tavşan hırsızı, ya da buna benzer küçük bir günah işlemiş olanlardı.

Canavarın ağzından ardı arkası kesilmeksizin boşanan sağanak, bütün öcünü mezardan alıyordu. Koyu, gür, kahverengi yosunlu toprak kaynar kakao gibi fokurdamaya başlamıştı. Sular biriktikçe daha derinlere işliyor ve yarattığı küçük gölün çağıltısı, gökler yarılmışçasına yağan yağmurun çıkardığı bütün öteki sesleri bastırıp çevreye egemen oluyordu. Fanny'nin sevgilisinin pişmanlık içinde öylesine özene bezene diktiği çiçekler yataklarında dönüp kıvranmaya başladılar. Kış menekşeleri yavaş yavaş tersyüz oldular ve bir çamur külçesine dönüştüler. Çok geçmeden kardelenlerle öteki çiçekler de bir kazanın içindeki kabarcıklar gibi kaynaşıp oynaşıyorlardı. Tüylü çiçekler yerden sökülüp üste çıktı ve akıntıya kapılıp gitti.

Troy daldığı tedirgin uykudan güneş doğuncaya kadar uyanmadı. İki gecedir yatak yüzü görmediğinden omuzları tutulmuştu; ayakları acıyor, başı ağrıyordu. Nerede olduğunu hatırladı; baştan aşağı ürpererek ayağa kalktı, küreği aldı ve dışarı çıktı.

Yağmur durmuş, yeşil, sarı, kahverengi yaprakların arasından güneş vurmuştu. Yağmurun yıkayıp cilaladığı yapraklar şimdi suyla parlak ışıkların ve renklerin birleşiminden doğan ölçüsüz bir güzellik içinde Ruisdael'le Hobbema'nın[1] peyzajlarını andırıyordu. Sağanak havayı

1. Jacob van Ruisdael (1628-87) ve Meindert Hobbema (1638-1709), İngiliz sanatını etkilemiş Hollandalı peyzaj ressamları. (Y.N.)

öylesine saydamlaştırmıştı ki, biraz ötedeki güz renkleri yakındakiler kadar açık ve parlak görünüyor, en uzaktaki tarlalarsa kuleyle aynı düzeydeymiş gibi yakıncacık duruyordu.

Troy kulenin arkasına dolanan çakıllı yola saptı. Bu patika bir gece önceki gibi çakıl kaplı olacağına, ince, kahverengi bir çamur tabakasıyla kaplanmıştı. Genç adam bir ara yerde, bir damar tutamı gibi bembeyaz, yıkanmış, ince dallı bir kök gördü. Eğilip eline aldı, yoksa bu kendi dikmiş olduğu çuha çiçeklerinden biri olmasın? Troy yürüdükçe bir çiçek daha gördü, sonra bir ikincisi, bir üçüncüsü. Bunların çiğdem olduğuna hiç kuşku yoktu. Troy şaşkınlık ve üzüntü dolu bir yüzle köşeyi döndü ve su akıntısının yarattığı yıkıntıyı gördü.

Mezarın üstündeki gölcüğün suları toprağa sızmış, ortada bir çukur kalmıştı. Yerinden oynayan toprak, Troy'un biraz önce gördüğü kahverengi, çamur biçiminde otların ve yolun üzerine yayılmış, beyaz mermerlere de bulaşmıştı. Çiçeklerin hemen hemen hepsi yerden olduğu gibi sökülmüş, suların sürüklediği yerlerde, kökleri havada yatıp kalmışlardı.

Troy'un kaşları iyiden iyiye çatıldı. Dişleri sıkıldı; kısılan dudakları, büyük acı çekenlerin dudakları gibi kıpırdamaya başladı. Nedense ona en çok koyan, çiçeklerin köklenişi olmuştu. Troy'un içinden geçenleri ayna gibi yansıtan bir yüzü vardı. Şu anda bir gören olsa, onun gülüp söyleyen ve kadınların kulaklarına saçma sapan, tatlı sözler fısıldayan bir adam olduğuna inanamazdı. İlk içinden gelen, kara yazgısına sövmek oldu. Ne var ki içini burkan acının uyuşukluğu onun böyle en hafif bir çıkış yapmasını bile önlüyordu. Bu sahne bundan önceki günlerin karanlık olaylarının tuzu biberi olmuş gibiydi.

Genç adam artık bu kadarına dayanamayacaktı. Yaradılıştan iyimser olan Troy'un herhangi bir üzüntüyü

ileri bir tarihe erteleyerek başından atmak gibi bir huyu vardı. Kötü düşünceleri hemen ele almayarak zamanla eskiyip yumuşayıncaya dek bekletirdi. Fanny'nin mezarına çiçek dikmesi de gerçek acısıyla yüz yüze gelmemek için saptığı bir dolambaçlı yoldu ve işte şimdi bu kaçamağı anlaşılmış ve engellenmiş gibiydi.

Orada, yıkık mezarın başında dururken Troy, ömründe belki de ilk olarak başka bir adam olabilmeyi istedi. Maddi güç ve canlılıkla dolu kişilerin, kendi sürdükleri hayatı yalnızca kendilerinin olduğu için, benzerlerinden üstün tutmaları olağandır. Troy da, yüzlerce kez, her zamanki gibi üstünde durmadan, başka kimselerin durumuna imrenemeyeceğini, çünkü o durumda olmanın başka bir kişilik sahibi olmayı gerektireceğini, oysa kendisinin kendi kişiliğinden başkasını istemediğini düşünmüştü. Aile tarihçesindeki garip noktaları; sonradan başından geçenleri; kendisiyle ilgili her şeyin kuyrukluyıldız gibi güvenilmez ve oynak oluşunu umursamamıştı; öyle ya bunlar öyküsünün kahramanıyla ilgili özelliklerdi ve bu kahraman olmasa öykü de olmayacaktı. Sonra genç adam her şeyin sırası gelince kendiliğinden düzelip tatlıya bağlanacağına da oldum olası inanmıştı. Ne var ki bu sabah bu toz pembe hayal ve inançlar kökünden yıkılmış ve sanki damdan düşercesine, Troy kendi kendinden iğrenmişti. Bu damdan düşmelik gerçek olmaktan çok görünüşte kalsa gerekti. Su yüzeyinin hemen aşağısında kalan bir mercan adası dışarıdan bakınca hiç yok gibidir ve gerçekte çoktan dolu duran bardağı da çoğu zaman şu ünlü en son damlanın doldurduğu sanılır.

Troy durduğu yerde düşüncelere dalmıştı... bitik bir adam. Nerelere kaçsaydı? İçinde yeni yeni kıpırdayan sevecenliğin şu yıkık yapıtı, "Her kim ki lanete uğramıştır, üzerindeki lanet kalkmaya!" diyen bir bedduayı yansıtır gibiydi. Ruh gücünü tek bir yöne doğru gitmeye

harcayan bir adamın geri dönmeye hali ve isteği kalmaz. Troy dünden beri yolundan hafif bir dönüş yapmaktaydı. Ne var ki buna karşı çıkan en küçük bir engel onun hevesini kırmıştı. Tanrı ona alabildiğine cesaret verse bile, geriye dönmek güç gelecekti. Hele Tanrı'nın ona yeni bir yol göstereceği ya da onun yeni bir yol tutmasını istediğini belirteceği yerde, attığı ilk titrek ve önemli adımı alaya aldığını görmek, dayanılır gibi değildi.

Troy yavaş yavaş mezarın başından çekildi. Çukuru doldurup çiçekleri eski yerlerine dikmeye ya da başka herhangi bir şey yapmaya kalkışmadı. Yalnızca kâğıtları elinden attı ve bu oyuna ölünceye dek tövbe etti. Mezarlıktan sessizce, kimseye görünmeden çıkarak (köylüler daha kalkmamışlardı) arkadaki tarlalardan geçti ve gene aynı gizlilikle, araba yoluna çıktı. Az sonra köyden uzaklaşmıştı.

Bu arada Bathsheba hâlâ kendi isteğiyle tavan arasına hapsolmuş yaşıyordu. Kilitli duran kapı yalnızca, yandaki küçük odada kalan Liddy'nin giriş çıkışlarında açılıyordu. Troy'un mezarlıktaki fenerinin ışığını gece saat on sularında, yemek yerken pencereden şöyle bir göz attığı sırada Liddy gördü ve hanımına da gösterdi. İki kadın bu garip görüntüyü bir süre merakla seyrettiler; sonra Bathsheba Liddy'yi yatmaya gönderdi.

Bathsheba o gece pek rahat uyumadı. Hizmetçisi bitişik odada çoktan uyumuş, derin derin solurken çiftliğin sahibi hâlâ pencerede oturmuş, ağaçların arasından vuran hafif ışığa bakıyordu. Bu ışık durağan ve kesintisiz bir ışın değildi, döner bir deniz feneriymişçesine yanıp sönüyordu. Ama Bathsheba buna, ışığın önünden durmadan gelip geçen birisinin neden olduğunu aklına getirmedi. Yağmur başlayıncaya dek pencere başında oturdu. Sonra ışık görünmez oldu; Bathsheba da yattı ve bir yandan öbürüne dönerek, yorgun kafasında bir gece ön-

ceki korkunç sahneyi tekrar tekrar yaşamaya koyuldu.

Tan sökmeye başlar başlamaz gene yerinden kalktı, sabah havası iyice içeri dolsun diye pencereyi açtı. Camlar şimdi geceki yağmurdan kalan titrek gözyaşlarıyla ıslanmıştı, her bir damla, uyanan doğu ufkunun tam üstündeki bir bulutun pembe çatlaklarından vuran hafif bir cilayla parlatılmış gibiydi. Ağaçlardan aşağıdaki uçuşmuş yapraklara ardı arkası kesilmeksizin düşen damlaların sesi geliyordu. Kilise yönünden gelen bir başka ses de çarptı Bathsheba'nın kulağına: Ötekiler gibi aralıklı olmayan garip bir ses, bir gölcüğe akan suların şarıltısı.

Liddy saat sekizde geldi. Bathsheba kapının kilidini açtı. Liddy kahvaltı konusundaki sorularını sorduktan sonra, "Dün gece de ne çok yağmur yağmış, hanımcığım!" dedi.

"Evet, yerden, gökten."

"Mezarlıktaki garip gürültüyü duydunuz mu?"

"Duydum, bir garip ses. Kuledeki oluklardan biri olsa gerek, diye düşünüyordum."

"Çoban da öyle diyor, hanımcığım. Şimdi bakmaya gitti."

"Ya! Gabriel bu sabah buraya geldi demek?"

"Geçerken şöyle bir uğramış. Eskiden her zaman yaptığı şeydi ya, son zamanlarda vazgeçti sanıyordum. Her neyse, kulenin oluklarından akan sular taşların üstüne düşerdi; buysa kazan kaynamasını andırıyordu; bir türlü anlayamadık."

Bathsheba ne okuyabiliyor, ne düşünebiliyor ne de bir iş yapabiliyordu. Onun için Liddy'den kalıp kendisiyle birlikte kahvaltı etmesini istedi. Çocuksu hizmetçi kızın aklı fikri hâlâ son günlerin olaylarındaydı.

"Kiliseye kadar bir gidip bakacak mısınız, hanımcığım?" diye sordu.

"Sanmıyorum."

"Fanny'yi nereye gömdüklerini görmek istersiniz diye düşündüm de! Ağaçların ardında kaldığından sizin pencereden görülmüyor."

Bathsheba kocasıyla karşılaşmaktan korkuyordu.

"Mr. Troy geceleyin geldi mi?" diye sordu.

"Hayır, efendim. Budmouth'a gitmiş olmalı."

Budmouth! Bu sözün söylenişi bile Troy'u ve yaptıklarını öylesine küçültüyordu ki! Aralarında otuz kilometre bir uzaklık vardı şimdi. Liddy'yi kocasının yaptıkları konusunda sorguya çekmek Bathsheba'nın en sevmediği şeydi ve genç kadın bugüne dek bundan özellikle kaçınmıştı. Ne var ki şimdi kocasıyla arasında büyük bir anlaşmazlık çıktığını bütün ev halkı bildiğine göre bunu saklamaya kalkışmak boşunaydı. Bathsheba kişinin insanların düşüncesini önemsemekten artık vazgeçtiği bir aşamaya erişmişti.

"Oraya gittiğini nereden çıkarıyorsun?" diye sordu.

"Bu sabah kahvaltıdan önce Laban Tall onu Budmouth yolunda görmüş de."

Bathsheba şu son yirmi dört saatten beri kendisine ileri yaşların olgunluğunu vermeksizin gençliğinin iliğini sömüren sıkıntıdan bir an için kurtulmuş gibiydi. Biraz çıkıp yürümeye karar verdi. Kahvaltıdan sonra şapkasını başına geçirdi ve kilisenin yolunu tuttu. Saat dokuzdu. Adamlar kahvaltılarını edip gene işbaşı yapmış olduklarından, yolda kimseye rastlayacağını sanmıyordu. Fanny'nin, mezarlığın yoldan görünmeyen ve köyde "kilise ardı" diye anılan kimsesizler bölümüne gömülmüş olduğunu bildiğinden, gidip onun mezarına bakmak için hem karşı koyamadığı bir istek duyuyor hem de bu düşünce içini adsız birtakım korkularla dolduruyordu.

Bathsheba duvarın dibinden dolandı ve mezarın ortasındaki çukurla çamura bulanmış ince damarlı mermerleri gördü, Troy'un iki saat önce görüp bırakmış ol-

duğu gibi. Tablonun karşı yanında Gabriel Oak duruyordu. Onun gözleri de mezara dikiliydi. Bathsheba sessizce geldiğinden Gabriel onu henüz görmemişti. Görkemli taşıyla şu yıkık mezarın Fanny'ye ait olduğunu Bathsheba ilk bakışta anlayamadı. İki yanına bakınarak çoğu yoksul mezarları gibi süssüz, alçakgönüllü bir tümsek arandı. Sonra onun da gözleri Çoban Oak'un bakışlarını izledi ve genç kadın yazıtın ilk satırını okudu:

Fanny Robin'nin Çok Sevgili Ruhu İçin,
Francis Troy Tarafından Dikilmiştir.

Gabriel genç kadını gördü ve kendisini çok şaşırtmış olan bu yazıtı onun nasıl karşıladığını öğrenmek istercesine yüzüne baktı. Ne var ki Bathsheba artık bu tür olayların etkisinde kalacak durumda değildi. Duygusal dalgalanmalar, yaşantısında olağan olup çıkmış gibiydi. Bu yüzden çobana iyi sabahlar diledi ve köşede duran kürekle çukuru doldurmasını söyledi. Gabriel onun isteğini yerine getirirken, Bathsheba da çiçekleri topladı ve kadınların bahçıvanlığında göze çarpan o özen ve duyarlılıkla yeniden dikmeye başladı. Zaten çiçekler de bu duyarlılığı anlarcasına, kadın eli değince serpilip gelişirler! Bathsheba çobana kilise görevlilerini bularak böyle bir kazanın yinelenmesini önlemek için, ağzını tam onlara doğru açmış duran canavar oymasını yana döndürtmesini söyledi. En sonundaysa, daha bayağı içgüdüleri yüzünden sevgi yerine nefret kazanan kadınların bir işe yaramaz büyük yürekliliğiyle, yazıtın sözlerine kızmamış da beğenmiş gibi mezar taşının üzerindeki çamur lekelerini sildi ve gene evine döndü.

XLVII

Deniz kıyısında serüvenler

Troy güneye doğru avare avare yol alıyordu. Ona çok sıkıcı gelen çiftlik hayatına karşı duyduğu bezginlik, mezarlıkta yatan kızın üzücü anısı, pişmanlık ve karısına karşı duyduğu genel bir soğukluktan oluşmuş bir duygular karışımının etkisi altında, Weatherbury'den çok uzaklarda bir yer aramak isteğini duyuyordu. Fanny'ciğin acı sonu kafasından hiç silinmeyecek gibi canlı, gözünün önünden gitmiyor ve Bathsheba'nın evinde yaşamayı dayanılmaz kılıyordu. Saat ikindi üzeri üçte Troy kendini bir-bir buçuk kilometre uzunluğundaki bir yokuşun dibinde buldu. Yokuş kıyıya koşut uzanan ve içerideki ekili toprakla kıyının daha yabanıl görünümü arasında tekdüze bir engel yaratan bir sıra alçak dağın tepesine doğru tırmanıyordu. Burada hemen hemen dümdüz ve bembeyaz bir yol vardı. Uzaklaştıkça iki ucu birbirine yaklaşıyor ve en tepede, gökyüzüne kavuştukları yerde, birleşiyor gibiydi. Bu dar ve sıkıcı yol boyunca, şu çiğ ışıklı ikindi saatinde, hiçbir hayat belirtisi görülmüyordu. Troy günlerdir, yıllardır duymadığı bir ruh çöküntüsü ve kesiklik içinde yokuş yukarı tırmanmaya koyuldu. Hava sıcak, yapışkandı, yokuşun başı o tırmandıkça ondan kaçar gibiydi.

Sonunda Troy en tepeye ulaştı ve geniş, göz alan bir görüntü, Büyük Okyanus'un Balboa'nın[1] gözleri önüne ilk serilişi gibi bir etkiyle karşısında belirdi. Üzerindeki kırışıklıklar, durgunluğunu bozmayacak kadar üstten çi-

1. Vasco Nunez de Balboa (1475-1517). Meksika fatihi. Cortez'e eşlik etmiş, Büyük Okyanus'u ilk gören kişi olmuştur. (Y.N.)

zilmiş çizgileri andıran çelik renkli deniz, karşısında, sağa doğru bütün uçsuz bucaksızlığıyla uzanıyordu. Sağda, Budmouth kasaba ve limanının yakınlarında güneş sulara vurarak bütün renkleri silmiş, yerine yağlıboyamsı, duru bir cila geçmişti. Yerde, gökte, denizde, hiçbir kımıltı yoktu. Yalnızca kıyının yakın yerlerinde süt beyaz köpük dantelleri çakıl taşlarını yalayıp yalayıp geri çekiliyordu.

Troy yokuş aşağı indi ve tepelerle çevrili küçük bir deniz çanağının kıyısına vardı. Birden canının tazelendiğini duydu: Burada bir mola verip dinlenecek ve denize girecekti. Soyunup suya daldı. Koyun içinde sular havuz suyu gibi durgun olduğundan, gerçek bir yüzücüye zevk veremezdi. Troy açık denizin dalgalarına kavuşmak amacıyla, bu minyatür Akdeniz'in girişinde Herakles sütunları[1] gibi yükselen iki kayanın arasından dışarı doğru yüzdü. Yazık ki, dışarıda onun hiç bilmediği bir akıntı vardı. Ağırca bir tekne için önemli olmayan bu akıntı boş bulunan yüzücüleri zor duruma düşürebilirdi. Troy önce sola doğru çekildiğini, sonra bir yay çizerek açıklara sürüklendiğini fark etti.

Bu yeri ve ne kadar tehlikeli olduğunu şimdi hatırlıyordu. Buradan denize giren kaç yüzücü, ölecekse karada ölebilmek için dua etmişti ve Gonzalo[2] gibi, duası yanıtsız kalmıştı. Troy şimdi kendisinin de bu yüzücülerin arasına karışabileceğini düşünmeye başladı. Şu anda görünürde hiçbir tekne yoktu; yalnızca ta uzakta, Budmouth kasabası kıyıya yaslanmış duruyordu –Troy'un çırpınmalarını kayıtsızca süzer gibi. Ve kasabanın yanı sıra, direk ve halatların hayal meyal seçilen örgüsü lima-

1. (Lat.) *Fretum Herculeum*. Eskiçağda Cebelitarık Boğazı'nın adı. (Y.N.)
2. Shakespeare'in *Fırtına* adlı oyunundan. (Y.N.)

nın yerini belirtiyordu. Troy yeniden koyun ağzına döneceğim diye çabalarken bitkin düştü. Yorgunluğu yüzünden her zamankine kıyasla daha derinden yüzerek yalnızca burun delikleriyle soluyordu. Birçok kez dönüp kelebek yüzüşü ve daha başka yollar denedikten sonra biraz yan olarak yüzmeye ve kendini akıntıya bırakmakla birlikte hafifçe içe doğru kayarak, kıyının herhangi bir noktasına ulaşmaya karar verdi.

Bu, ister istemez yavaş olmakla birlikte pek güç değildi. Gerçi karaya çıkmaya uygun bir yer yoktu (kıyı boyu Troy'un gözlerinin önünde hüzünlü, ağır bir geçit yapar gibiydi) ama gene de genç adam iyice sağda, ufkun güneşli bölümünün önünde açıkça seçilen bir dilin ucuna, gözle görülür biçimde yaklaşmaktaydı. Yüzücünün bakışları, tek kurtuluş umudu olarak bu dile mıhlanmışken hareket halinde bir şey sonsuzluğun sınırını bozdu ve hemen ardından içinde bir sürü genç gemici dolu bir gemi kayığı göründü. Kayığın burnu açık denize doğruydu.

Troy'un bütün canlılığı, savaşımını biraz daha uzatabilmek çabasıyla yeniden silkelenip canlandı. Genç adam sağ koluyla kulaç atarak sol kolunu gemicilere sallamak için kaldırdı. Suların içinde çırpınıyor ve sesinin son perdesiyle bağırıyordu. Güneş batmak üzere olduğundan rengi koyulan denizin içinde, kayığın doğusunda kalan Troy'un beyaz biçimi, açıkça seçilebiliyordu. Gemiciler onu hemen gördüler. Küreklerini geri geri çekip kayığın burnunu çevirerek var güçleriyle ona doğru yaklaştılar. Troy'un ilk bağırışından beş-altı dakika sonra iki gemici onu kayığın kenarından içeri çekmiş bulunuyorlardı.

Bunlar iki direkli bir yük gemisinin tayfalarıydılar, kıyıya, kum almaya gelmişlerdi. Havanın hızla artan soğuğuna karşı biraz korunsun diye, aralarından toparlayabildikleri birkaç parça giyeceği Troy'a giydirdiler ve onu ertesi sabah karaya çıkarmaya razı oldular. Saat ilerlemiş

olduğundan daha fazla gecikmeksizin gemilerine doğru yol aldılar.

Şimdi önlerinde uzanan denizin sonsuz düzlükleri üzerine, gece yavaş yavaş inmeye başlamıştı. Geride ve oldukça yakınlarında, gölgelenen bir kurdele gibi uzanan kıyı çizgisinde yer yer belirmeye başlayan sarı ışık benekleri Budmouth kasabasının yerini belirtiyordu. Kıyıdaki piyasa caddesinin lambalarını yakıyorlardı. Denizde açıkça ayırt edilebilen tek ses küreklerin sularda çıkardığı hışırtıydı. Gitgide koyulaşan gölgelerin arasında ilerlerken lamba ışıkları büyüdü. Her biri sanki önündeki dalgalara alevden birer kılıç sallıyordu. Sonunda, bir sürü gölgeli biçimler arasında kendi gittikleri geminin biçimini seçtiler.

XLVIII

Kuşkular doğuyor - Kuşkular silinmiyor

Kocasının yokluğunun, uzayarak, saatlerle değil günlerle ölçülmeye başlamasını Bathsheba hafif bir şaşkınlık ve hafif bir ferahlama duygusuyla karşıladı. Gene de bu duyguların hiçbiri, hiçbir zaman genellikle "kayıtsızlık" denilen düzeyin fazla üstüne çıkmıyordu. O, kocasına aitti: Bu durumun kesinliği öyle belirli, doğurabileceği sonuçlar konusunda akla yakın gelebilecek olasılıklar öylesine sınırlıydı ki, Bathsheba ne olup biteceğini uzun boylu düşünüp taşınamıyordu. Kendisini olağanüstü bir kadın gözüyle görmekten vazgeçmiş, zavallı bir sefil olarak başına gelebileceklere de bir seyircinin umursamazlığıyla boyun eğmişti. Şu günkü durumunu ve geleceği-

ni, kafasında hiçbir gerçeğin boy ölçüşemeyeceği kadar karanlık renklere boyuyordu.

Gençliğinin verdiği o başı dik, gözüpek canlılık olduğu gibi sönmüş ve onunla birlikte gelecekle ilgili bütün kaygıları da yok olmuştu. Çünkü kaygı denen şey daha iyi ve daha kötü bir seçenek tanır; oysa Bathsheba kendisi için artık seçmeye değer bir seçenek kalmadığına karar vermişti. Yakında ya da biraz daha sonra (ama gene de pek uzun zaman geçmeden) kocası dönüp gelecekti. Ve o zaman Yukarı Çiftlik'teki günlerinin sonu yaklaşmış olacaktı. James Everdene'nin mülkünün vekilleri başlangıçta Bathsheba'nın kadın oluşunu, gençlik ve güzelliğini göz önüne alarak, amcasının işinin altından kalkabileceğine pek güvenmemişlerdi. Ne var ki Mr. Everdene'nin ölümünden önce sık sık yeğeninin becerikliliğini övmesi, bıraktığı vasiyetin özellikleri ve genç kızın da birdenbire eline gelen sayısız sürüleri güzelce çekip çevirmesi, karşısındakilerin güvenini kazanmış ve kuşkularını ortadan kaldırmıştı. Genç kadın evlendikten sonra, bu evliliğin çiftlikteki durumunu hukuksal yönden nasıl etkileyeceğini pek kestirememişti. Ne var ki, vekiller bu sorunun üzerinde henüz durmuş değildi. Bathsheba yalnız bir noktayı açıkça biliyordu: Ocaktaki kira ödeme gününde vekillere ödemeleri gereken parayı bir araya getiremezlerse gözlerinin yaşına pek bakılmayacaktı. Zaten gerçeği söylemek gerekirse, böyle bir durumda onlara da böylesi yaraşırdı. Bir kere de çiftlikten çıktılar mı yoksulluğa düşecekleri yüzde yüzdü.

Böylece Bathsheba amaçlarının baltalanmış olduğunun bilincine varmıştı. Sağlam bir temele dayanmaksızın iyimserliğe kapılabilen kadınlardan değildi. Bu yüzden, ondan daha az enerjik ve daha dar görüşlü olmakla birlikte, umutları kendi kendine kurulan saatler gibi hep tıkırında işlediğinden daha el üstünde tutulan kadınlar-

dan ayrılırdı. Yaptığı yanlışın onarılmaz olduğunu açıkça gördüğünden, durumunu sineye çekiyor ve sonun gelmesini soğukkanlılıkla bekliyordu.

Troy'un evden ayrılışından sonraki cumartesi günü Bathsheba kendi başına Casterbridge'e gitti. Bunu, evlendiğinden beri hiç yapmamıştı. Bu cumartesi günü her zamanki gibi borsanın önünde toplanmış olan taşralı işadamlarının arasından yaya olarak, ağır ağır geçerken, belli ki ardı sıra yürümekte olan bir adam onun solundaki bir adama bir şeyler söyledi. Sırtı konuşana dönük olmakla birlikte, genç kadın onun sözlerini açıkça duydu.

"Mrs. Troy'u arıyorum. Şu hanım mı acaba?"

"Evet, odur, sanıyorum."

"Kendisine verilecek münasebetsiz bir haberim var: Kocası denizde boğulmuş."

Bathsheba birden geleceği okuma yeteneğine sahip olmuş gibi, "Yok, olamaz!" diye boğuk bir sesle konuştu. "Doğru olamaz bu!"

Sonra artık başka bir şey duymadı ve söyleyemedi. Son günlerde üzerinde kabuklaşmış olan irade buzu çözüldü, olaylar gene zincirinden kurtulup üzerine atıldılar ve onu yıktılar. Gözlerinin önünde bir karanlık belirdi ve genç kadın devrildi. Ama yere değil. Eski ekin borsasının saçağı altından deminden beri onu seyreden asık yüzlü bir adam bağırışını duyar duymaz yanına seğirtmiş, yere yıkıldığını görünce onu hemen kollarıyla tutmuştu.

Boldwood Bathsheba'yı kucaklamış durumda, haberi veren adama bakarak, "Ne olmuş?" diye sordu.

"Kocası hafta başında Lulwind Koyu'nda yüzerken boğulmuş. Bir kıyı bekçisi adamın giysilerini bulmuş, dün Budmouth'a getirmiş."

Bunu duyar duymaz Çiftçi Boldwood'un gözleri garip bir ışıkla parladı ve yüzü dile getirilemeyecek bir dü-

şüncenin gizli heyecanıyla kızardı. Şimdi herkesin bakışı kendisinin ve kollarında baygın yatan Bathsheba'nın üzerinde toplanmıştı. Çiftçi onu kollarında kaldırdı. Fırtınadan sersemleyip düşen bir kuşun karışık tüylerini okşayıp düzelten bir çocuk gibi onun eteklerini düzeltti ve kaldırım boyunca Kralın Arması Hanı'na taşıdı. Kemerin altından geçerek özel bir odaya girdi. Kucağındaki sevgili yükü (hiç istemeyerek) bir kanepeye bıraktığı zaman, Bathsheba gözlerini açtı. Olup bitenler aklına gelince, "Evime dönmek istiyorum!" diye hıçkırdı.

Boldwood dışarı çıktı. Bir an aklını başına toplamak amacıyla kapı önünde durdu. Bu olay onu, bilinciyle kavrayamayacağı kadar derinden etkilemiş; kavramasıyla gene yitirmesi bir olmuştu. Cennet gibi birkaç dakika boyunca Bathsheba onun kollarında yatmıştı. Bilmeden yatmış, ne çıkar? Yürekleri yan yana çarpmıştı ya!

Boldwood gene yürüyüp gitti; bir kadın bulup Bathsheba'ya gönderdi ve olayın bütün ayrıntılarını öğrenmek amacıyla dışarı çıktı. Duymuş olduklarının dışında öğrenilecek bir şey yoktu. Boldwood genç kadının atının arabaya koşulması için buyruk verdi ve her şey hazır olunca gene onun yanına döndü. Bathsheba hâlâ solgun ve bitikti. Gene de bu arada haberi getiren Budmouth'lu adamı yanına çağırmış ve öğrenilecek ne varsa ondan öğrenmişti.

Kasabaya geldiği gibi tek başına araba sürerek dönecek durumda olmadığından Boldwood bütün inceliği ve sevecenliğiyle, ona arabasını sürecek bir adam bulmayı ya da kendi faytonuyla götürmeyi önerdi. Genç kadın bu önerileri tatlı bir sesle geri çevirdi ve çiftçi hemen oradan ayrıldı.

Yarım saat kadar sonra Bathsheba kendini zorla biraz toplamış ve arabasına binip dizginleri eline almıştı. Dışarıdan bakan biri, hiçbir şey olmamış sanırdı. Dolambaçlı

bir arka yola saparak kasabadan dışarı çıktı ve ağır ağır yoluna devam etti. Ne yolu görüyordu ne de çevresini! Evine vardığında akşamın ilk gölgeleri düşmeye başlamıştı. Bathsheba sessizce yere inip dizginleri çocuğun eline vererek hemen yukarıya çıktı. Liddy onu sahanlıkta karşıladı. Kara haber Weatherbury'ye Bathsheba'dan yarım saat önce gelmişti. Liddy hanımının yüzüne soru sorarcasına baktı. Bathsheba'nın bir diyeceği yoktu.

Yatak odasına girip pencere başına oturdu ve düşüncelere daldı. Karanlık onu iyice sarıp yalnızca en dış çizgileri seçilir oluncaya dek düşündü, düşündü.

Biri kapıya geldi; tıklattı; açtı.

"Ee, ne var, Liddy?"

Liddy duraksayarak, "Aklıma geldi de," dedi.

"Size giyecek bir şeyler bulmalıyız."

"Ne demek istiyorsun?"

"Yas kılığı."

Bathsheba telaşla, "Yok!" dedi. "Yok yok, olmaz."

"Ne olsa, bir şey yapmalıyız, zavallı efendi için..."

"Şimdilik olmaz. Hiç gereği yok."

"Neden yok, hanımcığım?"

"Ölmedi de ondan."

Liddy şaşkınlıklar içinde, "Nereden biliyorsunuz?" diye sordu.

"Bilmiyorum. Gene de, ölse başka, türlü olmaz mıydı, Liddy? Kulağımıza daha çok şey gelmez miydi? Ya da onu bulmazlar mıydı? Ya da, nasıl, neden, bilemiyorum, gene de ölse şu durumdan bambaşka olurdu gibi geliyor. Onun hayatta olduğuna yüzde yüz inancım var!"

Bathsheba pazartesiye kadar bu düşüncesini değiştirmedi. Ama o gün iki olay bir araya gelerek onun inancını sarstı. Biri kasaba gazetesindeki kısa bir paragraftı. Bu ya-

zıda özentili bir kalem Troy'un boğularak ölüşünü "olay ve koşullardan çıkarılan bir sonuç" olarak belirtiyordu. Ayrıca Budmouth'lu genç Doktor Barker'in önemli bir açıklaması da vardı. Mr. Barker gazeteye yazdığı bir mektupta kazaya tanık olduğunu belirtmekteydi. Dediğine göre, tam güneşin battığı sırada koyun uzak yakasındaki tepenin üzerindeymiş. Denize girmiş olan birinin akıntıyla koyun ağzından dışarı sürüklendiğini görmüş ve olağanüstü bedensel güce sahip değilse pek kurtulma şansının olmadığını aklından geçirmiş. Denizdeki adam kıyıdaki çıkıntılı bir kayanın arkasına doğru sürüklenmiş. Mr. Barker da kıyıda, aynı yönde yürümüş. Ne var ki, kayanın ardındaki suları görebilecek bir yüksekliğe tırmanıncaya kadar ortalık kararmış ve hiçbir şey görülmez olmuş.

İkinci olay Troy'un giysilerinin gelişiydi. Gerçi ceplerindeki kâğıt ve mektuplara bakanlar giysi sahibinin kimliğini ortaya çıkarmışlardı. Gene de Bathsheba'nın bu giyeceklere bakması ve tanıyıp tanımadığını söylemesi gerekti. Troy'un soyunurken biraz sonra gene giyineceğine inanmış olduğu öylesine ortadaydı ki, önüne çıkan engelin ölümden başka bir şey olabileceğini düşünmek saçmalıktı.

Bathsheba kendi kendine düşündü: Bu ölüme herkes inanmışken kendisinin inanmayışı tuhaftı. Aklına garip bir şeyin gelmesiyle yüzü kıpkırmızı kesildi: Ya Troy Fanny'nin ardından başka bir dünyaya gitmişse? Acaba bunu kasıtlı yapıp da ölümüne bir kaza süsü vermiş olabilir miydi? Bathsheba görünüşle gerçeğin bambaşka olabileceğini biliyordu ve Fanny'ye karşı duymuş olduğu eski kıskançlıkla kocasının o gece çektiği pişmanlığın anısı, bu bilinci büsbütün güçlendiriyordu. Gene de genç kadın görünüşle gerçek arasında, daha az romantik olmakla birlikte daha mantıklı ve kendince daha korkunç olan bir farkın bulunabileceğini görecek kadar serinkanlıydı.

O gece çok daha yatışmış bir durumda, tek başına, ocaktaki küçük ateşin başında otururken Troy'un öteki eşyalarıyla birlikte kendisine verilmiş olan cep saatini eline aldı. Kapağı bir hafta önce kocasının kendi gözü önünde açtığı gibi açtı. Bu büyük patlamaya yol açan fitil sayılabilecek olan o açık sarı saç perçemini eline aldı.

"Onlar birbirlerinindi; birlikte gitmiş olmaları yakışık alır," dedi. "Ben onların hiçbir şeyi değilim, öyleyse neden saklayayım bu saçı?" Bir an perçemi ateşin üzerinde tuttu.

"Yok yok, yakmayacağım, ondan bir anı olarak saklayacağım, zavallı kız!" diyerek elini hızla geri çekti.

XLIX

Çoban Oak'un yıldızı parlıyor - Büyük bir umut

Güz ilerleyip kış yaklaştıkça yollara, ormanlara dökülen kuru yapraklar, içine ayak gömülecek kadar çoğalıyordu. Bathsheba önceleri duyguları ayakta olmakla birlikte heyecanlı sayılamayacak bir durumda yaşarken, şimdi de tam huzurlu sayılamayacak bir durgunluk içindeydi. Troy'un hayatta olduğunu bildiği sürece, ölümünü serinkanlılıkla düşünebilirdi. Gelgelelim şimdi, onun ölmüş olabileceğini düşündükçe elinden kaçırdığına yanıyordu. Çiftlik işlerini yürütmeye kendini verdi. Kârlarını pek umursamadan topluyor; birçok işe, eskiden alışık olduğu için para yatırıyordu. O eski günler gerçekte pek de eski olmamakla birlikte, şimdi çok uzaklarda kalmış gibiydi. Genç kadın geçmişe büyük bir uçurumun

üzerinden bakıyordu: Sanki ölmüştü ama gene de düşünebilme yeteneğine sahipti ve şairin öyküsündeki çürüyen kişiler[1] gibi oturup dünyayı anarak yaşamanın nasıl bir Tanrı bağışı olduğunu düşünüyordu.

Ne var ki, onun bu durgunluğu çok güzel bir meyve vermiş ve Çoban Oak çoktandır hak ettiği kâhyalığa getirilmişti. Yalnız Gabriel bu görevi zaten çoktandır yerine getirmekte olduğundan, beraberinde getirdiği hatırı sayılır bir ücret artışını saymazsak, bu yükseliş yalnızca sözde kaldı, diyebiliriz.

Boldwood herkesten uzak ve hiçbir iş yapmadan yaşıyordu. O yılki buğday ürününün çoğu ve arpa ürününün tümü yağmur yiyince mahvolmuştu. Taneler filiz sürerek dolaşık kilimlere dönmüş ve sonunda kucak kucak domuzların önüne atılmıştı. Bu yıkım ve zararı doğuran garip umursamazlık kulaktan kulağa dolaşan fısıldaşmalara konu oldu ve Boldwood'un adamlarının birinden öğrenildi ki, olayda unutkanlığın payı olmamıştır. Çünkü adamları hasadın tehlikede olduğunu ona, cesaret edebildikleri kadar, sık sık söyleyip durmuşlardı. Sonunda domuzların bile çürümüş başaklardan tiksinerek yüz çevirmeleri, Boldwood'u dürter gibi oldu ve bir akşam Gabriel Oak onun çiftliğine çağrıldı. Boldwood Bathsheba'nın genç adamı kâhyalığa yükseltmesinden mi esinlenmişti, bilinmez. Yalnız bu görüşmelerinde ona kendi çiftliğinin de kâhyalığını üzerine almasını rica ederek yardıma ihtiyacı olduğunu ve ondan daha güvenilir bir adam bulamayacağını söyledi. Gabriel'in yıldızı hızla parlamaktaydı.

1. Robert Browning'in "Heykel ve Büst" adlı şiirinde iki sevgili pencereden bakışırlar. Başlangıçta birlikte kaçmayı düşünürler, çeşitli engeller sonucunda aşkları azalır. Bunun üzerine, bakışmayı sürdürebilmek için erkek heykelini, kadın da büstünü pencereye yerleştirir. (Y.N.)

Bathsheba bu öneriyi ilk duyduğunda (Gabriel ona danışmak zorundaydı) biraz karşı çıktı. İki çiftliği tek bir adamın yönetimine sığmayacak kadar büyük buluyordu. Ticarî değil de kişisel nedenlerle hareket ettiği anlaşılan Boldwood, Gabriel'e bir at verilirse, çiftlikler de yan yana olduğuna göre, güçlüğün ortadan kalkacağını ileri sürdü. Bu sırada Boldwood Bathsheba'yla doğrudan doğruya görüşmüyor, yalnızca Gabriel'le konuşarak onu aracı yapıyordu. Sonunda anlaşmaya varıldı. Şimdi Gabriel'in, gürbüz, tıknaz bir atın üzerine binmiş, on-on iki bin dönüm tarlayı, her Tanrı'nın günü, bütün ürünler kendine kalacakmışçasına neşeli bir titizlik ve dikkatle gözaltında bulundurduğu görülüyordu. Bu arada ürünlerin bir yarısının gerçek sahibi olan kadınla öbür yarısının gerçek sahibi olan erkek evlerine kapanmış, surat asıp çile doldurmaktaydılar.

Baharda bu durumun sonucu olarak köylüler arasında, "Gabriel artık yükünü tutuyor," diye bir laf dolaşmaya başladı. Susan Tall, "Ne dersiniz bu işe?" diyordu. "Gabriel Oak'un şıklığına diyecek yok. Haftada bir-iki kez hiç çivisiz, parlak kunduralar giyiyor; pazarları başına yüksek tepeli şapkalar geçiriyor. İşlemeli çoban gömleğinin adını sanını bile unuttu artık. Ben de birtakım adamların iki dirhem bir çekirdek, ortalarda çalım sattıklarını görmüyor muyum ya, şaşkınlıktan dilim tutuluyor. İnanın, hiçbir şey diyemiyorum."

Zamanla öğrenildi ki, Bathsheba, Gabriel'e tarımsal kârların yükselip alçalmasını dikkate almaksızın belirli bir aylık bağlamışsa da çoban, Boldwood'la gelirden pay almak koşuluyla anlaşma yapmış. Bu küçük bir paydı, elbet, gene de düpedüz aylıktan daha hatırı sayılır bir paraydı ve herhangi bir aylıkta bulunamayacak bir çoğalma şansına sahipti. Bazıları Gabriel Oak'u "eli sıkı" bir adam yerine koymaya başlamışlardı. Öyle ya, duru-

mu bu denli düzelmişti de o gene aynı saz damlı köy evinde oturup kendi yemeğini kendi pişirerek çoraplarını kendisi yamıyor, hatta bazen evini bile kendi eliyle topladığı oluyordu. Ne var ki, Gabriel Oak, bir kere çevresinin düşüncesine karşı, adamı öfkelendirecek derecede kayıtsızdı. Sonra da eski alışkanlık ve huylara, yalnızca eski oldukları için dört elle sarılmakta direnen bir adam olduğundan, bu yaşayış biçimini sürdürmesi mutlaka cimrilikten olmayabilirdi.

Boldwood'a gelince, Bathsheba'ya olan bilinçsiz tutkusunu hiçbir olay ve durumun, hiçbir iyi ya da kötü davranışın yıpratıp yıkamayacağı bir aşk deliliği olarak niteleyebileceğimiz çiftçinin içinde son günlerde bir büyük umut yeşermeye başlamıştı. Troy'un boğulmuş olduğuna aceleyle verilen kararı izleyen durgunluk sırasında, tohum bir yabanotu gibi filiz sürmüştü. Adam bu umudu korkarak besliyor ve gerçekler düşlerinin çılgınlığını ortaya vuracak diye korkusundan, bu konuyu ciddi biçimde ele almaktan bile çekiniyordu. Yas giysileri giymeye Bathsheba'yı sonunda razı etmişlerdi. Her pazar onun bu kılıkta kiliseye girişini görmek çiftçinin inancını biraz daha pekiştiriyordu; bu bekleyişinin ödülünü alacağı gün pek uzaklarda olmakla birlikte, gene de yaklaşıyordu. Ne kadar beklemesi gerekeceğini çiftçi henüz düşünmemişti. Yalnız şuna inanmak istiyordu ki, çektiği acılar Bathsheba'ya, başkalarının duygularına eskisinden daha çok saygı beslemesini öğretecekti ve genç kadın gün gelip herhangi biriyle bir evlenme yapmayı düşünürse, bu kişi Çiftçi Boldwood olacaktı. Bathsheba'nın yüreği temizdi. Düşüncesizliğinin sonucu olarak ona yaptığı kötülüğe şimdi artık, Troy'a vurulup düş kırıklığına uğramadan öncesine kıyasla çok daha içten bir pişmanlık duyacaktı. Boldwood ona yüreğindeki bu temizlik yoluyla yaklaşabilecek ve aşkının ateşli yönünü onun

gözünden olduğu gibi gizleyerek, onunla ileride bir gün uygulanmak üzere dostça bir anlaşmaya varacaktı, Boldwood işte bunu umuyordu.

Orta yaşlıların gözünde Bathsheba şu sırada belki de her zamankinden çekiciydi. Çünkü aşırı canlılığı biraz küllenmişti. Onun Norcombe'daki yaşlı teyzesine yaptığı iki aylık bir ziyaretten dönüşü, aşk ve özlem dolu çiftçiye hatırını doğrudan doğruya sormak ve kendisiyle ilgili düşüncelerini biraz olsun öğrenmeye çalışmak fırsatını verdi. Bathsheba dul sayılmaya başlanalı artık dokuz ay oluyordu. Saman kaldırma işi sırasında Boldwood tarladaki işçilere yardım eden Liddy'nin yanına yanaşmayı başardı.

Güler yüzle, "Seni böyle açık havada gördüğüme sevindim, Liddy," dedi.

Liddy kırıttı ve içinden, "Acaba benimle neden böyle yakın konuşuyor?" diye merak etti.

Boldwood, "Umarım bu uzun ayrılık Mrs. Troy'a yaramıştır," dedi. "Kendisi iyi mi?"

Tavrı bu soruyu, yalnızca komşuluk hatırına sorduğunu belirtiyordu.

"Çok iyi, efendim."

"Neşesi de yerinde mi?"

"Evet, yerinde denebilir."

"Yerinde değil mi dedin?"

"Yoo. Yerinde, dedim."

"Sana her şeyini açar, değil mi?"

"Hayır, efendim."

"Bazılarını?"

"Evet, efendim."

"Mrs. Troy sana öylesine güveniyor ki, Lydia! Hem de haklı olarak, bana kalırsa."

"Gerçekten de güvenir, efendim. En dertli günlerinde, Mr. Troy'un gidişi sırasında falan ben onun yanı ba-

şındaydım. Tutup yeniden evlenecek olsa bile yanında kalırım."

Kurnaz âşık, "Demek sana söz verdi?" diye sordu. "Elbet verecek."

Liddy'nin sözlerinden çıkardığı sonuç, yani sevdiği kadının yeniden evlenmeyi düşünmüş olması yüreğini hoplatmıştı.

"Yoo, gerçekte onun böyle bir şey söylediği yok da, ben kendiliğimden çıkarıyorum."

"Elbet elbet, anlıyorum. Hanımın yeniden evlenmekten söz açınca sen de..."

Liddy içinden, "Çiftçi Boldwood amma da şapşallaşıyor," diye düşünerek, "Onun böyle bir söz ettiği falan yok, beyefendi," diye karşılık verdi.

Adamcağız umutları yeni baştan kırılarak, "Elbet etmez," dedi. "Tırmığını o kadar uzaklara sallamakta bir yarar yok, Liddy, kısa, hızlı sallayışlar en iyisidir. Her neyse, senin hanım şimdi yeniden kendi başına buyruk olduğuna göre, özgürlüğünden bir daha hiç vazgeçmemeye karar vermesi belki de akıllılığını gösterir."

"Bir keresinde söylediydi: Mr. Troy'un çıkıp geliverme tehlikesini göze alırsa, onun kayboluşundan yedi yıl sonra belki evlenirmiş diye, ama ciddi konuşmuyordu."

"Ha yani altı yıl sonra, demek oluyor. Belki, dedi demek. Oysa avukatlar ne derse desin, aklı başında kişilerin düşüncesine göre hanımın dilerse hemen şimdi evlenebilir."

Liddy saflıkla, "Gidip avukatlara akıl mı danıştınız?" diye sordu.

Boldwood kıpkırmızı kesilerek, "Yoo, neden sorayım?" dedi. "Liddy, Mr. Oak diyor ki, sen istemezsen tarlada çalışmana hiç gerek yokmuş. Ben biraz ilerilere doğru gidiyorum."

Çiftçi kendi kendine kızarak oradan uzaklaştı. Öm-

ründe ilk olarak sinsi sayılabilecek bir şey yapmış olduğu için kendi kendinden utanıyordu. Zavallı Boldwood! Saman altından su yürütmekte de hiç ustalığı yoktu. Kendisini sersem yerine koyduğunu, daha kötüsü, duygusuz göründüğünü düşündükçe yerin dibine geçiyordu. Gene ne de olsa, bu sıkıntısına karşılık eline bir şey geçmişti. Görülmedik derecede taptaze, insanı büyü gibi saran bir gerçek. Gerçi üzücü bir yönü yok değilse de, onun derdine derman olabilecek, elle tutulur, gözle görülür bir gerçekti: Bugünden altı yıl ve birkaç ay sonra Bathsheba onunla evlenebilirdi. Bu umutta bir kesinlik vardı. Öyle ya, Bathsheba'nın Liddy'ye evlenme üzerine söylediği sözler, üzerinde pek düşünülmemiş bile olsa, hiç değilse onun bu konudaki ilkesini ortaya koyuyordu.

Bu tatlı düşünce Boldwood'un aklından çıkmaz oldu. Altı yıl uzun zamandı. Gene de, çiftçinin çoktandır katlanmak zorunda olduğu "Hiç!" ölçüsünden o kadar daha kısaydı ki! Yakub Peygamber, Rahel'e kavuşabilmek umuduyla on dört yıl çile doldurmuştu; Bathsheba gibi bir kadın uğruna altı yıl neydi ki? Çiftçi Boldwood onu hemen elde etmektense onun uğruna beklemek düşüncesini daha çok benimsemeye çalıştı. Kendi aşkını öylesine derin ve güçlü buluyordu ki, Bathsheba'nın bunun tam boyutlarını henüz öğrenmemiş olabileceğini düşünüyordu. Bu uzun, sabırlı bekleyiş, aşkının tatlı bir kanıtı yerine geçebilirdi. Ömrünün altı yılını, birer dakikaymışçasına öğütecekti, Bathsheba'nın aşkının yanında şu yalancı dünyadaki yılların ne önemi vardı! Altı yıl süren bu elle tutulmaz, gözle görülmez sevda süresince Boldwood bu düşün gerçekleşmesi dışında hiçbir şeyi zerrece umursamadığını Bathsheba'ya gösterecekti.

Bu arada yaz sonu yaklaşmış ve Greenhill Panayırı'nın yapıldığı hafta gelip çatmıştı. Weatherbury'liler bu panayıra sık sık katılırlardı.

L

Koyun panayırı - Troy karısının eline dokunuyor

Greenhill, Güney Wessex'in Nijni Novgorod'uydu ve Greenhill'de yılın en civcivli, en neşeli, en gürültülü patırtılı günü, Koyun Panayırı'nın kurulduğu gündü. Bu yıllık panayır, üzerinde oldukça sağlam kalmış eski bir kale yıkıntısı bulunan bir tepenin doruğunda kurulurdu. Kale, yer yer yıkık olmakla birlikte tepenin üzerini çepeçevre saran büyük bir kuleyle surlardan oluşmuştu. Kulenin karşılıklı duran iki kapısına kıvrım kıvrım iki yol tırmanırdı, panayır da surların içindeki yeşillik alanın üzerine kurulurdu. Burada birkaç yerli baraka göze çarpmakla birlikte, panayıra katılanların çoğu çadır kurmayı yeğlerdi.

Uzak yerlerden davarlarıyla katılan çobanlar panayırdan iki-üç gün, hatta bir hafta önce yola çıkarlar ve davarları her gün beş-on (en çok on-on beş) kilometre sürüp geceleri, önceden seçilmiş ve kiralanmış tarlalarda konaklayarak dinlenir ve sabahtan beri tuttukları orucu bozarlardı. Her çoban davarının ardı sıra yürür ve bu hac yolculuğunun asası sayabileceğimiz çengelli sopayı da elinde tutardı. Koyunlardan birçoğu yorulup topallamaya başlardı ve ara sıra yolda bir yavrulayan olurdu. Bu tür olaylara hazırlık olarak çok uzaklardan gelen davarların yanına bir kısrakla araba katılır ve gücü kesilenler bu arabaya alınırdı.

Ancak, Weatherbury çiftlikleri panayırın kurulduğu tepeden pek uzakta olmadığından onlara bu tür hazırlıklar gerekmiyordu. Gene de Bathsheba'yla Çiftçi Boldwood'un davarları birleşince ortaya büyük dikkat gerektiren çok değerli ve büyük bir sürü çıkıyordu. Bu yüzden

Boldwood'un çobanıyla Cainy Ball'un yanı sıra Gabriel Oak da onlarla birlikte yola düzüldü. Eskilikten çürüyüp dökülen Kingsbere kasabasından geçerek yaylaya doğru çıkmaya başladılar, köpekleri yaşlı George da peşlerinde.

Bu sabah güz güneşi Greenhill'e vurup da surların içindeki çiyli çimenliği aydınlattığı zaman, görünümü çepeçevre kuşatan çitlerin arasından buğumsu toz dumanlarının yayıldığı görülebilirdi. Derken, bunlar tepenin altında yavaş yavaş birleşti, doruğa çıkan kıvrımlı yollardaki sürüler birer birer seçilmeye başladı. Böylece ağır ilerleyen bir alay halinde surların kapılarından içeri girdiler... sürü sürü üstüne, kimi boynuzlu, kimi boynuzsuz, kimi mavi, kimi kırmızı, kimi boz, kimi kahverengi, hatta çiftliklerin geleneğine ve koyun boyayıcısının keyfine göre, kimi yeşil, kimi mercan renginde. Adamlar avazları çıktığınca bağrışıyor, köpekler deli gibi havlıyordu. Ancak, bunca uzun yoldan gelmiş olan ve birbirlerine sokularak ilerleyen dört ayaklı yolcular bu tür ürkünç olayları kanıksamışlardı artık. Gene de şu başlarına gelenlere acıklı melemelerle karşı çıkıyorlar ve aralarında yer yer göze çarpan uzun boylu çobanlar, dize gelmiş tapınan kalabalıklar arasında yükselen dev tanrı heykellerini andırıyorlardı.

Panayıra gelen koyunlardan çoğu South Downs ve eski Wessex tipi, boynuzlu cinstendi. Bathsheba'yla Çiftçi Boldwood'un koyunlarının çoğunluğu da bu ikinci cinstendi. İki sürü saat dokuz sularında içeri girdiler. Kıvrımlı boynuzları yüzlerinin iki yanından kusursuz, geometrik burgular biçiminde çıkıyordu, her bir boynuzun dibine minik pembe bir kulak sığınmıştı. Bu sürülerin önü ve ardı sıra başka cins koyunlar göze çarpıyordu ki, tüylerinin sık ve parlak dokusu yönünden leoparlardan farkları yoktu da, yalnızca benekleri eksikti. Tüyleri lepiska çocuk saçları gibi kıvrılan Oxfordshire koyunları

da vardı, ama kız gibi uzun saçlı Leicester'ler kıvırcıklıkta bunları bastırıyordu ve Cotswold'lar Leicester'lerden de kıvır kıvırdı. Gene de hepsinden değişik ve çarpıcı görünüşte olanlar panayıra o yıl ilk olarak katılan küçük bir Exmoor sürüsüydü. Alacalı yüz ve bacakları, kara ve kalın boynuzları, esmer alınlarının çevresinden sarkan yün büklümleriyle bu koyunlar öteki sürülerin yarattığı tekdüze görüntüye iyice renk katıyorlardı.

Kuşluk saatine kadar bu yorgun, soluyan ve meleyen binlerce koyun panayır yerine girip ağıllara kapatılmış, her sürünün köpeği de ağılın bir köşesine bağlanmıştı. Ağıl parmaklıkları arasında yayalar için bırakılan yollar çok geçmeden uzak ve yakın yerlerden gelme alıcı ve satıcılarla dolup taşmaya başladı.

Saat öğleye yaklaştıkça tepenin başka bir yerinde bambaşka bir sahne ortaya çıktı: Buraya pek yeni ve büyük olan yuvarlak bir çadır kurulmaktaydı. Saatler ilerledikçe sürüler el değiştirmeye başlamış ve çobanların taşıdığı yükler hafiflemişti. Onlar da dikkatlerini bu kez büyük çadıra yönelttiler ve çadırın önündeki ipleri bağlamak için, hayatı bu düğümü atmasına bağlıymış gibi uğraşan adama, burada ne olduğunu sordular.

Adam şıp diye, "Royal Hippodrome Kumpanyası'nın sahneleyeceği oyunlar: *Turpin's Ride to York* (Turpin York Yolunda) ve *Death of Black Bess* (Kara Bess'in Ölümü)[1] diye karşılık verdi.

Ne başını çevirmiş ne de düğüm atma uğraşısına ara vermişti.

Çadır kurulur kurulmaz bando iyice oynak ezgiler çalmaya başladı ve tiyatroyla oyunların adı halka duyurul-

1. XIX. yüzyılda birçok oyuna konu olan Richard "Dick" Turpin, yol kesen bir haydut ve at hırsızıydı. 33 yaşında asılarak öldü. Kara Bess, Turpin'in atıydı. (Y.N.)

du. Kara Bess çadırın önünde, gözle görülür bir yerde duruyordu: Sahnenin üzerinden yükselen bilici sözlerini andıran reklam sözlerinin canlı bir kanıtı, eğer kanıtın gereği varsa! Panayırdakiler böyle hem yüreklerine, hem de kafalarına candan seslenen sözlere öylesine kapıldılar ki, çok geçmeden akın akın çadırdan içeri doluşmaya başladılar. En öndekilerin arasında bugün buraya tatil yapmaya gelmiş olan Jan Coggan'la Joseph Poorgrass göze çarpıyorlardı. İtişip kakışmanın en civcivli sırasında Jan Coggan'ın önündeki bir kadın omzunun üstünden ona bakarak, "Şu koca haydut, beni itiyor!" diye yaygarayı bastı.

Jan Coggan, "Ne yapayım, arkadakiler de beni itiyor!" diye karşılık verdi ve başını bir kıskaca yakalanmış gibi duran gövdesini kımıldatmadan çevirebileceği oranda çevirerek, sözü geçen arkadakilere doğru baktı.

Sessizlik oldu; sonra gene davullarla trompetlerin yankılanan sesleri duyuldu. Kalabalık gene coşkulanarak bir daha dalgalandı ve Jan Coggan'la Joseph Poorgrass gene arkadakiler tarafından öndeki kadınların üzerine doğru itelendiler.

Bu kadınlardan biri rüzgârda bir saz gibi sallanarak, "Ah şu haydutlar!" diye bağırdı. "Korunmasız kadınların üstüne çullanmaktan utanmıyorlar!"

Jan Coggan içten bir sesle, dört bir yanını sımsıkı sarmış olan kalabalığa döndü.

"Komşular, ömrünüzde böyle mantıksız bir kadın gördünüz mü? Tanrı canımı alsın, şu cendereden bir kurtulabilsem, oyuna falan boş vereceğim; o zaman bu karı benim yerime de seyredebilir!"

Joseph Poorgrass, "Aman Jan, ne olur sinirlenme!" diye yalvardı. "Benim neyime gerek, dostlarına söylerler de bizi öldürtürler falan, çünkü kıpkızıl günah kadını oldukları gözlerinin parıltısından anlaşılıyor."

Jan Coggan arkadaşının hatırı için yatışmakta bir sa-

kınca görmemişçesine dilini tuttu ve yavaş yavaş merdivenin dibine vardı. Joseph Poorgrass kalabalığın arasında kâğıt gibi yassılmıştı. Yarım saat önce cebinden çıkarmış olduğu bilet parası da heyecandan terleyen elinin parmakları arasında sımsıkı tutulmaktan öyle kızgınlaşmıştı ki, parayı alan, yüzü ve omuzları tebeşir gibi pudralı, pullu boncuklu, bakır bilezikleri yalancı elmaslarla süslü kadın, parmaklarını yakmak için bir hile yapılmasından korkmuşçasına, parayı hemen elinden bıraktı. Böylece hepsi içeriye girdiler. Çadır bezi, içerideki sıkışık kafa, omuz ve dirseklerin dürtüsüyle dışarıdan yer yer yumrulaşarak bir patates çuvalına döndü.

Büyük çadırın arkasında iki tane küçük giyinip soyunma çadırı vardı. Bunlardan erkek oyunculara ayrılmış olanı bir bezle ikiye bölünmüştü ve bölmelerden birinde, bir genç erkek otların üzerine oturmuş, dizden yukarıya kadar çıkan uzun süvari çizmelerini ayağına geçirmekteydi. Bu genç adamın Çavuş Troy olduğunu hemen tanıyoruz.

Troy'un bu durumda ortaya çıkışının hesabı kısaca verilebilir. Budmouth Roads'da denizden kurtarıldığı zaman götürüldüğü gemi bir yolculuğa çıkmak üzereydi ve tayfa aramaktaydı. Troy bir anlaşmaya vararak gemiye girdi. Gemi demir almadan önce Lulwind Koyu'na bir kayık gönderdiler. Troy'un yarı yarıya tahmin etmiş olduğu gibi, giysilerinin yerinde yeller esiyordu. Troy tayfa olarak sonunda Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar gitti. Orada çeşitli kentlerde jimnastik, kılıç kullanma, eskrim ve boks öğretmenliği yaparak zar zor geçimini sağladı. Bu yaşama biçiminden bıkması ve tiksinmesi için birkaç ay yetti. Troy'un yaradılışında doğal bir incelik vardı. Geçim sıkıntısı çekmediği sürece hoşuna giden değişiklikler para darlığı başlar başlamaz gözünde bayağılaşıveriyordu. Sonra, geri dönmek isterse İngiltere'de Weath-

erbury Çiftliği'nde hazır, kendisini bekleyen bir yuva bulacağını da hiç aklından çıkarmıyordu. Bathsheba'nın onu ölmüş sanıp sanmadığı sık sık kafasını kurcalayan kuşkulu bir konuydu. Sonunda Troy İngiltere'ye döndü, ne var ki Weatherbury yaklaştıkça düşlerindeki çekiciliğini yitiriyor ve genç adamın orada, bıraktığı yerden başlamak niyeti külleniyordu.

Liverpool'da gemiden indiği zaman, evine dönerse karşılanışının pek de hoş olmayacağını içi kararak düşündü. Troy'un duyguları sığdı ve zaman zaman gelip geçerdi. Bununla birlikte, bunların bazen onun başına sağlam ve derin duygular kadar dert açtıkları olurdu. Bathsheba aptal yerine konarak, sessizce boyun eğecek kadınlardan değildi. Başlangıçta karnını doyurmak ve başını sokacak bir yer bulmak için eline bakacağı güçlü, gözüpek, sözünü sakınmaz bir kadınla aynı çatı altında yaşamaya Troy nasıl dayanabilecekti? Sonra karısının çiftlik işlerinde zarara uğraması da (eğer şimdiye dek uğramamışsa) pek olasıydı, böyle bir durumda da, onun bakımı da Troy'un üzerine yıkılacaktı. Fanny'nin anısı da aralarından hiç gitmeyerek kendi sinirlerini törpüleyip Bathsheba'nın sözlerine zehir katacağına göre, böyle yoksul bir yaşantı hiç çekilmezdi. Böylece, tiksinti, pişmanlık ve utancın birbirine karıştığı nedenlerle genç adam dönüşünü bir günden öbürüne atıp duruyordu. Kendini bekleyen hazır yuvayı başka bir yerde bulabilse, dönmekten büsbütün vazgeçecekti.

Bu sıralarda (onu Greenhill Panayırı'nda gördüğümüz eylülden önceki temmuz ayında) Troy kuzeyde bir kentin dış mahallelerinde çalışan bir gezgin sirke katıldı. Kumpanyanın huysuz bir atını yola getirip, ip ucunda sallanan bir elmayı dörtnala giden bu atın sırtından attığı bir kurşunla vurarak ve daha buna benzer hünerler yaparak yönetmenin gözüne girmişti. Hepsi de aşağı yuka-

rı süvari muhafız alayındayken edinilmiş olan bu ustalıklar sayesinde kumpanyaya alındı ve Turpin oyunu da, başrolün ona verilmesi düşünülerek hazırlandı.

Kumpanyadakilerce el üstünde tutulması, Troy'a büyük bir mutluluk veriyor değildi; gene de bu iş ona durumunu iyice düşünüp gözden geçirmek için birkaç hafta kazandıracaktı. İşte Troy böyle hiç üstünde durmadan ve kesin bir tasarı yapmadan, kendini Greenhill Panayırı'nda buldu.

Ilık güz güneşi alçalmıştı artık ve çadırın önünde şöyle bir olay geçmekteydi: O gün Joseph Poorgrass'ın sürdüğü bir arabayla panayıra gelmiş olan Bathsheba, herkes gibi, ülke çapındaki büyük binici Mr. Francis'in Turpin rolüne çıkacağını duymuştu. Onu görmeyi biraz olsun istemeyecek kadar henüz ne yaşlanmış ne de canından bezmişti.

Bu, panayırın en büyük ve parlak numarasıydı ve çevresine bir sürü küçük oyun ve gösteri toplamıştı, ana tavuğu çevreleyen civcivler gibi. Seyirciler içeri girmişlerdi. Bütün gün Bathsheba'yla görüşebilmek için fırsat gözlemiş olan Çiftçi Boldwood onun az çok yalnız durduğunu görünce yanına sokuldu.

Ürkek ürkek, "Umarım koyun satışları yolunda gitmiştir, Mrs. Troy," dedi.

Bathsheba elmacıkkemiklerinin üzerinde iki kırmızı benek belirerek, "Çok iyi gitti, eksik olmayın," diye karşılık verdi. "Şansım varmış; koyunların hepsi de gelir gelmez satıldı; ağıla koymamız bile gerekmedi."

"Demek şimdi hiç işiniz kalmadı?"

"Öyle, yalnız iki saat sonra bir alıcıyla daha görüşeceğim. Yoksa eve dönecektim. Şu büyük çadırla duyurulara bakıyordum. 'Turpin, York Yolunda' adlı oyunu hiç gördünüz mü? Turpin yaşamış bir adammış, değil mi?"

"Evet, hepsi de hayattan alınma. Hatta Jan Coggan'

dan duydumdu; onun bir akrabası Turpin'in arkadaşı Tom King'i çok yakından tanıyormuş."

"Yalnız unutmayalım ki, Jan Coggan'ın akrabalarıyla ilgili pek garip şeyler anlatır. Hepsine inanılır mı, inanılmaz mı bilemiyorum artık."

"Evet evet, Coggan'ı hepimiz biliriz elbette, Turpin gerçekten yaşamış. Bu oyunu sahnede hiç seyretmediniz sanırım, değil mi?"

"Hiç. Küçükken böyle yerlere gitmeme hiç izin verilmezdi. Dinlesenize! Nedir bu nal şakırtısı? Nasıl da bağrışıyorlar!"

"'Kara Bess' başlamış olsa gerek. Oyunu görmek istediğinizi sanmakta haklı mıyım, Mrs. Troy? Yanlışım varsa bağışlayın. Ama girmek istiyorsanız size içeride yer bulmak benim için kıvanç olacaktır." Çiftçi genç kadının duraksadığını görerek ekledi: "Ben seyretmeyeceğim. Önceden görmüştüm."

Gerçekten de Bathsheba oyunu görmek istiyordu. Merdivene, içeri yalnız girmekten korktuğu için çıkmamıştı. Gabriel Oak'u bulacağını ummuştu, çünkü böyle durumlarda ondan yardım görmeyi doğal bir hak sayardı. Ama Gabriel görünürlerde yoktu. Bu yüzden genç kadın, "Bir zahmet, içeride yer var mı diye bakıverirseniz ben de girer birkaç dakika seyrederim," diye karşılık verdi.

Böylece biraz sonra yanında Çiftçi Boldwood'la birlikte içeri girdi. Çiftçi onu bir "lüks koltuğa" götürüp oturttu, sonra gene dışarı çıktı.

Bu lüks koltuk, çemberin iyice göz önünde bir yerinde, yükseğe kurulup önüne ufak bir parça halı serilmiş olan bir sıraydı. Bathsheba çadırın içindeki tek lüks koltuk müşterisinin kendisi olduğunu hemen fark ederek yerin dibine geçti. Kalabalık seyirci kitlesinin geri kalan bölümü çadırın kenarlarında ayakta duruyor ve sahneyi yarı fiyatına ondan iki kat daha iyi görüyordu. Seyircile-

rin yarısı, Turpin henüz ortaya çıkmadığından orta yerde birtakım numaralarla halkı oyalayan kısraklarla palyaçolara bakıyorsa, yarısının gözleri de kızıl bir perde önündeki onur tahtında tek başına kurulmuş oturan Bathsheba'ya dikilmişti. Genç kadının başına gelene katlanıp oturmaktan başka yapacağı bir şey yoktu. Eteklerini gururlu ve ağırbaşlı bir tavırla iki yanına doğru yayıp düzeltti ve çadırın içine yeni, kadınca bir hava katmış oldu. Birkaç dakika sonra tam önünde ayakta duranların arasında Jan Coggan'ın şişman, kırmızı ensesiyle Joseph Poorgass'ın aziz resimlerine benzer profilini seçti.

Çadırın içi tuhaf bir loşlukla doluydu. Açık güz ikindilerinin o garip, hafif donukluğu, çadır bezinin delik yarıklarından içeri sızan birkaç sarı güneş ışınına Rembrandt'ın renklerini andıran bir parlaklık veriyor; bu ışınlar çadırın içini saran dumanlı, mavimsi havanın içinde altın tozundan fıskıyeler gibi karşı duvara sıçrayarak burada asılmış minik minik fenerler gibi ışıldıyorlardı.

Sahneye çıkmadan önce bir keşif yapmak amacıyla çadırın bir yırtığından içeri göz atan Troy tam karşısında, yüksek tahtanın üstünde her şeyden habersiz, panayırın kraliçesi gibi kurulmuş oturan karısını gördü. Eli ayağına dolaşarak geri çekildi ve o anda düşündü ki, Bathsheba onun sesini mutlaka tanıyacaktı. Sabahtan beri kaç kez, Weatherbury'li birinin gelip onu tanıması olasılığını aklından geçirmiş, ama bu tehlikeye omuz silkip geçmişti. Görürlerse görsünler, demişti içinden. Ne var ki, şimdi içeride Bathsheba'nın ta kendisi oturuyordu ve bu sahnenin gerçeği onun bütün düşlediklerinden öylesine daha etkileyiciydi ki, Troy bu durum üzerinde yeteri kadar düşünmemiş olduğunu sezdi.

Bathsheba öyle güzel, öyle tatlı duruyordu ki, Troy'un Weatherbury'lilere karşı duyduğu umursamazlık kalmadı. Bathsheba'nın kendini gene böyle birden büyüle-

yivereceğini ummamıştı. Her şeye boş verip çıksa mıydı sahneye? Ama bunu yapamıyordu. Her olasılığa karşı gizli kalmak isteğinin dışında şimdi başka bir şeyden daha çekiniyordu: Onu zaten küçük gören şu genç, güzel karısı, bunca zaman sonra onu böyle aşağılık bir durumda görünce ya büsbütün burun kıvırırsa? Genç adam bir utanç duygusuyla kızardı. Weatherbury'ye karşı beslediği kin yüzünden bu yörede gereksiz yere oyalanıp kaldığına sinirlendi.

Ne var ki, Troy bir çıkmaza girdiği zaman bütün kurnazlığı depreşirdi. Kendi bölmesini sirkin sahibi ve yönetmeni olan adamın bölmesinden ayıran perdeyi telaşla açtı. Bu adam şu anda beline kadar Tom King kılığında, belinden aşağı da saygıdeğer yönetmen olarak duruyordu.

"Tuh, kör şeytan!" dedi Troy.

"Ne var?"

"Ne olacak, çadırda benden alacağı olan deyyusun biri var. Sesimi duyar duymaz beni tanıyıp yakama yapışacaktır. Ne halt etmeli?"

"Hiç yolu yok, çıkacaksın."

"Çıkamam."

"Oyun yarıda kalamaz ki!"

"Hadi, sen çık, Turpin'in soğuk alıp boğazı şiştiğinden konuşamadığını, gene de rolünü konuşmadan oynayacağını seyircilere bildir."

Sirk sahibi, olmaz gibilerden başını salladı.

Troy da, "Ben oyun moyun dinlemem! Ağzımı açmıyorum!" diye kestirip attı.

Belki de başoyuncusunu tam şu sırada kızdırmasının pek biçimsiz olacağını düşünen yönetmen, "Ne yapalım!" dedi. "Dur bakayım, şöyle yaparız: Ben seyircilere senin konuşmayacağını falan söylemem. Sen oyunu oynar, hiç sesini çıkarmazsın. Arada bir göz kırpıp kahramanlık bölümlerinde de başını aslan gibi sallayarak du-

rumu idare edersin. Konuşmaların aradan çıkarıldığını kim ne bilecek?"

Bu akla yakın geliyordu, çünkü Turpin'in konuşmaları çok ve uzun değildi, parçanın bütün çekiciliği de hareketlerindeydi. Böylece oyun başladı ve kararlaştırılan saatte Kara Bess, seyircilerin alkış ve bağırışları arasında çimenli sahneye atladı. Bess'le Turpin'in gece yarısında askerlerden kaçtıkları paralı yol sahnesinde bekçi, yarı uykulu olarak kapıdan hiçbir atlının geçmediğine yemin edince Jan Coggan öyle yürekten bir, "Aferin!" çekti ki, sesi koyun melemelerini bastırarak panayırın her köşesine yayıldı. Joseph Poorgrass da gözünü bile kırpmadan kapının üstünden atlayıp geçen oyun kahramanıyla, şapşalca durup kapı açılsın diye bekleyen hantal düşmanlarının arasındaki karşıtlıktan pek hoşlanarak gülümsedi. Tom King'in ölümü üzerineyse kendini tutamayarak Jan Coggan'ın eline sarıldı ve gözlerinde yaşlarla, "Gerçekten vurulmuş değil, Jan; yalnızca vurulmuş gibi yapıyor!" diye fısıldadı. Hele o en son, acıklı sahnede, vefalı ve yiğit Bess'in bir tahta parçasının üzerinde, on iki gönüllü seyirci tarafından dışarı taşınması gerektiği zaman, Joseph Poorgrass'ı bu gönüllüler arasına katılmaktan kimse alıkoyamadı. Joseph, Jan'i de yanına çağırarak, "İleride Warren'in orada bize konuşacak konu olur, Jan!" dedi. "Dilden dile gezerek çocuklarımıza miras kalır." Gerçekten de nice yıllar Weatherbury köyünde Joseph Poorgrass, görmüş geçirmiş insanların tavrıyla, Kara Bess'in nallarına kendi eliyle dokunmuş olduğunu anlattı, durdu. Kimi düşünürlerin ileri sürdüğü gibi ölmezlik başkalarının belleğinde yer etmek demekse, Kara Bess o gün Greenhill Panayırı'nda, o zamana kadar kavuşamadığı ölçüde ölmezliğe kavuştu...

Bu arada Troy kendini büsbütün değiştirmek için her zamanki makyajına birtakım eklemelerde bulunmuş-

tu. Gerçi sahneye ilk çıktığında biraz içi ezilmedi değil, ama yüzüne telle çektiği çizgiler Bathsheba'yla ötekilerin onu tanımasını önleyebildi. Gene de oyunu oynayıp bitirince genç adam derin bir oh çekti.

Gece bir temsil daha vardı ve çadır ışıklarla donatılmıştı. Troy bu kez rolünü daha sakin oynayıp araya birkaç konuşma sokuşturmayı göze aldı. Tam oyunun sonuna doğru, seyircilerin ilk sırasının önünde dururken, bir metre kadar ötedeki bir adamın keskin bakışlarla kendi profilini süzmekte olduğunu gördü. Bunun hâlâ Weatherbury dolaylarında sürtüp duran ve Bathsheba'ya diş bileyen dolandırıcı kâhya Pennyways olduğunu anlayınca Troy yerini değiştirdi.

İlk kararı hiç oralı olmamak ve işleri oluruna bırakmaktı. Bu herifin onu tanımış olması olası olmakla birlikte, kesin de değildi. Sonra Troy, sirk oyunculuğu yapmasının kendisini karısının gözünden büsbütün düşüreceğini yeniden düşündü ve burada bulunuşunun Weatherbury köyünden duyulmasını önlemek isteği, yeniden, var gücüyle depreşti. Hem sonra hiç dönmemeye karar verirse, hayatta ve yörede olduğunun duyulması biçimsiz bir durum yaratabilirdi. Oysa dönüp dönmemeye karar vermeden önce karısının iş durumları konusunda bilgi edinmek istiyordu.

Kendini çıkmazda bulan Troy, hemen dışarı, bir keşif gezisine çıktı. Kâhya Pennyways'i bulup mümkünse dostluk kurmanın pek akıllıca bir iş olacağını düşünüyordu. Sirkten aldığı geniş, kaba bir takma sakalı takarak panayır yerinde dolaşmaya koyuldu. Karanlık yavaş yavaş basıyordu ve ağırbaşlı kişiler evlerine dönmek amacıyla arabalarına binmeye başlamışlardı.

Panayırın en büyük büfesini, yakınlardaki bir kasabanın hancısı kurmuştu. Burası durup dinlenmek ve karın doyurmak için gözde bir yer sayılıyordu. Çünkü sahi-

bi Trencher, yiyecek ve içeceklerinin lezzetiyle bütün dolaylara ün salmış, kelli felli bir adamdı. Büfe çadırı birinci ve ikinci mevki olarak ikiye ayrılmıştı. Birinci mevkiin ucundaysa, bir büfe tezgâhıyla ayrılmış lüks mevki vardı. Tezgâhı arkasında büfecinin ta kendisi göze çarpıyordu. Önünde önlük, kollar sıvalı, ömründe çadırdan başka yer bilmemişçesine rahat, oradan oraya koşuşup duruyordu. Çadırın bölmelerinde masa ve sandalyeler, gümüş kaplamalı çaydanlıklar, porselen bardaklar ve erikli tartlar vardı. Hele mumlar da yanınca, ortalığa pek şirin, pek lüks bir hava yayıldı.

Troy büfe çadırının önünde durdu. Kenarda bir Çingene çalı çırpı yakmış, ateşin üstünde gözleme pişiriyor ve tanesini bir peniye satıyordu. Troy çadırın içindeki müşterilerin başlarının üstünden baktı. Pennyways görünürlerde yoktu, ama Troy çok geçmeden dipteki lüks bölmede Bathsheba'yı seçti. Hemen döndü ve karanlıkta çadırın arkasına dolanarak kulak kesildi. Çadır bezinin hemen içerisinden Bathsheba'nın sesini duyabiliyordu: Karısı bir erkekle konuşmaktaydı. Troy'un yüzünü kan bastı: Bathsheba bir panayır yerinde fingirdeyecek kadar serbest bir kadın olamazdı ya! Yoksa kocasının ölümüne kesinlikle inanıyor muydu? Troy işin özünü öğrenebilmek amacıyla cebinden bir çakı çıkarıp çadır bezini usulca, çarpı işareti biçiminde kesti. Bezin uçlarını arkaya doğru dürünce ufak, dört köşe bir delik açılmış oldu. Troy yüzünü bu deliğe yapıştırdı, sonra irkilerek çekildi, çünkü gözüyle Bathsheba'nın başı arasında yarım metre bir uzaklık vardı. Ona bu kadar yakın olmak işine gelmezdi. Troy yanda, biraz daha aşağıya doğru karanlık bir yerde ikinci bir delik açtı. Buradan karısını yanlamasına gözetlemek daha kolay ve tehlikesizdi.

Troy şimdi içerideki sahneyi olduğu gibi görebiliyordu. Bathsheba arkasına yaslanmış, elindeki bardaktan çay

yudumluyordu; deminki erkek sesinin sahibi de ona bu arada çay getirmiş olduğu anlaşılan Çiftçi Boldwood'du. Rahatlamış bir durumda olan Bathsheba çadır bezine öyle bir yaslanmıştı ki, hemen hemen Troy'un kucağında sayılırdı ve genç adam karısı göğsünün sıcaklığını duymasın diye kendini iyice geride tutmak zorundaydı.

Troy gene birkaç saat önceki gibi, içinde hiç ummadığı duygu tellerinin ses verdiğini duydu. Bathsheba her zamankinden güzeldi ve onundu. Genç adam içeri girip ona sahip çıkmak için birdenbire duyduğu isteği bastırmakta güçlük çekti. Neyse ki, onu sevdiği zaman bile hor gören bu burnu havada kızın onun şimdi böyle bir gezgin oyuncu olduğunu öğrenince nasıl dudak bükeceğini düşündü de, kendini tuttu. Karısına dönse bile yaşantısının bu bölümünü ne yapıp yapıp ondan ve bütün Weatherbury'den gizli tutması zorunluydu, yoksa herkesin maskarası olur çıkardı. Artık ömrünün sonuna dek "Turpin" aşağı, "Turpin" yukarı, ad takarlardı ona. Evet evet, Troy karısına yeniden sahip çıkmadan önce, geçirdiği şu son ayları bütünüyle ortadan silmeliydi.

Çiftçi Boldwood, "Yola çıkmadan önce bir fincan daha çay içmez misiniz, hanımefendi?" diye sordu.

Bathsheba, "Teşekkür ederim; hemen gitmem gerek," dedi. "Şu adam da ne kadar düşüncesizmiş, beni bunca zamandır buralarda bekletiyor. İki saat önce gidecektim. Buraya girmek aklımın ucundan bile geçmiyordu. Gene de bir fincan çay insanın canına can katıyor, doğrusu. Ama sizin yardımınız olmasa ben tek başıma gelip çay falan içemezdim."

Troy mumların ışığında onun yüzünü süzüyor, yanağının rengini, o küçücük kulağının sedef beyazlığını görüyordu. Genç kadın para çantasını çıkardı ve kendi çayının parasını ödemek için diretti. Tam o sırada da Pennyways çadıra girdi. Troy titremeye başladı; saygınlığını yeniden

kazanma tasarısı bir anda tehlikeye girmiş sayılırdı. Troy gözetleme deliğinin başından ayrılıp Pennyways'in ardına düşmeye ve eski kâhyanın kendini tanımış olup olmadığını öğrenmeye karar vermişken içeride geçen konuşmayı duyarak durdu ve ne yazık ki çok geç kalmış olduğunu anladı.

Pennyways, "Özür dilerim, hanımefendi," diyordu. "Yalnızca size söyleyebileceğim özel bir haberim var."

Bathsheba soğuk soğuk, "Şu anda dinleyemem," dedi.

Bu adamı hiç sevmediği belliydi. Gerçekten de Pennyways durmadan eski hanımının karşısına çıkarak şunu bunu çekiştiriyor ve onların ayağını kaydırıp kendisi göze girmeyi umuyordu.

Şimdi de kendine güvenerek, "Öyleyse bir kâğıda yazayım," dedi.

Masanın üzerine eğildi; eğri büğrü olmuş cep defterinden bir yaprak kopardı ve kâğıdın üzerine yuvarlak bir yazıyla şunları yazdı:

Kocanız burada. Kendisini gördüm. Şimdi kim daha aptalmış acaba?

Pusulayı ufacık katladı ve Bathsheba'ya doğru uzattı. Bathsheba kâğıdı okumaya niyetli değildi. Almak için elini bile uzatmadı. O zaman Pennyways alaylı bir gülüşle kâğıdı onun kucağına attı ve dönüp dışarı çıktı.

Troy eski kâhyanın ne yazdığını görememiş olmakla birlikte, davranış ve sözlerinden, yazılan pusulanın kendisiyle ilgili olduğunu anlamıştı. Artık ne yapsa, her şeyin ortaya çıkmasını önleyemeyecekti.

"Ne şanssızlık!" diye fısıldadı. "Lanet olsun!"

Ve karanlıkta bir felaket rüzgârı gibi hışırdayan küfürler savurdu.

Bu arada Çiftçi Boldwood pusulayı Bathsheba'nın

kucağından alarak, "Bunu okumak istemiyor musunuz, Mrs. Troy?" diye sordu. "Öyleyse yırtıp atayım."

Bathsheba umursamazlıkla, "Okumamakla haksızlık ediyorum belki," dedi. "Ama neler yazdığını artık ezbere biliyorum da! Benim onu bir yere tavsiye etmemi istiyor; ya da yanımda çalışanlardan biriyle ilgili bir dedikodu söylüyor. Yaptığı hep budur."

Bathsheba kâğıdı sağ eline almıştı. Çiftçi tereyağlı ekmek tabağını ona doğru uzattı. Genç kadın bir ekmek dilimi almak amacıyla pusulayı, hâlâ çantasını tutan sol eline aldı, sonra elini yere doğru sarkıttı. Troy oynadığı oyunu kurtaracak olan dakikanın gelip çattığını düşündü ve elindeki kozu kullanmaya karar verdi. Karısının o beyaz, güzel eline bir kez daha baktı; tırnaklarının pembesini, mercanlı bir bilezikle süslü olan bileğindeki mavi damarları gördü. Bunları nasıl da yakından tanıyordu! Sonra, ustası olduğu yıldırım gibi bir hızla karar verip harekete geçerek, yere sıkı çakılmamış olan çadır bezinin altından elini usulca soktuğu gibi kâğıdı karısının parmakları arasından çekip kaptı, bezi indirdi ve karanlıkta, Bathsheba'nın dudaklarından kopmuş olan şaşkınlık çığlığına gülümseyerek kalenin hendeğine doğru koştu. Hendeği aşıp surların aşağısına indi; dipte yüz metre kadar koştuktan sonra gene yukarı vurdu ve adımlarını yavaşlatarak cüretle çadırın ön kapısına doğru yürüdü. Şimdi amacı Pennyways'i bulmak ve onu, kendi uygun bulduğu bir zamana kadar konuşmaktan alıkoymaktı.

Çadırın kapısına varınca orada birikmiş olan kalabalığın arasına karışarak çevresine bakınıp Pennyways'i arandı. Onu sorarak göze batmak istemiyordu. Çevredekilerden birkaçı, biraz önce gözüpek bir hırsızın çadır bezini kaldırarak genç bir hanımı soymaya yeltendiğini anlatıyorlardı. Haydut, hanımın elindeki kâğıt parçasını para sanmış olacak ki onu kapıp kaçmış, para çantasına

dokunmamış. Hırsızın, çaldığı şeyin değersizliğini öğrenince kapılacağı öfke ve üzüntüyü düşünerek gülüyorlardı. Ne var ki, olayı pek az kişi duymuş gibiydi. Çünkü çadırın kapısının önünde duran kemancı kemanını çalmaktan geri kalmamıştı. Onun çaldığı ezgiye uyarak dans eden iyice ciddi yüzlü, elleri değnekli, sırtları kamburlaşmış dört yaşlı adam da hâlâ oynayıp duruyorlardı. Pennyways bu ihtiyarların arkasındaydı. Troy onun yanına doğru süzüldü; parmağıyla bir işaret yaptı ve kulağına bir şeyler fısıldadı. Anlaştıklarını belirten bir bakışmayla iki erkek birlikte gecenin içine daldılar.

LI

Bathsheba kâhyasıyla görüşüyor

Weatherbury'ye dönmek için yapılan plana göre Gabriel Oak gelecek ve Joseph Poorgrass'ın yerine arabacılık ederek Bathsheba'yı eve götürecekti. Çünkü ikindiye doğru Joseph'in gene her şeyi çoğul görme illetine tutulduğu ve bir kadının arabacılığını ve koruyuculuğunu yapacak durumda olmadığı anlaşılmıştı. Ancak, Gabriel'in işi öyle çok, Çiftçi Boldwood'un satılmamış olan koyunlarıyla başı öyle dertteydi ki, Bathsheba kimseye bir şey söylemeden, Casterbridge Pazarı'ndan dönerken kaç kez yaptığı gibi kendi başına arabaya binip gitmeye ve yolculuğun kazasız belasız geçmesi için Tanrı'ya sığınmaya karar vermişti. Ama büfe çadırının önünde Çiftçi Boldwood'a rastladıktan sonra onun kendisine at sırtında yol arkadaşlığı etme önerisini geri çeviremedi. Onlar farkına varmadan karanlık basmıştı, ama Çiftçi Boldwood korka-

cak bir şey olmadığını, çünkü yarım saat sonra ayın doğacağını söylüyordu.

Çadırdaki olaydan sonra genç kadın hemen gitmeye karar vermişti. Gerçekten ödü kopmuştu ve eski âşığının koruyucu varlığına şükrediyordu. Gene de Gabriel'in gelemeyişine üzgündü. Gabriel'le gitmek hem daha eğlenceli olur hem de daha yakışık alırdı, çünkü Gabriel onun kendi adamı, kâhyasıydı. Ama bu konuda yapılabilecek bir şey yoktu ve Bathsheba çiftçiyi kırmamaya kararlıydı. Ona ettiği kötülük yeterdi! Ay doğmuş, araba da hazır beklediğinden genç kadın yola düzüldü ve araba tepeden aşağı doğru inmeye başladı. İndikçe karanlıklara ve kayıplara karışacak gibiydi, çünkü karşı ufuktaki ay ve ışığa boğduğu tepe aynı yükseklikte görünüyordu, dünyanın geri kalan kısmı da bunların arasında geniş, gölge dolu bir çanak gibi uzanıyordu. Boldwood atına bindi ve arabanın ardına düştü. Böylece vadiye indiler. Tepenin üstündekilerin sesleri gökyüzünden gelir gibiydi şimdi ve ışıklar havada kurulan bir kentin lambalarıydı. Tepenin eteğinde panayırdan güle oynaya dönen köylüleri geride bırakıp Kingsbere'i geçtiler ve anayola çıktılar.

Bathsheba kadınlığın keskin sezgisiyle çiftçinin köklü aşkının hâlâ yerli yerinde durduğunu anlıyor ve ona yürekten acıyordu. Çiftçiyi bu akşam bu durumda görmek içini karartmış; eski aptallığını ve çılgınlığını aklına getirmişti. Aylar önceki gibi gene bir yol bulup işlediği kusuru onarabilmek isteğine kapılmıştı. Kendi aşkı yüzünden dinmez acılara gömülen bu adama karşı duyduğu acıma, genç kadının davranışına, sevecenliğe çok benzeyen hesapsız bir tatlılık vermiş; bu da zavallı çiftçinin yedi yıl süreyle Yakub Peygamber gibi beklemek kararını yeniden güçlendirmişti.

Çok geçmeden bir bahane bulup öne doğru ilerledi ve atını Bathsheba'nın yanı sıra sürmeye başladı. Ay ışı-

ğında panayırdan, çiftçilikten, Gabriel Oak'un ikisine de yaptığı hizmetlerden ve daha başka konulardan konuşa konuşa dört-beş kilometre yol gitmişlerdi ki, Boldwood ansızın ve doğrudan doğruya, "Mrs. Troy, günün birinde gene evlenecek misiniz?" diye sordu.

Bu apaçık soru belli ki Bathsheba'yı şaşırtmıştı. Genç kadın aradan ancak bir-iki dakika geçtikten sonra, "Bu konu üzerinde hiç ciddi olarak düşünmedim," diye karşılık verdi.

"Bunu çok iyi anlayabiliyorum. Gene de kocanızın ölümünün üzerinden hemen hemen bir yıl geçtiğine göre..."

"Unutuyorsunuz; kocamın ölümü hiçbir zaman kesinlikle kanıtlanamadı, belki de ölmemiştir, ben de dul kalmamışımdır," diye Bathsheba aklına gelen tek kurtuluş umuduna sarıldı.

"Kesinlikle olmasa bile hukuk yönünden kanıtlandı ya! Sonra onun denizde boğulduğunu gören de var. Mantıklı olan hiçbir kimse onun öldüğünden zerrece kuşku duymuyor. Sizin de bir kuşkunuz olduğunu sanmıyorum, hanımefendi."

Bathsheba yumuşak bir sesle, "Kuşkularım var; olmasa başka türlü davranırdım," dedi. "Daha ilk baştan onun ölmüş olabileceğine hiç inanamadım nedense. Bu inancımı birçok nedene bağlayabilirim. Gene de, onu bir daha hiç göremeyeceğime inansam bile, bir başka evlilik yapmayı düşünmüyorum. Bu tür şeyler düşünmek bana yaraşmaz."

Bir süre sessiz kaldılar. Issız bir yola sapmış olduklarından, Çiftçi Boldwood'un eyeriyle araba yaylarının gıcırtısından başka ses duyulmuyordu. Sessizliği erkek bozdu:

"Casterbridge'de sizi baygın durumda kucaklayıp Kralın Arması'na götürdüğüm gün aklınızda mı? İşte o gün benim başıma devlet kuşu konmuştu."

Kadın telaşla, "Biliyorum, hepsini biliyorum," dedi.

"Kim ne derse desin, ben yazgımın sizi bana bağışlamayışına ömrümce yanacağım."

Bathsheba, "Ben de çok üzgünüm," dedi, sonra kendini tuttu. "Demek istediğim, siz beni yanlış anladığınız için çok..."

"Birlikte geçirdiğimiz o eski günleri anmaktan buruk bir tat alıyorum. O daha ortada bile yokken sizin yanınızda benim bir yerim vardı; benim olmanıza ramak kalmıştı, diye düşünüyorum ya hepsi boş, elbet! Gerçekte siz benden hiçbir zaman hoşlanmadınız."

"Hoşlanırdım işte; hem de sizi sayardım."

"Şimdi de öyle mi?"

"Evet."

"Hangisi?"

"Ne demek istiyorsunuz, hangisi?"

"Benden hoşlanıyor musunuz, yoksa beni sayıyor musunuz?"

"Bilmiyorum, daha doğrusu, söyleyemem. Daha çok erkeklerin duygularını anlatmak için yaratılmış olan bir dille kadın duygularını anlatmak kolay olmuyor. Size karşı yaptıklarım bağışlanamaz. Düşüncesizlik, kötülük ettim. Ölünceye dek pişmanlık çekeceğim. Yanlışımı düzeltmenin bir yolu olsa seve seve yapardım, dünyada bundan daha çok istediğim hiçbir şey yok! Ne var ki elimden hiçbir şey gelmiyor."

"Kendi kendinizi suçlamayın. Sandığınız kadar da haksız değildiniz. Bathsheba, eğer gerçekten... dul kalmış... olduğunuzu gösteren tam ve kesin bir kanıt elinize geçerse, o eski yanlışı düzeltmek için benimle evlenir misiniz?"

"Ne bileyim? Hem zaten ne olursa olsun daha evlenmemem gerek."

"Ama gelecekte bir gün evlenebilirsiniz, öyle değil mi?"

"Orası öyle, gelecekte evlenebilirim."

"Biliyor musunuz ki, başka herhangi bir kanıt gerekmeden bundan altı yıl sonra evlenebilirsiniz, kimse de sesini çıkaramaz ve size suç bulamaz."

Bathsheba hemen, "Aa, evet, biliyorum bütün bunları," diye karşılık verdi. "Ama bunu konuşmak bile boş. Yedi ya da altı yıl sonra, kim bilir her birimiz nerelerde olacağız?"

"Sayılı zaman çabuk geçer. Sonradan düşününce ne kadar çabuk geçti, diye insan şaşar. Şimdi sandığımızdan çok daha kısa gelir."

"Evet evet, öyle oluyor, ben de biliyorum."

Çiftçi, "Şimdi, biraz daha sabredin de dinleyin beni," diye yalvardı. "O kadar zaman beklersem benimle evlenir misiniz? Bana kötülük yaptığınızı kabulleniyorsunuz; yaptıklarınızı bu yoldan onarın işte."

"Ama, efendim, altı yıl..."

"Başka bir adamın karısı olmayı mı kuruyorsunuz?"

"Kesinlikle hayır! Demek istediğim, şu anda bu konuyu konuşmak hoş değil. Belki de doğru değil, izin vermemeliyim buna. Kapatın bu konuyu. Dedim ya, belki de kocam hayattadır."

"Madem öyle istiyorsunuz, elbet susarım. Yalnız bu işin hoş kaçıp kaçmamakla bir ilgisi yok. Ben sizi ömrünüzün sonuna kadar korumak isteyen orta yaşlı bir adamım. Sizin bana karşı bir tutkunluğunuz ya da evlenmekte aceleniz olmadığı için sizi kimse kınayamaz. Öte yandan bana acıdığınıza ve kendi dediğiniz gibi yanlışınızı onarmak istediğinize göre, benimle uzak gelecekte uygulanmak üzere bir anlaşma yaparsanız her şey düzelir; ben, geç de olsa mutluluğa kavuşurum ve bir kadın olarak kimse sizi suçlu bulamaz. Sizin üzerinizdeki ilk hak benim değil miydi? Bir keresinde benim olmanıza ramak kalmamış mıydı? Bana hiç olmazsa, durumlar uygun dü-

şerse beni bu kez kabul edeceğinizi söyleyemez misiniz? Kuzum, ne olur bir şey söyleyin. Bir söz verin bana, Bathsheba, küçücük bir söz bu istediğim, bir daha evlenecek olursanız benimle evleneceğinizi söyleyin, yeter!"

Adamın sesi öyle heyecanlıydı ki, Bathsheba şu anda ona hem acıyor hem de ondan neredeyse korkuyordu. Zayıfın güçlüye karşı duyduğu yalın, bedensel bir korkuydu bu; içine hiçbir tiksinti ya da soğukluk duygusu karışmıyordu. Bathsheba onun Yalbury yolundaki parlamasını unutmamış olduğu ve bunun yinelenmesinden çekindiği için epey telaşlı bir sesle, "Siz beni istediğiniz sürece ne olursa olsun başka birisiyle evlenmeyeceğim," dedi. "Ama bundan fazlasını söylemek... böyle birdenbire... öyle şaşırıp kaldım ki..."

"Her neyse, açık ve kısa olarak şöyle diyelim: Altı yıl sonra karım olacaksınız. Beklenmedik olaylardan söz etmiyoruz, çünkü bunlara boyun eğmek zorundayız. Tamam! Bu kez artık sözünüzde duracağınızı biliyorum."

"Ben de söz vermekten işte bunun için çekiniyorum ya!"

"Ama verin! Geçmişi hatırlayın da bu kez iyilik edin."

Genç kadın göğüs geçirdi. Sonra tasa dolu bir sesle, "Ah, ne yapsam!" dedi. "Size âşık değilim ve korkarım hiçbir zaman bir kadının kocasını sevmesi gerektiği kadar sevemeyeceğim. Bunu bildiğiniz halde, altı yıl sonunda kocam dönmemişse sizinle evlenirim diye vereceğim bir söz sizi mutlu kılacaksa, bu benim için büyük bir onurdur. Artık kendisinde eski değerini bulamayan, verecek pek fazla sevgisi de kalmamış olan bir kadının böyle bir sözü sizin için önemliyse ben de... ben de..."

"Söz veriyorsunuz, değil mi?"

"Hemen söz veremesem de düşüneceğim."

"Ama bu belki de hiçbir zaman demektir."

"Yok, değil! Yakında söylerim size. Sözgelişi, Noel diyelim."

"Noel!" Çiftçi Boldwood bir süre sustu, sonra, "Öyle olsun!" diye ekledi. "O zamana kadar bu konuyu açmayacağız."

Bathsheba pek tuhaf bir ruh durumu içindeydi ki, bu da ruhun nasıl tümüyle bedenin tutsağı olduğunu, elle tutulmaz, gözle görülmez canın, gücünü elle tutulabilen etle kandan aldığını gösterir. Onun şu sırada kendi iradesinden daha üstün bir güç tarafından, böyle uzak bir gelecekle ilgili, garip ve belirsiz bir söz vermeye, hatta bu sözü vermesi zorunluymuş gibi bir duyguya kapılmaya doğru itildiğini söylersek fazla ileri gitmiş olmayız! Bu konuşma gecesiyle Noel günü arasındaki haftalar azaldıkça, Bathsheba'nın tasası ve kararsızlığı da artıyordu!

Bir gün bir rastlantı, onu Gabriel Oak'la bu konu üzerine gizli bir konuşma yapmaya sürükledi. Böylelikle biraz rahatlamış oldu. Ne var ki, donuk ve neşesiz bir rahatlamaydı bu. Birlikte hesapları gözden geçiriyorlardı. Çalışmaları sırasında Çiftçi Boldwood'dan söz açılınca, Gabriel Oak kendini tutamayarak, "O sizi hiçbir zaman unutamayacak, hanımefendi, hiçbir zaman!" dedi.

Bunun üzerine Bathsheba daha ne yaptığını bilemeden, derdini ona dökmeye başladı; gene çıkmaza girdiğini, Boldwood'un ondan ne istediğini ve nasıl bir yanıt beklediğini anlattı. Üzüntüyle, "Buna razı olmamın en acıklı nedeni şu," diye ekledi. "Onun istediğini ne olursa olsun yapmam gerek diye düşünüyorum, çünkü... bunu daha hiç kimseye söylemedim, ama ona söz vermezsem adamcağızın aklını oynatacağından korkuyorum."

Gabriel ciddilikle, "Gerçek mi söylüyorsun?" diye sordu.

Genç kadın açık sözlülükle, "Şuna inanıyorum," dedi. "Tanrı bilir, bunu bana söyleten kendini beğenmişlik değil, tam tersi, çünkü bu yüzden dertli oldum; içim içimi yiyor... Şuna inanıyorum ki adamcağızın hayatı tümüyle benim elimde. Geleceği benim ona karşı takınacağım tutuma bağlı. Ah, Gabriel, bu sorumluluğu düşündükçe ürperiyorum; öyle korkunç bir şey!"

"Doğrusu, hanımefendi, yıllar önce söylediğim gibi benim düşüncem de şu: Bu adamın hayatını sana karşı duyduğu sevda dolduruyor, gerisi boş. Gene de hiç sanmam ki... daha doğrusu senin sandığın kadar korkunç bir şey olmayacağını umarım. Onun her zamanki tutumu hep öyle garip, karanlık olagelmiştir. Gene de, madem durum böyle dolaşık ve üzücü, onun istediği koşullu sözü neden vermiyorsun? Bana öyle geliyor ki vermelisin."

"İyi ama, doğru olur mu? Geçmişte yaptığım düşüncesizliklerden şu kadarını öğrendim ki, göz önünde olan bir kadın ne kadar sakıngan ve ağırbaşlı davransa azdır. Ben de bu durumda elimden geldiği kadar ketum davranmak, işi ayağa dökmemek isterim. Sonra altı yıl bu! O zamana kadar hepimizin öbür dünyada olmayacağını nereden biliyoruz... kocam dönüp gelmese bile, ki günün birinde çıkıp gelebilir! Bunları düşününce Mr. Boldwood'un tasarısı gülünçleşiyor. Doğru söyle Gabriel, gülünç, saçma bir şey değil mi bu? Nereden aklına geldi, bilmiyorum. Ama kötü mü olur onun istediğini yapmak? Söyle bana. Biliyorsun, sen benden büyüksün."

"Sekiz yaş büyüğüm, hanımefendi."

"Evet, sekiz yaş. Ne diyorsun, kötü mü olur?"

"Belki garip bir anlaşma sayılabilir, görülmedik bir şey. Gene de ben bunda kötü bir yön göremiyorum," diye Gabriel ağır ağır karşılık verdi. "Gerçekte seni, acaba onunla evlensem mi diye kararsızlığa düşüren nokta, yani onu sevmeyişin, böyle bir anlaşmayı..."

Genç kadın biraz sertçe, "Evet, işin içinde hiç aşk yok," dedi. "Bana göre sevmek artık sönmüş, bitmiş, geçmişte kalmış olan bir şey. Bundan böyle ne onu, ne de başka birini sevebilirim."

"Demek istediğim şu: Gerçekte böyle bir anlaşmayı kötü bir davranış olmaktan çıkaran yön, senin onu sevmeyişindir. Eğer ona çılgınca tutkun olup kocanın ortadan kayboluşunu fırsat bilerek ona kavuşmaya can atsaydın, böyle bir anlaşma yanlış bir iş sayılabilirdi. Ne var ki, karşındakinin gönlü hoş olsun diye serinkanlılıkla bir söz vermek, nedense bambaşka, zararsız bir şeymiş gibi geliyor. Öte yandan, bu işin asıl günah olan yönü, bence sevmediğin bir adamla evlenmeyi aklının ucundan geçirebilmendir."

Bathsheba kesin bir ifadeyle, "Ben bunun bedelini ödemeye razıyım," diye karşılık verdi. "Biliyor musun, Gabriel, vicdanımdan söküp atamadığım bir şey var: Onu bir zamanlar laf olsun diye can evinden vurduğumu unutamıyorum. Ben onu eğlence edinmeseydim, adamcağız benimle evlenmeyi düşünmeyecekti bile! Ah, ona yaptığım kötülüğe karşılık ağır bir para cezası ödeyip de vicdanımın sesini o yoldan susturabileydim!.. Gel gör ki, bu borcu ödemenin tek bir yolu var. Ben de kendi hayatımı, geleceğimi hiç düşünmeden bunu yapmayı görevim sayıyorum. Hovardanın biri elindekini avucundakini kumarda kaybederse, bu onu çökertecek diye borcunun üzerinden bir sünger geçilemez. Ben de hovardalık ettim sayılır. Şimdi sana danışmak istediğim tek nokta şu: Yasalar karşısında kocamın yalnızca kayıp sayılması ve kendi isteksizliğim beni yedi yıl yeniden evlenmekten alıkoyacağına göre, yedi yıl sonrasıyla ilgili olarak böyle bir şey düşünebilir miyim? Yalnızca bir borç ödemek amacıyla da olsa? Çünkü bu benim için yalnızca bir borç ödemek olacaktır. Bu koşullar altında evlenmeyi düşünmek, bu

tür evlilikler yapabilen kadınlardan biri olmak beni öyle tiksindiriyor ki!"

"Bana öyle geliyor ki, durum senin de herkes gibi kocanın ölümüne inanıp inanmadığına bağlı."

"Zamanla ben de buna inanmaya başlayacağım sanırım, çünkü hayatta olsaydı, şimdiye kadar çoktan dönüp geleceğini düşünmekten kendimi alamıyorum."

"Tamam, öyleyse dinsel yönden, yeniden evlenmeyi düşünmekte, bir yıllık gerçek bir dul kadar haklı sayılacaksın. Öte yandan, Mr. Boldwood'a karşı nasıl davranacağını Papaz Thirdly'ye sorup akıl danışsana?"

"Yok, ben bir konuda genel olarak aydınlatılmak ihtiyacını duyduğum zaman, o konuyu meslek edinmiş birine başvurmam. Onun için hukuksal konularda papazın düşüncesini, doktorluk işinde avukatın düşüncesini, iş konusunda doktorun öğüdünü alırım... ahlak konusunda da işadamının, yani senin."

"Ya aşk konusunda?"

"Yalnızca kendime danışırım."

Gabriel buruk bir gülümsemeyle, "Korkarım bu mantıkta bir aksaklık var," dedi.

Bathsheba hemen karşılık vermedi. Biraz sonra yalnızca, "İyi günler, Gabriel," dedi ve uzaklaştı.

Açık yüreklilikle konuşmuştu. Gabriel'den bu yollu bir yanıttan daha doyurucusunu ne istemiş ne de ummuştu. Gene de, o çapraşık yüreğinin en orta yerinde, şu anda, nedenini kendi kendine bile açıklamadığı bir küçük düş kırıklığının sızısı vardı: Gabriel Oak bir kez olsun onunla kendisi evlenmek istediğini belirtmemişti. Bir kez olsun, "Seni ben de beklerim," dememişti. İşte bit yeniği buradaydı. Gerçi Bathsheba öyle bir sözü dinlemezdi elbet. Yok canım, kesinlikle dinlemezdi! Öyle ya, ne zamandır, gelecekle ilgili böyle şeyler düşünmenin yakışık almadığını söyleyip duran kendi değil miydi? Ay-

rıca Gabriel Oak ona aşktan söz edemeyecek kadar yoksul bir adam değil miydi? Gene de, ne olsa, insan o eski sevdadan biraz dem vurabilir ve şöyle, şaka yollu, bu konuda konuşmak üzere izin isteyebilirdi. Böyle bir şey pek ciddiye alınmasa bile tatlı ve sevimli olurdu, o zaman da Bathsheba bazı durumlarda bir kadının, "Hayır," deyişinin ne kadar ince ve yumuşak olabileceğini ona gösterirdi. Ama sen tut, öyle serinkanlılıkla öğüt ver! Hem de tam Bathsheba'nın istediği öğüdü! Genç kadının can sıkıntısı akşama dek geçmedi.

LII

Birleşen yollar

I

Noel arifesi gelip çattı. Weatherbury köyü o akşam Çiftçi Boldwood'un vereceği yemeğin lafıyla çalkalanıyordu. Bu toplantıya olağanüstü bir nitelik veren şey, köyde Noel eğlencelerinin az sayıda oluşu değil de, bunu düzenleyenin Çiftçi Boldwood oluşuydu. Çağrı biraz garip, biraz aykırı kaçmıştı, bir katedralin içinde top oynanacağı ya da çok saygın bir yargıcın tiyatro oyuncusu olacağı haber alınmış gibi. Eğlencenin gerçekten eğlenceli geçmek üzere tasarlandığı su götürmezdi. O gün ormandan kocaman bir dal ökseotu getirilmiş ve bekâr çiftçinin evinde, tavandan aşağı sarkıtılmıştı. Bunun ardından, kucak kucak yeşil sarmaşıklar ve pırnal meşeleri taşınmıştı. Sabahın saat altısından öğleden sonralara kadar mutfak ocağındaki koca odun ateşi gürül gürül, alev

alev yanmıştı. Çaydanlık, tava ve üç ayaklı lenger alevlerin arasında Şadrak, Meşak ve Abed-Nego[1] gibi duruyor ve bu sıcak, dost parıltının başındaki kızartma ve çevirme işlemlerine hiç aralık verilmiyordu.

Saatler ilerledikçe merdiven önündeki uzun salonda da ateş yakıldı ve dans için yer açmak üzere, ortadan bütün engeller kaldırıldı. Ateşin belkemiğini oluşturacak olan kütük, koca bir ağacın oyuksuz gövdesiydi ve öylesine iriydi ki, ocağa kadar ne taşınması ne de yuvarlanması mümkün olmadı. Toplantı saati yaklaşınca iki erkeğin, kütüğü zincir ve kaldıraçlarla kaldırıp sürükledikleri görüldü.

Bütün bunlara karşın, evin içinde bir şenlik havası esmiyordu. Ev sahibi şimdiye dek hiç böyle bir toplantı vermemişti; şimdi de hazırlıkların zorlama bir havası vardı. Sanki tasarlanan şey bir eğlence değil de, ciddi ve gösterişli bir törendi. Her şeyi, parayla tutulmuş adamlar hiçbir heves ve heyecana kapılmadan yapıyorlardı, odadan odaya dolaşan bir gölge, sanki bu işlerin bu eve ve bu evde yaşayan yalnız adama uygun düşmediğini, bu yüzden de pek hayırlı olmadığını kulaklara fısıldıyordu.

II

Bathsheba bu sırada odasında, toplantıya gitmek için hazırlanıyordu. Şamdan istemişti. Liddy içeri girdi ve hanımının aynasının iki yanına birer mum koydu.

Bathsheba neredeyse ürkek bir sesle, "Gitme, Liddy," dedi. "Aptalca bir heyecan içindeyim; neden, bilemiyorum. Keşke bu toplantıya gitmek zorunda olmasaydım! Ama artık kurtuluş yok. Boldwood'la güzden beri ko-

1. Daniel Peygamber'in arkadaşları. Heykeline tapmadılar diye Kral Nabukadnezar onları ateşe attı, ama onlar yanmadan çıktılar. (Y.N.)

nuşmadım. O zaman Noel'de bir iş konuşması yapmaya söz vermiştim, ama böyle bir külfete kalkışacağı aklıma bile gelmemişti."

Liddy, "Artık gitmezlik edemezsiniz," dedi. Kendisi de hanımıyla birlikte gidiyordu, çünkü Boldwood köydeki hemen hemen herkesi çağırmıştı.

Bathsheba, "Gidip görüneceğim elbet," diye karşılık verdi. "Ne var ki, bu toplantı benim yüzümden yapılıyor. Canımı sıkan da bu! Liddy, sakın kimseciklere söyleme."

"Aa, söylemem, hanımcığım. Sizin yüzünüzden mi yapılıyor?"

"Evet. Bu toplantının nedeni benim, ben! Ben olmasam bu toplantı da yapılmayacaktı. Ötesini açıklayamam, zaten pek açıklanacak bir şey de yok. Ah, keşke şu Weatherbury denen yere gelmez olaydım!"

"Ama günah bu sizin yaptığınız, nankörlük!"

"Yok, Liddy. Buraya geldim geleli başım dertten kurtulmadı; bu toplantı da her şeye tuz biber ekecek. Her neyse, git siyah elbisemi getiriver de, bak bakalım üstümde nasıl duruyor."

"Aa, hanımcığım, siyahlar giymekten vazgeçmeyecek misiniz artık? On dört aydır dulsunuz; böyle bir gecede biraz süslenip püslenmeniz gerekir."

"Gerekli mi gerçekten? Yok, her zamanki gibi giyineceğim. Açık renk bir şey giyersem dedikodu olur; sevinçliymişim gibi durur, oysa gece gündüz tasalıyım ben. Şu toplantıya gitmeyi de hiç canım çekmiyor. Her neyse, boş ver, sen gel de benim giyinmeme yardım et."

III

Aynı saatte Boldwood da giyiniyordu. Yanında Casterbridge'li bir terzi vardı; yeni dikip getirmiş olduğu ceketi çiftçinin giymesine yardım ediyordu.

Terzi, çiftçiyi hiç böyle titiz, huysuz görmemişti. Boldwood hiçbir şeyi beğenmiyordu. Terzi onun çevresinde dönüp dolanarak ceketin belini sıvazlıyor, kol yenini çekiyor, yakayı bastırıyordu ve ömründe ilk olarak Boldwood bunlardan sıkılmıyordu. Eskiden bu tür titizlikleri çocukça bulup yererdi. Şimdiyse ceketin tek bir çizgisini, sözgelişi Güney Amerika'daki bir deprem kadar önemli gördüğü için, terziyi ne paylıyor ne de küçümsüyordu. Sonunda ceketi az çok beğendiğini bildirerek faturayı ödedi. Tam terzi kapıdan çıkarken, Gabriel Oak o günkü işlerin hesabını vermek üzere içeri girdi.

Çiftçi Boldwood, "Merhaba, Oak," dedi. "Bu gece geliyorsun, elbette, değil mi? İyi eğlen. Paradan ve zahmetten kaçınmamaya kararlıyım."

Gabriel, "Gelmeye çalışırım ya, belki pek erken yetişemem efendim," dedi. "Sizin eski durumunuzu unutup bu denli değiştiğinizi gördükçe gerçekten seviniyorum."

"Evet. Ne yalan söyleyeyim, keyifliyim bu gece. Neşeli, hatta neşeliden ileriyim. Öyle ki bu gecenin de gelip geçeceğini düşündükçe yeniden tasalanır gibi oluyorum. Bazen de, aşırı derecede umutlu, şen şakrak olduğum zamanlar ufukta felaket bulutları beliriyor; bu yüzden çoğu zaman kendi içimdeki karartı daha iyi geliyor bana, sevinmekten ürküyorum. Ama belki gülünçtür bu, gülünç olduğunu seziyorum. Olur ya, sonunda belki talih bana gülmeye başlamıştır gerçekten."

"Umarım bir daha hiç yüz çevirmez sizden."

"Eksik olma, Oak, eksik olma. Gene de belki sevincimin temeli çürüktür. Bununla birlikte, dört elle sarılıyorum bu temele. Bir iman bu benim için... Oak, ellerim mi titriyor nedir, şu boyunbağını doğru dürüst bağlayamıyorum. Sen bağlayıverir misin? Doğrusunu istersen son günlerde pek iyi değilim."

"İşte buna üzüldüm, beyefendi."

"Yok canım, önemli bir şey değil. Çok rica edeceğim, elinden geldiği kadar güzel bağlamaya çalış. Boyunbağı düğümlerinde en son modalar nasıl, haberin var mı?"

Gabriel, "Hiç bilmiyorum efendim," dedi.

Sesi üzüntüden çok zor çıkıyordu.

Çiftçi Boldwood, Gabriel'e yaklaştı. Gabriel boyunbağını bağlarken çiftçi heyecan dolu bir sesle, "Kadınlar verdikleri sözde dururlar mı, Gabriel?" diye sordu.

"İşlerine gelmezse durmayabilirler."

"Daha doğrusu dolaylı yoldan verilmiş bir söz."

Gabriel acı acı, "Hele böylelerine hiç güven olmaz," dedi. "Buna güvenmek, elekle su taşımaya benzer."

"Gabriel, konuşma böyle. Son günlerde iyice karamsar oldun çıktın, neden böyle? Seninle yer değişmiş gibiyiz: Genç ve umut dolu olan sanki benim de, hiçbir şeye inancı kalmayan yaşlı adam da sensin. Her neyse, eğer bir kadın evlenmeyi değil de, ileride evlenmek üzere söz kesmeyi vaat ederse, bu sözünde durur mu? Söyle bakalım, sen kadınları benden iyi bilirsin."

"Korkarım siz benim bilgimi gözünüzde büyütüyorsunuz. Gene de eğer bu söz eski bir haksızlığı düzeltmek amacıyla, dürüst olarak verilmişse, kadın bu sözünde durabilir."

Çiftçi kendini tutamayarak, "Henüz ortada bir şey yok, ama yakında olacak sanıyorum," diye fısıldadı. "Evet, olacak, biliyorum. Onun üstüne vardım bu konuda; o da beni kırmadı. Uzak bir gelecekte benimle evlenmeyi düşünebiliyor. Bu da bana yeter. Daha fazlasını ummaya ne hakkım var? Kocası ortadan kaybolan bir kadın, aradan yedi yıl geçmeden evlenmemeli, diye düşünüyor, daha doğrusu kendisi için böyle bir koşul getiriyor; kocasının cesedi ortaya çıkmadı diye. Onu böyle

etkileyen, belki yalnızca bu formalite sorunudur, belki de dinsel yönden çekiniyordur. Her neyse, bu konuda açılmak istemiyor. Bununla birlikte, bu gece gizlice nişanlanmamıza razı olacağına söz verdi, yani söz verir gibi üstü kapalı bir şeyler söyledi."

Gabriel, "Yedi yıl," diye mırıldandı.

Çiftçi Boldwood, "Yok, yok, o kadar değil!" diye sabırsızlandı. "Beş yıl, dokuz ay ve birkaç gün. Adam ortadan kaybolalı hemen hemen on beş ay oluyor. Bir nişanlılık döneminin beş yıl sürmesi o kadar şaşılacak bir şey mi?"

"Önceden bakılınca insana uzun geliyor da! Bu sözlere pek bel bağlamayın, efendim. Unutmayın ki bir kez daha aldanmıştınız. Kendisinin niyeti iyi olabilir, ama sonradan... Ne yapalım, yaşı henüz genç!"

Çiftçi Boldwood, "Aldanmak mı? Asla!" diye dikleşti. "O bana ilk seferinde de söz vermemişti, onun için sözünden dönmüş sayılmaz! Söz verirse evlenir benimle. Bathsheba sözünde duran bir kadındır."

IV

Troy, Casterbridge'deki Beyaz Geyik meyhanesinin bir köşesine oturmuş sigara içiyor ve bir bardaktan dumanları tüten bir içki yudumluyordu. Kapı tıkladı ve Pennyways içeri girdi.

Troy bir sandalye göstererek, "Ee, gördün mü onu?" diye sordu.

"Boldwood'u mu?"

"Yok, Avukat Long'u."

"Evde yoktu. Hem de önce oraya gittim."

"Ne terslik!"

"Biraz öyle."

"Gene de, bir adam boğuldu sanıldığı halde boğul-

madıysa suçlu sayılacağını sanmıyorum. Avukata falan danışmayacağım. Vız gelir!"

"Yalnız, durum senin dediğinden biraz değişik. Bir adam adını değiştirir de herkesi ve kendi karısını aldatmak üzere dolaplar çevirirse, dolandırıcı sayılır. Bu da yasa gözünde cezaya çarptırılması gereken bir suçtur."

Troy, "Hah-ha, güzel söyledin, Pennyways!" diye güldü ama sonra yüzü asıldı: "Şimdi sen bana söyle, Boldwood'la bizim karının arasında gerçekten bir şeyler var mı? Yemin ederim, düşümde görsem inanmazdım. Bathsheba kim bilir bana nasıl ifrit oluyordur! Öğrenebildin mi, cesaret vermiş mi Boldwood'a?"

"Öğrenemedim. Anladığım kadarıyla, adam yanıp tutuşuyormuş ya, kadın için hiçbir şey diyemeyeceğim. Düne kadar bu konuda hiçbir şey duymadım. Dün duyduğum da, bu gece adamın evinde eğlence varmış, seninki de oraya gidiyormuş. Hatta Greenhill Panayırı'ndan beri birbirlerini görmemişler bile, diyorlar. Buna pek inanacağım gelmiyor ya, hanımın adamı sevmediğine kalıbımı basarım; buz gibi soğuk, kayıtsız duruyor ona karşı, biliyorum."

"Ben buna pek kalıbımı basamam... Gene de güzel kadın be, öyle değil mi, Pennyways? Ömründe ondan daha güzel, daha göz kamaştıran bir kadın görmemişsindir, saklama bunu. Namussuzum, o gün onu gördüğüm zaman kendi kendime şaştım kaldım: Ben odundan mı yapılmıştım da onu bunca ay kendi başına bırakabildim diye. Ama o Tanrı'nın cezası sirk işi elimi kolumu bağlamıştı. Neyse, Tanrı'ya şükür, kurtuldum artık."

Troy bir süre sigarasını tüttürdü, sonra sordu:

"Dün yanından geçtiğinde Bathsheba nasıldı?"

"Doğrusu, bana pek aldırış etmediğini söylememe gerek yok. Ama her zamanki gibi güzeldi, sanırım. O küstah gözlerini benden yana şöyle çevirdi, sonra da öte-

kilere doğru kaydırdı, ha kuru bir ağaca bakmış, ha bana! En son sıkılan elma suyuna bakmaya gelmiş, kısrağından yeni iniyordu. At sırtında uzun yoldan geldiği için göğsü inip çıkıyordu her soluyuşunda; gözümle görüyordum inip çıktığını. Çevresinde de bir sürü herif, 'Kısrağı kolla, hanım, elbiseni yırtacak,' diyorlardı. Seninki, 'Siz kendi işinize bakın,' dedi. Derken Gabe ona yeni sıkılmış elma suyundan getirdi. Hanımefendi de bunu, adam gibi dosdoğru değil de, saman çöpüyle içti. "Liddy, şundan birkaç fıçı al; elma şarabı yapayım," dedi. "Çavuş be, sinek kadar bile önem vermedi bana."

"Hemen gidip onu bulmalıyım. Evet evet, belli bir şey, gitmem şart. Gabriel Oak hâlâ kâhyalık yapıyor, değil mi?"

"Öyle sanırım. Küçük Weatherbury Çiftliği'nin de kâhyası o. Her şeyi o çekip çeviriyor."

"Ama Bathsheba'yı çekip çevirmesini beceremez. O ve onun gibiler!"

"Doğrusu, orası pek belli değil. Senin kadın onsuz olamıyor. O da bunu bildiğinden iyice başına buyruk davranıyor. Hanımın yüreğinin yufka köşeleri yok değil ya, lanet olsun, biz beceremedik bu köşelere sokulmasını."

"Ah, kâhya, senin ayarın değildir o; bunu sen de bal gibi bilirsin. Senden çok daha yüksek, daha soyludur. Sen hele benim değerimi bil; ayrılma benden. O zaman ne benim o Juno mizaçlı (Juno bir tanrıçaydı, belki bilirsin), burnu havada, şahane karım, ne de başka kimse sana dokunamaz. Her neyse, bütün bu konuları incelemek gerektiği belli. Görünüşe göre başımı bile kaşıyacak vakit bulamayacağım!"

V

Bathsheba aynanın önünden ayrılmadan önce elbisesini son olarak şöyle bir düzeltip, "Nasılım bu gece, Liddy?" diye sordu.

"Sizi hiç bu denli güzel görmediydim. Yok, söyleyeyim size, ne zaman gene böyle güzelliğiniz üzerinizdeydi: Hani o gece, bir buçuk yıl kadar önce, heyecanlı, çılgın gibi bahçeden gelmiştiniz de, sizinle Mr. Troy hakkında konuşuyoruz diye bizi azarladıydınız!"

Genç kadın, "Herkes benim Mr. Boldwood'u elde etmek amacıyla seferberliğe giriştiğimi sanacak herhalde," diye mırıldandı. "Öyle sanmasalar da öyle diyecekler. Saçımı biraz bastıramaz mıyız? Ayaklarım geri geri gidiyor, inan, gene de gitmezsem adamcağızın gönlünü kıracağım diye ödüm kopuyor."

"Hanımcığım, bundan daha sade olabilmeniz için sırtınıza çuval giymeniz gerekir. Bu gece size bu güzelliği veren içinizdeki heyecan."

"Anlamıyorum ki neyim var! Bir bakıyorsun çok mutsuzum; bir bakıyorsun içim içime sığmıyor. Ah, şu son bir yılki yalnızlığım sürüp gitseydi de ne umut, ne korku, ne sevinç, ne keder, hiçbir şey duymasaydım!"

"Hanımefendi, tut ki Mr. Boldwood size, laf olsun diye soruyorum yalnızca, tut ki gel kaçalım dedi; ne yaparsınız, hanımefendi?"

Bathsheba ciddilikle, "Liddy, yeter," diye karşılık verdi. "Unutma, bu konuda şaka istemiyorum. Anladın mı?"

"Özür dilerim, hanımefendi. Yalnız biz kadın kısmının nasıl saati saatine uymaz kişiler olduğumuzu bildiğimden, laf olsun diye sordumdu. Bir daha ağzımı açmam."

"Daha yıllarca evlenemem ben. Sonunda bir gün evlensem bile, senin ve ötekilerin düşündüğünden çok

daha başka, bambaşka nedenlerle evleneceğim. Şimdi git, pelerinimi al gel; yola çıkmanın zamanıdır."

VI

"Gabriel," dedi Çiftçi Boldwood. "Gitmeden önce sana son zamanlarda aklımdan geçenleri söylemek istiyorum, yani senin çiftlik gelirinden alacağın payla ilgili olarak demek istiyorum. Bugünlerde ben işleri iyice bıraktım, senin de ne kadar vakit ve emek verdiğini düşünürsek, kararlaştırdığımız pay küçük kalıyor, çok küçük... Kısacası, madem artık talih bana gülmeye başlıyor, ben de mutluluğumu paylaşmak amacıyla senin ortaklık oranını büyütmek istiyorum. Uygun gördüğüm tasarıyı ben not eder sana veririm. Şu sırada vaktimiz yok; sonra bir fırsatta enine boyuna konuşuruz. Niyetim zamanla çiftliğin yönetiminden elimi eteğimi bütünüyle çekmek. Sonra, bir de onunla evlenirsem, ki bunu epeyce umuyorum... içime doğuyor... o zaman da..."

Gabriel çabucak, "Ne olur, bu konuyu açmayın, efendim," dedi. "Ne olacağı bilinmez. Dereyi görmeden paçayı sıvamaya gelmez. Benim de size öğüdüm... beni bu seferlik bağışlayacağınızı umarım... pek fazla umuda kapılmayın."

"Biliyorum biliyorum. Zaten senin payını artırmak isteyişimin nedeni seni daha iyi tanımaya başlamamdır. Senin gizini birazcık öğrendim, Gabriel. Senin ona gösterdiğin ilgi yalnızca bir kâhyanın işverene karşı gösterdiği ilgi değil. Ama bu konuda tam erkekçe davrandın. Ben de senin başarıya ulaşmış, hem de bir yere kadar senin yüreğinin iyiliği sayesinde başarıya ulaşmış bir rakibin olarak, senin için kuşkusuz çok acı olan bir durumda, sana dost eli uzatmak istiyorum."

Gabriel telaşla, "Ama çok gereksiz bir şey bu, eksik

olmayın," dedi. "Bu tür şeylere alışmak gerek. Böylesi yalnızca benim başımdan geçmiş değil ki! Erkeksek sineye çekeceğiz."

Sonra Gabriel Oak çiftçinin yanından ayrıldı.

Boldwood'un davranışı kaygılandırıyordu onu, çünkü bu bitmeyen karasevda yüzünden adamcağızın çok düşkünleşmiş olduğunu görebiliyordu.

Boldwood odasında giyinmiş, konuklarını karşılamaya hazır olarak bir süre daha oyalandı. Kılık kıyafetiyle ilgili olarak duyduğu kaygı silinmiş, yerini derin, ağır bir ciddilik almış gibiydi. Pencereden dışarı baktı, ağaçların göğün üzerindeki belirsiz çizgilerini ve gitgide koyulan alacakaranlığı seyretti.

Sonra kilitli bir dolaba yürüdü; bunun kilitli bir çekmecesinden, ilaç kutusu kadar küçük, yuvarlak bir kutu çıkardı ve cebine koymaya davrandı. Sonra durup kutunun kapağını açtı ve içine şöyle bir göz attı. Kutunun içinde çevresi baştan aşağı elmaslı bir kadın yüzüğü vardı ve görünüşe göre daha yeni alınmıştı. Çiftçinin gözleri uzun zaman yüzüğün sayısız pırıltılarına takıldı. Gelgelelim, yüzüğün kendisini değil de, gelecekteki serüvenlerini düşündüğü, bakışından ve duruşundan anlaşılıyordu.

Evin önünde tekerlek sesleri duyuldu. Boldwood kutuyu kapayıp dikkatle cebine yerleştirdi ve sahanlığa çıktı. Yaşlı uşak da tam o sırada merdivenin dibinde belirmişti.

"Geliyorlar, beyim; hem de bir sürü. Kimi yaya, kimi arabalı."

"Ben de şimdi iniyordum. Şu son gelen araba, Mrs. Troy'un arabası mı?"

"Yok, efendim; o daha gelmedi."

Çiftçi Boldwood'un yüzünde gene ağırbaşlı ve kapalı bir anlatım belirmişti. Gelgelelim bu onun, "Mrs.

Troy," derkenki duygularını maskelemeye pek yetmiyordu. Merdivenden aşağı inerken parmaklarını bacağının üzerinde dörtnala gider gibi oynatıp duruşu da içindeki ateşli heyecanı sürekli olarak dışarı vuruyordu.

VII

"Nasıl duruyor bu benim üstümde?" diye Troy, Kâhya Pennyways'e sordu. "Kalıbımı basarım, artık beni kimse tanıyamaz."

Üzerine giydiği dik yakalı, pelerinli bir gri paltonun düğmelerini iliklemekteydi. Paltonun yakası duvar gibi sert ve yüksekti, Troy'un kulaklarına kadar indirdiği kaskete hemen hemen değiyordu.

Pennyways mumu söndürdü, sonra başını kaldırdı ve Troy'u tepeden tırnağa süzdü.

"Demek gitmeye iyice kararlısın?"

"Kararlı mı? Elbet kararlıyım."

"Neden mektup yazmıyorsun ona? Amma da çıkmaza girdin be çavuş! Dinle beni, oraya gidersen her şey ortaya çıkacak; durumun da sanırım pek parlak olmayacak. Namussuzum, ben senin yerinde olsam şu durumumu hiç değiştirmezdim: Francis adında, tek başına bir bekâr adam! İyi bir karıya diyeceğim yok ya, gene de hiç karısı olmamak dünyanın en iyi karısından yeğdir. İşte, düşündüğümü dosdoğru söyledim sana. Beni de birçokları ileriyi görür diye söylerler."

Troy öfkeyle, "Deli saçması!" dedi. "O orada, bir eli yağda, bir eli balda, evi, çiftliği, atları, arabasıyla konfor içinde yüzerken, ben burada bir lokma, bir hırka sürünüyorum; cebi delik bir serseri! Hem zaten artık oldu: Bugün öğleden sonra beni burada gördüler ve tanıdılar. Eğer senin yasalar, yok boşanmalar falanla ilgili zırvaların olmasa panayırın ertesi günü dönecektim ben ona. Artık

savsakladığım yetti. Zaten hangi şeytan dürttü de kaçtım, onu aklım almıyor ya! Saçma sapan romantiklikti benimkisi. Gene de karımın benim adımdan kurtulmak için bu denli acele edeceği nereden aklıma gelebilirdi?"

"Ben olsam aklıma gelirdi. Öyle kötü bir kadından her şey umulur!"

"Pennyways, ağzını topla!"

"Çavuş, uzun lafın kısası, ben senin yerinde olsam gene döner, geldiğim yere giderdim. Daha iş işten geçmiş değil. O kadınla yaşamak uğruna işleri karıştırıp ipliğimi pazara çıkarmazdım. Öyle ya, sen ne kadar öyle olmayacak dersen de, sirk oyuncusu olduğun ortaya çıkacak. Vay başıma gelenler, hele şimdi, tam Çiftçi Boldwood'un Noel eğlencesinin ortasında döner gidersen, kıyametler kopar, namussuzum!"

Çavuş hafifçe gülerek, "Orası öyle," dedi. "Eğer Bathsheba oradaysa Boldwood bu çağrısız konuğu pek öyle sevinçle bağrına basmaz, sanırım! İçeri girdiğim zaman konuklar korkuyla susacaklar; bütün kahkaha ve şarkılar yarıda kesilecek; salondaki ışıklar bile solacak ve kurtlar... üf, ne iğrenç! Pennyways be, çal şu çıngırağı da biraz daha konyak getirsinler. Sırtımdan öyle kötü bir ürperti geçti ki! Her neyse, başka ne vardı? Baston, bir de bastonum olmalı."

Pennyways şimdi oldukça güç bir durumda kalmıştı. Öyle ya, Bathsheba'yla Troy barışacak olurlarsa, Troy'un koltuğunun altında kalabilmek için Bathsheba'nın gözüne girmesi gerekecekti. Eski kâhya işi tatlıya bağlayıp durumu kurtarmak amacıyla, "Bazen karının seni hâlâ sevdiğini sanıyorsun," dedi. "Yalnız, insanların içyüzü dışlarından okunmuyor ki! Her neyse, çavuş, sen elbet bildiğini yapacaksın bu işte; bana gelince, ben de senin dediğini yapacağım."

Troy bardağını ayakta, bir dikişte boşaltarak, "Şimdi

bakalım saat kaç?" dedi. "Altı buçuk olmuş. Yolda biraz ağırdan alırsam dokuza doğru oraya varırım."

LIII

Concurritur - Horae Momento[1]

Çiftçi Boldwood'un evinin önünde bir küme adam karanlıkta durmuş, kapıya bakıyorlardı. Kapı ara sıra bir konuk ya da uşağın girip çıkmasıyla açılınca, altın bir ışık çubuğu bir an için yere vuruyor, sonra yok oluyordu; dışarıda, kapının üstündeki yeşilliklerin arasındaki ateşböceği gibi sönük fenerin hafif aydınlığından başka bir şey kalmıyordu.

Adamlardan biri fısıltıyla, "Bugün öğleden sonra Casterbridge'de görünmüş," diye konuştu. "Çocuk öyle dedi. Ben kendim inanıyorum buna. Öyle ya, ölüsü bulunmadıydı ki!"

Yanında duran adam, "Ne tuhaf serüven!" dedi. "Yalnız hanımının hiçbir şeyden haberi yoktur, kalıbımı basarım."

"Ruhu bile duymamıştır ya!"

Bir başkası, "Belki de Çavuş onun bilmesini istemiyordur," diye düşüncesini belirtti.

İkincisi, "Hayatta ve bu çevredeyse niyeti kötü demektir," dedi. "Zavallı kızcağız! Eğer denilen doğruysa, ona gerçekten acımak gerek. O herif onu mahveder."

1. (Lat.) Savaş başladı - Bir an sonra. Romalı şair Quintus Horatius Flaccus'un (MÖ 65-8) *Satirae* (Yergiler) kitabından: "Savaş başladı, bir an sonra - Ya hızlı bir ölüm ya da zafer gelecek." (Y.N.)

Duruma daha iyimser gözlerle bakan birisi, "Yok yok, bence adam artık durmuş, uslanmıştır," dedi.

"Ne aptallık etmiş bu kadın; öyle adama bakması bile doğru değilmiş! Ama öyle burnunun dikine giden, başına buyruk bir kadın ki, insanın ona acımaktan çok, oh olsun, diyesi geliyor."

"Yok canım! Ben öyle düşünmüyorum. Düşünsene olup olacağı gencecik bir kızdı; erkek milletinin içyüzünü nereden bilebilirdi? Denilen doğruysa ağır bir ceza doğrusu, kızcağız hak etmedi bunu... Hey, o da kim?"

Bu soru yaklaşan bir ayak sesine doğru yöneltilmişti.

Gölgeler arasında silik bir karaltı, "William Smallbury," diyerek onların yanına geldi. "Zindan gibi karanlık bu gece, değil mi? Irmağın aşağı yanındaki tahtayı görmedim de neredeyse suya uçuyordum. Ömrümde başıma gelmediydi böyle şey. Sizler Çiftçi Boldwood'un işçilerinden misiniz?"

Adamların yüzlerini süzdü.

"Evet, hepimiz. Biraz önce burada toplandık."

"Ha, şimdi tanıdım. Sam Samway, değil mi? Sesin de tanıdık geldiydi. İçeri giriyor musunuz?"

"Birazdan." Sonra Sam Samway, "Bana bak, William, sen şu tuhaf söylentiyi duydun mu?" diye fısıldadı.

William Smallbury de sesini alçaltarak, "Hangisi?" diye sordu. "Çavuşun geri gelmesini mi demek istiyorsunuz komşular?"

"Öyle, Casterbridge'deymiş."

"Duydum bunu. Laban Tall daha demin öyle bir şeyler söyledi ya, ben sanmıyorum. Hişş! İşte Laban Tall da geliyor yanılmıyorsam."

Bir ayak sesi yaklaştı.

"Laban?"

"Evet, benim."

"Başkaca haber aldın mı?"

Laban adamların yanına gelerek, "Yok," diye yanıtladı. "Hem bana öyle geliyor ki, ağzımızı sıkı tutsak iyi ederiz. Eğer aslı yoksa söylemekle hanımcağızı telaşa veririz. Aslı varsa, hanımın başına geleceği bir an önce bildirmekle elimize hiçbir şey geçmez. Yalan olsa diye dua ediyorum. Çünkü Henery Fray'le daha birkaç kişi bazen onu yerer gibi konuşuyorlarsa da, ben onda doğruluktan, iyilikten başka bir şey görmedim. Heyecanlı, aceleci bir kız ama yiğit, kendi zararına da olsa hiçbir zaman yalan söylemez. Ben de her zaman onun iyiliğini isterim, doğrusu."

"Gerçekten de, başka kadınlar gibi ufak tefek yalanları yoktur onun, kaç kadın sayabilirsin böyle? Evet evet, o kötü söylese bile adamın yüzüne karşı söyler; saman altından su yürütmesi yoktur."

Sonra sustular. Her biri kendi düşüncelerine dalmıştı, içeriden müzik ve kahkaha taşıyordu. Derken kapı açıldı, ışıklar dışarı taştı ve dörtgen biçimli aydınlıkta Çiftçi Boldwood'un tanıdık karaltısı görüldü. Sonra kapı kapandı ve çiftçi dışarı çıkarak ağır ağır yürüdü.

Adamlardan biri, "Bizim efendi," dedi. "Sessiz duralım; nasılsa şimdi içeri girer. Bizim burada oyalandığımızı görürse belki hoş karşılamaz."

Boldwood yaklaştı ve fundaların dibinde duran adamlarını görmeden geçti. Duraladı, parmaklığa yaslandı ve derin bir göğüs geçirdi. Adamlar onun yavaş sesle konuştuğunu duydular.

"Umarım gelir, yoksa bu gece başıma zindan olur benim! Ah sevgilim benim, sevgilim, neden böyle diken üstünde bekletiyorsun beni?"

Çiftçi kendi kendine konuşmuştu, ama adamların hepsi onun dediklerini açıkça duymuşlardı. Sonra adam sessiz kaldı ve içerinin gürültüsü gene duyuldu. Birkaç dakika sonra da yokuş aşağı inen hafif tekerleklerin sesi gel-

di. Sesler bahçe kapısında durdu. Boldwood hemen çabuk çabuk eve doğru döndü; gene kapıyı açtı ve ışık şimdi yoldan gelmekte olan Bathsheba'nın üzerine vurdu.

Boldwood duygularının taşkınlığına set çekerek ona yalnızca, hoş geldin, dedi. Adamlar, Bathsheba'nın hafifçe güldüğü ve özür dilediğini duydular. Boldwood genç kadını içeri aldı; kapı gene kapandı.

Adamlardan biri, "Ulu Tanrım! Ben bizim efendinin bu durumda olduğunu bilmiyordum!" dedi. "O tutku çoktan geçti sanıyordum."

Samway, "Öyleyse efendiyi hiç bilmiyorsun, demektir," dedi.

Bir üçüncüsü, "Sözlerini bizim duyduğumuzu bilsin istemem," dedi.

İlk konuşan kaygıyla, "Keşke kulağımıza geleni ona hemen açsaydık," dedi. "Bu iş bizim sandığımızdan daha kötü sonuçlar doğuracağa benzer. Zavallı adam, ağırına gider bu onun. Şu Troy da, yerin dibine bataydı da çıkıp gelmeyeydi. Tanrım beni bağışlasın. Ama ne hain adam! İnsan zavallı karısına böyle oyun oynar mı? Zaten ayağı çok uğursuz geldi Weatherbury'ye... Komşular, toplantıya gitmeyi içim hiç istemiyor, artık. Önce bir dakika Warren'in Birahanesi'ne uğrayalım, olmaz mı?"

Samway, Laban ve William Smallbury birahaneye gitmeye razı oldular. Onlar bahçe kapısından dışarı çıkarken geri kalanlar da eve girdiler. Öbür üçü yoldan değil de, bitişikteki meyve bahçesinden giderek çok geçmeden birahaneye vardılar. Kapıdaki cam her zamanki gibi aydınlıktı. Arkadaşlarının biraz önünden yürüyen William birden durup döndü ve, "Pişşt, şuraya bakın!" dedi.

Camdan vuran ışığın her zamanki gibi sarmaşıklı duvarı değil de cama yakın duran başka bir şeyi aydınlattığını gördüler. Bu bir insan yüzüydü.

Samway, "Biraz daha yaklaşalım," dedi.

Ayaklarının ucuna basa basa yaklaştılar. Söylentinin su götürecek yanı kalmamıştı artık. Troy yüzünü cama yaklaştırmış, içeri bakmaktaydı. Yalnız bu kadar da değil, birahaneden gelen konuşma seslerini can kulağıyla dinler gibi bir duruşu vardı. Sesler Gabriel Oak'la maltçı ustasının sesleriydi.

Koca adam, "Bu eğlence hep o kızın onurunaymış, öyle mi?" diye soruyordu. "Noel'i kutlamak bahaneymiş."

Gabriel, "Bilmem ki!" diye karşılık verdi.

"Doğrudur doğrudur. Ne var ki, Çiftçi Boldwood'un bu yaşta o kız için böyle yanıp tutuşmasını hiç aklım almıyor. Kız desen oralı değil."

Dışarıdakiler Troy'un yüzünü seçince geldikleri gibi sessiz sedasız, meyve bahçesinin içinden geri döndüler. Gecenin havası Bathsheba'nın yazgısıyla yüklüydü sanki; çevrede edilen her söz onun üzerineydi. Adamlar Troy'un seslerini duymayacağı bir uzaklığa ulaşınca aynı içgüdüyle durdular.

Laban Tall göğsü inip kalkarak, "Yüreğim ağzıma geldi, yüzünü görünce," dedi.

"Al benden de o kadar," dedi. Samway. "Ne yapsak ki!"

William duraksayarak, "Bu işin bizimle bir ilgisi yok ki!" diye söylendi.

Samway, "Var işte!" diye cevap verdi. "Herkesi ilgilendirir bu iş. Efendinin yanlış yolda olduğunu, hanımın da hiçbir şeyden haberi olmadığını biz biliyoruz. Hemen çıtlatmalıyız bu haberi onlara. Laban, hanımı en iyi bilen sensin, git bari de konuş onunla."

Laban, ürkek, "Benim ne haddime düşmüş böyle bir şey!" dedi. "Bana kalırsa bu işi yapacak adam William'dır. En büyüğümüz o."

William, "Ben karışmam," diye kestirip attı. "Karışık iş. Hem zaten çavuş biraz sonra kendi gidip karısıyla konuşacak, görürsünüz."

"Nereden biliyoruz, gidip konuşacağını? Yürü, Laban."

Laban, "İlle yapılacaksa gidip yapalım bari," diye isteksizlikle karşılık verdi. "Ne diyeceğim?"

"Efendiyi görmek istediğini söyle."

"Yoo, onunla konuşmam. İlle konuşacaksam bizim hanımla konuşurum."

"Öyle olsun," dedi Samway.

O zaman Laban evin kapısına gitti. Kapı açılınca gürültü, sessiz bir kıyıya vuran deniz dalgası gibi taştı dışarı. Konuklar hemen içerideki salondaydılar. Kapı kapanınca gürültü hafifleyerek gene bir mırıltı olup çıktı. Herkes dikkat kesilmiş bekliyordu şimdi. Göğe doğru yavaşça sallanan ve arada bir hafifçe ürperen yüksek ağaçlara, bütün dikkatlerini manzaraya vermişler gibi bakıyorlardı ya, hiçbirinin aklı manzarada değildi. İçlerinden biri yolu arşınladı; biraz sonra gene eski yerine gelip durdu. Şu sırada yürümeye değmez, diye düşünmüştü sanki.

William Smallbury, "Bizim Laban, hanımı görmüştür artık," dedi. "Kim bilir, belki hanım onunla konuşmak istemez."

Kapı açıldı. Laban göründü ve yanlarına geldi.

İkisi birden, "Ee?" diye sordular.

Laban kekeleyerek, "Dilim varıp da soramadım hanımı," dedi. "Hepsi de öyle kendi havalarındaydılar ki! Toplantıya biraz can katmak için didinir gibiydiler. Gerçi toplantının hiçbir eksiği yok; her şey düşünülmüş ya, kafalarını bulmakta güçlük çeker gibi bir havaları var. Ben de keyiflerini büsbütün kaçırmak istemedim. Hiç razı olmadı içim!"

Samway tasalı tasalı, "Hepimiz bir olup gidelim bari," dedi. "Belki ben bir fırsatını bulur, efendiye bir şey söylerim."

Böylece adamlar toplantının yapıldığı salona girdiler. Delikanlılar ve genç kızlar sonunda dans etmeye karar vermişlerdi. Bathsheba nasıl davranacağını bilemiyordu. Öyle ya, kendisi de dal gibi gencecik bir kızdan farksız olduğu halde, yüksek mevkide olmanın ağırlığı omuzlarına yük gibi çökmüştü. Bazen, "Ne olursa olsun, gelmemeliydim," diye içinden geçiriyor, sonra da bunun çok büyük bir soğukluk ve katı yüreklilik olacağını düşünüyordu. Sonunda orta yolu seçip yalnızca bir saat kalmaya ve sonra kimseye görünmeden çekilip gitmeye karar verdi. Ne olursa olsun, dans etmeyecek, şarkı söylemeyecek, olup bitene hiç karışmayacaktı.

Bir saat, konuşmak ve çevreye bakınmakla tükenince, genç kadın Liddy'ye acele etmemesini söyleyerek, pelerinini almak üzere üst kattaki küçük salona çıktı. Büyük salon gibi, burası da pırnal meşeleri ve ökseotlarıyla süslenmişti ve şıkır şıkır aydınlıktı.

Bathsheba girdiğinde içerisi boştu, ama bir dakika sonra ev sahibi içeri girdi.

"Mrs. Troy, gitmiyorsunuz ya?" dedi. "Daha eğlenmeye başlamadık bile!"

"İzin verirseniz gitmek istiyorum artık." Genç kadın ona verdiği sözü bildiği ve onun ne diyeceğini kestirebildiği için diken üstündeydi. "Vakit çok geç değil. Onun için Liddy'yle adamım daha kalıp canları isteyince dönebilirler."

Boldwood, "Ben de sizinle konuşabilmek için fırsat gözlüyordum," dedi. "Konuşmaya can attığım konuyu sanırım biliyorsunuz, değil mi?"

Bathsheba ses çıkarmadan yere bakıyordu.

Adam heyecanla, "Razı mısınız?" dedi.

Genç kadın, "Neye?" diye fısıldadı.

"Kaçamak yapmayın. Söz verecektiniz bana. Sizi rahatsız edecek ya da bunu çevreye yayacak değilim. Yeter

ki söz verin. Olup olacağı bir iş sözleşmesi sayılır, duygularının delisi olmaktan kurtulmuş iki kişi arasında." Boldwood bu tanımlamanın kendisine hiç uymadığını biliyordu, ama genç kadının ancak bu yollu bir yakınlaşmayı kabul edebileceğine inanmıştı. "Beş yıl dokuz ay sonra benimle evleneceğinize söz vereceksiniz. Bana borçlu sayılırsınız bunu."

Bathsheba, "Bana da öyle geliyor," dedi. "Yani, eğer benden ille istiyorsanız bunu. Ne var ki ben çok değiştim; dertli bir kadın oldum. Artık o... o eski..."

"Hâlâ çok güzel bir kadınsınız," dedi Boldwood. Onu pohpohlayarak yumuşatıp kazanmak gibi bir amaç gütmeksizin, dürüst ve tam bir inançla konuşmuştu. Ama bu sözlerinin hiçbir etkisi olmadı. Çünkü Bathsheba, "Benim içim tümüyle öldü," diye konuştu. Durgun mırıltısı sözlerini doğrular gibiydi. "Bu güç durumda ne yapmam gerektiğini hiç kestiremiyorum. Akıl öğretecek bir kimsem de yok. Gene de, söz vermem gerekliyse veriyorum. Eski bir borcu ödercesine veriyorum, ama dul kalmamın kesinleşmesi koşuluyla, elbette."

"Bu geceden beş ya da altı yıl sonra benimle evleneceksiniz, değil mi?"

"Fazla üstüme varmayın. Sizden başka kimseyle evlenmeyeceğim."

"Gene de tarihi kararlaştırmanız gerekmez mi? Yoksa söz vermiş sayılmazsınız ki!"

Genç kadın göğsü inip çıkmaya başlayarak, "Ah, bilmiyorum, ne olur, bırakın gideyim!" diye yalvardı. "Yanlış bir şey yapmaktan korkuyorum! Size karşı hakça davranmak istiyorum. Oysa bu kendime karşı haksızlık oluyor; hatta belki Tanrı buyruğuna karşı gelmek. Kocamın ölmediğinden kuşkulanıyorum. Öyleyse korkunç bir şey olur. Mr. Boldwood, izin verin de bari bir avukata danışayım."

"Bir tanem, söz veriyorum deyip kurtulun; bu konu da kapansın. Altı yıl sürecek olan mutluluk, sevgi dolu bir yakınlaşma, sonra da evleniriz." Çiftçi, arkadaşça davranmayı daha fazla sürdüremeyerek, boğuk sesle, "Ah, Bathsheba, ver şu sözü!" diye yalvardı. "Benim olacağına söz ver; hak ettim ben bunu, hem de gerçekten, çünkü seni dünyada herkesten çok ben sevdim! Eğer ileri geri konuşup fazla üstüne düştümse, inan bana, seni üzmek istemedim. Öyle işkence çekiyordum ki, ağzımdan çıkanı kulağım duymuyordu. Bathsheba, neler çektiğimi bilsen, bir köpeğe bile etmezdin bu eziyeti. Bazen sana karşı duyduklarımı sana göstermekten çekiniyorum; bazen de bu duyguları tam olarak hiçbir zaman öğrenemeyeceksin diye üzülüyorum. Cömertlik göster de biraz özverili ol benim için, ben ki senin uğruna hayatımı feda edebilirim!"

Genç kızın göğsündeki danteller, ışıkta titreştikçe onun ne kadar heyecanlı olduğunu gösteriyordu. Sonunda Bathsheba ağlamaya başladı.

Biraz kendini toparlayınca hıçkırıklarının arasından, "Beş-altı yıl sonra... dersem... bu arada... benden... başkaca bir şey istemezsiniz, değil mi?" diye sordu.

"İstemem. Zamana bırakırım her şeyi."

Bathsheba hiç gülmeyen bir yüzle, "Peki. Kocam dönmezse ve sağ kalırsak, bugünden altı yıl sonra sizinle evleneceğim," dedi.

"Bunu da benden bir anı olarak alacaksınız."

Çiftçi, kadının yanına sokulmuştu. Şimdi onun elini kendi ellerine hapsetti ve göğsüne bastırdı.

"Bu nedir?" Sonra Bathsheba adamın elindekini görünce, "Olmaz, yüzük takamam!" diye bağırdı. "Arada bir söz olduğunu kimse duymamalı! Zaten gerçekte nişanlı sayılmayız, değil mi? Ne olur, Mr. Boldwood, varmayın üstüme!"

Genç kadın elini ondan kurtaramayınca üzüntü ve öfkesinden ayağını yere vurdu. Gözleri gene yaşlarla dolmuştu.

Boldwood daha sakinleşerek, ama gene de onun elini bırakmadan, "Basit bir söz bu; duyguyla ilgisi yok," dedi. "Bir iş sözleşmesinin mührü yerine. Hadi, direnme!"

Ve Boldwood yüzüğü onun parmağına taktı.

Bathsheba yüreği sökülürcesine ağlayarak, "Takamam," dedi. "Beni korkutuyorsunuz. Ne büyük bir çılgınlık bu! Ne olur, bırakın da evime gideyim!"

"Bu gececik; hatırım için bu gececik takın bunu!"

Bathsheba bir sandalyeye oturdu ve yüzünü mendiline gömdü. Eli hâlâ Boldwood'un elindeydi. Sonunda umutsuzluk dolu bir fısıltıyla, "Peki, öyleyse, madem bu kadar çok istiyorsunuz, bu gecelik takarım," dedi. "Yalnız elimi bırakın artık. Takacağım, söz veriyorum; bu gece takacağım."

"Bu da altı yıllık, gizli, tatlı bir arkadaşlığın başlangıcı olacak ve sonu düğünle bitecek, değil mi?"

Bathsheba iyiden iyiye yenilmiş, direnecek hali kalmamıştı.

"Madem siz öyle istiyorsunuz, öyle olacak demektir," diye yanıtladı.

Boldwood onun elini sıktı ve bıraktı.

"Artık mutluyum," dedi. "Tanrı'ya emanet olun!"

Dışarı çıktı ve Bathsheba'nın biraz kendine gelmesi için zaman bıraktı. Sonra hizmetçilerden birini onun yanına gönderdi. Bathsheba şu son olup bitenin sarsıntısını elinden geldiği kadar saklamaya çalışarak kızın ardından gitti ve birkaç dakika sonra, peleriniyle şapkasını giymiş olarak aşağıya indi. Kapıya ulaşabilmek için salondan geçmek zorunluydu. Bathsheba merdivenin bir tarafında durdu ve toplantıya son bir göz attı.

Şu sırada müzik çalınmıyordu ve dans eden de yok-

tu. Özel olarak işçilere ayrılan karşı köşede, bir küme adam baş başa vermiş, tasalı yüzlerle fısıldaşıyorlardı. Boldwood şömine başında duruyordu. Bathsheba'nın verdiği sözün yarattığı düşlere kendini öylesine kaptırmıştı ki, çevresini görmüyor gibiydi. Adamlarının garip tavırlarını ve tuhaf bakışlarını bile ancak o sırada fark etti.

"Ne o, komşular, bir derdiniz mi var?" diye sordu.

Adamlardan biri döndü ve tutuk bir tavırla, "Hiç, beyim; Laban Tall'un kulağına bir şey çalınmış da, o," dedi.

Çiftlik sahibi neşeyle, "Neymiş duyduğu?" diye sordu. "Bir evlenen, nişanlanan, yoksa ölen falan mı var? Söyle Laban! Yüzlerinize bakan, şu fiskoslarınızı gören de pek kötü bir haber almışsınız sanır."

Laban Tall, "Hayır, efendim, ölen yok," diye karşılık verdi.

Samway, "Keşke olaydı," diye fısıldadı.

Boldwood biraz sert, "Ne dedin, Samway?" diye sordu. "Bir diyeceğin varsa sesini yükselt. Yoksa bir dansa daha başla."

Samway, Laban'a dönerek, "Mrs. Troy geldi," dedi. "Söylemek istiyorsan şimdi söyle."

Çiftçi salonun karşı tarafındaki Bathsheba'ya, "Ne demek istediklerini biliyor musunuz?" diye sordu.

Bathsheba, "Hiç haberim yok," diye yanıtladı.

Kapıya hızlı hızlı vuruldu. Adamlardan biri hemen koştu, dışarı çıktı. Dönüp geldiğinde, "Mrs. Troy'u istiyorlar," dedi.

Bathsheba, "Hazırım," dedi. "Gerçi gelip alın dememiştim ya!"

Kapıdaki adam, "Bir yabancı, efendim," dedi.

"Yabancı mı?"

Boldwood, "İçeri buyursun," dedi.

Adam çağrıyı dışarıya iletti ve demin gördüğümüz

gibi yalnızca gözleri dışarıda kalacak gibi sarınıp sarmalanmış olan Troy eşikte belirdi.

Salona bir mezar sessizliği indi. Bütün gözler yeni gelene çevrilmişti. Onun buralarda olduğunu duyanlar anında tanımışlar; tanımayanlar şaşırmışlardı. Bathsheba'yla ilgilenen yoktu. O merdiven tırabzanına yaslanmış duruyordu. Kaşları iyice çatık, yüzü ölü gibi solgun, dudakları yarı aralık, gözleri camlaşarak kapıdaki adama dikilmişti.

Boldwood gelenin Troy olduğunu anlamayanlar arasındaydı. Neşeyle, "Buyrun buyrun, dostum, bizimle Noel onuruna kadeh kaldırın!" dedi.

O zaman Troy odanın orta yerine yürüdü; kasketini çıkardı; paltosunun yakasını indirdi ve Boldwood'un gözlerinin içine baktı. Feleğin her seferinde onunla alay etmek için gönderdiği kişinin, bundan önce de ortaya çıkarak onun huzurunu dağıtan, onu yıkan, mutluluğunu çalan kişinin bütün bunları gene yapmaya geldiğini Boldwood o zaman bile kavrayamadı. Troy alaylı alaylı gülmeye başladı. Boldwood onu ancak şimdi tanımıştı.

Troy karısına doğru döndü. Bathsheba'nın perişanlığı şimdi akıl almayacak ve sözle anlatılamayacak kertedeydi. Merdivenin en alt basamağına çökmüş, öylece oturuyordu. Dudakları masmavi kesilmiş, gözleri, bomboş, kocasına dikilmişti; gördüğünün bir karabasan olup olmadığını bilemezmiş gibi.

Sonra Troy konuştu.

"Bathsheba," dedi. "Seni almaya geldim."

Kadın karşılık vermedi.

"Hadi gel, eve gidelim; kalk."

Bathsheba hafifçe ayaklarını kıpırdattıysa da, yerinden kımıldamadı. Troy salonu geçerek onun yanına gitti.

"Hadi, hanımefendi, ne dediğimi duymuyor musunuz?" dedi buyruk verircesine.

Şöminenin yanından garip bir ses yükseldi; zindandan çıkarcasına uzak, boğuk bir ses. Bu tiz sesin Boldwood'dan çıktığını salondan hemen hemen hiç anlayan çıkmadı, diyebiliriz. Umutlarının birden kırılışı çiftçiyi kökünden değiştirmişti.

"Bathsheba, kocanla git."

Gene de Bathsheba yerinden kımıldamadı. Şu anda genç kadın baygın olmamakla birlikte, herhangi bir şey yapabilecek durumda da değildi.

Troy onu kendine doğru çekmek için elini uzatınca, Bathsheba hemen geriye doğru sindi. Onun gözle görülür korkusu Troy'u sinirlendirmişti. Genç adam karısının koluna yapıştı ve sertçe asıldı. Bathsheba'nın canı mı acıdı yoksa kocasının yalnızca dokunuşu bile onu dehşete mi düşürdü? Kimse anlayamadı. Ne var ki, genç kadın o anda çırpınarak hafif bir çığlık koparmıştı.

Çığlığın hemen bir-iki saniye ardından da, salonda yankılar yapan ve herkesi serseme çeviren apansız, sağır edici bir patlama oldu. Meşe kaplı duvarlar zangırdadı ve her yer gri bir dumanla doldu.

Herkes şaşkın şaşkın dönüp Boldwood'a baktı. Şöminenin yanındaki duvarda, birçok çiftlik evinde olduğu gibi, iki tüfek asılıydı. Kocasının tartaklamasıyla Bathsheba bağırınca Boldwood'un yüzündeki o yalın keder anlatımı değişmişti. Damarları şişmiş, gözlerinde çılgın bir bakış parlamıştı. Adam bir an içinde dönüp tüfeklerden birini kaptığı gibi nişan almış ve nişan almasıyla Troy'a ateş etmesi bir olmuştu.

Troy yere yıkıldı. İki erkeğin arasındaki uzaklık öylesine azdı ki, saçmalar hiç dağılmayarak kurşun gibi Troy'un gövdesine saplandı. Troy'un dudaklarından uzun, boğuk bir hırıltı döküldü; gövdesi önce bir kasıldı, sonra bir uzadı, daha sonra gevşedi ve kıpırtısız kaldı.

Dumanın arasından çiftçinin hâlâ tüfekle uğraştığını

gördüler. Bu bir çifteydi. Boldwood bu arada bir yolunu bulup mendilini tetiğe bağlamış, ayağını öbür uca dayayarak namluyu bu kez kendine doğru çevirmişti. Bunu ilk gören adamlarından Samway oldu ve hemen efendisinin üstüne atladı. Herkes dehşet içindeydi, Boldwood mendilin ucunu çekmişti bile; tüfek ikinci kez patladı ve saçmalar şans eseri Samway'i ıska geçerek yukarıdaki tavan atkısına saplandı.

Boldwood boğuk, zor duyulur bir sesle, "Neyse, fark etmez!" dedi. "Ölecek başka bir yol bulurum elbet!"

Samway'in elinden kurtulup karşıya yürüdü ve Bathsheba'nın elini öptü. Şapkasını giydi, kapıyı açtı ve dışarıdaki karanlıklara daldı, gitti. Onu alıkoymak kimsenin aklından geçmemişti.

LIV

Sarsıntıdan sonrası

Boldwood şoseye çıktı, Casterbridge'e doğru yöneldi. Düzenli, telaşsız adımlarla Yalbury Tepesi'ni ve gerideki düzlüğü aşıp Mellstock Tepesi'ni tırmandı ve saat on bir ile on iki arasında bozkırı geçerek kasabaya vardı. Sokaklar artık iyice tenhalaşmıştı, rüzgârda sallanan fenerlerin dalgalı ışıkları yalnızca sıra sıra gri dükkân kepenklerini ve onun ayak sesleriyle çınlayan beyaz kaldırımları aydınlatıyordu. Boldwood sağa saptı ve ağır taşlardan örülme bir kemerin demir çivili kapısı önünde durdu. Bu hapishanenin kapısıydı. Üzerinde sallanan fenerin ışığı yolcunun çıngırak ipini bulmasını sağladı.

Kapı sonunda açıldı ve bir kapıcı göründü. Çiftçi

ilerledi ve hafif sesle bir şeyler söyledi. Biraz sonra başka bir adam geldi. Boldwood içeri girdi; kapı ardından kapandı ve çiftçi bir daha dışarıdaki dünyaya hiç çıkmadı.

Bundan çok daha önce bütün Weatherbury köyü ayağa kalkmış, Boldwood'un toplantısını sona erdiren kanlı olay herkesçe duyulmuştu. Dışarıda olanların arasında felaketi ilk Gabriel Oak haber aldı. Boldwood'un gidişinden beş dakika kadar sonra salona girdiği zaman korkunç bir manzarayla karşılaştı. Bütün kadın konuklar, dehşet içinde, fırtınada koyun sürüsü gibi bir duvara sinmişlerdi; erkekler de ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Bathsheba'ysa değişmişti. Yerde, kocasının yanına oturmuş, onun başını kucağına almıştı. Bir eliyle mendilini onun göğsüne bastırmış ve hemen hiç kan akmamış olduğu halde yarayı örtmüştü; öbür eliyle de onun ellerinden birini sımsıkı tutuyordu. Kopan kıyamet onu kendine getirmişti. Komadan çıkmış ve hareket edebilme yeteneğini yeniden kazanmıştı. Düşününce olağan gibi görünen dayanıklılık örneklerine, insanların gerçek davranışlarında seyrek rastlanır. Bathsheba da şimdi çevresindekileri şaşkınlığa uğratıyordu, çünkü düşüncesiyle davranışı birbirine eşti; zaten uygulayamayacağı bir davranışı uygun gördüğü pek az olurdu. Bathsheba büyük adamların analarının yaratıldığı topraktan bir kadındı. Hanımların çaylı toplantılarında nefretle, dükkânlarda korkuyla karşılanır, buhranlı zamanlardaysa baş tacı edilirdi. Karısının kucağında kıpırtısız yatan Troy, şimdi o geniş salonun orta yerinde, bakışları üzerinde toplayan tek şeydi.

Gabriel Oak içeri girince Bathsheba başını kaldırdı ve makine gibi, "Gabriel," dedi. Gabriel onun yüzünü yalnızca o çok iyi bildiği çizgilerinden tanıdı; yoksa kadının bütün anlatımı silinmişti. "Hemen Casterbridge'e koş, bir doktor al getir. Yararı yok, sanıyorum, ama sen gene de git. Mr. Boldwood, kocamı vurdu da."

Onun bu gerçeği bu denli yalın ve basit sözlerle açıklayışı acıklı bir feryattan çok daha etkili oldu ve oradakilerin kafalarını toplamalarına yardım etti. Gabriel daha olayı doğru dürüst kavramaya fırsat bulamadan dışarı koştu, bir at eyerledi ve Casterbridge'e sürdü. Bu işe başka bir adam salıp kendisinin evde kalmasının daha doğru olacağını bir kilometre yol gittikten sonra düşündü. Çiftçi Boldwood'a ne olmuştu acaba? Onu da aramak gerekecekti. Delirmiş miydi adam, yoksa bir kavga mı olmuştu? Hem Troy oraya nasıl gitmişti? Nereden gelmişti? Denizin dibinde sanılan bir adamın böyle yeniden ortaya çıkması nasıl olabilmişti? Çiftçinin evine gitmeden hemen önce duyduğu bir söylenti Gabriel'i Troy'un varlığına bir dereceye kadar hazırlamışsa da, bu haberi daha tartacak vakit bulamadan karşılaştığı ölümlü olay kafasını büsbütün dağıtmıştı. Her neyse, başka bir haberci göndermenin zamanı geçmişti artık. Gabriel at koşturmayı sürdürdü. Kafasında burgulanan bütün bu soruların heyecanı arasında Casterbridge'e beş kilometre kadar yaklaştığı zaman, karanlık çitlerin dibi sıra kendiyle aynı yönde yaya ilerleyen, dik omuzlu karaltıyı görmedi bile.

Yolun uzunluğu, saatin geçliğiyle havanın karanlığından doğan başkaca engeller, Dr. Aldritch'i geciktirdi. Tüfeğin patlamasıyla onun eve girmesinin arasında hemen hemen üç saat geçti. Gabriel olup bitenleri resmî yerlere haber vermek zorunluluğu yüzünden Casterbridge'de kaldı ve bu arada Çiftçi Boldwood'un da gelerek kendiliğinden teslim olduğunu öğrendi.

Bu arada telaşla Boldwood'un evine giren doktor, salonu karanlık ve bomboş buldu. Evin arkasına dolanınca mutfakta yaşlı bir adam buldu ve onu sorguya çekti. İhtiyar, "Onu kendi evine taşıttı o, doktor bey," dedi.

"Kim yani?" diye sordu doktor.

"Mrs. Troy. Adam ölmüştü, efendim."

Bu şaşırtıcı bir haberdi.

Doktor, "Mrs. Troy'un böyle bir şey yapmaya hakkı yoktu!" dedi. "Bir soruşturma olacak elbet; o zamana kadar beklemeliydi de, ne derlerse onu yapmalıydı."

"Evet, doktor bey. Yasal yolların ne olduğu öğrenilene kadar beklesin diye söylediler ona. Gel gör ki o, yasa bana vız gelir, dedi. İngiltere'nin bütün adlî doktorları bir araya gelse, kocamın ölüsünü böyle ortada, göz önünde bırakamam, dedi."

Dr. Aldritch gene hemen arabasına atlayarak yokuş yukarı, Bathsheba'nın evine sürdü. İlk gördüğü kimse, şu son birkaç saat içinde ufalıp büyümüşe benzeyen Liddy' cik oldu.

Doktor, "Ne yaptınız?" diye sordu.

Liddy, soluğu kesilmişçesine, "Bilmiyorum, doktor bey," diye karşılık verdi. "Her şeyi hanımefendi yaptı."

"Nerede kendisi?"

"Yukarda, onunla birlikte. Onu eve getirip yukarı çıkardıkları zaman hanım dedi ki, adamlarının yardımına artık ihtiyacı kalmadığını söyledi. Sonra beni çağırdı, banyoyu doldurttu; sonra da gidip yatsan iyi olacak, dedi bana; çünkü hasta gibi bir duruşun var, dedi. Derken onunla baş başa, kilitledi oda kapısını içerden; ne hasta-bakıcı ne de başka kimseyi yanına almadı. Ben gene de, belki beni isteyeceği olur, diye bitişik odaya gitmeye karar verdim. Bir saatten fazla, kıpırdadı durdu içerde. Yalnızca bir kez dışarı çıktı. O da yeni mum istemeye, kendisininkiler yanıp bitmiş de. Siz ve papaz efendi gelince kendisine haber vermemizi söyledi, efendim."

Gabriel bu sırada Papaz Thirdly ile birlikte içeri girdi ve en önde Liddy Smallbury, hepsi birden yukarı çıktılar. Sahanlığa vardıklarında her yer mezar sessizliği içindeydi. Liddy kapıyı tıklattı, içeriden Bathsheba'nın yaklaşan etek hışırtısı duyuldu. Anahtar kilitte döndü ve Bathshe-

ba kapıyı açtı. Heyecansız, hatta biraz donuk duruyordu; Melpomene'nin[1] hafifçe canlanmış bir heykeli.

Yalnızca dudakları oynayarak, "Ha, Dr. Aldritch, geldiniz demek," dedi ve kapıyı iyice açtı. "Mr. Thirdly, siz de buradasınız. Her iş tamam artık; onu herkes görebilir." Papazın yanından geçerek sahanlığın karşı tarafına doğru yürüdü ve başka bir odaya girdi.

Onun boşaltıp ölüm odası yaptığı bu odanın kapısından içeri bakanlar, dolapların üzerinde yanan mumların ışığında, karşıki yatağın üzerinde yatan beyazlara sarılı ince, uzun bir şekil gördüler. Her şey yollu yolunca yapılmışa benzerdi. Doktor içeri girdi ve birkaç dakika sonra gene sahanlığa, Gabriel'le papazın hâlâ beklemekte oldukları yere geldi.

Alçak, ağır bir sesle, "Gerçekten de her şey tamam, hazır durumda," diye konuştu. "Cenaze soyulup yıkanmış, kefene sarılmış. Ulu Tanrım! Bu gencecik kız, bir başına! Demir gibi sinirlere sahip olsa gerek!"

"Yalnızca bir kadının yüreğine," diye bir fısıltı kulaklarına doğru üflendi ve dönüp bakınca Bathsheba'nın yanlarına gelmiş olduğunu gördüler. Sonra, dayanıklılığının daha çok bir irade işi olduğunu göstermek istercesine genç kadın sessizce yere çöktü ve aralarında, şekilsiz bir kumaş yığınıymışçasına yığıldı kaldı. İnsanüstü irade gücüne artık gerek kalmadığını anlar anlamaz, gücü tükenivermişti.

Onu başka bir odaya aldılar. Troy'un işine yaramayan doktor bakımı, bir süre baygınlıktan kurtulamayan Bathsheba için çok yararlı oldu. Onu yatağına yatırdılar. Gabriel, doktordan korkulacak bir durum olmadığını öğrenince, oradan ayrıldı. Bathsheba'nın başucunda bekleyen

1. Zeus'un kızları olan dokuz Musadan trajedi tanrıçası. (Y.N.)

Liddy, korkunç gecenin sürüklenerek geçen karanlık saatleri boyunca, hanımının durup durup, fısıltıyla, "Bütün suç bende, nasıl yaşayabilirim?" diye inlediğini duydu. "Ulu Tanrım, nasıl yaşayabilirim?"

LV

Mart ayı - "Bathsheba Boldwood"

Hemen mart ayına, mart ayında güneşsiz, kırağısız ve çiysiz bir rüzgârlı güne geçiyoruz. Weatherbury'yle Casterbridge arasında hemen hemen yarı yola düşen Yalbury Tepesi'nde, anayolun tepeyi tırmandığı yerde bir kalabalık toplanmıştı. Bunlardan çoğunun gözleri durup durup uzaklara, kuzey yönüne doğru dönüyordu. Kalabalık, işsiz güçsüzlerden, birkaç mızrak oyuncusu ve iki borazancıdan oluşmuştu. Orta yerde birkaç araba duruyordu ki, bunların birinde şerif vardı. İşsiz güçsüzlerin arasında birçok Weatherbury'li erkek ve çocuk bulunuyordu.

Bunlardan Joseph Poorgrass'la Jan Coggan'ı ve Cainy Ball'u sayabiliriz.

Yarım saatin sonunda, gözlerinin dikilmiş olduğu yönde hafif bir toz bulutu yükseldi ve iki yargıcı getiren araba yokuşu tırmanarak tepede durdu. Yargıç araba değiştirirken şiş yanaklı borazancılar bir "tat-ta-ra-tat-ta" tutturdular ve mızraklılar sıraya dizildiler. Sonra Weatherbury köyünden olanların dışında hepsi kasaba yoluna düzüldüler. Weatherbury'lilerse yargıcın yola çıktığını görür görmez gene tarlaya, işbaşına döndüler.

Yolda yürürlerken Jan Coggan, "Joseph be, senin

arabaya iyice sokulduğunu gördüm," dedi. "Yargıç Hazretleri'nin yüzünü yakından görebildin mi?"

"Gördüm," dedi Joseph. "Yiyecek gibi, alıcı gözüyle baktım ona. Gözlerinde acıma okunuyordu; yani şu önemli günümüzde doğru konuşmamız gerekirse, benden yana olan gözünde."

Jan Coggan, "Ne yapalım, hayırlısı olsun, her ne kadar kötü olacağa benzerse de," dedi. "Ben kendim mahkemeye gitmeyeceğim; sizlerden çağrılmayanlarınızın da gitmemenizi salık veririm. Bizim orada, kukla seyreder gibi kendine baktığımızı görmek adamcağızın aklını büsbütün karıştırır."

Joseph, "Tam benim bu sabah söylediğim şey!" dedi. "Her zamanki filozofluğumla, adalet onu tartısında tartmaya geldi; eğer tartısı eksik çıkarsa, vebali günahı onun boynuna, dedim. Yanımda duranlardan biri de, hay ağzını öpeyim, böyle güzel konuşanı can kulağıyla dinlemek gerek, dedi. Ne var ki, ben bunun üstünde durmak istemiyorum. Şunun şurasında üç buçuk laf ettik diye şişinecek değiliz ya! Gerçi bazı adamların lafları, Tanrı kelamı gibi dilden dile gezer ama, biz kim, onlar kim!"

"Gerçekten de öyle, Joseph. Şimdi, komşular, dediğim gibi, herkes evinde otursun."

Bu karara boyun eğildi ve o gün herkes heyecanla haber bekledi. Neyse ki, o gün öğleden sonra ortaya çıkan bir durum, onları biraz oyalamaya yaradı ve Boldwood'un davranışına ve hareketlerine bundan önceki olayların hepsinden daha fazla ışık tuttu.

Çiftçinin Greenhill Panayırı'ndaki günden o Noel gecesine kadar görülmedik bir heyecan içinde olduğu yakınlarınca biliniyordu. Gene de Gabriel Oak'la Bathsheba dışında hiç kimse onun davranışlarının açık bir delirme belirtisi olduğundan kuşkulanmamıştı. Bathsheba'yla Gabriel bile ancak zaman zaman sezmişlerdi

bunu. O gün çiftçinin evinin kilitli bir dolabında insanı şaşkınlığa düşüren birtakım eşyalar bulundu: Çeşitli pahalı kumaşlardan yapılma, takım takım kadın giysileri vardı; hepsi Bathsheba'nın sevdiği renklerden seçilmiş ipekler, satenler, poplin ve kadifeler. Biri siyah samur, öbürü erminden iki muflon vardı. Ve hepsinden önemlisi, bir mücevher kutusunun içinde, dört tane çok ağır altın bilezik ve çok sayıda madalyon ve yüzük vardı; hepsi üstün işçilikte ve değerli. Bütün bunlar çeşitli zamanlarda Bath'tan ve başka yerlerden satın alınarak gizlice eve getirilmişti. Hepsi de dikkatle kâğıtlara sarılmış ve her paketin üzerine "Bathsheba Boldwood" yazılarak altına da altı yıl sonraki tarih atılmıştı.

Bir adamın karasevda ve üzüntü yüzünden aklını oynatışının bu biraz da yürek burkucu belirtileri, Warren'in Birahanesi'nde konuşma konusu olurken Gabriel Oak içeri girdi ve Casterbridge'den mahkeme kararının haberini getirdi. Vakit öğleden sonraydı ve ocaktan vuran ışıkta, karar, onun yüzünde açıkça okunabiliyordu: Herkesin tahmin etmiş olduğu gibi Çiftçi Boldwood suçunu itiraf etmiş ve ölüm hükmünü giymişti.

Çiftçinin son günlerindeki hareketlerinden sorumlu tutulamayacağı kanısı gitgide yaygınlaşmaya başladı. Duruşmadan önce ortaya çıkan gerçekler de bunu gösterir nitelikte olmakla birlikte, hiçbiri Boldwood'un akli durumunun incelenmesini sağlayabilecek ağırlıkta değildi. Gariptir, şimdi delilik olasılığı benimsenmişti ya, herkes ancak akıl bozukluğuna yorulabilecek bir sürü olay ve durum hatırlamaya başladı! Bunların arasında adamcağızın geçen yaz kendi ekinlerini göz göre göre çürütmesi de vardı.

İçişleri Bakanlığı'na bir dilekçe yazılarak mahkeme kararının değiştirilmesini haklı gösterebilecek durumlar anlatıldı. Bu gibi olaylarda böyle dilekçelerin çok imzalı

olması olağandır, ama bu kez öyle olmadı, çünkü Boldwood Casterbridge'deki esnaf arasında fazla dost edinmemişti. Gerekli eşyasını doğrudan doğruya toptancıdan getirir ve böylelikle taşra düzeninin ana kuralına uymamak küstahlığını gösterirdi. Bu kurala göre Tanrı, taşra köylerini taşra kasabalarına müşteri yetiştirsin diye yaratmıştır. Casterbridge esnafına sorarsanız bu kuraldan ayrılan birisi Tanrı buyrukları konusunda da aklını şaşırmış olabilirdi. Dilekçeyi yazanlar, son zamanlarda ortaya çıkan gerçekleri belki de aşırı bir duyarlıkla değerlendirmiş olan bir avuç yufka yürekli insandı. Bunlar ileri sürdükleri yeni kanıtlarla ortadaki suçun kasıtla işlenmiş cinayet sınıfından çıkarılarak, bilinçsiz bir delilik eylemi sayılacağını umuyorlardı.

Dilekçenin yanıtı Weatherbury'de acıma ve merakla bekleniyordu. İdam cezasının yerine getirilmesi, kararın alınmasından on beş gün kadar sonraki bir cumartesi, saat sekize bırakılmıştı. Cuma günü saat öğleyi geçtiği halde hâlâ bir yanıt gelmiş değildi. O sırada Gabriel, Çiftçi Boldwood'la vedalaşmak için gittiği Casterbridge Cezaevi'nden çıktı ve kasabanın içinden geçmemek amacıyla bir yan sokağa saptı. En son evi de geçince bir çekiç sesi duydu ve eğik duran başını kaldırarak bir an arkasına baktı. Bacaların üzerinden cezaevinin ön duvarının, güneşte parıl parıl yanan üst kısmını görebiliyordu. Mazgallı duvarın içinde marangozlar uzun bir direği dikmek uğraşı içindeydiler. Gabriel hemen başını çevirdi ve adımlarını sıklaştırarak yürüdü gitti.

Köye vardığında karanlık basmıştı. Köyün yarısı onu karşılamaya çıktı.

Gabriel yorgun ve bezgin, "Hiç haber yok," dedi. "Korkarım umut yok. Onun yanından geliyorum şimdi. İki saatten fazla kaldım."

Jacob Smallbury, "Bu işi delirdiğinden yaptığına sen

gerçekten inanıyor musun?" diye sordu.

"İnanıyorum desem pek de doğruyu söylemiş olmam. Neyse canım, bunu başka zaman da görüşebiliriz. Hanımda bir değişiklik var mı bari?"

"Hiç yok."

"Aşağıya indi mi?"

"Hayır. Yazık, öyle güzel kendini toparlamıştı ki! Oysa şimdi Noel gecesindeki durumundan pek farklı değil, zavallı. Senin gelip gelmediğini, haber çıkıp çıkmadığını sorup duruyor; öyle ki insan ona karşılık vermekten beziyor. Gidip haber vereyim mi senin döndüğünü?"

"Yok. Henüz umut var. Yalnız ben kasabada fazla kalamadım, onu gördükten sonra. Bu yüzden şimdi Laban... Laban burada, değil mi?"

"Buradayım," dedi Laban.

"Ben şöyle kararlaştırdım: Sen bu gece geç vakit kasabaya gideceksin. Saat dokuz sularında yola çık, bir süre orada bekle; eve saat on ikiye doğru dön. Dediklerine göre bu gece saat on bire kadar bir haber çıkmazsa, hiç umut kalmadı demekmiş."

Liddy, "Ah, canım bağışlasalar!" dedi. "Yoksa hanımcık da aklını oynatacak. Zavallı, neler çekti; en taş yürekler bile erir!"

Jan Coggan, "Çok değişti mi?" diye sordu.

Liddy, "Zavallı hanımcığı Noel'den beri görmediysen tanıyamazsın," dedi. "Bakışları öyle acı dolu ki, aynı kadın değil sanırsın. Daha iki yıl önce aklı havada bir kızdı, bir de şu haline bak!"

Laban kararlaştırıldığı gibi yola çıktı. O gece saat on birde köylülerin birçoğu Casterbridge şosesine çıkarak onun yolunu gözlemeye koyuldular. Gabriel Oak ve Bathsheba'nın hemen bütün adamları da oradaydı. Gerçi Gabriel vicdanen çiftçinin ölmesi gerektiğine inanıyordu, gene de kurtulmasını yürekten diliyordu, çünkü onu bir-

çok yönden çok sevmiş ve beğenmişti. Sonunda, hepsinin yorgun düştüğü bir sırada uzaktan nal sesleri duyuldu:

Önce otlar arasında donuk ve boğuk
Sonra köy yolunda çınladı nallar
Doludizgin yaklaştıkça yaklaştı.[1]

Jan Coggan, "Şimdi artık öğreniriz ne olduğunu," dedi, hepsi de üzerinde durdukları yamaçtan yola indiler. Atlı, aralarına girip durdu.

"Sen misin, Laban?" diye sordu Gabriel.

"Evet, af çıktı! Ölmüyor. Kraliçe Hazretleri'nin dilediği sürece hapis yatacak."

Jan Coggan yüreği dolup taşarak, "Yaşasın!" dedi. "Tanrı henüz Şeytan'a yenilmemiş demek!"

LVI

Yapayalnız bir güzel - En sonunda

Bathsheba baharla birlikte yeniden can buldu. Geçirdiği ateşli hastalıktan sonra üzerine gelen bitkinlik, bütün konular aydınlığa kavuştukça gözle görülür derecede hafiflemişti.

Gene de artık zamanının çoğunu yalnız geçirerek evinde oturuyordu. Gittiği en uzak yer bahçeydi. Herkesten, hatta Liddy'den bile kaçınıyordu. Kimseye içini açmıyor, kimsenin yakınlığını istemiyordu.

1. İskoçyalı yazar ve şair Sir Walter Scott'un (1771-1832) "Marmion" adlı şiirinden. (Y.N.)

Yaz ilerledikçe zamanının daha çoğunu açık havada geçirmeye başladı. Gene de hâlâ ne ata biniyor ne de eskisi gibi işlere kendisi göz kulak oluyordu. Ağustosta bir akşamüzeri, o kanlı Noel gecesinden beri ilk olarak anayola çıktı ve köye gitti. Yüzünün eski rengi hâlâ yerine gelmemişti. Bu kâğıt gibi beyazlık, giysilerinin simsiyahlığıyla çelişiyor ve ona sanki doğadışı bir görünüm veriyordu. Alanın köşesinde, kilisenin hemen hemen karşısına düşen küçük bir dükkânın önüne geldiği sırada, kilisenin içinden ilahi sesleri duydu ve korodakilerin prova yapmakta olduklarını anladı. Karşı kaldırıma geçti, bahçe kapısını açtı ve mezarlığa girdi. Pencerelerin yüksek pervazları onu kilisenin içindekilerin gözünden gizlemeye yarıyordu. Genç kadının kimseye görünmemeye çalışarak gittiği yer, Troy'un bir gece çiçek dikmeye çalıştığı yerdi: Fanny Robin'in mermer mezarı.

Mezar taşında yazılanları baştan sona okuyunca Bathsheba'nın yüzünde bir hoşnutluk kıpırtısı oldu.

Önce Troy'un yazdığı sözler:

EKİM 18..'DE 20 YAŞINDA ÖLEN
FANNY ROBIN'İN ÇOK SEVGİLİ RUHU İÇİN
FRANCIS TROY TARAFINDAN DİKİLMİŞTİR

Bunun altına şimdi yeni satırlar kazılmıştı:

AYNI TAŞIN ALTINDA YUKARIDA ADI GEÇEN
24 ARALIK 18...'DE 26 YAŞINDA ÖLEN FRANCIS
TROY YATIYOR

Bathsheba orada durmuş, dalgın dalgın bunları okurken kilisenin orgu yeniden çalınmaya başladı ve Bathsheba usulca sundurmaya giderek kulak verdi. Kapı kapalıydı. Koro yeni bir ilahiyi öğreniyordu. Bathsheba'nın

içinde, son aylarda bütünüyle ölmüş sandığı birtakım duygular kıpırdadı. Çocukların o tatlı, incecik sesleri, hiç düşünüp anlamaksızın, tane tane söyledikleri sözleri onun kulağına ulaştırıyordu:

Yol göster bana,
Karanlıklar içinde
Yol göster, lütufkâr ışık, çepeçevre.

Birçok kadın gibi Bathsheba'nın duyguları da bir dereceye kadar esintilerine bağlıydı. Şimdi de boğazına koca bir yumru gelip takıldı ve gözleri yandı. Genç kadın gözyaşlarını tutmamaya karar verdi ve yaşlar sel gibi boşandı. Bir kere neden ağladığını bilmeksizin ağlamaya başlamıştı ya, bu kez de çok iyi bildiği bir sürü düşüncenin beynine üşüşmesi yüzünden bir türlü susamıyordu. Şu içerideki çocuklar gibi, söyledikleri sözlerin anlamından habersiz, böyle bir yalvarışa gerek duymayacak kadar masum olabilmek için, neler neler vermezdi ki! Başından geçen kısa serüvenin bütün ateşli sahneleri o anda eskisinden daha şiddetle gözünün önünde canlanır gibi oldu; sırasında soğuk geçen sahneler bile şimdi heyecan kazandı. Gene de içini bürüyen bu acı, eskiden kalma bir dert değil de, bir mutluluk gibi geldi ona.

Yüzü ellerine gömülü olduğundan sessizce sundurmaya çıkan kişiyi görmedi. Bu kişi onu görünce önce çekilecek gibi yaptı, sonra durdu ve ona baktı. Bathsheba bir süre başını kaldırmadı; sonunda kaldırdığı zaman yüzü ıslak, gözleri yaş içindeydi. Sıkılarak, "Gabriel!" diye hafifçe bağırdı. "Ne zamandır buradasın sen?"

Gabriel saygılı bir tavırla, "Birkaç dakika oluyor, efendim," dedi.

Bathsheba, "İçeriye mi giriyordun?" diye sordu.

Ve içeriden onun duygularını dile getirircesine sesler geldi:

Gösterişi severdim, korkuma karşın,
Gurur irademe egemendi, unut geçmiş yılları.

Gabriel, "Evet," diye yanıtladı. "Ben korodaki baslardan biriyim, biliyorsunuz. Kaç aydır korodayım."

"Öyle mi, haberim yoktu. Ben gideyim öyleyse."

Çocuklar, "Çoktan sevip sonunda yitirdiğim..." diye şarkı söylüyorlardı.

"Benim yüzümden kaçmayın, hanımefendi. Ben bu akşam gitmesem de olur."

"Yok canım... kaçtığım falan yok."

Sonra bir an sessiz durdular. İkisi de utanmışlardı ve Bathsheba ağlamaktan ıslanıp kızaran yüzünü belli etmeden silmeye çalışıyordu. Sonunda Gabriel, "Sizi görmeyeli... sizinle konuşmayalı, çok zaman oluyor, değil mi?" diye mırıldandı. Gene de acı anılar uyandırmak istemediğinden hemen konuyu değiştirdi: "Siz de kiliseye mi gidiyordunuz?"

"Yok. Mezar taşını görmeye gelmiştim, bakalım yazıyı istediğim gibi yazdılar mı diye. Gabriel benimle açık konuşmaktan çekinme. Şu sırada ikimizin de aklında aynı konu var, biliyorum."

"Peki, istediğiniz gibi yazmışlar mı?"

"Evet. Görmedinse gel bak."

Böylece birlikte gittiler ve mezar taşını okudular. Gabriel taşın üstündeki tarihi görünce, "Sekiz ay olmuş!" dedi. "Bana dün gibi geliyor."

"Bana da yıllar önce olmuş gibi geliyor. Sanki uzun yıllar önce olmuş ve ben bu arada ölmüşüm. Şimdi artık ben evime gidiyorum, Gabriel."

Gabriel onun arkasından yürüdü. Biraz duraksaya-

rak, "Sizinle ufak bir konuyu konuşmak istiyordum," dedi. "Bir iş konusu. İzin verirseniz şimdi söyleyeyim."

"Elbet. Buyur, söyle."

"Durum şu: Yakında çiftliğinizin yönetiminden çekilmem olasılığı var da, Mrs. Troy. Kısacası İngiltere'den ayrılmayı düşünüyorum. Hemen değil, önümüzdeki bahara."

Bathsheba şaşkınlık ve içten bir üzüntüyle, "İngiltere'den ayrılıyor musun?" dedi. "Ama Gabriel, neden yapıyorsun bunu?"

Gabriel kesik kesik, "Bilmem... öylesi hayırlıymış gibi geldi de," diye karşılık verdi. "Talihimi California'da denemeye karar verdim."

"Ama herkes senin zavallı Mr. Boldwood'un çiftliğini tutacağını sanıyor."

"İlk öneriyi bana yaptıkları doğrudur. Ne var ki, henüz ortada verilmiş bir karar yok. Ben de bazı nedenlerden ötürü buradan uzaklaşmak istiyorum. Mr. Boldwood'un çiftliğinde bir yıllık kâhyalık süremi dolduracağım, o kadar."

"Peki, ya ben ne yapacağım sensiz? Gabriel, bence gitmen hiç doğru değil. O kadar uzun zamandır benim yanımdasın ki... birlikte iyi günler de geçirdik, kara günler de... gitmen taş yüreklilik gibi geliyor. Oysa ben düşünüyordum da, öbür çiftliği tutsan bile bana yardım eder, benim çiftliğime göz kulak oluverirsin, diye içimden geçiriyordum. Sen ise kalkıp gidiyorsun!"

"Kalsam seve seve yardım ederdim."

"Ne var ki gidiyorsun; benim şu en çaresiz durumumda!"

Gabriel üzgün bir sesle, "Evet, işin kötü yanı bu," dedi. "Öte yandan, beni gitmeye zorlayan da asıl bu çaresizlik ya işte!" Sonra Gabriel bir an önce gitmek isteğini gizleyemeyerek, "İyi günler, hanımefendi," dedi ve hemen mezarlıktan dışarı çıktı.

Bathsheba evine döndü. Kafası yepyeni bir tasayla doluydu şimdi. Bu öldürücü olmaktan çok can sıkıcı bir tasaydı ve düşüncelerini, yaşamındaki değişmez karamsarlıktan uzaklaştırdığı için bir bakıma yararlı bile sayılabilirdi. Genç kadının aklı fikri Gabriel Oak'la ve onun kendisinden kaçmak dileğiyle doluydu. Bathsheba şimdi son aylardaki bazı olayları hatırlıyordu. Gabriel'le ilgili olan bu olaylar tek tek ele alındığında önemsizdi de, hepsi bir araya gelince Gabriel'in ondan kaçındığını ortaya vuruyordu. En sonunda, genç kadın eski emektarın kendini bırakıp kaçmak üzere oluşunu ta can evinde bir büyük acı gibi duydu. Bütün dünya Bathsheba'nın karşısındayken Bathsheba'ya inanmış ve onu tutmuş olan Gabriel de herkes gibi ondan bezmiş, yüz çevirmişti ve onu, hayatla tek başına cebelleşsin diye yapayalnız bırakıp gidiyordu...

Üç hafta geçti. Gabriel'in ilgisizliğinin kanıtları gitgide artıyordu. Bathsheba farkına vardı ki, Gabriel çiftlik hesaplarını gördükleri küçük çalışma odasına gireceği yerde artık hanımın ayakta olabileceği saatlerde hiç gelmiyor; ancak onun oralarda bulunmasının pek olağan olmadığı saatlerde uğruyordu. Talimat istediği zaman başlıksız ve imzasız bir pusula ya da ağızdan bir haber göndererek hanımını aynı yoldan karşılık vermek zorunda bırakıyordu. Zavallı Bathsheba şimdi dünyanın en dayanılmaz işkencelerinden biriyle, küçük görüldüğü inancıyla kıvranıyordu.

Bu iç karartıcı düşünce ve duygular arasında, tasa dolu bir güz geçti ve gene Noel gelip çattı. Bathsheba'nın resmî dulluğu ilk yılını ve yalnız kalışı da yirmi sekizinci ayını doldurmuş oluyordu. Genç kadın duygularını gözden geçirince şaşıp kalıyordu. Çünkü gariptir ki, mevsimin canlandırması gereken anılar, yani Boldwood'un evinde olup bitenler onu hiç üzmüyordu da, herkesin,

bilinmez neden kendini yüzüstü bıraktığı ve Gabriel'in de bu vefasızlar kervanının önderi olduğu düşüncesi onu kahrediyordu. Noel günü kiliseden çıkarken, biraz önce yukarı balkondan tasasızca yükselen bas sesini duyduğu Gabriel'in gene eskisi gibi yoluna çıkmasını umarak çevresine bakındı. İşte genç adam her zamanki gibi onun ardı sıra geliyordu. Ne var ki, Bathsheba'nın dönüp baktığını görünce başını çevirdi ve kapıdan çıkar çıkmaz başka bir yola saparak gözden silindi.

Bathsheba en büyük silleyi ertesi sabah yedi. Çoktandır beklediği bir şeydi bu: Gabriel'den, Müjde Yortusu'ndan sonra kontratını yenilemeyeceğini bildiren resmî bir yazı.

Bu mektubu alınca Bathsheba oturdu ve eni konu ağladı, hem de acı acı. Gabriel'in umutsuz aşkını kendi yaşantısının bölünmez bir parçası ve doğal bir hak sayagelmişti. Şimdi genç adamın bu aşkı böyle, kendi keyfince çekip aldığını görmek onu yaralıyor, çökertiyordu. Sonra yeni baştan kendi yağıyla kavrulmak zorunda kalacağını düşünmek de kafasını allak bullak ediyordu. Borsaya gidip çekişecek, alışveriş yapacak gücü bir daha ömründe bulamayacağını sanıyordu. Troy'un ölümünden beri bütün satış ve panayırlara onun adına Gabriel katılmış, kendi işlerinin yanı sıra onun işlerini de yürütmüştü. Bathsheba şimdi ne yapacaktı? Hayatı bir çöle dönüyordu...

O akşam Bathsheba'nın içine öyle bir kasvet çökmüştü ki! Bildiği tek gerçek dostluğu yitirmenin acısı içinde, esirgenmeye ve sıcak bir yakınlığa susamış bir durumda, peleriniyle şapkasını giydi ve gün battıktan hemen sonra Gabriel'in evine yollandı. Birkaç günlük yeniayın soluk, pembemsi sarı ışığı yolunu aydınlatıyordu.

Pencereden, içerideki ocakta gürül gürül bir ateş yandığı görülüyordu, ama ortada kimse yoktu. Bathsheba kapıya çekinerek vurdu. Sonra dul bir kadının yalnız

yaşayan bir bekâr erkeği görmeye gitmesinin belki de yakışık almayacağını düşündü; kadın her ne kadar erkeğin patronu olsa ve iş konuşmaya gelse bile.

Gabriel kapıyı açtı ve yeniayın ışığı alnına vurdu.

"Mr. Oak," dedi Bathsheba olgun bir sesle.

Gabriel, "Evet, benim," diye yanıtladı. "Acaba kiminle görü..! Ah, ne aptalım, hanımcığım, tanıyamadım sizi!"

Genç kadın acınacak bir sesle, "Yakında senin hanımın olmaktan çıkacağım artık, değil mi, Gabriel?" dedi.

"Öyle sanırım. İçeri buyurmaz mısınız, hanımefendi? Ha, bir lamba yakayım," diye Gabriel biraz tutuk konuştu.

"Hanım konukları ağırlamaya alışık olmadığım için korkarım doğru dürüst bir düzenim yok. Oturmaz mısınız lütfen? Burada bir sandalye var, bir de şurda. Hepsi de yazık ki tahta. Sözümona yenilerini alacaktım."

Gabriel hanımı otursun diye iki-üç sandalye çekti.

Böylece Bathsheba oturdu. Gabriel de oturdu. Ateşin ışığı yüzlerinde ve çevredeki,

Yıllar yılı ellenmekten
Cila yemiş gibi parlak,[1]

eski eşyaların üzerinde oynaşıyordu. Birbirlerini oldukça yakından tanıyan bu iki insanın, şimdi yeni bir yerde, yeni koşullar altında buluştular diye, böyle sıkılıp tutuk durmaları ne garipti! Tarlada ya da Bathsheba'nın evinde birlikteyken hiç sıkılganlık ve çekingenlik duymazlardı. Ama şimdi Gabriel ev sahibi rolündeydi ya, gene yabancı oldukları günlere dönüvermiş gibiydiler.

"Kalkıp gelişimi yadırgayacaksın, ama..."

1. İngiliz yazar ve şair William Barnes'ın (1801-1886) "Woak Tepesi" adlı şiirinden. (Y.N.)

"Yok canım, hiç de değil."

"Yalnız, düşündüm de, Gabriel, acaba seni gücendirdim de ondan mı gidiyorsun diye bir kurt düştü içime. Yiyip bitirdim kendimi; sonunda duramayıp geldim işte."

"Beni gücendirmek mi? Sen çok yaşa Bathsheba! Sanki beni gücendirebilirmişsin gibi!"

Genç kadın sevinerek, "Gücenmedin mi?" diye sordu. "Peki, neden gidiyorsun öyleyse?"

Gabriel içtenlikle, "Gitmiyorum ki!" diye karşılık verdi. "Sana onu söylediğim zaman, benim kalmamı isteyeceğini bilmiyordum, yoksa aklımdan bile geçirmezdim. Küçük Weatherbury Çiftliği'ni kiraladım; Müjde Yortusu'nda başına geçiyorum. Çoktandır çiftlikten pay aldığımı biliyorsun. Gene de bu senin işlerine eskisi gibi bakmama engel olmazdı ya, köylüler öyle şeyler söylüyorlardı ki!"

Bathsheba şaşkınlıkla, "Ne?" diye sordu. "Bizimle ilgili mi? Ne olabilir?"

"Söyleyemem sana."

"Söylesen daha yerinde olur, sanıyorum. Çok kez bana akıl hocalığı yaptın; şimdi gene yapmaktan niçin çekiniyorsun bilmem."

"Bu kez senin yaptığın bir iş yok ortada. Uzun sözün kısası şu. Herkes benim burada zavallı Boldwood'un çiftliğini alıp, sonunda bir gün seni ele geçirmek niyetiyle oyalandığımı söylüyor."

"Beni ele geçirmek mi? Ne demek bu?"

"Seninle evlenmek demek, açıkçası. Söylememi sen istedin; onun için bana sakın kızma."

Genç kadın Gabriel'in korktuğu gibi, kulağı dibinde top patlamışçasına telaşlanmadı. Hafif sesle, "Benimle evlenmek mi!" dedi. "Bunu demek istediğini anlayamadımdı. Böyle bir şeyi düşünmek çok gülünç, çok erken!"

"Evet, elbet çok gülünç ya! Benim böyle bir şeyde hiç gönlüm yok; bunca zamandır artık anlaşılmış olmalı. Öyle ya, dünyada evlenmek isteyeceğim en son kadın sensin, herhalde. Çok gülünç, senin dediğin gibi."

"Ben ço... çok... erken demiştim."

"Yanlışını çıkardığım için özür dilerim ama, çok gülünç dedin. Ben de aynı kanıdayım."

Bathsheba gözlerinde yaşlarla, "Ben de özür dilerim ama, ben, çok erken, dedim!" diye karşılık verdi. "Her neyse, hiç, zerrece önemi yok. Yalnız ben, çok erken, demek istemiştim. Gerçekten öyle demek istemiştim; bana inanmalısın."

Gabriel uzun uzun onun yüzüne baktı. Ne var ki, ateşin ışığı hafif olduğundan pek bir şey göremedi. Daha yaklaşarak, "Bathsheba," dedi, şaşkın, yumuşacık bir sesle, "tek bir şeyi bilebilseydim; izin verir miydin seni sevip elde etmeme, seninle evlenmeme? Ah, bilebilseydim bunu!"

"Yazık ki hiç öğrenemeyeceksin."

"Neden?"

"Sormuyorsun da ondan."

Gabriel, "Hah-ha!" diye için için bir sevinçle güldü. "Bir tane sevdiğim benim..."

Genç kadın, "Bana bu sabahki o sert mektubu göndermeyecektin," diye onun sözünü kesti. "Bu da gösterir ki, ben senin umurunda bile değildim; sen de herkes gibi beni bırakıp gitmeye hazırdın! Taş yüreklilik derler bu senin yaptığına. Oysa ben senin ilk gözağrındım; sen de benim ilk gözağrım. İnsan bunu unutur mu?"

Gabriel, "Dur, Bathsheba, ne çıldırtıcı kadınsın sen!" diye güldü. "Sen de bal gibi biliyorsun sorunun ne olduğunu: Ben bekâr bir erkeğim; senin gibi genç, güzel bir dul hesabına çalışmak çok güç durumda bırakıyordu beni. Hele sana karşı gönlümün boş olmadığını herkesin

bilmesi daha da kötü. Herkesin senden, benden konuşmasını duydukça senin adına leke sürülecek diye üzülüyordum. Bu yüzden nasıl içim içimi yedi, bir ben bilirim!"

"Olup olacağı bu muydu yani?"

"Evet."

Bathsheba sevinçle, "Ne iyi etmişim de gelmişim!" diyerek yerinden kalktı. "Senin benden kaçtığını sanmaya başladığımdan beri, senin değerini büsbütün anladım... Artık gitmem gerek, yoksa evdekiler merak edecekler."

Kapıya doğru yürürlerken genç kadın hafifçe gülerek, "Biliyor musun, Gabriel, dışardan gören de senin peşinden koşuyorum sanır," dedi. "Ne kötü!" Gabriel, "Pek de yerinde bir şey," diye karşılık verdi. "Ben senin peşinde az mı koştum, benim güzel Bathshebam? Bu bir tek ziyareti bana çok görme."

Onunla birlikte bayır yukarı yürürken Gabriel yakında başına geçeceği öbür çiftliğin işlerinden söz açtı. Birbirlerine besledikleri duygulardan pek az konuştular. Böyle eski, denenmiş iki dost arasında süslü sözlerin ve şairce yeminlerin gereği galiba yoktu. Onlarınki gibi sevgiler, eğer doğacaksa, iki kişinin önce birbirlerinin kötü huylarını tanıyıp, iyi yönlerini en son öğrenmeleriyle doğar. Aşk, katı, gündelik gerçek yığınlarının arasındaki çatlaklarda yeşerir. Çoğunlukla iki kişinin amaç ve işlerinin benzerliğinden doğan bu sıkı dostluk, bu can yoldaşlığı, yazık ki kadınla erkek arasındaki aşklarda pek seyrek bulunur. Çünkü kadınlar ve erkekler çalışma amacıyla değil, yalnızca zevk amacıyla bir araya gelirler. Gene de uygun koşulların böyle bir can yoldaşlığına zemin hazırladığı yerde bu çok yönlü duygunun, ölüm kadar güçlü olan tek aşk olduğu görülür, öyle bir aşk ki, sular söndüremez, seller boğamaz ve çoğunlukla "aşk" adı verilen öbür duygular bunun yanında buhar kadar cılız ve uçucu kalır.

LVII

Sisli bir gece ve sabah - Kapanış

Dünyanın en sessiz sedasız, en tenha, en gizli ve gösterişsiz düğünü.

Bir önceki bölümde anlatılan olaylardan kısa bir süre sonra Bathsheba, Gabriel'den bunu istemişti. Genç adam onun bu isteğini harfi harfine yerine getirmek için bir saat düşündü.

Sonunda, "Belediye nikâhı, evet, belediye nikâhı kıyılmalı," dedi kendi kendine. "Tamam; öyleyse ilk iş olarak bir ruhsat almalı."

Birkaç gün sonra, karanlık bir gece saatinde Gabriel'in gizlice, belediye memurunun kapısından çıktığını görüyoruz. Köy yolunda önü sıra giden ağır ayak sesleri duydu ve adımlarını sıklaştırıp yolcuya yetişince bunun Jan Coggan olduğunu gördü. Yan yana köye girdiler ve kilisenin ardından Laban Tall'un evine giden bir patikaya geldiler. Laban bir süre kiliseye yazman olarak atanmıştı ve pazar günleri kilisede, tek başına konuşması gerektiği zamanlarda hâlâ korkudan soğuk terler döküyordu.

Gabriel, "İyi geceler, Coggan," dedi. "Ben bu yoldan gidiyorum."

Jan Coggan şaşırarak, "Ya!" dedi. "Bu gece ne işler dönüyor, sorabilir miyim, Gabriel?"

Şu durumda işi Jan'a açmamak ayıp gibi geldi Gabriel'e. Çünkü Gabriel'in Bathsheba yüzünden üzüntü çektiği sürece Jan ona destek olmuştu.

"Sen sır saklarsın, değil mi, Coggan?"

"Beni denemişsindir elbet; bilirsin,"

"Evet; çok denedim ve biliyorum. Sana söyleyeyim, Coggan; hanımefendiyle ben yarın sabah evleniyoruz."

"Vay canına be! Gene de ara sıra aklımdan geçirmemiş değildim bunu, ne yalan söyleyeyim. Ne de gizli tutmuşsunuz, yahu! Her neyse, beni ilgilendirmez; sana bütün yüreğimle mutluluklar dilerim."

"Eksik olma, Coggan. Yalnız inan bana, bu işi böylesine gizli tutmayı ben istemedim; onun da istediğinden değil ya, şu sırada, şu durumda düğün dernek yapmak yakışık almazdı da. Bathsheba köy halkının kiliseye gelip bizi seyretmesini hiç istemiyor; hâlâ sinirleri bozuk, ürkek bir hali var. Ben de onun hatırı hoş olsun diye razı oldum."

"Evet, anlıyorum. Ne yalan söyleyeyim, pek de yerinde bir şey. Şimdi de yazmanı görmeye gidiyorsun, öyle mi?"

"Evet; istersen sen de gel."

Yolda yürürlerken Jan Coggan, "Korkarım bu işi gizli tutmak tasarınız suya düşecek," dedi. "Laban Tall'un karısı bu haberi yarım saat içinde bütün köye yayar."

"Gerçekten de öyle, canına yandığım; bak bunu hiç düşünmedimdi!"

Jan, "Bak, kadını nasıl atlatalım," dedi. "Ben kapıya vurur, Laban'ı dışarı çağırırım. Sen de arkada durur, görünmezsin. Sonra Laban dışarı çıkınca sen söyleyeceğini söylersin. Kadın hiçbir şeyden kuşkulanmaz. Ben de çiftlik işleriyle ilgili birkaç laf uydurup söylerim artık."

Bu tasarı Gabriel'in aklına yattı. Böylece Jan Coggan ilerledi ve Mrs. Tall'un kapısına vurdu. Kapıyı Mrs. Tall kendisi açtı.

"Laban'la görüşmek istiyorum."

"Evde yok; on birden önce de gelmez. Yalbury'ye gitmesi gerekti de. Ne söyleyeceksen bana söyle."

"Senin bileceğin iş değil ki! Bir dakika bekle."

Jan Coggan sundurmanın köşesini döndü ve Gabriel'e akıl danışmaya gitti.

Susan Tall, "Öteki adam da kim?" diye sordu.

Jan, "Hiç, bir arkadaş," diye karşılık verdi.

Gabriel, Jan'a, "De ki hanımefendi yarın saat onda Laban'ı kilisenin yanında görmek istiyor," diye fısıldadı. "Mutlaka gelmesini; hem de bayramlıklarını giymesini söyle."

"Bayramlık dersem bizi şıp diye ele verir."

"Başka çaremiz yok. Sen git söyle."

Böylece Jan Coggan bunları Susan Tall'a iletti.

"Yağmur çamur, soğuk sıcak demeden gelsin ha!" diye ekledi. "İyice önemli bir iş. Açıkçası, hanımefendi başka bir çiftçiyle birtakım paylar üzerine, uzun süreli bir kontrat imzalayacak da, Laban'ın tanıklık etmesi gerekiyor. İşte işin gerçeği bu, Tall Ana! Sana her şeyi söyledim. Söylememem gerekirdi ya, seni öyle umutsuzca seviyorum ki!"

Jan kadının başkaca soru sormasına fırsat vermeden çekildi. Bundan sonra papazın evine uğradılar. Daha sonra Gabriel kendi evine döndü ve ertesi sabah için hazırlanmaya koyuldu.

Bathsheba o gece yatmaya hazırlanırken, "Liddy," dedi, "yarın sabah uyanamazsam beni saat yedide uyandırmanı istiyorum."

"Ama hanımcığım, siz yediden çok önce kalkarsınız her sabah."

"Evet ama, önemli bir işim var da, sağlama bağlamak istiyorum. Sırası gelince işin ne olduğunu sana da söylerim, Liddy."

Gene de Bathsheba kendiliğinden saat dörtte uyandı ve sonra, ne yapsa ne etse bir daha uykuya dalamadı. Saat altıda, saatinin gece durduğu kanısıyla, daha fazla bekleyemedi. Gidip Liddy'nin kapısına vurdu ve epey uğraştıktan sonra onu uyandırdı.

Liddy uyku sersemliğiyle, "İyi ama, hani ben, sizi

uyandırıyordum?" dedi. "Saat daha altı olmadı ki!"

"Oldu işte! Neden böyle yalanlar kıvırıyorsun, Liddy? Saat yediyi bile geçti, bal gibi biliyorsun. Yüzünü yıkar yıkamaz odama gel. Saçımı bir güzel fırçalamanı istiyorum."

Liddy geldiğinde Bathsheba hazır bekliyordu.

Liddy bu olağanüstü dakikliğe akıl erdiremedi.

"Ne oluyor, kuzum hanımcığım?" diye sordu.

Bathsheba o parlak gözlerinde hınzır bir gülüşle, "Söyleyeyim sana," dedi. "Çiftçi Oak bugün bana yemeğe geliyor."

"Çiftçi Oak mu? Yalnızca o mu? İkiniz baş başa ha?"

"Evet."

Liddy kuşkuyla, "Ama hanımcığım, doğru kaçar mı böyle bir şey... çevrede söylenilenlerden sonra?" diye sordu. "Kadın kısmının adı hemen dillere..."

Bathsheba pespembe kesilerek güldü ve ortada kendilerinden başka kimse olmadığı halde eğilerek Liddy'nin kulağına fısıltıyla bir şeyler söyledi.

O zaman Liddy gözlerini fal taşı gibi açarak, "Ulu Tanrım, ne beklenmedik haber!" diye bağırdı. "Yüreğim ağzıma geldi, çarpıntılara uğradım!"

Bathsheba, "Benim yüreğim de küt küt çarpıyor ya, artık geriye dönmenin yolu yok!" dedi.

Yağışlı, pis bir sabahtı. Gene saat ona yirmi kala Gabriel Oak evinden çıktı;

Sevdiğini arayan
Kuş gibi adımlarla
Yokuşları tırmandı[1]

1. İngiliz yazar ve şair R.H. Barham'ın (1788-1845) *The Ingoldsby Legends* (Ingoldsby Destanı) adlı kitabından. (Y.N.)

ve Bathsheba'nın kapısına vurdu. On dakika sonra bu kapıdan bir büyük, bir de küçük şemsiyenin çıkarak yolun sisleri içinden kiliseye doğru ilerlediği görülebilirdi. Aradaki uzaklık yarım kilometreyi bile bulmadığından, bu iki mantıklı insan arabaya binmeyi gereksiz saymışlardı. Bakan kişinin, şemsiyelerin altında Gabriel'le Bathsheba'nın yürüdüklerini seçebilmesi için pek keskin gözlü olması gerekirdi. Bu kadınla erkek ömürlerinde ilk olarak kol kola yürüyorlardı. Gabriel diz boyu, kalın bir palto giymiş, Bathsheba da ayağındaki tahta ökçeli pabuçlara kadar inen bir pelerine sarınmıştı. Çok yalın giyinmiş olmakla birlikte, yeniden canlanıp gençleşmişe benziyordu.

Açan bir gül kapanmış da yeniden goncalaşmış[1]

gibi. Gönül huzuru yanaklarına yeniden renk vermişti. Bu sabah, Gabriel'in ricası üzerine saçlarını da yıllar önce Norcombe Tepesi'nde oturduğu zamanki gibi yaptığından, Çoban'ın o zaman düşlerine giren büyüleyici kıza tıpatıp benzeyip çıkmıştı, ki şu sırada zaten yirmi üç-yirmi dört yaşından büyük olmadığına göre, bu belki de pek öyle şaşılacak bir şey değildi. Kilisede Laban Tall, Liddy ve papaz bekliyorlardı. Şaşılacak kadar kısa bir zaman içinde nikâh kıyılıp bitti.

Akşamüzeri karıkoca, Bathsheba'nın salonunda sessiz sedasız çay masasına oturdular. Çiftçi Oak'un yakında zengin olacağı kesinleşmişse de, şu sırada ne para denecek parası, ne de eşya ve ev denecek eşyasıyla evi vardı. Oysa ona kıyasla Bathsheba'nın durumu şimdilik daha düzgündü.

1. John Keats'in (1795-1821) "St. Agnes Yortusu" adlı şiirinden. (Y.N.)

Tam Bathsheba çay boşaltırken, kulaklarına bir top sesi geldi ve bunu evin önünden yükselen borazan sesleri izledi.

Gabriel, "Tamam!" diye güldü. "Adamların bir şeyler tasarladıklarını yüzlerinden anlamıştım, zaten!"

Eline feneri alarak sundurmaya çıktı. Bathsheba da şalını başına örterek onu izledi. Işık, çakıllı yolda toplanmış olan bir küme adamın üzerine vurdu. Adamlar yeni evlileri görünce avazları çıktığı kadar, "Hurra!" diye bağırdılar.

Aynı anda, geride duran top yeniden gümbürdedi ve davul, trompet, borazan, tef, flüt, viyolonsel ve keman gibi çalgıların kulak tırmalayıcı yaygarası gene yükseldi. Bunlar, şimdi bu çalgıları çalanların ataları tarafından kurulan ve Marlborough zaferleri onuruna çalınmış olan o eski Weatherbury Bandosu'nun kalıntılarıydı. Çalgıcılar gelip evin önünde durdular.

Gabriel, "Bu iş Mark Clark'la Jan Coggan denilen gençlerimizin parlak bir buluşu," dedi. "İçeri buyrun, çocuklar da, karımla ve benimle bir şeyler yiyip için."

Mark Clark, "Eksik olma Gable, ama bu gece olmaz," diye karşılık verdi. Çağrıyı geri çevirmek için iradesini pek zorladığı anlaşılıyordu. "Alacağımız olsun; daha uygun bir zamanda geliriz. Gene de, bugünün onuruna az buçuk bir kutlama töreni düzenlemeden edemedik. Warren'in Birahanesi'ne biraz bir şeyler gönderebilirseniz, gene siz bilirsiniz. Çiftçi Oak'a ve güzel karısına uzun ömürler ve sonsuz mutluluklar diliyoruz!"

"Sağ olun! Sağ olun, hepiniz!" diye Gabriel karşılık verdi. "Warren'in Birahanesi'ne hemen sizin için bir şeyler yollanacak. Ben de eski dostlarımızın bir yolunu bulup bizi kutlayacaklarını umuyordum da, biraz önce öyle diyordum karıma."

Jan Coggan arkadaşlarına dönerek, "Şuna da bakın

hele!" diye söylendi. "Daha damat olalı üç-beş saat oldu olmadı; kılı kıpırdamadan, 'karım' demeyi ne de güzel öğrenip çıkmış! Öyle değil mi, komşular?"

Jacob Smallbury, "Ben kırk yıllık evli adamların bile bu denli ağız alışkanlığıyla 'karım' dediklerini duymadım, doğrusu!" dedi. "Gerçi bu sözcüğü biraz daha çekinerek söylemek daha uygun düşerdi ya, şu sırada ondan böyle bir şey bekleyemeyiz, henüz."

Jan gözlerini devirerek, "Zamanla o da yetişir elbet," diye göz kırptı.

Gabriel güldü; Bathsheba'ysa gülümsedi (çünkü artık eski kahkahaları pek kalmamıştı) ve arkadaşları dönüp oradan ayrıldılar.

Yolda yürürlerken Joseph Poorgrass, "Evet, bu iş de böylece oldu bitti," diye neşeyle göğüs geçirdi. "Tanrı Gabriel'i mutlu etsin. Gerçi bugün birkaç kez, Hoşea Kitabı'ndan kutsal kitap okuma tavrımla okuyarak, (bilirsiniz ki, alışkanlığımdır bu benim), 'Efraim puta tapıyor; onu bırakın!' diyesim geldi ya, artık olan oldu mademi, daha da kötüsü olabilirdi, diye düşünerek Tanrıma şükürler ediyorum."

THOMAS HARDY

1840'ta Dorset'ta doğdu. Kırların ortasında, yerleşim bölgelerinin uzağında bir kulübede büyüdü. 22 yaşındayken Londra'da dönemin ünlü mimarı Arthur Blomfield'in yanında teknik ressam olarak iş buldu. 1860' ların ortalarında para sıkıntısı onu üniversite hevesinden vazgeçmeye zorladı ve sonunda Anglikan kilisesinde papaz oldu. İlk romanlarının ardından, "Defne Ağacının Altında"da çok daha özgün bir ses bulabildi. 1874'te yayımlanan *Çılgın Kalabalıktan Uzak*, Hardy'nin "düşsel" Wessex bölgesinde geçen ilk romanıydı. Hardy, *Yuvaya Dönüş* (1878) adlı romanıyla çok sayıda hayran kazandı. Yazarlığının son ürünleri, *Tess* (1891) ve *Adsız Sansız Bir Jude* (1895) olan Hardy, 1928'de öldü. Thomas Hardy, bir şair olarak daha yavaş ve geç tanınmıştır. Ama bugün XIX. yüzyılın önemli bir romancısı olmanın yanı sıra XX. yüzyılın önemli bir şairi olarak kabul edilir.

KLASİKLER

Güzel Batsheba Everdene, kendisine miras kalan büyük ve kârsız çiftliği çekip çevirmek için Weatherbury köyüne gelir. İçgüdülerine göre hareket eden Batsheba, köydeki üç erkek tarafından aşka sorumsuz Çavuş Troy, saplantılarının tutsağı olan çiftçi William Boldwood, sadık ve becerikli Gabriel Oak arasında bocalarken duygusal bir eğitimden geçecektir...

İngiltere'nin güneybatısındaki düşsel "Wessex" bölgesinde geçen romanlarıyla tanınan Thomas Hardy, Çılgın Kalabalıktan Uzak romanıyla büyük ün kazanmıştı. Olayda, melodramatik yapıyı ve trajik öğeleri ustaca harmanlayan roman, Hardy'nin her zamanki ihanet ve aşk acısı temalarını işlemekle birlikte, yazarın en eğlenceli yapıtlarından biridir.

Kapak resmi: JOHN CONSTABLE

ISBN 978-975-07-0246-4

27,50 TL
KDV DAHİL